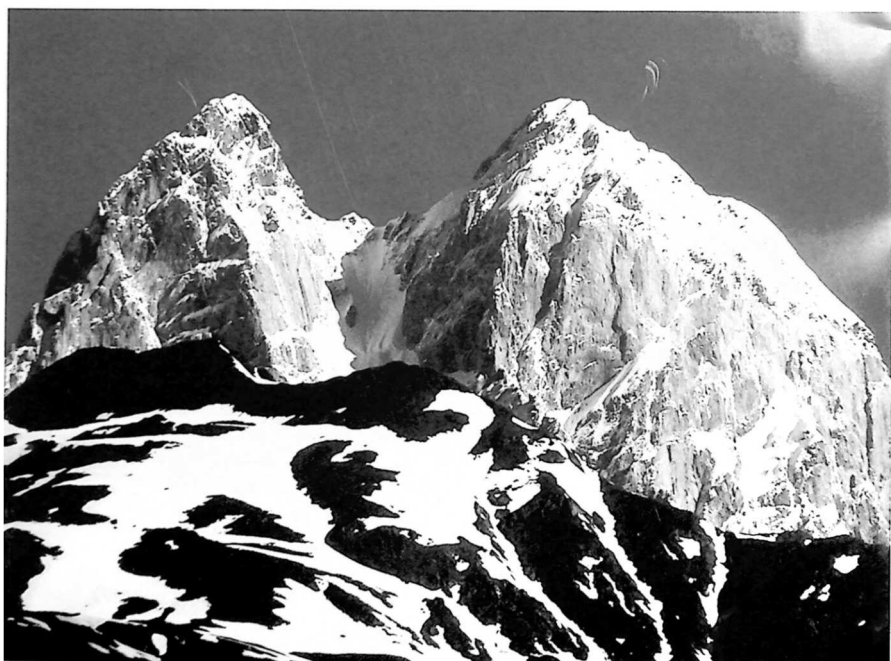
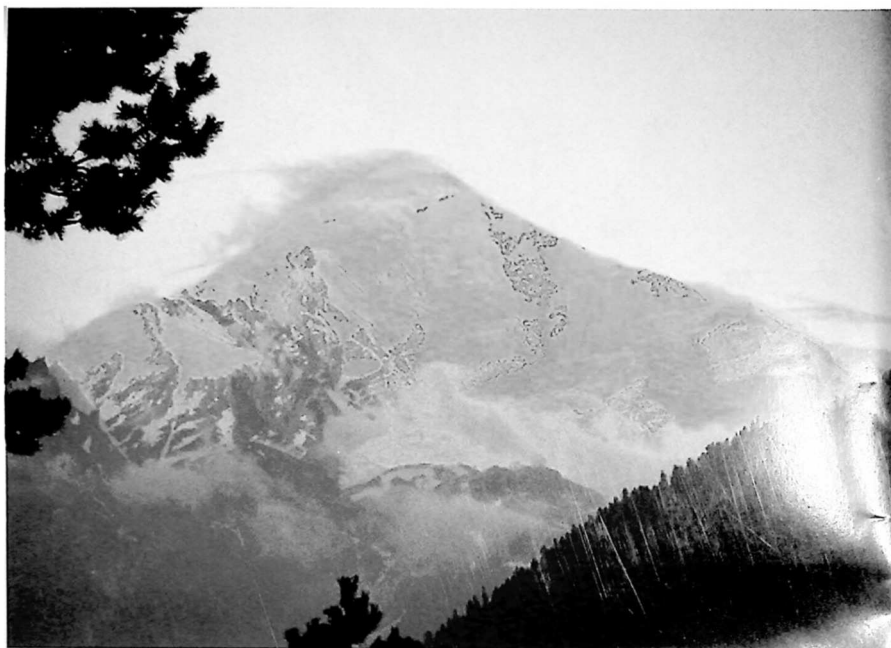

ივანე ჯავახიძე

მყინვარნაპირიდან მკერდსაბედა

რედაქტორისაგან

წინამდებარე წიგნზე მუშაობისას ახლოს გავეცანი გამოსაქვეყნებელ მასალას: მოგონებებს, წერილებს, ჩანაწერებს, მთასთან დაკავშირებულ განცდებს, შეხვედრებს, რაც სრულყოფილად, საინტერესოდ იყო აღწერილი და მიუხედავად წიგნის ავტორის, ივანე ჯავახიძის კარგი ყურნალისტობისა და ქართული აღზინიზმის ისტორიის უნიკალური ცოდნისა, სამუშაო მაინც საკმაოდ რთული და შრომატევადი აღმოჩნდა. მასალების მოძიებას, შერჩევას, კორექტირებასა და შევერებას თითქმის მთელი წლის შრომა დასჭირდა.

მთავარი კი მაინც შედეგია – წიგნი გამოიცა.

მწამს, მთამსვლელთა საზოგადოება მაღლიერი იქნება ავტორისა, რომელმაც პატივი მიაგო ყველა გარდაცვლილ ქართველ მთამსვლელს და მათ საუკუნო ხსოვნას უძღვნა ეს ნაშრომი. ბევრა, იგი სამაგიერო წიგნი იქნება ყველა მთამსვლელისა და მთის მოყვარული პირისათვის.

საგულისხმოა, რომ საქართველოში სპორტულ აღზინიზმს სულ რამდენიმე ასეული კაცი მისდევდა და თითქმის ყველამ დატოვა თავისი კვალი როგორც მთამსვლელობაში, ასევე საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. საქართველოს მთამსვლელთა წარმატებები საკმაოდ შთაბეჭდილია, მაგრამ, ბუნებრივია, მიღწევები ბევრად უკეთესი იქნებოდა, ჩვენთვის წინა წლებში საბჭოთა კავშირის გარდა ყველა სხვა მთიანეთი რომ არ ჩაეკეტათ. 1999 წელს საქართველოს – ამ პატარა ქვეყნის ორი გუნდი თითქმის ერთდროულად ავიდა ევერესტზე სამხრეთისა და ჩრდილოეთის მხრიდან, რაც მსოფლიოში ერთ-ერთი საუკეთესო მაჩვენებელია, ეს კიდევ ერთხელ ადასტურებს, თუ რაოდენ დიდი პოტენციალი არსებობს ქართულ მთამსვლელობაში სერიოზული წარმატებების მისაღწევად.

ძნელი აღმოჩნდა წიგნში ჩვენი მთამსვლელების საუკეთესო პიროვნული თვისებების სათანადოდ გადმოცემა. მართალია, რა კრიტიკიკით შეიძლება შეფასდეს და რა საზომით უნდა გაიზომოს სიმონ ჯავახიძის, თიშურაზ კუხინიძისა და ჯუმბერ მეძმარიაშვილის მიერ მეგობრისათვის თავის გაწირვა?! ან რით უნდა აიწყას ჩვენი ქვეყნის განვითარებისათვის მთამსვლელების გიორგი ნიკოლაძის, სოსო ასლანიშვილის, ნიკო კეცხოველის, მიქელ პატარიძის, ლევან გოთუას, აკაკი ბელიაშვილის, დაიეთ წერეთლის, ლევან მარუაშვილისა და მათი მეგობრების წვლილი ან დამსახურება სხვადასხვა ასპარეზზე?!

დიდი წარმატებების მიუხედავად, ჩვენი მთამსვლელები არასოდეს ყოფილან განებივრებულნი განსაკუთრებული ყურადღებით. ამიტომ ბევრმა არ იცის ქართული საზოგადოების როგორი დასაფასებელი ნაწილი გამოზარდა მთამსვლელობამ. სრულყოფილი, უანგარო პიროვნების ჩამოყალიბებისათვის ალბათ, მეტად მნიშვნელოვანია ისიც, რომ მთამსვლელებს მყურებელი არ ჰყავთ. ათწლეულებია ქართველი მთამსვლელები ყოველგვარი საზღაურის გარეშე, კუთვნილი შეხვედრების ხარჯზე, უდიდესი ენთუზიაზმითა და თავდადებათ დაიან მთაში.

გუფიკობა, კარგი იქნება, თუკი ჩვენი საზოგადოება და სახელმწიფო მოღვაწეები შეძლებენ ქვეყნისათვის მთამსვლელობის ფასისა და მნიშვნელობის უკეთ აღქმა-გააზრებას. მთამსვლელობას, გარდა სხვა მრავალი სიკეთისა, შეუძლია გადაშწვეტილი როლი შეასრულოს საქართველოს მაღალმთიანი რეგიონების ბუნებრივი რესურსების ეფექტურ ათვისებაში სამთო ტურიზმის განვითარების გზით, რასაც ალტერნატივა არ გააჩნია და რაზეც მოთხოვნა დღითი დღე იზრდება მსოფლიოში. დღეს მთელი კავკასიონის ქედის სამხრეთი კალთების გასწვრივ სამთო ტურიზმის აურაცხელი სპორტულ-სათავადასაელო ობიექტი და მარშრუტი მდებარეობს, ჩვენ კი, შეიძლება ითქვას, არ გვაქვს ტურისტებისა და ინვესტორებისათვის შესაფერისი კონკრეტული საინფორმაციო მასალა: რუკები, ბუკლეტები, აღწერილობები, ცნობარები, მარკირებული მარშრუტები და სხვა. გარდა ამისა, ყველაზე მტკივნეული საკითხი ის არის, რომ საქართველოში დღეს არ გვყავს ადგილობრივი პროფესიონალი სამთო ინსტრუქტორები, სამთო გიდები, მამულები და შესაბამისად, სამთო ტურისტისათვის არ არსებობს უსაფრთხოების გარანტიები, რის გამოც ყოველწლიურად ათიათასობით

ტურისტს ვკარგავთ.

ვინაიდან მთამსვლელობა სამთო ტურიზმის თითქმის ყველა სახეობის (მეკლდეურობა, სამთო საფეხმავლო ტურიზმი, მწვერვალებიდან თხილაშურებით დაშვება - ფირიატივინგი, სამთო ევლოსახეობები, ყინულის მარშრუტებისა და გაყინული ჩანჩქერების გაელა, რაფტინგი, პარაპლანერიზმი და სხვ.) დასაყრდენი და ძირითადი ძალაა, ამიტომ ზემოაღმოთვლილი ხარვეზების შევსება და მოგვარება, პროფესიონალი მთამსვლელების გარეშე შეუძლებელია. ზოგადად კი, მაღალმთიანი რაიონების სრულფასოვანი ათვისების პირობებში, საქართველოს შეუძლია ერთდროულად მისთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის რამდენიმე ამოცანის გადაწყვეტა: ქვეყნის ახალგაზრდობის ფიზიკური და სულელოვანი წრთობა, ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება, მიგრაციის პროცესის შემცირება და, საბოლოო ჯამში, ჩვენი ქვეყნის პოპულარიზაცია და ჩრდილო საზღვრების დაცვის გაძლიერება.

ყოველივე ეს კი ჩვენს ქვეყანაში შესაძლებელია და სასწრაფოდ არის გასაკეთებელი.

მეთოხედი საუკუნე გავიდა მას შემდეგ, რაც ქართველ მთამსვლელთა მოღვაწეობისა და მიღწევების შესახებ მასალა წინადად არ აკინძულა და არ გამოცემულა. ეს გარკვეულ ტვირთად აწვა ჩვენს თაობას, ვინაიდან ამ საქმის მოთავეობას, გარდა მატერიალური მხარისა, სათანადო ნიჭით, ცოდნითა და ღირსებით შემკული, მთამსვლელობისათვის თავდადებული ადამიანი სჭირდებოდა.

მთამსვლელო ჯაფარიძეთა ოჯახის შემკვიდრე - ივანე ჯაფარიძე აღმოჩნდა სწორედ ის პიროვნება, რომელმაც დაკავებულობის მიუხედავად, მაინც მოჰკიდა ხელი ამ უაღრესად შრომატევად და საპასუხისმგებლო საქმეს.

ავტორის უდიდეს დამსახურებად, უპირველეს ყოვლისა, ის უნდა ჩაითვალოს, რომ იგი წლების განმავლობაში დიდი რუდუნებით მაგნიტოფირზე იწერდა სხვადასხვა თაობის მთამსვლელებთან საუბარს, გამოფრულ ტექსტს ლიტერატურულად ამუშავებდა და წინამდებარე წიგნში პატარა-პატარა მოგონებების სახით წარმოგიდგინა.

მეტად მნიშვნელოვანი და საინტერესოა მისი ხედვა საერთოდ მთამსვლელობაზე და საქართველოში მთამსვლელობის განვითარების ძირითად ეტაპებზე. სწორედ ივანე ჯაფარიძის ოჯახის უფროს თაობას და პირადად მას უნდა ეუბნოდოდეთ, რომ გადარჩა ჩვენი სახელოვანი მთამსვლელებისა და დიდი მასულიშვილების გიორგი ნიკოლაძის, სოსო ასლანიშვილის, ალექსანდრა, სიმონ, ალიოშა ჯაფარიძეების, იავორ კახალიკაშვილის, სანდრო გვალიას, მიქელ პატარიძის, ლევან გოთუას, ლევან მარუაშვილის, გაბრიელ და ბექუნ ხერგიანების, ქელეში ონიანის, არჩილ ლუღუშაურის, რომანოზ ავალიანის, დავით წერეთლის, დავით ფურცელაძის, კაკო მარის, ოთარ გვიგინიშვილის, შზია ერისთავის, მარინე უთმელიძის, ლევან სუჯაშვილის, ალექსანდრე ნემსიწვერიძის, მაკრინე ქურდიანისა და სხვათა მიმოწერა, ფოტოსურათები, დღიურები და სხვ. ფასდაუდებელია მისივე არქივში შემონახული იმ ისტორიული დოკუმენტებისა თუ ეპისტოლარული მასალის მნიშვნელობა, რომელსაც ქართული მთამსვლელობის სათავეებთან მიყვავართ და პირველად ამ წიგნში იხილავს დღის სინათლეს. ასევე კარგად და დამაჯერებლად არის წიგნში წარმოდგენილი ჩვენი მთამსვლელებისა და მეკლდეურების მიღწევები, ამ მიღწევათა ქრონოლოგია და ის თბილი მოგონებები, რომლებმაც როგორც ჩვენ, ასევე მთელ ქართულ საზოგადოებას მართლაც გაეცვიოცხლა და ხელშეშასხებად წარმოგიდგინა უძვირფასესი ადამიანების სახეები. ამდენად, ავტორმა მეტად დიდი და ფასდაუდებელი სამსახური გაუწია ქართულ მთამსვლელობას.

თუ ეს წიგნი ჩვენს თანამედროვეებს შეახსენებს, ან ახალბედებს შემდგომში განაცდევინებს იმ შეუდარებელ გრძნობას, რომელიც მწვერვალზე ასვლისას ან ჯერ ფეხდაუდგამი მარშრუტის გაელის დროს უეფლება ადამიანს, ჩათვლით, რომ ჩვენი გარჯა გამართლებულია.

მაღლობას უუხდით ყველას, ვინც წვლილი შეიტანა ამ წიგნის შექმნასა და გამოცემაში და თანადგომა თუნდაც ერთი სიტყვით მაინც გამოხატა.

შესავალი

მთები მთელ მსოფლიოში მრავალი კულტურისა და ტრადიციის უმაღლეს ფასეულობას გამოხატავენ. უძველესი ადამიანის გონებამ „მიწიერ“ ღმერთთა შორის გამოჩნეულნი დაამკვიდრა მიუწვდომელ მთათა მწვერვალებზე. მაგალითად, ბერძნული მითოლოგიით, მთელი ქვეყნიერების მყარობელი და მომწესრიგებელი ზევსი მაღალ ოლიმპოზე ცხოვრობს და იქიდან მართავს სამყაროს. ამაყმა ზევსმა თავბრუდამხვევი უფსკრულების თავზე, კავკასიონის ფრიალო კლდეზე მიაჯაჭვა პრომეთე - კაცობრიობის სიყეთისათვის ტანჯული ტიტანი.

თუ ძველი ბერძნებისათვის კავკასიონი ლეგენდარული, მითური მხარე იყო, ქართველებისათვის ის რეალურ სამყაროს წარმოადგენდა, რომლისკენაც უხსოვარი დროიდან იღვტოდნენ.

კავკასიონის მწვერვალებზე ამაღლებით ერთნი ღმერთთან მიახლოებას ცდილობდნენ, რომ იქიდან ლოცვა უკეთ მიეწვინათ ზეციერისათვის, მეორენი, დაჭრილი ჯიხვის დევნით გართულნი აღწევდნენ მყინვართა საუფლოს, მესამენი კი მიჯაჭვულ ამირანსა თუ პრომეთეს დაეძებდნენ. შემდეგ, თანდათანობით, სპორტული ინტერესიც გაჩნდა და უკვე პროფესიონალი მთამსვლელები მიეძალნენ კავკასიონს. ასევე იყო ალაბეზე, ანდებზე, კორდილიერებზე, ჰამირზე, ტიან-შანსა თუ ჰიმალაიზე.

მთას მიაშურებენ ისინი, ვისაც ფიზიკური მონაცემების გარდა, შეუძლია სძლიოს ადამიანურ სისუსტეებს და გააცნობიეროს - სად გადის მისი პიროვნული შესაძლებლობის ზღვარი...

ამ ძიებებისას მთამ არაერთი მთამსვლელის სიცოცხლე შეიწირა, მაგრამ შეუპოვარნი და მაძიებელნი მაინც დადიან მთებში.

მთაში ერთბაშად ხდებდა ის, რასაც ადამიანები ზოგჯერ მთელი სიცოცხლის განმავლობაში ვერ აღწევენ - ეს საკუთარი თავის შეცნობა!

1923 წლიდან - ქართული მთამსვლელობის პირველი ნაბიჯებიდანვე (პროფ. გიორგი ნიკოლაძის ჯგუფის ასევე მყინვარწვერზე), მთამსვლელთა ერთი ნაწილი თავს მოვალედ თვლიდა ჩაეწერა საკუთარი შთაბეჭდილებები, აღებუცდა ის ასვლები, გზები თუ მარშრუტები, რომელთა გავლაც მას უხდებოდა.

ქართული მთამსვლელობის 87-წლიანი ისტორიის სხვადასხვა ეტაპზე, ბუნებრივია, ჯამდებოდა ქართველ მთამსვლელთა მიღწევები - იგი წიგნებისა თუ კრებულების სახით გამოიცემოდა; საზოგადოება ეცნობოდა მრავალთათვის უხილავ და მიუწვდომელ მწვერვალთა სამყაროს, რომელთა დალაშქრა მხოლოდ სულიერად მტკიცე და ფიზიკურად ნაწრთობ ახალგაზრდობას ხელეწიფებოდა.

1935 წელს, იოსებ (სოსო) ასლანიშვილმა გამოსცა ქართველ მთამსვლელთა ათწლიანი მოღვაწეობის ამსახველი მცირე მოცულობის პირველი წიგნი - „მთამსვლელობა საქართველოში“ (საქართველოს გეოგრაფიული საზოგადოება, ტფილისი, 1935). მანამდე მხოლოდ ცალკეულ ასვლათა დეტალური აღწერილობები არსებობდა.

1954 წელს იოსებ ასლანიშვილის, ოთარ გვიგინიშვილისა და დავით ფურცელაძის ავტორობით გამოიცა შედარებით მოზრდილი კრებული იმავე სათაურით, რომელშიც მიმოხილული იყო ქართველ მთამსვლელთა მიღწევები 1923-1950 წლებში (მთამსვლელთა საქართველოში“, სახელგამი, თბილისი, 1954).

1983 წელს ტრადიციული სათაურით - „მთამსვლელობა საქართველოში“ (საზოგადოება „ცოდნა“, თბილისი, 1983) - გამოიცა ოთარ გვიგინიშვილის ბროშურა, რომელშიც ქართველ მთამსვლელთა ასვლების ქრონოლოგიაა მოცემული.

ზემოთ დასახელებულ და სხვა ავტორთა მიერ გამოცემულმა წიგნებმა, მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს მთამსვლელობის პოპულარიზაციის საქმეში, კარგი სამსახური გაუწიეს როგორც მთამსვლელებსა და მთამსვლელობით დაინტერესებულ ადამიანებს, ასევე ქართული სპორტის ისტორიის მკვლევართ.

ცხოვრების ლოგიკა ასეთია: ერთი თაობა მიდის, მოდის მეორე, რომელიც წინა თაობის საქმიანობის პროტონული შემფასებელია. ჩვენდა საბედნიეროდ, წინა თაობის მთამსვლელობა ნაღაწ-ნაშრომში იძენი გმირული და გაუხუნარი ფურცელია ჩაწერილი, რომ მათი ხსენა და ზედმიწევნით ცოდნა ჩვენი და მომავალი თაობის ვალია.

სკოლის ასაკიდან აღექსანდრა ჯაფარიძის ოჯახურ გარემოში გაზრდილსა და მის შვილობილს, ბუნებრივია, მიხდებოდა მთამსვლელობაში მიმდინარე პროცესებისათვის თვალ-ყურის დევნება. ეს ინტერესი ცხოვრების განმავლობაში თანდათანობით ჩვევად მექცა - თავს ვუყრიდი ქართულ მთამსვლელობასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა სახის მასალას - საჭურველს, აკაზმულობას, ნივთებს, სამკერდე ნიშნებს, ფოტოსურათებს, ჩანაწერებს, მოგონებებს და სხვ., რის საფუძველზეც ჩემი და ჩემი წინაპრების შობილიერ სოფელ ხრეთში (ჭიათურის რ-ნი), მამაპაპულ სახლში გაიხსნა მთამსვლელ ჯაფარიძეთა მემორიალური სახლ-მუზეუმი. გარდა ამისა, მთამსვლელებსა და მთამსვლელობაზე გამოუქვეყნე ასზე მეტი პუბლიკაცია და მათვე მიუძღვნა ჩემი ავტორობით შექმნილი შვიდი ტელეფილმი, რომლებსაც დღემდე უჩვენებენ ქართულ ტელეარხებზე, ჩემ მიერ მოზადებულია ათეულობით რადიო და ტელეგადაცემა. გარდა ამისა, მოვიძიე ზოგიერთი ქართველი მთამსვლელის ხმის ძველი ჩანაწერი, შექვეყნი თანამედროვე მთამსვლელობა სუბრის აუდიოჩანაწერების კარტოთეკა, რომლის მეშვეობითაც ჩვენი სახელოვანი მთამსვლელების ხმები საშუალოდ დარჩება მომავალ თაობებს. მთამსვლელობა ამ თავგადასავლების მოსმენა შესაძლებელია ინტერნეტ-საიტზე www.radio1.ge, რადიოსერიალი „ირაო“.

ალბათ, ჩემმა ამგვარმა საქმიანობამაც შეუწყო ხელი საქართველოს მთამსვლელობა ეროვნული ფედერაციის პრეზიდენტის, შესანიშნავი მთამსვლელის, არაერთი საეტაპო, წარმატებული ექსპედიციისა და ასევის ხელმძღვანელობის გივი ქართველიშვილის დაყენებულ თხოვნას, შევექმნა წიგნი მთამსვლელობის ისტორიაზე, ქართველ მთამსვლელობა მიღწევებსა და ნაკლებად ცნობილ თუ სრულიად უცნობ თავგადასავლებზე.

გივი ქართველიშვილმა, რომელსაც დიდი წვლილი მიუძღვის წინამდებარე წიგნის შექმნაში, თანავტორობა უხერხულად ჩათვალა, რადგან წიგნში გადმოცემულ ისტორიაში, რომელიც ქართული მთამსვლელობის თითქმის ცხრა ათეულ წელს მოიცავს, ნახევარი საუკუნის განმავლობაში თვითონ არის ამ ისტორიის აქტიური მონაწილე.

მოუხდავად სხვადასხვა ხელის შემშლელი პირობისა, გაგებდეთ შევჭიდებოდით ამ საპასუხისმგებლო საქმეს, რადგან წლების შემდეგ მაინც უნდა მოგვეყარა თავი იმ მასლისათვის, რომელიც გმირულ ფურცლებად ჩაიწერა ქართული მთამსვლელობის ისტორიაში; წინააღმდეგ შემთხვევაში, ჩვენი მზრინდანი სხვაგვარი ქედება მთამსვლელობა წინა და შემდგომი თაობების დაუფასებლობა იქნებოდა.

ოთხმოცდაათიან წლებში საქართველოში განვითარებული მოვლენები - ვარე თუ შინაომები, სამწუხაროდ, მთამსვლელობა ყოფა-ცხოვრებაზეც აისახა. თაობათა აღზრდელი ძირითადი კერა, ქართველ მთამსვლელობა ერთადერთი სახლი - ალ. (ალიოშა) ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპური კლუბი, რომელიც მუდამ პროფესიული დაოსტატების, ურთიერთ თანადგომის, მეგობრობის, სიკეთისა და სიყვარულის ნავსაყუდელი იყო, მოვლენათა ეპიცენტრში აღმოჩნდა და მისი კუთვნილი ფართობის დიდი ნაწილი სხვა ორგანიზაციებმა მიითვისეს (იმედი გვაქვს, მხოლოდ დროებით), ხოლო საარქივო მასალა თითქმის განადგურდა.

საბედნიეროდ, საქართველოს მთამსვლელობა ეროვნული ფედერაციის შესაშური მონდომებითა და „მამამის“ დახმარებით, რომელიც ჭეშმარიტად ქართულ საქმეს ემსახურება და ყოველმხრივ ცდილობს საქართველოში მთამსვლელობის აღორძინებას, ბევრი რამ გაკეთდა: ეროვნული ფედერაციის ახალგაზრდა მთამსვლელები და მეკლდეურები ბოლო წლებში საერთაშორისო სტანდარტებს მიუახლოვდნენ, გარემონტდა ალპური კლუბი, დამონტაჟდა მეკლდეურობის ახალი სახეობის - „ბოდლერიანის“ კედელი, განასხლდა საქართველოს მთამსვლელობის მუზეუმი.

ყოველივე ამისათვის, საქართველოში სპორტული მთამსვლელობის „დაბრუნებისა“ და აღორძინებისათვის დიდ მადლობას უუძღვნით „მამამის“.

აქვე ისიც უნდა ითქვას, რომ საქართველოს მთამსვლელობის განახლებული მუზეუმი და აქ გამოფენილი ექსპონატები სახიერად წარმოაჩინენ ქართული მთამსვლელობის ისტორიას, რომელიც ამავე დროს საბჭოთა ალპინიზმის ისტორიაცაა. ოფიციალურად ეს ისტორია 1923 წლიდან იწყება, როცა პროფესორების გიორგი ნიკოლაძისა და ალექსანდრე დიდებულის ხელმძღვანელობით ორი ექსპედიცია მოეწყო მყინვარწვერზე.

მსოფლიოში ალპინიზმის დასაწყისად ითვლება 1786 წელი, როდესაც ალპების უმაღლეს მწვერვალ მონბლანზე (4810 მ) ფრანგი ექიმი მიშელ პაკარი და შვეიცარიელი გამყოლი ჟაკ ბალმა ავიდნენ. პირველი სამეცნიერო ასვლა იმავე მწვერვალზე 1787 წელს განახორციელა შვეიცარიელმა ბუნებისმეტყვეელმა ბენედიქტ სოსურმა. ტერმინი „ალპინიზმიც“ სწორედ ამ ასვლების შემდეგ დამკვიდრდა, მაგრამ თუ თვალს გადავავლებთ საქართველოში მთაზე ასვლების ისტორიას, სათავეები უფრო შორეულ წარსულშია საძიებელი.

საქართველოში მრავალი მითი, ლეგენდა და მაგალითი არსებობს, რომლებიც ქართველთა მთამსვლელობას უძველესი დროიდან ადასტურებს. ქართველი მთიელები ძველთაგანვე სარგებლობდნენ კაკასიონის უღელტეხილებით, მიმოდრიდნენ როგორც ახლო, ისე შორეულ მეზობლებთან.

ამ თვალსაზრისით, მეტად მნიშვნელოვანია სვანეთის არქეოლოგიური ექსპედიციის ხელმძღვანელის, მთამსვლელობაში სპორტის ოსტატის, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორის, პროფესორ შოთა ჩართოლანის მიერ 1965 წელს, სოფელ ჭუმბურში, ძვ.წ. V-VI საუკუნეების ლარილარის კრემაციულ სამაროვანზე მიკვლეული მონადირის სამარხი, რომელშიც დღევანდელი წერაყინის ანალოგი, მალალ მთებსა და ყინულებზე გადაადგილებისათვის საჭირო იარაღი აღმოჩნდა, რაც 2500 წლის წინათ საქართველოს მთიანეთში ძნელად სავალ მთებზე ასვლის ფაქტებს მოწმობს.

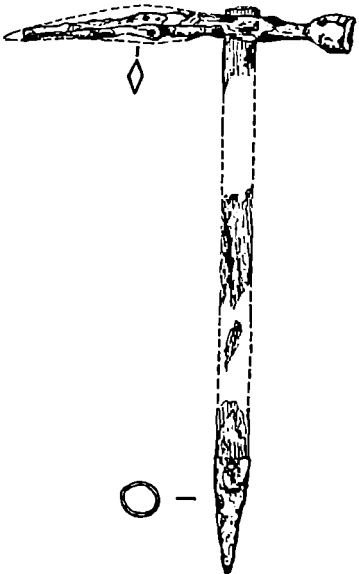
კაკასიონზე მასობრივი გადასვლის საუცხოო მაგალითს წარმოადგენს მეფე ვახტანგ მეექვსის რუსეთში ემიგრაცია 1724 წელს, საქართველოს სამეფო კარის 1200 წარჩინებულთან ერთად. გაბრიელ გელოვანის სიტყვით, მეფეს თან ახლდნენ: „ურიცხვი სამღვდელონი და საერონი ქართველნი, იმერელნი და კახნი, ეპისკოპოსნი, მღვდელნი, თავადნი, აზნაურნი, მონანი და შიმუნვარნი (მზღებელი ქალი - ი.ჯ.) დედაწულითურთ მათით“. ვახტანგ მეფის ამაღამ გეზუ ცხინვალისაკენ აიღო, აქედან კი რაჭაში გადავიდა“ (ე. გაბაშვილი - გამოჩენილ ადამიანთა ცხოვრება - ვახუშტი ბაგრატიონი, ნაკადული, თბ., 1969, გვ. 34-35). მათი მარშრუტი, ნოწარულის ხეობიდან გურძიავეციკის გადასასვლელითა (ზ.დ. 3325 მ.) და ფასტაგის მყინვარის გაკლით, დიგორიაში გადადიოდა. ეს მარშრუტი დღესაც რთულ სამთო ტურისტულ მარშრუტთა რიცხვს მიეკუთვნება.

გვახსენდება ბეთლემის ლეგენდაც, რომელსაც შესანიშნავად გვაწვდის ილია ჭავჭავაძე პოემაში „განდევილი“:

„სადაც დიდებულს მთასა მყინვარსა ორბნი, არ-წიენი ვერ შეჰხებიათ,

სად წვიმა-თოვლნი ყინულად ქმნილნი, მზისგან აროდეს არა დნებიათ,

სად უდაბურსა მას მყუდროებას კაცთ ჟრიაბული ვერ შესწვდენია,

2500 წლის წინანდელი მთებსა და ყინულებზე გადაადგილებისათვის საჭირო იარაღი - წერაყინის ანალოგი

სად მეუფება ჭკვა-ქუხილსა, ყინულს და ქართა მხოლოდ კშენია, — უწინდელს დროში ღვთისა მოსათა გამოუქვაბეთ მუნ მონასტერი და იმ ყინულში შეთხრილს ღვთის ტაძარს ბეთლემს უწოდებს დღესაცა ერი. ფრიალოსებერ ჩამოთლილი აქვს იმ წმინდანთ სადგურს ყინულის ზღუდე, და ზედ კარია გამოკვეთი — ვით კლდის ნაპარალზედ არწივის ბუდე. ზღუდის ძირამდე რკინის რამ ჯაჭვი ზედა ჰკიდია თურმე იმ კარსა, — და თუ არ ჯაჭვით, სხვაფერე ვერა გზით ვერ ძალუძს ასვლა ვერარა კაცსა“.

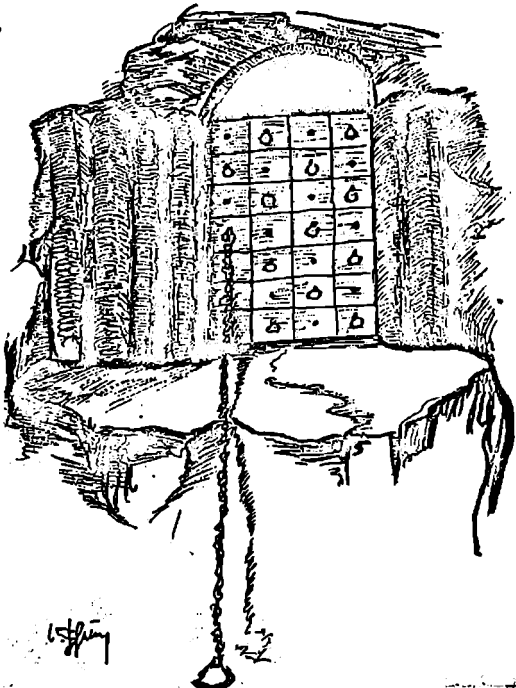
გამოქვაბულს ჯაჭვთან ერთად მოისხენიებს ვახუშტი ბაგრატიონიც, ხოლო 1948 წელს, როცა მთამსვლელი ქალი აღექსანდრა ჯაფარიძე მყინვარწვერის მასივის სამხრეთ-აღმოსავლეთით მდებარე კლდოვან ქარაფში გამოკვეთილ გამოქვაბულში შევიდა, იტყურობა აღწერა და გამოიკვლია, „განდევ-ლის“ ლეგენდა სინამდვილედ იტყა.

ასევე მნიშვნელოვანი იყო 1929 წელს გიტო გვირგიძის, ლევან მარუაშვილის, აღექსანდრა ჯაფარიძისა და სხვათა შემადგენლობით მოწყობილი ექსპედიცია საქმად ძველად ასასვლელ მწვერვალ ბრუტსაბძელზე (3670 მ), რომელსაც შიდა ქართლის მოსახლეობა „იალბუზს“ ეძახდა და ძველად ქართლის საკულტო მწვერვალს წარმოადგენდა, სადაც ძელებით აგებული სალოცავი და გამარცხელი ძველთაძველი საფლავი იპოვეს. როდის და ვის სახელზე იყო სალოცავი აგებული ან ვინ იყო იქ დაკრძალული, ამის შესახებ არავითარი ცნობა არაა შემონახული.

მთასთან, მთის ყოფასთან დაკავშირებული ძველი მონაცემები მრავლადაა გაბნეული სხვადასხვა წიგნებსა თუ ისტორიულ წყაროებში, მაგრამ დღეს, როცა ალპინიზმზე ვსაუბრობთ, აქ, უპირველეს ყოვლისა, მისი სპორტული მხარე იგულისხმება, ასევე კონკრეტული მარშრუტით, სირთულით, სიმაღლით, დროითა და სხვა კრიტერიუმებით რომ არის განსაზღვრული.

ქართული ალპინიზმის განსაკუთრებული ისაა, რომ ქართველებმა დასაწყისშივე განსაზღვრეს მთამსვლელობის მომავალი და იგი ორი — სპორტული და მეცნიერული მიმართულებით განავითარეს, 30-იანი წლებიდან კი აქცენტი სპორტულ ალპინიზმზე გადაიტანეს და საბჭოთა სიერცემი თვალსაჩინო შედეგებს მიაღწიეს.

გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ ჩვენში მასობრივ სპორტულ მოძრაობას საფუძველი საქართველოს დამოუკიდებლობის პერიოდში — 1918-21 წლებში ჩაეყარა, როცა დაარსდა ქართული უნივერსიტეტი. სწორედ ამ დროს შეიქმნა საქართველოში პირველი სპორტული ორგანიზაცია „შეარღენი“, რომელშიც ქართული ინტელექტუალური საზოგადოების საუკეთესო წარმომადგენლებმა მოიყარეს თავი. 1923 წელს მყინვარწვერზე პირველი ალპინისტური ექსპედიციებიც

ბეთლემის გამოქვაბულის კარი და ჯაჭვი

უნივერსიტეტის ცნობილ მეცნიერებსა და სტუდენტობას უკავშირდება.

ქართული ალბინიზმის აკადემი - მყინვარწვერი, ეს შესანიშნავი, ულამაზესი მწვერვალი, რომელიც ყაზბეგის რაიონში, ზოხის ქედზე მდებარეობს, საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში სხვადასხვა სახელით იწოდება.

მყინვარწვერს თუშები „ლომს“ ეძახიან, მოხვეები - „ზევის პატარადალს“, ფშალებმა კი მას მწვერვალის ძირში მდებარე სოფლის სახელი „გერგეტი“ უწოდეს. „მყინვარწვერი“ ანუ „მყინვარი“, ეტყობა ყველაზე ძველი სახელია, ვინაიდან იგი რამდენიმე მყინვარის შუაშია აღმართული, ყველაზე მაღალია და თვით მწვერვალის წვერია თოვლ-ყინულოვანი. მყინვარწვერის გავრცელებული და საქართველოს გარეთ უფრო ცნობილი სახელია „ყაზბეგი“. ინგლისელი დიპლომატი ოლივერ უორდროპი ამ მწვერვალის შესახებ 1888 წლის გაზეთ „ივერიაში“ (№ 276) წერდა: „ქართველები ამ მთას ეძახიან მყინვარს და ოსები - ქრისტეს მთას. ყაზბეგი (აეტორი ყაზბეგის ნაცვლად ყაზბეგს ხმარობს - ი. ჯ.) გვარია იმ ოჯახისა, ვისაც ეკუთვნის ეს ადგილები... მყინვარი არარატის მთასავით აუვალ მთად არის ცნობილი და ამიტომ არ სჯეროდათ, როდესაც თავინათ მოგზაურობის ამბავსა სწერდნენ ჩვენი თანამემამულენი - ფრეშვილი, მური და ტუკერი, რომელნიც დიდის გაჭირვების შემდეგ ავიდნენ მყინვარზე იენისს 1868 წელსა“.

ვერობელ მთამსვლელთა დაინტერესება კავკასიონით იწყება მე-19 საუკუნის 60-იანი წლებიდან და ეს წლები უნდა ჩაითვალოს კავკასიონზე გამყოლობის ისტორიის დასაწყისდაც. საქართველოდან უცხოელების ექსპედიციებში მონაწილე პირველი გამოყოლები იყვნენ პავლე, ანუ ბახვა ფიფია, მურათბი კიბოლანი, მიტო არდულიანი, მძები ბეზურთანოვები, ლალა ხუციშვილი და სხვ.

შემდეგ ცნობილი გამოყოლები გახდნენ მოხვეები: განა წიკლაური და იაგორ კაზალიკაშვილი, რომლებიც მყინვარწვერზე შეიქმნა საბჭოთა ასვლაში მონაწილეობდნენ. ქართველმა მთამსვლელებმა სწორედ ამ გამოყოლებისგან შეიძინეს თაობიდან თაობაში გარდამავალი მთაში სიარულის ცოდნა და მთის სიყვარული.

1918-21 წლებში ნანატრი დამოუკიდებლობის მესაძირკვე იყო ახლად დაარსებული უნივერსიტეტის განათლებული საზოგადოება, მაშინდელი ქართული ინტელიგენცია, რომელიც ცხოვრების ყველა სფეროში მტკიცე საფუძველს უყრიდა ეროვნული ინტერესებით ნასაზრდობ ნებისმიერ ინიციატივას. მთებში სამეცნიერო ექსპედიციების მოწყობის მიზანიც ის იყო, რომ მაღალმთიანეთის კვლევა ერისა და ქვეყნის ინტერესების სასარგებლოდ ყოფილიყო გამოყენებული.

რუსეთის მიერ საქართველოს ანექსიის შემდეგ, 1922 წელს გაუქმდა პირველი ქართული სპორტული ორგანიზაცია „შეკარდენი“, რომელსაც ბოლშევიკური ხელისუფლება ნაციონალისტურ, წერილობრივუაზოულ ორგანიზაციას უწოდებდა, მაგრამ მნიშვნელოვანი ის იყო, რომ „შეკარდენის“ წევრთა უმეტესობამ შეინარჩუნა ეროვნული მუხტი, სპორტული სულისკვეთება და მთას - კავკასიონის მწვერვალებს მიაშურა.

1923 წელს მყინვარწვერზე პირველმა ორმა ასვლამ ქართველ ახალგაზრდებში დიდი ინტერესი გამოიწვია. დაიწყო ალბინისტური სექციებისა და ორგანიზაციების შექმნა. 1924 წელს დაარსებულ საქართველოს გეოგრაფიულ საზოგადოებაში ცალკე ჩამოყალიბდა „მთასვლა-მგზაურობის“ განყოფილება. შეიქმნა აგრეთვე „პროლეტარული ტურიზმისა და ექსკურსიების საზოგადოება“ („პტეს“). ამ ორგანიზაციების მეშვეობით არაერთი ასვლა განხორციელდა კავკასიონის მწვერვალებზე. ახალგაზრდები საოცარი გატაცებითა და ენთუზიაზმით მონაწილეობდნენ ამ ლაშქრობებში. მოკლე დროში მთამსვლელობა საკმაოდ აქტიური ტეტული და პრესტიჟული მოღვაწეობა გახდა საქართველოში.

მთამსვლელობას სპორტის სხვა სახეობათაგან ის განასხვავებს, რომ, უპირველეს ყოვლისა, იგი უმჯურებლო სპორტია, მაკერი, მაგრამ ამავე დროს, კეთილშობილებითა და მშვენიერებით აღსავსე. ადამიანს ღრმად აცნობს, აყვარებს თავის ქვეყანას და არა მარტო ფიზიკურ, მორალურ სიმტკიცესაც ანიჭებს; უეითარებს ნებისყოფას, გამძლეობას, სიმამაცეს, აჩვენებს თავდაჭერილობას, გამოუმუშავებს ექსტრემალურ სიტუაციაში სწრაფი გადაწყვეტილების მიღების უნარს, თანამგზავრთა მიმართ

ნდობისა და მეგობრობის გრძნობას, რომლის გარეშეც წარმოუდგენელია რაიმე მიზნის მიღწევა.

მთის სტიქიასთან ბრძოლა, დიდი ფიზიკური დატვირთვა, მუულოდნელად წარმოქმნილი სიბნელები მთამსვლელს ავიწყებს ყოველდღიურობას და მთელი ყურადღება ძირითადი ამოცანისკენაა მიმართული - ესაა მწვერვალზე ასვლა. სასურველი შედეგისა და წარმატების მოპოვების შემთხვევაში, მთამსვლელს უცნაური გრძნობა ეუფლება; ამ უჩვეულო წუთის ის კვლარასოდეს ივიწყებს და მომდევნო ასვლის ბიძგი და სტიმულიც სწორედ ამ შეგრძენებათა განახლების სურვილი ხდება.

ჩვენ ხელი მოკიდეთ რთულ და საპასუხისმგებლო საქმეს, რათა წიგნის ფურცლებზე წარმოგვეჩინა მთამსვლელთა გმირული სულისა და მათი არც თუ ჩვეულებრივი ცხოვრების თავისებურებები. სხვადასხვა თაობის ქართველ მთამსვლელთა მოგონებები, თავგადასავლები, მოსაზრებები და სურვილები, რაც ადრინდელი მიღწევებით მოგვიჩვენა სიხარულსავე ხელახლა განგვაკვირებს და მარცხით გამოწვეულ ტკივილებსაც გაგვიხსნის. მაგრამ, სავარაუდოდ, ეს ყველაფერი იმის საწინდარი იქნება, რომ მომავალში ახალი თაობა სწორად შეაფასებს წინა თაობების გამოცდილებას და მას თავის საქმიანობაში გამოიყენებს.

არ გამოვიციხავთ, რომ წიგნში ზოგიერთი მონაცემი შედარებით ტუნწად და არასაკმარისად იყოს გადმოცემული. მაგრამ ვფიქრობ, მკითხველი მოგვიტყვევებს, თუმცა, იმას კი ნამდვილად დაინახავს, მთასთან შეჭიდებულ და მთამსვლელობით გატაცებულ ადამიანებს როგორი მიზნები ამოძრავებდა და ამოძრავებს დღესაც.

წიგნზე მუშაობის დაწყების წინ განზრახული გეგმონდა ქართული მთამსვლელობის ისტორია 1923 წლიდან დღევანდლამდე გაგვეშუქებინა, მაგრამ საქართველოში ბოლო ორი ათწლეულის პერიოდში მწვერვალებზე ასვლა ალპურ კლუბში აღარ აღიროცხებოდა, ხოლო პრესასა და ინტერნეტში მთამსვლელთა შესახებ გამოქვეყნებული მწირი მასალა, ტელევიზიით მოწვილი ინფორმაციები, ხშირად ურთიერთგამომრიცხავ მონაცემებს შეიცავდნენ, ამიტომ დამატებით მეტად ხანგრძლივი და შრომატევადი სამუშაოს ჩატარება იქნებოდა საჭირო, რაც ჩვენს შესაძლებლობას აღემატებოდა. გარდა ამისა, ის გარემოებაც გაეთვალისწინეთ, რომ სხვადასხვა თაობის მთამსვლელები აპირებენ თავიანთი მოგონებებისა და თავგადასავლების შესახებ წიგნების შექმნას, რაც მეტად მისასაღმებელია.

გულწრფელი სურვილი გეგმონდა, ყველა მთამსვლელსა და მთამსვლელობის გულშემმატიკვარს, მთასთან დაახლოებულ პირს თანამშრომლა ჩვენთან და შეძლებისდაგვარად მოეწოდებინა მასალა საკუთარ ასვლებზე, ცოცხალ თუ უღროდ წასულ მეგობრებზე, იმ ხალხზე, რომელმაც წვლილი შეიტანა ქართული მთამსვლელობის წინსვლა-განვითარებაში. ბუნებრივია, ყველას ვერ მივაწვდინეთ ხმა, ზოგიერთმა არ მოისურვა, ზოგამაც მასალები ვერ ან არ მოგვაწოდა, ზოგიერთისა კი, სამწუხაროდ, წიგნის საერთო ქსოვილს არ მიესადაგა და მასში არ მოხვდა, თუმცა ამ მასალებმა ალპური კლუბის განახლებულ არქივში დაიდო ბინა და მომავალში გარკვეული ფორმით უთუოდ იხილავს დღის სინათლეს.

მთამსვლელთა დიდმა ნაწილმა საინტერესო მასალით „აღგვეჭურვა“. ამიტომ ყველა იმ მთამსვლელსა და გულშემმატიკვარს, რომლებმაც გაითვალისწინეს ჩვენი თხოვნა, გაისარჯნენ და საკუთარი თავგადასავლები თუ მოგონებები მოგვაწოდეს, უღრმეს მადლობას მოვახსენებ, ვინაიდან ეს ერთგვარი ვალის მოხდა საქართველოს მთამსვლელობისა და გარდაცვლილ მთამსვლელ მეგობართა წინაშე; ასევე ვაღიბებულაბა იმ თაობის მიმართ, დღეს რომ გატაცებით ცდილობს იმ ჯერ კიდევ შეუცნობელ სამყაროსთან ზიარებას, რომელიც ძველი თაობისათვის ცხოვრების უკვე განვილილი და ლამაზი გზაა.

ასე იყო თუ ისე, თანდათანობით თავი მოუყარეთ მთამსვლელობის მეტად საინტერესო პერიოდის შესახებ არსებულ მასალებს, ჩვენს მეხსიერებაში შემორჩენილ მოგონებებს, ასევე სხვადასხვა თაობის მთამსვლელთა წერილობით თუ ზეპირად გადმოცემულ ისტორიებს, დავამუშავეთ, წიგნისათვის გაემართეთ და მოგონებების, მცირე ნოველებისა თუ ჩანახატების სახით ჩამოვყალიბეთ.

ვფიქრობთ, მთებისაკენ მიმავალი ამ გზა-ბილიკების გახსენება ბევრს წინა წლებში დააბრუნებს და სულიერად გაამხნეებს, ხოლო ახალგაზრდა მთამსვლელებს მრავალ ხიფათის ააცილებს, გზას

ქართველ მთამსვლელთა გზა მყინვარწვირიდან მშვერლმთამდე

(1923-1991 წ.წ.)

ქართული და საბჭოთა
ალპინიზმისფუძემდებელი გიორგი ნიკოლაძე

1923 წელს მყინვარწვერზე თითქმის ერთ-დროულად ორი ასულა დაიგეგმა და განხორციელდა. პირველ ექსპედიციას, რომელსაც სპორტული მიმართულება ჰქონდა, პროფესორი გიორგი ნიკოლაძე ხელმძღვანელობდა, ხოლო სამეცნიერო ექსპედიციას გეოფიზიკური ობსერვატორიის დირექტორი, პროფესორი ალექსანდრე დიდებულისძე ედგა სათავეში.

28 აგვისტოს, გიორგი ნიკოლაძის ხელმძღვანელობით, დედოფარაკის მყინვარით მწვერვალზე ავიდა ჯგუფი, რომელშიც 18 მთამსვლელი შედიოდა (მათ შორის ზუთი ქალი): გიორგი ნიკოლაძე, იაგორ კახალიაშვილი, მარიამ ბეჟანიშვილი, ელენე ლორთქიფანიძე, ასმათ ნიკოლაიშვილი, მარიამ ტყაყაძე, ლიდა ჩხეიძე, ატო აღნიაშვილი, ალექსანდრე კილაძე, ზაქარია მამამთაფერიშვილი, მიხეილ მათიაშვილი, ვასილ მჭედლიშვილი, მიხეილ ჯინჭარაძე, აბზი ბეზურთანოვი - გამყოლი, სტაფროპოლელი ალექსანდრე ჩუმიხინი, შვედი სტუდენტი კურტ პაკენდორფი, გიორგი ალიხანოვი, გერმანელი მასწავლებელი ფრიდრიხ ბაუმჰაუერი.

მყინვარწვერიდან დაბრუნებულ ბედნიერ და გახარებულ გიორგი ნიკოლაძის ჯგუფს დედოფარაკის მყინვარზე შემოხვდა გეოფიზიკური ობსერვატორიის სამეცნიერო ექსპედიცია პროფესორ ალექსანდრე დიდებულისძის ხელმძღვანელობით, რომელიც გზადაგზა მეტეოროლოგიურად, მაგნიტოლოგიურად, გლაციოლოგიურად და ტოპოგრაფიულად იკვლევდა მყინვარწვერის მიდამოებს, შეისწავლიდა მთის სნეულებებს და ნელ-ნელა მიიწვედა მწვერვალისაკენ. 3 სექტემბერს, 15 საათზე, ამ ექსპედიციის ჯგუფი 7 კაცის შემადგენლობით (ვახა წიკლაური, ალექსანდრა ჯაფარიძე, იოსებ ასლანიშვილი, ანდრია თოფაძე, კალენტინ თულაშვილი, არნოლდ კეისი, ტარასი ზაგაშვილი) მწვერვალზე ავიდა.

ამ ორი ასულით საფუძველი ჩაეყარა მთამსვლელობას არა მარტო საქართველოში, არამედ მთელ ყოფილ საბჭოთა კავშირში.

მყინვარწვერზე ასულით გამოწვეული ალტაცება ასე გამოხატა ისტორიული ლაშქრობის ხელმძღვანელმა გიორგი ნიკოლაძემ: „...ეს მწვერვალი... მამ მიზანი მიღწეულია... აღსრულდა მრავალი წლის ოცნება. მრავალი დღის შრომა და მზადება ასე ბრწყინვალედ დაგვირგვინდა! ჩვენს სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა... შეშლილებით ვაშას ვიძახდით, ვყვიროდით, ვიციინოდით, მე იაგორას მივეარდი და გადავკოცნე...“

როგორ აეწერო ადამიანის სულიერი მდგომარეობა მიუწვდომელი მწვერვალის მიღწევის დროს. ეს ხომ სრულიად შეუძლებელია. ამას მხოლოდ ის გაიგებს, ვინც თვითონ ყოფილა ასეთ

წუთებში. უძლეველი სიძლიერისა და სიამაყის გრძობა მთელ არსებას იტაცებს. ჩვენ კი ბევრი რამ გვაქვს საამაყო: მწვერვალზე 18-ნი ვართ... ასეთ ცულ დარში, როგორშიაც ჩვენ ავედით, 18 კაცი კი არა ჯერ ერთიც არ ასულა... ჩვენი ასვლის დროს კი 20 მენაკამდე (გრაფუსამდე – ი. ვ.) იყო ყინვა და ამასთან საშინელი ქარიც... უმთავრეს სიამაყეს ჩვენი დები წარმოადგენდნენ. ამდენი ქალი ჯერ იქ არასდროს ასულა. ჩვენები ხუთნი არიან... მწვერვალზე ყველა მშვენივრად გრძობდა თავს. დაღალვის ნასახიც აღარავის ეტყობოდა და ყველა მხიარული იყო“...

1925 წ. პირველი ქართული და საბჭოთა ასვლა იალბუზზე გიორგი ნიკოლაძის ხელმძღვანელობით წინა რიგში: მარო ბეჟანიშვილი, ვანო კუკუაძე, ლიდეხი ჩხეიძე, ? ატო აღნააშვილი მეორე რიგში: ასმათ ნიკოლაიშვილი, გიორგი ნიკოლაძე, ელენე ლორთქიფანიძე, ?? მარო ტყაუაძე, სანდრო კილაძე, დევი მიქელაძე,?

მყინვარწვერიდან დაბრუნების შემდეგ გიორგი ნიკოლაძემ ერთ წინადადებაში შესანიშნავად გამოხატა მთაშველულობის მნიშვნელობა მომავალი თაობის აღზრდა-ჩამოყალიბებისათვის:

„ჩვენი სურვილი ის იყო, რომ ჩვენ ექსპედიციას, ჩვენში მთასვლის შემოღების და მგზავროს-ნობის ანუ ტურიზმის ფართო გავრცელების საძირკველი ჩაეყარა. მართალია, მთასვლა ერთგვარ ნებისყოფას, გამბედაობას და ამასთანავე ზარეებსაც მოითხოვს, მაგრამ სამაგიეროდ აღამიანის ცოდნას, გამძლეობას და ჯანმრთელობას ძლიერ წინ სწევს და, რაც მთავარია, აღმფრენის და სიმშვენიერის მრავალ ახალს და მაღალ გრძობებს უწერავს“.

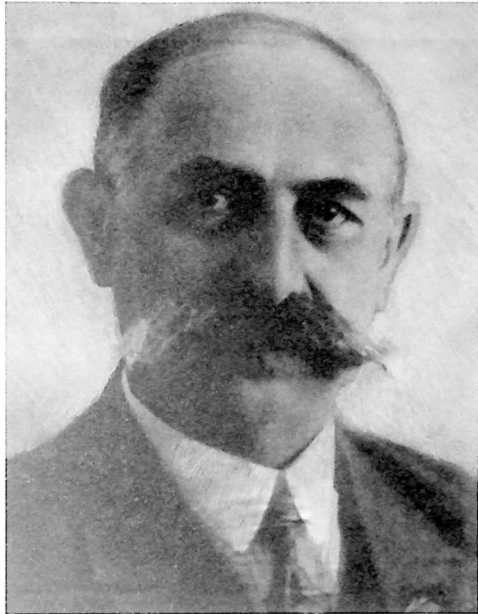
პირველი სამეცნიერო ექსპედიციის შესახებ, საქართველოს გეოგრაფიული საზოგადოების 1924 წლის №1 ჟურნალში გამოქვეყნდა პროფესორ ალექსანდრე დიდებულის ანგარიშიც:

„1923 წლის ზაფხულში მე წარუვადგინე განათლების სახალხო კომისარს დავით კანდელაკს მყინვარის წვერზე გეოფიზიკური ექსპედიციის პროექტი. კომისარის თანაგრძობითა და საჭირო თანხების გაცემით შესაძლო შეიქმნა ექსპედიციის მოწყობა.“

ამრიგად, ეს ექსპედიცია უნდა ჩაითვალოს მყინვარწვერის პირველ გეოფიზიკურ ექსპედიციად, რამაც დაუღო მეცნიერული საფუძველი კავკასიონის მთავარი ქედის გეოფიზიკურ კვლევა-ძიებას. ვინაიდან ეს ექსპედიცია ამ მხრივ პირველია, ამიტომ მას აქვს უმთავრესად დასახვერი და

საცდელი ხასიათი.

ამ წერილში მე შევეხები პირველად ექსპედიციის მეტეოროლოგიურ მხარეს, შემდეგ მოვიყვან ექსპედიციის დროს წარმოებული დაკვირვებების ზოგიერთ შედეგს, რადგან უფრო დაწვრილებითი ანგარიში და მასალები განზრახული გვაქვს დაებეჭლოთ ობსერვატორიის შრომებში.

მყინვარწვერზე პირველი სამეცნიერო ექსპედიციის ხელმძღვანელი ალექსანდრე დიდებულისძე

საქართველოს გეოფიზიკურ ობსერვატორიის სამეცნიერო საბჭოს მიერ დამტკიცებული პროექტით ექსპედიციის შემადგენლობა იყო შემდეგი:

1. ექსპედიციის უფროსი – ობსერვატორიის დირექტორი, პროფ. ალექსანდრე დიდებულისძე.
2. მეტეოროლოგიური ნაწილის დამკვირვებლები: ვიქტორ კონჩერგინი, ალექსანდრა ჯაფარიძე, არჩილ ბენაშვილი, გიორგი ერიქაშვილი, კონსტანტინე პაპინაშვილი და გიორგი ავალიშვილი,
3. დამკვირვებლების თანაშემწენი: ვალენტინ თულაშვილი, ეგენი ლიპინსკი, ანდრია თოფაძე,
4. მაგნიტური ნაწილის დამკვირვებლები: დიმიტრი გურგენიძე, შალვა ხუჭუა, ნიკო ინწკირველი,
5. ტოპოგრაფები: გიორგი ქავთარაძე, სერგი ცხაკაია,
6. ექიმი – სოსო ასლანიშვილი,
7. მექანიკოსი – არნოლდ ვეისი,
8. მსახური - 1

სულ 18 კაცი.

მთელი ექსპედიციის განმავლობაში შეუწყვეტლად და ყოველ საათს წარმოებდა დაკვირვება... მწვერვალზე ასულემა ნახევ პრეობრაუენსკიას მიერ დადგმული მეტეოროლოგიური ბურღუვანა. მყინვარწვერის ექსპედიციამ დაგვანახვა ზოგიერთი ხელსაწყოს ნაკლულონება...

დასასრულ გამოეთქვამ სურვილს, რომ ჩვენს მიერ მოგროვილი მასალა არ იყოს უკანასკნელი, რომ იგი შეძლებისთანავე შეესებულ იქნას ახალი ცნობებით, რაც დიდ სამსახურს გაუწევს მეცნიერებას საზოგადოდ და კერძოდ ჩვენი ქვეყნის შესწავლას“.

მყინვარწვერზე ამ ორ პირველ ასვლას დიდი საერთაშორისო რეზონანსი ჰქონდა. ყველაზე მეტად უცხოელებს, მათ შორის ცნობილ მთამსვლელს, მყინვარწვერის პირველ ვერობელ „სტუმარს“ დუგლას ფრეშიფილდს აკვირებდა, რომ მწვერვალზე ექვსი ქალი ავიდა.

1924 წელს, 18 იანვარს დაარსდა საქართველოს გეოგრაფიული საზოგადოება, რომლის დამფუძნებლებიც მყინვარწვერის ორივე ექსპედიციის წევრები გახლდნენ. ხოლო 29 თებერვალს ჩამოყალიბდა საზოგადოების მთავალა-მგზავროსნობის განყოფილება და პირველ თავმჯდომარედ გიორგი ნიკოლაძე აირჩიეს, თავმჯდომარის მოადგილედ - იოსებ ასლანიშვილი, მდივნად - მიქელ პატარაძე.

მთავალა-მგზავროსნობის განყოფილებამ 1924 წელი მთლიანად საორგანიზაციო საქმიანობასა

და ახალი მთამსვლური ექსპედიციების სამზადისს მიუძღვნა, ხოლო მომავალი წლისათვის ორი მნიშვნელოვანი ექსპედიცია დაგეგმა: ერთი - გიორგი ნიკოლაძის თაოსნობით იალბუზზე, მეორე კი - ალ. დიდებულის ხელმძღვანელობით კვლავ მყინვარწყვრზე, მისი მიდამოების მეცნიერული კვლევის განზრახვით.

1923 წ. მყინვარწყვრზე პირველი სამეცნიერო ექსპედიციის მონაწილენი თბილისის გეოფიზიკური ობსერვატორიის ეზოში. სხედან: ვეგენი ლიპინსკი, ანდრია თოფაძე, სოსო ასლანიშვილი, ალექსანდრა ჯაფარიძე, ალექსანდრე დიდებულიძე, გიორგი ქუთარაძე, სერგი ცხაკაია, შალვა ხუჭუა. დგანან: არჩილ ბენაშვილი, კონსტანტინე პაპინაშვილი, ვალენტინ თულაშვილი, გიორგი ავალიშვილი, გიორგი ერიქაშვილი, არნოლდ ვეისი, ტარასი ზაგაშვილი, ვიქტორ კოჩერგინი, დიმიტრი გურგენიძე, ნიკო ინწკირველი

ამ ჩანაფიქრის განსახორციელებლად, 1924 წლის ზაფხულში, გიორგი ნიკოლაძემ საწვრთნელი მოგზაურობა მოაწყო ჩრდილო კავკასიაში წვის მყინვარის გავლით და რაჭაში გადასვლით. აღსანიშნავია, რომ ამ ლაშქრობაში პირველად გამოჩნდნენ შემდგომში შესანიშნავი მთამსვლელები და მთამსვლური ექსპედიციების ორგანიზატორები: დევი მიქელაძე და სიმონ ჯაფარიძე.

1925 წლის 12 აგვისტოს გიორგი ნიკოლაძემ განახორციელა პირველი ქართული და საბჭოთა ასულა იალბუზის აღმოსავლეთ მწვერვალზე და ეს ასულაც, პირველი ექსპედიციის მსგავსად, მასობრივობით იყო მნიშვნელოვანი: მწვერვალზე 19 კაცი ავიდა, მათ შორის - მყინვარწყვრზე პირველი ასულის მონაწილე ხუთივე ქალი.

ორი კვირის შემდეგ, 28 აგვისტოს, პროფესორ ალექსანდრე დიდებულის ექსპედიციის თერთმეტმა წევრმა დალაშქრა მყინვარწყვრი. მათ შორის იყო ერთადერთი ქალი - ალექსანდრა ჯაფარიძე.

1926 წელს გიორგი ნიკოლაძე სამწლიანი სამეცნიერო მივლინებით უცხოეთში გაემგზავრა და მთასელა-მგზავროსნობის განყოფილებას სიმონ ჯაფარიძე ჩაუდგა სათავეში, რომლის ხელმძღვანელობითაც, გარდა სპორტული ასკლებისა, დაიწყო ალექსანდრე დიდებულის ჩანაფიქრის ხორცშესხმა - მყინვარწვერზე გაგრძელდა კვლევა-დაკვირვებები მეტეოროლოგიასა და კლიმატოლოგიაში.

1923 წ. მყინვარწვერზე პირველი სამეცნიერო ექსპედიციის მონაწილენი გასვლის წინ ავტომანქანაზე. წინა პლანზე: გიორგი ქუთარაძე, გიორგი ავალიშვილი, სერგი ცხაკაია, ვალენტინ თულაშვილი, არჩილ ბენაშვილი, სოსო ასლანიშვილი, ნიკო ინწკირველი, ანდრია თოფაძე (ზის მანქანის ფრთაზე). მანქანის ძარაში სხედან: კონსტანტინე პაპინაშვილი, ვეგენი ლიპინსკი, არნოლდ ვეისი, გიორგი ერიქაშვილი, ალექსანდრე დიდებულის ძე, ვიქტორ კონრეგინი, ტარასი ზაგაშვილი, დიმიტრი გურგენიძე, შალვა ხუჭუა, ალექსანდრა ჯაფარიძე

1927 წლის 7 აგვისტოს სიმონ ჯაფარიძე იავორ კაზალიკაშვილთან ერთად, სრულიად ახალი, ლამაზი და ლოგიკური გზით - გერგეტის მყინვარიდან, ფირნის ველის გავლით, ავიდა უნაგირაზე, იქიდან მწვერვალზე და დასაბამი მისცა დღეს მყინვარწვერზე ყველაზე მოხერხებული და უზიფათო გზით ასვლას. რომელსაც შემდგომ „სიმონ ჯაფარიძის გზად“ მოიხსენიებდნენ. მწვერვალზე დაიდგა მეტეოროლოგიური ვიზური, რომელშიც მოთავსებული იყო თვითმწერი ხელსაწყობი ამინდზე დაკვირვებისათვის. გაკეთდა მწვერვალზე ტემპერატურის ცვალებადობის ამსახველი ერთკვირიანი დიაგრამა, რომელიც იმ დროისათვის ასეთ სიმაღლეზე პირველი ავტომატური ჩანაწერი იყო მსოფლიოში. ამ მოვლენასაც უდიდესი საერთაშორისო გამოხმაურება მოჰყვა: კვლევის შედეგები დაიბეჭდა ინგლისის გეოგრაფიული საზოგადოების ჟურნალში, ხოლო მწვერვალთან მოხსნილი ტემპერატურის ცვალებადობის ამსახველი გრაფიკი პარიზში, მსოფლიო მიღწევათა გამოფენაზე გაიგზავნა. სწორედ ამ კვლევების გაგრძელების აუცილებლობამ დაადასტურა მეტეოროლოგიური სადგურის კაპიტალური შენობის აგების საჭიროება გერგეტის მყინვარის შუა ნაწილში, სადაც ზამთარ-ზაფხულ იწარმოებდა დაკვირვებები.

იმავე წელს, შემოდგომით, ნეემბრის სუსხიან დღეებში მყინვარწვერზე ასვლით სიმონ ჯა-

ფარიძემ კიდევ ერთი ახალი ნაბიჯი გადადგა მთამსვლელობაში, რის შესახებაც მოგვითხრობს სოსო ასლანიშვილი წიგნში - „ამბორის ასვლა მყინვარწყვრზე“ (1928 წ.). რომელშიც ასვლის პერიპეტეტიზთან ერთად დეტალურადაა აღწერილი სტუფანწმინდაში მთამსვლელთა ჯგუფის შეხვედრა კინორეჟისორ ნიკოლოზ შენგელაიასთან. რომელიც აქ მხატვრულ ფილმ „ელისოს“ იღებდა: „...მოთხე საათი იყო, ჩვენი მანქანა სტუფანწმინდაში სასტუმრო „საქართველოსთან“ რომ გაჩერდა. აქ ჩვენი მასპინძელია იაგორა ხახლიშვილი, რომელიც მუდამ ჩვენს მთამსვლელთ უფასოთ უთმობს ხოლმე ბინას. იქავე იყვნენ საქართველოს კინო მრეწველობის მუშაკნი რეჟისორ ნიკოლოზ შენგელაიას მეთაურობით. ალექსანდრე ყაზბეგის „ელისოს“-ს იღებდნენ იმ ხანებში... ნიკოლოზ შენგელაიამ გამოსთქვა სურვილი ჩვენი ასვლის ზოგიერთი მომენტის გადაღების შესახებ, ჩვენც მოხარული ვართ... ყველანი გამოწყობილნი მზადა ვართ სამეზაუროდ. კინო ექსპედიციამ დაიწყო ჩვენი გადაღება. ოპერატორია კერესელიძე, გადაღებას ხელმძღვანელობს თვით ნიკოლოზ შენგელაია“...

აღნიშნული სტრიქონების წაკითხვის შემდეგ იმედი გამიჩნდა, იქნებ სადმე იმდროინდელ მთამსვლელთა ცოცხალი სახეების უნიკალური კინოკადრებისათვის მიმეკვლია და დავიწყე ამ მასალის მოძიება. სამწუხაროდ, კინო-ფოტო-ფონო არქივში ჩემი საკმაოდ დიდი ხნის მუშაობის მიუხედავად, მასალას ვერ მივაკვლიე. თუმცა იმედს არ ვკარგავ - შესაძლოა, სადაც არ ველოდებით, იქ აღმოჩნდეს მთამსვლელთათვის ძალზე მნიშვნელოვანი ეს კადრები.

1928 წელს სიმონ ჯაფარიძის ხელმძღვანელობით კვლავ განხორციელდა მყინვარწყვრზე ასვლა, რომელიც იმით იყო გამოჩრეული, რომ მწვერვალზე ავიდა პირველი რადიო და კინოექსპედიცია, რომელშიც 41 კაცი, მათ შორის 7 ქალი მონაწილეობდა.

მთამსვლელობის ისტორიაში 5043 მ სიმაღლის მწვერვალზე რეჟისორ ნიკოლოზ ლებედევის ხელმძღვანელობით გადაიღეს ერთ-ერთი პირველი ფილმი „კაკასიის კარიბჭე“, რაც იმ დროისათვის არანახული მოუღენა იყო მსოფლიოში (სწორედ ამ ფილმშია შემონახული სიმონ ჯაფარიძის ცოცხალი სახის ერთადერთი კადრი, რომელიც გამოიყენებ ალექსანდრა ჯაფარიძისადმი მიძღვნილ სატელევიზიო ფილმში „მთამსვლელობის დეამთავარი“. 1995 წ.).

სამაგალითოა ის ფაქტი, რომ სიმონ ჯაფარიძე, მყინვარწყვრზე ყოველი ასვლის დაწერილებით ანგარიშს უტანოთში უზავნიდა გიორგი ნიკოლაძეს, რომელიც, თავის მხრივ, ამ მასალებს ინგლისის გეოგრაფიული საზოგადოების ჟურნალში აქვეყნებდა. ეს გარემოება ხელს უწყობდა კავკასიონთა ევროპელების დანატრეყებას. ამის დასტური კი ისაა, რომ ამ წლებში კავკასიონს

1923 წ. მყინვარწყვრზე პირველი ასვლის მონაწილე ქალები. წინა რიგში: მარო ტყეაძე, ლიდუსი ჩხეიძე, ელენე ლორთქიფანიძე, უკან დგანან: ასმათ ნიკოლაიშვილი, მარო ბეჟანიშვილი.

ვეროპელთა უამრავი ექსპედიცია სტუმრობდა.

ამავე წელს სიმონ ჯაფარიძემ კახეთში, ლოპოტის ხეობაში, აღმოაჩინა თეთრი მარმარილოს საბადო. ეს მარმარილო შემდგომ, ათწლეულების განმავლობაში მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში გაჰქონდათ და დიდი აღიარებით სარგებლობდა. ამ ძალზე მნიშვნელოვანი აღმოჩენით ალტაცებული სიმონი განსაკუთრებული მონდობებით, შეიძლება ითქვას, თავდავიწყებით იწყებს მუშაობას თავის საპეცილოებაში - გეოლოგიაში.

1929 წლის ზაფხულში სიმონი უკვე სახკომსაბჭოს დაჯვლებით მუშაობდა კახეთში სახურავი ფიქლების გამოკვლევაზე და აღარ აპირებდა მწვერვალებზე ასვლას, რადგან ემზადებოდა გეოლოგიურ მეცნიერებაშიც ეთქვა თავისი სიტყვა. მით უმეტეს. პირველი სერიოზული აღმოჩენა უკვე პკონდა... მაგრამ...

საქართველოს გეოგრაფიულმა საზოგადოებამ გიორგი ნიკოლაძის უცხოეთიდან დაბრუნების შემდეგ მისი ხელმძღვანელობით დაგეგმა 25 კაციანი ექსპედიცია თეთნულდზე. ექსპედიციას დიდად დაეხმარა ზემო სვანეთისათვის დამაშვრალი პიმენ დვალი, რომელმაც ლაშქრობისათვის საჭირო სახსრები მოიპოვა.

პიმენი 1924-26 წლებში ზემო სვანეთის ადგილობრივ ორგანიზაციათა ხელმძღვანელი იყო და 1924 წელს სწორედ მისი ინიციატივით გადმოიტანეს აღმინისტრაციული და კულტურული ცენტრი ბეჩოვდან მესტიაში.

თეთნულდის ექსპედიციის მოზადებაში სიმონ ჯაფარიძე არ მონაწილეობდა, მაგრამ ექსპედიციის წევრებს ვერც კი წარმოედგინათ თავიანთი განუყრელი მეგობრის. იმ დროს ერთ-ერთი უძლიერესი მთამსვლელის გარეშე უცნობ მწვერვალზე წასვლა. გიორგი ნიკოლაძე და ექსპედიციის დანარჩენი წევრები დაჟინებით სთხოვდნენ სიმონს. თეთნულდის პირველ ქართულ ექსპედიციაში მათთან ერთად წასულიყო. სიმონი ყოყმანობდა, წუხდა, რომ ძალზე დაკავებული იყო გეოლოგიური საქმიანობით, მაგრამ გასაცილებლად მინც ჩავიდა თბილისში და... მეგობრების სთხოვნით გადაწყვიტა წასულიყო თეთნულდზე...

27 აგვისტოს, დილაადრიან, ნაგების მყინვარიდან მწვერვალისაკენ საშნი დაიძრნენ: გიორგი ნიკოლაძე, პიმენ დვალი და სიმონ ჯაფარიძე...

მწვერვალზე ასვლის მცდელობა ტრაგიკულად დასრულდა, სიმონ ჯაფარიძე ყინულზე დაკურებულ პიმენ დვალს მიეშველა, მისი შეჩერება ვეღარ შეძლო და... გადაჰყვა...

სიმონისა და პიმენის სიცოცხლის უკანასკნელ მომენტს ასე აღწერს მათი დაღუპვის უშუალო და ერთადერთი მოწმე გიორგი ნიკოლაძე:

„2-3 საუნიდაა დარჩენილი კლდემდე, სადაც საშიშროება უკვე გავილილი იქნებოდა, როდესაც შედრკა პიმენი, ის ორი ფეხით ერთ საფეხურში იდგა და ორივე ფეხით დაიწყო დაკურება, თავდაპირველად ნელა, სულ ნელა, თითქოსდა შეუძრვლად. ის ცდილობდა დამაგრებულყო ვიხით, რომ

1923 წ. მყინვარწვერზე პირველი სამეცნიერო ექსპედიციის მონაწილე ალექსანდრა ჯაფარიძე

შესაძლებელი ყოფილიყო მასზე დაყრდნობით ფეხებით შემავრება, მაგრამ ფუჭი იყო მისი ცდა. მე შემინებით დაუეყვირე სიმონს, რომელიც ჩემზე უფრო ახლოს იდგა ზურგით პიშენისაკენ და სჭრიდა ახალ საფეხურს. „პიშენ, პიშენ“, დაიყვირა სიმონმა და სწრაფად დაარკო წერაყინის წვერი პიშენის მუხლებთან, რადგან პიშენი

1927 წ. მენიარწვერზე ასვლის მონაწილენი: შოთა მიქელაძე, ანდრია კოვალკოვი, სოსო ასლანიშვილი, სიმონ ჯაფარიძე, არჩილ ბენაშვილი, დევი მიქელაძე.

ორი წერაყინი. დრომა – ყველაფერი ჩაცვივდა მენიარის ძირში, გადაუხვია მარჯვნივ და გაქურა ჩემი ხედვის არედან. შეწყდა ხმაური, დადუმდა ყველაფერი და მხოლოდ მე დავრჩი ამ ყინულისა და სიკვდილის სამყაროში...

სიმონისა და პიშენის დაღუპვის ამბავი მეხივით გავარდა მთელ სვანეთში. ყველაზე შორეულ სოფელშიც კი დასტორიონენ დაღუპულთ. საუკეთესო სვანი მონადირეები თავდაუზოგავად ეძებდნენ დაღუპულებს. პიშენის ნეშტი მალევე იპოვეს. სიმონს კი ვერ მიაკვლიეს... ისინი ვერ ურიგდებოდნენ აზრს, რომ ძვირფასი სტუმრის გვაში ყვაე-ყორნებს დარჩენილათ საჯიჯგანად, ეს სტუმართმოყვარეობის ურყევი ტრადიციის შებღაღვა იქნებოდა...

დაღუპვიდან 10 დღის შემდეგ ტელემაკ ჯაფარიძემ, ვალიკო ყურაშვილმა, არჩილ გუგუჯიანმა, ბართლომე ავალიანმა, გოჯი, მუსა და პავლე ზურუბიანებმა ღრმა ნაპრაღში ჩაყარდნენ სიმონ ჯაფარიძეს მიაკვლიეს...

მომხდარმა კატასტროფამ აახშურა ალპინისტთა ფართო წრეები. ჩვენში თუ სახლდვარგარეთ თეთნულდი ყველაზე ცნობილ მწვერვალად იქცა.

უკვე წაქცეულიყო ერთ ფეხზე, მაგრამ წერაყინმა ვერ დააკავა პიშენი. მასინ სიმონმა სტაცა ხელი პიშენს ბუჭვებში, მაგრამ ალარაფერის შეეძლო პიშენის შეჩერება. მისი ბედი უკვე გადაწყვეტილი იყო და მასთან ერთად სიმონის ბედიც.

დაცურება თავდაპირველად იყო ნელი... უეცრად, თითქოს მიწას მოსწყდნენო, გაქანდნენ ქვეით სამინელი სისწრაფით. მე დაეინახე მხოლოდ, როგორ გაუვარდათ ორივეს ხელიდან წერაყინები. არც ერთ ჩვენთაგანს არ ამოულია ხმა, სამივე დამუხჯდით. პიშენი, სიმონი,

1927 წ. სოსო ასლანიშვილი, ვასო ხაიკაშვილი, სიმონ ჯაფარიძე, ანდრია კოვალკოვი, ილარიონ წიკლაური, დევი მიქელაძე, გახა წიკლაური, შოთა მიქელაძე, არჩილ ბენაშვილი, იაგორ კაზალიკაშვილი, მიხეილ ზაგაშვილი.

სიმონ ჯაფარიძე

მართალია, თეთნულდზე პირველი ასვლის ცდა მარცხით დასრულდა, მაგრამ ამ ფაქტს ქართული მთამსვლელობის შემდგომი განვითარებისა და სრულყოფის საქმეში უკავლოდ არ ჩაუვლია. მან გმირული სული შთაბერა მთამსვლელობას და თავისთავად დააკანონა მთამსვლელობა შორის რაინდული ურთიერთობა.

სიმონის დაღუპვის წლისთავეზე, 1930 წლის ივლისში, თეთნულდს სიმონის და-ძმამ აღექსანდრა და ალიოშა ჯაფარიძეებმა შეუტყეს იაგორ კახალიკაშვილთან და აღსილ ავალიანთან ერთად. ალიოშა ჯაფარიძე სამ დღეში ორჯერ ავიდა მწვერვალზე, ჯერ მარტო, შემდეგ თანამგზავრებთან ერთად და ასე შემოაბიჯა მან მთამსვლელობაში.

ამ ასვლის შემდეგ თეთნულდზე იერიშისათვის რამდენიმე ჯგუფმა დაიწყო მზადება. მათ შორის იყო საქართველოს გეოგრაფიული საზოგადოების ტურისტული განყოფილება, რომლის წევრებმა შოთა მიქელაძემ და ასმათ ნიკოლაიშვილმა დალაშქრეს მწვერვალი. იმავე წელს თეთნულდზე მოსკოველი მთამსვლელების სამი ჯგუფიც ავიდა.

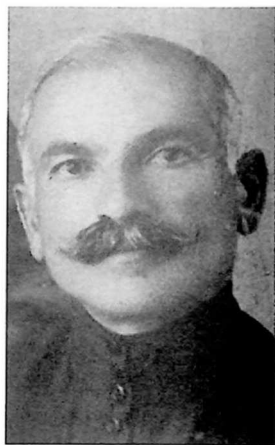
1930 წელი კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მოვლენით აღინიშნა - საქართველოში დაარსდა „პრო-

ლეტარული ტურიზმისა და ექსკურსიების საზოგადოება“ (შემოკლებით - „პტეს“), სადაც ჩამოყალიბდა სამთო სექცია, რომლის ხელმძღვანელობაც გიორგი ნიკოლაძეს დაეკავა.

სამწუხაროდ, გიორგი ნიკოლაძემ ვერ მოასწრო მრავალი ჩანაფიჭის განხორციელება. რადგან იგი 1931 წელს, მოულოდნელად, 42 წლის ასაკში, ფილტვების ანთებით გარდაიცვალა. უმძიმესი იყო მთელი საქართველოსათვის ეს დანაკარგი; საზოგადოებისათვის დაუგვრებელი იყო, რომ ეს ანტიკური ქანდაკების მსგავსი, ათლეტური აღნაგობის მრავალმხრივი სპორტსმენი ფილტვების ანთებამ იმსხვერპლა...

უდიდესი დანაკლისის მიუხედავად, გიორგი ნიკოლაძის დაწყებული საქმიანობა არ შეწყვეტილა: მთამსვლელობის ხაზით საქართველოს გეოგრაფიულ საზოგადოებაში მისი გზა ღირსეულად განაგრძო შოთა მიქელაძემ. პროლეტარული ტურიზმისა და ექსკურსიების საზოგადოებაში კი - გიტო გიორგიძემ.

1931 წლიდან ალპინისტური მოძრაობა საქართველოში განსაკუთრებით გაძლიერდა. ერთიმეორის მიყოლებით ეწყობოდა ასვლები ცენტრალური კავკასიონის მწვერვალებზე შოთა მიქელაძის, ალიოშა ჯაფარიძის, იოსებ ასლანიშვილის, იაგორ კახალიკაშვილისა და ლევან მარუაშვილის ხელმძღვანელობით. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ იოსებ ასლანიშვილმა და იაგორ კახალიკაშვილმა მწვერვალ უილფათიდან (4647 მ) ჩამოიტანეს რუსეთის სამხედრო ტოპოგრაფების კორპუსის კაპიტნის გიორგი ქეთარაძის (რომელიც იმ დროს კავკასიონის ტოპოგრაფიულ აგეგმვაზე მუშაობდა) მიერ 1891 წელს დატოვებული მინიმალური თერმომეტრი

ჰამენ დვალი

(მინიმალური ტემპერატურის გასაზომი - ი. ვ.). განსაკუთრებით აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ გიორგი ქავთარაძის უილფთაზე ასევე მე-19 საუკუნეში ქართველი კაცის მწვერვალზე ასვლის პირველი და ერთადერთი ფაქტია. მართალია, მურათბი კიბოლანი გამყოლად ახლდა ვილი რიკერის ექსპედიციას უმბაზე, მაგრამ ექსპედიციამ მწვერვალზე ასევე ვერ შეძლო.

ამ წელს აღიომა ჯაფარიძე სრულიად ახალი გზით - დევლორაკისა და აბანოს მყინვარის გამოყოფი ქედით ავიდა მყინვარწვერზე, რომელიც დანარჩენ მარშრუტებზე ბევრად მოკლე აღმოჩნდა. 1932 წელს საქართველოს პროლეტარული ტურნიზმისა და ექსკურსიათა საზოგადოების სამიოთ-სათხილამურო სექციამ გულდასმით განიხილა მყინვარწვერის კალთებზე სიმონ ჯაფარიძის სახელობის ალპური ქოხის აგების საკითხი და მიიღო გადაწყვეტილება, რომლითაც ძალზე დაინ-

დაღუპულთა მძებნელი ჯგუფი. I რიგში: ტელემაკ ჯაფარიძე (მესტია), არჩილ გუეჯეჯიანი (მულახი). II რიგში: ბართლომე აულიანი (მულახი), გოჯი ზურუბიანი (მულახი), ვალიკო ყრუაშვილი (ცაგერი, მესტიის სკოლის მასწავლებელი), პავლე ზურუბიანი (მულახი), მუსა ზურუბიანი (მულახი)

ტერესდა საქართველოს ჰიდრომეტეოროლოგიური კომიტეტი და ქოხის აშენების შესაძლებლობის გამოსაკვლევად მყინვარწვერისკენ გაგზავნა სპეციალური ექსპედიცია შოთა მიქელაძის ხელმძღვანელობით.

მუშაობის დასრულების შემდეგ შოთა მიქელაძემ ექსპედიციის წევრ გეოლოგ მაზარაძესან ერთად ახალი, სრულიად გამოუკვლევე გზით, ე.წ. „გველეშაპის კლდეებით“ გადაწყვიტა მყინვარწვერზე ასვლა. ამ ცდამ ახალი მარცხი გამოიწვია - 8 აგვისტოს, ზ. დ. 4900 მ-ზე კლდიდან მოწყდა შოთა მიქელაძე, რომლის სახითაც საქართველოს მთამსვლელთა ოჯახმა დაკარგა კიდევ ერთი საუკეთესო, სრულიად ახალგაზრდა მთამსვლელი, ნიჭიერი მათემატიკოსი, ფილოსოფოსი, თავისი საქმისა და ქვეყნის დიდი პატრიოტი.

ერთი შეხედვით პარადოქსულია, მაგრამ ფაქტია, რომ ასეთი მსხვერპლის მიუხედავად, ახალი

1930 წ. ალიომა ჯაფარიძე, იაგორ კახალიკაშვილი, ადსილ ავალიანი თუნულზე

ჯაფარიძემ. ასასვლელი ობიექტის შერჩევას დიდი ხანი თვითონ ასახელებდა თავის კანდიდატურას. ეს იყო უშმა“ - აღნიშნავდა მრავალი ექსპედიციის ხელმძღვანელი და წლების განმავლობაში საქართველოს მთამსვლელთა ფედერაციის თავმჯდომარე ოთარ გიგინეიშვილი („მთამსვლელობა საქართველოში“, 1983).

უშმა მაგიური ძალით იზიდავდა მსოფლიოს ყოველი კუთხის გამოჩენილ მთამსვლელებს. მასზე ასელის ინტერესს ისიც აძლიერებდა, რომ უშმაზე ამსვლელი მსოფლიოში ცნობილი და სახელგანთქმული ინგლისის ალპური კლუბის წევრი ხდებოდა.

უშმაზე ასვლების ისტორია მე-19 საუკუნის 80-იანი წლებიდან იწყება, როცა 1888 წელს, ჩრდილოეთ მწვერვალზე ასელის ბედნიერება პირველად ინგლისელ ჯორჯ ჟოჟონს და შვეიცარიულ ულრიხ ალმერს ხვდათ წილად.

1900 წლის 14 მაისს ვიწარში ვილი რიკმერსმა მგობრეთი ერთად დააარსა კავკასიის კლუბი. 1903 წელს მისი თხოვნით მთამსვლელთა 1000 მარკა შეაგროვეს კავკასიაზე 34-დღიანი ექსპედიციის ხარჯებისათვის. იმავე წელს უშმაზე ასასვლელად გაეგზავრა გერმანელ, ავსტრიელი და შვეიცარიელი მთამსვლელთაგან შესაგარი ვილჰელმ II კაჟის შეჯიბრებით, რომელსაც ადოლფ შულცე ხელმძღვანელობდა. სამხრეთ უშმაზე აკისრინ გერმანელი მთამსვლელი შულცე (ხელმძღვანელი), რაიხერტი და შუსტერი, შვეიცარიელები კელიბლინგი და ვერტი, ორი ვერის შუხიჯე, 12 აგვისტოს კვლავ გერმანელები: დისტელი, პფანი (ხელმძღვანელი) და ლაიხისი აფდრენ ჩრდილოეთ უშმაზე და განაგრძეს გზა სამხრეთ მწვერვალისაკენ. 13 აგვისტოს ისინი უშმის სამხრეთ მწვერვალზე იმყოფებოდნენ, ხოლო 14 აგვისტოს შულცეს გზით დაეშ-

შოთა მიქელაძე

ენენ გულის მყინვარზე.

ამ ასვლებმა კიდევ უფრო პოპულარული გახადეს უშბა. მას სხვადასხვა ქვეყნიდან სახელმძოხვეჭილი მთამსვლელები მოაწყდნენ, მაგრამ უმეტესობა მხოლოდ მისი ხილით კმაყოფილდებოდა და ხელმოცარული უკან ბრუნდებოდა. ამის შემდეგ დიდი ხნის განმავლობაში მრავალჯერ ცადეს უშბაზე ასვლა, მაგრამ ამაოდ.

უშბაზე ასვლისათვის „ბრძოლა“ იმპერიალისტური ომისა და ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ განახლდა და მხოლოდ 1929 წელს, შულცეს გზით, მიაღწია მწვერვალს გერმანელების ჯგუფმა მერკლის, ბეტხოლდისა და რეხლის შემადგენლობით.

1933 წელს უშბას ისევ უცხოელ მთამსვლელთა ჯგუფი ესტუმრა, ამჯერად - შვეიცარიელები, რომელთა შესანიშნავმა მომზადებამ უზრუნველყო მათი გამარჯვება. ასვლა ამ შემთხვევაშიც შულცეს გზით განხორციელდა.

ამით დამთავრდა უშბაზე ასვლის ისტორიის პირველი პერიოდი.

ალექსანდრე (ალიოშა) ჯაფარიძე

ასასვლელად და მხოლოდ 31 აგვისტოს დღის 3 საათზე გულის მყინვარიდან, შემდგომ შერქმეულ ე.წ. „ზაზურინას“, „ჰალსტუხისა“ და „წითელი კუთხის“ გავლით, უშბის სამხრეთ მწვერვალზე პირველად შედგა ფეხი ქართველ მთასვლელთა ოთხეულმა: ალექსანდრა და ალიოშა ჯაფარიძეებმა,

უშბა

ოთქმის 50 წლის მანძილზე უშბაზე ასვლის ევროპელთა რამდენიმე ათეული ცდიდან მხოლოდ ოთხი დამთავრდა სრული გამარჯვებით. და აი, დადგა დრო, როცა უშბაზე ასვლისათვის „ბრძოლაში“ ქართველი მთამსვლელებიც უნდა ჩაბმულიყვნენ.

1934 წელს ცნობილი ექიმისა და მთამსვლელის, შემდგომში სპორტის დამსახურებული ოსტატის სოსო ასლანიშვილის თავმჯდომარეობით შეიქმნა „უშბის ექსპედიციის კომიტეტი“, რომელსაც ვეალებოდა საორგანიზაციო საკითხების მოგვარება და ექსპედიციის შემადგენლობის შერჩევა. «უშბის კომიტეტის» გადაწყვეტილებით ჩამოყალიბდა უშბის ექსპედიციის შემადგენლობა: ალიოშა ჯაფარიძე (ხელმძღვანელი), სანდრო გვალია (მოადგილე), ალექსანდრა ჯაფარიძე, იავორ კახალიკაშვილი, გიონიგურანი, ლევან მარუაშვილი და მიქელ პატარიძე.

1934 წლის 20 აგვისტოს ექსპედიცია სვანეთში ჩავიდა და სოფელ უშხვანარში, შემდგომ „უშბის დიასახლისად“ ცნობილ მაკრინე ქურდიანის ოჯახში გაჩერდა.

რამდენიმე დღის მზადებისა და დასვენების შემდეგ ექსპედიციამ ძირითადი ბანაკი გულის მყინვარზე გამართა. 29-ში დაიწყო გადამწყვეტი ბრძოლა მწვერვალზე

იაგორ კახალიკაშვილმა და ვიო ნიგურინამ. დიდი ქვებისაგან აგებულ ნიშში უცხოელთა წერილების ნაცვლად მათ საკუთარი ბარათი დატოვეს, ხოლო როცა დაღამდა და ნისლი გაიფანტა, მწვერვალზე მოციმციმე ცეცხლი აანთეს. რამდენიმე წუთის შემდეგ უშმაზე ანთებული ცეცხლის საპასუხოდ, სვანეთის სოფლებში კოცონების ალი ავარდა და, როგორც მოხდენილად წერდა ალი-

1934 წ. უშბიდან დაბრუნების შემდეგ უშხვანარში. I რიგში: მაკრინე ქურდიანი, ვენატე გაბლიანი, ალიომა ჯაფარიძე, ლევან მარუაშვილი. II რიგში: სანდრო გვალია, ბექნუ ხურგიანი, ალექსანდრა ჯაფარიძე, სოსო ასლანიშვილი, III რიგში: გოჯი ზურებიანი, იაგორ კახალიკაშვილი, გერმანე მემანიშვილი (მაკრინე ქურდიანის მეუღლე)

ომა ჯაფარიძე „ამ კოცონებზე იწვოდა უკანასკნელი ნაშთები სვანების ცრუმორწმუნეობისა, უშბის წვერზე ადამიანის ასვლის შეუძლებლობის შესახებ.“

ამ ასვლით ქართველმა მთამსვლელებმა საერთაშორისო კლასის დონეს მიაღწიეს.

იმავე 1934 წელს „პტენ-ის“ ცენტრალურმა საბჭომ შემოიღო „ალპინიზმის ოსტატის“ წოდება და საქართველოში იგი ალიომა ჯაფარიძეს, სანდრო გვალიას და დავით წერეთელს მიენიჭა. 1940 წელს ეს წოდება შეიცვალა და დაწესდა „სსრ კავშირის სპორტის ოსტატი ალპინიზმში“.

1936 წელი მეტად მნიშვნელოვანი იყო ქართველი მთამსვლელებისათვის. თბილისში დაარსდა ალპური კლუბი, რომელიც პირველი იყო ყოფილ საბჭოთა კავშირში (საქართველოს ალპური კლუბის შესახებ ქვემოთ ცალკე თავში ვისაუბრებთ).

რამდენიმე სიტყვა აუცილებლად უნდა ითქვას იმ დიდ წვლილზე, რომელიც ქართველმა მთამსვლელებმა შეიტანეს პამირის მთიანეთის შესწავლა-ათვისების საქმეში; ამ ექსპედიციებს, გარდა მეცნიერულია, სამხედრო მნიშვნელობაც ჰქონდა და პამირის უმაღლეს მწვერვალებზე მასობრივი ლაშქრობები ეწყობოდა, სადაც ინსტრუქტორებად სხვებთან ერთად ქართველი მთამსვლელებიც იყვნენ მიწვეულნი. პირველად, 1932 წელს, ლევან მარუაშვილი მიიწვიეს, შემდეგ ზედიზედ დავით წერეთელი (1933-34, 36 წ.) და 1936 წელს ალიომა ჯაფარიძე, რომელმაც კორფენესკაიას პიკზე ასასვლელი გზების ძიებისას მის გვერდით მდებარე უსახელო მწვერვალზე ასვლის დროს ტერფები მოიყინა და განგრენა რომ არ განვითარებულიყო, ორივე ფეხზე ყველა თითი მოაკვეთეს (ოპე-

რაციის შემდეგ, ფეხის თითების გარეშე, ალიომა ჯაფარიძემ 10 წელი იღვანა მთამსვლელობაში და მრავალი მნიშვნელოვანი ასევე განახორციელა კავკასიონის ურთულეს მწვერვალებზე).

ამ ექსპედიციაში განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია დავით წერეთლისა და ალიომა ჯაფარიძის თავგანწირვა, როცა ზეამა თიოქმის მთელი ბატალიონი დამარხა და მათ თოვლიდან არაერთი განწირული ადამიანი გაათავისუფლეს, რისთვისაც ორივე ქართველი მთამსვლელი „პამირის გამირის“ საპატიო სიგელით დააჯილდოვეს.

1937 წელს ახალი ბრწყინვალე გამარჯვება იზეიმეს ქართველმა მთამსვლელებმა. გაბრიელ ხერგიანის ხელმძღვანელობით, ჯგუფმა ბექუ და ბესარიონ ხერგიანების, ჭიჭიკო ჩართოლანისა და მაქსიმე გვარლიანის შემადგენლობით, საეტაპო ასევე განახორციელა უშბის სამხრეთ მწვერვალზე სრულიად ახალი, კედლოვანი გზით, რითაც საფუძველი ჩაეყარა კედლოვანი ასვლების კლასს საბჭოთა კავშირში. უშბაზე ეს მარშრუტი დღემდე „გაბრიელის გზის“ სახელწოდებითაა ცნობილი.

1937-38 წლებში განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო მასობრივ ალპინიადებს კავკასიონის მწვერვალებზე. ალიომა ჯაფარიძის, დავით წერეთლის, სანდრო გვალისა, პელენტი სანებლიძის, გრიგოლ შადურის, კოტე ჯავრიშვილის, გიორგი ბაქრაძის, ალექსანდრა ჯაფარიძის, ოთარ გვიგინიშვილისა და სხვათა ხელმძღვანელობით ალპინიადები მოეწყო მყინვარწვერზე, თეთნულდზე, ჯიშარაზე, ქომიტოზე, ლაილაზე, გულბაზე, ნეფისკალზე და ა.შ. 1938 წლის სექტემბერში ალიომა ჯაფარიძის ხელმძღვანელობით მოეწყო კავკასიონის ქედის ერთ-ერთი რთული მონაკვეთის ტრავერსი მწვერვალ მანსაფარიდან წურუნგალამდე.

ქართველმა მთამსვლელებმა (ალიომა და ალექსანდრა ჯაფარიძეები, ლევან გოთუა, ივანე ვალუსტოვი, კოტე ჯავრიშვილი) წარმატებით გაიარეს პირველი საკმაოდ ძნელი ტრავერსი, რომელიც ნაკლებად გაპოკლეულ რაიონში ჩატარდა და 13 მწვერვალზე ავიდნენ. ეს იყო ერთგვარი მოსამზადებელი ეტაპი 1940 წელს ჩატარებული ცენტრალური კავკასიონის ურთულესი ტრავერსისა თეთნულდიდან შარი-თაუმდე, რომელიც ალპინისტურ ლიტერატურაში „ცენტრალური კავკასიონის დიდი ტრავერსის“ სახელითაა შესული. დიდი ტრავერსის (მონაწილენი: ალიომა და ალექსანდრა ჯაფარიძეები, გაბრიელ და ბექუ ხერგიანები, ვოჯი ზურებიანი, ლევან სუჯაშვილი, ვახტანგ ქირიკაშვილი) დროს გაიარეს 20-ზე მეტი მწვერვალი, მათგან უმეტესობა საკმაოდ რთული, რაც იმ დროისათვის იშვიათ ალპინისტურ რეკორდად იყო მიჩნეული, ხოლო ასეთ რთულ ტრავერსში ქალის მონაწილეობა, როგორც ირკვევა, პირველი შემთხვევა იყო მსოფლიო ალპინიზმის ისტორიაში. ლაშქრობის მონაწილეობაგან სპში: ალექსანდრა ჯაფარიძეს, გაბრიელ და ბექუ ხერგიანებს ტრავერსის წარმატებით განხორციელებისათვის სპორტის ოსტატის წოდება მიენიჭა.

განსაკუთრებული იყო ქართველ მთამსვლელთა როლი მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში (1941-45 წ.წ.). ომის დროს ჩვენი მთამსვლელები ინტენსიურად ამზადებდნენ რეზერვს მოქმედი არმიისათვის. სამთო-საბრძოლო ოპერაციების მომზადება-ჩატარებას ხელმძღვანელობდნენ გიორგი ბაქრაძე, კაკო მარი, დავით ფურცელაძე, ლევან მარუაშვილი, დავით წერეთელი, ხოლო ბექუ და გაბრიელ ხერგიანებმა, გიორგი სულაქველიძემ, ადგილობრივ და რუს მთამსვლელებთან ერთად, 1943 წლის ზამთრის მიწურულს იალბუზის მწვერვალიდან მოხსნეს გერმანელი ფაშისტების მიერ აღმართული დროშა.

გაბრიელ ხერგიანი

გიო ნიკურანი

ჩაკაბრაძეობი, ვალია ნასონოვა) ერთად გამოიკვლია უფლისციხის მიუვალი გამოქვაბულები.

ოშის დამთავრების შემდეგ, 1945 წლის შემოდგომაზე, ალიოშა ჯაფარიძე ქელეშში ონიანთან და ნიკოლოზ მუხინთან ერთად, კელაე ცდილობს უშმა-შხელდის ტრავერსის განხორციელებას, მაგრამ ოქტომბრის თვის დასაწყისში საქართველოში მოულოდნელად შემოჭრილმა ციკლონმა, ჯგუფი ერთი კვირით უშმის სამხრეთ მწვერვალზე მოაწყვდია. საკეების, საწვავისა და წყლის მარაგის გარეშე დარჩენილმა ჯგუფმა გამოდარებისთანავე დაიწყო მწვერვალიდან დაშვება გულის მყინვარისაკენ, მაგრამ დაბნელებამდე ვეღარ მოასწრო სამშვიდობო ადგილამდე ჩასვლა (200-ოდე მეტრი იყო დარჩენილი) და ღამის სათევად კარავში შეფარებული ჯგუფი ზევამ იმსხვერალა.

ალიოშა ჯაფარიძისა და მისი მეგობრების დალუკვამ შეძრა მთამსვლელობა სამყარო. საძიებო სამუშაოებში ქართველებთან ერთად საბჭოთა კავშირის უძლიერესი მთამსვლელებიც მონაწილეობდნენ. მაგრამ მათი პოვნა ვერ მოხერხდა...

მხოლოდ 12 წლის შემდეგ, 1957 წლის აგვისტოში, გულის მყინვარზე, ალიოშა ჯაფარიძის ნემსს შემთხვევით წააწყდნენ სამხრეთ უშმაზე მიმავალ მთამსვლელობა ჯგუფის წევრები. ამის შესახებ ორმოცდაათი წლის შემდეგ გვიამბობს ამ ასვლის ხელმძღვანელი, სპორტის ოსტატი ავთანდილ ძიძიგური:

„უშმა მსოფლიოს ერთ-ერთი უღამაზეხი მწვერვალია. გამოირჩევა თავისი მრისხანებით. იგი განცალკევებით დგას კავკასიონის ქედის სამხრეთ კონტურორსზე და ამაყად დაჰყურებს სვანეთის სოფლებს. მას არც ერთი იოლად ასასვლელი გზა არა აქვს, ამიტომაც შეიწირა მრავალი მთამსვლელის სიცოცხლე.

21 აგვისტოს, დღის მერე ნახევარში, მოიერიშე და მეთვალყურე ოთხკაციანი ჯგუფის წევრები სოფელ უშხანარში მაკრინე ქურდიანის ეზოში ვიმყოფებოდით. ტრადიციულად, უშმაზე და

მერე მსოფლიო ომმა, ბუნებრივად, ხელი შეუშალა სპორტული ალპინიზმის განვითარებას, თუმცა მთამსვლელები იშვიათად, მაგრამ მაინც ახერხებდნენ ოსტატობის სრულყოფას. მაგალითად, 1943 წელს, ალიოშა ჯაფარიძე გოჯი ზურეზიანთან, ქელეშში ონიანთან, ტელემაქ ჯაფარიძესთან, ევგენი რაიზერთან და ნიკოლოზ მუხინთან ერთად შეუდგა თავისი დიდი ხნის ჩანაფიქრის - უშმა-შხელდის ტრავერსის განხორციელებას. უამინდობის მიუხედავად, მთამსვლელებმა შეძლეს უშმის სამხრეთ მწვერვალზე ასვლა, მაგრამ გამძვინვარებული სტიქიის შემოტევის შედეგად, შეიდი დღე-ღამის მანძილზე შერჩნენ მწვერვალზე და მშვიერ-მწყურვალნი უკან გამობრუნდნენ...

ქართველმა მთამსვლელებმა ამავე პერიოდში ჩაუყარეს საფუძველი მიუვალ მღვიმე-გამოქვაბულთა კვლევასაც. ალიოშა ჯაფარიძემ თანამოაზრეებთან (ალექსანდრა და გოგი ჯაფარიძეები, ლევან გოთუა, გოგი ლომთათიძე, ალექსანდრე ნემსიწვერიძე, ელენე აბაშიძე, სიმონ შხვაცაბია, ვერა ბელეტკაია, ნიკოლოზ ბურხვამდის, ორხვის, ტვიშის, შიომღვიმისა და

1934 წ. პირველი თვითმფრინავი ზემო სვანეთში. მესტიაში თვითმფრინავის ჩაგრენა დაემთხვა უშბაზე ქართველ მთამსვლელთა პირველ ასვლას

შხელდაზე მოიერიშე ჯგუფები მაკრინე ქურდიანის სახლში აწყობდნენ საბაზო ბანაკს. აქედან იწყებოდა მწვერვალებზე იერიში. მთამსვლელებს დეიდა მაკრინე დაულოცავდა გზას და შშივილობით დაბრუნებას უსურვებდა.

რამდენიმე ხნის დასვენების შემდეგ სოფელ გულისაკენ გავემართეთ, ავედით გულის მყინვარზე და დაებანაკლით მორენაზე. მოიერიშე ჯგუფში ჩემს გარდა ხუთი მთამსვლელი იყო, მათ შორის ორი ქალი. ისინი უშბაზე ასვლით საბჭოთა კავშირის სპორტის ოსტატობის ნორმატივებს ასრულებდნენ. აღსანიშნავია, რომ უშბაზე ასვლების ისტორიაში იმ დროისათვის პირველი შემთხვევა იყო გუნდში რომ ორი ქალი მონაწილეობდა.

ის იყო კარების გაშლა დაკამთავრეთ, რომ დავინახეთ სამხრეთ უშბიდან ოთხი მთამსვლელი ეშვებოდა. გადაწყვიტეთ მეთვალყურე ჯგუფის ორი წევრი გაგვეგზავნა დაღლილი მთამსვლელების შესაგებებლად და ჩვენს ბანაკში მოგვეწვია. მთამსვლელებს დალაგებამდე სურდათ სოფლამდე ჩაღწევა, მაღლობა შემოგვითვალეს და მყინვარის მარჯვენა მორენით სწრაფად დაეშენენ სოფლი-საკენ, ხოლო მეთვალყურე ჯგუფის წევრებმა მოიტანეს ფოტოაპარატი, რომელიც მყინვარის ენაზე პოვნათ. იქვე ყოფილა პატარა ზომის საბითო ფეხსაცმელი და ადამიანის ჩონჩხი. აშკარა იყო ეს ყველაფერი უშბაზე დაღუპულ მთამსვლელს ეკუთვნოდა. იმ დროისათვის უშბაზე დაღუპულთა ორი ჯგუფი იყო, რომელთა ნეშტები არ იყო ნაპოვნი. ერთი - ალიოზმა ჯაფარიძის, ქელეშში ონიანისა და ნიკოლოზ მუხინის, მეორე - რუსული ჯგუფის მონაწილე ქალ-ვაჟისა. რადგან ნანახი ფეხსაცმელი პატარა ზომისა იყო, ჯგუფის წევრების აზრით ის დაღუპული ქალისა უნდა ყოფილიყო. მაგრამ მომაგონდა, რომ ალიოზამ პამირის ექსპედიციაში ფეხები მოიყინა და ფეხის თითები ამპუტირებული ჰქონდა. ადგილზე აღმოჩნდა აგრეთვე ხაკისფერი შალის ქურთუკი, რომელსაც „კანდაკას“ უწოდებდნენ. ალიოზაც ასეთ ქურთუკს ატარებდა. ეჭვი აღარ გვეპარებოდა, რომ ნაპოვნი ნეშტი ალიოზა ჯაფარიძის ეკუთვნოდა.

გადავწყვიტე. დილით დეიდა მაკრინესათვის შეპეტყობინებინა ყოველივე და მეთხოვა დეპემა გაგზავნა დეიდა ალექსანდრასათვის. სასწრაფოდ რომ ჩამოსულიყო. ჩემი ვარაუდით, ყველაფერ ამას ხუთი დღე დასჭირდებოდა. ამასობაში ჩვენც დავამთავრებდით უშბის ტრავერსს და შევეუროდებოდით მძებნელთა ექსპედიციას.

დავწყვიტე დასაძინებლად. დილით ადრე შტურმზე უნდა გავსულიყავით. დიდხანს ვერ დავიძინე.

1935 წ. ხეში დაკარგული თვითმფრინავის მძებნელთა ჯგუფი სოსო ასლანიშვილის ხელმძღვანელობით გ. ხეციშვილი, ს. ასლანიშვილი, ა. დავითაშვილი, ა. ხეთაგური

გაიხსენებ 1945 წლის ტრაგედია:

...1945 წელს ალიოშამ კვლავ გაავზავნა განაცხადი მოსკოვში ტრავერსის ჩატარების ნებართვის მისაღებად. ნებართვამ ისევ დაიგვიანა, ის მხოლოდ შემოდგომაზე, სექტემბრის მეორე ნახევარში მოვიდა, როცა სპორტული ასელები ძალზე იშვიათად ტარდებოდა. ჯგუფმა ალიოშა ჯაფარიძის (ხელმძღვანელი), ქელეში ონიანისა და ნიკოლოზ მუხინის შემადგენლობით 26 სექტემბერს დაიწყო ტრავერსი სამხრეთ უშბიდან. მიაღწიეს ჩრდილოეთ უშბას. აქ კვლავ თავს დაატყდათ ძლიერი ქარბუქი. დიდხანს ელოდნენ გამოდარებას. გაუთავდათ საკვები, საწვავი და მამასადაძამე წყალიც. ამოიწურა საკონტროლო ვადაც. დამხმარე ჯგუფმა სცადა დაეწყო სამაშველო სამუშაოები, მაგრამ უამინდობამ ხელი შეუშალა როგორც მაშველთა ცდას, ისე მოიერიშე ჯგუფის დაშვებას. უკანასკნელად 12 ოქტომბერს, როცა ცოტა ხნით გაიხსნა უშბა, მეთვალყურეებმა დაინახეს მოიერიშეები, რომლებმაც გულის მყინვარისაკენ დაიწყეს დაშვება. ამის შემდეგ ისინი აღარავის დაუნახავს.

მხოლოდ 25 ოქტომბერს, როცა გამოიღარა, მაშველმა ჯგუფმა ცნობილი მთამსვლელების ევენი აბალაოვის, ნიკოლოზ გუსაკის, ბექუ შერგაიანისა და გოჯი ზურებიანის შემადგენლობით შეტლი გულის მყინვარით მიედგნა უნაგირამდე. იპოვეს კლდეში ჩარჭობილი პალო თოკის მარწყუით. მათი კვალი კი არსად ჩანდა. უტყობა ამ პალოზე დაემყნენ მთამსვლელები უნაგირადან. საერაულოდ, 12 ოქტომბერს, ყინულის კედელზე ღამისთევსას, მთამსვლელები ზევაჟმა მოწყვიტა.

მყინვარზე ძებნამ შედეგი არ გამოიღო.

საძიებო სამუშაოები 1946 წელს განახლდა. მთამსვლელობა ვგუფი კაკო მარის ხელმძღვანელობით სამხრეთ უშბაზე ავიდა და უნაგირადან გულის მყინვარზე დაშვება დაიწყო. მათ მყინვარის ზედა წელში, ბერგშრუნდის თავზე იპოვეს ყინულის პალოებზე დამაგრებული თოკი და კარვის ნაგლეჯი. ეს იყო უკანასკნელი ღამისთევის ადგილი. დაღუპულთა შემდგომმა ძებნამ

1940 წ. ცენტრალური კავკასიონის დიდი ტრავერსი. ბექუნ ხურგიანი, ალექსანდრა და ალიოშა ვაფარიძეები, გოჯი ზურებიანი, გაბრიელ ხურგიანი

შედეგი კვლავ არ გამოიღო...

და აი, 12 წლის შემდეგ, მყინვარმა დაღუპულ მთამსვლელობა ნემტები ზედაპირზე გამოიტანა.

22 აგვისტოს დილით წერილი დაეწერე და მეთვალყურე ვგუფის უფროსს დაევალებე იმ დღესვე ჩაეტანათ უშხვანარში დეიდა მაკრინესათვის. დეიდა მაკრინეს ჩემი წერილის მიღებისთანავე გაუგზავნა დეპეშა ალექსანდრასათვის, რომელიც მესამე დღეს სვან მთამსვლელებთან ერთად ჩამოსულა უშხვანარში. ალექსანდრამ ყურადღებით დაათვალიერა გულის მყინვარი და ალიოშას პოვნის ადგილიდან ზემოთ, დაახლოებით 25 მეტრში მიაკვლია ქვლებში ონიანს, რომელიც ყინულიდან ამოჭრეს. ნიკოლოზ მუხინის ნემსს კი ვერ მიაკვლიეს.

უშხვანარში ჩვენს დაბრუნებამდე, ალიოშა თბილისში გადაუსვენებიათ, ქვლებში კი - მესტიაში. ადგილობრივმა მთამსვლელებმა ორი კვირის ძებნის შემდეგ ნიკოლოზ მუხინიც აღმოაჩინეს და იგი ულადიკავკაზში გადაასვენეს.

დღეს, ნახევარ საუკუნეზე მეტი ხნის შემდეგ, განვილილ მოუღვენებს როცა ვაანალიზებ, იმ დასკვნამდე მივდივარ, რომ ჩვენს მიერ ალიოშას ნემსტის პოვნა შემთხვევითი არ ყოფილა - უფალმა არ ინება გმირი მთამსვლელების უკვალოდ გაქრობა“.

უშბის ტრაგედიაში უშბა-შხელდის ტრავერსს ფრიად მრისხანე მარშრუტის რეპუტაცია დაუშკიდრა და, ერთგვარად, უშბალდის ოსტატობის საზომიც გახადა.

ამ ტრაველის შემდეგ, რამდენიმე წლის განმავლობაში სპორტული ასელები აღარ ჩატარებულა. მაგრამ 1948 წელს ქართული და საბჭოთა ალპინიზმის 25 წლისთავთან დაკავშირებით მყინვარწვერზე მოეწყო ალპინიზმის სანდრო გვალას ხელმძღვანელობით, რომელიც რეკორდული იყო მასობრიობის თვალსაზრისით. ვეტერან მთამსვლელებთან ერთად მწვერვალზე 502 კაცი ავიდა, ძირითადად, უნივერსიტეტისა და სხვადასხვა უმაღლესი სასწავლებლების სტუდენტები.

ასევე მნიშვნელოვანი იყო საქართველოს კულტურულ ცხოვრებაში, 1948 წელს აღექვანდრა ჯაფარიძის მიერ მყინვარწვერის კალთებზე, ზ.დ. 4100 მ სიმაღლეზე ბეთლემის გამოქვაბულის

1950 წ. შხელდა-უშბის ტრავერსი ყოფილ საბჭოთა კავშირში წლის საუკეთესო ასვლად შეფასდა. მონაწილეები: მაქსიმე გვარდიანი, გოჯი ზურებიანი, ბექუნ ხერგიანი, ივანე (კაკო) მარი (ხელმძღვანელი), ჭიჭიკო ჩართოლანი

აღმოჩენა, რასაც უდიდესი გამოხმაურება მოჰყვა მთელ ყოფილ საბჭოთა კავშირში.

ალიონა ჯაფარიძის დაწყებული ტრავერსი 1950 წელს მისმა უმცროსმა მეგობრებმა და თანამებრძოლებმა კაკო მარმა, ბექუნ ხერგიანმა, გოჯი ზურებიანმა, ჭიჭიკო ჩართოლანმა და მაქსიმე გვარდიანმა გააგრძელეს. ამ ხუთეულმა მიზანს მიაღწია. კაკო მარმა ალიონა ჯაფარიძის გეგმაში ერთი მნიშვნელოვანი შესწორება შეიტანა: ტრავერსი იწყებოდა არა უშბით, არამედ შხელდით. ტექტიკური თვალსაზრისით ეს სწორი გადაწყვეტილება იყო, რადგან ჯგუფის ყველა წევრი უშბას კარგად იცნობდა, შხელდას კი ნაკლებად. ამიტომ უმჯობესი იყო დასვენებულ ჯგუფს ჯერ უცნობი შხელდა გაეგლო.

შხელდა-უშბის ტრავერსის დაწყებიდან მის დასრულებამდე თბილისში, რუსთაველის პროსპექტზე უზარმაზარი პანო იყო გამოფენილი, რომელზეც ტრავერსის მარშრუტი იყო დატანილი და ასევე მის მიმდინარეობას მთელი თბილისი და დედაქალაქში მყოფი სტუმრები ადევნებდნენ თვალს. ჯგუფის მიერ ყოველდღიურად გავლილ გზას პატარა დროშების გადაადგილებით აღნიშნავდნენ, რაც მოსახლეობის დიდ ინტერესს იწვევდა.

ტრავერსი, არახელსაყრელი მეტეოროლოგიური პირობების მიუხედავად, ბრწყინვალედ

დასრულდა და მთელი საქართველო აღფრთოვანებით შეხვდა შხელდა-უშბის გმირებს. მათზე ბევრი დაიწერა, მრავალი ლექსი და სიმღერა უძღვნეს მათ ასვლას, მაგრამ გაზეთებისათვის („ლელო“, 1.09.1950; „ახალგაზრდა კომუნისტი“, 31.08.1950) მიცემულ ინტერვიუებში განსაკუთრებული გატაცებით იხსენებდნენ თავიანთ თავგადასავალს ასვლის მონაწილეები:

ივანე (კაკო) მარი - „...მწყობრი ნაბიჯით დავიძარით ექსპედიციის მთავარი ბაზიდან 30 ივლისს. მცხუნვარე შუე გულს იმედით გვივსებს. ღამის 10 საათზე უკვე უშბის მყინვარის ენასთან ვართ. გავმართეთ პირველი ბანაკი, განწყობილება - მხნე და საუცხოოა.

შხელდა-უშბის ტრავერსის მონაწილეები შხელდის კედელზე

31 ივლისს წინასწარ დათქმულ ადგილს მივადწიეთ, სადაც დარჩა ექსპედიციის დამხმარე რაზმი და რაცია. აქედან ჩვენი მოიერიშე ჯგუფი დასავლეთით, შხელდის მისადგომებისაკენ გაემართა.

1 აგვისტო - პირველი იერიში... იმავე დღეს ეძლიეთ „ხერხის“ ოთხი მწვერვალი.

4160 მეტრის სიმაღლის მუთხზე მწვერვალზე ვიმყოფებით. ღამეა. წინა დღის შზინი დარი თოვლის უხვმა ფანტელმა და ბნელმა ნისლმა შეცვალა. ორი დღე კარვებში ვართ. ეს მაინცდამაინც ვერაფერი სასიამოვნოა. მაქსიმე გვარდიანი არაფრად ავადებს ბუნების სტიქიის ამ პირველ შემოტევას.

4 აგვისტო. 4220 მ ზღვის დონიდან. იმავე დღეს დავძლიეთ ძნელად გადასალაზავი ხუთი ე.წ. „ყანდარმი“.

ნ აგვისტოს პალოებისა და თოკების გამოყენება მოგვიხდა, რომ ციცაბო კლდეებიდან უვნებლად დაეშვებულიყავით. სამდღენახევარია ბობოქრობს ქარიშხალი. ნისლმა და თოვლმა დაფარა მიდამო. საშინელი გრივალაია. გააფთრებულმა ქარმა კარავი მოვიგლიჯა, მაგრამ არ გავატანეთ. გრივალთან ომი იმით დავამთავრეთ, რომ ყინულში „ბინა“ ამოვჭერთ და ხუთივენი შიგ მოეთავსდით. არც ერთის თვალს ძილი არ ეკარება. „ყინულის სახლიდან“ თავის ამოყოფაც კი შეუძლებელია. ჩემი სვანი მეგობრები მაინც ოხუნჯობენ და ერთხელ „ლილეოც“ კი შემოსძახეს.

10 აგვისტოს ცენტრალური შხელდა ავიდეთ. მწვერვალზე ვიპოვეთ ალპინისტების მიერ

დატოვებული წერილი. 11 აგვისტოს ცენტრალური შხელდის 150-მეტრიან შეუულ და უძნელეს დასავლეთ კედელზე დაშვება კვლავ ბუნების სტიქიონთან სასტიკ ბრძოლაში მოგვიხდა. გადა-
 ეწყვიტეთ იმავე დღეს გადაგველახა აღმოსავლეთ შხელდის კედელიც. წინ ბექნუ ხერგიანი მი-
 გვიძღვის. დალაშქრების ბზარებში ვასობთ რკინის პალაოებს, მასში ვუყვრით კარაბინებს, თოკს და
 ნელა მივიწვეთ წინ. 300 მეტრი კედლის შეიღსათიანი იერიშის შემდეგ, აღმოსავლეთ შხელდის
 მწვერვალზე საშინელი ქარი დაგვიხვდა. 12 აგვისტოს ორსათანახეყარი მოვანდომეთ კარვის დად-
 გამას. მოძღვენო ორ დღეს სახეში გეცემს სეტყვისებური ხოშკაკალი. გულშემზარავი ტყეა-ქუხილი
 ორ დღეს გრძელდება.

15 აგვისტო. უამინდობის მიუხედავად, ვეშვებით უშბის პლატოზე, ეძლეეთ კლდოვან შეუულ
 ფერდობებს და ნელა მივიწვეთ წინ 17 დღის უძნელესი ლაშქრობის შემდეგ. სალაშოს პლატოზე
 დაგვხვდა ბესარიონ ხერგიანის დამხმარე ჯგუფი, რომელიც უხვად გაგვიმასპინძლდა.

მეორე დღეს ვაპირებთ წინსვლას, გუშინ მზეზე ვიწვებოდით, დღეს კი ნისლი ჩამოწვა. მხოლოდ 18 აგვისტოს მოვექვით ჩრდილოეთ უშბის მწვერვალის კლდო-
 ვან მზარეს, 20 აგვისტოს კი დილიდანვე შევებით და 21 აგვისტოს უკვე უშბის ჩრდილო მწვერვალთან დავეშვით უშბის
 დანისებური უნაგირისაკენ.

„ჩემი ნაცნობი ადგილი. აქ ხომ 1946 წელს ეფავით! - გაიფიქრე უნაგირას მისადგომთან მისვლისას. მაგრამ ჩემს განცვიფრებას საზღვარი არ ქჭონდა, როცა სრულად ვერ ვიციანი ის მიდამო, სადაც რამდენიმე წლის წინათ სამი კარავი გვედგა. საცალფეხო გასასვლელი რა არის, ისიც კი აღარ დარჩენილა! გულის მყინვარის მოძრაობამ თუ გამოიწვია ადგილის კონფიგურაციის შეცვლა.

„...უნაგირას ორივე მზარეს ორილომეტრიანი უფსკრულდება. ამინდი უარესდება. მაგრამ იძულებულნი ვართ განვაგრძოთ გზა. ეს „გზა“ კი მოგვეხსენებათ როგორია: დანისებური უნაგირის ორივე მზარეს ვაკეთებთ ფეხის მოსაკიდებელ თხრილებს, ერთ მზარეს ერთ ფეხს დავდგამთ, მეორე მზარეს - მეორე ფეხს და ისე გავდივართ დაახლოებით 120 მეტრ მანძილს „თავბრუდამხვევ სისწრაფეში“... 2 საათში!

21 აგვისტო ჩვენი ლაშქრობის უძნელესი დღეა. უშბის კედელი უნდა გადავლახოთ. ხელსაყრელ პირობებშიც კი ჭირს მასზე ასვლა, ახლა კი თხილისოდენა სეტყვა და ნისლი წამოგვეწვია.

წინ წავგიძღვა ჭიჭიკო ჩართოლანი და კუნაპეტ ლამეში გვაძხანვეებს - ერთი თოკის გაშლა და შარავზაც გამოჩნდებაო. ჩვენ ვერ ვხვდებით მას, მხოლოდ მისი სიტყვები გვესმის. საშინელ კლდეებზე თოკის გაშლას ბოლო არ უჩანს, ან რა უნდა შარავზას უშბაზე? ყოველი მტკაველის დაძღვევა ცხარე ბრძოლით გვიხდება. და აი, გაილევა ჩართოლანის მიერ ნასროლმა მაშხალამ. მწვერვალზე ასვლის ნიშანია. ახლა კი სწრაფად ავიჭვრით მწვერვალზე და ერთმანეთს გამარჯვება

შხელდა-უშბის ტრაფერის მონაწილნი მაქსიმე გვარლიანი, ჭიჭიკო ჩართოლანი, კაკო მარი, გოჯო ზურებიანი და ბექნუ ხერგიანი თბილისში

ქართულ მთამსვლელთა კინოშემამტთან
კინოოპერატორი ბორის კრეპსი

მიუელოცეთ.

24 აგვისტო. სამშვიდობოს გამოვედით გულის მყინვარზე, სადაც დამხმარე ჯგუფები და შემხვედრნი გველოდებოდნენ. კვლავ უშვებანარში ვართ, საიდანაც ტრავერსის წინ გზა დაგვილოცეს და რომელიც გახდა ალპინიზმის ისტორიაში უძნელესი ტრავერსის მოწმე“.

ჭიჭიკო ჩართოლანი - „ბუნების სტიქიასთან 26 დღის შეუპოვარი ბრძოლა გამარჯვებით დაგვირგვინდა. როცა გზას შხელდის ექვსკბილა მწვერვალებისაკენ მივიკვლევდით. ეძლევდით კლდოვან ფერდობებსა და ყინულით დაფარულ ტაფობებს, მთელი სისრულით გეჭონდა შეგნებული, რომ მრისხანე მთებში გავლილი თითოეული მეტრი სახელსა და ღიღებს მატებდა ჩვენს საყვარელ სამშობლოს.

არცერთი ნაბიჯი უკა! - ასეთი იყო ლაშქრობის ხუთივე მონაწილის მტკიცე გადაწყვეტილება. მიზარია, რომ მრისხანე მთები ქედს იზრიან ჩვენი მთამსვლელების ნებისყოფის წინაშე“.

გოჯი ზურგბიანი - „სამაონებით ვიკონებ კავკასიონის უმაღლეს მწვერვალებზე გატარებულ დღეებს. 24 წელიწადია ალპინისტი ვარ, 44 მწვერვალი დამიმარცხებია, მაგრამ აძენი სიბნელე

არასოდეს შემხვედრია. ამ რთული ტრავერსის დამთავრების შემდეგ, სოფელ ბეროში გულთბილი მიღება მოვიწყვეს ადგილობრივმა მცხოვრებლებმა. მესტიაში ლაშქრობის დამთავრებისას დამიძღვნილი მიტინგი გაიმართა. განსაკუთრებული სიყვარულით შეგვხვდნენ საქართველოს დელაქალაქის მშრომლები. ისინი გვილოცავდნენ პირქუშ მთებზე გამარჯვებას. მხურვალე მადლობა თბილისელებს!“

მაქსიმე გვარლანი - „1934 წელს პირველად ავედი დაღაყორაზე. მას შემდეგ მთელი გულით შევიყვარე მთამსვლელობა და მნიშვნელოვან წარმატებებსაც მივაღწიე. არაერთხელ გამიზიარებია ჩემი გამოცდილება დამწყები მთამსვლელებისათვის. ახალგაზრდები ილიკო გაბლიანი, დათიკო ფალიანი, რეჯებ ჯაფარიძე, ვალადი და შოთა ჩართოლანები, დევით რატანი და სხვები გულ-მოდგინედ უსმენდნენ ჩემს ნააზობს ყოველი ახალი მწვერვალის დაყრობის შესახებ.

შხელდა-უმბის ლაშქრობის მონაწილეთა შორის ყველაზე ახალგაზრდა ვარ, ამიტომ განსაკუთრებით მაზარებს ტრავერსის შდევები.

ახალგაზრდა მთამსვლელმა დათიკო ფალიანმა, რომელსაც დაყრობილი აქვს შვიდი სხვადასხვა მწვერვალი, შხელდა-უმბის ლაშქრობიდან დაბრუნებისას მითხრა: - თქვენმა წარმატებამ ფრთები შეგვასხა. ამგვარი ძელი გადასვლებით ჩვენც გვესურს ვასახლოთ სამშობლო. ამ სიტყვებით მან სვანი ახალგაზრდების საერთო აზრი გამოხატა; მთამსვლელობა სვანეთში მასობრივი და ახალგაზრდობის საყვარელი სპორტი ხდება“.

უნდა აღინიშნოს, რომ შხელდის დაკბილული მასივისა და უმბის ორივე მწვერვალის ცალ-ცალკე გავლა დღესაც საკმაოდ ძნელია, მთელი ტრავერსის გავლა კი ნამდვილი მიღწევაა. ამიტომაც იყო, რომ წარმატებით განხორციელებულმა შხელდა-უმბის ტრავერსმა წარუშლელი ფურცელი ჩაწერა ქართული მთამსვლელობის ისტორიაში, მთელი მთამსვლური სამყარო ალაპარაკა და საბჭოთა კავშირში წლის საუკეთესო ასვლადაც აღიარეს.

1950 წელს რეჟისორმა შოთა მანაგაძემ, ოპერატორებმა: ოთარ დეკანოზიძემ და ბორის კრეპსმა შექმნეს დოკუმენტური კინონარკვევი „შხელდა-უმბის ტრავერსი“. მასალა ნაწილობრივ გადაღებული

იყო ტრავერსის ჩატარების დროს. დანარჩენი კი იმავე შემოდგომით გადაიღეს შხელდა-უშბის მდამობში. ფილმმა მთელ საბჭოთა კავშირის კინოეკრანები მოიარა და დიდი მოწონება დაიმსახურა.

1952 წელს ქართველმა მთამსვლელებმა კვლავ გამოიჩინეს თავი და წარმატება იხვიმა საქართველოს ალპური კლუბის ორმა ჯგუფმა ტრავერსების კლასში. ერთმა ჯგუფმა, რომლის შემადგენლობაში იყვნენ ალექსანდრე ნემსიწვერიძე (ხელმძღვანელი), ლევან და ზურაბ ახვლედიანები, ჯოკია და სოზარ გუგაევი. გრივლ გულბანი, რამინ კვიციანი, გაიარა კავკასიონის ქედის მონაკვეთი წურუნგალიდან თეთნულდამდე, ხოლო მეორე გუნდის წევრებმა ბექნუ ხერგიანმა (ხე-

ალექსანდრე ნემსიწვერიძე, გრიშა გულბანი, ლევან ახვლედიანი, რამინ კვიციანი, სოზარ გუგაე

ლმძღვანელი), ილია გაბლიანმა, ბესარიონ ხერგიანმა, ჭიჭიკო ჩართოლანმა და მაქსიმე გვარლიანმა შხარა-თეთნულდის ტრავერსი განახორციელეს. ორივე ტრავერსი იმ წელს მთელ საბჭოთა კავშირში საუკეთესო ასვლად შეფასდა.

რადგან ამ დროისათვის კავკასიონზე თითქმის ყველა რთული მწვერვალი (და არა მწვერვალების რთული კედლები - ი. ვ.) „ათვისებული“ იყო, ქართველ მთამსვლელთა შემდგომი წინსვლისათვის საჭირო გახდა ახალი გზების ძიება და რაკი მსოფლიოს სხვა ქვეყნების მთიანეთში გასვლა ამ პერიოდში შეუძლებელი იყო, ამიტომ მათ ისევე როგორც საბჭოთა კავშირის სხვა გუნდებმა, პამირტიან-შინსაიკენ გაიხედეს, სადაც დაიწყო სასიმაღლო ასვლა მწვერვალებზე, რომელთა სიმაღლე ზ.დ. 6000 მეტრს აღემატებოდა.

1954 წლიდან საბჭოთა კავშირში საუკეთესო ალპინისტური ასვლებისა და საპრიზო ადგილებისათვის დაწესდა მედლების სამი კომპლექტი. ამ წელს ქართველ მთამსვლელთა ექსპედიცია ოთარ გვიგინიშვილისა და ალექსი ივანიშვილის ხელმძღვანელობით პირველად გაემგზავრა შორეულ პამირში. ქართულ ალპინიზმში ეს იყო ახალი - „სასიმაღლო“ ეტაპის დასაწყისი. პირველივე წელს ქართველების ჯგუფმა (გრივლ გულბანი, კირილ კუზმინი, ალექსანდრე ნემსიწვერიძე) მაქსიმე გვარლიანის ხელმძღვანელობით, ენგელსის პიკის (6510 მ) გავლისათვის ვერცხლის მედალი დაიმსახურა.

1955 წელი უფრო ბარაქიანი აღმოჩნდა ქართველი მთამსვლელებისათვის, კვლავ ოთარ

გიგინეიშვილის საერთო ხელმძღვანელობით (მოადგილე ალექსი ივანიშვილი) მათ ოქროს და ვერცხლის მედლები ჩამოიტანეს პამირიდან. ოქრო სასიმალო კლასში მოიპოვეს იოსებ კახიანმა (ასელის ხელმძღვანელი). ლევან ახვლედიანმა, ჯუმბერ მეძმარიაშვილმა და მიხეილ ხერგიანმა, რომელთაც ღარმოს მყინვარიდან საბჭოთა კავშირის უმაღლეს მწვერვალ კომუნიზმის პიკზე (7435 მ) განახორციელეს ასვლა. ამავე კლასში ვერცხლის მედალოსნები გახდნენ მაქსიმე გვარდიანი (ასელის ხელმძღვანელი), ზურაბ ახვლედიანი, ჯოკია და სოზარ გუგაევი, დიმიტრი ობოლაძე, რომლებიც პიკ როსიაზე (6852 მ) ავიდნენ.

ლევან ახვლედიანი, ჯუმბერ მეძმარიაშვილი, იოსებ კახიანი, მიხეილ ხერგიანი

იმავე წელს კაკო მარის ხელმძღვანელობით ბექუ ხერგიანმა, ჭიჭიკო ჩართოლანმა და ილია გაბლიანმა, რომლებიც კავკასიონზე დარჩნენ, სამხრეთ უშბას (4709 მ) შუუტეის ჩრდილო-დასავლეთი კედლით და ბრინჯაოს მედლები დაიმსახურეს.

1956 წელს სასიმალო კლასში ქართველმა მთამსვლელებმა: ჯუმბერ მეძმარიაშვილმა, თეიმურაზ კუხიანიძემ, რევაზ ხაზარაძემ, ლევან და ზურაბ ახვლედიანებმა დიმიტრი ობოლაძის ხელმძღვანელობით (ექსპედიციის ხელმძღვანელი ო. გიგინეიშვილი, მოადგილე ა. ივანიშვილი) პამირში, მოსკოვის პიკზე (6785 მ) პირველი ასვლა განახორციელეს და ვერცხლის მედლის მფლობელები გახდნენ.

1957 წელს ქართველი მთამსვლელები ჯუმბერ მეძმარიაშვილი, თეიმურაზ კუხიანიძე, ოთარ და რევაზ ხაზარაძეები, ლევან და ზურაბ ახვლედიანები, ავი აბაშიძე, ილია გაბლიანი, ბექუ ხერგიანი, ჭიჭიკო ჩართოლანი (ექსპედიციის ხელმძღვანელი ო. გიგინეიშვილი, მოადგილე ა. ივანიშვილი) პამირში, დარეაზის ქედის ტრავერსის დროს 7 მწვერვალზე ავიდნენ, რომელთა სიმაღლე 6000 მეტრს აღემატება; აქედან ექვს მწვერვალზე პირველასვლა განახორციელეს, ზოლო ღარმოს პიკზე (6615 მ) ახალი გზით ავიდნენ, რისთვისაც ტრავერსების კლასში ჩემპიონის ოქროს მედლებით დაჯილდოვდნენ. აღნიშნულთან დაკავშირებით მოიერიშე ჯგუფის ხელმძღვანელმა ჯუმბერ მეძმარიაშვილმა ჟურნალისტებთან საუბარში განაცხადა: „ივლისის პირველი რიცხვებიდან ჩვენი ექსპედიცია თბილისიდან გავიდა. 16 ივლისს ტაჯიკეთის დედაქალაქ სტალინაბადში (1961

წლიდან დღემდე - ი. ვ.) ჩაფურინდით. ფეხით გადავლახეთ კალაიხუმის გადასასვლელი და მივადწიეთ გეორგრაფიული საზღვის მყინვარის ენას, სადაც მოვაწყეთ ძირითადი ბანაკი.

ჰამირზე წელს საერთოდ ცუდი ამინდები იყო. ხშირად თოვდა და საშინელი ქარბუქი იდგა. უამინდობის მიუხედავად შედარებით მოკლე დროში დავამთარეთ მწვერვალზე ასასვლელი გზების დაზვერვა და საიერიშო ბანაკის მოწყობა. მოიერიშეთა ჯგუფში შედიოდნენ სპორტის დამსახურებული ოსტატები: ბექუ ხერგიანი და ჭიჭიკო ჩართოლანი, სპორტის ოსტატი ლევან ახვლედიანი, პირველთანრიგოსნები თეიმურაზ კუხიანიძე, გიორგი (ავი) აბაშიძე, ზურაბ ახვლედიანი, რევაზ და ოთარ ხაზარაძეები. ილკო გაბლიანი.

ყინულვარდნილის გადალახვის შემდეგ ჯგუფი გავიდა ღარმოს მწვერვალთან გამოშვებული ერთ-ერთი გვერდითი ქედის ძირას, სადაც ანეროიდი 4300 მეტრს უჩვენებდა. აქ გაიშალა საიერიშო ბანაკი, საიდანაც ჯგუფმა 5 აკვისტოს დაიწყო ტრავერსი.

იერიშის დაწყებიდან რამდენიმე ხნის შემდეგ ჯგუფმა განვლო დათოვლილი კედელი და მოექცა ქედზე, რომელზეც თოვლისა და ყინულის ლავგარდანები გადმოკიდულიყო. მოძრაობა დიდ სიფრთხილეს მოითხოვდა. ჯგუფი გაჰყვა ქედს და მიადგა ღარმოს მწვერვალს. ამ მწვერვალზე 1947 წელს პირველად ავიდნენ მოსკოველი მთამსვლელები, მაგრამ ახალი გზა, რომლითაც ჩვენმა ჯგუფმა მოაწყო ასვლა, ბევრად უფრო რთული და ძნელი აღმოჩნდა.

ღარმოზე ასვლის შემდეგ სამი მთამსვლელი (თიკანაძე, მირიანაშვილი, ბერაძე) ძირითად ბანაკში დაბრუნდა. ათმა კვლავ განაგრძო ძნელი და რთული გზა. ჯგუფი მიდიოდა ძლიერ ქარბუქში, ზვავების საშიშროების პირობებში, ხანდახან ფხვიერ თოვლში, სადაც მუხლამდე ეფლობოდნენ. ბევრგან საჭირო შეიქმნა საფეხურების ამოჭრა და ყინულის პალოების ხმარება. ამ სიძნელეების მიუხედავად მოიერიშეთა ჯგუფმა ბრწყინვალე გამარჯვება მოიპოვა და ალპინიზმის ისტორიაში კიდევ ერთი სასახლო ფურცელი ჩაწერა.

ქართველ ალპინისტთა ტრავერსი გადაიღეს კინო-ოპერატორმა ბორის კრკასმა და ასისტენტმა თ. მერკვილიაძემ⁴.

ტჯაიკეთის მაღალმთიან მწვერვალზე ქართველ მთამსვლელთა სტუმრობა იმითაც იყო ღირსშესანიშნავი, რომ ჰამირის სამ უსახელო მწვერვალს მათ ტჯაიკეთის კლასიკური პოეზიის ფუძემდებლის რუდაქის, ტჯაიკეთის ლიტერატურის ფუძემდებლის აინისა და საქართველოს დედაქალაქის - თბილისის სახელი მიანიჭეს, რამაც ტჯაიკი ხალხი დიდად გაახარა. ტჯაიკეთის მამინდელი დედაქალაქი სტალინაბადი კი აღტაცებით შეეგება ჩვენს მთამსვლელებს და საქართველოში ყვავილების თაივლებით გამოაცხადა.

საინტერესო იყო აღნიშნული ტრავერსის მონაწილის, სპორტის დამსახურებული ოსტატის ბექუ ხერგიანის კომენტარი: „მოიერიშე ჯგუფში მეც ვიყავი. მართალია, თითქმის ნახევარი საუკუნე მაწევს ზურგზე, მაგრამ ჰამირის ექსპედიციით კიდევ ერთხელ დავრწმუნდი, რომ ალპინიზმმა სიბრძე არ იცის. მასხენდება განვლილი დღეები, ორნახევარი ათეული წელი მთაში ყოფნა, 123 მწვერვალის დალაშქრა.

კავკასიონი თავისი მწვერვლებით აღიარებულია როგორც ძნელი, ურთულესი მისადგომი, მაგრამ ალპინიზმი მარტო ასვლათა სიძნელით როდი განისაზღვრება. ახლა ქართველ ალპინისტებს

ზურაბ ახვლედიანი

კურსი ძირითადად სიმალლოვან ტრავერსებზე აქეთ აღებული, რასაც თავისი გამართლება და მიზანი აქვს. ჩვენ მუხლმაცარ, ნიჭიერ ახალგაზრდობას როდი აკმაყოფილებს ექვსიათასიანები, ისინი მზად არიან იერიში მიიტანონ რეაბილიტაციის მწვერვალზე.

მეგობარი ბრძოლასა და გაჭირვებაში იცნობა. მთაში კი, როდესაც ხიფათი ყოველ წუთსაა მოსალოდნელი, მეგობრობას განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს. ჩემს ახალგაზრდა თანამემამულეებთან და სპორტულ მეგობრებთან პამირში ისე ვგრძნობდი თავს, როგორც სვანეთში, „მეზობელ“ უშხასთან. გული მერჩის, ერთხელ კიდევ მსურს გავსინჯო მუხლის ძალა“.

დარვაზის ქედის ტრავერსის კიდევ ერთი მონაწილე, ცნობილი მთამსვლელი, სსრკ არაერთგზის ჩემიონი და პრიზიორი ზურაბ ახვლედიანი, რომელსაც წიგნზე მუშაობის დროს შევეხედი და ეთხოვე დარვაზის ქედის ტრავერსის შესახებ მოეთხრო, ცოტა ხანს მათალეო მითხრა და რამდენიმე წინს შემდეგ ასე დიწყო საუბარი:

„ხანში შესულ მთამსვლელს აღარაფერი დამრჩა მოგონებების გარდა. მოგონებებისა, რომლებიც ჩვენ სულიერად გვაძმნებებს და რაც მთავარია, ახალგაზრდებისთვისაა საჭირო და სამაგალითო.

ჯერ კიდევ პატარა ვიყავი, როცა ლეჩხუმის სკოლის მოწაფეებს გამოგვიცხადეს, რომ ექსკურსიაზე წავაციყვანდნენ ზვამლზე. ზვამლზე ბევრი ლევენდა მსმენოდა და რა თქმა უნდა ჩემ თანაკლასელებთან ერთად დიდი სისარულით წავედი. ზვამლთან მისულებმა გავიგეთ, რომ მთის წვერზე სხვა მთამსვლელებთან ერთად ალიომა ჯაფარიძე იმყოფებოდა და ზვამლის გამოქვაბულში უნდა დაშვებულიყო. ისინი რომ მთის წვერიდან დაეშენ და ზვამლის გამოქვაბულში შევიდნენ, ამან ჩემზე უდიდესი შთაბეჭდილება მოახდინა და მიზნად დავისანი მთამსვლელი გამემდარცხავეი.

ამ პერიოდში, ჩემი უფროსი დეიდაშვილი ლევან ახვლედიანი მთამსვლელობაში ვარჯიშობდა და ჩემი მიზნების განხორციელებაში ალიომა ნემსიწვერიძესთან ერთად მანაც დიდი მონაწილეობა მიიღო. სწორედ მათი რჩევით წავედი ბაქსანის ხეობაში, ალპინისტურ ბანაკში, სადაც მთამსვლელობის ანაბანა ვისწავლე და მესამე თანრიგოსანიც გავხდი. მას შემდეგ არაერთ მწვერვალზე შევედი ფეხი.

ყოველთვის დიდი სითბოთი და სიყვარულით ვიგონებ სახელოვან მთამსვლელსა და შესანიშნავ პიროვნებას, მრავალი მთამსვლელის აღმზრდელსა და გზაზე დამყენებელს, არაერთი ექსპედიციისა და ასვლის ხელმძღვანელს ალექსანდრე ნემსიწვერიძეს, რომელსაც კავკასიონსა და პამირში მრავალი მწვერვალი ჰქონდა დალაშქრული და ჩემი პირველი სერიოზული ასვლაც მის სახელს უკავშირდება.

1952 წელს ალიომა ნემსიწვერიძის ხელმძღვანელობით ჩატარდა წურუნგალა-თეთნულდის ტრავერსი, რომელშიც ჩემ გარდა მონაწილეობდნენ ლევან ახვლედიანი, რამინ კვიციანი, გრიგოლ გულბანი, სოზარ და ჯოკია გუგაევი. ეს ტრავერსი საბჭოთა კავშირში წლის საუკეთესო ასვლად აღიარეს.

მასხენდება 1954 წელი, ქართველ მთამსვლელთა პირველი გასვლა პამირის მთიანეთში და პირველი სასიმალო ასვლები უსახელო მწვერვალზე, მარქსისა და ენგელსის პიკებზე. მარქსის პიკის მისადგომების დაზვერვის დროს, მაქსიმე გვარლიანის ხელმძღვანელობით, გრიგოლ გულბანმა და კირილ კუზნეცმა 6300 მ სიმაღლის ერთ-ერთი უსახელო მწვერვალი დალაშქრეს, რომელსაც პირველამსვლელთა უფლებით, ქართული და საბჭოთა ალპინიზმის ფუძემდებლის გიორგი ნიკოლაძის სახელი უწოდეს. ასევე დაუეწიყარია ჩემთვის 1957 წელი, როცა პამირში გაემგზავრა ალ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპური კლუბის ექსპედიცია, რომლის მიზანი იყო დარვაზის ქედის ტრავერსი. ექსპედიცია, ძირითადად, წინა წლების სასიმალო ექსპედიციებში მონაწილე მთამსვლელებით დაკომპლექტდა: ოთარ გიგინიეშვილი - ექსპედიციის ხელმძღვანელი, ალექსი ივანიშვილი - ექსპედიციის ხელმძღვანელის მოადგილე, მოიერიშე ჯგუფი: ჯუმბერ მემშარიაშვილი (ხელმძღვანელი), სპორტის დამსახურებული ოსტატები ბექნუ ხერგიანი და ჭიჭიკო ჩართოლანი, სპორტის ოსტატები დიმიტრი ობოლაძე და ლევან ახვლედიანი, პირველთანრიგოსნები ზურაბ ახვლედიანი, ილია გაბლიანი, თეიმურაზ კუხიანიძე, ოთარ და რევაზ ხაზარაძეები, გიორგი აბაშიძე, შოთა მირიანაშვილი, ომარ ბერაძე, გურამ თიკიანიძე, სათადარიგო იყო გიორგი მაჭარაშვილი,

კინოოპერატორი ბორის კრეპსი, ასისტენტი თ. მერკვილაძე, ჟურნალისტი უშანგი ჭიჭინაძე, ექიმ-ქირურგი გ. მენაბდე. სასიძლავლო ასულებში პირველად მონაწილეობდა 7 მთამსვლელი, მათ შორის უკვე სახელმწიფო ბექუნ ხერგიანი, ჭიჭიკო ჩართოლანი, ილია გაბლიანი, ახალგაზრდებიდან ოთარ ხაზარაძე, გიორგი აბაშიძე, შოთა მირიანაშვილი, ომარ ბერაძე.

ტაჯიკეთის მამინდელ დედაქალაქ სტალინაბადში ჩასულებს, კულტურისა და დასვენების პარკში საჭიდაო სარბიელი დაგეგვდა გამართული, სადაც გარდა ადგილობრივი, ცნობილი მოჭიდაეებისა, ყველა მსურველს შეეძლო მონაწილეობა. გაგვაცნეს მოჭიდაეები, რომელთა შორის იყო თავისუფალ ჭიდაობაში ტაჯიკეთის ცნობილი ფალავანი საშუალო წონაში, გვარად ალიევი, რომელმაც რამდენიმე შეხვედრა ზედიზედ მოიგო. ორი-სამი წყვილის შეხვედრას რომ ეუყურეთ, გიორგი მაჭარაშვილმა, მეგობრები ცაცოს რომ ვეძახდით და ადრე საქართველოს ჩემპიონი იყო ქართულ ჭიდაობაში, მსაჯე ნებარავა ალიევთან ეჭიდავა. მსაჯე ჯერ შეყოყმანდა - ხომ არ ხუმრობსო, მაგრამ როდესაც დაწმუნდა გიორგი არ ხუმრობდა, დათანხმდა. ამ შეხვედრის შესახებ ხმა დაირხა თუ არა, - ალიევი ქართველს ეჭვიდავებო, უამრავი ხალხი შემოიყვარა ნახერხიან საჭიდაო მოედანს. ჭიდაობის დაწყებამდე ალიევს ეგონა, მის წინ ახალბედა მოჭიდაე იდგა, მაგრამ მალე დაწმუნდა, რომ ეს ასე არ იყო. გიორგი შეტევას შეტევაზე ახორციელებდა და რამდენჯერმე ბეჭებით გააკრა ტაჯიკების ფალავანი, მაგრამ ცაცოს გამარჯვებას არ უთვლიდნენ და ხელახლა აწყვიტებდნენ შერკინებას. ბოლოს გაბრაზებულმა ცაცომ ალიევი ფეხებით მალა ასწია და თითქოს მიწაში ლურსმანს არჭობსო, ისე „აჯღებდა“ თავით ნახერხიან მოედანზე ამ ცნობილ მოჭიდაევს. ალიევი რომ მიხვდა, ვისთანაც ჰქონდა საქმე, ხალიჩიდან ისე გაიპარა, თვალი აღარავის მოუკრავს. მსაჯეებმა, როგორც იქნა, გამარჯვება ცაცოს მიაკუთუნეს. გათამაშებულმა გიორგიმ ითხოვა, კიდევ ვინმე გამოეყვანათ მის წინააღმდეგ, მაგრამ მსურველი აღარავინ აღმოჩნდა. გიორგის ეს გამარჯვება ჩვენი მომავალი წარმატების საწინდარი იყო.

ექსპედიციის ძირითადი ჯგუფი, მთელი საჭურველითა და დაახლოებით ორი თვის პროდუქტით, კალაიხუმის უღელტეხილით გადავიდა პიანჯის ხეობაში, გაჰყვა საბჭოთა კავშირ-აღმართის სახელმწიფო საზღვარს და შემდეგ ვანჩის ხეობაში შეუხვია. ვანჩის ხეობა უკვე მთიანი ბადაშანის ავტონომიური ოლქის ტერიტორიაა, ხეობა საკმაოდ მწირია და ნაკლებად დასახლებული.

ვანჩის ხეობა საერთოდ კარგი და მყარი ამინდის მხარედ ითვლება, ჩრდილოეთიდან აქ იშვიათად იჭრება ღრუბელი. ალაის, იმერალაის, პეტრე პირველის, აკადემიისა და დარვაზის ქედები, რომელთა თიხების სიმაღლე 6300 მეტრს აღწევს, სამიწო საფარია, მაგრამ იმ წელს, აქ მოსვლის პირველ დღეებში მწვერვალებიც კი ვერ დავეინახეთ რივიანად, ნისლის სქელი ფენა გამუდმებით ფარავდა დარვაზის ქედს“.

ჩვენ ბ-ნ ზურაბ ახვლედიანთან საუბარი აქ დავასრულეთ, მაგრამ ტრავერსის შემდგომი მოვლენების აღწერას განვაგრძობთ ექსპედიციის ხელმძღვანელის, საბჭოთა კავშირის დამსახურებული მწვითნელის ოთარ გიგინეიშვილის მონათხრობით, რომელიც თბილისში დაბრუნებისთანავე გამოქვეყნდა ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში და სწორედ ამ პუბლიკაციებიდან გთავაზობთ ამონარიდებს:

...30 ივლისს მყინვარის დასაზვერად მიდიან ბექუნ ხერგიანი, ჭიჭიკო ჩართოლანი, დიმიტრი ობოლაძე და ზურაბ ახვლედიანი. მათი ამოცანაა დღესვე იპოვონ გასასვლელი გზა ყინულის პირველ ჩანჩქერზე. ეს ჩანჩქერი ჩანს ჩვენი ბანაკის მიდამოებიდან, დასერილია სწორი ნაპრალებით და ტალღისებური ყინულით. ჩანჩქერის თავზე მყინვარი ვარდება, უხვევს სამხრეთ-დასავლეთისაკენ და ეფარება ერთ-ერთ გვერდით ქედს.

დღის მეორე ნახევარში... თოვა დაიწყო. ყინულის ჩანჩქერი ღრუბელმა დაფარა. ზვაეთა ხმაური გახშირდა. „მწვერვალები“ კი არსად ჩანდნენ. ვუყურებ საათს, ისარი უახლოვდება რვას. რვა საათზე ამოიწურება დათქმული საკონტროლო დრო და მამინ მამეული ჯგუფი უნდა გავიდეს ყინულის ჩანჩქერისაკენ დასახმარებლად. მამეული ჯგუფი სწრაფად გაეშადა და სწორედ მამინ, როდესაც საათი ზუსტად რვას ვეინჯნებდა, ზევიდან, თოვლის ფარდის მიღმიდან მოისმა ხმა, ჯერ სუსტი,

მერე ძლიერი და ჩვენი მშვერავებიც გამოჩნდნენ. უცებ მიეცა დაეწყვას ჩვენს მიერ განცდილი შიში, ახლა მხოლოდ ამბავი გვანტერესებს. ამბავი კი ასეთი იყო: პირველი ყინულის ჩანჩქერი გასაუღელად რთულია და რაც მთავარია, საშიში - ყინული გამოუდგობით ინგრევა. ჩანჩქერის თავზე, გაეკებაზე ბანაკისათვის არის ადგილი, მაგრამ ისიც არ არის უხიფათო. მყინვარი ჩაკეტილია ვიწრო კალაპოტში და ორივე მხრით ქედები კედლად აკრავს.

იმ ადრიან საღამოს კვლავ ვიხილეთ პამირის ახალი საოცრება. ძლიერად თოვდა, სქელი ნისლი იდგა და უცებ, სულ რამდენიმე წუთში თოვა შეწყდა, ნისლი აიკეცა და ისე მოიწმინდა ცა, რომ აღარ იყო არც ერთი ნაფლეთი ღრუბელი. ყველა გაოცებული გამოვიდა კარებიდან, სადაც რამდენიმე წუთის წინ ადვარი აფარებდნენ თავს.

3 აგვისტოს ყველანი, ვინც კი ვიყავით მეორე საშუალოდ ბანაკში, უზომოდ დატვირთულები გავემართეთ მესამე ბანაკისაკენ. ირგვლივ ყინულის მთები ვახშირდა. ზოგი მათგანი ისარივით ცისკენ აჭრილა, ზოგი თაფრაქინდრული დვას, ზოგსაც მტირალ ხესავით ჩამოუყრია ყინულის ლოლუები. ყინულის ლოლუა მზის სხივებში შეუდარებელი რამ არის, მაგრამ საფრთხილოც. ზოგი მათგანი ასეულ კილოგრამს იწონის და ოდნავ მიკარებაზე წყდება. ყინულის ჩანჩქერის დასაწყისშივე ერთი ყინულის ლაგვარდანი ჩამოიშალა და მხოლოდ რაღაც განვებით ავეცდა. სამ თოკად დავიყავით. წინა თოკის თავში ზურბად ახვლედიანია - ადამიანი, რომელიც არ იღლება. ის ერთნაირი სიმარდით დადის დილით და საღამოთი, ექსპედიციის დასაწყისში და ექსპედიციის დასასრულს. ახლაც მტკიცედ მიბიჯებს ზურბები, ძლიერი დარტყმებით ჭრის საფეხურებს, მოძრაობს თავისუფლად, არ იმჩნევს თავის ზურგანთას, თითქოს მძიმე ზურგანთა კი არა, ბუმბულის ბალიში აქვს აკიდებული. ყინულის დერეფანში შევედით. ორივე მხრივ ყინულის მაღალი კედლებია, წინაც კედელი! ჩიხია, მაგრამ კედელში ჩვენებს წინა ამოსვლისას ვიწრო ხერელი ამოუჭრიათ. ზევიდან კი ლოლუებიანი ყინულის ლაგვარდანია გადმოკიდებული. მეტად არასაიმედო ნაკებობაა. ზურბებმა ორიოდ საფეხური ამოჭრა, აიწია ხერელამდე და თავი გაყო. ცალი თვალით გახედა ლაგვარდანს და რკალში გაძრომა დააპირა, მაგრამ ზურგანთა არ გაეცია, გამოვლო ყინულს და მიველი კედელი ლაგვარდანიანად შეირყა. კიდევ ერთი გაუფრთხილებელი მოძრაობა და ყინულის კედელი ლოლუებით და ლაგვარდანი ზურბებთან ერთად გადაეშვებოდა ღრმა ნაპრალებში. ყველამ ერთხმად შეშვასეთ და შეშახლი იმდენად ძლიერი გამოვიდა, რომ ჩვენ თვითონვე შეეკრით. ასეთ ადგილას უნდა ვერდოდით. ბგერით შექმნილმა ჰაერის ტალღამაც კი შეიძლება გამოიწვიოს თოვლის ზეგვები ან ლაგვარდანის ჩამონგრევა.

ზურბები უკანვე ეშვება, წერაყინის ნელი დარტყმით აფართოებს კედელში ამოჭრილ რკალს და შემდეგ ფრთხილად გადის. მას დანარჩენები მიჰყვებიან. როგორც იქნა, ყველა სამშვიდობოსაა.

ძნელი, ძალიან ძნელი გზა უდევს ჯგუფს წინ, მაგრამ გამარჯვების რწმენა მტკიცე გვაქვს. უნებლიედ მოგვაგონდა სულ ახლო წარსული, 1954 წელს, როდესაც პირველად ვეწვიეთ პამირს, მაშინ ჩვენთვის სრულიად უცნობ სამყაროს. ბევრი გაგვეგონა მაღალი მთების შესახებ, მაგრამ არც ერთი არ ვიყავით იალბუზზე უფრო მაღალი მთის მწვერვლი. მასსოვს როგორი გულის ძვირით, შემოთვებით ვუყურებდით 6000 მეტრის სიმაღლის მწვერვალს, რომელიც პირველად დაეინახეთ ჩვენს სიცოცხლეში, როგორ ველავდით, როდესაც პირველად გადავედით იალბუზის სიმაღლის ზღვარს და როგორ შეგვეხუთა სული, როდესაც არ გვეყო ფანჯაბადი და შევიგრძენით ჩვენთვის სრულიად ახალი გრძნობა - ჰაერის წყურვილი და ვინატრეთ წყარო, მხოლოდ არა წყლის სახით, არამედ ჰაერის წყარო, რომ ერთი შესუნთქვით დაენაყრებულყოფით ჰაერით.

ახლა კი თითქოს ყველაფერი ოდითგანვე ცნობილია ჩვენთვის, აღარ გვაკვირებს მაღალი მწვერვალები, არა თუ გვაკვირებს, არამედ 6000 მეტრზე უფრო დაბალ მწვერვალს მწვერვალადაც კი აღარ ვთვლით. გაიზარდნენ და დაეაყვაცდნენ ჩვენი მთამსვლელებიც, მაშინ ჯერ კიდევ გამოუცდილნი სიმაღლოვან ასვლებში. ჯუმბერი (შემდარიაშვილი) უკვე მითთვის ისეთ მწვერვალებს, როგორც არის მარქისი, სტალინის (ამჟამად კომუნისტის), მოსკოვის სახელობის და მრავალი სხვა მწვერვალი. ასევე მრავალ აქვს მწვერვალები დალაშქრული ლვეან ახვლედიანს. ამ

მხრივ მათ ფეხდაფეხ მიჰყვება ზურაბ ახვლედიანი. შესანიშნავი მონაცემები გამოავლინეს შარშან მოსკოვის სახელობის მწვერვალზე ასვლის დროს თეიმურაზ კუხიანიძემ და რევაზ ხაზარაძემ. ეს გვაძლევს უფლებას ისე, როგორც არც ერთ სხვა ჯგუფს, ვიყოთ დარწმუნებული მომავალ წარმატებაში, მაგრამ არა მარტო ეს ხუთეული, არამედ დანარჩენებიც, რომლებიც მართალია ჰამირზე პირველად არიან. იძლევიან გამარჯვების სრულ იმედებს.

წელს ჩვენს ექსპედიციაში კვლავ მონაწილეობენ მესტიელი მთამსვლელები. ჩვენი წარსული ექსპედიციების წევრები ყოველთვის დიდი მადლობის გრძნობითა და პატივისცემით მოიგონებენ მესტიელი მთამსვლელების. სპორტის დამსახურებული ოსტატის მაქსიმე გვარლიანის, სპორტის ოსტატების იოსებ კახიანისა და მიხეილ ხერგიანის ღვაწლს ქართველი მთამსვლელების მიერ ჰამირის კვლევისა და ათვისების საქმეში. ახლა კი მესტიიდან ჩვენთან არიან ცნობილი ქართველი მთამსვლელები. სპორტის დამსახურებული ოსტატები ბექუ შერგიანი, ჭიჭიკო ჩართოლანი და ილია გაბლიანი. პირველმა ორმა ივანე (კაკო) მართან ტრავერსით გაიარეს მშველდისა და უშბის უბნელებს მწვერვალები და უშბის შვეული დასავლეთის კედელი. ამ ასვლაში მათთან იყო აგრეთვე ილია გაბლიანი.

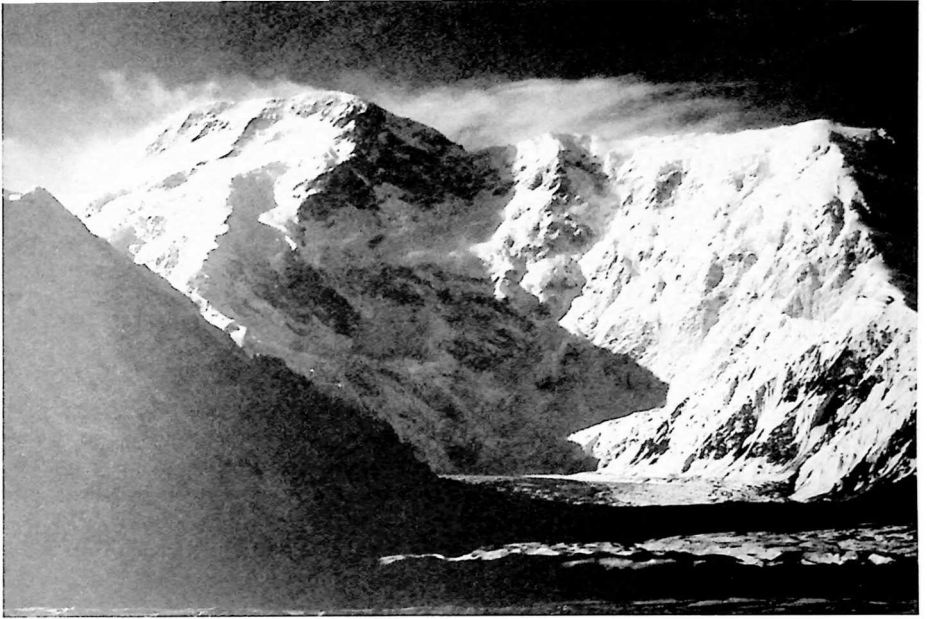
მოიერიშე ჯგუფის ახალგაზრდობა ოთარ ხაზარაძე, გიორგი აბაშიძე, შოთა მირიანაშვილი, ომარ ბერაძე და გურამ თიკანაძე აღზრდილნი არიან თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ალპინიზმის სექციაში. ალპინიზმი მათ 1952-1953 წლებში დაიწყეს უნივერსიტეტის ალპინაიდგებში და მიუხედავად ხანმოკლე დროისა, უკვე აქვთ კავკასიონზე აღებული ისეთი ძნელი და სახელოზ-ვეკილი მწვერვალები, რომლებიც დაამშვენებდნენ ყოველ უძლიერეს და გამოცდილ მთამსვლელის ბიოგრაფიას“.

როგორც ზემოთ აღვნიშნე, ქართველ მთამსვლელთა ეს მიღწევა ტრავერსების კლასში საბჭოთა კავშირის ჩემპიონის ოქროს მედლებით შეფასდა.

1958 წელს ქართველი მთამსვლელები: დიმიტრი ობოლაძე (ხელმძღვანელი), დიმიტრი დანგაძე, ოთარ კაპანაძე, აუთანდილ ძიძიგური შხარაზე სამხრეთის კედლით ავიდნენ და ტექნიკურად რთული ასვლის კლასში ვერცხლის მედლები მოიპოვეს. ამავე წელს კავკასიონზე, ფასის მთა-აილამა-წურუნგალა-შხარა-ჯანდის ტრავერსისათვის, ტრავერსების კლასში ვერცხლის მედლები დაიმსახურეს ქართველმა მთამსვლელებმა ჯოკია და სოზარ გუგაევებმა, გრიგორ გულბანმა (ხელმძღვანელი), გურამ თიკანაძემ.

1959 წელს საბჭოთა კავშირისა და საქართველოს ნაკრები გუნდები დედამიწის უმაღლეს მწვერვალ ევერესტზე ასვლას გეგმავდნენ. ქართველ მთამსვლელებს ნებართვა და მოწვევა ჰქონდათ ნეპალის მეფის მაჰენდრა ბირ ბიქრამ შაკ დევასაგან, რომელიც წინა წელს მეუღლესთან ერთად ესტუმრა საქართველოს და გაიცნო ქართველი მთამსვლელები. ნაკრები გუნდის კანდიდატები იყვნენ: აგი აბაშიძე, ლევან და ზურაბ ახვლედიანები, პირიბე გვარლიანი, ჯოკია გუგაეა, თეიმურაზ კუხიანიძე, გიორგი მაჭარაშვილი, ჯუმბერ მემძარიაშვილი, შოთა მირიანაშვილი, ნოდარ ნადირაშვილი, დიმიტრი ობოლაძე, ილია ყავლაშვილი, ჭიჭიკო ჩართოლანი, სოლიკო ზაბეიშვილი, ოთარ და რევაზ ხაზარაძეები და მიხეილ ხერგიანი. მიხეილ ხერგიანი იმავე დროს, იოსებ კახიანთან ერთად საბჭოთა კავშირის მთამსვლელთა ნაკრებ გუნდშიც ირიცხებოდა, რომელსაც ჩინელ მთამსვლელებთან ერთად, ტიბეტის მხრიდან უნდა განეხორციელებინა ასვლა ევერესტზე. სამწუხაროდ, ტიბეტში პოლიტიკური ვითარების გაართულებისა და სხვა მიზეზების გამო, საკავშირო ფედერაციონისაგან ორივე გუნდი უარი ეთქვა გამგზავებაზე. 1960 წელს საქართველოს ალპური კლუბის გუნდმა ლევან ახვლედიანის (ექსპედიციის ხელმძღვანელი), ჯუმბერ მემძარიაშვილის, თეიმურაზ კუხიანიძის, ჯოკია და სოზარ გუგაევების, ბექუ ხერგიანის, ჭიჭიკო ჩართოლანის, ილია გაბლიანის, ზურაბ ახვლედიანისა და ომარ ბერაძის შემადგენლობით, ჰამირში, ზულუმარისა და იმერალაის ქედის ტრავერსისათვის, ტრავერსების კლასში ჩემპიონის ოქროს მედლები მოიპოვა.

ექსპედიციის ხელმძღვანელი ლევან ახვლედიანი ასე აფასებდა ქართველ მთამსვლელთა ამ წარმატებას: „მშობნევიტ როდი უწოდებენ ალპინიზმს მამაცთა სპორტს. მწვერვალებზე ასვლას, ტრავერსებს ხომ საქმის ცოდნასა და გამოცდილებასთან ერთად ნებისყოფა, სიმტკიცე და, რაც

„პობედის პიკის“ მასივი. მარჯვენა მწვე „ვაჟა ფშაველა“

მთავარია, მეგობრობა სჭირდება.

ალპინიზმის ისტორიის მატანეში საქართველოს მთამსვლელებს ერთ-ერთი პირველი ადგილი უჭირავთ. რაოდენ სასიხარულოა, რომ მას კიდევ ერთი სასახელო ფურცელი შეემატა პამირში ზულუმართისა და იმიერალაის ქედების ტრავერსით.

საქართველოს ალ. ჯაფარიძის სახელობის ალპური კლუბის სასიმალო ექსპედიციის მთამსვლელთა ჯგუფმა, რომლის ხელმძღვანელობა მე მქონდა დაკისრებული, შექლო ტრავერსის წარმატებით დამთავრება. ეს ადვილი საქმე როდი იყო. მარტო მოსამზადებელი მუშაობისათვის 20 დღეზე მეტი დაგეჭირდა, ხოლო ტრავერსს 10 დღე მოეუნდით“.

გუნდის მწვერთნელი, სპორტის ოსტატი ჯუმბერ მეძმარიაშვილი ქართველ მთამსვლელთა პამირში ასვლების შესახებ საგაზეთო ინტერვიუში ამბობდა: „ზედიზედ 7 წლის განმავლობაში, დაწყებული 1954 წლიდან, ჩვენს სიმაღლოვან გუნდს იერიში მიაქვს ჭაღარა პამირის მწვერვალებზე. ამ წლებში ჩვენ დავიკაყარით ბევრი ძნელად მისადგომი ბუშბერაზი, როგორც არის სტალინის, მოსკოვის, ენგელსის პიკები, დარვაზის ქედი და სხვ. ამ წარმატებებისათვის ჩვენმა გუნდმა ორჯერ მიიღო ოქროს და სამჯერ ვერცხლის მედლები.

მიმდინარე წელმა კიდევ ერთი გამარჯვება მოგვიტანა - გავიარეთ ზულუმართისა და იმიერალაის ქედების 13 მწვერვალი, მათგან ყველაზე დაბალი 6100 მეტრ სიმაღლეს აღწევს, ყველაზე მაღალი ლენინის პიკი კი - 7134 მეტრს.

საბაზო ბანაკი მოვაწყეთ ოქტომბრის მყინვარის ენასთან 4200 მეტრ სიმაღლეზე.

17 აგვისტოს აუცილთ ლენინის პიკზე, 18-ში და 19-ში გავიარეთ კიდევ ორი მწვერვალი - რაზდელნაია და ბერჟინსკის პიკი, შემდეგ დავეშეთ კომანის მყინვარზე და ამით დავამთავრეთ ტრავერსი.

...ჩვენ ბევრი რამ ვთქვით მოიერიშეებზე, რომლებმაც გაიარეს ეს ტრავერსი, მაგრამ არაფერი

გვითქვამს იმ ადამიანზე, რომელმაც ხელი შეუწყო ამ საქმის წარმატებას. ექსპედიციის წარმატება ზომ მიღებში გასვლამდე რამდენიმე თვით ადრე მზადდებოდა. ეს ადამიანი ექსპედიციის უფროსის მოადგილე გივი ყალაბგერიშვილი, რომელმაც ბევრი ძალა და ენერჯია მოახმარა ამ საქმეს. არ შეიძლება არ აღინიშნოს აგრეთვე თსუ-ის დოცენტის ოთარ გიგინეიშვილის დახმარება. მან ექსპედიცია გააცილა ძირითად ბაზამდე და ადგილზე დაეხმარა ექსპედიციის ხელმძღვანელობას ტრავერსის სწორი ტაქტიკური გეგმის შემუშავებაში.

საგახეთო სტატიის ფარგლებში ძნელია აღვწეროთ ჩენი დამხმარე ჯგუფის მუშაობა. მაგრამ ყველასათვის ცნობილია, რომ ალპინიზმში კოლექტივი წყვეტს ყველაფერს“...

მავე 1960 წელს მეორე გუნდმა კავკასიონზე, ოთარ ხაზარაძის (ხელმძღვანელი), ნოდარ ნადირაშვილის, გიორგი ბერძენიშვილის, გიორგი მანაგაძის, ათანდილ ძიძიგურისა და შოთა მირიანაშვილის შემადგენლობით, ტექნიკურ კლასში ჯანდაზე სამხრეთის კედლის ასვლისათვის ევრცხლის მედლები დაიმსახურა.

1961 წელს ქართველმა მთამსვლელებმა დიმიტრი ობოლადემ (ხელმძღვანელი), გიორგი (გოგი) ჯაფარიძემ, გიორგი დვიძემ, ვახტანგ კვაჭავაძემ, ვალერი გაბელაშვილმა და იასონ ბერუაშვილმა, საკმაოდ რთული მატერი-უმბა-შხელდის ტრავერსისათვის ბრინჯაოს მედლები დაიმსახურეს.

ამავე წელს, საქართველოს ნაკრებმა (ექსპედიციის ხელმძღვანელი ო. გიგინეიშვილი, მოადგილე ა. იფანიშვილი) ტიან-შანში, მსოფლიოს ერთ-ერთ ურთულეს მწვერვალ „პობედაზე“ (7439 მ) ახალი გზით ასვლა დაგეგმა. საქართველოს საუკეთესო მთამსვლელთა ერთ ჯგუფს მიხეილ ხერგიაშის, მიხეილ ხერგიაში-უმცროსის, ილია გაბლიანის, კირილ კუხშინის, თეიმურაზ კუხიანიძის შემადგენლობით, ჯუშბერ მემძარიაშვილი ხელმძღვანელობდა. მწვერვალის მისადგომებთან, ქედზე აუად გახდა მიხეილ ხერგიაში-უმცროსი, რომელთანაც უფროსი მიხეილი დარჩა. დანარჩენმა ოთხულმა კი „პობედა“ დალაშქრა, მაგრამ უკან დაბრუნებისას უამინდობის გამო ილია გაბლიანსა და თეიმურაზ კუხიანიძეს „ცივი ღამისთევა“ (კარვის გარეშე - ი. ჯ.) მოუხდათ. ცუდად გახდა ილია, რომელსაც თეიმურაზმა ყინულის გამოქაბული გამოუთხარა, შიგ მეგობარი მოათავსა, თვითონ კი გადაეფარა და ამ დროს მოცივნა ხელ-ფეხი.

სამწუხაროდ, გადაციების გამო ილია გაბლიანი გარდაიცვალა, რომელიც მწვერვალის ქედზე დაკრძალეს, რადგან მისი დაბლა ჩამოყვანის არავითარი საშუალება არ იყო. დაშვებისას კვლავ ტრაგედია დატრიალდა: დაიღუპნენ თეიმურაზ კუხიანიძე და ჯუშბერ მემძარიაშვილი, რის შესახებაც დეტალურად გვიამბობს ამ ექსპედიციის მეორე ჯგუფის ხელმძღვანელი, ცნობილი მთამსვლელი, სპორტის საპატიო ოსტატი, საქართველოს დამსახურებული მწერთნელი ოთარ ხაზარაძე: „48 წელი შესრულდა მას შემდეგ, რაც ტიან-შანის უმაღლეს მწვერვალ „პობედაზე“ ტრაგედია დატრიალდა და დაიღუპნენ საქართველოს მოსიმაღლე მთამსვლელთა ბრწყინვალე წარმომადგენლები: ჯუშბერ მემძარიაშვილი, თეიმურაზ კუხიანიძე და ილია გაბლიანი.

მე, როგორც ამ ტრაგედიის მონაწილესა და თვითმხილველს, მინდა 48 წლის შემდეგ გავიხსენო და თქვენც შეგახსენოთ იმ დღეების გმირული შემართებისა და წარმოუდგენელი ტრაგედიის ისტორია, რომელიც ჩემ დღიურებს ყვრდნობა.

ვიდრე ამ ისტორიაზე ვიამბობთ, მანამდე მოკლე ექსკურსს შემოგთავაზებთ „პობედაზე“ ასვლებთან დაკავშირებით.

„პობედა“ (7439 მ) ყირგიზეთისა და ჩინეთის საზღვარზე, კოკშაალათაუს ქედზე მდებარეობს. იგი ყველაზე ჩრდილოეთით მდებარე შეილიათასიანი მწვერვალია და მკაცრი კლიმატური პირობებით ხასიათდება (დაბალი ტემპერატურა, ძლიერი ქარები, დიდთოვლობა).

მწვერვალის აღმოჩენის ისტორია ასეთია: 1938 წელს ამ რაიონს ეწვია და ჩრდილო-აღმოსავლეთ თხემზე ავიდა ჯგუფი, ტიან-შანის ცნობილი მკვლევრის, პროფესორ აგუსტ ლეტაუტის ხელმძღვანელობით. მაშინ მწვერვალს სახელი არ ჰქონდა და არავინ იცოდა, რომ იგი რაიონის უმაღლესი მწვერვალი იყო. 1943 წელს ეს მთიანი რეგიონი შეისწავლა ტოპოგრაფთა ჯგუფმა რასაპოვის ხელმძღვანელობით. დაადგინეს, რომ ესაა აღნიშნული მთიანი სისტემის უმაღლესი წერტილი და „პობედა“ უწოდეს.

„პობედაშ“, კიმალაების მწვერვალ ნანგაპარბატის მსგავსად, სახელი გაითქვა თავისი „მუხანათობით“ და 1960 წლისათვის მასზე დაღუპულთა რიცხვმა 24-ს მიაღწია. ყველაზე ტრაგიკული 1955 წელი აღმოჩნდა, როდესაც მასზე 11 უზბეკი მთამსვლელი დაიღუპა (12 მოიერიშე მთამსვლელიდან მხოლოდ ერთი გადარჩა). ჯგუფს შიპილოვი ხელმძღვანელობდა. 1960 წელს მწვერვალზე კრაზი განიცადა პროფკავშირებისა და თურქმენეთის ერთობლივმა ექსპედიციამ კირილ კუზმინის ხელმძღვანელობით. ჯგუფი პირველი გასვლისთანავე ზეაფში მოჰყვა და 10 მთამსვლელი დაიღუპა.

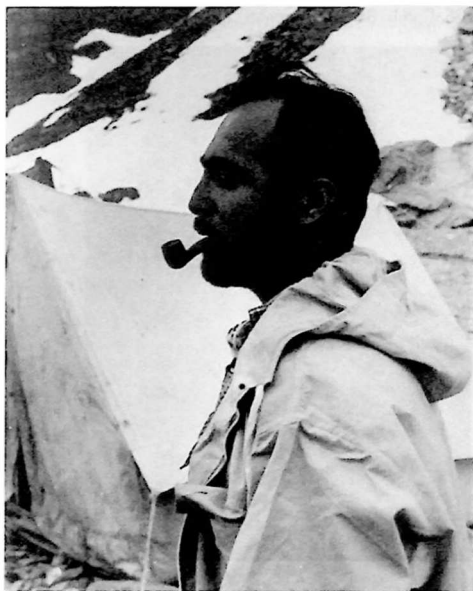
ამ ტრაგიკულ მომენტებს იმიტომ აღვნიშნავ, რომ ნათლად წარმოვიდგინოთ რა მუხანათ მწვერვალთან ჰქონდათ საქმე ქართველ მთამსვლელებს, როდესაც საკავშირო პირველობაზე მწვერვალ „პობედაზე“ ასვლის განაცხადი გააკეთეს.

1961 წელს საბჭოთა კავშირის დამსახურებული მწვრთნელის ოთარ გიგინიევილის ხელმძღვანელობით, ტიან-შანისაკენ გაემგზავრა 30-კაციანი ქართული ექსპედიცია, რომელშიც გაერთიანებული იყო იმ დროს საქართველოში მოქმედი ყველა სახელგანთქმული მთამსვლელი, მოსკოვიდან კი მოიწვიეს ცნობილი მოსიმაღლე, აღნიშნული რაიონის კარგი მცოდნე, სპორტის დამსახურებული ოსტატი კირილ კუზმინი.

13 აგვისტოს ექსპედიციის მთელი შემადგენლობა ბანაკში შეიკრიბა იერიშისათვის მოსამზადებლად. საწვრთნელი ვარჯიშების შემდეგ საჭირო იყო ორი ჯგუფის ჩამოყალიბება. ერთი ჯგუფის ამოცანა იყო „პობედას“ ტრავერსი. ჩონ-ტორენის გადასასვლელიდან „პობედაზე“ ასვლა, შემდეგ 6918 მეტრის სიმაღლის უსახელო მწვერვალის გავლით დიკის მყინვარზე დაშვება. მეორე ჯგუფის ამოცანა კი იყო დიკის მყინვარიდან უსახელო 6918 მეტრის სიმაღლის მწვერვალის გავლით „პობედაზე“ ასვლა და იმავე გზით უკან დაბრუნება.

ასეთმა გადაწყვეტილებამ ექსპედიციის მონაწილეთა შორის უემციოფილება გამოიწვია, ვინაიდან მოიერიშეთა შორის ვერ მოხვდა ბევრი კარგი მთამსვლელი. ამიტომ 16 აგვისტოს კვლავ საჭირო გახდა მწვრთნელთა საბჭოს შეკრება, რომელმაც შეცვალა წინა დღის გადაწყვეტილება და მწვერვალზე ასვლა ასე დააგეგმა:

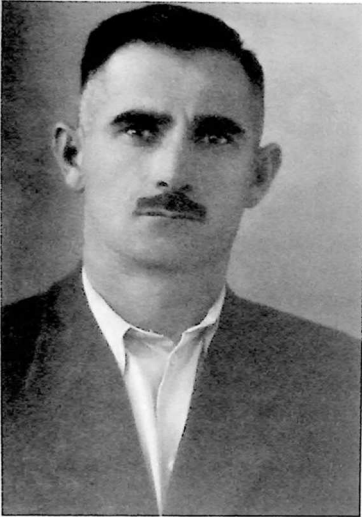
ორივე ჯგუფი მწვერვალზე გავიდოდა მყინვარ დიკიდან 6918 მ უსახელო მწვერვალის გავლით. ერთი „პობედის“ ტრავერსს განახორციელებდა და ჩონ-ტორენის მყინვარზე დაემუხებოდა, მეორე კი მწვერვალიდან იმავე გზით დაბრუნდებოდა, რომლითაც ავიდოდა. ე.ი. საკავშირო ჩემპიონატში პირველი ჯგუფი ტრავერსების კლასში მიიღებდა მონაწილეობას, მეორე კი - სასიმაღლო ასვლების კლასში. ჯგუფების შემადგენლობა ასე განისაზღვრა: პირველი ჯგუფი - ჯუმბერ მემარიაშვილი (ხელმძღვანელი), მიხეილ ხერგიანი, მიხეილ ხერგიანი (უმცროსი), თეიმურაზ კუზნიანი, ილია გაბლიანი, კირილ კუზმინი. მეორე ჯგუფი - ოთარ ხაზარაძე (ხელმძღვანელი), რევაზ ხაზარაძე, ზურაბ ასვლედიანი, ომარ ბერაძე, დიმიტრი დანგაძე, ჯუმბერ კახიანი. ჩამოთვლილ მთამსვლელებს, გარდა მიხეილ ხერგიანისა (უმცროსი), სასიმაღლო ექსპედიციებში მონაწილეობის დიდი გამოცდილება ჰქონდათ. მიხეილ ხერგიანის (უმცროსი) ჯგუფში მოხვედრა მიხეილ ხერგიანის

ჯუმბერ მემარიაშვილი

(უფროსი) დაქინებულმა თხოვნამ განაპირობა.

23 აგვისტოს პირველი ჯგუფი აღის 6918 მ უსახელო მწვერვალზე და „აობედისაკენ“ ქედზე ეშვება. ლაშის ნაპრალში, დაახლოებით 6900 მ სიმაღლეზე ათევენ. ჩვენ მათთან უკვე არავითარი კავშირი არ გვაქვს. ამიტომ მიხეილ ხერგინის მონათხრობის მიხედვით იური ბურლაკოვისეულ ჩანაწერს მოვიშველიებ:

ილია გაბლიანი

... 26 აგვისტოს დილაა. მიშამ ჯერ კიდევ მოშადებისას შენიშნა, როგორ ნელა იცვამდა უმცროსი მიხეილი. რასაკვირველია, სიმაღლეზე ყველას უჭირს, მაგრამ სხვებთან შედარებით სიმაღლემ მასზე გაცილებით ძლიერ იმოქმედა.

... იგი თოვლში ჩაუჯდა: - მორჩა, ცუდად ვარ, აღარ შემიძლია. ვერ გავამართლე შენი ნდობა, გიღალატე, თქვენ წადით, მე დამტოვეთო.

მიშამ საყვედურით შეხედა მეგობარს, რა სისულელეს ამბობო. დაიწყო თათბირი. გადაწყდა, რომ ტრავერსს აღარ გააგრძელებენ. უმცროს მიხეილს თუ კარავში დატოვებდნენ, დააწვენდნენ, თბილად დაახურებდნენ, მწვერვალზე ასელასაც შესძლებდნენ და ნაწილობრივ მაინც შესრულდებოდა ექსპედიციის მიზანი, რადგან ცოტაა აკლდათ მწვერვალამდე. შემდეგ ყველანი ერთად დაუშვებოდნენ იმავე გზით, რა გზითაც ამოვიდნენ, მაგრამ ასეთ ვარიანტს მიშა ვერ დაუშვებდა. განა შეეძლო დაუძლურებული მეგობრის მიტოვება?...

... ამინდი კვლავ ფუჭდება. თავშესაფრის გარეშე რომ არ დარჩენილიყვნენ, მიხეილმა გამოქვაბულისათვის ადგილის ძებნა დაიწყო. მალე ნახა შესაფერისი ადგილი, ნიჩაბი ქკონდა, თხრას შეეცვალა. ქართი მიყრილმა თოვლი

სასულემა მისცა ფართო გამოქვაბული გამოეთხარა. მეგობარი შიგ შეიყვანა, ბუმბულის სათბურა გაუხსნა და მკერდის მასაჟი დაუწყო. შემდეგ საძილე ტომარაში ჩააწვინა, ჩაათბუნა და საჭმელი აჭამა, წინა ოთხეულმა კი ცოტა ზემოთ კარავი გაშალა, საიდანაც მარშრუტზე გავიდნენ.

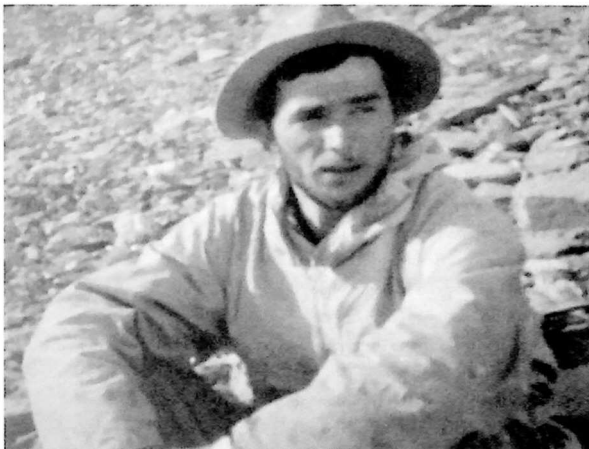
გათენდა 27 აგვისტო. დილით მიშა თავშესაფრიდან გამოფოფხდა. ზემოთ კარავთან მხოლოდ ორნი იყვნენ. პირველი შეკითხვების შედეგად გამოირკვა, რომ კუხიანიძე-გაბლიანის წყვილი დაიკარგა; როგორ მოხდა მთამსვლელობა ასე გაუჩინა?...

მას შემდეგ, რაც გადაწყდა მწვერვალზე მთამსვლელობა ოთხეულის ერთი და იმავე გზით ასვლა და ჩამოსვლა, მათ მწვერვალის ძირში, ქედზე ზურგჩანთები დატოვეს და მწვერვალისაკენ ისე გასწვიეს. წინ შემხარიაშვილი-კუზმინის წყვილი წავიდა, რომელმაც გარკვეული დროის შემდეგ „აობედის“ კლდოვან ქედს მიაღწია და მწვერვალზე აღმოაჩინა აბალაკოვის ჯგუფის წერილი, რომელიც საკუთარით შეცვალა. კუზმინმა გადაწყვიტა ქედზე აღმოსავლეთით ეროზინის ჯგუფის წერილიც მოეძებნა, რომელიც ამ ჯგუფის წინა წლის ასვლას დადასტურებდა, ამიტომ მემხარიაშვილ-კუზმინის წყვილი აღმოსავლეთისაკენ წავიდა, კუხიანიძე-გაბლიანის წყვილი კი ძირს წამოვიდა (ჯგუფის ასეთი გაყოფა დიდი შეცდომა იყო, რამაც ძალიან ცუდი შედეგი გამოიწვია). ამასობაში ამინდი მკვეთრად გაუარესდა, დაიწყო თოვა და ნისლიც ყველაფერი დაფარა.

მემხარიაშვილ-კუზმინის წყვილმა ქედზე ნახა ეროზინის ჯგუფის წერილი, მაგრამ ცუდი ამინდის გამო მისი მოხსნა არ უცლია. ისინი უკან გამობრუნდნენ და დაიწვეს ძირს დაშვება. ქარბუქის გამო მათი კვალი წაიშალა, ჭირს ორიენტაცია, საშიშობა გზას არ ასცდნენ და სხვა მიმართულებით არ ჩაეშვნენ, რაც უცულო დაღუპვის ტოლფასია. ღამის სათვეად გვირაბის გამოთხრას ცდილობენ. წერაყინითა და ხელებით იწყებენ თხრას, მაგრამ მალე დარწმუნდნენ, რომ ეს შეუძლებელია, ძირს

გლუვი ყინულია. მოულოდნელად ამინდი გამოკეთდა, ნისლი გადაიყარა და სწორი გზის გაკვლევა მოახერხეს. დაიწყეს დაშვება, ბინდდებოლა, ზურგჩანთებთან რომ მიადწიეს. საკუთარი ზურგჩანთები აიკიდეს, კუხოს და ილიკოს ზურგჩანთები კი არც უშებნიათ, რადგან დარწმუნებული იყვნენ, რომ მათ თავიანთი ზურგჩანთები წაიღეს და კარავთან ჩავიდნენ. მემძარიაშვილ-კუზმინის წყვილი მახვილწვერიანი ქედით ეშვება. დაშვებისას, ქედის თოვლიან ფერდზე მოწყდნენ და დასავლეთისაკენ. მყინვარ „ზვიოზლოკას“ მიმართულებით დაცურდნენ. ბედად, თოკი თოვლის კუნძულოვან ფერდში გაიჭვია და მათი ვარდნა შეაჩერა. გადაურჩნენ გარდაუვალ სიკვდილს. კარავთან მივიდნენ, მაგრამ კუხოს და ილიას წყვილი არ დახვდათ. ჰგონით დაბლა ჩავიდნენ ხერგანებთან და კარავში იძინებენ.

დილით, მემძარიაშვილმა და კუზმინმა აღმოაჩინეს, რომ კუხო და ილია მათ ზემოთ არიან და ძლივს ეშვებიან. გამოირკვა, რომ უკან დაბრუნებისას, უამინდობის გამო. ქარბუქსა და ნისლში ეს წყვილები ერთმანეთს ასცდნენ. იმის გამო, რომ თავიანთი ზურგჩანთები ვერ იპოვეს, ღამე ათივს წერაყინებით გამოჭრილ პატარა გამოქვაბულში საძილე ტომრებისა და კარვის გარეშე. „ცივე ღამისოვეას“ მათთვის

თემურაზ კუხიანიძე

უკვლოდ არ ჩაუვლია - მოუყინათ ხელ-ფეხი და ილიას სხეულის გადაციება მოუვიდა. ამის შემდეგ მთელმა ჯგუფმა ერთად მოიყარა თავი და დაეშენენ უნაგირისაკენ. უნაგირაზე მიშამ გამოქვაბული გამოთხარა და თავის სეხნიასთან ერთად შიგ მოთავსდა. დანარჩენებმა კარავი გაშალეს და ოთხივე ერთად დაბინადა. ილია ღვიძლის ტყვიელს უჩიოდა, მთელი ღამე არ ეძინა და წყალს ითხოვდა.

28 აგვისტოს დილით ხერგანების წყვილი დაწინაურდა, დანარჩენები კი წასასვლელად ემზადებოდნენ. ილია გაბლიანი დამოუკიდებლად ჩაემას ვერ ახერხებდა, კარვიდან გარეთ გამოიყვანეს და მზეზე გასათბობად ჩამოჴდა. რამდენიმე წუთში შეეხმინან და პასუხი არ იყო. ილიკო გარდაიცვალა. ჯგუბერ მემძარიაშვილი წინ მიმავალ მიხილ ხერგანის დაეწია, აუხსნა მდგომარეობა და რჩევა ჰკითხა, როგორ მოქცეულიყვნენ.

გადაწყვიტეს ილია აქ დაეტოვებინათ. ჯგუბერმა ილიკოს ჯიბეში წერილი ჩაუღო: „გვაპატიე, წელს ვერ შევევლით შინი ქვემოთ ჩაყვანა, მაგრამ აუცილებლად ჩავიყვანით“.

გამარჯვების პიკზე მსხვერპლთა რიცხვი კიდევ ერთით გაიზარდა.

რაც შეეხება სამეულს, მათ შესახებ კირილ კუზმინი გვიამბობს:

„ჩვენმა სამეულმა კარავი აშალა და დაშვება იწყო. კუხიანიძეს ფეხები აქვს მოყინული და წრიაპებს ვერ იკეთებს. ჯგუბერის „შეკლტონებს“ დაკბილული ძირები აქვს, რომლებიც არც თუ საიმედოა ყინულზე. ამიტომ ჯერ ისინი ეშვებიან თოკით, შემდეგ მე ჩამოყვავარ ქვედა დაცვით: ჩემი წრიაპები კარგად ეჭიდება ყინულზე, შემდეგ კი კლდეებზე ეშვებით. ბოლო კვლელთან ჯგუბერი და თემურაზი მულოდებიან, ჩამოსვლაში რომ მომეხმარონ, რადგან წინა დღით ჩამოვარდნის შემდეგ მარცხენა ხელს თითქმის ვერ ეხმარობ. ვიკრიბებით კლდის შვერილზე. აქედან 10-12 მეტრიდა ქვემოთ ჩასასვლელი. ჯგუბერი დაცვით ეშვება. ჩვენ რაღა ვქნათ? თემურაზი მთავაზობს დოულფერის გაკეთებას. ეს მართლაც ჭკუასთან ახლოა. მარეუეს ვამაგრებთ კლდის შვერ-

იღზე და მე პირველი ვეშები. ფეხს თოვლზე ვდებ. თოკს კისხნი და ჯუშბერის გვერდით ვვადები. ახლა თეიმურაზი ეშვება. აი, ორი ნაბიჯი რჩება თოვლამდე, ჩვენ ვდგებით, რათა თოკი შევხსნათ და გზა განავადოთ, მაგრამ სწორედ ამ დროს ზემოთ რაღაც ხდება. თოკი დუნდება, თეიმურაზი ყვირილით შორდება კლდეს. თოკთან ერთად გორვა-გორვით მისრიალებს ციცაბო მყინვარზე და თვალს ეფარება ფერდობის იქით. გზაზე ჯუშბერს წამოედება, ისიც ეცემა, მაგრამ მალე ჩერდება. თეიმურაზის უკან, ზემოდან მოგორავს ქვა, რომელმაც ალბათ თოკი გაწვევტა. ჩვენ გვეკონია, რომ თოვლიან ფერდობს იქით არის მოედანი და შესაძლებელია თეიმურაზი იქ შეჩერდეს - ეს 200 მეტრზეა ჩვენგან.

... სიმაღლე 6400 მეტრი. გადაწვევით აქედან გავიდეთ მარჯვნივ ტრაპერსით ფერდობზე. წინ ჯუშბერი მიდის. რამდენჯერმე შეთვალაზე წინ გავეშვი, მაგრამ დუმილით მიპასუხა. მას განსაკუთრებით უძიძის - ჯგუფის ხელმძღვანელი და თანაც თეიმურაზის ახლო მეგობარია. არც ისე შორს ვართ იმ ადგილიდან, საიდანაც უნდა დაეინახოთ თუ სად ჩამოვარდა კუხიანიძე. ჯუშბერი რატომღაც პირით დგება ფერდობისაკენ და იმავე წუთს ფეხი უცურდება საფეხურზე. დაკბილული ძირი ყინულზე ცურავს (რა გულდასაწყვეტია, რომ წრიაპები არ აცვია, წინა კბილები აუცილებლად შეაჩერებდა). ჯუშბერი ფერდობზე ეცემა, ცდილობს წერაყინი მოიშევილოს და შერჩადეს, მაგრამ ხელიდან უვარდება, ჯერ ნელ-ნელა, შემდეგ კი სულ უფრო სწრაფად მისრიალებს ქვევით და კულუარის მოსახვევში უჩინარდება... 400 მეტრიანი ციცაბო კულუარი ჩემს ქვემოთ 1000-მეტრიანი ქარაფით მთაურდება მყინვარ „ზეიოზლოჩკაზე“.

კუხინი მარტო ბრუნდება ქვემოთ.

რაც შეეხება ჩვენ ჯგუფს, ავდივართ 6918 მ სიმაღლის უსახელო მწვერვალზე 24 აგვისტოს, ვაშნებთ ნიშს და ვტოვებთ წერილს. უსახელო მწვერვალს ვაჟა ფშაველას სახელს ვარქმევთ, ვაჟას დაბადების 100 წლისთავთან დაკავშირებით.

ღამეს 6200 მეტრზე მღვიმეში ვათევთ, 28 აგვისტოს კი უკვე საბაზო ბანაკში ვართ, სადაც გავიგეთ, რომ ზემოთ ერთ-ერთი მთამსვლელი დაიღუპა. 29 აგვისტოს ჩვენ ჯერ კიდევ არ ვიცით თუ რა ტრაგედია დატრიალდა. 30-ში მე და ჯუშბერ კახიანი გავდივართ ქედზე 5200 მეტრზე და იქ ვივებთ მწარე სინაზღვილეს. იმავე დღეს მიხეილ ხერგინი და ჯოკია გუგავა ჩავიდნენ მყინვარ „ზეიოზლოჩკაზე“ კუხოსა და ჯუშბერის საძებნელად. მეც დაუყოვნებლივ ჩავდივარ მათთან და მყინვარზე ვერ კუხოს ზურგანთანას ვპოულობთ, შემდეგ კი მათ ცხედრებს. ისინი ფერდობიდან ჩამოვყავს და თოვლში ვასვენებთ.

2 სექტემბერს, დიკის ქედის გადმოვლით, ცხედრები საბაზო ბანაკში გადმოვიტანეთ და 9 სექტემბერს ქ. პრევეალსკის საავადმყოფოში მივასვენეთ.

13 სექტემბერს ექსპედიცია თბილისში დაბრუნდა. აეროდრომზე უამრავი ხალხი დაგვეხდა. საშინლად მიმი შეხვედრა იყო...

ქართველმა ხალხმა, ჯუშბერისა და კუხოს ნეშტები დიდუბის მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა პანთონში მიაბარა მიწას. ილიას ნეშტი კი დღესაც გამარჯვების პიკის ქედზე, 6700 მეტრის სიმაღლეზე განისვენებს“.

„...პიტაზე“ დარჩა სამი ბუმბერაზი მთამსვლელის ჯუშბერ მეძმარიაშვილის, თეიმურაზ კუხიანიძისა და ილია გაბლიანის სიცოცხლე. ტიან-შანის ტრაგედიამ დაამწუხრა სრულიად საქართველო. საყოველთაო გლოვამ მოიცვა თბილისი. დაღუპულთა ხსოვნის საღამოზე ცნობილმა მეცნიერმა, მთამსვლელმა და საზოგადო მოღვაწემ, აკადემიკოსმა ნიკო კეცხოველმა ბრძანა: „ეს იყო ჩვენი ალბინიზმის უდიდესი გამარჯვება და ამავე დროს უდიდესი ტკივილი“. არაერთი მოგონება, ლექსი თუ მოთხრობა დაიწერა ამ სამეულზე. გარდა ლექსებისა და სხვადასხვა პუბლიკაციებისა, დაღუპულთა ხსოვნას მიეძღვნა რეჟისორების ოთარ გურგენიძისა და ბორის კრეკისის მიერ შექმნილი მხატვრულ-დოკუმენტური ფილმი „დაუშთავრებელი დღიური“, სადაც ტიან-შანის 1961 წლის ექსპედიციის კინოკადრებია გამოყენებული და ცოცხლადაა შემონახული ილიკო გაბლიანის, ჯუშბერ მეძმარიაშვილისა და თემურ კუხიანიძის სახეები.

ამ უძიძის დანაკარგის შემდეგ საკავშირო პირველობაზე გასვლას აღარავინ ფიქრობდა.

მაგრამ, ახალი გუნდის შექმნის პერსპექტივით, ახალგაზრდა მთავრელების მომზადება და მათთვის სასიმალო ასკლებში გამოცდილების მიღება აუცილებელ პირობად ისახებოდა.

ამ მიზნით 1962 წელს კაკო მარის ხელმძღვანელობით დაიგეგმა ექსპედიცია პამირში, რომლის შემადგენლობაშიც შევიდნენ შედარებით ახალგაზრდა მთავრელები თბილისიდან, ქუთაისიდან, მესტიიდან, ლენტეხიდან: ბესიკ და ნუგზარ ბაქრაძეები, თენგიზ ბერიშვილი, პირიბე გვარლიანი, ჯოკია გუგავა, დიმიტრი დანგაძე, კიმი დარსაძე, დემურ ცომაია, მიხეილ ხერგანი-უცტროსი, ჯუანშერ მუსელიანი (ექიმი), ანზორ ნიჟარაძე, კოსტა ქაეთარია, გივი ქართველიშვილი, დიმიტრი შარაშენიძე. შოთა და ლაურტ ჩართოლანები, ზაურ ჩარქსელიანი, გივი წერეთლიანი და სხვ. ექსპედიციის მოადგილე სამეურნეო დარგში გივი ყალაბეგიშვილი იყო, მთავარი მწვერთხელი კი - ლევან ახვლედიანი.

ექსპედიცია ყარაჯიღვას ხეობაში, ოქტომბრის მყინვარის ძირში, ზ.დ. 4200 მეტრის სიმაღლეზე დაბანაკდა. საიდანაც ჯგუფებად დაყოფილ მთავრელებს რამდენიმე საყარჯიშო ასვლა უნდა განეხორციელებინათ. ერთმა ჯგუფმა პირველასვლა განახორციელა უსახელო მწვერვალზე, რომელიც ძალიან წაგავდა უშვას და ამიტომ პირველმთავრელთა უფლებით მას „პამირის უშვა“ დაერქვა, რომელსაც მე-5 კატეგორიის სირთულე მიენიჭა.

სამწუხაროდ, ეს წვლიც ტრაგიკული აღმოჩნდა ქართველი მთავრელებისათვის. ერთ-ერთი საყარჯიშო ასვლის დროს, მცირე დახრილობის ფერდობზე მოწყდა ზევი, რომელმაც ექსპედიციის ერთი ჯგუფის თითქმის ყველა წევრი დაფარა. ზაურ ჩარქსელიანისა და კიმი დარსაძის შეკლა დაგვიანებული აღმოჩნდა. დანარჩენებმა კი შემძლე ზევიდან თავის დაღწევა.

ამ მარცხმა ძალზე მძიმედ იმოქმედა ექსპედიციასა და მის ხელმძღვანელზე, ქართული მთავრელების ბრწყინვალე წარმომადგენელ კაკო მარზე, რომელიც ამის შემდეგ თითქმის ჩამოშორდა აქტიურ მთავრელებსა და მხოლოდ ეპიზოდურად თუ გამოჩნდებოდა ხოლმე ალპურ კლუბში სხვადასხვა თავყრილობებსა თუ მთავრელებთა ფედერაციის სხდომებზე.

პამირსა და ტიან-შანზე უძძიმეს დანაკარგებს 1963 წელს კიდევ ერთი ტრაგიკული შემთხვევა მიემატა. 27 აგვისტოს შხარას მწვერვლიდან დაშვებისას დაიღუპა ცნობილი მთავრელები და ფოტოხელოვანი, ყველასთვის საყვარელი პიროვნება გურამ თიკანაძე.

საქართველოს მთავრელებობაში ასეთმა ვითარებამ საგრძნობი ვაკუუმი შექმნა. მდგომარეობიდან გამოსასვლელად საჭირო და აუცილებელი იყო რადიკალური ზომების მიღება. ამისათვის 1963 წელს საქართველოს მთავრელებთა ფედერაციის პრეზიდიუმი თავმჯდომარე რეზო გიგინეიშვილმა, საქართველოს სპორტკომიტეტის დახმარებით, მოახერხა ყაბარდო-ბალყარეთიდან საქართველოში, თბილისში გადმოეყვანა უკვე საქვეყნოდ ცნობილი და არაერთი წოდების მფლობელი მიხეილ ხერგანი.

ამავე წელს, შემოდგომით, თბილისში აღინიშნა ქართული და საბჭოთა ალპინიზმის 40 წლის-თავი, რომელშიც საბჭოთა კავშირის თითქმის ყველა გამოჩენილი მთავრელები მონაწილეობდა. საიუბილეო დღეებში ერთი მნიშვნელოვანი მოვლენის მოწვევაცხდა თბილისი. ჩამოსული სტუმრებისა და დელაქაღაქელებისათვის მეტეხის კლდეზე მოეწყო საჩვენებელი შეჯიბრება მეკლდეურობაში. ქართველმა საზოგადოებამ სწორედ ამ შეჯიბრებაში იხილა პირველად „კლდის ვეფხვის“ - მიხეილ ხერგანიის სწორუკუბანი ცოცხა, რომელმაც საქართველოში მეკლდეურობას ერთბაშად დიდი პოპულარობა მოუპოვა.

ამ თარიღს მიეძღვნა ასევე საიუბილეო ლაშქრობა მყინვარწვერზე, რომელიც ჩემთვისაც დაუეწიყარი იყო, რადგან აქ მივიღე ალპინისტური ნათლობა, პირველად ვიყავი მწვერვალზე - მყინვარწვერზე - ყველა ჩემი მაშინდელი თანატოლისათვის ესოდენ საოცნებო მწვერვალზე. ამ ლაშქრობაში ჩვენთან ერთად იყვნენ მყინვარწვერზე პირველი ასვლის მონაწილე ქალები მარო ტყავაძე და ასმათ ნიკოლაიშვილი.

1963 წელს ქართველებმა ევრესტზე პირველმთავრელის, ლეგენდარული შერპის თენისინგ ნორგეის ნახვაც შეძლეს, როცა საიუბილეო ღონისძიებებთან დაკავშირებით და ჩვენი მთავრელების გასაცნობად იგი თბილისს ესტუმრა. მთავრელებმა და ქართველმა საზოგადოებამ მას

მაღზე თბილი შეხვედრები მოუწყვეს. რაც დღემდე კეთილმოსაგონარია ამ შეხვედრების მონაწილეებისათვის. თენსინგთან ბევრმა ქართველმა მთამსვლელმა გადაიღო სამახსოვრო ფოტო. ისიც მნიშვნელოვანია, რომ გადარჩა ერთ-ერთი შეხვედრის კინოფირი, რომელიც მთამსვლელმა ვანო ყვავილაშვილმა 8 მმ-იანი ფირიდან დისკზე გადაწერა და მისახსოვრა, რისთვისაც მას მადლობას მოვახსენებ.

1964 წ. მიხეილ ზურგანი, გივი წერუდიანი, შალვა მარგიანი, ვუშბერ კახიანი უშმაზე ასვლის წინ.

1964 წლიდან. ქართველ მთამსვლელებს. გამონაკლისის სახით, საზღვარგარეთის მწვერვალებზე ასვლის შესაძლებლობა მიეცათ, თუმცა აღსანიშნავია, რომ საზღვარგარეთის მწვერვალებზე ასვლებს საფუძველი ჯერ კიდევ მეორე მსოფლიო ომის დროს ჩაეყარა, როცა ქართველმა მთამსვლელებმა კოტე ჯაიანიშვილმა. ალექსი ივანიშვილმა, კოტე ასტახიშვილმა და სხვებმა დალაშქრეს ირანის უმაღლესი მწვერვალი დემავენდი (5671 მ).

რადგან ქართველი მთამსვლელების საზღვარგარეთ გასვლისა და უცხოეთის მწვერვალებზე ასვლის საკითხს შვედეთ-მოვიზმობთ ამონარიდს ოთარ გვიგინიშვილის ბროშურიდან „მთამსვლელობა საქართველოში“ (თბილისი, 1983 წ., გვ 55), იგი წერს:

„1964 წელს მთამსვლური საზოგადოების „მაღალი მთების“ მიწვევით ქართველ მთამსვლელთა ჯგუფი ეწეა შეიკარაის, სადაც მოახდინა ღორეს ქედის ტრავერსი ტრიანონის რაიონში და აიღა მონბლანის მწვერვალზე (ოთარ გვიგინიშვილის, ომარ ბერაძის, გიორგი ბერძენიშვილის, დიმიტრი დანგაძის, შოთა მირიაშვილის, ნოდარ ნადირაშვილის, სოლიკო ხაბეიშვილის, ოთარ და რევაზ ხაზარაძეების შემადგენლობით – ი. ვ.), ხოლო 1966 წელს იოკოჰამის ალპური კლუბისა და გაზთ „ასახის“ მიწვევით იგი იყო იაპონიაში, სადაც იაპონელ მთამსვლელებთან ერთად მოახდინა ასვლები ზოდაკას ჯგუფის კლოვან მწვერვალებზე და მწვერვალ ფუძიამაზე.

იაპონიაში ქართველი მთამსვლელების მიწვევის ინიციატორი „ეფფზისტყაოსნის“ იაპონურ ენაზე მთარგმნელი იაპონელი მწერალი ფუკურო იყო. ჩვენი მთამსვლელების ჩასვლას შეიკარაისა და იაპონიაში მოჰყვა შეიკარიელ და იაპონელ მთამსვლელთა ჩამოსვლა საქართველოში და ასვლები კაკასიონის მწვერვალებზე. ჩვენი მთამსვლელების ჩასვლამ შეიკარაისა და იაპონიაში დიდი ინტერესი გამოიწვია არა მარტო მთამსვლურ წრეებში. მათი იქ ყოფნის დღეებში პრეზა

სისტემატურად აშუქებდა ქართველ მთამსვლელთა ასვლებს. ვაჭვთმა „ასახი“ თითქმის მთელი გვერდი დაუთმო რეპორტაჟს ფუძიამას მწვერვლიდან. იაპონიის ტელევიზიამ კი ორი გადაცემა მიუძღვნა ქართველი მთამსვლელების სტუმრობას იაპონიაში. ტოკიოში გამოიცა წიგნი, რომელიც ასახავს ქართველ მთამსვლელთა ყოფნას იაპონიაში და იაპონელებისას საქართველოში. ჩვენი რესპუბლიკის მთამსვლელებმა როგორც იაპონიაში, ისე შვეიცარიაში ადგილობრივი ალპინისტური ორგანიზაციების თხოვნით ჩაატარეს რამდენიმე ლექცია-მოსხენება საბჭოთა ალპინიზმისა და საბჭოთა კავშირის მთიანი სისტემების შესახებ“.

1964 წელს მიხეილ ხერგიანმა უკვე შეძლო სვანეთში ძლიერი მთამსვლელების შეკრება (ჯოკია გუგავა, შალვა მარგინი, ჯუმბერ კახიანი, გივი წერედიანი, მიხეილ ხერგიანი-უმცროსი), რომელმაც ჩრდილოეთ უშაზუ, ცნობილი და განმაურებული ე.წ. „უშბის სარკის“ კედლის გავლისათვის, ტექნიკურ კლასში, საკავშირო ოქროს მდელუბი დაიმსახურა.

1965 წელი ძალზე ნაყოფიერი იყო ქართველი მთამსვლელებისათვის. ტრავერსების კლასში ჩემპიონი გახდა ქუთაისელთა სახელით (რადგან გუნდის მომზადება და დაფინანსება ქუთაისმა უზრუნველყო) გამოსული გუნდი, რომლის შესადგენლობაში იყვნენ: მიხეილ ხერგიანი-უმცროსი (ხელმძღვანელი) ვალერი გაბელაშვილი, ჯოკია გუგავა, ჯუმბერ კახიანი, გივი წერედიანი. ისინი აილამიდან მიხეთაუბმე 21 დღეში 21 მწვერვალზე ავიდნენ. ამ წელს მიხეილი საბჭოთა კავშირის ნაკრებში იყო გამოძახებული.

შოთა მირიანაშვილის გუნდს (დიმიტრი დანგაძე, ლევან ლლონტი, ვასო თევდორაშვილი) აილამის სამხრეთი კედლის გავლისათვის, ტექნიკურ კლასში ბრინჯაოს მდლები გადაეცათ. ხოლო ამავე წელს პირველად საკავშირო ჩემპიონატზე ბრინჯაოს მდელი სასიმალო-ტექნიკურ კლასში დაისაკუთრა გივი ქართველიშვილის (ხელმძღვანელი) გუნდმა (თამაზ ბაქანიძე, ბესიკ და ნუგზარ ბაქრაძეები, თენგიზ ბერიშვილი, დიმიტრი შარაშენიძე), კავკასიონზე ჯანლის დასავლეთ მწვერვალზე სამხრეთი კედლით ასვლისათვის.

1965 წლიდან საქართველოში უკვე ყალიბდება ორი დამოუკიდებელი გუნდი „ქარიშხალა“ და „განიადი“, რომლებსაც ხელმძღვანელობდნენ შოთა მირიანაშვილი და გივი ქართველიშვილი.

1966 წელს მიხეილ ხერგიანი, როგორც სპორტული ნაწილის ხელმძღვანელი და გუნდის კაპიტანი, ქართველ მთამსვლელთა ექსპედიციასთან (კაკო არღვლიანი, სერგო ბარლიანი, თამაზ ბაქანიძე, პირიბე გვარლიანი, ვაჟა ვიგაშვილი (მწერალი), რომან გიოტაშვილი, ჯოკია გუგავა, ჯუმბერ კახიანი, შალვა მარგინი, ჯუმბერ მუსელიანი (ექიმი), ზაქრო მუშკელიანი, მარლენ რატკინი, თამაზ (კოსტა) ქავთარია, ლაურტ და შოთა ჩართოლანები, გივი წერედიანი) ერთად, რომელსაც გივი ყალაბგეშვილი ხელმძღვანელობდა, ტიან-შანში გაემგზავრა „პობედაზე“ ასასვლელად. მართალია, ეს ასვლა სსრკ პირველობის ეგიდით ტარდებოდა, მაგრამ გუნდის ძირითადი მიზანი ილიკო გაბლიანის ჩამოსვენება იყო.

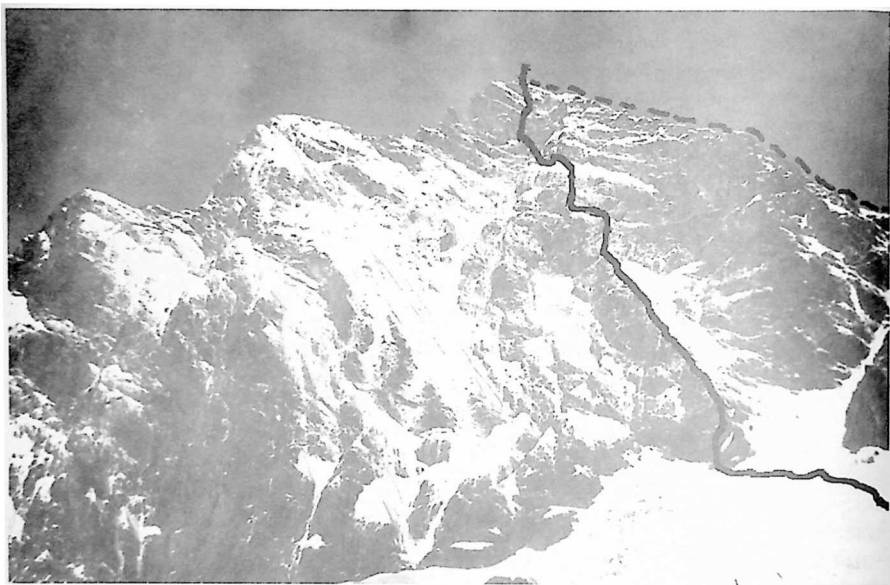
მიხეილს ევალეზოდა მთამსვლელებით გუნდის დაკომპლექტება, მაგრამ ამ დროს გამოცდილ ქართველ მთამსვლელთა უმეტესობა იაპონიაში იყო მიწვეული ასვლებზე და საქართველოში არ იმყოფებოდა. მან ქუთაისელ და მესტიელ მთამსვლელებთან ერთად გუნდში თბილისელი რომან გიოტაშვილი და თამაზ ბაქანიძე შეიყვანა.

ექსპედიციამ საბაზო ბანაკი „დიკი“-ს მყინვარზე გაშალა.

გივი ყალაბგეშვილი

„პობედაზე“ გასვლის წინ, გუნდმა რაციით შეიტყო რუსების ჯგუფის (ხელმძღვანელი ცნობილი მთამსვლელი და საუკეთესო ეკიმი ვლადიმერ ვოროჟიშჩევი) განსაცდელის შესახებ, რომელსაც ვაჟა ფშაველას ქედიდან დაშვებისას „ცივი ღამისთევა“ ჰქონია, გადაციების გამო გარდაცვლილა ვოროჟიშჩევი. მაშველთა ჯგუფში შევიდნენ მიხეილ ხერგიანი, სერგო ბარლიანი, ზაქრო მუშუკიანი, თამაზ ბაქანიძე და რომან გიუტაშვილი, რომელთა დროულმა და ოპერატიულმა ქმედებამ გადამწყვეტი როლი ითამაშა დაღუპულის „დიკის“ მყინვარზე ჩამოყვანაში. ყოველივე ამას საკმაო დრო

შხარა

დასჭირდა, ამასობაში ამინდიც გაუფუჭდა და ჯგუფი ილია გაბლიანის გარეშე დაბრუნდა საქართველოში იმ იმედით, რომ მომავალ წელს ეს მისია უთუოდ შესრულდებოდა...

როგორც ზემოთ აღვნიშნე, 1966 წლის ზაფხულში ავი აბაშიძე, ლევან ახვლედიანი, ომარ ბერაძე, ოთარ გივინიშვილი, დიმიტრი დანგაძე, შოთა მირიანაშვილი, გივი ქართველიშვილი, სოლიკო ხატიშვილი, ოთარ და რევაზ ხაზარაძეები იაპონიაში იყვნენ და ავიდნენ მწვერვალებზე: ფუმამასა და პოდაკაზე. ქართველმა მთამსვლელებმა იმავე წელს მიიღეს იაპონელთა ათკაციანი ჯგუფი, რომლებიც მყინვარწვერზე ავიდნენ და სენანეთში აიღამას ბანაკიც მოინახულეს.

1967 წელს კავკასიონზე ძალზე ცუდი ამინდების გამო, საკაეშირო ჩემპიონატში ყველა გუნდი მოიხსნა შეჯიბრებიდან, მათ შორის გივი ქართველიშვილის გუნდიც, რომელსაც განაცხადი ჰქონდა მწვერვალ აიღამას ცენტრალური ბასტიონის გავლაზე. იმავე წელს, შემოდგომაზე, გივი ქართველიშვილმა მუშაობა დაიწყო ერთ-ერთ საპასუხისმგებლო თანამდებობაზე და მთლიანად საინჟინრო-სამშენებლო საქმიანობაზე გადაერთო.

1967-68 წლებში მიხეილ ხერგიანი, როგორც წინა წლებში, კვლავ საკაეშირო ნაკრების შემადგენლობაშია დაკავებული და ამიტომ თბილისში გადმოსვლის შემდეგ მან ფაქტობრივად ვერ შეძლო საქართველოში ერთიანი გუნდის ჩამოყალიბება.

1968 წელი მნიშვნელოვანი იყო უშბის ისტორიაში, რადგან პირველად, ჩრდილოეთ უშბის დასაუღეთის მარშრუტზე, მასობრივი ლაშქრობა მოეწყო მიხეილ ხერგიანისა (ექსპედიციის ხე-

ლმძღვანელი) და ნოდარ კანკავას (მოადგილე) ხელმძღვანელობით; მწვერვალზე ავიდა 45 კაცი, რომელთა შორის იყო ადგილობრივი უხუცესი მთამსვლელი, 72 წლის აღმაცქარ კვიციანი.

1969 წელს კავკასიონზე, ცენტრალურ შხარაზე სამხრეთი კედლით ასვლისათვის, ტექნიკურ კლასში ბრინჯაოს მედლებით დაჯილდოვდნენ შოთა მირიანაშვილი (ხელმძღვანელი), აგი აბაშიძე, დისტრი დანგაძე და ოთარ ხაჩარაძე.

სამსუხაროდ, 1969 წელს იტალიის ალპებში, მწვერვალ სუ-ალტოზე ასვლისას, მოულოდნელად

6-იანი მარშრუტი გრიგორუნკო- პრიგოდას გზით

შეწყდა უსიღერესი მეკლდეურისა და მთამსვლელის მიხეილ ხერგიანის სიცოცხლე. რამაც შეძრა მთელი საქართველო და საბჭოთა კავშირი...

სამი წლის განმავლობაში, 1967-69 წლებში, პამირსა და ტიან-შანში საქართველოდან ექსპედიცია აღარ ყოფილა და ენაიდან სასიძალო ასვლებში მეტი ჩამორჩენა აღარ შეიძლებოდა, 1970 წელს სპორტის ოსტატ გივი ყალაბეგიშვილის ხელმძღვანელობით ქართველი მთამსვლელები კვლავ გავიდნენ პამირში, ლენინის პიკის რაიონში, სადაც ყარაჯილგას ხეობით მწვე. ოქტიაბრ-სკაია უნდა დაელაშქრათ. გუნდმა (დისტრი შარაშენიძე (კაპიტანი), ნუგზარ და ბესიკ ბაქრაძეები, თენგიზ ბერიშვილი, ნაზიმ ნემსიწვერიძე), რომლის მთავარი მწვრთნელი სპორტის დამსახურებული ოსტატი ლევან ახვლედიანი იყო, საკავშირო ჩემპიონატში მე-4 ადგილი დაიკავა. საგულისხმოა, რომ ექსპედიციას თან ახლდნენ მწვერალი ოტია იოსელიანი, ყურნალისტი დუდე გედენიძე, კინო-ოპერატორები: ი. კრეპსი, ვ. ერმაკოვი, ექიმი ჯუანშერ მუსელიანი და დამხმარე ჯგუფის წევრები: გიორგი როსტომაშვილი, გიორგი ახვლედიანი, სერგო ბარლიანი, სერგო ნანუშოვი, შაქრო გაბისიანი, ვ. მინდაძე, დემურ ცომაია, ა. კვიციანი, დ. გოგოლაური, მურად ჭიჭინაძე.

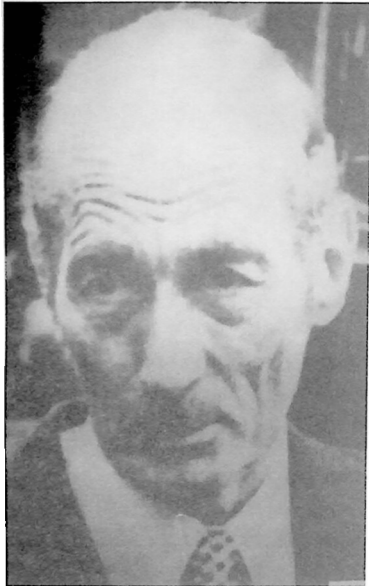
1971 წელს, ზამთარში, გივი ქართველიშვილი შევებულბას იღებს და თავის ჯგუფთან ერთად აწყობს ექსპედიციას სამხრეთ უშხაზე ზამთრის ასვლის განსახორციელებლად გაბრიელის გზით, მაგრამ დიდოელობისა და ზეგასამშროების გამო სამი მცდელობის შემდეგ ხელს იღებს განზრახვაზე.

ეს ის პერიოდია, როცა საბჭოთა კავშირში სპორტულმა მთამსვლელობამ ახალ, უფრო რთულ

მარშრუტებზე მიიტანა იერიში, რისთვისაც საჭირო გახდა მარშრუტების კლასიფიკაციაში განსაკუთრებული სირთულის აღმნიშვნელი მე-9 კატეგორიის დამატება. აქედან გამომდინარე, მთამსვლელთა კვალიფიკაციის მკვეთრად ამაღლების საკითხი საქართველოშიც დადგა დღის წესრიგში. ამ მნიშვნელოვანი საქმის განხორციელება კი შესაძლებელი იყო მხოლოდ მიზანდასახული გეგმისა და ამოცანების შესრულების შედეგად.

1971 წელს იმ დროს ახალგაზრდა მთამსვლელების: რომან გიუტაშვილის, თამაზ ბაქანიძისა და ტარიელ ლუკაშვილის მიერ დაიწყო ამ ამოცანის შესრულება. კერძოდ, მათ გაიარეს ჩათინის ჩრდილოეთი ე.წ. „ჩათინის რობის“ ცნობილი კედელი, რითაც საფუძველი ჩაეყარა საქართველოში კლასიფიცირებულ მე-9 კატეგორიის სირთულის ასვლებს.

1973 წელი ქართული ალპინიზმის ისტორიაში საიუბილეო და, ამდენად, განსაკუთრებულად იყო - აღინიშნებოდა ქართული და საბჭოთა ალპინიზმის 50 წლისთავი. საქართველოს დედაქალაქი

70-იან წლებში მთამსვლელთა ასოციაციების საერთაშორისო კავშირის (UIAA) პრეზიდენტი პროფესორი ჟან ჟუჟი

თავისი არსებობის ისტორიაში პირველად მასპინძლობდა მთამსვლელთა ასოციაციების საერთაშორისო კავშირის (UIAA) გენერალური ასამბლეის გასვლით სესიას, პრეზიდენტის, ფიზიკის პროფესორ ჟან ჟუჟის (შვეიცარია) მეთაურობით, რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებდა საქართველოს მთამსვლელთა მაღალ საერთაშორისო ავტორიტეტს. ქართველ უურნაღისებთან საუბრისას, კითხვაზე, თუ რამ განაპირობა UIAA-ს ასამბლეის თბილისში ჩატარება, ბატონმა ჟან ჟუჟმა ასე უპასუხა: „საქართველოს მთამსვლელთა ფედერაციამ შემოგვთავაზა თავისი კანდიდატურა და ჩვენც დიდი სიამოვნებით მივიღეთ ეს წინადადება, რადგან საბჭოთა ალპინიზმის აკვანი სწორედ საქართველოში დაიწყო.

თბილისში შეიკრიბეთ ალპინიზმით დაინტერესებული ქვეყნების წარმომადგენლები, რათა საერთო პრობლემები გადაწვევით. კერძოდ, ესაა მთაში სიარულის უსაფრთხოება, საჭურვლის პრობლემა, ალპინისტთა საერთაშორისო გაცვლა-გამოცვლა.

ცნობილია, რომ ყოველ ქვეყანას აქვს მთამსვლელთა თავშესაფრები და გვირგვინი იყვალასათვის ხელმისაწვდომი იყოს. ესეც ამ ასამბლეის ერთ-ერთი ამოცანაა.

განვიხილოთ აგრეთვე ბუნების დაცვის პრობლემას, რაც ძალიან საჭირობოროტო, ინტერნაციონალური საკითხია.

ქართველ მთამსვლელებზე მხოლოდ წამიკითხავს და გამიგონია მათთან, ვისაც თქვენი ბიჭები ჩვენში.

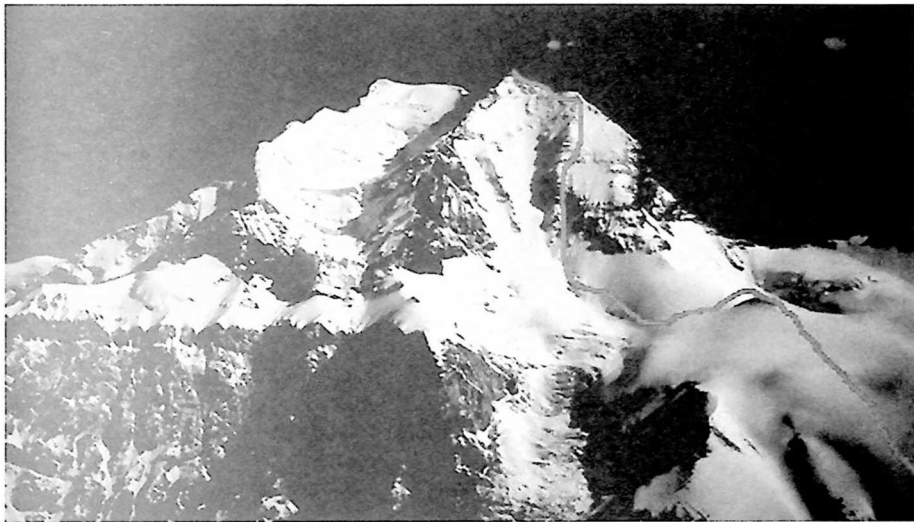
შევიკარის აღპებში უნახავს, აგრეთვე, ჩემი თანამემამულეებისაგან, რომელთაც კავკასიონის მწვერვალები დაულაშქრაოთ. ისინი ქართველ მთამსვლელებს შესანიშნავად ახასიათებენ“.

გენერალური ასამბლეის წევრები, გარდა კომისიებში მუშაობისა, მრავალ საზეიმო ღონისძიებას დაესწრნენ. დაათვალიერეს ყაზბეგის რაიონი - საბჭოთა ალპინიზმის აკვანი, მონინახულეს მყინვარწვერი და უმდიდრესი შთაბეჭდილებებით დატვირთულნი გამოემშვიდობნენ საქართველოს და მის დედაქალაქს.

საიუბილეო, 1973 წელს ჩატარებული ლაშქრობებიდან ტრავერსების კლასში ვერცხლის მელლები დამისახურეს გივი წერედიანმა (ხელმძღვანელი), გელა გუგავამ, ზაქრო მუშუკლიანმა, ნუგზარ ნიგურაძემ და ვალერი რატინამ, რომელთაც განახორციელეს საკმაოდ გრძელი ტრავერსი

მწვერვალ ალიომა ჯაფარიძიდან (შავი უცნობი) თეთნულდამდე, ხოლო ჯგუფმა დიმიტრი დანგაძის (ასელის ხელმძღვანელი), სერგო ბარლიანის, შაქრო გაბისიანის, ალიომა გავაშელის, ტარიელ ლუკაშვილის, შოთა მირიანაშვილისა (ექსპედიციის ხელმძღვანელი) და ოთარ ხაზარაძის შესადგენლობით, პამირში კორჟენესკაიას პიკი დალაშქრა და სასიმალო კლასში ბრინჯაოს მედალი დაიმსახურა.

1974 წელს გვი ქართველიშვილი ბრუნდება მთამსვლელობაში, მაგრამ, საქართველოს მთამსვლელობა ფედერაციის გადაწყვეტილებით, 1974 და 1975 წლებში საკავშირო ჩემპიონატში მხოლოდ ერთი გუნდი მონაწილეობს შოთა მირიანაშვილის ხელმძღვანელობით.

კორჟენესკაიას პიკი

ვინაიდან ქართველიშვილის გუნდს საკავშირო ჩემპიონატში მონაწილეობის საშუალება არ მიეცა, გუნდმა გადაწყვიტა ოსტატობა ტექნიკურად რთულ ასვლებზე სრულყოფილ და გვი ქართველიშვილის (ხელმძღვანელი), თამაზ ბაქანიძის, გოგი ზუმბაძის, ტარიელ ლუკაშვილის, ნუგზარ ნიგურიანის, მურად ჭიჭინაძის შემადგენლობით გაიარა მე-6 კატეგორიის სირთულის სამხრეთ უმბის დასავლეთი კედელი, ხოლო 1975 წელს, თითქმის იგივე ჯგუფმა (ნუგზარ ნიგურიანი ჩაანაცვლა დიმიტრი შარაშენიძემ) გაიარა ბოლზონის (ფანის მთები) დასავლეთი კედელი, რამაც გუნდი როგორც ფსიქოლოგიურად, ასევე ტექნიკურად, უფრო რთული მარშრუტების გასაუღლელად მოამზადა.

1975 წელს შოთა მირიანაშვილის (ექსპედიციის ხელმძღვანელი) გუნდმა ავი აბაშიძის, სერგო ბარლიანის, დიმიტრი დანგაძის (ასელის ხელმძღვანელი), შაქრო გაბისიანისა და ოთარ ხაზარაძის შემადგენლობით ვერცხლის მედალი მოიპოვა პამირში, მოსკოვის პიკზე სამხრეთი თხემით ასვლისათვის. ამასთან დაკავშირებით, გაზეთმა "ლელო" ექსპედიციის მწვერთნელისა და მოიერიშე ჯგუფის წევრის, საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატ გიორგი (ავი) აბაშიძის მასალა გამოაქვეყნა:

„...მთამსვლელობა გუნდის სიძლიერე დაპყრობილი მწვერვალის სირთულით განიზომება. ამიტომ ბუნებრივია, რომ პირველობის მონაწილე ყოველი გუნდი მაქსიმალურად რთული ობიექტის შერჩევასა და დაპყრობას ცდილობს. ჩვენი არჩევანიც მოსკოვის პიკის სამხრეთი თხემის უკიდურესი სირთულით იყო განპირობებული...“

უცნაურია, მაგრამ ფაქტია, რომ ცენტრალურ პაპირში მდებარე 6785 მ სიმაღლის მწვერვალი, რომელსაც ამჟამად მოსკოვის პიკი ეწოდება, მე-20 საუკუნის 40-იან წლებამდე უცნობი იყო აღამაინებისათვის.

პირველი იერიში მოსკოვის პიკზე 1947 წელს იქნა მიტანილი. ასელის გზად, როგორც შედარებით იოლად დასაძლევნი, მწვერვალის ჩრდილო-დასავლეთი ქედი აირჩიეს. შტურმს სახელგანთქმული მთამსვლელი ევგენი აბალაკოვი ხელმძღვანელობდა, მთიერიშე ჯგუფში კი საბჭოთა კავშირის ათი საუკეთესო მთამსვლელი შედიოდა. მიუხედავად ამისა, მწვერვალზე ასვლა განუხორციელებელი დარჩა. თერთმეტი მთამსვლელიდან მხოლოდ ორმა - ევგენი აბალაკოვმა და მხიელ ანუფრიკოვმა - გადალახა მწვერვალის 6000-მეტრიანი ზღვარი, ხოლო შემდეგ ვერც მათ შეძლეს გზის გაგრძელება და იძულებულნი გახდნენ უკან დაეხიათ. დანარჩენმა მთიერიშეებმა კი უფრო ადრე დაყარეს ფარ-ხმალი და დაბლა დაეშენენ, მაგრამ მოსკოვის პიკის პირველ მოლაშქრეთა სპორტულ ღირსებას სრულიადაც არ ამცირებს ის გარემოება, რომ მათ ვერ შეძლეს მწვერვალის დაპყრობა: შტურმის შეწყვეტა მთამსვლელთა სისუსტის დამადასტურებელი კი არ იყო, არამედ მარშრუტის დიდი სირთულისა, რომლის დაძლევა, ალპინიზმის განვითარების იმჟამინდელ ეტაპზე, სავსებთ ბუნებრივია, რომ განუხორციელებელ ამოცანად დარჩენილიყო.

ოთარ გიგინიშვილისა და ალექსი ივანიშვილის ხელმძღვანელობით 1954-1960 წლებში ჩატარებულ სასიმაღლო ექსპედიციებში, ჩვენი მთამსვლელები პაპირის მთიანეთში 6000 მეტრზე მაღალ ორ ათეულზე მეტ მწვერვალზე, მათ შორის მარქისა და ენგელის სახელობის მანამდე დაუძლეველ მწვერვალზე, ახალი გზით კომუნიზმის პიკზე და ლენინის პიკზე (7134 მ) ავიდნენ, განახორციელეს დარვაზის ქედის შეიდი მწვერვალისა და ზულუმართისა და იმიერალაის ქედების ტრავერსები.

ეს წლები ქართული სასიმაღლო ალპინიზმის ბრწყინვალე გამარჯვებათა წლები იყო. ამ წლებში განხორციელებულმა ასვლებმა საერთაშორისო აღიარება მოუტანა ქართულ მთამსვლურ სკოლას, ხოლო ალპინიზმის საკავშირო ჩემპიონატებში ჩვენი მთამსვლელების გუნდმა ამ ხნის მანძილზე ხუთჯერ მოიპოვა ოქროსა და ვერცხლის მედლები.

1961 წელს შემდეგ სასიმაღლო ალპინიზმის განვითარება საქართველოში საგრძნობლად შეუყვანდა: ათი წლის მანძილზე - 1962-1971 წლებში მხოლოდ სამჯერ მოეწყო სასიმაღლო ექსპედიციები, მაგრამ ამ ექსპედიციებს არ მოუტანიათ სასურველი შედეგები. საკავშირო მასშტაბით კი სასიმაღლო ალპინიზმმა ამ ხანებში არნახული აღმავლობა განიცადა: პაპირისა და ტიან-შანის მთებში გავლილი იქნა ისეთი მარშრუტები, რომელთა დაძლევაზე რამდენიმე წლის წინათ ოცნებაც კი წარმოუდგენელი იყო.

... მოსკოვის პიკზე ქარბუქში ავედით, უამინდობა მწვერვალზე იერიშის დაწყებიდანვე თან გვევლედა, ბოლო დღეებში კი უფრო მეტად გააუძრდა. მწვერვალის ქარაფებს ახალმოსული თოვლი სქელ ფენად გადააკეროდა, ყინვა ძვალ-რბილში ატანდა, მწვერვალის თხემიდან ანახევრეტი თოვლის ნაბქერი სახეში გვეცმდა, გვაბრძოვებდა და სუნთქვას გვიკრავდა. დაყოვნება აღარ შეიძლებოდა. გათოვლი ნელებით ძლიერ დაწვერეთ მწვერვალზე დასატოვებელი ბარათი, მოგხსენით რუსი ალპინისტების წერილი და მწვერვალის ქედიდან დასაშვები გზისკენ გავეშურეთ.

საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე არსებულ უმაღლეს სამთო სისტემებში, ოთხ შვიდიათამეტრიან მწვერვალს გარდა (კომუნიზმის პიკი, „პობედა“, ლენინის პიკი, კორჟენეცკაიას პიკი), 6000 მეტრზე მაღალი არა ერთი და ორი ათეული მწვერვალია. მართალია, ამ მწვერვალებზე ალპინისტური თვალსაზრისით საინტერესო და ასასვლელად შესაძლო მარშრუტთა დიდი უმეტესობა უკვე გავლილია, მაგრამ ზეალ, ალბათ, დაძლეულ იქნება ისეთი მარშრუტებიც, რომელთა გადალახვაც დღეს შეუძლებლადაა მიჩნეული. სასიმაღლო ალპინიზმის სწრაფი განვითარება და ამჟამად უკვე დაძლეული ტრასები უთუოდ ამის საწინდარია.

გარდა სასიმაღლო ასვლებისა თუ ტრავერსებისა, გაისად ქართველმა მთამსვლელებმა შეიძლება სერიოზული კონკურენცია გაუწიონ ჩემპიონატის ტექნიკური ასვლების კლასში მოასპარევე გუნდებსაც. წლეულს ქართველ მთამსვლელთა მიერ განხორციელებული ტექნიკური ასვლები

ამ შესაძლებლობის უტყუარი დამადასტურებელია (ამ ასვლათა შორის პირველ ყოვლისა უნდა დავასახელოთ უმადლესი, მე-6 კატეგორიის სიძნელის მარშრუტი მწვერვალ ბოდხონაზე, რომელიც მოამსვლელობა ვაგუფმა სპორტის ოსტატ გივი ქართველიშვილის მეთაურობით გაიარა). იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ გაისად ქართველი მოამსვლელები ალპინიზმის საკავშირო ჩემპიონატის ტექნიკურ კლასშიც იტყვიან თავის სიტყვას“.

ჯიგოტი

„უხუცოსავლიანი“ გამოდგა 1976 წელი ქართველი მოამსვლელებისათვის. თერთმეტწლიანი „შესვენების“ შემდეგ, პამირში გუნდმა გიორგი აბაშიძის, სერგო ბარლიანის, შალვა გაბისიანის, დიმიტრი დანგაძის (ასვლის ხელმძღვანელი), შოთა მირიანაშვილის (ექსპედიციის ხელმძღვანელი) შემადგენლობით გაიარა „სადრანის დიდი ნალის“ ტრავერსი და ჩემპიონის ოქროს მედლები მოიპოვეს. ტიან-შანში კი, მწვერვალ ვიგიტზე ჩრდილო-დასავლეთის კედლის დიდი სამკუთხედის ცენტრით მწვერვალზე ავიდნენ და ოქროს მედლებით დაჯილდოვდნენ: თამაზ ბაქანიძე, გიორგი ზუმბაძე, ტარიელ ლუკაშვილი, გივი ქართველიშვილი (ექსპედიციის ხელმძღვანელი), დიმიტრი შარაშენიძე (ასვლის ხელმძღვანელი) და მურად ჭიჭინაძე.

ამ ასვლას დიდი გამოხმაურება მოჰყვა და საბჭოთა კავშირის ერთ-ერთ ცენტრალურ გაზეთ „Известия“-ში (1976 წ. 10 დეკემბერი) გამოქვეყნდა სტატია სათაურით „ПОКОРИТЕЛИ ГОР“, რომელშიც ვკითხულობთ: „Они вели штурм западной стены пика Джигит, бесстрашные покорители высоты. Девять раз команда альпинистов во главе с капитаном, мастером спорта Д. Шарашенидзе провела «высший» ночевки в гамаках над бездной. Никогда еще в истории советского альпинизма не было столь сложного подъема. Об этом рекордном восхождении нынешнего года и рассказывалось на традиционной встрече, которую провел Совет ветеранов Федерации альпинизма СССР.“

Более двухсот человек съехались на встречу. Среди них – один из известных ученых-

კავკასიონი. ჭაუხების მასივი

генистов. академик А. Летавет. Его альпинистский стаж 60 лет. На Памире одна из вершин названа его именем. Приехали также известный своими первовосхождениям на пик Коммунизма, пик Победы, пик Ленина, организатор и руководитель многочисленных экспедиций на Кавказе, Памире и Тянь-Шане заслуженный мастер спорта В. Абалаков, его ученики – М. Ануфриков, А. Гусев и многие другие.

Такой спорт дарит своим приверженцам удивительное художественное видение заоблачного мира гор. Рекорды прошлых лет, казавшиеся феноменальными, ныне доступны многим, но всегда альпинизм будет синонимом поиска, разумного риска, воли к победе.

ამ გუნდებმა 1977 წელსაც გამოიჩინეს თავი, მაგრამ ამჯერად ორივემ ვერცხლის მდელი დაიმსახურა. ჯგუფმა, რომლის შემადგენლობაში იყვნენ: თამაზ ბაქანიძე, რომან გიუტაშვილი, გიორგი ზუზმაძე, ტარიელ ლუკაშვილი, მურად ჭიჭინაძე, გივი ქართველიშვილი (ექსპედიციის ხელმძღვანელი და გუნდის კაპიტანი), ჯემალ ქელესაშვილი და დიმიტრი შარაშენიძე (მწერტენელი), პამირში ევგენი აბლაკოვის სახელობის პიკზე მანამდე გაუკლებელი ჩრდილოეთის კედლით ავიდა და წარმატებას მიაღწია სასიმალო-ტექნიკურ კლასში.

მეორე გუნდმა გიორგი აბაშიძის, სერგო ბარლიანის, შაქრო გაბისიანის, დიმიტრი დანგაძის (ექსპედიციის ხელმძღვანელი), შოთა მირიანაშვილის (გუნდის კაპიტანი) და ოთარ ხაზარაძის შემადგენლობით კავკასიონზე, ჭაუხების მასივის ტრავერსი განახორციელა და ახლად შემოღებულ კლდოვან კლასში ვერცხლის მდელი დაიმსახურა. ეს იყო ამ გუნდის ბოლო წარმატება საკავშირო ჩემპიონატებში.

შოთა მირიანაშვილი

* * * * *

არ შეიძლება არ ითქვას იმის შესახებ, რომ მთამსვლელობაში უდიდესი მნიშვნელობა აქვს თანამოაზრეთა ერთიანი, მონოლითური ჯგუფების არსებობას ანუ გუნდურობის პრინციპს, როცა გუნდის წევრები, წლების განმავლობაში პატივს მიაგებენ, აფასებენ, ნახევარი სიტყვით უგებენ ერთმანეთსა და ხელმძღვანელს. ხელმძღვანელი კი გუნდში საქმიან აღმოსვლეროს ქმნის, აგვარებს შეგნით თუ გარეთ წარმოქმნილ პრობლემებსა და საკითხებს, ასევე საკუთარ თავზე იღებს კრიტიკულ სიტუაციაში გადაწყვეტილების მიღების პასუხისმგებლობას და განსხვავებული შეხედულებების თუ მრწამსის მქონე გუნდის წევრებს საერთო მიზნისაკენ მიმართავს.

ქართული ალპინიზმის ისტორიაში გუნდის შექმნის მცდელობა ჰქონდა ალიოშა ჯაფარიძეს, კაკო მარს, ჯუმბერ მეძმარიაშვილს, მიხეილ ხერგიანს, მაგრამ მათმა გუნდებმა სხვადასხვა მიზეზების გამო მხოლოდ რამდენიმე წელიწადს იარსებეს.

ყველაზე სტაბილური, შეიძლება ითქვას „პრაქტულნი“ და შედეგიანი გუნდები კი ასპარეზზე გამოვიდნენ სამოციან წლებში, შოთა მირიანაშვილისა და გივი ქართველიშვილის ხელმძღვანელობით.

ეს ორი გამოკვეთილი გუნდი „კარმშალა“ და „განთიადი“, რომლებიც ხშირად და მონაცვლეობით საქართველოს ალპური კლუბის ან საქართველოს სპორტკომიტეტის სახელით

შაქრო გაბისიანი, აგი აბაშიძე, დიმიტრი დანგაძე, ოთარ ხაზარაძე, სერგო ბარლიანი, შოთა მირიანაშვილი (გუნდის ხელმძღვანელი)

გამოდიოდა საკავშირო ასპარეზზე, საკმაოდ კარგ შედეგებს აღწევდა.

შოთა მირიანაშვილის გუნდმა, თითქმის უცვლელი შემადგენლობით 1960-1977 წლებში მოიპოვა ერთი ოქროს, სამი ვერცხლისა და სამი ბრინჯაოს მედალი.

1960 წელს ვერცხლის მედალი დაიმსახურა.

1965 წელს - ბრინჯაო.

1969 წელს - ბრინჯაო.

1973 წელს - ბრინჯაო.

1975 წელს - ვერცხლი.

1976 წელს, გუნდმა პირველი ადგილი და ჩემპიონის ოქროს მედალი მოიპოვა.

1977 წელს მე-2 საპრიზო ადგილი დაიკავა და ვერცხლის მედალი მიიღო.

თუ შევჯამებთ შოთა მირიანაშვილის გუნდის წევრების საუკეთესო ინდივიდუალურ მიღწევებს წლების განმავლობაში, იგი ასე გამოიყურება:

აგი აბაშიძე - მოიპოვა ორი ოქროს, ორი ვერცხლის, ერთი ბრინჯაოს მედალი,

საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატი

სერგო ბარლიანი - ერთი ოქრო, ორი ვერცხლი, ერთი ბრინჯაო

გიორგი ბერძენიშვილი - ერთი ვერცხლი

შაქრო გაბისიანი - ერთი ოქრო, ორი ვერცხლი, ერთი ბრინჯაო

ალიოშა გაფაშელი - ერთი ბრინჯაო

დემიტრი დანგაძე - ერთი ოქრო, სამი ვერცხლი, სამი ბრინჯაო, საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატი

ვასილ თედორაშვილი - ერთი ბრინჯაო

გიორგი მანაგაძე - ერთი ვერცხლი

შოთა მირიანაშვილი - ერთი ოქრო, სამი ვერცხლი, სამი ბრინჯაო, საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატი

ნოდარ ნადირაშვილი - ერთი ვერცხლი

ლევან ლლონტი - ერთი ბრინჯაო

აუთანდილ ძიძიგური - ორი ვერცხლი

ოთარ ზაზარაძე - ერთი ოქრო, სამი ვერცხლი, ორი ბრინჯაო, სპორტის საპატიო ოსტატი.

ამ წარმატებების ხელმძღვანელი, გუნდის ერთპიროვნული ლიდერი შოთა მირიანაშვილი, ორმოცდაათ წელზე მეტია მთამსვლელობაში მოღვაწეობს. განათლებით ფიზიკოსი, საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატი, წლების განმავლობაში იყო საქართველოს მთამსვლელობის ფედერაციის წევრი. ამჟამად პრეზიდენტია; არის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თსუ-ის გიორგი ნიკოლაძის სახელობის ალპინისტთა კლუბის ხელმძღვანელი. მის მიერ მოწყობილ ალპინიადებში ასეულობით სტუდენტი ეზიარა მთას და თავის პირველ მწვერვალზე ავიდა.

შოთა მირიანაშვილმა მთაში ფოტოგადაღებების ტრადიციაც განაგრძო, რომელსაც საფუძველი ჩაუყარეს და განავითარეს გიორგი ნიკოლაძემ, არჩილ ბენაშვილმა, ატო აღნიაშვილმა, ალიომა ჯაფარიძემ. მიქელ პატარიძემ, ხოლო უმაღლეს საფეხურზე აიყვანა საქართველოში მხატვრული ფოტოგრაფიის ფუძემდებელმა გურამ თიკანაძემ.

სანდაზმულობის მიუხედავად, შოთა მირიანაშვილს დღესაც მთებისაკენ უჭირავს თვალი და ახალბედებისთვის ცდილობს ლაშქრობა-ალპინიადების მოწყობას.

* * * * *

1978 წელს სასიმალო-ტექნიკურ კლასში. გივი ქართველიშვილის გუნდი ამირში. მყინვარ ზუგვანდის სათავეებში, ტავაკეთის უნივერსიტეტის ცნობილ მწვერვალზე ცდილობდა ასვლას, მაგრამ ძლიერი ქვათაცვენის გამო იძულებული გახდა, უკან გამობრუნებულიყო. აღსანიშნავია, რომ საუარჯიშო ასვლების დროს იმავე ხეობაში გუნდმა ჩვენი სასიქადულო მამულიშვილის გიორგი ნიკოლაძის სახელობის მე-5 კატეგორიის სირთულის მწვერვალი დალაშქრა.

1979 წელს ამ ჯგუფმა კელაე შეუტია იმავე მწვერვალს და მიზანსაც მიაღწია. მის მიერ გავლილი კედელი უკუდახრილი და იმდენად გლუვია, რომ იგი ზუგვანდის სარკის სახელითაა ცნობილი. მწვერვალიდან ოქროს მედლები „ჩამოიტანეს“ გივი ქართველიშვილმა (ექსპედიციისა და ასვლის ხელმძღვანელი), თამაზ ბაქანიძემ, ირაკლი გელდიაშვილმა, რომან გიუტაშვილმა, ტარიელ ლუკაშვილმა, მურად ჭიჭინაძემ. ეს

გივი ქართველიშვილი

დმიტრი შარაშენიძე, გვი ქართველიშვილი (გუნდის ხელმძღვანელი), ტარიელ ლუკაშვილი, რომან გიუტაშვილი, თამაზ ბაქანიძე, წინ: მურად ჭიჭინაძე, ირაკლი გელდიასვილი

ურთულესი ასევე ოქროს ასოებით ჩაიწერა ქართული ალბინიზმის ისტორიაში.

1980 წელს საბჭოთა კავშირის პირველობაზე, მოსკოვის პიკზე მომხდარი ავარიის შემდეგ, სადაც რუსების ჯგუფის სამი მთამსვლელი დაიღუპა, საკავშირო ფედერაციამ საბჭოთა კავშირის პირველობაზე ასაკობრივი ზღვარი შემოიღო - 40 წლის მთამსვლელები ვეღარ მონაწილეობდნენ ჩემპიონატებში. ამის გამო, შემდგომ წლებში ქართველიშვილის გუნდში უკვე აღარ გამოდიოდნენ: თამაზ ბაქანიძე, რომან გიუტაშვილი, გვი ქართველიშვილი, დმიტრი შარაშენიძე. მათი ადგილები ღირსეულად დაიკავეს ამ გუნდში აღზრდილმა ახალგაზრდებმა: ირაკლი გელდიასვილმა, დევი თარხნიშვილმა, ჯემალ ქელესაშვილმა, თამაზ შარაშენიძემ, რომელთაც მომდევნო წლებში, ზედიზედ, ორჯერ ვერცხლის და ერთხელ ბრინჯაოს მედლები მოაპოვეს საკავშირო პირველობაზე.

1981 წელს გვი ქართველიშვილის ხელმძღვანელობით ეწყობა ექსპედიცია კავკასიონზე. მოიერიშე ჯგუფი ტარიელ ლუკაშვილის (ასვლის ხელმძღვანელი), ირაკლი გელდიასვილის, დევი თარხნიშვილის, ჯემალ ქელესაშვილისა და მურად ჭიჭინაძის შემადგენლობით, კიუკურტლუს ჩრდილო-დასავლეთის ურთულესი კედლის გავლით ადის მწვერვალზე, რაც საკავშირო მსაჯთა კოლეგიამ „მხოლოდ“ ვერცხლის მედლებით(!) შეაფასა.

ამ ასელასთან დაკავშირებით ერთი პარადოქსული ფაქტია აღსანიშნავი.

საერთოდ, საბჭოთა მთამსვლელობაში მიღებული იყო, რომ მწვერვალზე პირველასვლის ან ახალი მარშრუტის გავლის შემდეგ, კინაღან ამ მარშრუტებს შემდგომ სხვა გუნდებზე გადიოდნენ და მათ უკვე ხელთ ჰქონდათ წინა ამსვლელებების მარშრუტის აღწერილობა, ასევე უფრო იოლი ხდებოდა როგორც ფსიქოლოგიურად, ისე ტექნიკურად და ტაქტიკურად. ამიტომ, თითქმის ყოველ 10 წელიწადში, საკავშირო ფედერაცია მწვერვლების სირთულეთა კლასიფიკაციას გადახედავდა და, როგორც წესი,

მათ ჩამოაფასებდა ხოლმე. მარშრუტების უმეტესობა ამ წლებში ჩამოაფასდა კიდევ. მათ შორის, რუსების მიერ გავლილი უშბის ის კედელი, რომელმაც იმ წელს ქართველების მიერ გავლილ კიუკურტლუს მარშრუტს მოუგო. საამაყო, რომ ქართველების მიერ ოცდაათი წლის წინათ გავლილმა მარშრუტებმა კიუკურტლუზე (რომელიც ტარიელ ლუკაშვილის მარშრუტის სახელითაა ცნობილი) და ტიან-შანში ფიციტზე (დომიტრი შარაშენიძის მარშრუტი). შესაბამისად, დღემდე შეინარჩუნეს უმაღლესი - მე-6 და მე-6 კატეგორიის სირთულე. ეს ფაქტი კიდევ ერთხელ გვახსენებს იმ ტენდენციურ დამოკიდებულებას, რომელსაც საკავშირო ფედერაციისა და მსაჯთა კოლეგიის ჩინოუნები იჩენდნენ ქართველი მთამსვლელების მიმართ.

1982 წელს კავკასიონზე, ჭაუხებში (ექსპედიციის ხელმძღვანელი ვივი ქართველიშვილი), დავით აღმაშენებლის მწვერვალზე ჩრდილოეთის კედლით ასვლისათვის ვერცხლის მდლის მფლობელები გახდნენ ტარიელ ლუკაშვილი (ასვლის ხელმძღვანელი), ირაკლი გელდიაშვილი, დევი თარხნიშვილი, თამაზ შარაშენიძე, ჯემალ ქელეხსაშვილი და მურად ჭიჭინაძე.

ჩვენმა მთამსვლელებმა, 1978 წლის ექსპედიციის დროს ტაჯიკეთის უნივერსიტეტის მწვერვალის გვერდით მდებარე საკმაოდ რთული უსახელო მწვერვალის კედელი დაზვერეს, რომლის სიმაღლე ზ.დ. 6100 მ-ია. სწორედ ამ კედლის გველა გადაწყვიტა უკვე საკმაოდ გამოცდილმა ახალგაზრდულმა გუნდმა 1983 წელს (ექსპედიციის ხელმძღვანელი რომან გიოტაშვილი). მოიერიშე ჯგუფში, რომელსაც ირაკლი გელდიაშვილი ხელმძღვანელობდა, შედიოდნენ დევი თარხნიშვილი, ჯემალ ქელეხსაშვილი, მურად ჭიჭინაძე და თამაზ შარაშენიძე.

ამ ასვლის პერიპეტებიდან დაკავშირებით, ექსპედიციის უფროსის მოადგილე ვახტანგ კოლხიდაშვილი გვიამბობს:

„... აგვისტოს მთელი გუნდი 5200 მეტრ სიმაღლეზე უღელტეხილზე გადავიდა. მეორე დღეს უმოქმედოდ ვიყავით... დგას შენს წინაშე ათასმეტრიანი ვერტიკალური კედელი და თითქოს მორალურად „გზაგარეს“. შუადღისას მწვერვალს უზარმაზარი თოვლის ქუდი მოსწყდა და პირდაპირ კედლის ძირას მოადინა ზღარათანი.

- ეს მწვერვალის გამოწვევას ჰგავს - თქვა მოიერიშეთა კაპიტანმა ირაკლი გელდიაშვილმა, მაგრამ მიუხედავად ამისა 3 აგვისტოს დაიწყო შტურმი. ირაკლი გელდიაშვილმა, დევი თარხნიშვილმა, მურად ჭიჭინაძემ, ჯემალ ქელეხსაშვილმა და თამაზ შარაშენიძემ პირველ დღეს მხოლოდ 200 მეტრი დაძლიეს, რადგან ვერტიკალური მონაკვეთის შემდეგ დაქანება უარყოფითი ხდება, მარშრუტს თოვლისა და ყინულის ლავეგარდანის წყება გასდევს, ლავეგარდანის უარყოფითი დახრილობა უსაფრთხოების ერთგვარ გარანტიას იძლეოდა, რადგან ყინულიდან მოწყვეტილი „ჩემოდნები“ მათ ზურგს უკან სკდებოდა.

4 აგვისტო. დაიწყო ცხეთელი კედლის დამუშავება. აქ უარყოფითი დახრა ყველაზე დიდია. ამ 250-

მწვერვალი „6100“

მეტრიანი მონაკვეთის გავლის ოთხი დღე დასჭირდა. კავშირი რადიოგადამცემებით გვაქვს. წყვილი, რომელიც წინ მიუშობოდა, ყველა ბაქნიდან ტვირთის გარშე მიდიოდა. ამუშავებდა რთულ მონაკვეთებს. უარყოფითი კედლის დასრა იმდენად დიდი იყო, რომ ბოლო კაცი პალოებს რომ ამოაძრობდა, 50-მეტრიანი თიკე დაკიდებული თითქმის 15 მეტრი ცილდებოდა შვეულ კედელს. ეს მაინცდამაინც არც თუ კარგი გრძობაა, მაგრამ ნელ-ნელა ყველა შეეჩევა ასეთ მდგომარეობაში ყოფნას. ღამის გასათევი ადგილის პოვნა ძალზე ძნელი იყო. მთელ მარშრუტზე მხოლოდ ერთხელ გაიშალა კარავი. დანარჩენი დღეები პამაკში ან

მცირე ბაქნებზე ცალ-ცალკე ეძინათ. საღამოს მთელი გუნდი ერთად შეიკრიბა ბაქნზე, რომელსაც ორი მეტრი სივანის თარი გასდევდა. კარავი გაშალეს, წყალიც მოიმარაგეს. ასეთი მდგომარეობა კი საუკეთესო დასასვენებელი ადგილია მთამსვლელებისათვის.

10 აგვისტოს გავილი იქნა ყინულის ურთულესი მონაკვეთი, რომელსაც დღეი თარხნიშვილი ამუშავედა. დაიწყო ზედა ბასტიონის შტურმი. „ბუხრის“ გავლა მოსალოდნელზე უფრო რთული აღმოჩნდა, რადგან იგი სიფრიფანა ყინულის ფენით იყო დაფარული. ასეთ დროს ჯერ ყინულის მომტვერევა საჭირო და მხოლოდ შემდეგ შეიძლება მოძრაობის გაგრძელება.

მოიერიშე ჯგუფის ხელმძღვანელი ირაკლი გელდიაშვილი ასე იგონებდა ამ რთული მონაკვეთის გავლის პერიოდს: „კედლის რთული მონაკვეთების დასაძლევად, მითუმეტეს ზედა ნაწილში, სადაც თითებზეც ვერ ვეკიდებოდით, ესმარობდით სპეციალურ, კუსტარულად დამზადებულ კაუჭებს, რომელთა დახმარებით საშუალება გვეძლეოდა ჩამოეკიდებულყავით გრანიტის ზედაპირის სულ მცირე შეერილზეც კი. კედელზე მუშაობა გამოიცავდა აჩქარებას, ფაციფუცს. ერთი საათის განმავლობაში მხოლოდ რამდენიმე მეტრზე ავედით, მაგრამ წინ ახალი გამოცდა გველოდა - დაიწყო თხემი ჩაყინული კლდეებითა და დიდი ლავგარდანებით. ამასთან, ამინდიც შეიცვალა. მონაკვეთი საშიში იყო, რაც თითოეულისაგან მაქსიმალურ სიფრთხილეს მოითხოვდა.

მეცხრე დღეს ამინდი გაუმჯობესდა. მაგრამ რჩებოდა არანაკლებ რთული 160-მეტრიანი მონაკვეთი - ვერტიკალური კოშკი ყინულის „ბუხრით“...

მწვერვალი უკვე ძალზე ახლოს იყო...

ბოლო მეტრები, ტექნიკურად არც ისე რთული, ნებისყოფის უდიდესი დაძაბვით გაიარეს ბი-

ჯემალ ქელქსაშვილი, ტარიელ ლუკაშვილი, დევი თარხნიშვილი, თამაზ შარაშენიძე.

წინ: ირაკლი გელდიაშვილი, მურად ჭიჭინაძე

ჭებმა და მეთერთმეტე დღეს ხუთიუთლი მწვერვალზე იდგა. ჩამოსასვლელი გზა ბევრად ადვილი იყო.

ვევლასათვის მოულოდნელად მურად ჭიჭინაძის ზურგჩანთიდან ერთმა ბოთლმა „ქინძმარაულმა“ ამოჰყო თავი. სიმძიმის გამო ზედმეტი ასანთი არავის მიჰქონდა გუნდში, მას კი...

გამარჯვებისა და ქართული ალპინიზმის სადღეგრძელო „ქუთაისური“ მჭვერმეტყველებით წარმოსთქვა მურადმა“...

ირაკლი გელდიაშვილის ჯგუფმა ამ ასელისათვის 1983 წლის საკავშირო ჩემპიონატში, სასი-მალლო-ტექნიკურ კლასში მესამე საპრიზო ადგილი და ბრინჯაოს მედლები მოიპოვა. სამწუხაროდ ეს მედლები უკანასკნელი აღმოჩნდა ირაკლის, დევისა და მურადისათვის.

ამ ექსპედიციიდან დაბრუნების შემდეგ, ირაკლი გელდიაშვილი და მურად ჭიჭინაძე ჩრდილო კავკასიაში გაემგზავრნენ. სადაც ზამთარში მზელდის ჩრდილოეთი კედლის მე-5 კატეგორიის სირთულის მარშრუტი გაიარეს. წარმატებული ასვლებით აღტაცებულბმა და საკუთარ თავში დარწმუნებულბმა, გუნდთან ერთად დაგეგმეს ზამთარში უშმაზე ასვლა გაბრიელის გზით.

ისიც აღსანიშნავია, რომ უშმაზე ზამთარში პირველასვლა განუხორციელებელი დარჩა ამ გუნდის უფროს თაობას, რომელსაც ვერ კიდევ 1971 წლის თებერვალში საბაზო ბანაკიდან ჰქონდა სამი მცდელობა. ექსპედიციის შემადგენლობაში საკმაოდ გამოცდილი მთამსვლელები: თამაზ ბაქანიძის, თენგიზ ბერიშვილის, ვალერი გაბელაშვილის, რომან გიუტაშვილის, ომარ ერქომაიშვილის, ტარიელ ლუკაშვილის, გივი ქართველიშვილის (ხელმძღვანელი), ზაალ ქიქოძის, დიმიტრი შარაშენიძისა და გივი წერეთლის ყოფნის მიუხედავად, გაუგონარი ღიძითვლეობის გამო, ასვლა ვერ განხორციელდა.

1984 წლის თებერვალში, უშმაზე ასასვლელად სვანეთში გაემგზავრა ექსპედიცია დიმიტრი შარაშენიძის (ექსპედიციის ხელმძღვანელი), ვახტანგ კოლხიდაშვილის (მოადგილე), თამაზ ბაქანიძის ირაკლი გელდიაშვილის, რომან გიუტაშვილის, ბიძინა გუჯაბიძის, ომარ ერქომაიშვილის, გიორგი ზუბაძის, დევი თარხნიშვილის, დავით კობახიძის, გრიშა სტარნიკის, ჯემალ ქელეხსაშვილის, გია ტუშურის, თამაზ შარაშენიძის, მურად ჭიჭინაძისა და კოკა ჯავახიას შემადგენლობით.

მარშრუტზე ორი ჯგუფის გასვლა გადაწყდა ერთი დღის ინტერვალით. პირველ ჯგუფში შედიოდნენ: ირაკლი გელდიაშვილი (ასვლის ხელმძღვანელი), დევი თარხნიშვილი, გიორგი ზუბაძე, დავით კობახიძე, გია ტუშური, მურად ჭიჭინაძე, ხოლო მეორე ჯგუფში - დიმიტრი შარაშენიძე (ასვლის ხელმძღვანელი), თამაზ ბაქანიძე, რომან გიუტაშვილი, ჯემალ ქელეხსაშვილი, თამაზ შარაშენიძე.

პირველმა ჯგუფმა, ზამთრის მკაცრი პირობების მიუხედავად, წარმატებით გაიარა საკანძო კედელი და მწვერვალზე ავიდა. ჩამოსვლისას, ძირითადი კედლის თავზე შეხვდა მეორე ჯგუფს და მცირე შესვენების შემდეგ კედლის ძირამდე დაეშვა, სადაც კარავი ჰქონდათ დატოვებულნი.

ღილით, მეორე ჯგუფი წინა ჯგუფის გზით - თხემით ავიდა მწვერვალზე (დიმიტრი შარაშენიძის გარდა, რომელსაც ხელის თითები მოეყინა), მაგრამ უკან დაბრუნებისას, კედლის ძირიდან დაწყებული, მათ პირველი ჯგუფის კვალი ვერსად ნახეს. სავარაუდოდ, გუნდი (ირაკლი გელდიაშვილი, გიორგი ზუბაძე, დევი თარხნიშვილი, გია ტუშური, დავით კობახიძე, მურად ჭიჭინაძე) კედლის შემდეგ, შედარებით ნაკლებად დახრილ მონაკვეთზე ზევაში მოჰყვა და დაიღუპა.

1984 წლის თებერვალი უძმიძეს აღმოჩნდა ქართველი მთამსვლელებისათვის. ეს იყო დიდი დარტყმა მთამსვლელებისა და საერთოდ, მთელი ქართული საზოგადოებისათვის.

ამ ტრაგედიის შემდეგ ქართულ მთამსვლელობაში, ისე როგორც 1961 წელს, დიდი ხნით კვლავ ვაკუუმი შეიქმნა. ამის შემდეგ, ქართველ მთამსვლელებს მონაწილეობა აღარ მიუღიათ საბჭოთა კავშირის ჩემპიონატებში და არც რაიმე მნიშვნელოვანი ასვლა ჩატარებულა.

გაიოდა წლები...

საჭირო გახდა სხვა გზების ძიება, მთავარი იყო ახალგაზრდა მთამსვლელთა გაერთიანება და მათი დაოსტატებისათვის ზრუნვა.

ამ მიზნის განსახორციელებლად, 1987-1990 წლებში გივი ქართველიშვილის მეთაურობით რომელსაც საორტულ ნაწილში რომან გიუტაშვილი ეხმარებოდა, საქართველოს ახალგაზრდულს

ნაკრებმა, სადაც გაერთიანებული იყვნენ თბილისელი, ქუთაისელი, რუსთაველი და მეტიელი ახალგაზრდა მთამსვლელები, ჰამირსა და ტიან-შანში საფარჯიშო ასვლების გარდა ავიდნენ შვიდათასიან მწვერვალებზე: ხანთენარი, კორჟენეცკაიას, კომუნიზმისა და ლენინის პიკები. ეს სასიმალო ასვლები ერთგვარი სამზადისი იყო კიმალაისათვის, სადაც ქართველი მთამსვლელები ჯერ კიდევ ორმოცდაათიან წლებში მიიწვია საქართველოში სტუმრად მყოფმა ნეპალის მეფემ. მაგრამ ტიბეტში პოლიტიკური არასტაბილურობის გამო ეს ვიზიტი ჩაიშალა.

1988 წელს. ნეპალის ტურიზმისა და სპორტის სამინისტროსთან მოლაპარაკების შედეგად, გადაწყდა, 1991 წლის გაზაფხულზე, ქართველი მთამსვლელები გამგზავრებულყვნენ მწვერვალ ანაპურნაზე (8091 მ) ასასვლელად.

ექსპედიციის მზადების შესახებ, 1990 წლის გაზებებში „ლელო“ (27 ივნისი) და „საქართველოს რესპუბლიკა“ (11 დეკემბერი) გამოქვეყნდა ინტერვიუები საქართველოს მთამსვლელთა ფედერაციის თავმჯდომარის მთადგილესთან, ექსპედიციის ხელმძღვანელ გივი ქართველიშვილთან: „...კიმალაიში ექსპედიციის მოწყობა ურთულესი საქმეა. გარდა ენთუზიაზმის, მაღალპროფესიულობისა და ასვლისათვის ფიზიკურად მზადყოფნისა, ღონისძიება საჭიროებს მთელი რიგი ორგანიზაციული საკითხების მოგვარებას. საქართველოს მთამსვლელთა ფედერაციის, ალ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპური კლუბის, აგრეთვე საქსპორტსახკომის ძალისხმევით ნაწილი საკითხებისა უკვე გვარდება. კერძოდ, დადებულია ხელშეკრულება „კიმალაი ექსპედიშენს კომპანიისთან“, რომელიც ადგილზე მოემსახურება ექსპედიციას. დაკეთილია ნაწილი მთამსვლური საჭურვლისა, მთ შორის ჟანგბადის მოწყობილობა. დაგეგმილია და მზადების პროცესშია 1990 წლის ჰამირ-ტიან-შანის ექსპედიცია და სხვ.

მომავალ ექსპედიციას დიდი მნიშვნელობა აქვს, რადგან ქართული ეროვნული სპორტის ერთ-ერთი სახეობის, ალპინიზმის შემდგომი განვითარების პერსპექტივას სახავს. აღსანიშნავია ისიც, რომ ექსპედიცია ანაპურნაზე არის პირველი რეალური ცდა საკავშირო სპორტსახკომის გარეშე მოეწყოს ქართველ მთამსვლელთა ასვლა კიმალაის მთიანეთში და საერთაშორისო ასპარეზზე გაცხადდეს საქართველოს სპორტული პრესტიჟის დაცვის ეროვნული ასპექტი.

კიმალაის ექსპედიცია (ოფიციალური სახელწოდება „ანაპურნა-91“), შეიძლება ითქვას, დაიწყო 1987 წლის მოსამზადებელი ასვლებით ჰამირსა და ტიან-შანში. იგი ითვალისწინებს საქსპედიციო აღჭურვილობის წვრილმანსაც კი, რომლის უნებლიე გაუთვალისწინებლობამ შესაძლოა კორექტივი შეიტანოს ასვლის წარმატებაში, ამიტომ საჭიროა საზოგადოებრიობის მაქსიმალური მხარდაჭერა და დახმარება. რათა ექსპედიცია, რომელსაც ადგილზე დიდი ხნით მოუწევს მუშაობა, ყოველმხრივ მომზადებული გაემგზავროს ნეპალს.

საგულისხმოა რუსთავის მეტალურგიული ქარხნის კოლექტივის (დირექტორი გურამ ქაშაკაშვილი) განზრახვა, გენერალური სპონსორობა გაუწიოს ამ მამულიშვილოურ საქმეს.

დახმარების სურვილი გამოთქვა და ექსპედიციის სპონსორობა იკისრა აგრეთვე ავსტრიულმა ფირმამ „აბე“-მ (პრეზიდენტი ლ. ბაუზბეკი). ბატონ ლეოპოლდს მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს ამ ქართული ექსპედიციის დაფინანსებაში.

1991 წლის იანვრამდე არც ისე დიდი დროა დარჩენილი. ვასკეთებელი საქმე კი უამრავია. დრო არ ითმენს. სწორედ ამიტომ სახელმწიფო-ეროვნულმა უწყებებმა, საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა თუ ცალკეულმა პირებმა საშური ყურადღება უნდა გამოიჩინონ და თავიანთი მორალური მხარდაჭერითა და მატერიალური დახმარებით ხელი შეუწყონ ანაპურნაზე ქართველთა ასვლის ღირსეულად დაგვირგვინებას.

ექსპედიციის ხელმძღვანელის მთადგილეა რომან გიუტაშვილი – ქვეყნის ერთ-ერთი უძლიერესი მთამსვლელი. დანარჩენ მონაწილეებს დავასახელებ ანანის მიხედვით. ესენი არიან: თბილისელები ზურაბ ასტახიშვილი (ექიმი), ბიძინა გუჯაბიძე, ვია დვალი, ვია თორთლაძე, დავით იოსელიანი, სანდრო კობაიძე, აეთანდლო მოკვერამაშვილი, გელა ოთარაშვილი, ლევ სარქისოვი, თამაზ შარაშენიძე და დავით ჩანტლაძე, ქუთაისელები ამირან დოლიძე და შერბა ნემსიწვერიძე, ბერო ქაშაკაშვილი რუსთაველიან, აფი გვიანი და იღრის ხერგვანი სუანთიდიან.

ამ დღეებში ნეპალიდან დაბრუნა ჩვენი ექსპედიციის ორი წევრი რომან გიუტაშვილი და ბენო ქაშაკაშვილი. მათ მომავალ ასვლასთან დაკავშირებული მთელი რიგი ორგანიზაციული საკითხები გადაწყვეტეს კატმანდუში. განსაზღვრეს ექსპედიციის ჩატარების კონკრეტული ვადები. ნეპალში თებერვლის ბოლოს გავემგზავრებით. ასვლა დაგეგმილია 20 აპრილიდან 15 მაისის ჩათვლით.

ანაპურნა მღვდარეობის ცენტრალურ ჰიმალაიში, დედამიწის მთავარი მწვერვალის ევერესტის დასავლეთით. უკანასკნელი საბაზო ბანაკის დაცემას ვაპირებთ 7700-7800 მეტრ სიმაღლეზე. მწვერვალზე ასვლას და ჩამოსვლას დაახლოებით ათ დღეს მოუწოდებთ. ექსპედიციაში მონაწილეობას მიიღებენ ადგილობრივი შერაბების ტომის მოსიმაღლე მთამსვლელები, კავშირგაბმულობის ოფიცერი, ალპინისტური ტვირთის მზიდავები და სხვ.

სხვათა შორის, ნეპალში არსებული წყლების მიხედვით ჩვენთან ერთად მწვერვალზე ასვლა შეუძლიათ შერაბებსაც, რომლებიც ამ მომენტისათვის საიერიშოდ მზად იქნებიან.

მზადებაში გეგმარებიან საქართველოს სპორტსახეობი და ალპინიზმის ფედერაცია, ალ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპური კლუბი, მაგრამ მთავარი დაბრკოლებაა საჭირო სახსრების უქონლობა. წინასწარ დაეკვირდნენ დახმარებას ფინანსთა სამინისტრო, რუსთაყის მეტალურგიული ქარხანა, „საკიმექსი“. პირველი ქართული ჰიმალაის ექსპედიციისადმი დიდი ინტერესი გამოიჩინა აესტრიის „აპე“ ფირმამაც, რომელიც სასტუმროებს აშენებს საქართველოში. მაგრამ, ჯერჯერობით, დაპირებები დაპირებად რჩება. ჩვენ კი უკვე დაგვიდგა გადაწყვეტი ფაზა და მოსამზადებლად ორ თვეზე ოდნავ მეტი დავაგრა. მართო რესპუბლიკის სპორტსახეობისა და ალპინიზმის ფედერაციის ძალისხმევა არ არის საკმარისი. საჭიროა სასწრაფოდ შეიქმნას ავტორიტეტული ორგანო, რომელიც შეძლებს იკისროს მაკოორდინირებელი როლი ყველა საკითხის გადაწყვეტაში.

რამდენიმე ათეული წელი ელოდნენ ქართველი მთამსვლელები ჰიმალაის ექსპედიციას... და, ბოლოს, მათ მიეცათ ნანატრი ოცნების ასრულების რეალური შანსი. ანაპურნა უკვე არც ისე შორია, მასზე ასვლა ხომ ეროვნული მნიშვნელობის საქმეა“.

უნდ აღინიშნოს, რომ ასეთი რეალური არასოდეს ყოფილა ქართველ მთამსვლელთა ჰიმალაიში გამზავრების შესაძლებლობა, მიუხედავად მრავალი სიძნელისა, ექსპედიცია და საიერიშო ჯგუფი მილიანად მზად იყვნენ მიზნის მისაღწევად. შექმნილი ჰქონდათ საჭურვლის დიდი ნაწილი, მოსკოვში გამზადებული ხელეობდათ ვიზები და საერთაშორისო პასპორტები, დაკეთილი იყო ბილეთები, მაგრამ ექსპედიცია მაინც არ შედგა უკვე საქართველოში არსებული შიდა პოლიტიკური ვითარების გამო...

დასანანია, რომ ამგვარად დასრულდა ყოველმხრივ მომზადებული ექსპედიცია „ანაპურნა-91“.

* * * * *

მთამსვლელთა გუნდების დახასიათების დროს არ შეიძლება მოკლედ არ შევაფასო გივი ქართველიშვილისა (სადაც იგი მუდამ ერთპიროვნული ლიდერი იყო) და მისი გუნდის (თამაზ ბაქანიძე, ბესიკ და ნუგზარ ბაქრაძეები, თენგიზ ბერიშვილი, ირაკლი გელდიაშვილი, რომან გიუტაშვილი, გოგი ზუზმაძე, დევი თარხნიშვილი, ტარიელ ლუკაშვილი, ჯემალ ქელეხსაშვილი, დიმიტრი შარაშენიძე, თამაზ შარაშენიძე, მურად ჭიჭინაძე) დამსახურება და ნოვატორული ნაბიჯები ქართული სპორტული ალპინიზმის განვითარებაში.

გივი ქართველიშვილი - პროფესიით მშენებელი ინჟინერი, საქართველოს დამსახურებული მწვრთნელი, ახალგაზრდობიდანვე სხვადასხვა ხელმძღვანელ თანამდებობაზე მუშაობდა და ყოველ შევებულებას (რომელსაც ხშირად ვერ იღებდა გადატვირთულობის გამო) მთამსვლელობას - ექსპედიციების მომზადებასა და მწვერვალზე საკმაოდ რთული მარშრუტებით ასვლას ახმარდა.

მან თავისი შეგნებული ცხოვრების დიდი ნაწილი ქართულ სპორტს, კერძოდ მთამსვლელობას მიუძღვნა, რაც სრულებითაც არ იყო შემთხვევითი. ბავშვობაში კარგი ტანმოვარჯიშე და მოცურავე იყო, ხოლო მისი მშობლები პირველი ქართული სპორტული ორგანიზაცია „შეგარდენის“ აქტიური წევრები იყვნენ, რომელსაც სათავეში ედგნენ სასიქადულო მამულიშვილები და ცნობილი სპორტსმენები გიორგი ენატაშვილი, გაიოზ ბერულაშვილი, დავით ჯავრიშვილი, გიორგი და თამარ

ნიკოლაძეები. სწორედ ამ ორგანიზაციის გაუქმების შემდეგ მაშურეს მთას მისმა დაფუძნებლებმა და წევრებმა, რითაც დასაბამი მიეცა მთამსვლელობას არა მარტო საქართველოში, არამედ მთელ ყოფილ საბჭოთა კავშირში.

ქართულ მთამსვლელობაში ერთ-ერთი საუკეთესო და სტაბილური გუნდის გამორჩეული მიღწევები 1965-1991 წლებში ასეთია:

- გუნდმა საკავშირო ჩემპიონატში მოიპოვა სხვადასხვა ხარისხის 7 მედალი.
- თითქმის უწყვეტლად, ზედიზედ რვა წლის განმავლობაში (1976-1983 წწ.) მოიპოვა ორი ოქროს, სამი ვერცხლისა და ერთი ბრინჯაოს მედალი.
- 1965 წელს, ყველაზე ახალგაზრდული (საშუალო ასაკი 27 წელი) გუნდი, საბჭოთა კავშირის პირველობაზე მესამე საპრიზო ადგილს იკავებს.
- 1971 წელს იყო უმბაზე ზამთრის ასვლის პირველი მცდელობა.
- 1971, 1973-74 წლებში გუნდმა წარმატებით დაიწყო კლასიფიცირებული მე-ნ კატეგორიის სირთულის მარშრუტების გავლა.
- გუნდის მიერ გავლილი ყველა კელდოვანი ტექნიკური მარშრუტი, დღესაც ურთულეს მარშრუტებად ითვლება.
- 1991 წელს ამ გუნდის ორმა წევრმა რომან გოტაშვილმა და თამაზ შარაშენიძემ, აფი გიგანთან ერთად, ქართველებთან (1961 წლის ტრაგედიის შემდეგ) პირველად დალაშქრეს შიოფლიოს ერთ-ერთი ურთულესი მწვერვალი გამარჯვების პიკი, ხუთივე შვილითაა სისანი მწვერვალი (კომუნიზმის პიკი-7495 მ, გამარჯვების პიკი-7439 მ, ლენინის პიკი-7134 მ, კორენცესკაის პიკი-7105 მ, მწვ. ხან-თენგრი-6995 მ) და ასევე პირველად შეასრულეს „თოვლის ჯიქის“ საპტიო წოდების ნორმატივი.
- 1987-91 წლებში გივი ქართველიშვილის ხელმძღვანელობით სრულყოფილად მომზადდა ჰიმალაის პირველი ქართული ექსპედიცია „ანაურნა-91“, რომელიც საქართველოში მიმდინარე პოლიტიკური ვითარების გამო ჩაიშალა.

ცალ-ცალკე თუ შევჯამებთ გივი ქართველიშვილის გუნდის წევრთა საუკეთესო ინდივიდუალურ მიღწევებს, მათ არაერთი რთული მარშრუტი აქვთ გავლილი; აქედან კლასიფიცირებული მე-ნ კატეგორიის სირთულის მწვერვალები, რომლებიც საკავშირო ფედერაციის მიერ საკლასიფიკაციო კრებულში იყო შეტანილი (ჩაითინი, სამხრეთ უმბა, ბოდზონა, ჯიგითი, ტაჯიკეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი „ზუგვანდის სარკე“, კუკურტლუ). საერთო ჯამში „ექვსიანზე“ 30-ზე მეტი ასვლა აქვთ შესრულებული და ამ გუნდის წევრთა მონაგარი ასე გამოიყურება:

თამაზ ბაქანიძე - მოპოვებული აქვს ორი ოქროს, ერთი ვერცხლის, ერთი ბრინჯაოს მედალი, გავლილი აქვს ხუთი კლასიფიცირებული მე-ნ კატეგორიის სირთულის მარშრუტი. აქედან ორი პირველი გავლა (2 პ.გ.)

ბესიკ და ნუგზარ ბაქრაძეები - ერთი ბრინჯაო

თენგიზ ბერიშვილი - ერთი ბრინჯაო

ირაკლი გელდიაშვილი - ერთი ოქრო, ორი ვერცხლი, ერთი ბრინჯაო, ორი ნ-ანი (2 პ.გ.)

რომან გიუტაშვილი - ერთი ოქრო, ერთი ვერცხლი, სამი ნ-ანი (1 პ.გ.), „თოვლის ჯიქი“,

ვეერუსტი

გოგი ზუმბაძე - ერთი ოქრო, ერთი ვერცხლი, სამი ნ-ანი (2 პ.გ.)

დვნი თარხნიშვილი - ორი ვერცხლი, ერთი ბრინჯაო, ერთი ნ-ანი (1 პ.გ.)

ტარიელ ლუკაშვილი - ორი ოქრო, სამი ვერცხლი, ერთი ბრინჯაო, ექვსი ნ-ანი (3 პ.გ.)

გივი ქართველიშვილი - ორი ოქრო, ერთი ვერცხლი, ერთი ბრინჯაო, ოთხი ნ-ანი (2 პ.გ.)

ჯემალ ქვლევასაშვილი - სამი ვერცხლი, ერთი ბრინჯაო, ორი ნ-ანი

დიმიტრი შარაშენიძე - ერთი ოქრო, ერთი ვერცხლი, ერთი ბრინჯაო, ორი ნ-ანი (1 პ.გ.)

თამაზ შარაშენიძე - ერთი ვერცხლი, ერთი ბრინჯაო, ერთი ნ-ანი, „თოვლის ჯიქი“ (1 პ.გ.)

მურად ჭვინაძე - ორი ოქრო, ორი ვერცხლი, ორი ბრინჯაო, ოთხი ნ-ანი (2 პ.გ.)

გივი ქართველიშვილი დღესაც თავდაუზოგავად იღვწის ახალგაზრდა მთამსვლელებთან ერთად და დაოსტატებისათვის.

ანაპურნაზე ქართველი მთამსვლელების გამგზავრების ისტორიაზე საუბრისას აღვნიშნეთ, რომ ასეთი შანსი არასოდეს ჰქონია ჩვენს გუნდს პიძალაში წასასვლელად. ამიტომ ძნელი წარმოსადგენი არ იქნება მკითხველისათვის, თუ როგორი გულდაწყვეტილები იყვნენ ჩვენი მთამსვლელები, მაგრამ ამის მოუხედავად, იმედს მაინც არ კარგავდნენ და ეს ბედნიერი დღეც დადგა!

1991 წელს, შემოდგომით, საქართველომ დამოუკიდებლობა, ჩვენი ქვეყნისათვის ეს უმნიშვნელოვანესი ისტორიული მოვლენა, ევერესტზე ასვლით აღნიშნა.

ქართული ალპინისტური სკოლის აღზრდილმა, გივი ქართველიშვილის გუნდის უცვლელმა წევრმა, მთამსვლელობის შესანიშნავმა ოსტატმა რომან გიუტაშვილმა, რომლის სახელი ოქროს ასოებით ჩაიწერა ქართული მთამსვლელობის ისტორიაში, პირველმა შეასხა ფრთები ყველა თაობის ქართველ მთამსვლელთა ოცნებას და 54 წლის ასაკში მსოფლიოს უმაღლესი მწვერვალი, „ქვეყნიერების სახურავის“ სახელით ცნობილი ევერესტი დალაშქრა 1991 წლის 10 ოქტომბერს.

რაინდული ბუნების რომან გიუტაშვილი, ყოფილი პირველთანრიგოსანი ტანმოვარჯიშე, მთამსვლელობაში სტუდენტობიდან ჩაება, როცა ერთ-ერთმა თანაკლასელმა არმაზში, მეკლდეურთა ვარჯიშზე წაიყვანა. აქ იგი გაიცნო მთამსვლელობის ინსტრუქტორმა, მეკლდეურთა გუნდის მწვითნელმა ალექსანდრე (ალიოშა) მგაჟანაძემ, რომელსაც მოეწონა პირველსავე ცდაზე რომას თავისუფლად, მსუბუქად ცოცვა და უწყომანოდ ჩარიცხა სპორტსაზოგადოება „მედიკოსის“ ნაკრებ გუნდში. ცოტა ხნის შემდეგ ამ გუნდმა საქალაქო პირველობაზე ფავორიტად მიჩნეული ფიზკულტურის ინსტიტუტის გუნდი დაამარცხა და პირად ჩათვლაში პირველი ადგილი რომან გიუტაშვილმა დაიკავა.

1953 წელს ქართული და საბჭოთა ალპინიზმის 30 წლისთავი აღინიშნებოდა. ამ თარიღთან დაკავშირებით, მყინვარწვერზე საიუბილეო ალპინიადა ეწყობოდა, რომელშიც რომანიც მონაწილეობდა. ამ ასვლამ სრულიად შეცვალა რომან გიუტაშვილის ცხოვრება...

1970-იან წლებში რომან გიუტაშვილი უკვე ცნობილი მთამსვლელია და საქართველოს უძლიერეს მთამსვლელთა შორისაა. გივი ქართველიშვილთან, დიმიტრი შარაშენიძესთან, თამაზ ბაქანიძესთან, გოგი ზუბაძესთან, ტარიელ ლუკაშვილთან, მურად ჭიჭინაძესთან, ირაკლი გელდიაშვილთან, დიე თარხნიშვილთან და სხვებთან ერთად სისტემატურად მონაწილეობს საკავშირო ჩემპიონატებში და მათთან ერთად იმსახურებს ოქროს, ვერცხლისა და ბრინჯაოს მედლებს. მას გარდა ჩემპიონატებისა, საუკეთესო ასვლები ჰქონდა კავკასიონის, პამირისა და ტიან-შანის მწვერვალებზე.

უნდა აღინიშნოს, რომ „პობედაზე“ 1961 წელს განცდილი მარცხის შემდეგ, ქართველ მთამსვლელებს არც ერთი წარმატებული ასვლა აღარ ჰქონიათ ამ მწვერვალზე. მხოლოდ 30 წლის შემდეგ

1991 წელს ევერესტზე პირველად აფრიალდა საქართველოს დროშა

1991 წელს რომან გიუტაშვილის ხელმძღვანელობით, თამაზ შარაშენიძე და აფი გიგანი ავიდნენ გამარჯვების პიკზე. ეს იყო გენერალური რეპეტიცია პიმალაიში გასვლის წინ. თამაზ შარაშენიძე, რომელსაც სწორედ ამ ასვლის შემდეგ მიენიჭა „თოვლის გიჟის“ საპატიო წოდება, იგონებდა: „მადლობით მინდა აღვნიშნო რომა გიუტაშვილის დამსახურება – მისი წყალობით იმ წელს თითოეული ჩვენგანი ორ-ორ შეიდიათასიანზე ავედით, თავად რომამ კი ტიან-შანიდან პიმალაიში გადაინაცვლა და ჩვენი მოამსვლელების მრავალი თაობის ოცნებას ფრთები შეასხა – მსოფლიოს უმაღლეს მწვერვალზე ქართული დროშა აფრიალა. იმ წელს უძძიმეში პოლიტიკური სიტუაცია იყო საქართველოში, თორემ, დარწმუნებული ვარ, ევერესტზე ასვლას მეტი რეზონანსი ეწებოდა“.

რომან გიუტაშვილი, ურთულესი მარშრუტების გავლითა და მნიშვნელოვან ასვლათა რაოდენობით, იმ წლებში ერთ-ერთი პირველთაგანი იყო საქართველოში. მან ასევე ერთ-ერთმა პირველმა მოიპოვა „თოვლის გიჟის“ საპატიო წოდებაც - საბჭოთა კავშირის ხუთივე შეიდიათასიანი მწვერვალის დალაშქრისათვის.

ხელმარჯვე და ნიჭიერი ინჟინერ-ელექტრიკოსი, მუდამ მოწესრიგებული და სპორტულად შემართული, უზომოდ თბილი, კეთილმოსურნე და ღიმილიანი კაცი დიდ სიყვარულს იწყევს ყველაში, ვისაც ოდესმე შეხვედრია მთასა თუ ყოველდღიურ ცხოვრებაში. ასეთი პიროვნებები ალამაზებენ და აკეთილშობილებენ ჩვენს ცხოვრებას.

რომან გიუტაშვილის მიღწევა იმითაც იყო მნიშვნელოვანი, რომ მან ფრთები შეასხა თავისი ახალგაზრდა მეგობრების ოცნებას, რომელთა ფიქრის საგანი უკვე პიმალაის მწვერვალები გახდა.

ქართულ ალპინიზმში ისევ იწყებოდა ახალი ეტაპი...

* * * * *

დასასრულ, არ შემიძლია რამდენიმე სიტყვით არ აღვნიშნო, რომ ბოლო წლებში მოღვაწე მოამსვლელებმაც არაერთი წარმატების მოპოვება შეძლეს; ჩვენმა მოამსვლელებმა ახალი მნიშვნელოვანი ფურცელი ჩაწერეს ევერესტზე ასვლების ისტორიაში. 1999 წელს, ქართველ მოამსვლელთა ორი ჯგუფის ასვლა მსოფლიოს უმაღლეს მწვერვალზე იმით იყო განსაკუთრებული, რომ მანამდე არავის ახსოვდა შემთხვევა, ერთი სეზონზე, ერთი ქვეყნის (თანაც ისეთი პატარა ქვეყნის, როგორც საქართველო) ორ ჯგუფში, სხვადასხვა მხრიდან წარმატებით ასულიყო ევერესტზე. სამხრეთიდან ავიდნენ ბენო ქაშაკაშვილის, ხოლო ჩრდილოეთის მხრიდან ვია თორთლაძის ჯგუფის წევრები.

პიმალაიში, რვათასიანი მწვერვალები (ზოგიერთებს რამდენიმე) დალაშქრული აქვთ აფი გიგანს, ბიძინა გუჯაბიძეს, ვია თორთლაძეს, მერაბ ნემსწვერიძეს, გულა ოთარაშვილს, ლევ სარქი-სოვს, ირაკლი უგულავას, ბენო ქაშაკაშვილს, ავთანდილ ცინცაძეს, მერაბ ციხისელს, მერაბ ზაბაძეს. ეს მწვერვალებია: ევერესტი, 8848 მ., ლპოტზე, 8516 მ., დაჟულაგირი, 8167 მ., ჩო ოიუ, მანასლუ, 8156 მ., 8153 მ., გაშერბრუმ-2, 8068 მ., შიშაანგმა, 8013 მ.

პირველი „პიმალაელი ქართველი ქალი“ სოფო თვარაძეა, რომელიც 2003 წელს მწვერვალ ამადალაშზე (6865 მ) ავიდა. 2004 წელს, ლენინის პიკზე ასვლით, ლიკა ნოზაძემ 7-ათასიან მწვერვალზე ამსვლელი პირველი ქართველი ქალის სახელი დაიმსახურა.

ქართველმა მოამსვლელებმა ასევე შესანიშნავი ასვლები განახორციელეს პლანეტის სხვადასხვა ნაწილის ცნობილ მწვერვალებზე ელ-კაპიტანზე, მაკ-კინლიზე, სუ-ალტოზე და სხვ.

ანტარქტიკის კონტინენტზე ჩვენი სახელოვანი მოამსვლელი ბენო ქაშაკაშვილი 2004 წლის 25 დეკემბერს ავიდა მწვერვალ ვინსონზე (5140 მ), რითაც მან, ქართველთაგან პირველმა, ყველა კონტინენტის ყველა უმაღლეს მწვერვალზე ამსვლელის სახელი მოიპოვა.

დარწმუნებული ვარ, ჩვენი ახალგაზრდობა ღირსეულად გააგრძელებს წინა თაობის მიერ დაწყებულ გზას და კვლავ მრავალ სახელოვან ფურცელს ჩაწერს ქართული მოამსვლელობის დიდ ისტორიაში.

საქართველოს ალპური კლუბი, ალპინისტური ბანაკები და მემკლდმეურობა

ქართული მთამსვლელობის წინსვლა-განვითარებაში უდიდესი როლი შეასრულა საქართველოს ალპურმა კლუბმა. პირველმა ალპურმა კლუბმა ყოფილ საბჭოთა კავშირში, რომელიც 1936 წელს დაარსდა თბილისში.

ჯერ კიდევ 1935 წელს მთამსვლელთა საინიციატიუო ჯგუფმა ალიოშა და ალექსანდრა ჯაფარიძეების, კაკო მარის, სოსო ასლანიშვილის, ალექსანდრე დიდებულის, დავით ფურცელაძის, გიორგი ბაქრაძის, ლევან მარუაშვილის, დავით წერეთლის, სანდრო გვალიას, აკაკი ბელიაშვილის, მიქელ პატარაძისა და სხვათა შემადგენლობით, სახალხო კომისართა საბჭოში შეიტანა წინადადება იურიდიული პირის უფლების მქონე ალპინისტური ორგანიზაციის – „საქართველოს ალპური კლუბის“ დაარსების თაობაზე.

1955 წლის 17 მაისი. ქართველ მთამსვლელთა შეკრება ალ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპურ კლუბში. იატაკზე სხედან: 1 პავლე დვინიძე 2.7 3. ათანდილ ძიძიგური 4. ოქრო მანაგაძე 5. პირბე გვარდიანი 6. გივი მელია 7. არტაშ არაქელი 8-9.7 10. ვახტანგ კვაჭაძე 11.7 12. დიმიტრი ობოლაძე 13. ვალეო ფოფხაძე I რიგში: 1. ალექსი თენიშვილი 2. სოსო ასლანიშვილი 3. ნოე ჯაფარიძე 4. მარინე უშბელიძე 5. კაკო მარი 6. ერეკლე ლუკაშვილი 7. დენიზა გოზალიშვილი 8. ალექსანდრა ჯაფარიძე 9. ასმათ ნიკოლაიშვილი 10 ნატო ცნობილაძე 11. მარო ტყავაძე 12. დავით წერეთელი 13. ვანო წიკლაური 14. ლევან სუყაშვილი II რიგში: 1 გრიგოლ გულბანი 2. ალექსანდრე იაშვილი 3.7 4. კოტე ასტახიშვილი 5. ანდრო ფიფია 6. ირაკლი ბაქრაძე 7. ვადიმ მიხაილივი 8. ნიკო ცეცხოველი 9. ოთარ ხაზარაძე 10 ომარ ბერაძე 11. ქუჩუი ძიძიშვილი 12. თემო მაჩაბელი 13. მაქსიმე გვარდიანი 14. ჰუტო ჩართოლანი 15. ოთარ გვიგენიშვილი 16. გიორგი ხარატიშვილი III რიგში: 1. მერაბ გვეჯეკორი 2. სევა ელიაშვილი 3. თორნიკე ტატიშვილი 4. თენგიზ მირზიაშვილი 5. გიორგი მახვიაშვილი 6. შოთა მირიანაშვილი 7. აგი აბაშიძე 8. ვიკი აბაშიძე 9. გურამ თიქანაძე 10 ვია ვიფიანი 11. ანატოლი ქეთარაძე 12. სარგის ცაიშვილი IV რიგში: 1. დავით სულხანიშვილი 2. ლევან ახვლედიანი 3. ნიკოლოზ ქადაგიშვილი 4. გივი სიბაშვილი 5. გიორგი კუთიაშვილი 6. გიორგი ბერძენიშვილი 7. თეიმურაზ კუხიანიძე 8. შოთა ჩართოლანი 9. იასონ ბერუაშვილი 10. ვუშბერ მეშპარიაშვილი V რიგში: 1. გურამ კახიძე 2. მიხეილ შენგელია 3. გურამ ნიკოლაიშვილი 4.7 5. ოთარ კახანიძე

ჩვენი ოჯახის არქივში შემონახულია მთავრობისადმი მიმართვის 1936 წლის დოკუმენტი, საქართველოში "ალპური კლუბის" დაარსების თაობაზე. აქ ალიოშა ჯაფარიძე გამოდის ალპინისტური საზოგადოების სახელით, როგორც მთამსვლელთა საორგანიზაციო ბიუროს თავმჯდომარე, რომელსაც საქართველოს ალპინისტთა აქტივმა მთავრობის წინაშე შუამდგომლობა დაავალა:

„ს.ს.ს. რესპუბლიკის სახალხო კომისართა საბჭოს

საბჭოთა სინამდვილეში ალპინისტური მოძრაობა საზოგადოებრივ – კულტურული ცხოვრების განუყრელი ნაწილი გახდა. მისი ჩასახვისა და განვითარების საქმეში საქართველოს განსაკუთრებული დამსახურება მიუძღვის, რაც არა ერთხელ ყოფილა აღნიშნული, როგორც საქართველოს, ისე სსრ კავშირის ცენტრალურ პერიოდულსა და სპეციალურ პრესაში.

საბჭოთა ალპინიზმის ისტორიის დასაწყისი დათარიღებულია 1923 წლის ზაფხულით, როდესაც საქართველოს მთამსვლელთა მიერ პროფ. ალ. დიდებულისა და პროფ. გ. ნიკოლაძის ხელმძღვანელობით ზედიზედ იქნა მოწყობილი პირველი ორი მასობრივი ასვლა მყინვარწერზე,

ოთარ ხაზარაძე, ჯუმბერ მეშხარიანი, შურაბ ახვლედიანი, ნოდარ ნადირაშვილი, შოთა ჩართოლანი, აკი აბაშიძე, სოლოკო ზაბეიშვილი, გიორგი (ცაცო) მაჭარაშვილი, შოთა მირიანაშვილი, პირიბე გვარდიანი ალ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპურ კლუბში

რომელიც მანამდე მხოლოდ იშვიათი პროფესიონალი ალპინისტისათვის იყო მისაწვდომი.

ამ ორი ასვლით მტკიცე საფუძველი ჩაეყარა ალპინისტურ მოძრაობას საქართველოში. საიდანაც ის სწრაფად გავრცელდა საბჭოთა კავშირის ყველა დანარჩენ რაიონებში, რამაც უზრუნველყო პამირის, ალტაის, ტიან-შანის, კავკასიონისა და სხვა უმაღლეს მთაგრებილთა შესწავლა, იქ ჩამარხულ ბუნებრივ სიმდიდრეთა გამოვლინება და ამ სიმდიდრეთა მრეწველობისათვის გამოყენება.

კერძოდ, საქართველოს ალპინისტებმა 1923 წლის შემდეგ შესძლეს ჩატარებინათ მნიშვნელოვანი მუშაობა კავკასიონის ქედის შესწავლის საქმეში: აღებულია 100-ზე მეტი უბნელესი მწვერვალი, გადასერილია მრავალი უბნელესი ქედები და გადასავლები, დაგროვილია დიდიძალი მასალა მაღალი მთების გეოლოგიიდან, მეტეოროლოგიიდან, ფლორიიდან, მყინვართა ცხოვრებიდან და ა.შ. ალპინისტების მუშაობას გადაამყვეტი მნიშვნელობა აქონდა საქართველოს მაღალმთიან რაიონ-

ებში მოლიბდენის, ვოლფრამის, სურმის, დარიშხანისა და სხვა მინერალების აღმოჩენაში. აღსანიშნავია, რომ ალპინისტები მონაწილეობდნენ მაღალმთიანეთში საპეერო ხაზების დაგეგმვაში, მათმა დაზვერვებმა უზრუნველყვეს დიდი სახალხო-სამეურნეო და სამხედრო მნიშვნელობის ასტროგეოდეზიური სამუშაოების წარმატებით ჩატარება კავკასიონის ქედზე 1935 წელს, რომელსაც ხელმძღვანელობდა ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის შტაბი. საქართველოს ალპინისტებს დიდი მუშაობა აქვთ ჩატარებული აგრეთვე წითელ არმიასი ალპინისტურ ცოდნათა გავრცელების საქმეში (მოვიგონოთ, მაგალითად, ფრუნზეს სახელობის მე-2 ქართული დივიზიის ნაკრების ათასეულის ასევე მცინვარწვერზე 1935 წელს დაეთ წერეთლის ხელმძღვანელობით და სხვა).

აღსანიშნავია, აგრეთვე ის გარემოებაც, რომ ქართველი ალპინისტები (ლევან მარუაშვილი, დავით წერეთელი, ალიომა ჯაფარიძე) მონაწილეობდნენ 1932, 1933 და 1934 წლებში მოწყობილ პაბირის ექსპედიციებში, რომელთაც უდიდესი ღვაწლი მიუძღვით ამ მდიდარი რაიონის შესწავლის საქმეში.

ქართველი მთამსვლელები საქართველოს ალპურ კლუბში. I რგში: გოგი მელია, გურამ თაკანაძე, სოსო ასლანიშვილი, მარო ტყეაძე, II რგში: გურამ ნიკოლაიშვილი, გურამ კახიძე, ლევან სუჯაშვილი, სარგის ცაიშვილი, მაქსიმე გვარდიანი, ჭიჭიკო ჩართოლანი, მიხეილ შენგელია, თეიმურაზ კუხიანიძე, ნოდარ კანკაუა, შალვა აუსაჯანიშვილი. III რგში: გრაშა გულბანი, შოთა ჩართოლანი, გოგი სიბაშვილი, ?? პირიბე გვარდიანი. IV გიორგი ბერძენიშვილი, სევა ელიაშვილი, ნიკო ჯაფარიძე, ანდრო ფიფია, შოთა მირიანაშვილი, ირაკლი ბაქრაძე. V რგში: კოტე ასტახიშვილი, მერაბ გვგუჭკორი,

მაგრამ ყველაფერი, ზემოთ აღნიშნული, მხოლოდ შესავალია იმ დიდი საქმისა, რომელიც მომავალში უნდა შეასრულოს საქართველოს ალპინისტებმა. სამწუხაროდ, ის ორგანიზაციული პირობები, რომელშიაც ამჟამად გვისდება ალპინისტური მუშაობის წარმოება, შეუძლებელს ხდის ამ მოძრაობის შემდგომ გაღრმავებას და განვითარებას.

ალპინიზმი ჩვენში გაიზარდა დიდ საზოგადოებრივ-მასობრივ მოძრაობად. მშრომელი ახალგაზრდობის ათასები და ათეული ათასები დაინტერესებულია და ჩაბმულია მოძრაობაში. ჩვენი საუკეთესო ახალგაზრდობის მთელი რაზმები აფხაზეთიდან, აჭარაიდან, სამხრეთ ოსეთიდან, დასავლეთ და აღმოსავლეთ საქართველოს სხვადასხვა რაიონებიდან, თბილისის მსხვილი საწარმოებიდან და სხვ. მოგმართავენ ალპინისტურ ლაშქრობათა მომზადება-მოწყობაში დახმარებისათვის. ამ დახმარებას

ჩვენ შევძლებთ, როცა შეექმნით სათანადო ორგანიზაციას. ამ ორგანიზაციის შექმნა საშუალებას მოგვცემს აგრეთვე მივიღოთ ზოგიერთ სამეურნეო და სამეცნიერო ორგანიზაციათა წინადადება მაღალმთიან ზონაში ამა თუ იმ სამუშაოს სამეურნეო წესით შესრულების შესახებ. ალპინისტური მოძრაობის ხელმძღვანელობა დღემდე არ იყო კონცენტრირებული ერთ ორგანიზაციაში. მისთვის ხელმძღვანელობა უნდა გაეწია საქართველოს გეოგრაფიულ საზოგადოებას, საქართველოს პროლეტარულ ტურისტთა საზოგადოებას. რომელთანაც არსებობდა ე.წ. „ალპინისტური სექცია“. მაგრამ აღნიშნულმა საზოგადოებებმა ვერ განახორციელეს ფართო. მასობრივი ხასიათის ალპინისტური მოძრაობის ხელმძღვანელობა.

ასეთ პირობებში ალპინისტური მოძრაობა აღმოჩნდა თვითმდინარეზე მიშვებული და ყოველგვარ მატერიალურ საშუალებებს მოკლებული. ის დღემდე მარტოოდენ მთამსვლელთა ვიწრო წრის ერთუზიანობითა და ენერგიით იკვებებოდა.

1958 წ. ჩარლზ ფენსი მეუღლესთან ერთად სტუმრად საქართველოს ალპურ კლუბში. მგენი გიპენრუტიერი, ფენსის მეუღლე, ალექსანდრა ჯაფარიძე, ჯუმბერ მეძმარიაშვილი, ჩარლზ ფენსი, ? უკან: გოგი ჩიჩუა, ? ომარ ბერაძე, ? თეიმურაზ კუხიანიძე

ამ გარემოებამ ძლიერ შეაფერხა ალპინისტური მოძრაობა ჩვენში და თუ საქართველო წარმოადგენს საბჭოთა ალპინიზმის კლასიკურ ქვეყანას, სადაც პირველად ჩაეყარა საფუძველი ამ უაღრესად სასარგებლო საზოგადოებრივ-კულტურულ მოძრაობას და თუ საქართველოს ალპინისტებს პირველი ადგილი ეკავათ მთელი რიგი წლების განმავლობაში საბჭოთა კავშირის მასშტაბით. დღეს ის ჩამორჩება ყაბარდოს, ჩრდილოეთ ოსეთს, აზოვ-შავი ზღვის მხარეს. ქალაქ მოსკოვს, ლენინგრადს და მრავალ სხვა რაიონს, სადაც სასურველად ჩამოყალიბებული ალპინისტური ორგანიზაციები.

თუკი ჩვენში დაუგვიანებლად ჩამოყალიბდება ავტორიტეტული ალპინისტური ორგანიზაცია, საქართველოს ალპინისტები შეძლებენ გაუსწორდნენ და არასოდეს ჩამორჩებიან საბჭოთა კავშირის მოწინავე რაიონებს. დაგვიანების შემთხვევაში კი ჩვენთვის ადგილი მხოლოდ უკანა რიგებშია შეიძლება დარჩეს.

საქართველოს ალპინისტთა აქტივის მსჯელობა ჰქონდა ალპინისტური მოძრაობის შემდგომი განვითარების გზების შესახებ რამდენიმე საჯარო კრებაზე და ძირითად გზად ყოველთვის ერთხმად იქნა მიღებული „ალპური კლუბის“ შექმნა.

საქართველოს მთელი ალპინისტური საზოგადოება კარგად გრძობს ზნეობრივ პასუხისმგებლობას ალპინისტური საქმის განვითარებისათვის საქართველოში და იმ მოვალეობას, რომელიც გამოძინარეობს ჩვენი ქვეყნის ბუნებრივ სიმდიდრეთა შესწავლის, საწარმოო ძალათა განვითარების, ახალგაზრდობის სულიერი და ფიზიკური აღზრდის, სამშობლოს თავდაცვის უნარის გაძლიერების მიზნებიდან. ამიტომ დაისვა ჩვენს მიერ საკითხი იურიდიული პირის უფლების მქონე ალპინისტური ორგანიზაციის – „საქართველოს ალპური კლუბის“ დაარსების შესახებ, რომელსაც ექნება თავისი საკუთარი წესდება.

„ალპური კლუბის“ დაარსება ფართო შესაძლებლობებს გაშლის საქართველოს მთამსვლელთა წინაშე. ჩვენ მტკიცედ გვჯერა, რომ ქართველი ალპინისტები ამ შესაძლებლობას გამოიყენებენ მთამსვლური გატაცებითა და ენთუზიაზმით და ალპინისტურ მოძრაობას გახდიან სოციალისტური მშენებლობის საიმედო დამხმარე საშუალებად და სამშობლოს თავდაცვის მძლავრ იარაღად.

მთამსვლელთა საორგანიზაციო ბიუროს

თავმჯდომარე ალ. ჯაფარიძე

მდივანი ფ. მარი

წევრები ალ. დიდებულიძე, ი. ასლანიშვილი, ა. ბელიაშვილი, დავ. წერეთელი, დავ. ფურცელაძე, 1936 წელი“.

ქართველი მთამსვლელები საქართველოს ალპურ კლუბში. I რიგში: ანატოლი ქავთარაძე, ალექსი თანიშვილი, გოჯი ზურუბიანი, მაქსიმე გვარლიანი, ვუძებერ მეძმარიაშვილი, თენგიზ ცერცვაძე, იოსებ კახიანი, უმანგი ჭიჭინაძე. II რიგში: ჯოკია გუგუა, ლევან ახვლედიანი, ოთარ კაპანაძე, სოზარ გუგუა, სარგის ცაიშვილი, არტაშ არაქელოვი (ალპური კლუბის მწე), ზურაბ ახვლედიანი. III რიგში: შალვა მარგიანი, პირიბე გვარლიანი, მიხეილ ზურგანი, ? აივანუე კლუბის თანაშრომელი ლია

ასეთი იყო ქართველ მთამსვლელთა მიმართვა მთავრობისადმი და წარმოიდგინეთ, რაოდენ მოულოდნელი იყო, როდესაც საქართველოს სასკომსაბჭოს 1936 წლის 20 ოქტომბრის №1320 დადგენილებით თბილისში დაარსდა „საქართველოს ალპური კლუბი“.

იმვე წლის 17 ნოემბერს საქართველოს გეოგრაფიული საზოგადოების სხდომათა დარბაზში შედგა ქართველ მთამსვლელთა და მოთხილამურეთა გაერთიანებული კრება, რომელმაც საქარ-

ველოს ალპური კლუბის წესდება დაამტკიცა. ქართველი ალპინისტების საქმიანობის შესახებ მოხსენებით წარსდგნენ კაკო მარი და სანდრო გვალია. მოხსენების ირგვლივ გამართულ კამათში მონაწილეობდნენ გოგი ბაქრაძე, ერეკლე ლუკაშვილი, მიქელ პატარიძე, ყაზბეგის რაიონის წარმომადგენელი სტეფანე ალიბეგაშვილი და სხვები. კლუბის საბჭოში აირჩიეს 23 კაცი.

ერეკლს დაესწრო სსრკ საზოგადოებრივ სპორტულ ფიზკულტურის კომიტეტის თავმჯდომარე მილშტეინი, რომელიც მიესალმა ალპინისტების და ყოველგვარი დახმარება აღუთქვა ახალ კლუბს. ყოფილ საბჭოთა კავშირში, ეს იყო პირველი და დიდი ხნის განმავლობაში ერთადერთი ალპური კლუბი, რომელიც უმოკლეს ხანში ამჟყრკავკასიის სამთო საქმიანობაში წამყვან ორგანიზაციად იქცა.

1945 წელს, ალიოშა ჯაფარიძის დაღუპვის შემდეგ, საზოგადოებრივი 14 ნომბრის № 1476 დადგენილებით, საქართველოს ალპურ კლუბს მიენიჭა მისი სახელი, რითაც აღინიშნა ის ღვაწლი და დამსახურება, რომელიც მას მიუძღოდა მთამსვლელობის განვითარებაში.

საქართველოს ალპურმა კლუბმა შეიდ ათეულ წელზე მეტი ხნის განმავლობაში უდიდესი როლი შეასრულა მთამსვლელობა, მეკლდეურთა, სამთო ტურისტთა და მეგზურ-გამყოლთა კვალიფიციურ მომზადებაში, საქართველოს მაღალმთიანეთის შემსწავლელ მეცნიერ-მკვლევართა დახმარებასა და ხელის შეწყობაში. იგი მუდამ იყო მთის მოყვარული საზოგადოებრიობის შერების ცენტრი, მთამსვლელობასა და მეკლდეურობაში დიდი სპორტული შედეგების მოპოვების მონაწილე, მემკვიდრე და პოპულარიზატორი.

საინტერესოა, რომ საქართველოს ალპური კლუბის გახსნამდე მეფის რუსეთში პირველი იყო კავკასიის ალპური კლუბი, რომელიც 1879 წელს დაარსდა თბილისში და მხოლოდ 1881 წლის ბოლომდე იარსება. ამის შესახებ კოტე ჯავრიშვილი წიგნში „მუბი და ადამიანები“ აღნიშნავს: „ოთხშაბათს, 14 თებერვალს, კავკასიის სოფლის მეურნეობის საზოგადოების ბინაზე შედგა კავკასიის ალპური კლუბის დაამუშავებელთა და წევრებად ჩაწერილთა პირველი კრება. შეიკრიბა სულ 17 კაცი“. 1879 წლის 16 თებერვლის ნომერში ვაჟ. „კავკაზი“ ათავსებს ამ პირველი კრების სრულ ანგარიშს. ამ ანგარიშიდან ცნობილი ხდება, რომ კრებაზე დასმულა საკითხი ალპური კლუბის „ბუნებისმეტყველების მოყვარულთა კავკასიის საზოგადოებასთან“ შეერთების, ხოლო შემდეგ ამ ორი ორგანიზაციის „რუსეთის საიმპერატორო გეოგრაფიული საზოგადოების“ კავკასიის განყოფილებასთან შეერთების შესახებ“.

კავკასიის ბუნებისმეტყველთა საზოგადოებისა და კავკასიის ალპური კლუბის თავმჯდომარედ არჩეულ იქნა ბორის სტატკოვსკი, მდივნად - ბოტანიკოსი იაკობ მედევედვი, ხოლო საბჭოს წევრებად - მიხეილ გარსევანიშვილი და სპირიდონ სიმონოვიჩი.

ბორის სტატკოვსკი გზების ინჟინერი, ინჟინერ-პოლკოვნიკი იყო. კავკასიაში 30 წელი იცხოვრა და კარგად იცნობდა კავკასიონს. მიხეილ გარსევანიშვილი რუსეთის საიმპერატორო

ერეკლე ლუკაშვილი - პირველი ქართველი მთამსვლეელი, რომელიც 1904 წელს შვეიცარიის ალპებში ავიდა მწვერვალებზე ვეტერპორნსა და იუნგფრაუზე

გეოგრაფიული საზოგადოების წევრი გახლდათ. გეოლოგი სპირიდონ სიმონოვიჩი კი დღით და ბუბით ქართველი. საესკებოთ გაქართველებული იყო და სრულიად სამართლიანად ითვლება კავკასიის გეოლოგიის ერთ-ერთ ფუძემდებლად.

1936 წელს პამირის ექსპედიციამ დავით წერეთელთან ერთად მონაწილეობდა ალიოშა ჯაფარიძე, რომელმაც კორფენვესკაიას პიკზე ასასკლელი გზების ძიებისას ტერფები მოიყინა და განგრუნა რომ არ განვითარებულიყო. ორივე ფეხზე ყველა თითის ამპუტაცია გახდა საჭირო. იმ დროს, როცა ალიოშა ჯაფარიძე ფეხის თითების ამპუტაციის გამო ჯერ კიდევ ფერგანის საადამფლოში იმყოფებოდა, თბილისში გაიხსნა საქართველოს ალპური კლუბი, რამაც იგი უსაზღვროდ გაახარა და მეგობრებისადმი გამოგზავნილ წერილში თავის დამოკიდებულებას გამოხატავს ამ ფაქტის მნიშვნელობის შესახებ:

„დღეს მივიღე კაკოს დეპეშა ალპური კლუბის დამტკიცების შესახებ. აღსრულდა დიდი ხნის წადილი და ცდა. ახლა ჩვენზეა დამოკიდებული გაკეთდება რამე თუ არა. საჭიროა თითოეულმა ჩვენთაგანმა მიიღოს თავის თავზე ვალდებულება შეძლებისამებრ ხელი შეუწყოს ამ საქმის გაშლა-განვითარებას. რომ უზრუნველყოფილი გვექნეს საბჭოთა კავშირში მოწინავე ადგილი, თორემ ეს მამაძაღვები სულ გადავკეთლავენ. გილოცავ რასაკვირველია, კლუბის დაარსებას. გადავცი გულითადი მოითხვა თქვენებს, ყველა ნაცნობ-მეგობრებს. მეგობრული საღმით ალიოშა. 25/X – 1936 წ. ქ. ფერგანა“.

მნიშვნელოვანი იყო ის გარემოებაც, რომ ალპური კლუბის დაარსების შემდეგ ალიოშა ჯაფარიძე, როგორც ალპური კლუბის პრეზიდენტის თამაჯდომარემ, თავის ირგვლივ შემოიკრიბა ქართველი ინტელიგენციის თვალსაჩინო წარმომადგენლები, რომელთა შორის იყვნენ მწერლები, პოეტები, მეცნიერები. ექიმები და სხვადასხვა დარგის აღიარებული სპეციალისტები. ალპურ კლუბში, მთაშველლობის განვითარებისა და მისი პოპულარიზაციისათვის, უანგაროდ და თავდაპირველად იღწოდნენ: ლევან გოთუა (რომელიც ჩეკა-ს მუდმივი მეთვალყურეობის მიუხედავად, ალპური კლუბის პასუხისმგებელი მდივანი იყო გადასახლებიდან გადასახლებაამდე), მიქელ პატარიძე, აკაკი ბელიაშვილი, კაკო მარი, დავით ფურცელაძე, დავით წერეთელი, ვიორგი ბაქრაძე, შალვა მაყაშვილი. ანა ხარაძე და სხვა მრავალი. ეს ადამიანები ერთმანეთის უახლოესი მეგობრებიც იყვნენ და ამა თუ იმ მწვერვალზე ყველა მნიშვნელოვან ასვლას საკუთარ წარმატებად და მიღწევად მიიჩნევდნენ. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა პოეტისა და მთარგმნელის მიქელ პატარიძის 1936 წლით დათარიღებული წერილი, რომელსაც იგი პამირში მყოფ ალიოშა ჯაფარიძეს და დავით წერეთელს უგზავნის. ამ წერილში, გარდა მეგობრული ურთიერთობისა, მძაფრად ფეთქავს ის ეროვნული მუხტი და მშობლიური ქვეყნის სიყვარულის განცდა, რომელიც ასე დამახასიათებელი იყო იმდროინდელი ინტელიგენციის დიდი ნაწილისათვის.

მიქელ პატარიძის ეს წერილი, რომელიც პირველად ქვეყნდება, ვფიქრობ, საინტერესო დოკუმენტია, რომელშიც საოცრადაა შერწყმული მეგობრობის დიდებული გრძნობა, იუმორი და საკუთარი ქვეყნის გულშემატკივრობის არაჩვეულებრივი განცდა:

„ჩემო ძვირფასო ძებო – ალიოშა და დათიკო! თქვენმა ბარათმა, რომელიც ცოტა დავგვიანებთ მივიღე, უსაზღვროდ გამახარა. ბიჭებო, დღე არ გაივლის რომ თქვენზე არ ვიფიქრო, ხან სისხარულით და სიამაყით, ხან შიშით. გვიხარია, რომ საქართველოს სახელს არ შეარცხენთ და ვშიშობთ, რომ ასე შორს ხართ და ჩვენ ვერაფერში დაგეხმარებით გაჭირვების დროს. გაზუთებში გაიღვაც ცნობებმა თქვენს შესახებ, მაგრამ ჯერ კიდევ კარგად არ ვიცით თქვენი მიღწევები, რომელიც უსათურე გქნებათ. ჩვენ, აქ, წელს მტკად მოდუნებულნი ვართ. ჯერ კიდევ არ გაფორმებულა ალპინისტური კლუბი თუ საზოგადოება. მაგრამ იმედია, ბოლოს არ დაგვევიწყებენ. გულს მიყვება რადგან ვხედავ, რომ აქ ჩვენი ჯგუფი თანდათან იქსაქსება და საქმეს წყდება. არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დავუთმოთ კავკასიონი სხვებს, ის ჩვენია. ჯერ კიდევ ვახტანგ მეფემ შედგა იალბუზზე ფეხი და „დიდმა მთებმა დრეკა შექნეს“. ჩვენ ხომ მისი ბარტყები ვართ. ასე რომ, თავი არავის დაანაგვიროთ; მანდ თქვენ საქართველოს ხალხის წარმომადგენელნი ხართ და ეს სახუმარო საქმე არ არის. შენ თვითონ მწერ, რომ მანდ, შორეულ ქვეყანაში, ნათლად გრძნობ ჩვენი ქვეყნის

და ჩვენი ხალხის უპირატესობას. ეს ასეც არის, ეს ურყევი ფაქტია. აქ მრავალი ახალი ამბავია, კარგი ამბები, რომ ჩამოხვალთ ვისაუბრებთ. თქვენ გვიამბობთ მაგ მთისას და მაგ ბარისას, ჩვენ კი აქ იმას, რაც უთქვენოდ მოხდა. ხშირად ვხვდებით ჩვენ ბიჭებს: ჯანიკოს (ჯანსუღ ფურცელაძე), შალიკოს (შალვა მაყაშვილი), სანდროს (გვალია), კაკო ბელიაშვილს, სოსოს (იოსებ ასლანიშვილი) და სხვებს. ყველა გიგონებით და ყველა მოუთმენლად მოელის თქვენ ამბებს, თქვენს გამარჯვებას და მშვიდობით ჩამოსულას. ჩვენს ამბავს იკითხავ. ჯანიკომ ფეხი იტყინა, ახლა კარგად არის, შალიკო ხატავს და გამოფენაში მონაწილეობს, სანდრო ცხარობს, აკაკი ბელიაშვილი „ჩალიჩობს“ სახკინმრეწვეში, კაკო „დიპლომატობს“ ჯავახიშვილთან, სოსო სვანეთში ჩიყვის „საძებნად“ წაივია, მე ვთარგმნი პუშკინს და მაიაკოვსკის და რაც მთავარია, ვაშენებ ბინას.

ტფილისი, რომელსაც ახლა რუსულადაც Тбилиси ჰქვია (Тифлис-იოხ), დღითი დღე მშვენიერდება. ჩამოხვალთ და სიურპრიზები დაგხვდებათ...

ყველა მოუთმენლად მოელის ალიოშას ჩამოსულას. მეტი რა მოგწეროთ ბიჭებო, კარგად იყავით. გახსოვდეთ, რომ თქვენთან არის ჩვენი საუკეთესო გრძნობები. თქვენი მიქელი. 1/IX-1936 წ.“.

ჩვენი წინაპრებისა და მათ გვერდში მდგომი მთამსვლელების მიერ შექმნილმა და ჩამოყალიბებულმა პირველმა მთამსვლურმა ორგანიზაციამ – ალპურმა კლუბმა მთამსვლელთა ფედერაციასთან ერთად, ფასდაუდებელი როლი შეასრულა სპორტული ალპინიზმის განვითარებასა და მის პოპულარიზაციაში, რაც იმით გამოიხატა, რომ ყოფილ საბჭოთა კავშირში სწორედ საქართველოს ალპურ კლუბში გაიხსნა მთამსვლელობის პირველი მუზეუმი, არსებობდა უნიკალური ბიბლიოთეკა, მდიდარი არქივი და აქ ინახებოდა ყველა ქართველი მთამსვლელის კვალიფიკაციისა და ოსტატობის დამადასტურებელი დოკუმენტი.

საქართველოს ალპური კლუბი, დღესაც სხვადასხვა თაობის ქართველ მთამსვლელთა შეკრება-შეხვედრების, მეგობრული ურთიერთობისა და გამოცდილების გაზიარების ერთადერთ ადგილს წარმოადგენს.

თავდაპირველად, ვიდრე ფედერაციები შეიქმნებოდა, საქართველოს ალპური კლუბის პრეზიდიუმის თავმჯდომარე ითავსებდა იმ ფუნქციებსაც, რომლებიც შემდგომ ფედერაციებს დაეკისრათ.

ქვემოთ გთავაზობთ იმ პირთა ენაობას, რომლებიც 1936-1991 წლებში იყვნენ ალპური კლუბის პრეზიდიუმის თავმჯდომარეები. მთამსვლელთა ფედერაციის პრეზიდენტები და ალ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპური კლუბის დირექტორები.

ალპური კლუბის თავმჯდომარეები და მთამსვლელთა ფედერაციის პრეზიდენტები (1936-1991 წწ.)

მ. დევაძე - ალპური კლუბის თავმჯდომარე 1936-38

ალიოზა ჯაფარიძე - 1938-1940; 1943-1945

მ. ხინგაბაშვილი - ალპური კლუბის თავმჯდომარე 1941-43

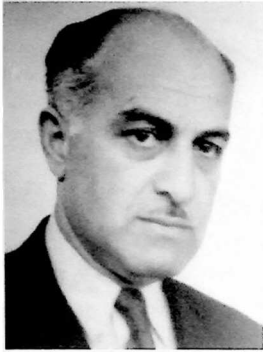
ივანე (კაპო) მარი - ალპური კლუბის თავმჯდომარე 1940, 1946-48

ნიკო კმცხოველი - 1948-1963 წ.წ. ალპური კლუბის პრეზიდიუმის თავმჯდომარე და ფედერაციის პრეზიდენტი

ოთარ გიგინეიშვილი - (ფედერაციის პრეზიდენტი) 1963-1982

სარგის ცანიშვილი - (ფედერაციის პრეზიდენტი) 1982-1989

**აღ. ჯაფარიძის სახელობის საპარტიო-კლუბო ალკუბრი კლუბის
დირექტორები (1945-1991 წწ.)**

ალქასი ივანოვსკილი
1945-1964 წ.წ.

გიორგი ბარკადენოვსკილი
1964-1966 წ.წ.

დირექტორი როგოლაძე
1966-1983 წ.წ.

ნოდარ კანაკავა
1984-1989 წ.წ.

ზია საჯანია
1990-2004 წ.წ.

* * * * *

საქართველოში დიდძალი მუშაკები იყო 1935 წელს პირველი ალკონისტური ბანაკის გახსნა ხეში, მყინვარწყურის ძირში, დედოფარაკის მყინვართან ახლოს; „დედოფარაკის ალკონისტური ბანაკის“ ხელმძღვანელი იყო გიორგი ბაქრაძე (სასწავლო ნაწილი - ალექსანდრა ჯაფარიძე). ეს ბანაკი 1936-39 წლებში საკმაოდ ნაყოფიერად მუშაობდა და გარკვეული წელიწადი შეიტანა ახალ-გაზრდა სპორტსმენების მომზადების საქმეში.

მეორე მსოფლიო ომის დროს, 1943 წელს, შექმნილი სიძნელების მიუხედავად, მთის რაჭაში კერძოდ, შოვეში გაიხსნა მთამსვლელობის ინსტრუქტორთა სტაციონარული სკოლა, რომელსაც „სამთო მომზადების სკოლა“ ეწოდა. სკოლაში მუშაობდნენ: გიორგი ბაქრაძე - დირექტორი, სანდრო გვალია, ქულები ონიანი, ვერა ბელუცკაია, ვალენტინა ნასონოვა და სხვ. მოსამზადებელი კონტინენტი იზავენებოდა სხვადასხვა ორგანიზაციიდან და 1944-45 წლებში ამ სკოლამ მოამზადა 200-ამდე სამთო ინსტრუქტორი.

40-იანი წლების ბოლოს მთამსვლელთა მოსამზადებელი ბანაკი გაიხსნა საქართველოში, მდ. ნაკრას სეობაში (მესტიის რ-ნი), რომელიც ექვემდებარებოდა საკავშირო სპორტსაზოგადოება „ნაუკას“. ბანაკის ძირითად კონტინენტს ხარკოვის ცნობილი პოლიტექნიკური ინსტიტუტის სტუდენტები შეადგენდნენ, რომლებიც ქართველ სტუდენტებთან ერთად იმალუბდნენ თავიანთ ოსტატობას.

ალპინისტურ ბანაკ „ნაკრას“ დირექტორად დიდხანს მუშაობდა ვახტანგ კვაჭაძე, სასწავლო ნაწილის უფროსად კი - უკრაინელი მთამსვლელი მიხეილ ბარუშკო. ამ ბანაკმა უდიდესი როლი შეასრულა „ორმოცდაათიანელ“ ქართველ მთამსვლელთა ცხოვრებაში. აქ სტაჟირებდა, მონაწილეობდა და ინსტრუქტორებად იყვნენ ცნობილი ქართველი მთამსვლელები: თეიმურაზ კუხიანიძე, ოთარ და რეზო ხაზარაძეები, შოთა მირიანაშვილი, გიორგი ბერძენიშვილი, სოლიკო ხაბეიშვილი. ვიცი ქართველიშვილი, დიმიტრი შარაშენიძე და სხვა.

ბანაკებში ახალბედა მთამსვლელები თორიულ კურსს ადგილზე გადიოდნენ, ხოლო პრაქტიკული სწავლება უშუალოდ საწვრთნელ ვარჯიშებზე და მწვერულებზე ასვლის დროს ხდებოდა. ახალბედები ასევე გადიოდნენ საბოლოო-სამამულო სამსახურისა და პირველადი ექიმადელი დახმარების აუცილებელ კურსს. სრულყოფდნენ. ხვეწდნენ თავიანთ ოსტატობას და შესაბამისად მათი სპორტული მაჩვენებლებიც ყოველწლიურად იზრდებოდა.

სამწუხაროდ, 1958-59 წლის ზამთრის დიდთოვლობის დროს ბანაკის ნაწილი ზევაძე წაიღო, რის გამოც, უკვე 1959 წელს, ადგილობრივი პროფკავშირების ხელშეწყობით, ბანაკი მესტიის რაიონის სოფელ შიხრაში გადავიდა და ერთი ზაფხული კარებში იმუშავა.

1960 წლის ზაფხულში დაბა მესტიაში (აეროპორტის მახლობლად) ახლად ამენებულ შენობაში გაიხსნა მესტიის ტურბაზა „უშაში“ (დირექტორი დიმიტრი ობოლაძე, სასწავლო ნაწილის უფროსი ირაკლი ბაქრაძე). რომელმაც ალპინისტური ბანაკიც შეიფარა, მაგრამ ვინაიდან ტურისტული და ალპინისტური ბანაკები ერთმანეთისაგან მკვეთრად განსხვავდებოდნენ დღის განრიგით, დისციპლინით, სასწავლო პროგრამით თუ ტრადიციებით, მთამსვლელთა სპორტული მიღწევების თვალსაზრისით ამ ბანაკის მუშაობა არაეფექტური იყო.

საქართველოს მთამსვლელთა ფედერაციის პრეზიდენტის, ბ-ნ ოთარ გიგინეიშვილის მცდელობით, 1965 წლის ზაფხულში ზემო და ქვემო სვანეთის მიჯნაზე, ლენტეხის რაიონში, მწვერვალ აილაშის ძირში გაიხსნა ალპინისტური ბანაკი „აილაშა“ (დირექტორი დიმიტრი ობოლაძე, სასწავლო ნაწილის უფროსი სანდრო ვვალა, შემდგომ ვოგი ჯავარიძე), რომელსაც 1969 წლიდან სათავეში ჩაუდგა ჯოკია გუგავა; ეს ბანაკი ერთადერთი იყო კავკასიონის სამხრეთ კალთებზე (ჩრდილოეთით ათამდე ბანაკი იყო). რომელმაც ძალიან ჩქარა მოიპოვა პოპულარობა. ბანაკი იმდენად გადატვირთული იყო, რომ ვერ იტყვია მსურველების, ამიტომაც ჯოკია გუგავას ენერგიული მცდელობითა და უშუალო მონაწილეობით მეზობელ ზესხოს სეობაში გაიხსნა ბანაკ „აილაშის“ ფილიალი „ზესხო“, რომელიც ქართული დამოუკიდებელი ბანაკი გახდა. ამ ბანაკებში მრავალმა ქართველმა მთამსვლელმა გაიარა და საკმაო გამოცდილებაც მიიღო. მათ შორის იყვნენ: აფი გიგანი, გია დვალის, ამირან დოლიძე, ზურაბ კუჭავა, გელა ოთარაშვილი, ვახტანგ სვანიძე, ბენო ქაშაკაშვილი, დავით ჩანტლაძე, ზაურ ჩართოლანი, პალიკო ცაგარეიშვილი, იდრის ზერგანიანი და სხვ. სამწუხაროდ, 90-იანი წლების ისტორიულ ქარტეხილებს ჩვენი ალპინისტური ბანაკებიც ვერ გადაურჩა. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ გადარჩა მხოლოდ „ზესხო“, რომელიც ყერბო ინვესტორების დახმარებით გარემონტდა, მაგრამ ამ ბანაკიდან სპორტული ასვლები თითქმის არ ხორციელდება.

მართალია, საბჭოთა სისტემაში ალპინისტურ ბანაკებში თითქმის გასასმხედრებელი რეჟიმი იყო და სასწავლო პროცესი საკმაო სიმკაცრით გამოირჩეოდა, მაგრამ, როგორც ჩვენი მთამსვლელების უმეტესობა აღნიშნავს, წინასწარ შედგენილი, ეტაპებად დაყოფილი და დამტკიცებული პროგრამით ასეთ პირობებში სწავლება დადებით შედეგს იძლეოდა, რადგან მთის რელიეფის, მოძრაობის ტექნიკის, უსაფრთხოების წესების დაცვა და დისციპლინა ყველა მთამსვლელისათვის აუცილებელია, ვინაიდან მთა არავის აპატიებს ზურგულ დამოკიდებულებას, დაუდევრობას და უპასუხისმგებლობას, ხოლო დამკვიდრებული წესების უგულებელყოფით გამოწვეული მარცხის მაგალითი უამრავია მთამსვლელობის ისტორიაში.

მეკლდეურობა მთამსვლელობის განუყოფელი ნაწილია, რომელსაც, როგორც სპორტის დამოუკიდებელ სახეობას. 1947 წელს. ჩრდილო კაკასიის ალპინისტურ ბანაკ „დომბაიში“ ჩატარებული შეჯიბრებით ჩაეყარა საფუძველი. საქართველოში მას დასაბამი მიეცა 1948 წელს, როდესაც მსგავსი შეჯიბრება თბილისშიც გაიმართა. ამას მოჰყვა საკაემპრო ტურნირები, რომლებშიც მუდმივად მონაწილეობდნენ ქართველი მეკლდეურები.

1949 წლიდან ტარდებოდა სსრკ პროფკავშირების პირველობა. რომელიც მეკლდეურობაში ფაქტობრივად საპკოთა კავშირის ჩემპიონატს წარმოადგენდა და მასში ქართველებიც მონაწილეობდნენ. 1950-51 წლებში. პროფკავშირების პირველობაზე ქართველებიდან წყვილთა შეჯიბრებაში პრიზორები გახდნენ ნ. ქადეიშვილი-უ. ფოფხაძე და ნ. ხუციშვილი-ნ. ბორჩხაძე.

1952 წელს პროფკავშირების პირველობაზე პირველ დიდ წარმატებას მიაღწიეს მიხეილ ხერგიანმა და შალვა მარგიაძემ. რომლებიც ჩემპიონები გახდნენ წყვილთა ცოცვაში. ამ დღიდან მიხეილ ხერგიანის სახელი მჭიდროდ დაუკავშირდა მეკლდეურობას და პროფკავშირების საკაემპრო შეჯიბრებებსა და სსრკ ჩემპიონატებში შვიდეჯერ მოიპოვა ჩემპიონობა (1952, 1960, 1962, 1964, 1965 (აბსოლუტური), 1966, 1967).

1960 წელს მიხეილ ხერგიანი სსრკ ნაკრებში თავის მეწყვილე იოსებ კახიანთან ერთად ინგლისში გაემგზავრა. სადაც მათ „კლდის ვეფხვი“ შეარქვეს.

თანდათანობით. წლიდან წლამდე. მეკლდეურობა საქართველოში სულ უფრო პოპულარული გახდა. 1962 წელს თბილისში გაიხსნა განათლების სამმართველოს მოზარდ მთამსვლელობა და მეკლდეურთა სკოლა - ერთ-ერთი პირველი სსრკ-ში. რომლის დირექტორი იყო ამ სახეობის ერთ-ერთი პირველი ორგანიზატორი ნოდარ კანკავა. საქართველოში პირველი შეჯიბრებები მეკლდეურობაში თბილისის ბოტანიკური ბაღისა და მეტეხის კლდეებზე ტარდებოდა.

მას შემდეგ, რაც 1963 წელს მიხეილ ხერგიანი ყაბარდო-ბალყარეთიდან თბილისში გადმოვიდა, ქართველმა მეკლდეურებმა დიდი ნახტომი გააკეთეს წინ და უკვე 1965 წელს, ყირიმში გამართულ სსრკ პირველ ჩემპიონატზე მთავარ დისციპლინაში - ინდივიდუალურ ცოცვაში ჩემპიონი გახდა მიხეილ ხერგიანი. აღსანიშნავია, რომ სსრკ პირველივე ჩემპიონატში საქართველოს ნაკრებმა (მიხეილ და თინა ხერგიანები, თამაზ ბაქანიძე, ლადო გურჩიანი, ნუნუ ლაცაბიძე, ტარიელ ლუკაშვილი) გუნდურ ჩათვლაშიც პირველი ადგილი დაიკავა.

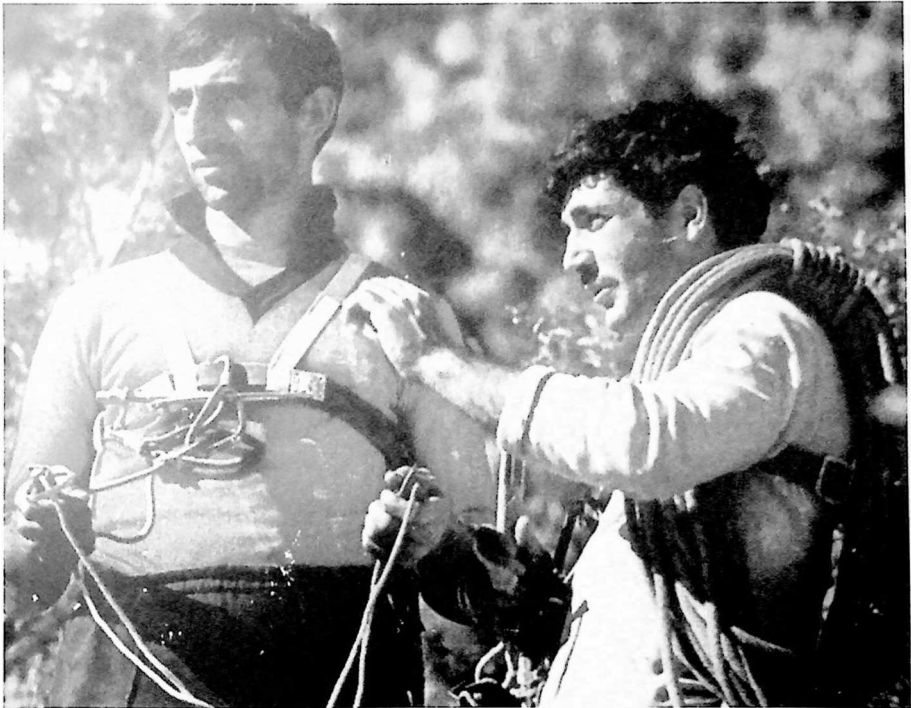
1966 წელს, პროფკავშირების საკაემპრო პირველობაზე, რომელიც მონაწილეთა რაოდენობითა და მასშტაბურობით თითქმის საკაემპრო ჩემპიონატს უტოლდებოდა, მე-3 საპრიზო ადგილი დაიკავა თამაზ ბაქანიძემ და ბრინჯაოს მედალი მოიპოვა.

მეკლდეურობაში აღიარებული ლიდერის - მიხეილ ხერგიანის დაღუპვის შემდეგ ჩვენი მეკლდეურების სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ მათ შემდგომ წლებშიც არაერთ მნიშვნელოვან გამარჯვებას მიაღწიეს. განსაკუთრებული და მნიშვნელოვანი იყო, რომ 1969 წელს საკაემპრო

პირველობაზე, რომელიც ყირიმში ჩატარდა, წვეილთა ცოცვაში საბჭოთა კავშირის ჩემპიონები და სპორტის ოსტატები გახდნენ მიხეილ ხერგიანის მოწაფეები ირაკლი გელდიაშვილი და ლადო გურჩიანი. ოსტატის წოდება შემდგომ მიხეილის აღზრდილმა იულია თურმანიშვილმაც მიიღო. მომდევნო წლებში კი სპორტის ოსტატები გახდნენ ლადო გურჩიანის მოწაფეები ვახტანგ საბანიძე, თამარ ქიტუაშვილი და ზინა ჭკადუა, რომლებიც საკმაოდ კარგად გამოდიოდნენ საკავშირო ჩემპიონატებზე.

ქართველ მეკლდეურთა ავტორიტეტზე ის ფაქტიც მიუთითებს, რომ 1972 წელს მიუნხენის ოლიმპიურ თამაშებზე, სადაც მეკლდეურთა საჩვენებელი შეჯიბრება ჩატარდა, 20 ქვეყნის წარმომადგენელთა შორის საუკეთესო შედეგი აჩვენა ქართველმა ლადო გურჩიანმა, რომელიც საბჭოთა კავშირის (სამკაციან) ნაკრებში მოხვდა.

1969 წლის სსრკ ჩემპიონები მეკლდეურობაში ლადო გურჩიანი და ირაკლი გელდიაშვილი

1975 წელს ქ. კრასნოიარსკში ჩატარებულ საკავშირო ჩემპიონატზე მეკლდეურობის ერთ-ერთ სახეობაში - „დომბაის წვეილში“ - ოთხი ვერცხლის მედალი მოიპოვეს საქართველოს ნაკრები გუნდის წევრებმა იულია თურმანიშვილი-თამარ ქიტუაშვილისა და ვახტანგ საბანიძე-ლადო გურჩიანის წყვილმა.

1977 წელს ქ. იალტაში სსრკ ჩემპიონატზე, „ყირიმულ წვეილებში“ ბრინჯაოს მედლები მოიპოვა აკაკი ხერგიან-ლადო გურჩიანის წყვილმა. ა. ხერგიანმა შეასრულა სპორტის ოსტატის ნორმატივი.

1984 წელს მოზარდ მთამსვლელთა და მეკლდეურთა სპორტული სკოლა გარდაიქმნა რესპუბლიკურ სკოლად (დირექტორი ლადო გურჩიანი). მეკლდეურობის ჯგუფები გაიხსნა

თბილისში, მესტიაში, ლენტეხში, ჭიათურაში, ქარელში, ყაზბეგში, ქუთაისში, ონში.

ამავე წელს პროფკავშირების საკავშირო პირველობაზე ახალგაზრდებში ოთხი ოქროს მედალი მოიპოვა ეკა ჭკალუამ (ინდივიდუალური ცოცვა, სწრაფი ცოცვა, დომბაის წყვილი, მრავალჭიდი), ხოლო 1985 წელს სსრკ ახალგაზრდულ ჩემპიონატზე ინდივიდუალურ ცოცვაში ჩემპიონი და ოქროს მედალის მფლობელი გახდა.

1986 წელს, გავრაში, რიწის ტბის მიდამოებში ჩატარებულ სსრკ ჩემპიონატზე, სწრაფ ცოცვაში ჩემპიონი გახდა ზინა ჭკალუა.

1988 წლიდან მეკლდეურობაში სიახლეა - საკავშირო და საერთაშორისო შეჯიბრებები უკვე დარბაზებში, ხელოვნურ კედლებზე ტარდება. საქართველოში ამ დროს ასეთი კედლები არ არსებობდა და სპორტსმენები მხოლოდ ბუნებრივ კედლებზე ვარჯიშობდნენ, მაგრამ მოუხედავად ამისა, ლადო გურჩიანის აღზრდილმა ჩვენმა მეკლდეურებმა მაინც გარკვეულ წარმატებებს მიაღწიეს.

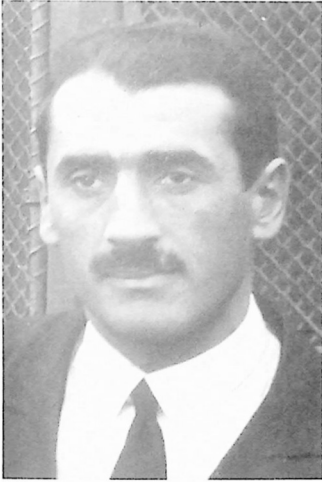

საქართველოს მეკლდეურთა ნაკრები გუნდი. ნოდარ კანკავა, ლადო გურჩიანი, თამაზ ბაქანიძე, ირაკლი გელდიაშვილი, შზია მაქაცარია, იულია თურმანიშვილი, შოთა ქოქოშვილი

ქართველი მეკლდეურები ყოველწლიურად ატარებენ საქართველოს ჩემპიონატებს, გარდა ამისა, მიხეილ ზურგიანის, ირაკლი გელდიაშვილის, მურად ჭიჭინაძის მემორიალებს, პერიოდულად მონაწილეობენ მსოფლიოს და ევროპის ჩემპიონატებში.

გაცივსლავური სახეები

წიგნზე მუშაობისას თითქოს გაცივსლავა ქართული ალბინიზმის ისტორია. ჩემს თვალწინ განსაკუთრებული სიდიადით წამომართნენ ის ადამიანები, რომლებიც თავიანთი პიროვნული თვისებებითა თუ ცხოვრების წესით, დაუეწყარნი დარჩნენ ჩვენს ხსოვნაში, საფუძველი ჩაუყარეს, შემდგომ კი საკუთარი მხრებით ზიდეს მთამსვლელობის განვითარების მძიმე ტვირთი და წარუშლელი კვალი დატოვეს არა მხოლოდ მთამსვლელობაში, არამედ ქართული სპორტის, კულტურისა და მეცნიერების განვითარებაში.

ზემონათქვამიდან გამომდინარე, როცა რომელიმე პიროვნება ვაფასებთ, უპირველესი, ვისი სახეც გაცივსლავდება მასშტაბურად წარმოჩნდება, გიორგი ნიკოლაძეა, რომლის დაწვრილი ქვეყნის წინაშე ძალზე ძნელია წიგნის რამდენიმე გვერდზე დაატიო. მაგრამ ჩვენ ვაღვლავლებთ ვართ ერთხელ კიდევ აღვნიშნოთ მისი დამსახურება ქართული სპორტის, კერძოდ მთამსვლელობის შექმნა-ჩამოყალიბებაში.

გიორგი ნიკოლაძე რომ ქართული და საბჭოთა ალბინიზმის ფუძემდებელია, ამის შესახებ ყველა ალბინისტურ სახელმძღვანელოსა თუ ენციკლოპედიაშია მითითებული, მაგრამ საინტერესო ისაა, როგორ მოასწრო ამდენი მნიშვნელოვანი საქმის გაკეთება ახალგაზრდა კაცმა, რომელმაც მხოლოდ 42 წელი იცოცხლა.

ტერმინი „მთამსვლელობა“ გიორგი ნიკოლაძემ შემოიტანა და დაამკვიდრა ქართულ ენაში - „მთამსვლელობა“ ხომ ყველა მთიანი ქვეყნის მოსახლეობის მთასთან ურთიერთობას გამოხატავს და უფრო მრავლისმომცველია, ვიდრე „ალბინიზმი“, რომელიც მხოლოდ ალბებთან ასოცირდება.

გარდა ამისა, გიორგი ნიკოლაძის დამსახურებაა ისიც, რომ მე-20 საუკუნის 20-იანი წლების ქართველმა ახალგაზრდებმა დაიწყეს ახალი სიტყვებისა და ტერმინების შემოტანა ქართულ ენაში. მართალია, ბევრი ტერმინი არ დამკვიდრდა, მაგრამ ამ ფაქტმა მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა ქართული ტერმინოლოგიის განვითარების საქმეში და ქართული ენა გამდიდრდა ისეთი სიტყვებით, როგორებიცაა: ტანვარჯიში, ფეხბურთი, კალათბურთი, ჩოგბურთი, მძლეოსნობა, ჭოკით ხტომა, მრავალჭიდი. თარჯობენი, მსაჯი, სასტეენი, მცველი, გარემარბი, თამაშგარე, გარბენი, ბადრო, ქულა და ა.შ.

წარმოვიდგინოთ, ამ სიტყვების გარეშე რამდენად ღარიბი იქნებოდა ქართული სპორტული ტერმინოლოგია?!

ასევე უმნიშვნელოვანესია გიორგი ნიკოლაძისა და მისი თანამოაზრეების დამსახურება ქართული ტექნიკური ტერმინოლოგიის შექმნაშიც: წნევა, დენი, სადენი, ძრავა, ხსნარი, სინჯარა, მდგრადი, წნეხი, წინალობა, მინარევი ფარდობა, ტოლობა, ტოლდენი, ტოლგვერდი, ჯვრადი, ელჭეჭი, ბუდობი, ხსნარი, მართობი, მართი კუთხე, კუთრი, საცხი, ჯვარედინი, შეუფარი, ფართი, ნათურა, ლიანდაგი და სხვ.

ჩვენ თითქმის ყოველ წამს ვიყენებთ ამ სიტყვებს, მაგრამ ის კი არ ვიცით, რომ მათი შემქმნელი და დამამკვიდრებელი გიორგი ნიკოლაძე და მისი მეგობრები იყვნენ.

გიორგი ნიკოლაძე, როგორც მისი ბიოგრაფიის მკვლევარები აღნიშნავენ, უპირველეს ყოვლისა, იყო გამოჩენილი მათემატიკოსი, რომელმაც მნიშვნელოვანი შედეგები მიიღო ალგებრულ გეომეტრიაში, რაზეც სადოქტორო დისერტაცია დაიცვა სორბონის უნივერსიტეტში. მან შექმნა პირველი ქართული სახელმძღვანელო დიფერენციალურ გეომეტრიაში, იყო ბრწყინვალე ინჟინერ-მეტალურგი და ამ დარგის პიონერი საქართველოში. მისი კვლევის შედეგები დაედო საფუძვლად

ზესტაფონის ფეროშენადნობა ქარხნის მუშაობას, რომელიც ამჟამად მის სახელს ატარებს. მან შექმნა ორიგინალური, მეცნიერულ პრინციპებზე დაყრდნობით, იქამდე არსებული საგან სრულად განსხვავებული ელექტრო-არითმომეტრი, რომლითაც დაინტერესდნენ საფრანგეთის სამეცნიერო და სამრეწველო წრეები.

ცნობილია, რომ გიორგი ნიკოლაძე წლების განმავლობაში ცხოვრობდა ევროპის ქვეყნებში და ყოველ ხელსაყრელ მომენტს ქართული მთაშველლობის განვითარება-სრულყოფისათვის იყენებდა. სწორედ მან ჩამოიტანა უცხოეთიდან მთაშველეთათვის ისეთი აუცილებელი ინსტრუმენტები, როგორებიც წერაყინი და წრიაბაა.

1926-28 წლებში გიორგი ნიკოლაძე უცხოეთში იყო მივლინებული და მიუხედავად ძალზე გადატვირთული ამ ორი წლისა (1927 წელს დაქორწინდა ჟორჟეტა ლამბაშიძეზე, 1928 წლის აპრილში გარდაეცვალა მამა - ცნობილი საზოგადო მოღვაწე ნიკო ნიკოლაძე, რამაც თავზარი

1925 წ. მარჯვნიდან: 4. გიორგი ნიკოლაძე, 5. ასმათ ნიკოლაიშვილი, 6. დევი მიქელაძე, 9. სიმონ ჯაფარიძე, 10. ვანო კუკავაძე, ზის ელენე ლორთქიფანიძე

დასცა, მაგრამ ერთი თვის შემდეგ შეძლო სორონის უნივერსიტეტში სადოქტორო დისერტაციის დაცვა), მაინც ახერხებდა ქართული მთაშველლობის განვითარებაზე ფიქრსა და ზრუნვას.

ამის დასტურად ვთავაზობთ რამდენიმე ამონარიდს სიმონ ჯაფარიძის არქივში დაცული გიორგი ნიკოლაძის წერილებიდან, რომლებიც 1926 წლითაა დათარიღებული:

„ტიტრფასო სიმონ, შენი და თქვენი ახალი დიდი გამარჯვების აღწერილობა აქ დამხვდა შამონიში, რაც არის მონბლანის ძირში მოთავსებული სოფელი და იმავე დროს მსოფლიოს ერთ-ერთი უდიდესი ცენტრი მთაშველლობისა და ზამთრულ ჯომარდობისა. უნდა ნახო აქაური მაღაზიებო და მთასვლური მოწყობილობა, რომ იგრძნო რამდენად ჯერ-ჯერობით ღარიბნი ვართ ჩვენ, მაგრამ კიდევ უფრო ღარიბნი ვართ ძნელი ასვლების ტექნიკის და გამოცდილების ცოდნაში, რამდენად საჭიროა ამ მხრივ აქაურ მეგზურებთან და მთაშველელებთან ერთად ცოტა მაინც მოგზაურობა; თუ აქ მოსვლა ვერ მოახერხებთ ოდესმე, უნდა ვისარგებლოდ მანდ წამოსული სპეციალისტებით. ამ მხრივ ვეცადით საქმე როგორმე გაუაუმჯობესოთ, თორემ უშმაზე ასვლის იმედი არ უნდა გეჭროდეს

სხვაფერე. რათ უნდა ვიწვავლოთ და ხელახლა „აღმოვჩინოთ“ ის ხერხები, რომელნიც აქ დიდი ხანია ცნობილია და საყოველთაოდ მიღებული. გუშინ ენახე სინემაში ერთ-ერთი უუმწველესი ასვლა თავიდან ბოლომდის მშვენიერად გადაღებული. მიუხედავად აუწერელი სიძნელებისა საინტერესოა, რომ ისინი სინემას წყოსს (კინოაპარატს – ი.ჯ.) და სხვა ბარგს ზურგით კი არ მიათრევენ (ძნელ გზაზე), არამედ თოკებით სწევენ ზევით...

...დღეს მქონდა მოლაპარაკება მთელ დედამიწაზე საუკეთესო კინო-აპარატების ფირმასთან (Dcbric) ჩვენი გეოგრაფიული საზოგადოებისათვის შესაფერისი აპარატის შესარჩევად.

აქ კინოში ენახე ერთი დიდად საინტერესო გეოგრაფიული სურათი... მთელი აფრიკის საუკეთესო ნაწილები ისე მშვენიერად იყო ნაჩვენები, რომ რაღაც ერთი საათის განმავლობაში ეინახულე ეკლიპტის ახლად და ძველად აღმოჩენილი სიძველეები, ნილოსის ჩანჩქერები (ნიაგარაზე უფრო დიდაში) და ბუმბერაზული კაშხალები (ინგლისელების მიერ აშენებული), სამხრეთ აფრიკის მაღაროები, ქალაქები და ბევრი რამ. ისეთ აღტაცებაში მოვედი, რომ მამაც წამოვიყვანე და მეორედ ისევ დავესწარი, მამაც აღტაცებაში იყო. აი, ჩვენი მოგზაურობა რომ ასე გადაგველო, რა დიდებული საქმე იქნებოდა. თუკი ჩვენი სიტყვიერი მოხსენებები ასეთ დიდ შთაბეჭდილებას ახდენენ ყველგან, მაშ რაღა იქნებოდა კინოსურათებით გადმოცემული შთაბეჭდილება! ამას გარდა ეს სურათები მილიონიან შემოსავალს მოგვცემენ. ისე რომ ყოველ ახალ მოგზაურობას აკვირნაზღაურებენ. ამიტომ გადავწყვიტე ამ საკითხის მეცნიერულად შესწავლა და ყველმსხრივ მოვიქრება!...

გიორგი ნიკოლაძის უცხოეთში ყოფნის პერიოდში, სიმონ ჯაფარიძე ზედიზედ აწყობს მნიშვნელოვან და ხალხმრავალ ექსპედიციებს მყინვარწვერზე და ამ ასვლების დეტალურ ანგარიშს წერილობით უგზავნიდა უცხოეთში მყოფ გიორგი ნიკოლაძეს, რომელიც თავის მხრივ, ამ მასალებს ინგლისის გეოგრაფიული საზოგადოების ყურნალში აქვეყნებდა. ერთ-ერთი ასვლის თაობაზე გიორგი ნიკოლაძე სიმონ ჯაფარიძეს სწერდა:

„ძვირფასო სიმონ, მოგილოცავ შენ და ყველას თქვენ ასე დიდებულად შესრულებულ ექსპედიციას. მეტადრე ის მახარებს, რომ ეს ყველაფერი უჩემოდ ჩატარდა და თქვენ თითონაც „მთასვლური უნარი“ გამოიჩინეთ. ეს ჩემთვის, როგორც ქართველისათვის, სამაყოა.

დიდად გმადლობ... აწერილობისათვის, რომელიც მეც და მამაჩემაც დიდს ინტერესით წავიკითხეთ. ერთს კიდევ გთხოვ (თუ ძნელი არ არის) თერმოგრამა გადახატო როგორმე (თუნდაც დაახლოებით) და გამოგზავნო, რადგან ჩემთვისაც ძლიერ საინტერესოა მისი ნახვა თუ რა მიმდევრობით იცვლება თბილანდი (იგულისხმება ტემპერატურა) მყინვარწვერის მწვერვალზე“.

ამ წერილის საპასუხოდ სიმონი წერდა გიორგი ნიკოლაძეს:

„ძვირფასო ძმაო გიორგი! ალბათ უკვე მიღებული გექნებათ ჩემი ვრცელი წერილი მყინვარწვერზე და იალბუზის დასავლეთ მწვერვალზე ასვლების შესახებ...

იმ წერილშიც გახრდებოდი, რომ თერმოგრამას მალე გამოგზავნი-თქო, მაგრამ მაინც დამაგვიანდა გამოგზავნა ჩემდა დამოუკიდებელი მიზნების გამო. ახლა კი, როგორც იქნა დაიბეჭდა. გიგზავნი გადიდებულს, რომელიც შედარებით კარგად გამოვიდა, პირდაპირ თერმოგრამის პირი არ გამოვიდა, რადგან იისფერი მელნით იყო ნაწერი და ამისათვის მე დამჭირდა ტუშით ასლის გადაღება. ასლი ძალიან დაკვირვებით გადავიღე...

სხვათა შორის, ევროპის გამოყენებულად გამოგზავნეთ ეს ფოტოსურათები სხვა დიდძალ

ფოტოგრაფიულ მასალასთან ერთად. გამოფენებზე გამოვგზავნეთ აგრეთვე დიაგრამები და თერ-
მოგრამის თანახმად შედგენილი ერთი კვირის ტემპერატურის სვლის გრაფიკი – როგორც მყ-
ინვარწვერის, ისე შედარებისათვის სტეფანწმინდის და ტფილისის, ყველაფერს ნახავთ პარიზის
გამოფენაზე.

გრაფიკები და დიაგრამები ჩემი დახაზულია და ნაკლს და უნაკლობას ალბათ მაცნობებთ. სუ-
რათებიც ძალიან ბევრი გამოიგზავნა, არჩილმა¹ გააღიდა. სხვა აქაურ ამბებს თუ იკითხავთ, ყველანი
კარგად არიან. გაფრენებს² ვაწყობთ ნელ-ნელა“...

მოხმობილი მიწერ-მოწერიდან კარგად ჩანს, თუ როგორ აწუხებდათ გიორგი ნიკოლაძეს და
მის მეგობრებს საქართველოში გამოცდილების, მთამსვლური ტექნიკისა და აუცილებელი აღჭურ-
ვილობის უქონლობა. რაოდენ დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ისინი მიუვალ ადგილებში ფოტო

1925 წ. I რიგში: გიორგი ნიკოლაძე, მარო ბეჟანიშვილი, დევი მიქელაძე II რიგში: ასმათ
ნიკოლაშვილი, ლადო ფხალაძე, სონია სტრაჟინსკაია, ლიდუსი ჩხეიძე, სანდრო კილაძე, ელენე
ლორთქიფანიძე, ბოლო რიგში: ?? ატო აღნიაშვილი, არჩილ ბენიაშვილი, ივანე კუკუაძე,??

და კინოგადღებების აუცილებლობას, როგორ გამუდმებით ზრუნავდნენ იმისათვის, რომ ქართველ
მთამსვლელთა მიღწევები გაეცნო ალპინისტური გამოცდილების მქონე ევროპას.

დაუსრულებლად შეიძლება გიორგი ნიკოლაძის მრავალმხრივ მოღვაწეობაზე საუბარი, მაგრამ
სიტყვა რომ არ გაგვიგრძელდეს, მისი ღვაწლის მიმოხილვას დავასრულებთ ჩვენი სახელოვანი
მთამსვლელის ბენო ქაშაკაშვილის მამის, მეტალურგის, მეცნიერისა და საზოგადო მოღვაწის, პრო-
ფესორ გურამ ქაშაკაშვილის სიტყვებით ნარკვევიდან „ქართველ მეცნიერთა, სპორტსმენთა და
ინჟინერთა სიაშიაყ“, რომელშიც იგი გიორგი ნიკოლაძის მრავალმხრივ მოღვაწეობას აჯამებს:

1. არჩილ ბენიაშვილი - მთამსვლელი. გიორგი ნიკოლაძესთან ერთად საფუძველი ჩაუყარა ალპინისტურ ლაშქრობებში მადლობითაა ფოტოგრაფირებას. 1930 წლამდე, მთამსვლელობის ფორმირებაზე, ძირითადად, გიორგი ნიკოლაძისა და მისი ნაშუაგვრთაა შექმნილი.
2. ქართველ ასაღმარების ის ვეფხები, რომლებიც გიორგი ნიკოლაძესთან ერთად ტურიზმსა და ალპინიზმს მისდევდნენ. ქალაქი აზო-
გასელსა, ექსკურსიას, მგზავრობას „გაფრენს“ უწოდებდა

„ჩვენი ქვეყნისა და ერის საუკუნეების ისტორიას რომ თვალი გადავაუვლოთ, ბევრი საერთაშორისო მასშტაბის მეცნიერს, მსოფლიო და ოლიმპიურ ჩემპიონს, წარმოების ღვაწლმოსილ ინჟინერს, პატენტების ავტორს ენახავთ, მაგრამ გიორგი ნიკოლაძის გარდა ვერ შეაჩვენებთ პიროვნებას, რომელიც ერთდროულად სამაგალითო იყოს, როგორც მეცნიერი, მკვლევარი, მათემატიკოსი, გეოგრაფი, მრავალმხრივ განვითარებული ინჟინერი და წარმოების დიდი ორგანიზატორი, მებრძოლ-მეტალურგი, ელექტრომეტალურგი, გამოიგონებელი, მრავალი სახის სპორტსმენი, საერთაშორისო შეჯიბრების პრიზიორი, ალპინისტი. დიახ, ასეთი მრავალმხრივ განათლებული და განვითარებული მხოლოდ გიორგი ნიკოლაძე გახლდათ.“

* * * * *

ქართული ალპინიზმის ისტორიაში გიორგი ნიკოლაძესთან ერთად მოიხსენიებენ პროფესორ **ალექსანდრე დიდუბულიძეს**, როგორც ყოფილ საბჭოთა კავშირში მყინვარწვევრზე პირველი სამეცნიერო ექსპედიციის ხელმძღვანელს. 1923 წელს გეოფიზიკური ობსერვატორიის თანამშრომლებმა, მყინვარწვევრზე და მის მიდამოებში პირველად ჩაატარეს მეცნიერული დაკვირვებები და თამამად შეიძლება ითქვას, რომ მაღალმთიანეთში მიზანმიმართულ მეცნიერულ კვლევებს სწორედ აქედან დაიწყო სათავე.

ალექსანდრე დიდუბულიძე - ცნობილი მეცნიერი ენერგეტიკოსი, ტექნიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, მეცნიერებისა და ტექნიკის დამსახურებული მოღვაწე, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, რიგის პოლიტექნიკური ინსტიტუტის დამაფუძნებელი, შემდეგ სამეცნიერო-პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა ოდე-საში, სადაც აქტიურად მონაწილეობდა პოლიტექნიკური ინსტიტუტის შექმნაში. 1918 წელს, უნივერსიტეტის გახსნისთანავე დაბრუნდა საქართველოში. იყო თსუ-ის ფიზიკის კათედრის გამგე, თსუ-ის პოლიტექნიკური ფაკულტეტის პირველი დეკანი, საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის ერთ-ერთი დამაარსებელი, ხოლო 1922 წლიდან ჯერ თსუ-ში, შემდეგ კი (1928 წლიდან გარდაცვალებამდე) საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის თეორიული ელექტროტექნიკის კათედრის გამგე. პარალელურად, 1923-25 წლებში ხელმძღვანელობდა თბილისის გეოფიზიკურ ობსერვატორიას, 1930-45 წლებში საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის სოფლის მეურნეობის ელექტროფიკაციისა და ამიერკავკასიის ელექტროკავშირგაბმულობის ინჟინერთა ინსტიტუტის ელექტროტექნიკის კათედრებს, ხოლო 1948-51 წლებში საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ენერგეტიკის ინსტიტუტს.

აკადემიკოსმა ალექსანდრე დიდუბულიძემ პროფესორ კონსტანტინე ამირეჯიბთან ერთად 1930 წელს შექმნა პირველი საბჭოთა ელექტროტრაქტორი, აგრეთვე პირველი გრძელჭავლიანი საწვინარი აპარატი ნათესების მოსარწყავად. ავტორი იყო მნიშვნელოვანი გამოგონებებისა, რომელთაგან აღსანიშნავია სითბოს იზოთერმული აკუმულატორი, თერმოელემენტების დამზადების ახალი პრინციპი და სხვ.

გარდაღაცვალა 68 წლის ასაკში, მაგრამ რის შექმნაც მოასწრო, განმად დარჩა ქართულ მეცნიერებას.

მისი ხელმძღვანელობით მყინვარწვევრზე მოწყობილ ექსპედიციებს განსაკუთრებული მნიშ-

ენლობა ჰქონდა მაღალმთიანეთის მეცნიერული ათვისებისა და მეცნიერების სხვადასხვა დარგის განვითარების თვალსაზრისით. სწორედ ალექსანდრე დიდებულის დამსახურება იყო, რომ საქართველოს მაღალმთიანეთში ჩატარდა პირველი მეტეოროლოგიური, კლიმატოლოგიური, მაგნიტომეტრული, გეოლოგიური კვლევები, რომლებმაც შემდგომ სისტემატური ხასიათი მიიღო და შედეგება 30-იან წლებში ყაზბეგის მაღალმთიანი მეტეოროლოგიური სადგურის აშენებაში პირა გამოხატულა.

გეოფიზიკური ობსერვატორიის მყინვარწვერზე ორი ლაშქრობის მნიშვნელობის შესახებ გამოქვეყნდა ალექსანდრე დიდებულის ორი სტატია საქართველოს გეოგრაფიული საზოგადოების 1924 წლის №1 ჟურნალში.

თბილისის გეოფიზიკური ობსერვატორია დიდ დახმარებას უწევდა საქართველოს ალპინისტურ ორგანიზაციებს ექსპედიციისათვის აუცილებელი მეტეოროლოგიური ხელსაწყოების დათმობითა და კლიმატური მონაცემების მიწოდებით იმ რაიონებისათვის, სადაც ლაშქრობა იყო განზრახული.

ალექსანდრე დიდებულის ექსპედიციების შემდეგ არც ერთი წელი არ გასულა, რომ ობსერვატორიის თანამშრომლებს მაღალმთიანი ლაშქრობა არ მოეწყობო, რითაც ისინი დიდ დახმარებას უწევდნენ ალპინიზმის განვითარების საქმეს საქართველოში.

ალექსანდრე დიდებულის მიერ მოწყობილ ექსპედიციებს არა მარტო მეცნიერული, სპორტული თვალსაზრისითაც უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა, რადგან ამ ექსპედიციებმა მისცა ქართულ სპორტს, კერძოდ მთამსვლელობას. ისეთი თვალსაჩინო წარმომადგენლები, როგორებიც იყვნენ შემდგომ სპორტის დამსახურებული ოსტატები ალექსანდრა ჯაფარიძე და იოსებ (სოსო) ასლანიშვილი.

1923 წ. მყინვარწვერზე პირველი სამეცნიერო ექსპედიციის მგზური გახა წიკლაური

* * * * *

ქართული ალპინიზმის განვითარებაში უდიდესია ცნობილი მთამსვლელის, მგზურისა და სახალხო პოეტის, მოხევე **იაგორ კაზალიკაშვილის** ღვაწლი და დამსახურება.

იაგორ კაზალიკაშვილმა პირველად მყინვარწვერზე 1907 წელს შედგა ფეხი რუსეთის სამთო საზოგადოების წევრ ისაკოვთან ერთად თავისი მასწავლებლის, სოფელ გველეთში მცხოვრები ქისტის იან ბეზურთანოვის ხელმძღვანელობით. ამის შემდეგ იგი დაახლოებით 30-ჯერ ავიდა მყინვარწვერზე, როგორც რუს, ასევე უცხოელ მთამსვლელებთან ერთად. 1913 წელს რუსეთის სამთო საზოგადოებამ ოფიციალურად გასცა მგზურის წიგნაკი იაგორ კაზალიკაშვილის სახელზე.

1923 წელს იგი წინ მიუძღოდა პირველ ქართულ ექსპედიციას მყინვარწვერზე, რომელსაც გიორგი ნიკოლაძე ხელმძღვანელობდა.

იაგორ კაზალიკაშვილი მყინვარწვერსა და კავკასიონის სხვა მწვერვალებზე ისეთ მთამსვლელებთან ავიდა, როგორებიც იყვნენ გიორგი ნიკოლაძე, ალექსანდრა, სიმონ, ალიოშა ჯაფარიძეები, სოსო ასლანიშვილი, შოთა მიქელაძე, დავით წერეთელი, რუსები მარია პრეობრაჟენსკაია, დუხოვსკოი და სხვ.

1928 წელს სიმონ ჯაფარიძის ხელმძღვანელობით მყინვარწვერზე ავიდა „მოსკინოს“ გადამღებთა ჯგუფი რეჟისორ ნიკოლოზ ლებედევთან ერთად და მთამსვლელობის ისტორიაში პირველად 5000 მეტრის სიმაღლეზე გადილო ფილმი „კავკასიის კარიბჭე“ („ერატა კავკაზა“). აღსანიშნავია, რომ ამ ექსპედიციაში მონაწილეობდა იაგორ კაზალიკაშვილის უფროსი ვაჟი სტეფანე.

იაგორ კაზალიკაშვილი, ქართული და საბჭოთა ალპინიზმის ფუძემდებელი არაერთი საეტაპო და მნიშვნელოვანი ასვლის მონაწილეა, რომელთაგან განსაკუთრებით აღსანიშნავია პირველი ქართული და საბჭოთა ასვლა თეთნულდისა (1930 წ.) და უშბის (1934 წ.) მწვერვალებზე.

პოეტმა და სახალხო მთქმელმა – იაგორ კაზალიკაშვილმა მთელი პოემა უძღვნა უშბაზე ასვლა-ჩამოსვლის ეპოპეას, რომელშიც შესანიშნავადაა გალექსილი მთამსვლელთა ყოველი ნაბიჯი. პოემა საკმაოდ საინტერესო, მაგრამ მოზრდილია. ამიტომ მხოლოდ რამდენიმე სტროფს შემოვთავაზებთ, რათა წარმოდგენა შეგიქმნათ იაგორ კაზალიკაშვილის პოეტურ გულწრფელობასა და ნიჭიერებაზე. თავისი მოზრდილი პოემის დასასრულ, ავტორი საკუთარ ასვლათა ერთგვარ ნუსხასაც ვეთავაზობს:

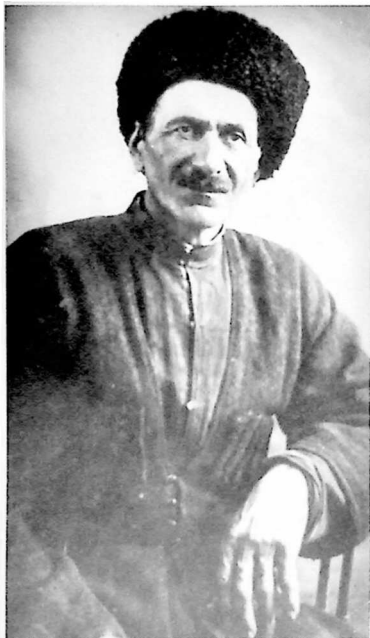
1934 წ. იაგორ კაზალიკაშვილი და გიო ნიგურაიანი უშბის ძირში

„რვასა მთასა ვარ ასული, რვასა მთაზედა რებული;
მარუხ, ლაკობა, ერწახვი, იაღბუხ, სახელდებული;
ოსეთი ადაი-ხოხი, შიგ შუა მთებნი დებული;
ყინვარწვერი და თეთნულდი ესაც უშბაი, ქებული.
ას ოცი ჯიხვი მამიკლავს და ოცი მგელი ხელითა.
საწყალის გლეხის შეილი ვარ, მთაი გაზრდილი ქერითა.
მაინც ვერ გაჟებდ, უშბაო, შენის ჩონჩხების ცქერითა,
გათავდა უბის წიგნაკი შენის ლექსების წერითა“.

გარდა მწვერვალებზე განხორციელებული სპორტული ასვლებისა, იაგორ კაზალიკაშვილს დიდი წვლილი მიუძღვის მყინვარწვერის კალთებზე, ზღ. 3700 მ-ზე მაღალმთიანი მეტეოროლოგიური სადგურის ასაშენებლად ადგილის შერჩევასა და მშენებლობის პროცესში სათანადო კონსულტაციის გაწევაში. მნიშვნელოვანია ის ფაქტიც, რომ მეტეოსადგურის პირველი მოზამთრეები 1933-34 წლის ზამთარში სადგურის უფროს დავით შარაშიძესთან ერთად იაგორ კაზალიკაშვილი და სანდრო გვალია იყვნენ, რომელთაც დიდი წვლილი შეიტანეს მეტეოროლოგიური კომიტეტის მიერ წარმოებულ სამეცნიერო მუშაობაში.

აღიშნა ვაფარიძე ივონებდა რა იაგორ კაზალიკაშვილთან ერთად განხორციელებულ პირველ ასკლას თეთნულდზე. მისადმი მიძღვნილ ნარკვევში წერდა:

„მოუხედავად მრავალი სამსახურებრივი და ოჯახური ხასიათის დაბრკოლებებისა, იაგორი ჩამოვიდა ყაზბეგიდან თბილისში ჯგუფთან შესაერთებლად, მან გაასაღებდა ჯგუფის წევრთა რწმენა და იმედი დასახული მიზნის მიღწევისა. თვით მსველელობის დროს, როგორც თეთნულდზე,

1923 წ. მყინვარწვევრზე პირველი ქართული და საბჭოთა ექსპედიციის მგზური იაგორ კაზალიკაშვილი

ისე უშმაზე, იაგორი იჩენდა მაღალმოთიანი ბუნებისადმი საუკეთესო და იშვიათ დაინტერესებას, სიფიზიზლესა და გამოცდილებას. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს, რომ 14 ივლისის ასკლა თეთნულდზე, რომელიც ჯგუფმა ერთი დღის განმავლობაში მოახდინა პირდაპირ სოფ. ადიშიდან (დაახლოებით 32 კილომეტრის გავლით მწვერვალამდე და უკან), მოწყობილი იყო იაგორის წინადადებით. კარგი მთამსვლელისათვის საჭირო თვისებებს გარდა, რითაც ყოველთვის გამოირჩეოდა იაგორი, მას ახასიათებს იშვიათი კეთილშობილება და ბუნებრივი კულტურული სიმაღლე. მისი ლექსთა მღერა და ჩონგურზე დაკვრა ჩვენი ხალხური შემოქმედების საკმაოდ ღირსშესანიშნავ ნიმუშს წარმოადგენს. თავისი ადამიანური თვისებების წყალობით იაგორი არა მარტო მათში იწვევს ღრმა მეგობრულ გრძნობას, ვისთანაც ის თანამგზავრობს, არამედ მათშიაც, ვისაც ის ხვდება თავისი მოგზაურობის დროს. ასე იყო ჩვენი ჯგუფის მოგზაურობის დროსაც: იაგორმა გულწრფელი და ღმა მეგობრული სიყვარული და პატივისცემა დაიმსახურა სვანებს შორის ყველგან და განსაკუთრებით სოფ. ადიშიში...

მეორე მოგზაურობა მყინვარწვევრისკენ მე მომიხდა იაგორასთან ერთად იმავე 1931 წელს ივლისში. ჩვენთან ერთად იყო აგრეთვე სოფ. სტეფანწმინდის მცხოვრები ნიკო ქიიკაშვილი, რომელიც პირველად მოდიოდა მყინვარწვევრზე. ამ შემთხვევაში ჩვენ წავედით სრულიად ახალი გზით, რომლითაც მანამდე არავინ ასულა მყინვარწვევრზე. ეს გზა მიიმართება სოფ. სტეფანწმინდიდანვე დაწყებული მწვერვალამდე

დედლორაკის მყინვარსა და აბანოს მყინვარს შორის მდებარე წყალგამყოფ ქედზე. მოგზაურობა წარმატებით დასრულდა – ჯგუფი მთელი შემადგენლობით სრულიად უვნებლად ავიდა მწვერვალზე. ამით გაიხსნა მყინვარწვევრისკენ კიდევ ერთი საინტერესო და შედარებით ადვილი გზა. ეს მიღწევა შედეგია იაგორის თანამგზავრობისა ჩემთან, მისი დახმარების, გამოცდილების და ყველა იმ ძვირფასი თვისებებისა, რომელნიც იაგორს ახასიათებენ, როგორც საუკეთესო ადამიანს და მთელი საბჭოთა კავშირის მასშტაბით პირველ მგზურს“.

ამ შეფასებებიდან ნათელი ხდება იაგორ კაზალიკაშვილის პიროვნება, მისი სულისკეთება. თუკი ყოველივეს მის პოეტურ ნიჭსაც დაეუმატებთ, წარმოჩნდება ზნეობით, ღირსებითა და ვაჟაკურნი შემართებით შექმნილი ადამიანი, რომელმაც მთელი ცხოვრება შრომითა და სიკეთით გაატარა.

იაგორ კაზალიკაშვილის სიკეთე და მოყვასისადმი სიყვარული ტრადიციად მოჰყვება მის შთამომავლობას. მისმა სამივე ვაჟმა მოსინჯა თავი მთამსვლელობაში, მეორე მსოფლიო ომი მეხვიით დაატყდა კაზალიკაშვილების ოჯახს – სამივენი ფრონტის წინა ხაზზე გაიწვიეს. საბედნიეროდ ყველანი ცოცხლები დაბრუნდნენ, თუმცა ნაბოლარა ვაჟი ალექსი - დაჭრილი და დაინვალიდებულია

ამის მიუხედავად ყველამ მშენებრი ოჯახი შექმნა. ალექსი მაძისეულ სახლში დარჩა სტეფან-წმინდამი და ეთერ ბულაშვილთან ერთად ბრწყინვალე ოჯახს ჩაუყარა საფუძველი, სამივე შვილი - მერი, ნინო და იაგო - სიკეთითა და სიყვარულით აღზარდეს, რომელთაც ღირსეულად გააგრძელეს ოჯახის ტრადიციები და ათწლეულების განმავლობაში კვლავაც ქართველ მთამსვლელთა საყრდენსა და თავშესაფარს წარმოადგენენ.

გოჯი ზურებიანი, გიო ნიგურიანი, იაგორ კაზალიკაშვილი, აღსილ აუღლიანი

1935 წლის შემოდგომით, როცა უკურნებელი სენით შეპყრობილი სარეცელს მიჯაჭვული იაგორ კაზალიკაშვილი თავისავე ლექსს ფანდურზე ამღერებდა და სამუდამოდ ეთხოვებოდა მშობლიურ მთებს, მყინვარწვევრზე ავიდა მე-2 ქართული მსროლელი ღივიზიის ნაკრები და მწვერვალიდან გაისმა ზარბაზნის ზალბი, რომელმაც თითქოს ქვეყანას აუწყა მთის მგონის, შესანიშნავი მეგზურისა და მთამსვლელის იაგორ კაზალიკაშვილის უკვდავებაში გადასახლება. მწვერვალიდან ჩამობრუნებული ექსპედიციის ხელმძღვანელები: კაკო მარი და დავით წერეთელი მთამსვლელებთან ერთად საპატიო ყარაულში დადგნენ და პატივი მიაგეს უახლოესი მეგობრისა და მთაში მათი განუყრელი თანამგზავრის იაგორ კაზალიკაშვილის ხსონას.

იაგორ კაზალიკაშვილის პატივსაცემად, ყაზბეგის მაღალმთიანი მეტეოსადგურის მახლობლად არსებულ ღამის სათევს დიდ ლოდთან „იაგორას ნიში“ ჰქვია; „იაგორას მისაკალი“ ეწოდება რაჭაში, მწვერვალ ბურჯულას აღმოსავლეთით კავკასიონის მისასვლელს; 1933 წელს სოსო ასლანიშვილის რედაქტორობით გამოიცა მისი ლექსების კრებული, ზოლო დენიზა გოზალიშვილმა მიუძღვნა წიგნი „მთის მგონანი“. სტეფანწმინდამი, მამაპაპეულ სახლში გახსნილია იაგორ კაზალიკაშვილის სახელობის მთამსვლელთა მუზეუმი.

ალექსანდრა ჯაფარიძე ის პიროვნება გახლდათ, რომელმაც თავის ძმებთან — სიმონთან და ალიოშასთან ერთად საფუძველი ჩაუყარა ქართულ ალპინიზმს და სათავე დაუდო მთამსვლელობის გმირულ ისტორიას საქართველოში.

იგი ზემო იმერეთში, ჭიათურის რაიონის ერთ-ერთ ულამაზეს სოფელ ხრეთში დაიბადა 1895 წლის 11 თებერვალს. რვა წლის ალექსანდრა უფროსმა ძმამ — ვანომ ქუთაისის წმინდა ნინოს ქალთა გიმნაზიაში მიიბარა. თვითონ კი პეტერბურგს გაემგზავრა, სადაც უნივერსიტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტზე სწავლობდა. 1905 წელს სტუდენტთა გამოსვლებში მონაწილეობისათვის, მეფის მთავრობამ იგი დააპატიმრა და პეტრე-პავლეს ციხეში ჩასვა, სადაც დაავადდა და 24 წლის ასაკში გარდაიცვალა.

ათი წლის ალექსანდრას სულში ბავშვური უშუალობით და ღრმა განცდით აღიბეჭდა ოჯახის ეს დიდი ტრაგედია. ცხოვრებამ თითქოს თავიდანვე გააფრთხილა და შეამზადა იგი მრავალი განსაცდელისათვის.

ჯაფარიძეთა ოჯახიდან მთამსვლელობას პირველად ალექსანდრა ეზიარა 1923 წელს.

კავკასიონის მწვერვალები ალექსანდრას ღვიძლი ძმები არიანო — ამბობდა ლევან გოთუა, რადგან ამ მწვერვალებზე სამუდამოდ დარჩა მისი ძმების ახალ-

გაზრდული სული და კავკასიონმა მხოლოდ მშათა ნამუხლარზე წასული დის წინაშე მოიხარა ქედი. დამ ძმების სისხლი არ შეარჩინა უშბასა და თეთნულდს.

„პირველად მე დაეადგი ფეხი მთების ამაყ გულს. პირველად მე შევაღე მათი სული და ჩემს ძმებზე კი იყარეს ჯავრი. იქნებ, ამით უფრო მეტი ენება მომაცენეს, სული ჩამითუთქეს, გამომიწვიეს...“ ასე ჩაუწერია თავის დღიურში ალექსანდრა ჯაფარიძეს და დიდი ტკივილებისა და განსაცდელის მოუხედავად, მან ვაჟკაცურად მიიღო მთების ეს გამოწვევა ...

1929 წელს, თეთნულდზე ასვლის დროს, მეგობრის გადასარჩენად შემართული, 33 წლის ასაკში დაიღუპა მთამსვლეელი და გეოლოგი, ლოპოტის თეთრი მარმარილოს საბადოს აღმოჩენი — სიმონ ჯაფარიძე...

გლოვამ დაისადგურა ჯაფარიძეთა ოჯახში, მაგრამ დაუოკებელია მათი სწრაფვა მწვერვალებისაკენ. ერთი ძმა მკორემ შეტკავალა. ალექსანდრას მომდევნო ძმა — ალიოშა ამოუღდა მხარში. და—ძმამ სიმონის საფლავზე ფიცი დადო — მისი დამსხვრეული ოცნებების აღსადგენად, წლისთავზე თეთნულდი დაეპყროთ.

— „თუ არა სიმონის სიკვდილი, მე იქნებ არასოდეს მეფიქრა მთებზე“ — წერდა ერთგან ალიოშა.

— „სიმონის დაღუპვის შემდეგ, დაუძლეველი სურვილი გავეკინა გვენახა და გამოგვეკვლია ის ადგილები, სადაც მან უკანასკნელად დაადგა ფეხი“ — იგონებდა ალექსანდრა.

სიმონის დაღუპვიდან ერთი წლის შემდეგ თეთნულდზე ოთხნი ავიდნენ: და—ძმა ჯაფარიძეებმა მათი მუდმივი თანამგზავრი მთაში, მოხვეე იაგორ კახალიკაშვილი და სვანი ადსილ ავალიანი.

თეთნულდიდან გამობრუნებულებმა უშბის მწვერვალიც დაზვერეს, მოსინჯეს მისი ძალა, მაგრამ უნაგირაზე ასულებს, უამინდობამ ზელი ააღებინა მწვერვალზე. უშბაზე ასვლა რამდენიმე წლით გადაიდო.

თეთნულზე ასვლის შემდეგ დაძმამ არაერთი მწვერვალი დალაშქრა კავკასიონზე, მაგრამ თავისი მნიშვნელობით განსაკუთრებული იყო ქართველების პირველი ასვლა უშაზე 1934 წლის აგვისტოში.

...მწვერვალამდე 200-დე მეტრი რჩებოდა, დალილებს ღამემ მოუხერხებელ ადგილზე რომ მოუსწრო. აქ ერთი ადამიანი თუ გაათევდა, ისიც ნახვერად დამჯდარი, ისინი კი ოთხნი იყვნენ. აუცილებელი გახდა 200 მეტრით ქვეით დაშვება. შეუუხდნენ. ენახებოდათ ტანჯვით გამოვლილი მანძილის დაკარგვა, მაგრამ სხვა გამოსავალი არ იყო. გადაწყდა უკან დაბრუნება. მხოლოდ აღექსანდრა არ აპირებდა წასვლას. მას გამოცდილება კარნახობდა, რომ ამ კრიტიკულ მომენტში მცირე დაბრკოლებამ შეიძლება ხელი ააღებინოს განზრახვაზე მის თანამგზავრებს. ალიოშა მიუხვდა დას ჩანაფიქრს და დათანხმდა, აღექსანდრა მარტო დარჩენილიყო ღამის სათევად. თვითონ კი იაგორთან და გიოსთან ერთად 200 მეტრით დაბლა დაეშვა.

უშბის ვერტიკალურ კედელზე აღექსანდრა ჯაფარიძის ღამისთევამ გადაწყვეტილი როლი შეასრულა მწვერვალზე წარმატებით ასვლაში.

- „...თუ არა აღექსანდრას თავგანწირვა, ჩვენ, ალბათ ხელს ავიღებდით უშბის დაპყრობაზე“, - იგონებდნენ შემდეგ ასვლის მონაწილეები. პოეტსა და სახალხო მთქმელს - იაგორ კახალიკაშვილს კი ეს ამბავიც ლექსად უთქვამს:

„ქალსა შევხედე, ციყავით ჩამოგვეცქერს, ვითა წყეული,
ბაწარზე დაკიდულია, ნაბადში გამოხვეული.
სიყვარული მაქ მაგისა, როგორც რომ მამას შეილისა,
აღარ მეგონა. თავს ვფიცავ, მზელა ენას დილისა,
ეხლა შევატყვე, ყოფილა ფოლად ნარევი რკინისა,
ამხანაგების გამტანი, არ გამტეხელი პირისა“.

1940 წელს ალიოშა ჯაფარიძის ხელმძღვანელობით ჩატარდა ცენტრალური კავკასიონის დიდი ტრავერსი. პირველად ალპინიზმის ისტორიაში ქართველმა მთამსვლელებმა, ძირსდაუშვებლად, კავკასიონის უმაღლეს და ურთულეს ნაწილში, წურუნგალიდან გესტოლამდე, სურსათის მარაგის შეუქსებლად, მძიმე ზურგანთებით, 13 დღეში, ქედ-ქედ გაიარეს და დალაშქრეს 20-ზე მეტი მწვერვალი, რომელთაგან 11 უმაღლესი კატეგორიის სირთულია იყო და მასში თავიდან ბოლომდე მონაწილეობდა ერთადერთი ქალი - აღექსანდრა ჯაფარიძე. იმ დროისათვის ასეთ ძველ ალპინისტურ ლაშქრობაში ქალის მონაწილეობა პირველი შემთხვევა იყო მსოფლიო ალპინიზმის ისტორიაში. ეს ტრავერსი, თავის დროზე, უმაღლესი კლასის სპორტულ მიღწევად და უმაგალითო ალპინისტურ რეკორდად იყო მიჩნეული.

დაძმა ჯაფარიძეებს, მწვერვლების გარდა, მრავალი მიუვალი მღვიმე-გამოქვაბული, ბუნებრივი სვეტი თუ ქვაბ-სახიზარიც უკვლევიათ. მათ შორის, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი იყო ზეაღლის მიუვალი ციხე-ქვაბულის კვლევა.

ვახუშტის გადმოცემით, ზეაღლის ციხე-ქვაბული „მტრისაგან შეუვალი, მეფეთა საგანძურთ სადები“ იყო. დაძმა ჯაფარიძეებთან ერთად, ალპინისტური ტექნიკის გამოყენებით, ციხე-ქვაბულში შევიდნენ: მწერალი ლევან გოთუა, არქეოლოგი ვიორგი ლომთათიძე, მსატვარი ვერა ბელუცკაია, გეოგრაფი ელენე აბაშიძე, პალეონტოლოგი ნიკოლოზ ბურნაკ-აბამოვიჩი, მთამსვლელები: აღექსანდრე ნემსიწვერიძე, გოგი ჯაფარიძე, ვალია ნასონოვა, სიმონ შხვაცაბაია.

ჩატარებულმა გათხრებმა გამოარკვია, რომ ზეაღლის „განძობსაკაცი“ დიდი ხნის წინ პირწმინდად გაუპარცვავთ და ნივთიერი ნაშთები უკვალოდ გამქრალა.

1945 წლის შემოდგომაზე ალიოშა ჯაფარიძის ხელმძღვანელობით დაიწყო უშა-შხელის დიდი ტრავერსი. საქართველოში მოულოდნელად შემოჭრილმა ციკლონმა ჯგუფს უშაზე მოუსწრო. გრივალმა და ქარიშხალმა, რომელმაც დაბლა, მესტიაში, ხეები ფესვებიანად დათხარა, მთამსვლელები მწვერვალზე დაატყვევა. ერთი კვირის შემდეგ კი არნახული სიძლიერის ზეაგმა

კარავში ღამის სათევად შეფარებული ალიოშა ჯაფარიძე, თავის მეგობრებთან — ქელეში ონიანთან და ნიკოლოზ მუხინთან ერთად, დაუნდობლად დამარხა უშბის ნაპარაკებში.

ძმის დაღუპვით გამოწვეულმა განცდებმა და გლოვამ, თითქოს, ცხოვრების აზრი დაუკარგა ალექსანდრას. მაგრამ აქაც აჯობა თავის თავს, აქაც მონახა სასიცოცხლო ინტერესები. თბილისის პიონერთა და მოსწავლეთა სასახლის ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტში, სადაც იგი პედაგოგად მიიწვია მზია ერისთავმა, ჩვეული გულმოდგინებითა და სიყვარულით შეუდგა ახალგაზრდა თაობის აღზრდას. ამ პატარა კაბინეტში მზია ერისთავმა იმთავითვე შექმნა ის განწყობილება და საფუძველი, ურომლისოდაც ძნელია ჭეშმარიტი მამულიშვილის აღზრდა. მისი აზრით, ბავშვებისა-

1927 წ. მდინარეწვერის ექსპედიცია თბილისიდან გამგზავრების წინ. მარცხნიდან: 1. ნოე ჯაფარიძე, 2. ალიოშა ჯაფარიძე, 3. ? 4. ბუჟან ლორთქიფანიძე, 5. ანდრია კოვალკოვი, 6. დარუჯან ნიკოლაიშვილი, 7. არჩილ ბენაშვილი, 8. დევი მიქელაძე, 9. ვალენტინ თულაშვილი, 10. შოთა მიქელაძე, 11. სიმონ ჯაფარიძე, 12. სოსო ასლანიშვილი. წინ: ვასას კალანდარიშვილი, ალექსანდრა ჯაფარიძე

თვის დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა პირადი მავალითის ძალას. ასეთ სამაგალითო პიროვნებად კი მას უშბის გმირი — ალექსანდრა ჯაფარიძე მიაჩნდა.

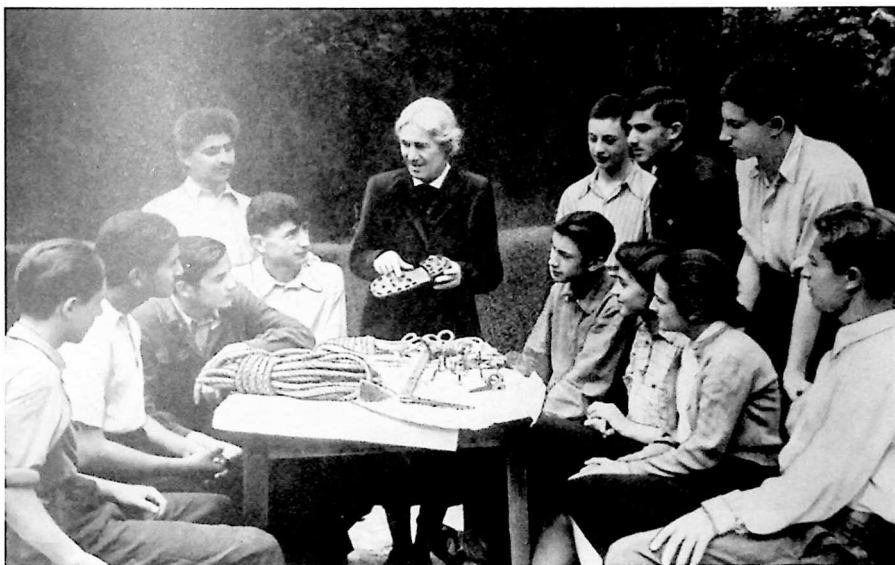
ალექსანდრა ჯაფარიძემ, თავის მოწაფეებთან ერთად, მრავალჯერ შემოიარა საქართველო, დალაშქრა კავკასიონის მწვერვალები, მაგრამ მათ შორის გამორჩეული და დაუვიწყარი იყო დიხ-თაუ-55 წლის ასაკში თავის აღზრდილებთან რევაზ ნათაძესთან, ანატოლი ქვეთარაძესთან, ვახტანგ კვაჭაძესთან, დიმიტრი ყანდარელთან, ატე ნემსიწვერიძესთან, ლევან ასხელდიანთან და ალექსი ივანიშვილთან ერთად, ახალი გზით (დასავლეთიდან, ჩრდილო ქედით) ავიდა მწვერვალზე და პირველი ქალი იყო, რომელმაც ამ ასაკში, ასეთი რთული მწვერვალის დალაშქერა შეძლო.

ალექსანდრა ჯაფარიძეს ცხოვრებამ, მრავალ ტყეილთან ერთად, სიხარულიც ბევრჯერ აწუქა

ასეთი სიზარულის მომგვრელი იყო მისთვის 1948 წელს ლეგენდატკეული ბეთლემის გამოქვაბულის აღმოჩენა მყინვარწყვირის კალთებზე.

– „ხასხასა და დაუყანგე, ზღაპრადტქულ ჯაჭვს ხელით რომ შეეხე, გული კინაღამ ამომივარდა მკერდიდანო“ – იგონებდა ბეთლემიდან დაბრუნების შემდეგ. გაცოცხლდნენ ილიას „განდევილის“ გმირები. ლეგენდა სინამდვილედ იქცა.

გამოქვაბულში ნაპოვნ განძთა შორის ყველაზე მნიშვნელოვანი მე-13 საუკუნეზე ადრინდელი, რელიეფური გამოსახულებებითა და ასომთავრული წარწერებით შემკული დროშა (ხატი) და მე-15 საუკუნის ბრინჯაოს სამეცხა შანდლის ძირი აღმოჩნდა, დანარჩენი ნივთები კი მე-17, მე-18 საუკუნეებს მიეკუთვნებიან.

ალექსანდრა ჯაფარიძე თბილისის პიონერთა და მოსწველეთა სასახლის ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტის მოსწველეთთან

ბეთლემის ლეგენდის გახსნამ დიდი გამოძახილი პოვა, მრავალნი დაინტერესდნენ. მათ შორის, ნობელის პრემიის ლაურეატი, ფიზიკოსი იგორ ტამი, ცნობილი რუსი პოეტი ნიკოლოზ ტიხონოვი და სხვები. 1957 წელს კი, გადასახლებიდან საბოლოოდ დაბრუნებული ლეგენა გოთუას ხელმძღვანელობით და ალექსანდრა ჯაფარიძის მონაწილეობით, ბეთლემს და მყინვარწყვირს ეწვია ახალგაზრდა ქართველ მწერალთა ჯგუფი. ეს ასევე, რომელსაც მწვენიერი ნარკვევი უძღვნა მწერალმა ედიშერ ყიფიანმა, ილიას დაბადების 120 და ვერაგული მკვლელობის 50 წლისთავს მიეძღვნა.

მყინვარწყვირზე პირველი ასვლიდან ზუსტად 30 წლის შემდეგ ალექსანდრა ჯაფარიძემ, თავის უმცროს ძმასთან – ნოესთან ერთად, უხელმძღვანელა თავის მშობლიური კუთხის – ჭიათურის რაიონის მდარაოელთა 52-კაციან ალპინისტს. ეს იყო მისი მე-19 და საბოლოო ასვლა მყინვარწყვირზე. იგი ამჯერადაც თავისი ძმის გვერდით იდგა, უხმოდ გაკურებდა კაკასიონს და მათგან ორ მწვერვალს გამოარჩევდა – თეთნულდას და უშბას. ამ მწვერვალებზე იგი დაღუპული ძმების სახეებს ხედავდა და ამიტომაც ენელებოდა მათთან განშორება. ისევ ძმამ შეაძლებინა შეუძლებელი – იდგა ნაბოლარა ძმის მხარეზე დაყრდნობილი და ჩუმად, უსიტყვოდ ემშვიდობებოდა საყვარელ მთებს...

აღექსანდრა ჯაფარიძე მოხუცებულობის ჟამსაც ვერ თმობდა საყვარელ მთებს. სწორედ ამის დასტური იყო, რომ ქართულად ამბეჭყველა ცნობილი ფრანგი მთამსვლელის – მორის ერცოვის გახმაურებული წიგნი „ანაპურნა“. რომელშიც ხატონად და ამაღლელებლადაა აღწერილი ჰიმალაებში პირველი 8000-იანი მწვერვალის აღებისას სტიქიასთან ბრძოლაში გამარჯვებულ მთამსვლელთა უმაგალითო გმირობა და მაღალი ზნეობა. ეს თარგმანი, აღექსანდრა ჯაფარიძის უკანასკნელი საჩუქარი იყო ქართველი ხალხისადმი.

დიღია აღექსანდრა ჯაფარიძის დამსახურება ახალგაზრდა თაობის აღზრდის, კავკასიონის

1958 წ. საქართველოში სტუმრად მყოფ ჩარლზ ვენსს საჩუქარს გადასცემს აღექსანდრა ჯაფარიძე

მიუჯალი მწვერვალებისა და მაღალმთიანეთის კვლევის საქმეში, ხოლო ფასდაუღებელია მისი ღვაწლი ჰიდრომეტეოროლოგიური მეცნიერების განვითარებაში; იგი ერთ-ერთი პირველთაგანი იყო, ვინც მტკიცე საფუძველი ჩაუყარა ჩვენს ქვეყანაში სინოპტიკური მეტეოროლოგიის განვითარებას და წლების განმავლობაში მაღალკვალიფიციურად, დიდი ენერგიითა და მონდომებით უძღვებოდა ამინდის ბუროს ფრიად მნიშვნელოვან ოპერატიულ სამუშაოებს.

აღექსანდრა ჯაფარიძის ცხოვრება და მოღვაწეობა ქართველი ქალის ჭმუნვისა და სიხარულის გმირული გზა იყო. მან ეს გზა უმწიკლოდ, სუფთად და სამაგალითოდ გაიარა. სწორედ ამიტომ ჩვენი დროის უდიდესმა მსახიობმა ვერიკო ანჯაფარიძემ ასე მიმართა აღექსანდრა ჯაფარიძეს, რუსთაველის თეატრში გამართულ 70 წლისთავისადმი მიძღვნილ საიუბილეო საღამოზე:

„ჩვენი ცოცხლო ლეენდავ! ძვირფასო აღექსანდრა! მრავალი ქალის როლი განმისახიერებია ჩემი მოღვაწეობის მანძილზე, მაგრამ ნამდვილად გამიჭირდებოდა მეთამაშა ისეთი ქალის როლი, რომელშიც ისე იჩნებოდა ქალური სინაზე და დიდი ვაჟკაცობა შერწყმული, როგორც ეს თქვენშია.

თქვენი სახელი უკვდავია, როგორც მარადიულია თქვენს მიერ მრავალჯერ დამორჩილებული. მაგრამ მაინც ამაყი და უდრეკი, ჭაღარა კავკასიონი! იცოცხლეთ დიდხანს ჩვენი ერის საამაყო, ჩვენი ხალხის სადიდებლად!

„მინეარით შეგვერცხლია თმები,
მინეარების ნაზო დედოფალო,
დაგილაშქრავს გულზეიადი მთები,
ჩენი ქვეყნის ღირსეული ქალო!“

ალექსანდრა ჯაფარიძე 1974 წლის 27 ნოემბერს ჩუმაღ-უხმაუროდ განერიდა ამ წუთისოფელს და კერის ბაღში დაკრძალეს თავისი ძმების გვერდით. იგი ვალმოზხილი წავიდა ამ ქვეყნიდან, მაგრამ მისი სიცოცხლე არ დამთავრებულა, კვლავ გრძელდება, რადგან უანგაროდ დახარჯული სიცოცხლე არ კვდება.

ყოველწლიურად, ალექსანდრა ჯაფარიძის დაბადების დღეს, მის საფლავზე მრავლად იკრებიან უკვე ჭადარაპერეული ადამიანები. ისინი ალექსანდრა ჯაფარიძის აღზრდილები არიან. მათ არასოდეს ავიწყდებათ ამაგდარი მასწავლებელი, საყვარელი «დეიდა ალექსანდრა», რომლის ცხოვრებაც ლევენდას ჰგავდა და... ეს ლევენდა სინამდვილე იყო...

* * * * *

ქართულ ალპინიზმის ისტორიაში გამორჩეული ადგილი უჭირავს ქართული და საბჭოთა ალპინიზმის ერთ-ერთი ფუძემდებელს, ღვაწლმოსილ მკურნალსა და საზოგადო მოღვაწეს **იოსებ (სოსო) ასლანოვშიძეს**, რომელმაც მთელი ცხოვრება საკუთარი ქვეყნისა და ხალხის სამსახურში გალია.

1923 წელს იგი ალექსანდრე ღიბებულის სამეცნიერო ექსპედიციას ექიმად გაჰყვა მინეარწვერზე და აქედან მოყოლებული, სიცოცხლის უკანასკნელ წუთამდე, თავის ძირითად სპეციალობასთან ერთად, მთამსვლელობა მისი ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი იყო.

ამის დასტურად საკმარისია დავასახელოთ, რომ იგი იყო საქართველოს ალპური კლუბის ერთ-ერთი დამაარსებელი, სპორტის დამსახურებული ოსტატი, ქართული ალპინიზმის ისტორიის ერთ-ერთი საუკეთესო მკოდნე, მთამსვლელობის გულშემმატიკივარი და მისი გულმხუვრავლე პოპულარიზატორი.

ჯერ კიდევ 1935 წელს მან შეაჯავა ქართველ მთამსვლელთა 10-წლიანი მიღწევები და გამოსცა წიგნი „მთამსვლელობა საქართველოში“. ამავე სათაურით 1954 წელს დავით ფურცელაძესა და ოთარ გივინიშვილთან ერთად მიზრდილი კრებული მოამზადა, რომელიც დღემდე სამაგიდო წიგნია ქართული მთამსვლელობით დაინტერესებული მკითხველისათვის. მთამსვლელობასთან დაკავშირებით სხვადასხვა დროს გამოსცა წიგნები: „მინეარწვერზე ასვლა შემოდგომით 1927 წლის 9 ნოემბერს“ (1928 წ.), „ექიმის მუშაობა ტურიზმისა და ალპინიზმის დარგში“ (1933 წ.), „უშბას მწვერვალისაკენ“ (1934 წ.) და სხვა მრავალი, რომლებიც მთამსვლელობას განსაკუთრებულ ხიბლს სძენდა და ახალგაზრდობაში დიდ ინტერესს აჩენდა.

სოსო ასლანოვი მთავის ქვეყანაზე უსაზღვროდ შეყვარებული ადამიანი გახლდათ. ამ სიყვარულით იყო გაჯერებული მისი საქმიანობის ყველა სფერო - მედიცინა, მთამსვლელობა, მწერლობა, ჟურნალ-გაზეთების რედაქტორობა, მსახიობობა თუ ქართული სუფრის თამადაობა, რაშიც ტოლს არავის უდებდა. ქართველი კაცის მანასიათებელი კეთილშობილებიდან გამომდინარე, იგი ძალზე ადვილად ურიოერ-თობდა მკაცრი ბუნების მთიელებთან, ამაში მისი პუმანური სპეციალობა - ექიმობაც ეხმარებოდა.

1925 წელს საქართველოს განმართულობის სახალხო კომისარიატის მიერ, საქართველოს მკურნალთა მესამე სამეცნიერო კონგრესის დადგენილების შესაბამისად, სენათში გაიგზავნა ესპელიცია ჩიყვისა და ჩიყვიანობის შესწავლის მიზნით. ექსპელიციაში თავისი მასწავლებლის, პროფესორ ალექსანდრე მაჭავარიანის წინადადებით, მონაწილეობდა ახალგაზრდა ექიმი სოსო ასლანიშვილი, რომელმაც შესანიშნავად გაიცინო არა მარტო სენათის ბუნება და მარადთოვლიანი მწვერვალები, არამედ გამოიკვლია ქვემო და ზემო სენათში ჩიყვის გავრცელების არეალი, შეკრიბა საკმარისი მასალა, რომლის საფუძველზეც გააშუქა ჩიყვის აღმოცენების მიზეზები, რაც იმ დროს უზარმაზარი მნიშვნელობის საქმე იყო. დაადგინა და დაადასტურა, რომ სენათში ჩიყვის გავრცელებას უშუალო კავშირი აქვს წყლებთან. ნაკლებად არის გავრცელებული იმ მიდამოებში, სადაც სუამქანებრივია და კლდოვანი წყაროების წყალი, ხოლო თითქმის არაა იმ ადგილებში, სადაც მინერალური წყლებია. სწორედ ამ საქმიანობიდან გამომდინარე მოიპოვა მან სენათის მოსახლეობის დიდი სიყვარული და პატივისცემა. დასტურად ის ფაქტიც კმარა, რომ ბენოს თემში სოფელ უშხევანარში იგი შეიფარა მაკინე ქურდიანისა და გერმანე მემანიშვილის სტუმართოვყოფარ ოჯახში, რომელიც შემდგომ ათწლეულების მანძილზე ქართველ მთამსვლელთა უცვლელ საყრდენსა და თავშესაფარს წარმოადგენდა უშხის რაიონში მრავალი ურთულესი ასვლის დროს.

განსაკუთრებულია სოსო ასლანიშვილის ღვაწლი 1934 წელს ქართველ მთამსვლელთა უშხაზე პირველი ასვლის მოწოდება-მოზადების საქმეში.

1934 წელს მისი თავმჯდომარეობით შეიქმნა ე.წ. „უშხის ექსპელიციის კომიტეტი“, რომელსაც ევალებოდა ყველა საორგანიზაციო საკითხის მოგვარება და ექსპელიციის შექმნის მიზნების შერჩევა. რასაკვირველია, სოსო ასლანიშვილმა, როგორც სჩეოდა, ყველა საკითხი შესანიშნავად მოაგვარა და გუნდის შემადგენლობაც შეარჩია: ალიომა ჯაფარიძე (ექსპელიციის ხელმძღვანელი), სანდრო გვალა (ექსპელიციის ხელმძღვანელის მოადგილე), ალექსანდრა ჯაფარიძე, იაგორ კახალიკაშვილი. მიქელ პატარიძე, ლევან მარუაშვილი და გიო ნიგურიანი.

ქართველთა პირველი ექსპელიცია უშხაზე წარმატებით დასრულდა და მთელი სენათი დიდი ამბით შეხვდა გამარჯვებულებს, ამაში კი უდიდესი იყო სოსო ასლანიშვილის წვლილი, რომელმაც ეს ისტორიული ასვლა საყოველთაო სახალხო ზეიშად გადაქცია და ამის შესახებ პატარა წიგნი დასტამდა სათაურით „უშხას მწვერვალისაკენ“. საინტერესო და მნიშვნელოვანი ამ ფაქტში ის გახლავთ, რომ იგი აიწყო და დაიბეჭდა მესტიაში ზემო სენათის რაიკომის, რაადამსკომის და რისსაბჭოს გაზეთ „ახალი სენათის“ რედაქციის სტამბაში, რომლის გამეჭ და წიგნის ტექტირედაქტორი იყო შალვა კახანაძე, ბეჭდვის ხელმძღვანელი - საშა ჩიხლაძე, ასოთამწყობნი - ქრისტინე ნაკანი, ელენე ხერგიანი და ნინო ჯაფარიძე, მემანქანე - ნესტორ მუშკუდანი. წიგნი სულ 500 ეგზემპლარად დაიბეჭდა. სოსო ასლანიშვილი ამ წიგნის გამოცემის შესახებ აღნიშნავდა, რომ ეს იყო პირველი წიგნი ზემო სენათში.

1934 წელს უშხაზე ქართველ მთამსვლელთა პირველ ასვლას სენათისათვის მეტად მნიშვნელოვანი როლი რამდენიმე მოვლენა დავიშოვა. ამის შესახებ წერს სწორედ მთითებულ წიგნში სოსო ასლანიშვილი: „აღსანიშნავია აუცილებლად ზემო სენათის ცხოვრებაში 1934 წლის ზაფხულ-შემოდგომის მიჯნა. როდესაც მის სინამდვილეში სამ დიდ მოვლენას აქონდა ადგილი, სახელდობრ:

- 1) 26 აგვისტოს გამოვიდა განახლებით გაზეთი „ახალი სენათი“, მაგრამ მნიშვნელობა სწორედ იმას აქვს, რომ ეს გაზეთი დაიბეჭდა თვით მესტიაში, თვით გაზეთ „ახალი სენათი“-ს სტამბაში
- 2) 31 აგვისტოს უშხას მწვერვალზე ავიდა საქ. პროლეტარული ტურიზმის საზოგადოების მთამსვლური ექსპელიცია
- 3) 2 სექტემბერს ზემო სენათის მშრომელ მოსახლეობამ ჩაიბარა თავისი თვითმფრინავი „ზემო სენათი“-ს სახელწოდებით“...

გარდა მთამსვლელობისა, სოსო ასლანიშვილმა წარუშლელი კვალი დატოვა მედიცინაში, კერძოდ - ენდოკრინოლოგიაში, როგორც ამ დარგის ერთ-ერთმა ფუძემდებელმა; ხელოვნებასა და მწერლობაში, როგორც წიგნების ავტორმა და ჟურნალის - „თეატრი და მუსიკა“, „ხელოვნება“, „შეკრდენა“, „თანამედროვე მედიცინა“ - რედაქტორმა.

სოსო ასლანიშვილი მეგობრობდა იმდროინდელ გამოჩენილ მწერლებთან, პოეტებთან, ხელოვნების სხვადასხვა დარგის ცნობილ მოღვაწეებთან, განსაკუთრებული ურთიერთობა კი ცისფერყანწელებთან ჰქონდა. გადაღებულია ერთ-ერთ ადრინდელ ფილმში. იყო ქართული სუფრის გამორჩეული თამადა, მაგრამ მისი გატაცება მინც შოთა რუსთაველი და მისი „ვეფხისტყაოსანი“ იყო. მას ჰქონდა „ვეფხისტყაოსნის“ გამოცემების უნიკალური კოლექცია და თავის სიცოცხლეში 81 გამოცემას მოუყარა თავი, რომელთაგან 41 საქართველოში იყო გამოცემული. მის კოლექციაში იყო 1812 წლის ვახტანგისეული გამოცემა, 1883 წელს ქუთაისში, 1891 წელს ოზურგეთში, 1896 წელს ახალსენაკში, 1899 წელს ბათუმში გამოცემული ეგზემპლარები. აგრეთვე ბერლინში გამოცემული 7 სმ X 4,5 სმ ფორმატის პატარა „ვეფხისტყაოსანი“, რომლის სულ 500 ეგზემპლარი დაიბეჭდა, 1899 წელს არტურ ლაისტის მიერ დრეზდენში და 1955 წელს პუგო პუპერტის მიერ ბერლინში გერმანულ ენაზე გამოცემული წიგნები. მარჯორი უორდროპისეული 1912 წელს ლონდონში და 1938 წელს მოსკოვში ინგლისურ ენაზე გამოცემული „ვეფხისტყაოსანი“ და ა.შ.

ჩემს მეხსიერებას დღემდე შემორჩა ბავშვობისდროინდელი მოგონება, რომელიც სოსო ასლანი-

1948 წ. ალპინიადა მყინვარწყვერზე სანდრო გვალის ხელმძღვანელობით მიძღვნილი ქართული და საბჭოთა ალპინიზმის 25 წლისთავისადმი. ალპინიადის მონაწილე ვეტერანი მთამსვლელები: ერეკლე ლუკაშვილი, ალექსანდრა ჯაფარიძე, სოსო ასლანიშვილი, მარო ტყაყაძე, ივანე კუკაყაძე, მარო ბეჟანიშვილი

იშვილის „ვეფხისტყაოსნის“ კოლექციონერობასთანა დაკავშირებული.

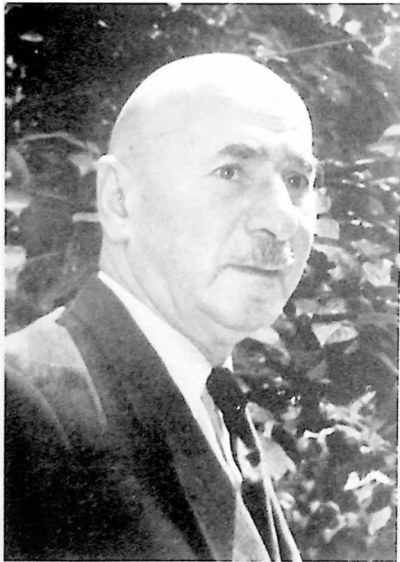
საბჭოთა კავშირის მწერალთა დელეგაცია ჩინეთს ესტუმრა და საქართველოდან ამ ჯგუფში პოეტი ხუტა ბერულავა ჩართეს. ამ პერიოდში ჩინელმა ლი ტი ემ ჩინურ ენაზე თარგმნა „ვეფხისტყაოსანი“, რომლის ყდას ირაკლი თოიბის ნახატი ამშვენებდა. სოსო ასლანიშვილმა სთხოვა ხუტა ბერულავას, ჩინური თარგმანის მისი კოლექციისათვის საქართველოში ჩამოტანა, მაგრამ იმ დროს უცხოეთიდან რამიეს შემოტანა (თუნდაც წიგნის) საგანგებო ნებართვის გარეშე ყოველად წარმოუდგენელი იყო.

როგორც მახსოვს, ხუტა ბერულავას რომ საქართველოში „ვეფხისტყაოსნის“ ჩინური თარგმანის ერთი ვეზემქლარი ჩამოეტანა, ცეკას სპეციალური ნებართვა დასჭირდა. ამის შესახებ იმდენი საუბარი და მითქმა-მოთქმა იყო, რომ მაშინ პატარა ბიჭს სამუდამოდ დამამახსოვრდა. ხუტა ბერულავამ, რა თქმა უნდა ჩამოუტანა სოსო ასლანიშვილს „ვეფხისტყაოსანი“ და ამ პერიპეტეიების სამახსოვროდ წაუწერა: „ასლანიშვილების ოჯახს – ხუტა ბერულავა“.

მრავალ სხვა საქმეშიც გამოჩენილი იყო სოსო ასლანიშვილის მოღვაწეობა, მაგრამ სამწუხაროდ, მას აღარ დასცალდა თავისი ქვეყნისა და ხალხის უანგარო სამსახური. 1955 წელს, 64 წლისა, იგი ავტოავარიამი დაიღუპა. სოსო ასლანიშვილის ტრაგიკული სიკვდილი დიდი დანაკლისი იყო ქართველი მთამსვლელებისათვის, რადგან იგი ბურჯად ედგა ქართულ მთამსვლელობას – ამ ჭეშმარიტად ეროვნულ საქმეს და კეთილი სიტყვით, ცოდნით, გამოცდილებითა და საქმიანობით სამაგალითო იყო ახალგაზრდებისათვის.

* * * * *

ქართული ალპინიზმის ისტორიაში მნიშვნელოვანია აკადემიკოს **ნიკო კეცხოველის** ღვაწლი, რომელიც ათწლეულების განმავლობაში საქართველოს ალპური კლუბის თავმჯდომარე იყო.

ამ პერიოდში საქართველოს ალპური კლუბი წარმოადგენდა ერთადერთ ორგანიზაციას კავკასიაში, რომელიც მთამსვლურ საქმიანობას მასშტაბურად და წარმატებით ახორციელებდა. ქართულმა მთამსვლელობამ რომ დიდი სახელი და ავტორიტეტი მოიპოვა, ამაში, რა თქმა უნდა, განუზომელია ნიკო კეცხოველის დამსახურება.

„კვალი ნათელი“ - ასე უწყოფედ ბ-ნი ნიკოსადმი მიძღვნილ ამ მოგონებას, რომელშიც მისი მთამსვლური საქმიანობის რამდენიმე ეპიზოდი მოხმობილი.

ქართული მთამსვლელობის ისტორიაში მრავალი სახელოვანი მამულიშვილი მოღვაწეობდა, მაგრამ იშვიათია იმ რეგალიების მქონე პირივნება, რომლებითაც ბ-ნი ნიკო კეცხოველი იყო „აღჭურვილი“.

1923 წლიდან მოყოლებული, ნიკო კეცხოველმა ცხოვრების დიდი და სახელოვანი გზა გაიარა. იყო პედაგოგიური ინსტიტუტის (ამ დროს ბოლშევიკებმა თბილისის უნივერსიტეტი პედაგოგიურ ინსტიტუტად გადააკეთეს და ივანე ჯავახიშვილი უნივერსიტეტიდან გააძევეს.

საბუნდოროდ, რამდენიმე წელიწადში პირვანდელი ფუნქცია აღუდგინეს და ივანე ჯავახიშვილიც დააბრუნეს უნივერსიტეტში) დეკანი, თსუ-ისა და სხვადასხვა ინსტიტუტების ბოტანიკის კათედრის გამგე, თსუ-ის საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტის დეკანი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ერთ-ერთი დამაარსებელი, ბიოლოგიის განყოფილების აკადემიკოს-მდივანი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი, თსუ-ის რექტორი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ბიოლოგიის განყოფილების აკადემიკოს-მდივანი, საქართველოს ბოტანიკური საზოგადოების თავმჯდომარე, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ბოტანიკის ინსტიტუტის დირექტორი, საკავშირო ბოტანიკური საზოგადოების პრეზიდენტის წევრი, მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, რუსთაველის

პრემიის ლაურეატი, დაჯილდოებული იყო ლენინისა და შრომის წითელი დროშის 3-3 ორდენით, საპატიო ნიშნის ორდენით, იაკობ გოგებაშვილისა და ივანე ჯავახიშვილის მედლით.

ძნელია დაიჯერო, რომ ეს ყველაფერი ერთ კაცს ეკუთვნის, მაგრამ არ შეეცდები თუ ვიტყვი, რომ ნიკო კეცხოველი ქართველი ხალხის მეხსიერებაში მინც თსუ-ის ლეგენდარულ რექტორად დარჩა. ბ-მა ნიკომ ამ თანამდებობაზე მხოლოდ 8 წელი (1945 - 1953 წ.წ.) იღვაწა, მაგრამ ეს წლები ახალი ეპოქა იყო უნივერსიტეტის ცხოვრებაში, ხოლო თუ რა როლი შეასრულა უნივერსიტეტმა ქართული კულტურის, მეცნიერებისა და სპორტის განვითარებაში, ეროვნული ცნობიერების ჩამოყალიბებაში, ზნეობისა და სულიერების გადარჩენის საქმეში, ეს ყველასათვის კარგადაა ცნობილი...

ნიკო კეცხოველი, ვერ კიდევ სტუდენტი, მაგრამ უკვე უნივერსიტეტის თანამშრომელი, 1924 წელს, გიორგი ნიკოლაძის ხელმძღვანელობით, საქართველოს მთიანეთსა და ჩრდილო კავკასიაში მოგზაურობს განუწყერელ მეგობრებთან, გეოლოგებთან - სიმონ ჯავახიძესა და დევი მიქელაძესთან ერთად, სადაც არ იფიქრებს თავის სპეციალობას და მცენარეთა მდიდარი პერბაროუმი 'რის საფუძველზეც შეიქმნა შემდგომ თსუ-ის ბოტანიკის კათედრის პერბაროუმი) ჩამოაქვს, მისმა მეგობრებმა კი პალეონტოლოგიური და მინერალოგიურ-პეტროგრაფიული ნიმუშების უდიდეს კოლექციას მოუყარეს თავი. ეს მოგზაურობა ერთგვარი მოსამზადებელი ვარჯიში იყო მომდევნო წელს იალბუზზე პირველი ქართული ლაშქრობისათვის, რომლის შემადგენლობაშიც თავის თანამგზავრებთან ერთად თვითონაც მოხვდა. იალბუზზე პირველი ასვლისა და თავისი ალპინისტური ნათლობის შესახებ დაწერილებით გვიამბოვებს ბ-ნი ნიკო თავის წიგნში „თოვლიან მთებში“, რომელშიც მთამსვლელ მეგობართა პორტრეტებთან ერთად, სახიფათო აღწერს საქართველოს მთიანეთის საოცარ ბუნებას...

კინაიდან ბ-ნი ნიკოს ლიტერატურულ მოღვაწეობას შეეხებო, არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ იგი ერთადერთი ბუნებისმეტყვეელია საქართველოში, რომელმაც მთამსვლურ-მოგზაურული ჟანრის მხატვრული ნაწარმოებებისათვის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო პრემია დაიმსახურა ლიტერატურის დარგში. დიდა ბ-ნი ნიკოს ღვაწლი ქართული ენის გამდიდრების საქმეშიც. მან უამრავი საბუნებისმეტყველო ტერმინი ამოკრიფა სხვადასხვა კუთხის დიალექტიდან, ძველი წერილობითი ძეგლებიდან და ქართულ ლიტერატურულ, წერილობით თუ სამეტყველო მიმოქცევაში შემოიტანა. თუნდაც ის რად ღირს მთამსვლელებისათვის (და არა მხოლოდ მათთვის), რომ მან დაამკვიდრა ქართულში სიტყვა „მეკლდეური“, აგრეთვე „გზავასყარი“, „მთამალაი“ და ა.შ. განსაკუთრებულია ნიკო კეცხოველის ღვაწლი და დამსახურება ქართული სპორტის აღორძინების საქმეში. 1947 წელს, სწორედ იგი იყო უნივერსიტეტში სპორტული კლუბის ჩამოყალიბების მოთავე და მოამაგე, რომლის თავმჯდომარეობაც, რექტორობის მიუხედავად, თავადვე იკისრა. ამ პერიოდში მიეცა დასაბამი უნივერსიტეტის ალპინისტურ ლაშქრობებსა და ალპინიზებს, რომლებიც შემდგომ ტრადიციად გადაიქცა. ბ-ნი ნიკო ამ საშეილიშელო საქმის სათავეებთან იდგა და წლების განმავლობაში მასაც დაატყო თავისი მაღლიანი ხელი.

ნიკო კეცხოველის ღვაწლის აღიარებაზე, მთამსვლელობაში მის დიდ ავტორიტეტზე ისიც მიუთითებს, რომ ალიოშა ჯავახიძის ჯგუფის უშვაზე დაღუპვის შემდეგ, 1948 წლიდან 1963 წლამდე, ბ-ნი ნიკო ხელმძღვანელობდა საქართველოს ალპურ კლუბს, რომელსაც 1945 წელს ალიოშა ჯავახიძის სახელი მიენიჭა და მთამსვლელთა ფედერაციის შექმნამდე მის ფუნქციასაც ითავსებდა.

მე-20 საუკუნის 50-იანი წლებიდან მოყოლებული, ბ-ნი ნიკოს ხელშეწყობით მოეწყო ისეთი ღირსშესანიშნავი ასვლები, როგორებიც იყო შხელდა-უშბის სარეკორდო ტრავერსი, ქართველ მთამსვლელთა პირველი სასიმალო ასვლები ჰამირსა და ტიან-შანში, საბჭოთა კავშირის უმაღლესი მწვერვალის - კომუნისმის პიკის დალაშქერა ახალი გზით, დარევაზის ქედის, ოქტომბრისა და ძერჟინსკის სახელობის მწვერვლების ტრავერსები, ასვლები მოსკოვის, კარლ მარქსის, პრავდის სახელობის მწვერვალებზე.

ჰამირ-ტიან-შანში ჩვენი მთამსვლელების პირველი წარმატებული ასვლების შემდეგ ნიკო

კეცხოველს გაუწინა იდია, კავკასიონის ვარდა, სხვა მათა სისტემების მაღალ მწვერვალსაც შერქმეოდა ქართული სახელები. ჩვენმა სახელოვანმა მთამსვლელებმა ფრთები შეასხეს ბატონი ნიკოს იდას და პამირში განწდა მწვერვალები: „ვაჟა ფშაველა“, „ვიორგი ნიკოლაძე“, „თინათლის მსხვერპლი“, „თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“ და სხვ.

ნიკო კეცხოველის ყოველი საჯარო გამოსვლა, რომელიც საქართველოს, მის ბუნებას, წიადსეულსა თუ მის დაცვასა და გონიერულ მოხმარებას შეეხებოდა, მუდამ გამორჩეოდა ერისკაცისათვის დამახასიათებელი სიბრძნით, ღრმა ანალიზით, სანდო და უტყუარი დასაბუთებით, ლოგიკური

მარინე უთმელიძე, ოთარ კაპანაძე, ალექსანდრა ჯაფარიძე, დენიზა გოზალიშვილი, ნიკო კეცხოველი, ნოე ჯაფარიძე, მარო ტყეაძე ვერის ბაღში, ალპური კლუბის წინ

და ანალიტიკური მსჯელობით. ბ-ნი ნიკოს რამდენ მოხსენებასა და საჯარო გამოსვლასაც კი დავსწრებივარ, არ მახსოვს შემთხვევა, რომელიმე ოპონენტი ბ-ნ ნიკოსთან პაექრობაში გამარჯვებული დარჩენილიყო. იგი მართლაც ილია ჭავჭავაძის მოდემის კაცი იყო, რომელსაც „ერის წყლული აწდა წყლულად“. ასევე დაუეიწყარია ჩემთვის და სამუდამოდ დამრჩა მეხსიერებაში 1957 წლის 1 სექტემბერს წარმოთქმული მისი სიტყვა, როცა 12 წლის შემდეგ, უშმაზე, გულის მყინვარის მიდამოებში იპოვეს ბიძაჩემის - ალიოშა ჯაფარიძის ნეშტი და თბილისში ჩამოასვენეს.

ბატონმა ნიკომ, როგორც ალპური კლუბის პრეზიდენტის თავმჯდომარემ, მთავრობაში დასვა საკითხი, ალიოშა ჯაფარიძის ვერის ბაღში, მისივე სახელობის ალპური კლუბის გვერდით დაქრძალების შესახებ და მთავრობამ წინააღმდეგობის გარეშე დააკმაყოფილა ნიკო კეცხოველისა და მთამსვლელთა საზოგადოების სურვილი.

ნიკო კეცხოველს ფეხით ჰქონდა შემოვლილი საქართველოს მთა-ბარი. კარგად იცნობდა ყოველ კუთხეს, ყოველ ძეგლს. ბუნების დიდი ქომაგი შესანიშნავი მხარეთმცოდნე იყო. პირადი მაგალითითა თუ თავისი შესანიშნავი წიგნებით ქართველ ახალგაზრდებს ასწავლიდა ბუნების მშენიერების შეცნობას და აყვარებდა სამშობლოს. არც ის უნდა დაგვაეიწყდეს, რომ ბ-მა ნიკომ თავისი განუყრელი ფოტოაპარატით გადაღებული საქართველოს მთიანეთის უნიკალური კადრები

და დიდებულ მთამსვლელთა დაუეიწყარი პორტრეტები დაგვიტოვა, რომელთა გარკვეულმა ნაწილმა დამშვენა კიდევ ალ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპურ კლუბში ჩვენს მიერ აღდგენილი და განახლებული მთამსვლელთა მუზეუმი.

ნიკო კეცხოველისდარ ადამიანებს დიდებულ ძეგლებს უდგამენ. მის სახსოვრად კი მხოლოდ ერთი პატარა მემორიალური დაფა დგას მთაში, ფშავეში, აწუნთის უღელტეხილზე - მის საყვარელ გადასახედზე, რომელზეც ხალხური ლექსის ერთი სტროფია ამოკვეთილი:

„კარგ ყმასა სწუნობს სოფელი,
იტყვიან - კარგი რად არი?!
როცა კი გაუჭირდებათ,
ყველა კითხულობს - სად არი?...“

მართლაც და. როგორ გვჭირდება ნიკო კეცხოველი და მისი მსგავსი მოღვაწეები დღესაც - 21-ე საუკუნეში!

* * * * *

მთამსვლელობის ისტორიაში განსაკუთრებული ალექსანდრე (ალიოშა) ჯაფარიძის ღვაწლი და დამსახურება. მასზე მრავალი წიგნი, ლექსი, მოთხრობა, ფილმი, სტატია თუ ნარკვევია შექმნილი. მეც არაერთი ნარკვევი თუ წერილი მიმიძღვნია ღვიძლი ბიძისათვის, მაგრამ ქართული მთამსვლელობის წინაშე მისი დამსახურების წარმოსაჩინად უფრო მნიშვნელოვანად მივიჩნეო თქვენთვის შემოთავაზებინა მისი თანამედროვეების, მასთან ერთად თოკში ჩაბმული მეგობრების მოგონება-შეფასებები. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა ბ-ნ კოტე ჯაფარიშვილის შეხედულება და ანალიზი ალიოშა ჯაფარიძის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ, რასაც თავის დროზე მიუძღვნა მცირე მოცულობის წიგნი „მთის რაინდი“. ვთავაზობთ ამონარიდებს აღნიშნული წიგნიდან:

„საბჭოთა კავშირის სპორტის დამსახურებული ოსტატი ალექსანდრე (ალიოშა) ჯაფარიძე ეკუთვნოდა ქართველი მთამსვლელების მეორე თაობას, იმ თაობას, რომლის წარმომადგენლებმა, როგორც თვით ალ. ჯაფარიძე წერდა, „თავისი ალპინისტური მოღვაწეობა დაიწყო მაშინ, როცა ალპინისტური მოძრაობა საქართველოში ძირითადად უკვე ჩამოყალიბებული იყო“.

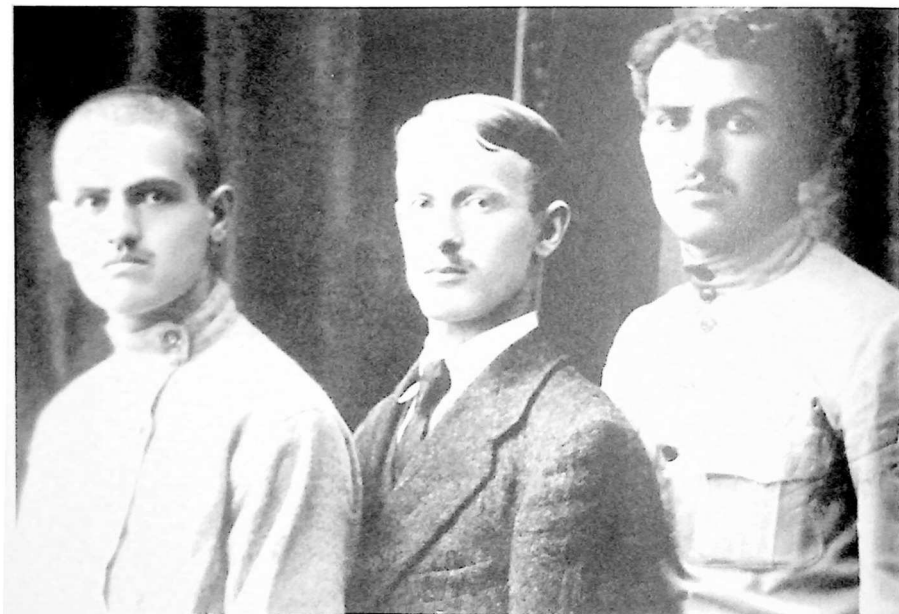
ამ მოძრაობას საფუძვლად დაედო სამშობლოს დიდი სიყვარული და იმ მნიშვნელობის შეგნება, რომელიც მთამსვლელობას აქვს არა მარტო როგორც სპორტის სახეობას, არამედ როგორც კულტურის ერთ-ერთ ფაქტორს და მეცნიერული კვლევა-ძიების დამხმარე დარგს, საფუძვლად დაედო ის შინაარსი და იდეები, რომლებიც დღემდე რჩებიან ალპინიზმის მამოძრავებელ ძალად.

1930-დან 1945 წლამდე მთამსვლელობის განვითარება საქართველოში და თითქმის ყველა გამარჯვება მჭიდროდ არის დაკავშირებული ალიოშა ჯაფარიძის სახელთან. მან თექვსმეტი წელი იმოღვაწა და ამ ხნის განმავლობაში კავკასიონისა და პამირის მწვერვალებზე შეასრულა ასზე მეტი უძნელესი და რეკორდული ასვლა, რითაც საბჭოთა ალპინიზმის ერთ-ერთი საუკეთესო წარმომადგენლის სახელი მოიხვეჭა.

ალიოშა ჯაფარიძე იყო ინჟინერი, ლიტერატორი, საზოგადო მოღვაწე, მაგრამ მისმა პიროვნებამ ალპინიზმში. ამ სიტყვის ფართო მნიშვნელობით, პოვა ყველაზე ნათელი გამოსახულება.

მთამსვლელობა მხოლოდ სპორტი როდია. იგი ამავე დროს ადამიანის მეცნიერულ, კულტურულ და სამხედრო საქმიანობასთანაც არის დაკავშირებული.

მაღალმთიანეთის შესწავლა და მისი საწარმოო ძალთა ჩვენი ქვეყნის კეთილდღეობისათვის გამოყენება საფუძვლად უდევს ალიოშა ჯაფარიძის მიერ მუშაობას. იგი, როგორც ინჟინერი, მუშაობდა საქართველოს მთის მდინარეთა ენერგეტიკული რესურსების გამოკვლევასა და ჰიდროელექტროსადგურთა დაპროექტებაზე.

ალიოშა ჯაფარიძე, დავით ღონღუა, სიმონ ჯაფარიძე

ალიოშა ჯაფარიძის საზოგადოებრივი მოღვაწეობაც მთამსვლელობასთან არის დაკავშირებული. იგი იყო არა მარტო ალპინისტური ორგანიზაციების ხელმძღვანელი და საქართველოს ალპური კლუბის ერთ-ერთი ფუძემდებელი, არამედ ორგანიზატორი ისეთი ღონისძიებებისა, რომელთაც საერთო კულტურული, ისტორიულ-არქეოლოგიური მნიშვნელობა ჰქონდა. ასეთ ღონისძიებათა რიცხვს ეკუთვნის მისი ხელმძღვანელობით რამდენიმე წლის განმავლობაში წარმოებული ხეაგვისა და ორხეის გამოკვებულების, აგრეთვე კაცხის სვეტის გამოკვლევა და მრავალი სხვა, რომელთა ჩატარება მაღალი ალპინისტური ტექნიკის გარეშე სრულიად წარმოუდგენელია, ხოლო თავიანთი მიზნითა და მნიშვნელობით ისინი სცილდებიან ტექნიკურად ძნელად გადასაჭრელი საკითხების ფარგლებს და საქართველოს ისტორიულ და არქეოლოგიურ გამოკვლევაში შეაქვთ წვლილი.

როგორც ლიტერატორი, იგი მილიანად მთამსვლელობასთან არის დაკავშირებული. მას ამტკიცებდა მთა. კავკასიონისა და პამირის დიადმა ბუნებამ, ალპინიზმის სიყვარულმა დააწერინა „უშმა“, „თეთნულდი“, „პამირის მთებში“ და სხვ.

ალიოშა ჯაფარიძეს კარგად ესმოდა მორალური ფაქტორის მნიშვნელობა მთებთან ბრძოლაში და თვითონაც მორალური სიმტკიცისა და ნებისყოფის საუკეთესო მაგალითი იყო. 1934 წელს უშ-

ბაზე ასვლის გამო იგი წერდა: „რაც შეეხება ასეთ მწვერვალზე ასვლისათვის საჭირო ხელსაწყო-იარაღებს, უნდა ითქვას, რომ იგი არ იყო ყოველმხრივ დამაკმაყოფილებელი, მაგრამ ჩვენ გვჭონდა ერთი იარაღი, რომელიც ჩვენი მოწყობილობის ნაკლოვანებათა კომპენსაციას წარმოადგენდა. ეს იყო მთელი ჩვენი კოლექტივის სულიერი სიმტკიცე და ერთუზიანობა. ეს იარაღი ხომ უმთავრესია ყოველ ბრძოლაში, ყოველ საქმეში“.

მის მიერ დალაშქრულ მწვერვალთა შორის ვხვდებით უსახელო მწვერვალებს, რომლებსაც მან დაანათლა სახელები. ასეთია რუსთაველის, სიმონ ჯაფარიძისა და გამარჯვების მწვერვალები ზღის სეობაში. კოტე მარჯანიშვილი, სულხან-საბა ორბელიანი და ევნატე ნინოშვილი ცენტრალური კა-

1930 წ. თეთნულდის ექსპედიცია. ალექსანდრა ჯაფარიძე, ადსილ ავალიანი, გოჯი ზურაბიანი, ალიოშა ჯაფარიძე, იაგორ კაზალიკაშვილი, რომანოზ ავალიანი, გოჯი ჩხეიანი, ვასასი კალანდარიშვილი

ვკასიონის მთავარ ქედზე. უსახელო მწვერვალი წურუნგალსა და ფიტნარგინს შორის, რომელზეც ალიოშა 1938 წელს ავიდა და მისი დაღუპვის შემდეგ მთავრობის დადგენილებით ალიოშა ჯაფარიძის სახელი მიეკუთვნა.

ცნობილ მწვერვალზე ასვლის დროსაც კი გაუბოდა იგი გათელილ მარშრუტებს; ცდილობდა ახალი გზით მისდგომოდა მწვერვალს და ახალი გზით ასულიყო მასზე.

ალიოშა ჯაფარიძემ ახალი გზები დაადგინა 15 მწვერვალზე; მყინვარწვერზე, თეფლიზე, ვი-მარაზე, კიდევანის მაღალზე, სახარის მაღალზე, შტაველერზე და სხვ.

მისთვის მნიშვნელობა არ ჰქონდა, მწვერვალი პირველი კატეგორიისა იყო, თუ სრულიად არ იყო კლასიფიცირებული. ყოველი მწვერვალი მისთვის იყო სამზერაი, ახალი კუთხე, საიდანაც გაჰყურებდა მთებს, მრავალფეროვან ბუნებას და ცდილობდა, რაც შეიძლება მეტი წერტილიდან დაენახა, შეესწავლა და შეეთვისებინა იგი.

1934 წელს პირველი ასვლა სამხრეთ უშბაზე საეტაო თარიღია საბჭოთა ალპინიზმის განვი-

თარებაში, რომლითაც დაიწყო საბჭოთა მოამსვლელიობის ბრწყინვალე მიღწევათა უწყვეტი რიგი.

დასახული ამოცანის განხორციელების პირველი მარცხი ალიოშა ჯაფარიძეს არასოდეს უტრუებს გულს ამოცანის საბოლოო განხორციელებისათვის ბრძოლაში.

1935 წლის მაისში ალიოშა ჯაფარიძე სამჯერ უშედეგოდ ცდილობს შტაელერზე ასვლას და მხოლოდ მეოთხე ცდა მწვერვალზე ახალი გზით ასვლისა სრული გამარჯვებით მთავრდება.

1937 წელს, ტეპლი-თაუდან (4250 მ) გამობრუნებული, კვლავ უბრუნდება მას 1938 წლის ივლისში და წარმატებით ადის ახალი გზით.

აღსანიშნავია აგრეთვე ისიც, რომ გიორგი ნიკოლაძის შემდეგ ისეთი მონღოლებით არავენ მოპ-

1938 წ. სოსო ასლანიშვილი და ალიოშა ჯაფარიძე მწვე. ჯიმარაზე

კიდებია ასვლების დროს ფოტოგადაღებას, როგორცაც ალიოშა ჯაფარიძე; ყველა მისი ასვლა დოკუმენტირებულია მრავალრიცხოვანი ფოტოსურათით, მარტო წურუნგალა-შხარას ტრავერსის დროს მან გადაიღო ექვსასზე მეტი კადრი. „ფედის“ აპარატი ალიოშა ჯაფარიძის მუდმივი თანამგზავრი იყო და მის მიერ გადაღებული რამდენიმე ათასი კადრი ძვირფას მემკვიდრეობას წარმოადგენს; უკანასკნელ წელს მან კინოაპარატზე შეიძინა, მაგრამ, სამწუხაროდ, არ დასცალდა მისი გამოყენება მაღალმთიანეთის პირობებში.

ფართოა ალიოშა ჯაფარიძის მოამსვლური მოღვაწეობის გეოგრაფიული არე. მას ჩატარებული ჰქონდა ასვლები და კარგად იცნობდა მაღალმთიან რაიონებს: ზემო და ქვემო სევანეთს, აფხაზეთის სევანეთს (დალს), ქლეუხორს, ჩრდილო და სამხრეთ ოსეთს, ყაბარდოსა და ზემო რაჭას, ხევსა და ხევსურეთს, აჭარის და გურიის მთიან ნაწილებს, დასავლეთ და აღმოსავლეთ პამირს.

ალიოშა ჯაფარიძის ოსტატობის შესწავლისას ჩვენ, პირველ ყოვლისა, გავინტერესებს ის წყარო, რომლიდანაც მომდინარეობდა მისი ოსტატობა. უეჭველია, რომ იგი შეგნებულად, თანმიმდევრულად მიჰყვებოდა ალპინიზმის იმ ხაზს, რომელიც ქართულ გამყოლ-შეგზურებიდან გადაეცა პირველი თაობის ქართველ მთამსვლელებს და შემკვიდრებით გადმოვიდა მეორე თაობაზეც.

1930 წელს მისი პირველი თანამგზავრები იყვნენ: იაგორ კაზალიკაშვილი, ალმატქირ კვიციანი, იოსებ კობლანი და ადსილ აეალანი, 1931-33 წლებში - ნიკო ქირიკაშვილი, გვიკო ზურებანი და გიო ნიგურიანი. იაგორ კაზალიკაშვილი მისი მუდმივი თანამგზავრი იყო.

ქართველ მთიელთა შორის სვანები და მოხვევები გამოირჩევიან მთებში სვლის ოსტატობით. ყაზბეგელი მთამსვლელები თოვლში სიარულის ოსტატები არიან, ზემო სვანებს კარგად ეხერხებათ როგორც კლდეზე, ისე თოვლში და ყინულში სვლა, თუმცა კლდე და განსაკუთრებით მეტეხ კლდეებზე სვლის მესადღუმენი არიან. სწორედ მთამსვლელი ტექნიკის ეს ხალხური საწყისი იყო ალიოშა ჯაფარიძის მთამსვლური ოსტატობის ძირითადი წყარო. იგი ხშირად აღტაცებით იხსენებდა იაგორ კაზალიკაშვილის მთებისადმი სიყვარულსა და გზის არჩევის უებრო აღლოს. ალიოშა ჯაფარიძემ სწორედ მათგან შეითვისა და ისწავლა საუკუნეების მანძილზე გამოცდილებით შემოწმებული ათასგვარი, ხშირად შეუძნეველი და აღუნუსსავი ხერხი მთასვლისა, უებრო აღლო მთიელისა და მონადირისა, მთების ცოდნა და სიყვარული.

ალიოშა ჯაფარიძე განსაკუთრებულ როლს ანიჭებდა დამოუკიდებელი მოძრაობის ჩვეების გამოუმუშავებას. აგრეთვე ასვლის ყველა მონაწილის დამოუკიდებლად მოქმედების შესაძლებლობასა და გამოსვლას.

განსაკუთრებით საყურადღებოა ის, რომ მოძრაობის დროს თვითონ იშვიათად მიდიოდა წინ - ამ დროს სხვას ანდობდა. ეს იყო ერთგვარი პედაგოგიური ხერხი. იგი მხოლოდ ზოგად გეზს აძლევდა და თუ მეწინავე სწორად და პირობებთან შეფარდებით გამართლებულად წარმართავდა სვლითს, წერილმანი შესწორებებითა და შენიშვნებით არ ახერხებდა თავს.

თვით ალიოშა ჯაფარიძე გაბედული და რისკიანი მთამსვლელი იყო. მთაში ხშირად ზღვარი უაზრო თავგანწირვასა და გააზრებულ რისკს შორის იმდენად მცირეა, რომ მისი განსაზღვრა თითქმის შეუძლებელია.

იგი სწორედ ამ ზღვარის გამოძენის დიდი ოსტატი იყო.

მთამსვლელის მოქმედებას ხშირად თან სდევს შეცდომები. მათ, რასაკვირველია, ადგილი ჰქონდა ალიოშა ჯაფარიძის პრაქტიკაშიც, მას არასდროს მიუჩქალავს ისინი. მისი აზრით, ერთი მთამსვლელის შეცდომა მაგალითი უნდა გახდეს სხვათათვის, რომლებმაც მათი საფუძვლიანი ანალიზითა და შესწავლით უნდა აიცდინონ მსგავსი შეცდომა თავიანთ პრაქტიკაში.

ანალიზს უკეთებს რა ასვლის დროს ფეხის თითების წაყინვის მიზეზებს, ალიოშა ჯაფარიძე წერს: „ჩემმა ვაკეითობამ არ უნდა ჩაიაროს ფუჭად ამხანაგებისათვის. სახფათო გზით ასვლის და ჩამოსვლის სიძნელეებთან დაკავშირებული საკითხებით ვატყობულმა მე ვერ შევნიშნე მოყინვის ის ნიშნები, რომლისთვისაც უნდა მიმეცქია ყურადღება. მე მომატყუა ჩემმა თვითდაიმედებამ და, აი, ორი შეცდომა გახდა მიზეზი მოყინვისა, რომელიც ბევრად აუფასურებს ჩვენს მიღწევას...“

ალიოშა ჯაფარიძე დაუდევარი ენერჯის პატრონი იყო. ერთი წლის განმავლობაში მის მიერ ჩატარებულ ასვლაში რიცხვი სარეკორდოა. ასე მაგალითად, 1938 წელს იგი ავიდა 17 მწვერვალზე, 1940 წელს - 22-ზე და ა.შ. საშუალოდ კი 6-7 მწვერვალზე ადიოდა წელიწადში.

თექვსმეტი წლის განმავლობაში ალიოშა ჯაფარიძე დაუზარებლად ემსახურა მთამსვლელობის დანერგვისა და განვითარების საქმეს, გამოამჟღავნა მისი ზოგადკულტურული ჟღერადობა და საერთაშორისო კლასის სარეკორდო ასვლებით სახელი გაუთქვა ქართველ მთამსვლელებსა და ქართულ ალპინიზმს.

ალიოშა ჯაფარიძემ დიდი წვლილი შეიტანა ქართული მთამსვლური სპორტის განვითარებაში. მის მიერ დანერგილი სიყვარული ალპინიზმისადმი კიდევ ბევრს შეაყვარებს მთებთან შერკინებას, გააბედინებს და შეაძლებინებს მათ დაძლევას“.

აი, ასე აფასებს კოტე ჯავრიშვილი ალიოშა ჯაფარიძის მოღვაწეობას მთამსვლელობაში.

ქართული მთაშველლობის ისტორიას ისეთი პიროვნებებიც ახსოვს, რომელთა მიღწევები სპორტული თვალსაზრისით, შესაძლოა, არ იყო შთამბეჭდავი, მაგრამ მათი მოღვაწეობა მთაშველლობაში მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო და სპორტის ამ სახეობას დიდ ავტორიტეტს უხვევდა.

სწორედ ამგვარი პიროვნება გახლდათ ცნობილი პოეტი და მთარგმნელი **მიქელ პატარიძე**, რომელიც მე-20 საუკუნის 20-იანი წლებიდან მოყოლებული, სიცოცხლის ბოლო წუთამდე ერთგულად და უანგაროდ ემსახურა ქართული მთაშველლობის წინსვლისა და განვითარების საქმეს.

აღსანიშნავია, რომ თუკი რაიმე მნიშვნელოვანი ხდებოდა მის ირველივე ქართულ საზოგადოებაში, იგი ყოველთვის წამომწყებთა შორის იყო და მოლიანად იზიარებდა ინიციატორთა სიძნელებს – კეთილი საქმის თაოსნობა მისი უმთავრესი თვისება იყო.

მიქელ პატარიძე მუდამ მათ შორის იყო, ვინც ქმნიდა ახალს, იყო ეს ლიტერატურული ცხოვრება თუ სპორტული წამოწყება; იგი ერთ-ერთი მთავარი იყო მათ შორის, ვინც პირველად ეზიარა ევროპულ მოდერნისტულ მიმდინარეობას, ვინც პირველად მიიტანა იერიში კავკასიონის მწვერვალებზე.

განათლებული და გულისხმიერი ადამიანი, ნატ-იგი ინტელიგენტი და ღირსებით აღსავსე მოქალაქე, შროსა და ღაზათს მატებდა ყოველგვარ საქმიანობასა და წამოწყებას. ის უხდებოდა 20-იანი წლების თბილისს, როცა მეოცნებე ასაღვაზრდები ფრანგულ პოეზიას ეტანებოდნენ, მხარს უმშვენივრად შემდგომი წლებში ახალ წამოწყებათა მესვეურებს და წერა-აყინით ხელში მიაბიჯებდა კავკასიონის მწვერვალებისკენ მიმავალ ბილიკებზე; ის უყვარდათ და პატივს სცემდნენ საქართველოს ყველა კუთხეში, როცა მომხიბლავი, შთაგონებული სახით და ხაერდოვანი ხმით კითხულობდა თავის თარგმანებს თუ საკუთარ ლექსებს. ლამაზი და ტანადი ქართველი ოფიცერი ადრეულ წლებშიც გამოირჩეოდა პეტერბურგის ლეიბ-გვარდიის პუსართა პოლკში.

პეტერბურგის პოლიტექნიკური ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ, 1916 წელს, მიქელ პატარიძე ჩაირიცხა სამხედრო სასწავლებელში, მაგრამ რევოლუციის გამო ვეღარ დაამთავრა და დაბრუნდა საქართველოში, სადაც წლების განმავლობაში მისი ცხოვრება სპორტთან იყო დაკავშირებული, თავად შესანიშნავი ტანმოვარჯიშე და ათლეტი, მთელი არსებით ჩაება ახალ სპორტულ წამოწყებაში, რომელიც ეროვნული საქმიანობის რანგში იყო აყვანილი. სპორტული საზოგადოება „შეგარდენი“ ის სწავითნელი სკოლა იყო, რომელსაც ჰქონდა კულტურული მისია და მიზნად ისახავდა ეროვნული ღირსების, თვითშეგნების, ქართველი კაცის სულიერი და ფიზიკური სრულყოფის, ადამიანებს შორის ეთიკური დამოკიდებულების დახვეწის იდეას. მიქელ პატარიძე ამ სკოლის ერთ-ერთი იდეოლოგიც იყო და მის ჩამოყალიბებასა და შემდგომ მუშაობაში ერთგულად ედგა მხარში გიორგი ნიკოლაძეს, რომელთანაც ასლო მეგობრული ურთიერთობა აკავშირებდა.

სპორტულ საზოგადოება „შეგარდენში“ მათი ერთობლივი მოღვაწეობა კიდევ ერთი ღირსშესანიშნავი ფაქტით აღინიშნა – ეს იყო ქართული სპორტული ტერმინოლოგიის შექმნა. მიქელ პატარიძემ გაიზიარა გიორგი ნიკოლაძის ეს იდეა და თავად შეასრულა დიდი როლი ამ უშიშვნილოვანეს ეროვნულ საქმეში.

მიქელ პატარიძეს და მის თაობას სამარცხეინოდ მიანდათ ის გარემოება, რომ ვეროპელ მთამს-ველეთა ჰეგემონია ბატონობდა კავკასიონზე, ქართველი სპორტსმენებისათვის კი ვერ კიდევ მიუ-წვდომელი იყო კავკასიონის მწვერვალები. მთამსველეობა, გარდა დიდი ფიზიკური და სულიერი წვრთნისა, დაუალავე ორგანიზატორულ საქმიანობასაც მოითხოვდა და ამ მეტად მნიშვნელოვანი ეროვნული საქმის თაოსნობა გიორგი ნიკოლაძესთან ერთად მიქელ პატარიძემაც იტვირთა, რადგან ახლისა და პროგრესულის მიღება, ახალი საქმით აღტაცება მისი ბუნების უმთავრესი თვისება იყო.

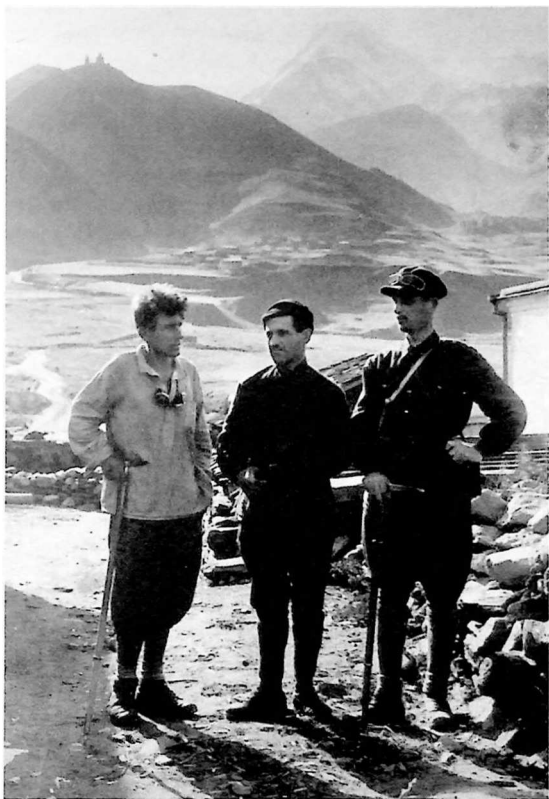
მიქელ პატარიძე, როგორც მისი თანამედროვენი აღნიშნავენ, ხალისიანი პიროვნება იყო და მუდ-მივად მონაწილეობდა კავკასიონის მწვერვალებზე განხორციელებულ ასვლებში. იგი წვერი იყო 1934 წლის უშბის პირველი ექსპედიცი-ისა, რომელიც ქართველ მთამსე-ლელთა ბრწყინვალე გამარჯვებით დაგვირგვინდა. მართალია, მიქელ პატარიძე მწვერვალზე არ ასულა, მაგრამ ექსპედიციის მომზადებასა და ასვლის წარმატებით განხორ-ციელებაში მისი წვლილი მეტად მნიშვნელოვანი იყო.

ალიომა ჯაფარიძე მიქელ პა-ტარიძეს „მთამსველეობის მეცირ-ისუფლესა და ერთუზიასტს“ უწოდებდა და ეს სწორედ ის სი-ტყუებია, რომლებიც ზუსტად და მჭკვერმეტყველურად გამოხატავენ მიქელ პატარიძის საქმიანობის ხა-სიათს. მის ბუნებას, მის ღვაწლს მთამსველეობაში.

მიქელ პატარიძის გატაცება მთამსველეობით შესანიშნავად აისახა მის ნარკვევებსა და საგა-ზეთო წერილებში, რადგან მთელი ამ ხნის განმავლობაში იგი აქტი-ურ ყურნალისტურ საქმიანობასაც ეწეოდა, რაც მის ძირითად პრო-ფესიად შეიძლება ჩაგვეთვალო, რომ არ ჰქონოდა ამ ყოველმხრივ საინტერესო ადამიანს პოეტისა და მთარგმნელის სახელი.

მიქელ პატარიძემ თავის ძირი-თად პოეტურ საქმიანობად თარგმანის რთული, მაგრამ კეთილშობილური მისია დაიხსახა. შეიძლება ბევრმა არ იცის, რომ მისი თარგმანების მეშვეობით დაჰქვიდრდა და ქართული პოეზიის საკუთრებად იქცა შესანიშნავი ფრანგი პოეტის, პარნასელთა სკოლის თვალსაჩინო წარმომადგენლის ზოსე მა-რია დე პერუდიას „ტროფეები“, რონარის, პიუგოს, ბოდლეერის, ვერლენის, როლანის, პოლ ვალერის ცალკეული ლექსები. განსაკუთრებით საყურადღებოა არტურ რემპოს „მთვრალი ხომალდისა“ და ვლადიმერ მაიაკოვსკის შემოქმედების თარგმანები.

მიქელ პატარიძე ვლადიმერ მაიაკოვსკის შემოქმედების არა მარტო მთარგმნელი, არამედ მისი

1932 წ. შოთა მიქელაძის მძებნელთა ექსპედიციის წევრები: სანდრო გავლია, ალიომა ჯაფარიძე, მიქელ პატარიძე.

მემორიალური სახლ-მუზეუმის დირექტორი იყო 17 წლის განმავლობაში და თუკი ეს მუზეუმი ბაღდათში დღესაც განავრდობს არსებობას, ეს, უპირველეს ყოვლისა, მიქელ პატარიძის დამსახურებაა.

საშუალოდ, 1959 წელს ვერ კიდევ ვან-ღონით სახე მიქელ პატარიძე 65 წლის ასაკში განერიდა ამ წუთისოფელს და მრავალი კითხილი საქმე დარჩა განუხორციელებელი.

ჩემი ჟურნალისტური საქმიანობის დროს ბაღდათში არაერთხელ შევხვედრივარ იმ ხალხს, რომელსაც კარგად ახსოვდა მიქელ პატარიძის ცხოვრება და მოღვაწეობა საქართველოს ამ უმწვენიერეს კუთხეში. განასაკუთრებული მოწინააღმდეგე და სიყვარულით იხსენებდა მას მიქელ პატარიძის გარდაცვალების შემდეგ მისი საქმის ღირსეული გამგრძობელი, ვლადიმერ მაიაკოვსკის სახლ-მუზეუმის დირექტორი ნიკოლოზ კუჭუხიძე, რომელმაც მრავალი რამ მიაბო მიქელ პატარიძის მოღვაწეობის შესახებ და ფენომენალური მემორიების წყალობით გადაარჩინა მიქელ პატარიძის რამდენიმე ექსპონატი, რომლებიც ჩავიწერე და შემდგომ სათაურით „მიქელ პატარიძის ლექსად ნათქვამი წერილები“ გამოვაქვეყნე გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკის“ 2003 წლის 26 მაისის №136-ში. იმისათვის, რომ წარმოვიდგინოთ, როგორი იუმორისა და ნიჭის პატრონი გახლდათ მიქელ პატარიძე, რამდენიმე ფრაგმენტს შემოგთავაზებთ ზემოთ აღნიშნული პუბლიკაციიდან.

ბ-ნი მიქელი ბაღდათის ვ. მაიაკოვსკის სახლ-მუზეუმის დირექტორად 1943 წელს დანიშნეს. ომა. შაკერი ზამთარი. მუზეუმს არ აქვს შეშა, რისთვისაც მან რაიონის ხელმძღვანელობას მიმართა. ხელმძღვანელობამ შემით უზრუნველყოფა მუზეუმის მახლობლად არსებულა კოლმეურნეობის თავმჯდომარეს - სერგო გოგასძეს დაავალა. მიქელ პატარიძემ რამდენჯერმე მაიაკოვსკის სერგოს შემის თაობაზე. მაგრამ შემის მოტანა დაგვიანდა. ბოლოს მიქელმა ლექსად მისწერა სერგოს:

..ძმაო სერგო, წილად მერგო შენთან ხშირი სიარული,
მინდა გულში ჩაგინერგო მუზეუმის სიყვარული.
არ მაქვს შეშა, გამაშეშა დილის ყინვამ, დილის სიომ,
მუზეუმი უმზეური დაემსგავსა კაკასიონს“.

გალექსილი წერილის მიუხედავად, შემის მოტანა მაინც დაგვიანდა. მიქელმა განმეორებთ მისწერა:

..ძმაო სერგო, არ შეგერგოს ჩემი ხოტბა, ჩემი ლექსი,
სიცივისგან გაყინული, ხან ეტირი და ხან კი ვკენესი.

ეს ლექსები კოლმეურნეობის კანტორაში წაუკითხავს რაიკომის მდივანს პეტრე ნანიტაშვილს რომელსაც ბევრი უცინია და სერგოსთვის უთქვამს - მარტო ამ ლექსებისთვის ღირს შემის გავზანაო. მართლაც, ორი ურემი შეშა მიუვიდა მუზეუმს და ის ზამთარი, როგორც იქნა, გაიტანა.

იმის აღმთავრების შემდეგ, მუზეუმში დაიწყო აღმშენებლობითი და სარემონტო სამუშაოები. სამშენებლო მასალებს მუზეუმი სხვადასხვა ორგანიზაციიდან იღებდა, ძირითადად კი - ადგილობრივი მრეწველობიდან. ყველა მასალა მოვიდა, მაგრამ დაგვიანდა კირის მიღება. მიქელ პატარიძე რამდენჯერმე იყო საკირები, დირექციაში, მაგრამ კირი მაინც არ ჩანდა. ბოლოს ადგილობრივ მრეწველობის დირექტორს წერილი გაუგზავნა:

..ცხრა თვე უნდა, დედაკაცმა, რომ შეას შეილი გასაკვირი,
თორმეტი თვე რად არ ეყო რომ საკირემ დასწვას კირი?!”

შედგმაც არ დააყოფა - სასწრაფოდ მოვიდა კირი.

მუზეუმში ტარდებოდა საექსპოზიციო სამუშაოები. სურათებისა და სხვადასხვა ხასიათის ილუსტრაციებისათვის საჭირო იყო ჩარჩოები, რომლებიც თელის მასალისაგან უნდა გაეკეთებ

ლიყო. თელას, საერთოდ. კარგი ჯავარი აქვს, მაგრამ ძალზე დეფიციტურია და მიქელმა ვერ-სად იშოვა. უთხრეს, რომ თელის ფიცარს სოფელ ხანში უღრესად გავლენიანი პიროვნება ვანო ტაბუშაძე გიმოვიცო. გარკვეული ნაცნობობა მიქელს ჰქონდა ვანო ტაბუშაძესთან. ეს ის პეროლია, როდესაც სახელმწიფო სესხზე ხელმოწერები მიმდინარეობდა და მისი ორგანიზებულად ჩატარებისათვის, სასოფლო საბჭოებზე მიმდგრებულები იყვნენ რაიონული აქტივის წევრები. სოფელ ხანზე მიმდგრებულები იყვნენ კულტურის განყოფილების გამგე მამია მინაძე და სატყეო მეურნეობის დირექტორი გიგლა ჩიქოვანი. ისინი ხანში მიემგზავრებოდნენ და მიქელმა მათ ვანო ტაბუშაძესთან „წერილი“ გაატანა:

„ხანისწყლის პირას შემოგზედი, ქართველ ვაჟაკად გიყანი,
კალმახით გამიმასპინძლდი, შემპირდი თელის ფიცარი,
დღეს კი ხანისკენ მოდიან ჩიქოვანი და მინაძე,
იმ მოსკოველ ძმას გაფიცებ, რა დროს რიდა, სინაზე,
მაგ შენი თელის ფიცარი ჩამომიტანე ბინაზე,
ფიცარს მორიც მოაყოლე, ამ ჩემი მტერის ვინაზე“.

მართლაც, მიქელს მორიც მოუვიდა და ფიცრებიც, დამუშავდა და მოხმარდა მუზეუმს. ერთ ზაფხულს, ბაღდათში, ნიკოლოზ კუჭუხიძესთან ნათესავი ლამაზი ქალები ისვენებდნენ. მდინარეზე ბანაობისას ერთ-ერთმა, ლიამ, ქოში დაკარგა – მდინარე მოსტაცა. ნაბანავები ბრუნდებიან შინისაკენ და მუწუხთან მიქელი შემოხვდათ. კითხვაზე, რატომ ეჭირა ხელში ცალი ქოში, ლიამ შეწუხებულმა შესწივლა: ბატონო მიქელ, ქოში დაეკარგე, მდინარე მომტაცაო. მიქელი არც დაფიქრებულა ისე „დაამშვიდა“ დაზარალებული:

„თამარის ქოშებს ჩაგაცმე, არ დაგაღონოს ტუფლებმა,
ოლონდ, რომ ჩუღჭი ჩაგაცვა, მომეცი ამის უფლება“.

ქალებმა მიქელთან ერთად ბერი იცინეს და სრულებით დაავიწყდათ ქოშის დაკარგვით გამორეველი წუხილი.

ერთხელ, მიქელ პატარძიძეს მეგობარი – გიგლა ჩიქოვანი ეწვია და ნიკოლოზ კუჭუხიძეს სთხოვა სუფრის გაშლაზე მიხმარებოდა. ბ-ნი ნიკოლოზი ივინებდა: „გაეაწყეთ სუფრა. დავსხედით. ერთი პეტერბურგში აღზრდილი არისტოკრატი იყო (მიქელი პეტერბურგის სამხედრო სასწავლებელში სწავლობდა და ლიებ-გეარდისის ჰუსართა პოლკში იყო, მაგრამ რევოლუციის გამო ვეღარ დაამთავრა და საქართველოში დაბრუნდა – ი. ჯ.), მეორე – თბილისში აღზრდილი ინტელიგენტი. მათი საუბრის მოსმენას არაფერი სჯობდა. შემდეგ ჩემი ბედით დაინტერესდნენ. სკოლა დაეამთავრე და ახალი აღებული მაქვს სიმწიფის ატესტატი. დაინტერესდნენ ჩემი ატესტატით. ორივემ ნახა, ფრიადები მქონდა, მხოლოდ ორ მეორეხარისხოვან საგანში შეწყრა ოთხი. იმ წელს შემოიღეს მედლები და თუ ყველა საგანში ფრიადი გქონდა, ოქროს მედალს მიიღებდი. მიქელმა მისაყვედურა – შეგებლო ოქროს მედლის ალება და ეს არ უნდა მოგსჯოდა და სკოლასაც არ უნდა გაეკეთებინაო, თან ლექსად მიაყოლა:

„ნიკოლოზ, რად ვერ მიიღე მედალი? განა ურალში ცოტაა მეტალი?
მიტომ ვერ მიიღე მედალი, რომ შენ ხარ დედალი“.

გიგილომ ბერი იცინა და მე განეცხადე, რომ ინსტიტუტს დავამთავრებ წითელ დიპლომზე-მეთქი. არავითარ შემთხვევაში არ ვიზრუნებდი წითელი დიპლომის აღებისათვის, რომ ის სიტყვები არ ეთქვა ჩემთვის მიქელ პატარძიძეს იუმორში გატარებული დიდაქტივით. მართლაც ავიღე პირველი ხარისხის დიპლომი და ვაჩვენე მიქელს, მან კი დაურეკა გიგილო ჩიქოვანს:

..ნიკოლოზს მიუღია მედალი. აღარ არის დედალი.
აქ ჩამოდი სასწრაფოდ. დაკლულია დედალი.
შენი ძმა და მეგობარი მიქელი მხნედ არის,
საცა არის გაფრინდება ცაში ჩემი მხედარი“.

მოვიდა გიგლა ჩიქოვანი. შეიჭამა დედალი და ჩემი დიპლომის ალება ქართული პურ-მარლით აღინიშნა.

17 წელი ვმუშაობდი მიქელ პატარიძესთან და ეს 17 წელი ჩემთვის მეორე უმაღლეს სასწავლებელს უდრიდა. იგი უნიჭიერესი, ენციკლოპედიური განათლების მქონე ადამიანი იყო. ნაადრევად გარდაიცვალა. სიკვდილის წინ მიქელ პატარიძემ დაწერა შესანიშნავი ლექსი „თურმე რამდენი ხანი მეძინა“. რომელიც ასე მთავრდება:

..ვიცი, კვლავ მოდის ძილი უძირო,
ვერ გამოავლინებ ფრინველთ გალობა,
დღეს მიტომ მინდა ვიყო უძილო,
მადლობა იმას, ვინც მიწყალობა
ეს მზე, ეს მიწა, ფიჭვი უძირო,
რომ ჩემ ლექსებით ანაკეცებით
მშობლიურ მიწას მუდამ ეუმზირო“.

აღნიშნული პუბლიკაციის გამოქვეყნებით ვეცადე, მოკრძალებული პატივი მიმეგო ღირსეული მამულიშვილის ნათელი ხსოვნისათვის.

მიქელ პატარიძის მსგავს მამულიშვილებს უნდა იცნობდეს ქართველი საზოგადოება, განსაკუთრებით ახალგაზრდობა, რადგან სწორედ ასეთი ხალხია ჩვენი ეროვნული თვითშეგნების საყრდენი და ორიენტირი.

* * * * *

ქართველ მეცნიერ გეოგრაფთა დიდ კოპორტაში იშვიათად ყოფილა ესოდენ ღრმად განსწავლული, ერუდირებული, მჭევრმეტყველი, ნიჭიერი, შრომისმოყვარე გეოგრაფი, როგორც იყო **ლევან მარუაშვილი**. გეოგრაფიული მეცნიერების იმ დარგების ჩამოთვლაც კი გავეცივრდება, რომლებშიც უდიდეს წარმატებას მიაღწია დაუღალაჲმა მეცნიერმა – ფიზიკური გეოგრაფია, გეომორფოლოგია, პალეოგეოგრაფია, გეოგრაფიის ისტორია, მღვიმეთმცოდნეობა და სხვ. მეცნიერების ყველა ამ დარგში მას შეეძლო ღრმა მეცნიერული თეორიებისა და დებულებების ჩამოყალიბება; ნიშანდობლივია ისიც, რომ ეს ყველაფერი მას შეეძლო პოპულარულად მიეტანა მკითხველამდე; ამიტომ არის, რომ ლევან მარუაშვილს ბადალი არ ჰყავს გეოგრაფიულ ჟურნალისტიკაში.

17 წლის იყო ლევან მარუაშვილი, როდესაც პირველად მიიღო მონაწილეობა ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ასვლაში მწვერვალ ბრუსესაბძელზე 1929 წელს გიტო გიორგიძესთან, ალექსანდრა ჯაფარიძესთან, ვასასი კა-ლანდარიშვილთან, დარეჯან ნიკოლაიშვილთან და ლევან

კვებურელ-კოპაძესთან ერთად. ერთი წლის შემდეგ მონაწილეობდა მწვერვალ თეთნულდას და ბან-გურანზე ასვლაში, თუმცა თეთნულდზე ბოლომდე ასვლა ვერ შეძლო. 1931 წელს ირეჯერ ავიდა მყინვარწვერსა და ყუროზე, 1932 წელს კი მიიწვიეს ჰაბირის ექსპედიციაში და ამის შემდეგ 10 წლის განმავლობაში აქტიურად მოღვაწეობდა მთამსვლელობაში.

მთამსვლელობისა და მოგზაურობის გარდა, ლევან მარუაშვილი გატაცებული იყო მწერლობით. ადრეულ ასაკში წერდა ლექსებს, მოთხრობებს, პიესებს. აქ ჩაუწერია კიდევ თავის უბის წიგნაკში: „ჩემი მთავარი ბედნიერება იმაში იყო, რომ მე მივაგენი ჩემს სარბიელს და ყოველთვის ვემსახურებოდი ჩემთვის საყვარელ საქმეს – კლევას და წერას, წერას და კლევას“. ლევან მარუაშვილის ამ სიტყვების დასტურად, საინტერესოა ალექსანდრა ჯაფარიძის ერთი ჩანაწერი თავის დღიურში, როცა სვანეთში მიმავალი გზაში კოკისპირულმა წვიმამ მოუსწრო და დაღლილ-დაქანცულნი ვადასურულში შეფარებულან. ლევანს მაშინვე ქალალი და ფანქარი მოუმარჯუებია და წერა დაუწყია: „ლევანი სულ წერს და წერს. ბედნიერი კაცია, რომ აძღვენი წერის უნარი აქვს“.

როგორც აღინიშნა, ლევან მარუაშვილის დამოუკიდებელი სამოგზაურო საქმიანობა 1929 წლიდან იწყება. მან თავის ტექნიკუმის მეგობრებთან – დავით ფურცელაძესა და შალვა კახეთელაძესთან ერთად, 5 დღეში ფეხით გაიარა თრიალეთის ქედი თბილისიდან ბორჯომამდე. ამ დროისათვის ლევანი უკვე ჩაბმული იყო საქართველოს გეოგრაფიული საზოგადოების მთასვლა-მოგზაურობის განყოფილების მუშაობაში, რომელსაც გიორგი ნიკოლაძე ხელმძღვანელობდა. იგი ხშირად ესწრებოდა კრებებს, მონაწილეობდა ექსკურსიებში, ამიტომ თრიალეთის ქედის გავლის შემდეგ მას ამ მოგზაურობის შესახებ მოხსენება შესთავაზეს. ეს იყო მისი პირველი საჯარო გამოხსენება და მეტწილად ლეღადა, ბოდიშიც მოიხდა - მოგზაურობა სამეცნიერო თვალსაზრისით არ იყო მნიშვნელოვანი, მაგრამ სიტყვით გამოსულმა მთასვლა-მოგზაურობის განყოფილების წევრებმა გიორგი ნიკოლაძემ და სიმონ ჯაფარიძემ აღნიშნეს, რომ ყველა მოგზაურობას მეცნიერული მიზანი ვერ ექნებოდა. ქართველი ახალგაზრდების მიერ თრიალეთის ქედის გავლა მნიშვნელოვან მოვლენად ჩათვალეს და მოხსენებაც დადებითად შეუფასეს.

იმავე წელს, შიდა ქართლში მდებარე მწვერვალ ბრუტსაბძელზე (რომელსაც ადგილობრივი მოსახლეობა „თალობუს“ ეძახის) მოეწყო ექსპედიცია. ამის შესახებ ლევან მარუაშვილმა გახუთიდან შეიტყო და სასწრაფოდ გადაწყვიტა შეერთებოდა გიტო გიორგიძის ჯგუფს. ექსპედიციაში ლევანის მიღება ბუნებრივად მოხდა, რადგან იგი გეოგრაფიული საზოგადოების აქტივისტად ითვლებოდა.

ბრუტსაბძელზე მთამსვლელებს დახვდა არყის ხის ძელებით აშენებული ნაგებობის ძველ-თამბული ნაშთი. ბრუტსაბძელის ორივე წვერზე იდგა 2 მ. სიმაღლის ქვით ნაგები კოშკურა, რომელიც მთამსვლელთა ვარაუდით მე-19 საუკუნის ბოლოს, ტოპოგრაფიული ავეგმების დროს უნდა აშენებულიყო.

გიტო გიორგიძის მოსაზრებით, ბრუტსაბძელის თხემზე შემორჩენილი ნაშთი – არყის ხის ძელებით აგებული „ქოხი“ - განდგეილი ბერის საკანე უნდა ყოფილიყო, რომელიც ადრინდელ საშუალო საუკუნეებში ქრისტიანობის პროპაგანდისტის გამოიყენებოდა. სამწუხაროდ, იმ დროს ჯერ არ არსებობდა აბსოლუტური ასაკის დადგენის რადიონახშირბადული მეთოდი, ბრუტსაბძელის ძეგლის მერქნის ასაკი რომ განსაზღვრულიყო.

ლევან მარუაშვილს ყმაწვილობიდანვე იზიდავდა სვანეთი – მაღალი მთების, მყინვარებისა და უდრეკი ხალხის ზღაპრული მხარე. იგი ესტუმრა სვანეთს და იქ ოთხი თვე დაყო. იმუშავა კალა-იფარის შემაერთებელი გზის შეკეთებასა და ტვიბერის მყინვარის ბოლოსთან, ზღ. 2100 მ სიმაღლეზე ტურისტთა თავშესაფრის მშენებლობაზე. სწორედ აქ ყოფნის პერიოდში თარგმანა და ახალი მასალებით შეავსო მან რუსი მოგზაურისა და მთამსვლელის ვიქტორ სემონოვსკის წიგნი „სამთო ტურიზმი“. თარგმანი 1932 წელს გამოვიდა და ეს იყო ლევან მარუაშვილის პირველი ნაბეჭდი წიგნი.

დასვენების დღეებში, შაბათ-კვირას, ლევანი მეტიაში, ტურბაზაში ჩადიოდა, რომლის გამგე სანდრო გვალია იყო. აქ უმეტესად რუსი და უცხოელი მთამსვლელები ჭარბობდნენ, იშვიათად

ქართველები, რომელთა შორის იყვნენ ლევან გოთუა, გრიგოლ მუხაძე და სხვები.

სვანეთში ყოფნის პერიოდში ლევან მარუაშვილი ახლოს გაეცნო ადგილობრივი მოსახლეობის ყოფა-ცხოვრებას, ხასიათს, რის შესახებაც ხშირად აქვეყნებდა მასალებს იმდროინდელ ჟურნალ-გაზეთებში.

მნიშვნელოვანია ქართველ მთამსვლელთა როლი ჰამირის მთიანეთის შესწავლა-ათვისების საქმეში; მასში მონაწილეობდნენ: ლევან მარუაშვილი (1932 წ.), დავით წერეთელი (1933-34-36 წ.), ალიოშა ჯაფარიძე (1936 წ.), რომლებიც ინსტრუქტორებად იყვნენ მიწვეულნი. ეს ის პერიოდი იყო, როცა დღის წესრიგში საქართველოს ალპური კლუბის გახსნის საკითხი იდგა და ქართველი მთამსვლელები ყოველ წუთში ელოდნენ მთაწვეობის საბოლოო გადაწყვეტილებას. ტარდებოდა პრეზიდენტის სხდომები, რომლებსაც, ბუნებრივია, ალიოშას თანამებრძოლებიც ესწრებოდნენ. ისინი ყველა სიახლეს წერილობით ატყობინებდნენ ალიოშას ფურგანის საავადმყოფოში, სადაც იწვა მოყვნილი ფეხის თითების ამპუტაციის გამო და მისგანაც ხშირად იღებდნენ საპასუხო წერილებს. ერთ-ერთ წერილში მეგობრები წერენ:

1934 წ. უშბის მწვერვალისაკენ. სანდრო გვალია, გიო ნიგურიანი, ალექსანდრა ჯაფარიძე, ააგორ კახალიკაშვილი, ლევან მარუაშვილი, ალიოშა ჯაფარიძე

„საყვარელო ძმარ ალიოშა, ალპინისტების შეკრების შემდეგ ისევ და ისევ ჩვეულებრივ, ალექსანდრას წინადადებით მენტან ვარო სახლში. ვსვამთ შენ სადღეგრძელოს, ვიგონებთ გარდაცვალებულ ჩვენს ალპინისტებს, ვბაასობთ ჩვენთვის საყვარელი საკითხების ირგვლივ და კარგადაც ვქეფობთ, ლორი, ლობიო, ტყემალი, მწვანელი და ნაფარეული. თამადა სოსო ასლანიშვილი. აქ არიან კაკო მარი, ლევან მარუაშვილი, პეტრე ცისკარიშვილი, ნუნუ ბენდუქიძე“.

ასეთი მიწერ-მოწერა, რომლის ავტორი ხშირად ლევან მარუაშვილი იყო, მეგობრებზე კეთილ გავლენას ახდენდა, ალიოშასათვის კი დიდი შეღავათი იყო.

მე-20 საუკუნის 30-იანი წლების ქართულ და რუსულ ჟურნალ-გაზეთებს რომ თვალი გადავავლოთ, მთამსვლელობაზე გამოქვეყნებული წერილების უმრავლესობა ლევან მარუაშ-

ვილს ეკუთვნის. თავისი ნამდვილი გვარ-სახელის გარდა, მასალას ის ფსევდონიმებითაც აქვეყნებდა: აღდანი, სიგმა, ელმარი, ომეგა, ლ. მარი-ი.

1931 წლიდან ლევან მარუაშვილი თავის მეწვეილე-მეგობარ, მხატვარ შალვა მაყაშვილთან ერთად, სეზონურად ექსკურსიამბლოლად მუშაობდა ყაზბეგის ტურაზაში. მაშინ ექსკურსიამბოლოების თანამდებობას „გეოლოგი“ ერქვა, რაც უფრო პრესტიჟულს ხდიდა მას. ყაზბეგში გატარებულმა ზაფხულმა ლიტერატურული ასახვა პოემა ლევან მარუაშვილის ბროშურაში „Казбек“ (1932), რომელიც ხევის მოკლე გზამკვლევეს წარმოადგენს. თავისი მთამსვლური მოღვაწეობისა და თავგადასავლების შესახებ მან საინტერესო მასალები გამოაქვეყნა წიგნებში „დასავლეთ პამირის მთებში“ (1934), „ათი წელი მწვერვალთა პიკნოზის ქვეშ“ (1979), „მოგზაურობა ქვეყნიერების ბანზე“ (1988).

1992 წლის 30 ოქტომბერს საქართველოს გეოგრაფიულ საზოგადოებაში ქართველმა ხალხმა გულმხურვალედ მიულოცა დაბადების 80 წლისთავი მსკოვან მთამსვლელსა და მეცნიერს. ერთი თვის შემდეგ, 5 დეკემბერს სამუდამოდ შეწყდა ბობოქარი სულისა და დაუდგრომელი მეცნიერის ლევან მარუაშვილის სიცოცხლე, რომელმაც მთელი ცხოვრება საქართველოს ბუნების კვლევას, მისი მშენებლების აღწერას შეჰლია და 500-ზე მეტი ნაშრომით უდიდესი მემკვიდრეობა დაუტოვა შთამომავლობას.

ლევან მარუაშვილის დაბადების 90 წლისთავისადმი მიძღვნილ სამეცნიერო კონფერენციაზე, რომელიც ვახუშტი ბაგრატიონის სახელობის გეოგრაფიის ინსტიტუტში ჩატარდა 2002 წელს, მეც მომეცა საშუალება შემეფასებინა მისი ღვაწლი არა მარტო გეოგრაფიულ მეცნიერებაში, არამედ ქართულ მთამსვლელობაში, რომლის დიდი ენთუზიასტი და დაუღალავი პოპულარიზატორიც ბრძანდებოდა პროფესორი ლევან მარუაშვილი.

* * * * *

ქართული ალპინიზმის ისტორიაში **სანდრო გვალია** ერთადერთი კაცია, რომელსაც მთელი ცხოვრების განმავლობაში, მიუხედავად თავისი ინტელექტისა და ცოდნისა, მთამსვლელობის გარდა, სხვაგან არსად უღვაწია, რადგან მთამსვლელობა და სამთოსათხილამურო სპორტი იყო მისი სტიქია. იგი მთამსვლელობის ყველა წერილმანსა და ნიუანსში კარგად ერკვეოდა. რაც მის ავტორიტეტს ერთიანად ზრდიდა.

სანდრო გვალია სამთო სათხილამურო სპორტსა და მთამსვლელობაში სრულიად ახალგაზრდა, 19-20 წლის ასაკში ჩაება და ნახევარ საუკუნეზე მეტი ხნის განმავლობაში თხილამურების, მარადთოვლიანი მწვერვალებისა და ალპინისტური ბანაკების გარეშე არ უცხოვრია. ისიც აღსანიშნავია, რომ მყინვარწვერის კალთებზე მდებარე ყაზბეგის მაღალმთიანი მეტეოროლოგიური სადგურის პირველი მოზამთრეები დირექტორთან – დავით შარაშიძესთან ერთად სანდრო გვალია და იაგორ კახალიკაშვილი იყვნენ. მეტეოსადგური მაშინ სამოთახიანი ფიცრული სახლი იყო (გამჟინვარებულ სტიქიას რომ არ მოეგლიჯა, დაწული ფოლადის ბაგირებით იყო დამაგრებული) და მოზამთრეები მორიგეობით, 24 საათის განმავლობაში აკვირდებოდნენ მაღალმთიანეთში მიმდინარე მეტეოროლოგიურ პროცესებს.

სწორედ ამ პერიოდში, სანდრო გვალა თხილამურებით დაეშვა მწვერვალ ორწვერიდან, შემდეგ მყინვარწვერიდან, იალბუზიდან და თეთნულდიდან. სულ კავკასიონის 18 მწვერვალიდან დაეშვა იგი თხილამურებით, რაც დღესაც განსაკუთრებულ მოელენად არის მიჩნეული.

სანდრო გვალას თოკის მეწყვილე და მეგობარი, მთამსვლელი და გეოგრაფი, პროფესორი ლევან მარუაშვილი თავის წიგნში „მოგზაურობა „ქვეყნიერების ბანზე“ სანდრო გვალაზე წერდა:

„ალექსანდრე გვალა, თუ მის პიროვნებას მხოლოდ ალპინიზმის თვალსაზრისიდან შევაფასებთ, გახლდათ ამ დარგის №1 ენთუზიასტი (ყოველ შემთხვევაში საქართველოში). მას არ ჰქონია სხვა პროფესია ალპინიზმით გატაცების გარდა. მთელი ცხოვრება, თითქმის 20 წლის ასაკიდან მოხუცებამდე, მთამსვლელობაში გაატარა.

მან რამდენიმე ზამთარი მყინვარწვერის ახლადდარსებულ მეტეოროლოგიურ სადგურში დაყო – ზღვის დონიდან 3700 მეტრის სიმაღლეზე. მისდევდა სათხილამურო სპორტს (მთებში)...

გვალა და მე ერთი თაობის მთამსვლელები ვიყავით: მე 1929 წელს შევისრულე პირველად მწვერვალზე ასვლის სურვილი, მან კი 1930 წელს. ბანგურიანზე, უშბის „არწივის ბუდეში“ და იალბუზზე, მე და გვალა ერთად აუდიოდით 1930, 1934 და 1935 წლებში. ორი წლით უფროსი

1934 წ. უშბაზე პირველი ქართული ექსპედიციის მონაწილენი: იაგორ კახალიკაშვილი, სანდრო გვალა, ალიოშა ჯაფარიძე, გიო ნიგურიანი, ალექსანდრა ჯაფარიძე

იყო ჩემზე. საჭიროდ მიმაჩნია ვაღიარო მისი თავდადებული შრომა, ამხანაგური მხარდაჭერა და მზრუნველობა, ერთგულება საერთო საქმისადმი, საერთო გამარჯვებით აღტყინება“.

ლევან მარუაშვილის ამ შეფასებისას სანდრო გვალას ხასიათის მრავალ შტრიხს შეინიშნავს მახვილი თვალი. მთავარი ის გახლავთ, რომ მას მთამსვლელობისათვის არასოდეს უღალატია და ბოლომდე ამ საქმის ერთგული დარჩა.

სანდრო გვალა 30-იან წლებში გამორჩეული მთამსვლელი და სამთო მოთხილამურე იყო. ამ გარემოებას ისიც ადასტურებს, რომ 1934 წელს უშბაზე პირველი ქართული ექსპედიციის შემადგენლობაში ექსპედიციის ხელმძღვანელმა ალიოშა ჯაფარიძემ იგი თავის მოადგილედ დანიშნა და მოიერიშე შეკრუვაში უნდა ჩართულიყო, მაგრამ ბოლო მომენტში, ყველასათვის მოულოდნელად, უარი თქვა ასვლაზე, თუმცა ექსპედიციის მზადების სიძიმებმ მის ზურგზე გადაიარა.

სანდრო გვალა არა მარტო ცალკეულ ასვლებს მოთავეობდა სხვადასხვა სირთულის მწვერვალებზე, არამედ მასობრივ ალპინიადებასც ედგა სათავეში. სწორედ მის მიერ 1947 წელს მწვერ-

ვალ ბანგურიანზე მოწყობილ აღბინიდაში მიიღო მონაწილეობა პირველად მიხეილ ხერგინმა და აქედან დაიწყო მისი ლეგენდარულ მთამსვლელად ჩამოყალიბება.

1948 წელს სანდრო გვალას ხელმძღვანელობით იმ დროისათვის ფანტასტიკური ლაშქრობა შედგა მყინვარწვერზე, რომელიც ქართული და საბჭოთა ალპინიზმის 25 წლისთავს მიეძღვნა. მან მწვერვალზე 502 კაცი აიყვანა, მათ შორის იყვნენ სხვადასხვა უმაღლესი სასწავლებლის სტუდენტები და მთამსვლელობის ფუძემდებლები: ალექსანდრა ჯაფარიძე, მარო ტყაყაძე, მარო ბეჟანიშვილი, სოსო ასლანიშვილი, ვანო კუკავაძე და ერეკლე ლუკაშვილი.

საინტერესო და მნიშვნელოვანი იყო სანდრო გვალას მოღვაწეობა ე.წ. სამხედრო და გამოყენებით მთამსვლელობაში. 1935 წელს იგი ხელმძღვანელობს სამხედრო-ტოპოგრაფიული რაზმის ასვლას იალბუზზე, რომლის მწვერვალზე იგი ათჯერაა ნამყოფი. ამავე რაზმთან ერთად პირველასვლა განახორციელა მწვერვალ კიშკაჯურზე. სპორტული თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი იყო 1937 წელს, სანდრო გვალას ხელმძღვანელობით, რამზინ კვიციანიანს და ცნობილ სამთო მოთხილამურესთან, შემდგომში შესანიშნავ ხუროთმოძღვარ ლადო მესხიშვილთან (ინებ პირველად გააკეთა მაღაყი თხილამურებზე, დააპროექტა და ააშენა ალ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპური და ჭადრაკის კლუბი) ერთად ცენტრალური კავკასიონის უსახელო მწვერვალზე ასვლა, რომელიც შოთა რუსთაველის საიუბილეო 750-ე წლისთავს მიეძღვნა, მწვერვალზე რუსთაველის ბიუსტი აიტანეს და პირველამსვლელთა უფლებით დიდი მგოსნის სახელი დაანათლეს.

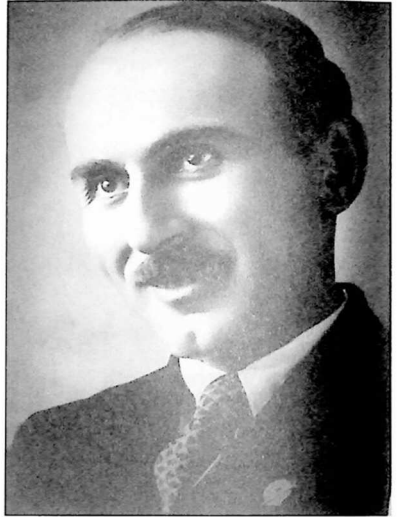
1950 წლის შემდეგ სანდრო გვალას მართალია მწვერვალზე აღარ უვლია, მაგრამ მთამსვლელობას არ ჩამოსცილებია, პირიქით, მთელ თავის გამოცდილებას ალპინისტურ საქმიანობას და ახალგაზრდობის აღზრდას უთმობდა. იგი ძირითადად ალპინისტურ ბანაკებში მოღვაწეობდა და ბევრს შეასწავლა მთამსვლელობის ანა-ბანა.

მრავალი ქართველის გადაშენებული ბანი სანდრო შესანიშნავი გარეგნობის, კარგი მოსაუბრე, არტისტული და ამასთანავე შეუპოვარი, ფიცხი ბუნების კაცი იყო. საინტერესო თავგადასავლებიც ჰქონდა და მთელი ცხოვრება, როგორც სწორად მიაჩნდა, ისე გაატარა: „ისე ვიცხოვრე თავი არავისთვის მომიდრეკიაო – იტყოდა ხოლმე და იმასაც სინანულით დაამატებდა, შეცდომაც ბევრჯერ დაუშვია“.

სანდრო გვალა, როგორც მისი თოკის მეწყვილე, პროფესორი ლევან მარუაშვილი აღნიშნავდა, ხანდახან პირველობისა და მოწინაეობისთვისაც გამოიღებდა ხოლმე ხელს და მისი ეს დაუდგრომლობა ახალ-ახალ ინიციატივებში იკვეთებოდა. სწორედ ამის გამოძახილი იყო იმ დროისათვის მრავალთათვის დაუჯერებელი ამბავი – მყინვარწვერიდან თხილამურებით დაშვება. იგი საქართველოში სამთო-სათხილამურო სპორტის დანერგვის ერთ-ერთი პიონერი და პოპულარიზატორია. მთამსვლელობაში იყო სპორტის ოსტატი, უფროსი ინსტრუქტორი, ბოლო წლებში ალპინისტურ ბანაკ „აილაშის“ სასწავლო ნაწილის უფროსი, ალ. ჯაფარიძის საქართველოს ალპური კლუბის პრეზიდიუმის წევრი და წითელი ვარსკვლავის ორდენის კავალერი.

ცნობილი გეოგრაფი, გეომორფოლოგი, გლაციოლოგი, მეოთხეული გეოლოგიის უთვალსაჩინოესი მკვლევარი და ერთ-ერთი პირველი ოსტატი მთამსვლელობაში **დაპით ჟერმთელი** რაჭის უმშენიერეს სოფელ ჯვარისაში დაიბადა.

სკოლის დამთავრებისთანავე სრულიად ახალგაზრდა ამბროლაურის რაიონის სკოლებში ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას. 1930 წელს კი თსუ-ის გეოგრაფია-გეოლოგიის ფაკულტეტის სტუდენტი გახდა. ამის შემდეგ მთელი მისი ცხოვრება მეცნიერებასთან და მთამსვლელობასთან იყო დაკავშირებული, რაშიც თვალსაჩინო წარმატებებს მიაღწია. მნიშვნელოვანი მის საქმიანობაში ის გახლდათ, რომ სტუდენტობიდანვე მონაწილეობდა ზემო სვანეთის მყინვარების შემსწავლელ ექსპედიციაში. ორი წლის შემდეგ კი დამოუკიდებლად დაიწყო გერგეტის მყინვარების კვლევა. რაშიც განსაკუთრებულად დაეხმარა მთამსვლური გამოცდილება. რომელიც მან ალიომა ჯაფარიძის ხელმძღვანელობით მოწვობილ ექსპედიციებში მიიღო - კატინთაუზე, გესტოლაზე, ადიშზე, ხოლო შემდეგ თავად უხელმძღვანელა ასვლას ნახარზე, მყინვარწვერზე, ბელაყაიაზე, სპარტაკზე.

1933-34 წლებში დავით წერეთელი პამირის ექსპედიციებში მიიწვიეს. რისი საწინდარიც გახდა მისი მეცნიერული და მთამსვლური ცოდნა-გამოცდილება. აღნიშნულ ექსპედიციას ხელმძღვანელობდნენ აკადემიკოსები დიმიტრი შერბაკოვი და კონსტანტინე მარკოვი, რომელთაც მიზნად ჰქონდათ პამირის მთიანეთის გლაციოლოგიური, გეოლოგიური შესწავლა და სასარგებლო წიაღისეულის ძიება.

რაც შეეხება 1936 წლის პამირის ექსპედიციაში დავით წერეთლისა და ალიომა ჯაფარიძის მთამსვლელობის ინსტრუქტორებად მიწვევას, აღნიშნულ ექსპედიციას, გარდა სპორტულისა, სამხედრო დანიშნულებაც ჰქონდა. ამიტომ მთელი საბჭოთა კავშირიდან ყველა საუკეთესო მთამსვლელს მოუყარეს თავი და მათი ხელმძღვანელობით მსოფლიო ალპინიზმის ისტორიაში პირველად მოხდა, რომ 70-მა მონაწილემ სრული სამხედრო აღჭურვილობით ზ.დ. 6500 მეტრის სიმაღლეს მიაღწია.

განსაკუთრებულად უნდა აღინიშნოს დავით წერეთლისა და ალიომა ჯაფარიძის თავგანწირვა, როცა ზევამა თითქმის მთელი ბატალიონი დამარხა. მათ სტიქიას გამოსტაცეს და ზევიდან გაათავისუფლეს არაერთი განწირული ადამიანი, რისთვისაც ორივე ქართველი მთამსვლელი მთავრობამ „პამირის გმირის“ საპატიო სივლით დააჯილდოვა.

პამირიდან დაბრუნების შემდეგ დავით წერეთელმა კვლავ განაგრძო საქმიანობა საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის გეოლოგიურ განყოფილებაში, სადაც უნივერსიტეტის დამთავრებისთანავე მეცნიერ მუშაკად დაიწყო მუშაობა. 1936-42 წლებში კი განყოფილების გამგედ დააწინაურეს. ომის დამთავრების შემდეგ, 1946-51 წლებშიც იგი ამავე განყოფილებას ხელმძღვანელობდა. სწორედ ამ პერიოდში ქართული გეოგრაფიული სკოლის ფუძემდებელმა აკადემიკოსმა ალექსანდრე ჯავახიშვილმა, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ვახუშტი ბაგრატიონის სახელობის გეოგრაფიის ინსტიტუტის დირექტორის მოადგილეობა შესთავაზა სამეცნიერო დარგში, რასაც დავით წერეთელი დათანხმდა და სიცოცხლის ბოლო წუთამდე ამ თანამდებობაზე გახლდათ.

უნდა ითქვას ისიც, რომ ბ-ნი დავითი ძირითად საქმიანობას - მეცნიერულ კვლევას - კარგად

უთავსებდა თავის გატაცებას – მთამსვლელობას და შედეგებიც საკმაოდ წარმატებული ჰქონდა. მაგალითად, გეოგრაფიის ინსტიტუტში მისი ინიციატივით შეიქმნა გლაციოლოგიური ჯგუფი, რომელმაც ზედმიწევნით შეისწავლა კავკასიონის მყინვარები და მათი დინამიკა.

1932 წ. შოთა მიქელაძის ხსოვნისადმი მიძღვნილი ასვლა მყინვარწვევრზე. ნიკო ქიარიკაშვილი, ანდრო ხეთაგური, დავით წერეთელი, იაგორ კაზალიკაშვილი, ასმათ ნიკოლაიშვილი, კაკო მარი, შალვა ჩოფიკაშვილი

1943 წელს დავით წერეთელმა დასტამბა გამოკვლევა „მდინარეების რიონისა და ჯეჯვორის აუზების თანამედროვე გამყინვარება და ძველი გამყინვარების ნიშნები“. ეს იყო დავით წერეთლის პირველი საჯარო გამოხატული გლაციოლოგიის საკითხებზე, რამაც მასწინვე ნათელი გახადა მისი დიდი კომპეტენტურობა ამ საკმეში; ეს კვლევები მის მიერ 1937-41 წლებში ალპინისტური ლაშქრობების დროს შეკრებილ მასალებს ეფუძნება. მყინვარების შესწავლის შედეგები განზოგადდა ნაშრომში „მთიანი ქვეყნების გამყინვარება და მათი შედარება ვაკეების გამყინვარებასთან“, რომელიც ჯერ საქართველოში გამოქვეყნდა, შემდეგ კი ინგლისურად დაიბეჭდა სტოკჰოლმის XIX საერთაშორისო გეოგრაფიული კონგრესის შრომებში.

ჯერ კიდევ 1935 წელს დავით წერეთელი ლევან მარუაშვილთან ერთად მონაწილეობდა ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის შტაბის ტოპო-გეოდეზიური რაზმის მუშაობაში, რომელმაც სატრინავულაციო პუნქტი გამართა კავკასიონზე. ამისათვის მათ დიდი თეოდოლიტი აიტანეს იალბუჯის დასავლეთ მწვერვალზე.

განსაკუთრებული იყო ქართველ მთამსვლელთა როლი მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში. ამ დროს დავით წერეთლისა და ალიოზა ჯაფარიძის ხელმძღვანელობით კავკასიონზე ურთულეს პირობებში განხორციელდა უმწველესი სამუშაო, რომელმაც ამიერკავკასიის ფრონტი უზრუნველყო ზუსტი კარტოგრაფიული მასალებით. ამავე დროს, დავით წერეთელი ამიერკავკასიის ფრონტის

შტაბში სხვადასხვა საპასუხისმგებლო თანამდებობაზე მსახურობდა და დიდი როლი შეასრულა პირველად საბჭოთა კავშირში სამხედრო გეოლოგიის („სპეცგეო“) სამსახურის ჩამოყალიბებაში. 1943-45 წლებში დავით წერეთელი გაიგზავნა ირანში გეოლოგიური დაკვირვებებისათვის და მოსახლეობის სასმელი წყლით უზრუნველყოფისათვის.

წლების მანძილზე დავით წერეთელი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გეოგრაფია-გეოლოგიის ფაკულტეტზე ლექციების კურსს კითხულობდა გლაციოლოგიაში, მეოთხეულ გეოლოგიასა და გამოყენებით გეომორფოლოგიაში. რომლის სწავლებასაც თვითონვე ჩაუყარა საფუძველი.

1937 წ. უნივერსიტეტის პროფესორ-მასწავლებელთა და სტუდენტთა ალპინიადა მყინვარწვერზე დავით წერეთლის (რიგში მეორე წერაყინით ხელში) ხელმძღვანელობით

ჰამირის მთებში მიღებული შთაბეჭდილებების შესახებ დავით წერეთელმა გამოსცა წიგნი „მოგზაურობა ჰამირში“. ხოლო უფრო ადრე ჰამირის მთებში მოპოვებული მასალები დავით წერეთელმა მის სადიპლომო ნაშრომს „ლენინის პიკის გეოლოგიისა და გეომორფოლოგიის ზოგიერთი საკითხი“.

დავით წერეთელი ერთ-ერთი გამორჩეული მთამსვლელია საქართველოში, რომელმაც მთამსვლელობა და მეცნიერება ერთმანეთს განუყოფლად დაუკავშირა.

ბ-ნი დავითი უაღრესად კაცთმოყვარე, სპეტაკი, უანგარო ადამიანი იყო, რომელსაც თავდავიწყებით უყვარდა საკუთარი ქვეყნის მთა-ბარი, მის კეთილდღეობას ემსახურა მთელი სიცოცხლე და ამ სიყვარულს უნერგავდა ახალგაზრდებს. მან ოთხი მეცნიერი შეიღი ალუზარდა სამშობლოს და ამ მხრივაც ვალი მოიხდა ქვეყნის წინაშე.

ბედნიერად ვთვლი თავს, რომ უნივერსიტეტში სწავლის პერიოდში ბ-ნი დავით წერეთლის სტუდენტი ვიყავი, საკმაოდ ახლო ურთიერთობა მქონდა მასთან და მის შეილებთან, რომლებიც დღემდე ჩემი კოლეგები, მეგობრები არიან და ქართული მთამსვლელობის ბედით ისევე არიან დაინტერესებულნი, როგორც მათი სახელოვანი მამა - მთამსვლელობაში ერთ-ერთი პირველი სპორტის ოსტატი, პროფესორი დავით წერეთელი იყო.

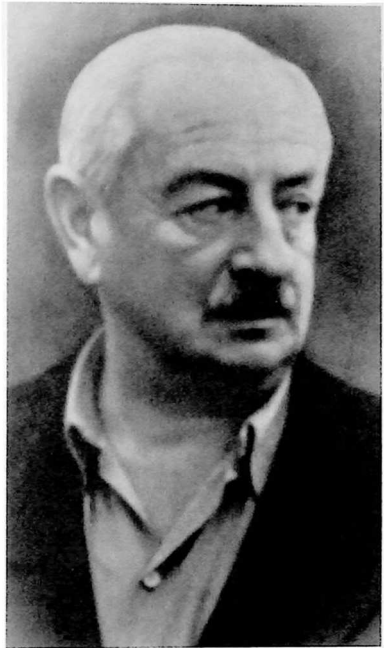
ქართველ მთამსვლელთა და მოთხილამურეთა ტრენინგებით სარგებლობდა შესანიშნავი პიროვნება, მთამსვლელი და მოთხილამურე **გიორგი (გოგი) ბაშრაძე**, რომელმაც უმაღლესი განათლება გერმანიაში მიიღო და მეტალურგი გახდა. ქალაქ ფრაიბურგში დაეუფლა იგი სამთო-სათხილამურო სპორტს, სამშობლოში ერთ-ერთმა პირველმა ჩამოიტანა ნამდვილი თხილამურები და შეთოდურად, თანდათანობით ამკვიდრებდა საქართველოში სპორტის ამ უღამაზეს სახეობას.

გიორგი ბაქრაძის აქტიური მთამსვლური მოღვაწეობა 1933 წელს დაიწყო, როცა მისი ხელმძღვანელობით ექსპედიცია მოეწყო მყინვარწყვერსა და გუდაურის გადასასვლელზე სამთო თხილამურებით. ქართველ მთამსვლელთა ეს სათხილამურო ლაშქრობა იმის დამამტკიცებელი იყო, რომ სათხილამურო სპორტი ვითარდებოდა და მტკიცედ იკიდებდა ფეხს ჩვენი მთიანეთის პირობებში. ამავე წლის ზაფხულში სოსო ასლანიშვილის ხელმძღვანელობით ექსპედიცია ნაკლებად გამოკვლეულ აფხაზეთის კავკასიონზე გაემგზავრა. პირველასვლა შედგა მარუსსა და ერთ-ერთ უსახელო მწვერვალზე, აგრეთვე მწვერცხვსა და აჭაფარა-პტიშზე. აღნიშნულ ექსპედიციაში გიორგი ბაქრაძე თავის მეგობრებთან - შალვა მაყაშვილთან და იაგორ კახალიკაშვილთან ერთად იყო. ამ ლაშქრობის მნიშვნელობას ისიც ზრდიდა, რომ მასში პირველად მონაწილეობდა აფხაზეთის სვანეთის - ღალის ხეობის 5 მკვიდრი: სვეერიან გვიჭიანი, აბრამ, გვეგი, აპოლონ და დავით თამლიანები.

როგორც აღინიშნა, ეს იყო პირველი ექსპედიცია საქართველოდან, რომელმაც გამოიკვლია და შესწავლა კავკასიონის ქედის ყველაზე უფრო დასავლეთი ნაწილის - აფხაზეთის კავკასიონის მწვერვალები.

1934 წელს გიორგი ბაქრაძის ხელმძღვანელობით სათხილამურო ლაშქრობა მოეწყო ბაზმაროზე. 1935 წელს კი საგანგებო შემთხვევა მოხდა საქართველოს ტერიტორიაზე - მთებში დაიკარგა სამოქალაქო საპაეო ფლოტის თვითმფრინავი, რომელსაც ფოსტა მოჰქონდა ჩრდილო კავკასიიდან, კერძოდ, მინერალური წყლებიდან. თვითმფრინავი ერთი თვის განმავლობაში იყო დაკარგული და მთავრობის კომისიამ მთამსვლელთა რამდენიმე საბიურო ჯგუფი შექმნა, რომელთაგან ერთ-ერთის ხელმძღვანელად გიორგი ბაქრაძე დაინიშნა. ჯგუფს ძებნა ყაზბეგიდან ბურსაჭირის გადასასვლელამდე, დუდუშაურის ხეობაზე ჩამოვლით უნდა ეწარმოებინა და გაეკოლო - შინისწყერი, გველის მთა, საგუნთანის მთა, საგველოსგორი. სამდღიანი ძებნის შემდეგ, ამ ჯგუფმა დაღუპულ თვითმფრინავს დაახლოებით 4000 მ სიმაღლეზე, კიბის მყინვარის მახლობლად მიაკვლია.

მე-20 საუკუნის 30-იან წლებში საქართველოში სამთო-სათხილამურო სპორტი მთამსვლელობის შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენდა და ამანაც განაპირობა, რომ ჯერ კიდევ 1935 წელს, სწორედ მთამსვლელთა და მოთხილამურეთა საზოგადოებამ, რომლის საინიციატივო ჯგუფში გიორგი ბაქრაძეც შედიოდა, დასვა მთავრობის წინაშე საკითხი საქართველოში ალპური კლუბის გახსნის შესახებ.

მის დიდ ავტორიტეტზე ის ფაქტიც მიუთითებდა, რომ 1936 წელს, როცა ხევში დევლორაკის ალპინისტური ბანაკი გაიხსნა, დირექტორად გიორგი ბაქრაძე დანიშნეს. მის ხელში მრავალმა ახალგაზრდამ ათთვისა მთამსვლელობისა და მთაში თხილამურებით სიარულის ტექნიკა.

კლუბის დაარსების შემდეგ გიორგი ბაქრაძე აქ მუდმივად თანამშრომლობდა როგორც მთამსვლელები, ინსტრუქტორი და სამთო-სათხილამურო სპორტის სპეციალისტი.

1937 წელს გიორგი ბაქრაძე მწე. მაილზე ადის ლევან ვითუასთან ერთად.

1938 წელი სამთო-სათხილამურო ლაშქრობებით დაიწყო. მარტში კავკასიონის მთავარი ქედის თუშეთის მონაკვეთზე გაემგზავრა მთამსვლელ მოთხილამურეთა ჯგუფი გიორგი ბაქრაძის, დავით ფურცელაძისა და სხვათა მონაწილეობით, ხოლო მაისში, როცა მთაში ჯერ კიდევ ზამთარია, მოეწყო მწე. ჯიშარაზე ასვლა უმძიმეს მეტეოროლოგიურ პირობებში და მწვერვალს მხოლოდ გიორგი ბაქრაძემ, სანდრო გვალიამ და ნიკოლოზ ჯაგინოვმა მიაღწიეს. ამავე წელს, სანდრო გვალიამ და გიორგი ბაქრაძემ უხელმძღვანელებს ზემო სვანეთის ალპინიადს ლაპლაზე და მწვერვალზე 100 კაცი აიყვანეს. ალპინიადის ფარგლებში, გიორგი ბაქრაძის ხელმძღვანელობით სპორტული ასელები მოეწყო ტექნიკურად რთულ მწვერვლებზე ბეზინგის მასივში, კატინ-თაუსა და გესტოლაზე. ამ ალპინიადის საერთო ხელმძღვანელი სანდრო გვალია იყო, უფროსი ინსტრუქტორი კი - გიორგი ბაქრაძე.

1939 წელს გიორგი ბაქრაძემ სპორტსაზოგადოება „სპარტაკის“ ალპინიადა მოაწყო მწე. ქაბარჯინაზე, ხოლო 1940 წელს უხელმძღვანელა დონლუზორუნსა და დიკლოს მთაზე ასვლას.

1941 წელს, ომის დაწყებისთანავე, გიორგი ბაქრაძე სამხედრო სამსახურშია და დანიშნეს შოვის ბაზაზე არსებულ სამხედრო-ალპინისტური და სათხილამურო სკოლის უფროსად, სადაც ახალგაზრდებს სამთო ბრძოლებისათვის ამზადებდნენ.

გიორგი ბაქრაძე - ბრწყინვალე ინჟინერ-მეტალურგი, რუსთავის მეტალურგიული ქარხნის მშენებლობის ერთ-ერთი ხელმძღვანელი, საბრძოლვე საამქროს პირველი უფროსი, მთელი ცხოვრების მანძილზე ამ სფეროში მუშაობდა და ევროპაში მიღებულ ცოდნას უმურველად ახმარდა საქართველოში მეტალურგიული მრეწველობის განვითარებას. პენსიაში გასვლის შემდეგ გარდაცვალებამდე იგი საქართველოს სათხილამურო ფედერაციას ხელმძღვანელობდა და ხშირად იყო ბაკურიანში. დღეს რომ ბაკურიანი სათხილამურო სპორტის მექაა, ამაში ძალზე დიდი გიორგი ბაქრაძისა და მისი მეგობრების წვლილი.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ გიორგი ბაქრაძის ოჯახი მთამსვლელობა და სამთო-მოთხილამურეთა შეკრების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან „ბაზას“ წარმოადგენდა, სადაც მათ მასპინძლობდა გიორგი ბაქრაძის მეუღლე, შესანიშნავი ოჯახიშვილი, ფრიად განათლებული, საუკეთესო შეილების აღმზრდელი, ქალბატონი ბაბუტა ერისთავი. მშობლებმა მთამსვლელობისა და სათხილამურო სპორტის სიყვარული შეილეს - ბესიკსა და ნუგზარსაც ჩაუნერგეს. ეს სიყვარული მთამსვლელობისადმი იმაშიც გამოიხატა, რომ ძმების წარმატება საჭკოთა კავშირის ჩემპიონატში ბრინჯაოს მედლებით აღინიშნა.

ბაქრაძეების ოჯახი აგრძელებს წინაპართა ტრადიციებს. იგი დღესაც მხარში უდგას, გულშემატკივრობს ქართველ მთამსვლელებს ახალ თაობას და ხარობს მათი წარმატებებით.

მთამსვლელობის მოჭირნახულე იყო ცნობილი იურისტი და მთამსვლელი, მოგზაური და მოთხილამურე, იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი **დავით ფურცელაძე**.

ქართველ მთამსვლელთა მერვე თაობა: ალიომა ჯაფარიძე, სანდრო გვალია, შალვა მაყაშვილი, დავით წერეთელი, ლევან გითუა, ლევან მარუაშვილი, გიორგი ბაქრაძე, მელენტი სანებლიძე, კაკო მარი, ნიკო ქირიკაშვილი, ვიო ნიგურაიანი, გოჯი ზურგბანიანი, ჭიჭიკო ჩართოლანი, გაბრიელ ბესარიონ, ბექუ ხერგიანები და სხვები, ასპარეზზე მე-20 საუკუნის 30-იან წლებში გამოვიდნენ. მათ მხარს უმშენებდნენ აგრეთვე ქართული ალპინიზმის ფუძემდებლები ალექსანდრა ჯაფარიძე და სოსო ასლანიშვილი. ამ შესანიშნავ მოღვაწეთა შორის, გამორჩეული ადგილი ეკავა დავით ფურცელაძეს, რომელმაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა საქართველოში ტურისტული და ალპინისტური საქმიანობის გაშლა-განვითარებაში. იგი არა მარტო ჩინებული ტურისტი და ალპინისტი, არამედ შესანიშნავი მეგობარი და ორგანიზატორული ნიჭით დაჯილდოებული ადამიანი იყო.

1936 წელს, საქართველოს სახკომსაბჭომ მიიღო დადგენილება საქართველოს ალპური კლუბის დაარსების შესახებ, რამაც მნიშვნელოვანი იყო საინიციატივო გვგუფის წევრის დავით ფურცელაძის წვლილი.

დავით ფურცელაძემ მთამსვლელობაში 1933 წელს შემოღდა ფეხი, როცა იგი თავისი ძმის ჯანსუღ ფურცელაძის ხელმძღვანელობით, ალექსანდრა ჯაფარიძესა და ანა ხარაქეხთან ერთად სვანეთის მწვერვალებზე ავიდა. იმავე წელს, ივნისის თვეში, ალიომა ჯაფარიძის ხელმძღვანელობით, იაგორ კაზალიკაშვილთან და ვალენტინ გიგინეიშვილთან ერთად ავიდა მყინვარწვერზე, ხოლო აგვისტოში ალიომა ჯაფარიძესთან და ჯანსუღ ფურცელაძესთან ერთად, უმბის ადმოსავლეთით მდებარე უსახელო მწვერვალს ლაშქრავს, რამდენიმე დღის შემდეგ კი იგივე გვგუფი ადის მწვერვალ კულაკთაუზე დასავლეთის თხემით.

დავით ფურცელაძე დიდ მუშაობას ეწევა საქართველოში ალპინისტური ორგანიზაციის შესაქმნელად. მნიშვნელოვანია მისი, როგორც იურისტის როლი საქართველოს ალპური კლუბის წესდების შემუშავებაში, რომელიც საქართველოს გეოგრაფიულ საზოგადოებაში გამართულმა მთამსვლელობა და მოთხილამურეთა ყრილობამ ერთხმად დაამტკიცა.

სოსო ასლანიშვილი, ალიომა ჯაფარიძე, დავით ფურცელაძე. წინ: კოტე ჯაფარიშვილი

საქართველოში სათო-სათხილამურო ლაშქრობების აღმავლობით დაიწყო 1938 წელი და ამ საქმიანობის ეპიცენტრში სხვე-

ბთან ერთად, ბუნებრივია, დავით ფურცელაძეც იმყოფებოდა. მარტის თვეში, დავით ფურცელაძემ, გიორგი ბაქრაძესთან ერთად, კავკასიონის ქედის თუშეთის მონაკვეთზე წაიყვანა მთამსვლელ-მოთხილამურეთა მოზრდილი ჯგუფი, ხოლო მისი ხელმძღვანელობით მწვ. ქაბარჯინაზე ავიდა ჯგუფი გ. გიორგობიანის, ვ. ხუციშვილისა და ი. ბეზურთანოვის შემადგენლობით.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი და შთაბეჭდავია დავით ფურცელაძის ღვაწლი და დამსახურება მეორე მსოფლიო ომის ბოლოქარ წლებში. სამხედრო-ტექნიკური წვრთნის განხორციელებასა და საბრძოლო ოპერაციების მომზადება-ჩატარებაში კაპიტანი დავით ფურცელაძე უშუალოდ ეხმარებოდა სარდლობას, რისთვისაც მან უმაღლესი მთავარსარდლობის მადლობები და ჯილდოები დაიმსახურა.

ქართველი მთამსვლელები მეორე მსოფლიო ომის დროს. ალიოშა ჯაფარიძე, დავით ფურცელაძე, ილია შონია, ვიქტორ მოლოფიჩო, ალექსანდრე ნემსიწვერიძე

ომის დამთავრების შემდეგ, დავით ფურცელაძეს გივი მელიასთან ერთად მწვერვალ ყარაყაიაზე აკყავს მთამსვლელობა-ტურიზმის ინსტრუქტორთა კურსების 12-კაციანი ჯგუფი, ხოლო 50-იან წლებში მოაწყო ორი დიდი ალპინიზა მყინვარწვერსა და ორწვერზე: მყინვარწვერზე ავიდა ამიერ-კავკასიის რესპუბლიკების პროფკავშირთა ალპინადის 96 კაციანი შემადგენლობა, ხოლო ორწვერზე - საქართველოს პროფკავშირების წარმომადგენელთა 50-კაციანი ჯგუფი.

დავით ფურცელაძის დიდი ერუდიცია და განათლება არაერთხელ წარმოჩენილა არა მხოლოდ მის მთამსვლურ თუ ტურისტულ მოგზაურობებში, არამედ მის მიერ შექმნილ წიგნებსა და ნაშრომებში, რომლებიც მთამსვლელობისა და ქართული სამართლის ისტორიის ფუნდამენტურ საკითხებს ეხებოდა. რომ არა დავით ფურცელაძე, შესაძლოა, არ შექმნილიყო დღემდე ყველა მთამსვლელისათვის სამაგიდო წიგნები „მთამსვლელობა საქართველოში“ და კრებული „კავკასიონზე“.

გარდა იმისა, რომ დავით ფურცელაძე დამსახურებული მეცნიერი იურისტი ბრძანდებოდა, იგი საქართველოში ერთ-ერთი პირველი სპორტის ოსტატი იყო სამთო ტურიზმში, არაერთი წელი იმუშავა საქართველოს ტურიზმის საბჭოს თავმჯდომარედ, ხოლო ათწლეულების მანძილზე იყო მთამსვლელობის უფროსი ინსტრუქტორი და ალ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპური კლუბის პრეზიდენტის წევრი.

როცა დავით ფურცელაძეს ვიკონებ, თვალწინ მიდგას ჭადარაჭერული, გამხდარი, აკურატული, მუდამ ფორმაში მყოფი, გემოვნებით ჩატყული, ღინჯი, დახვეწილი სიტყვა-პასუხის მქონე ჭეშმარიტი ინტელიგენტი, რომლის ქცევა და მანერები სამაგალითო იყო და ჩვენში, ახალგაზრდებში, მის მიმართ განსაკუთრებულ მოკრძალებას და პატივისცემას იწვევდა.

* * * * *

ბაკო მარში საუბრისას, უპირველეს ყოვლისა, მისი სიღინჯე და ვაჟკაცური, ჭეშმარიტად ქართული კაცისათვის დამახასიათებელი თვისებები გვახსენდება. მეგობრისათვის თავდადება, მხარში დგომა. წინაპართა ღვაწლის დაფასება, მათი ხსოვნისადმი მოწიწება, თავმდაბლობა და საოცარი უბრალოება იყო კაკო მარისათვის ნიშნული თვისებები, რომლებიც მუდამაქმ ზრდიდა მის ავტორიტეტს და აძლიერებდა მისდამი პატივისცემას.

კაკო მარის მთამსვლელობაში მოხვლა მისი მეგობრის - შოთა მიქელაძის სახელს უკავშირდება. 1932 წელს შოთა მიქელაძემ მყინვარწვერს ურთულესი გზით - ე.წ. გველეშაპის კუდით გავლით შეუტია. მაგრამ 4900 მეტრის სიმაღლეზე, ქარაფის თავზე მოწყდა და დაიღუპა, რაც უდიდესი დანაკლისი იყო ქართული მთამსვლელობისათვის.

საქართველოში ალიოშა ჯაფარიძის მიერ დამკვიდრებული ტრადიციის მიხედვით, დაღუპული მთამსვლელის გზა არ შეიძლება და გაუვლელი დარჩენილიყო, რამდენიმე დღის შემდეგ დავით წერეთლის ხელმძღვანელობით იმავე გზით მყინვარწვერზე ავიდნენ კაკო მარი, ასმათ ნიკოლაიშვილი, იაკობ კაზალიკაშვილი, ნიკო ქირიკაშვილი, ანდრო ხეთაგური და შალვა ჩოფიკაშვილი. ამ დღიდან მიყოლებული, ქართული მთამსვლელობა განუწყრელადა და კავშირებული კაკო მარის სახელთან.

მთამსვლელის მიერ განვლილი გზის, მისი ღვაწლის შუფასებისას, უპირველესად იმას აღნიშნავენ, რა სიახლე შეიტანა, რა პრობლემები გადაჭრა და რით გაამდიდრა მან მთამსვლელობა. ამ თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია კაკო მარის დამსახურება. სწორედ მან შექმნა პირველად მთამსვლელობის მონოლითური, უძლიერესი სპორტული გუნდი, რომლის ანგარიშზე მრავალი ურთულესი ასვლა კავკასიონსა თუ ჰამირის მთიანეთში.

კაკო მარი რომ, გარდა კარგი სპორტსმენობისა, შესანიშნავი ორგანიზატორი და მეურნე იყო, ეს არა მხოლოდ მთამსვლელობა თაობებისთვისაა ცნობილი, არამედ ამას ადასტურებს ყველა გეოგრაფი და ბუნებისმეტყველი, რომელიც ოდნავ მაინცა ჩახვეული საქართველოს გეოგრაფიული საზოგადოების საქმიანობაში, სადაც ბატონმა კაკომ, 1930 წლიდან სიცოცხლის ბოლო დღემდე ნაყოფიერად იღვაწა. თუნდაც ის ფაქტი, რომ საქართველოს გეოგრაფიული საზოგადოების დღევანდელი შენობა კვლავ ქართველ გეოგრაფთა სამსახურშია და ქართველი მთამსვლელებისთვისაც ძვირფასია (1936 წელს სწორედ აქ დაფუძნდა საქართველოს ალპური კლუბი), კაკო მარის დამსახურება და თავდაუზოგავი შრომის ნაყოფია.

1933 წელს კაკო მარი ალექსანდრა და ალიოშა ჯაფარიძეებთან, ანა ზარაძესთან, აკაკი ბელიაშვილთან, ბორის გინცენბერგთან და ბორის გუჯეჯიანიანთან ერთად თითისა და თეთნულდის

მწვერვალზე ავიდა. 1935 წელს კი დავით წერეთელთან ერთად სათავეში ჩაუდგა მე-2 ქართული მსროლელი დივიზიის ნაკრების ასვლას მყინვარწვერზე სრული საბრძოლო აღჭურვილობით. მწვერვალზე ავიდა 316 კაცი, აიტანეს ქვემეხი, რაც იმ დროისათვის დიდმნიშვნელოვანი მოვლენა იყო; ჩვენს ქვეყანაში იწყებოდა მოძრაობა ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის გასამდივრებლად და ამ მოძრაობაში სხვებთან ერთად, აქტიურად ჩაებნენ ქართველი მთამსვლელებიც, რომლებიც მთიან რაიონებში ახალგაზრდობას ამზადებდნენ საომარი მოქმედებისათვის. ომის დაწყებისთანავე, სხვა ქართველ მთამსვლელებთან ერთად, მებრძოლთა რიგებში ჩადგა კაპიტანი კაკო მარი. მისი ცოდნა და გამოცდილება საჭირო გახდა ბეროს, მესტიის, დონღუზორუნის უღელტეხილების დასაცავად და საშო მებრძოლების მოსამზადებლად.

1933 წ. თეთნულდის ექსპედიცია. I რიგში: 1 აკაკი ბელიაშვილი 5. ანა ხარაძე 6. ალექსანდრა ჯაფარიძე 8. ბორის გინცენბერგი. II რიგში: 2. ალიოშა ჯაფარიძე 4. კაკო მარი 6. გოჯი ზურებიანი

ცნობილია, რომ მე-20 საუკუნის 30-იანი წლებიდან, თავდაცვისუნარიანობის გასამტკიცებლად, საბჭოთა კავშირში დაიწყო საკმაო რაოდენობის ალპინისტური ბანაკების შექმნა, რაც იქიდან გამომდინარეობდა, რომ საბჭოთა მთამსვლელობა არა მარტო იდეოლოგიური პრინციპებით, სტრუქტურითაც განსხვავდებოდა საზღვარგარეთის ქვეყნების მთამსვლელობისაგან. ამ დროიდან ჩვენში მთამსვლელობა უპირატესად სასწავლო-საორტულ ბანაკებზე იყო დაფუძნებული, რაც მას ორგანიზებულ ფორმას, გეგმიან ხასიათს აძლევდა. ამან განაპირობა ის, რომ საბჭოთა მთამსვლელობამ რამდენიმე ათწლეულში გაიარა ის გზა, რომელსაც ევროპული მთამსვლელობა ორი საუკუნე მონდა. იმ პერიოდში კავკასიონის მწვერვალებზე მხოლოდ უცხოელთა ბარათებს თუ შეხვდებოდი. ამიტომ გაჩნდა მთამსვლელებში ლოზუნგი: „გაფშინდით კავკასიონის მწვერვალები უცხოელთა ბარათებისაგან“. უცხოელთა ბარათები, ბუნებრივია, ძნელად მისასვლელ მწვერვალებზე

ილი და მათზე ასვლა ახლადფეხადგმული ჩვენი მთამსვლელებისათვის არც ისე იილი იყო. ამისათვის საჭირო გახდა მთამსვლური ტექნიკის ათვისება. დაიწყო ალპინისტური ბანაკების შექმნა. იმ პერიოდში საქართველოს გადასცეს ორი – მყინვარწყურთან დევდორაკის და ჩრდილო ოსეთში წყახის ბანაკები. კაკო მარს წყახის ბანაკი ხელა წილად, სადაც მისი ხელმძღვანელობით, გარდა ახალბედების მომზადებისა, შეიქმნა ქართველ მთამსვლელთა შესანიშნავი გუნდი ქელეში ონიანის, გენო რაიზერის, არჩილ ღუღუშაურისა და სხვათა შემადგენლობით, რომლებიც საკმაოდ დახვეწილი ტექნიკით გამოირჩეოდნენ.

1945 წელს. არმიიდან დემობილიზაციის შემდეგ, კაკო მარი უბრუნდება სამოქალაქო ალბინიზმს; ეს წელი მეტად მძიმე გამოდგა ქართული მთამსვლელობისათვის – უშმა-შხელდის ტრა-

1946 წ. ალიოშა ჯაფარიძის ჯგუფის ძებნის ექსპედიცია. კაკო მარი და ალექსანდრა ჯაფარიძე ჩრდილოეთ უშმაზე.

ვერის განხორციელების დროს ზეაგმა შთანთქა ალიოშა ჯაფარიძე და მისი ჯგუფის წევრები: ქელეში ონიანი და ნიკოლოზ მუხინი. კაკო მარის ხელმძღვანელობით უშმის მდამოებში გაიშალა საძიებო სამუშაოები და მიუხედავად იმისა, რომ დაღუპულები მხოლოდ 12 წლის შემდეგ იპოვეს, მათი გზა არ დარჩენილა გაუვლელი.

კაკო მარი, 1946 წელს, დაღუპულთა ძებნის დროს ავიდა ჩრდილოეთ უშმაზე და გულის მყინვარის მხარეს დაღუპულთა ნაკვალევზე ჩავიდა, ამის შემდეგ კი დაიწყო აქტიური და ენერგიული ზრუნვა თავისი მეგობრისა და მასწავლებლის განუხორციელებელი ჩანაფიქრის - უშმა-შხელდის ტრავერსის გავლის - სისრულეში მოსაყვანად.

1947-48-49 წლები დამაბულ მზადებაში გავიდა. კაკო მარი ყოველ ზაფხულს შხელდა-უშმის რაიონში ატარებდა, სწავლობდა გასავლელი ტრასის ყოველ მონაკვეთს, არჩევდა, აკვირდებოდა და ამზადებდა ჯგუფის წევრებს. ტექნიკური თვალსაზრისით ხევწდა მარშრუტის გავლას და აი, 1950 წელს მან თავის ჯგუფის წევრებთან, ბექუ ხერგიანთან, გოჯი ზურებიანთან, ჭიჭიკო ჩართოლანთან, მაქსიმე გვარლიანთან ერთად ბრწყინვალედ განახორციელა შხელდა-უშმის ურთულესი ტრავერსი

და იგი იმ წლის საუკეთესო ასეულად აღიარეს მთელ საბჭოთა კავშირში. ამ წარმატებამ უდიდესი გამოხმაურება პოვა ყოფილ საბჭოთა კავშირში და ასევე ყველა მონაწილეს მინიჭეს იმ დროს არსებული უმაღლესი სპორტული წოდება – სპორტის დამსახურებული ოსტატი.

1955 წელს, კაკო მარმა, ბექუ ხერვიანთან, ჭიჭიკო ჩართოლანთან და ილია გაბლიანთან ერთად, კიდევ ერთხელ შეუტია სამხრეთ უშბას და ურთულესი სამხრეთ-დასავლეთის კედლით ავიდა მწვერვალზე; 1962 წელს კი ახალგაზრდა ქართველ მთამსვლელთა ექსპედიციას უხელმძღვანელა პამირის მთიანეთში.

იგი არასოდეს ჩამოსცილებია ქართულ მთამსვლელობას. მუდამ ჩართული იყო სპორტულად რთული ასვლების ტექტიკური გეგმის მომზადებაში, მაგრამ ამას ისე აკეთებდა, რომ ახალგაზრდებისათვის თავზე არ მოეხვია თავისი აზრი და დელიკატურად, თითქოს შემთხვევით გაახსენდებოდა იმ ამოცანის ამოხსნა, რომელიც წარმოიშვებოდა და ახალგაზრდებს ეტყოდა, ასე ხომ არ გვეცადა, ასე ხომ არ გავკეთებინაო.

1976 წელს უკვე ჭარმაგმა ბნმა კაკომ დიდად გაიხარა, როცა ქართველმა მთამსვლელებმა საკავშირო ჩემპიონატში 2 ოქროს მედალი მოიპოვეს და ამ გამარჯვების საპატივცემულოდ და აღსანიშნავად თავის ოჯახში შესანიშნავი, ჭეშმარიტად არისტოკრატიული ქართული სუფრა გაშალა, რომელიც დღემდე დაუეწიყარია ამ დიდებული ღვინის მონაწილე მთამსვლელებისათვის, რომლებიც ოჯახებით იყვნენ მიწვეულნი.

ვიხსენებთ რა კეთილშობილებით რჩეულ, კაცთმოყვარე, თავმდაბალ, მაგრამ ამჟვე დროს პრინციპულ, მკაცრ და შეუპოვარ კაკო მარს, სიხარულთან ერთად სინანულიც გვეუფლება, რადგან ახლა იშვიათად გვხვდებიან ასეთი ადამიანები.

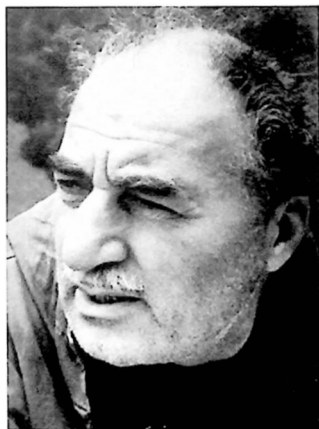
დღემდე არ მაინწყდება მისი თბილი და გულითადი დამოკიდებულება, კეთილი და საჭირო რჩევები. იგი განსაკუთრებულ სითბოს იჩენდა მთამსვლელ ჯაფარიძეთა ოჯახის მიმართ და ძმასავეთ ედგა მხარში ალექსანდრა ჯაფარიძეს. მისი მზრუნველობისა და კეთილშობილების გამოზნატვლი არაერთი ნივთი დღესაც მახსენებს მის სახეს, მის პიროვნებას.

ბედნიერად ვერაცხ თავს, რომ 1977 წელს, დაბადებიდან 75 წლისთავის საიუბილეო საღამოზე, შესვლელბოა მომეცა ბატონი კაკო მარისათვის საიუბილეო თარიღი მიმელოცა, აღმენიშნა მისი ღვაწლი და დამსახურება მთამსვლელობაში, მაღლობა გადაუმხვდა იმ სითბოსა და სიკეთისათვის, რომელსაც იგი უშურველად გასცემდა.

* * * * *

ქართველი მთამსვლელები, უპირველეს ყოვლისა, დიდი მამულიშვილები და თვალსაჩინო საზოგადო მოღვაწეები იყვნენ. ამ თვალსაზრისით, ჩემთვის ერთ-ერთი უსაყვარლესი, გამორჩეული და სამაგალითო პიროვნება იყო შესანიშნავი მწერალი, დრამატურგი, სასიქაღლო მამულიშვილი და დიდი საზოგადო მოღვაწე **ლევან გომიშაძე**, რომელმაც მთამსვლელობაშიც მოასწრო გამოკეთილი სიტყვის თქმა.

მიუხედავად იმისა, რომ მან თავისი ცხოვრების მესამედი გადასახლებებსა და შორეული ციხირის გულაგებში გაატარა, მთამსვლელობისთვის არასოდეს უღალატია და თავისი მწერლური ნიჭი ამ მიმართულებითაც უშურველად დახარჯა. მრავალი მოთხრობა, ნარკვევი, ესეც თუ ჩანახატი მიუძღვნა მგობარ მთამსვლელებსა თუ მთამსვლურ ლაშქრობებს. ასევე განუზომელია მისი, როგორც მთამსვლელობის ორგანიზატორის ღვაწლი და დამსახურება. მარტო იმის აღნიშვნაც კმარა,

რომ იგი წლების განმავლობაში საქართველოს ალპური კლუბის სწავლული მდიანი იყო და მრავალ სასიკეთო საქმეს უყრდა საფუძველს.

ლევან გოთუას ცხოვრების გზა, მისი ფიქრის საგანი მამული იყო მუდამ, ამიტომაც ჰქონდა ფეხით შემოვლილი საქართველოს ყოველი კუთხე, მისი მთა-ბარი. უმრეტეი ენერგიით აღსავსე, მოგზაურობა, მთაშენელობა შემოქმედებად მიიჩნდა და თელიდა, რომ თუ ავადმყოფი ან დაავადნილი არ არის, „აღამიანი, რომელიც არ იცნობს თავის მშობლიურ მიწა-წყალს, არც არის ღირსი ამ მიწა-წყლისა“.

მისი შესანიშნავი რომანები „გმირთა ვარამი“ და „მითრიატე“, ბრწყინვალე მოთხრობები და ნოველები, დიდი სიყვარულით სარგებლობენ და ყოველდღიური საკითხავია ყველა ჭეშმარიტი ქართველისათვის.

ლევან გოთუამ, ჯერ კიდევ სრულიად ყმაწვილმა, საკუთარ თავზე გამოცადა იმპერიული უზნობისა და აღვირახსნილობის უსაზღვრო სისასტიკე, საპატიმრო ბანაკებსა და ციხის ჯურღმულებში არაადამიანური ყოფის სიმწარე, მაგრამ, როგორც ჭეშმარიტ ვაჟკაცსა და რაინდს შეეფერება, არასოდეს დაუკარგავს საკუთარი ღირსების გრძნობა და სამშობლოს სიყვარულის განცდა.

როგორც აღვნიშნეთ, ლევან გოთუას ფეხით ჰქონდა შემოვლილი საქართველოს ყოველი კუთხე, მისი მთა-ბარი, მაგრამ მრავალთათვის შესაძლოა უცნობია ლევან გოთუას მთაშენელობის მიღწეები, რომელთაც საფუძველი 1937 წელს ჩაეყარა.

იმ ავადსახსენებელ დროს, როცა ხალხს საკუთარი ღანდიც კი აფრთხობდა, ხოლო ლევან გოთუას უკვე საკმაო ხანი ჰქონდა გატარებული გადასახლებაებსა და ციხეების შორეულ ბანაკებში, მისთვის საქართველოს მთა-ბარში სიარული და მწვერვალებისაკენ ლტოლვა ერთგვარი პროტესტი იყო არსებული რეჟიმის წინააღმდეგ. იგი ვერ ეგუებოდა ბოლშევიკების მიერ დამკვიდრებულ და გამეფებულ შურს, გაუტანლობას, ბეზღობას, ღალატს, შიშს, სულმოკლეობას და ქალაქიდან კავკასიონის მწვერვალებს მიამურებდა ხოლმე, რადგან მხოლოდ აქ შეიგრძნობდა ბუნების პირველყოფილ მშვენიერებას და ჭეშმარიტი მეგობრობის ფასს.

1944 წელს ლევან გოთუა, ალიოზა ჯაფარიძესთან და არქიტექტორ ვახტანგ ცინცაძესთან ერთად, ზემო იმერეთში, ჭიათურის რაიონის ისტორიულ სოფელ კაცხში, ალბინისტური ტექნიკის გამოყენებით ავიდა მიუვალ კაცხის სვეტზე, პირველებმა გამოიკვლიეს ბუნების ეს საოცარი ძეგლი, რომლის წვერზეც ეკლესიის ნანგრევები იყო შემორჩენილი. ამ ასვლას მოჰყვანდა მშვენიერი ნარკვევი – „კაცხის სვეტის საიდუმლო“, რომელშიც შენიშნავს:

„თავის დროზე მძაფრად განუცდა სვეტის საიდუმლო დიდ ქართველ მეცნიერს ვახუშტის, რომელიც წერდა: იქ ხეობის თავზე „არა კლდე, აყვანილი ვითარცა სვეტი, ფრიად მაღალი, მის კლდის თხემზე არს ეკლესია მცირე, არამედ ვერარა აღვალს კაცი, არცა უწყვიან ხელოვნება აღსვლისა“.

სვეტზე ასვლის შემდეგაც არ მოუტოვებია ბნ ლევანს ვახუშტის წიგნის ფურცლა და კიდევ ერთი გასაშიფრი კითხვის ნიშანი აღმოაჩინა: „რიონის დასავლეთით, მთის ძირს, არის ზომლის კლდე ფრიად მაღალი. მოიფო ამან სახელი ესე სიმაღლით, ზომლის ვარსკვლავის სწორობით. ამ კლდემი არის ქვაბი გამოკვეთილი, მტრისაგან შეუვალი, მეფეთა საგანძურთ სადები“.

ხეამლით დაინტერესებული ლევან გოთუა უმაღლ თავის მეგობარს - ალიოზა ჯაფარიძეს შეეხმინა, რომელიც 1939 წელს უკვე იმყოფებოდა ზეამლის ციხე-ქვაბულში. ახალ ექსპედიციაში კი ლევან გოთუა ერთ-ერთი დასაყრდენი ფიგურა გახდა.

1945 წელს ლევან გოთუამ, ალიოზა, ალექსანდრა, გოგი ჯაფარიძესთან, გიორგი (გოგი) ლომთათიძესთან, ვერა ბელეტკაიასთან, ელენე აბაშიძესთან, ნიკოლოზ ბურჩაქაძე-ამოვიანთან, ალექსანდრე ნემსიწვერიძესთან, ვალია ნასონოვასა და სიმონ შხვაცაბაიასთან ერთად, ზეამლის ციხე-ქვაბული ყოველმხრივ გამოიკვლია. ძირითად ქვაბულში არქეოლოგიური გათხრებიც ჩაატარეს, მაგრამ ციხე ცარიელი დახვდათ. მათი აზრით, „მეფეთა საგანძურთ სადები“ საქართველოს ავღღითი ისტორიის რომელიღაც მონაკვეთში სრულებით გააპრტახებულა. „მტრებს, მძარცველებს, დროს - ყველას ბევრითად უშუშავინა“, წერდა ბ-ნი ლევანი თავის ცნობილ ნარკვევში „ზეამლის ციხე-ქვაბული“.

ამ ლაშქრობიდან არც თუ დიდი ხნის შემდეგ იმ ხანად არსებულმა რეჟიმმა ლევან გოთუა კვლავ დააშორა საქართველოს და ციმბირის შორეულ გზებს გაუყენა.

რატომ? რისთვის? ეს კითხვები აწვალბდა და ტანჯავდა ბ-ნ ლევანს: „ეს ვერ გამოგია, სამშობლო იმიტომ მიყვარს, რომ ასე შორსა ვარ, თუ იმიტომ ვარ ასე შორს, რომ ასე ძლიერად მიყვარს სამშობლო“. ამ კითხვაში პასუხიცაა. დიახ! ლევან გოთუასავით სამშობლოზე უსაზღვროდ შეყვარებული ადამიანები სამიზნი იყვნენ მაშინდელი ხელისუფლებისათვის. სამშობლოს ლევანისებური სიყვარული იმ დროს დანაშაულად ითვლებოდა...

ლევან გოთუას წინაშე მრავალგზის დასმულა ყოფნა-არყოფნის საკითხი, ხშირად იგი, გარდაცვლილი მეგობრის ბედსაც კი ნატრობს, რომელიც საქართველოს მიწაში განისვენებს: „არის იმდენად მძიმე განცდები და ემოციები, რომ მათი დავიწყება არ შეიძლება და ისინი დიდხანს

1957 წ. ელიშერ ვიფიანი, აკაკი გეწაძე, რეზა ინანიშვილი, ჯანსუღ ჩარკვიანი, ალექსანდრა ჯაფარიძე, ლევან გოთუა, ლევან სუჯაშვილი, გივი ყალაბაგვიანი მყინვარწყერის ძირში.

რჩებიან მესხიერებაში. ჩემმა ცხოვრებამ მე თითქოს ჩამრეცხა კიდევ. გამიყინა სიცოცხლე, მაგრამ უფრო მტკივნეულად, უფრო მძაფრად გამოიშვლდა გულში ჭრილობა ჩემი თავადასავლის სახით... წერილს როცა ვწერ, თავი საქართველოში მგონია. მერმე, რომ მომაგონდება შედიათას კილომეტრზე გაკიდებული მანძილი, შევაჩერებ წერას და გულისხმად გადავიქცევი. გული მიგრძნობდა, ამიტომ ვიყავი ასე დახარბებული ქართულ კუთხეებს, ქართულ არე-მარეს, ხევეებს, ქართულ მწვერვალებს და ქართველ ხალხს. არაერთგზის შემწურვებია ჩემი ალიოზას ბედი, რომელსაც უშბის უბეში ვალმოსდილს სძინავს. მე ვერც ვალი მოვიხადე, ხოლო ძილისა კი სრულიადაც არა ვიცი რა. მაგრამ ჯერ ცოცხალი ვარ და შეძლებისდაგვარად ერის ვალი მაინც მინდა მოვიხადო, სხვას რომ თავი დავანებოთ. ზეპირად, ასე შეგადაძმე და ფრაგმენტულად წერა მეტად ძნელ-ცუდია, ზიანდება და კოჭლობს ფაქტების ისტორიული მხარე, აგრეთვე მხატვრული დონეც, მაგრამ თუ ვინმე ამ სტრიქონებს წაიკითხავს – იცოდეს, რომ თუ მოვიყოლო, ეს იმიტომ, რომ ხელ-ფეხზე იმდენი მავთული მეხვია – მთელ დედამიწას შემოერტყმოდა“.

ლევან გოთუა არაადამიანური მოთმინებით იტანდა ამ ტკივილებს და თავისი ქვეყნის

ცხოვრების რიტმს იმ შორეთშიაც ფეხაწყობილი მიჰყვებოდა. ხელფენშეპორკილ მწერალში მაინც ვერ შეზღვეს შემოქმედებითი გზების განულება, ნიჭიერების ცეცხლის ჩახშობა. ყოველ ფაქტს, ყოველ მნიშვნელოვან მოვლენას, რომელიც საქართველოდან მის ყურამდე აღწევდა, ბ-ნი ლევანი მწერლისათვის ნიშნული განცდით აღიქვამდა და საკუთარ შემოქმედებით ქურაში აწრთობდა ...

საბოლოოდ, ლევან გოთუა საქართველოში 1955 წლის აგვისტოში დაბრუნდა და საზოგადოებრივ საქმიანობასთან ერთად დიდი გულმოდგინებით შეუდგა თავისი ნაწარმოების გამოცემასაც. შესანიშნავ რომანებთან ერთად, ბ-მა ლევანმა თავის ასულას კავკასიონის მწვერვალებზე, მოგზაურულ ჩანაწერებსა და ნარკვევებს თავი მიუყარა და „მგზავრული კრიალოსნის“ სახით აკინძული ცალკე წიგნად გამოცა.

..ჩემთვის მოგზაურობა და წერა – შემოქმედების ორი მხარეა...

1957 წ. დავით საყვარელიძე, ლევან გოთუა, ალექსანდრა ჯაფარიძე ბეთლემის გამოქვაბულის ძირში

მე ძველი მთამსვლელი ვარ და ვიცი, მაღალ მწვერვალებს უფრო ხშირად დიდი ბურუსი ახვევიათ ხოლმე... მე კი, ოცი საუკუნის შემდეგ, დადვიარ კალმითა და ხელნაწერებით სპერის ზღვიანეთში, სარფიდან დიოსკურიამდე... პოი, რა დიდი ანტიკური სამყარო გვექონია! პოი, ვერ კიდევ, რამდენი საქართველო გვექონია „აღმოსაჩენი“!..

ლევან გოთუას მუდამ კქონდა დაუკმაყოფილებლობის განცდა იმის გამო, რომ ბოლომდე ვერ ამოწურა საკუთარი თავი, როგორც მთამსვლელმა - მრავალი მწვერვალის დაძლიაშტრავმა და „ნათლიამ“. გადასახლებიდან დაბრუნებულმა კი ნაწილობრივ შეისრულა თავისი გულის წაღი-ლი...

1957 წელს, ილია ჭავჭავაძის დაბადების 120 და ვერაგული მკვლელობის 50-ე წლისთავთან დაკავშირებით, იგი სათავეში ჩაუდგა ახალგაზრდა ქართველ მწერალთა ჯგუფს, მიიწვია ბეთლემის გამოქვაბულის აღმომჩენი ალექსანდრა ჯაფარიძე და „ილიას გზით“ წაიყვანა ახალგაზრდები.

ლაშქრობაში მათ გარდა მონაწილეობდნენ მწერლები: ზაქარია შერაზადაშვილი, გიორგი ქეთარაძე, ედიშერ ყიფიანი, აკაკი გეწაძე, ალექო სანადირაძე, რევაზ ინანიშვილი, ზურაბ ლორთქიფანიძე, შოთა არაბული, თეიმურაზ ჯანგულაშვილი, ნოდარ შამანაძე, ემელიან ქურდიანი, ოთარ კუპრავა, ჯანსუღ ჩარკვიანი, მთამსვლელობის ინსტრუქტორები: გურამ თიკანაძე, გივი ყალბაგეიშვილი, ლევან სუჯაშვილი, კინოოპერატორი არტურ პოდოსოვი და რადიოკომპიუტერის თანამშრომელი მოსე ქარჩავა.

მყინვარწვერის დღაშეძერა და ბეთლემის გამოქვაბულში შესვლა ახვავზრდა მწერლებისათვის მთამსვლური ნათლელი იყო, შთაგონების წყაროც და წარუშლელი შთაბეჭდილებაც.

ლაშქრობას მშენებელი ნარკვევი უძღვნა, უდროოდ გარდაცვლილმა მწერალმა ედიშერ ყიფიანმა, რომელმაც გულწრფელად და უშუალოდ აღწერა ლაშქრობის მონაწილეთა გზა მთაწმინდიდან მყინვარწვერამდე. გურამ თიკანაძემ კი ფოტოსურათებზე დაატყვევია და ისე შემოუნახა შთაბეჭდილობას ამ დაუვიწყარი ლაშქრობის შეჩერებული წამები 'სამწესწაროდ, ამ ლაშქრობის ფოტონეგატივები დაიკარგა, მაგრამ ჩვენი ოჯახის არქივში აღმოჩნდა გურამის მიერ ამ ექსპედიციაში გადაღებული ალექსანდრასადმი ნაუქარი ოცამდე ფოტო, რომლებიც გავაშრავლე, გამოვაქვეყნე პრესაში და 2008 წელს საზოგადოებას წარუდგინეთ ისტორიის მუზეუმ „ქარვასლანი“ გამართულ სამიო, სათავგადასავლო და ექსტრემალური ღოკუპენტური ფილმების ტრადიციულ ფესტივალზე „ნიამორი“).

ლევან გოთუა დიდად აფასებდა თავის უძეგროს მეგობრებთან: გურამ თიკანაძესთან, სარგის ცაიშვილთან, რეზო ინანიშვილთან, დავით მუსხელიშვილთან, ნოდარ ებრაღიძესთან, გივი გაფრინდაშვილთან, მანანა კობერიძესთან, ნოდარ ჯობაძესთან, გურამ ხეცურიანთან, ატე ნემსიწვერიძესთან და კოტე ჯავრიშვილთან ერთად, ქოთაეისა და თრეზვის მღვიმეებში ჩატარებულ კვლევებს და დებუვითობით მოუწოდებდა ახალგაზრდობას: „აჲ – მიუვალ ქვაბებში უნდა ევებებოთ „ქართლის ცხოვრების“ დაფანტული ფურცლები, „ვეფხისტყაოსნის“ დაკარგული დედნები და დედნისპირები... მამა-პაპათა სისხლით დაკურებული ნატ-სალოცაეები და საბრძოლო დროშები. განახლებულ საქართველოში რამდენი მიუვალი ციხე-ქვაბული, ქვა-ქალაქი თუ თავისუფლების ქვასახიზნარი ჯერ კიდევ დარჩენილა ორბის ამარა! რამდენ ქვა-ფურცელს ჯერ კიდევ კითხვის ნიშანი უზის? რამდენი დიდებული ნაშთი ჯერ კიდევ ელის თავის მეოცნებეთ, გაბედულ მკვლევართ! დრო კი მიდის, მიიხარჯება და ბევრი რამ იშლება, იკარგება დაუბრუნებლივ...“

მსურს ჩვენს ოჯახში შემონახული, ლევან გოთუასთან დაკავშირებული ერთი წერილის ფრაგმენტი გავაცნოთ, რომელიც თელაველ პუდაგოგს, ქ-ნ თამარ გოგიაშვილს ეუთუნის. ალექსანდრა ჯაფარიძისათვის გამოგზავნილ წერილში წარმოჩენილი ერთი ადამიანის განცდა ლევან გოთუას მიმართ მთელი ქართველი ხალხის პატივისცემად და სიყვარულად აღიქმება:

.....ფეხი გამისხლტა და დავეცი, რა გამამძღვინებდა, რომ გოთუას „გმირთა ვარაში“ არ „დაბადებულიყო“. გატაცებით ვკითხვლობ... ვფიქრობ, სად გაიზარდა, ვინ შთაგავნა ბედღაეილი კახელის უზობი სიყვარული. მეც, როგორც ერთი კახელთაგანი, დავალბებული ვარ...

ბატონი ლევანი წერის მანერაში ძლიერ ამჟღავნებს თავის პიროვნებას. რაღაც აქვს ამ კაცს ხელმეუკარებელი, ფანატიკური, ძლიერი. მის ნაწერებში იგრძნობა საკმეველის სურნელება... ნატიფად წერს, დიდი ჰქონია ქართველებისადმი გულმხურვალება და სიყვარული...

ქალბატონო ალექსანდრა! თუ არ ვცდები, თქვენი ძმა „რჩეულ ნაწერებში“ არაფერს ამბობს გოთუას მთამსვლელობის შესახებ, რადა?!”

ქ-ნ თამარ გოგიაშვილის ამ კითხვაზე პასუხი ბ-ნი ლევანის ზემოთ მოტანილი ის ციტატაა, სადაც იგი თავის თავგადასავალზე საუბრობს და განვილილ ცხოვრებას აფასებს. იმაზეც ვთქვით, რომ ლევან გოთუა შესანიშნავი მთამსვლელი იყო და მისი დამსახურებაცაა, რომ დღეს კაკასიონის მწვერვალები ქართველ მწერალთა სახელებს ატარებენ. ხოლო რატომ არ ფიგურირებს ალიომა ჯაფარიძის 500 გვერდიან წიგნში („რჩეული ნაწერები“, 1949 წ., გამოცემა ცნობილი გეოგრაფისა და საზოგადო მოღვაწის დავით ღონღუას რედაქტორობით) ლევან გოთუას სახელი, პასუხი მარტივია. თუ გაითვალისწინებთ წიგნის გამოსვლის თარიღს, მთამსვლელობაში მნიშვნელოვანი

წარმატებებისა და დამსახურების მიუხედავად, ბუნებრივია, მასში ლევან გოთუას ვერ ახსენებდნენ, რადგან ამ დროს კომუნისტურ რეჟიმს პოლიტიკური სარჩულით იგი საპატიმრო ბანაკებში ჰყავდა გამოწყვედული და სასჯელს სამშობლოს სიყვარულისთვის (სხვა ბრალდება მას არ ჰქონია) ეორკუტის, სოლოვეკების, ნარნიმისა თუ ბიისკის იზოლატორებში იხდიდა.

ჩრდილოეთის გულაგებში ნაწამებმა მწერალმა სიცოცხლის ბოლომდე შეინარჩუნა სულის სისხტაკე და ადამიანებისადმი უანგარო სიყვარულის გრძნობა. სწორედ ამ განცლით იარა თავისი ცხოვრების ეკლიან გზაზე და 1973 წლის 30 იანვარს ვალმოხდილი, უხმბუროდ განერიდა ამ წუთისოფელს, განსასვენებელი კი არმაზში, საკუთარ ეზოში ჰოვა...

ათწლეულების შემდეგ, ახლაც თვალწინ მიდვას, გოლიათური აღნაგობის, ქარში ლომის ფაფარივით აწეწილი თმით, თვალებში სევდა-ნალველჩაგუბებული, სათნო და კეთილმიმდილიანი ბ-ნი ლევანი, სათუთი გრძნობებითა და ხშირად ბავშვური უშუალობით აღსავსე წავიდა ღირსეული პიროვნება, ჭეშმარიტი მამულიშვილი, თავისი ქვეყნის სიყვარულისთვის დამაშურალი რაინდი, ჩვენ კი დავეტოვა გაუნელებელი სევდა და სიკეთის ქმნის დაუეწიყარი გაკვეთილები.

გარდაცვალებიდან 32 წლის შემდეგ, 2005 წლის 15 დეკემბერს, დაბადების 100 წლისთავთან დაკავშირებით, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმინდესისა და უნეტარესის ილია მეორის თანხმობითა და ლოცვა-კურთხევით, ბ-ნი ლევანის ნეშტი არმაზიდან მცხეთაში, სამთავროს ტაძრის ეზოში გადმოასვენეს.

გადოსვენებისა და დაკრძალვის რიტუალის გაძლოლის პატივი მე მხვდა წილად და ვიდრე საშუამოდ დავემშვიდობებოდი დიდებულ მწერალს, მიგმართე შეკრებილ საზოგადოებას:

„პატონებო! ახლა, როცა საქართველოს ასე სჭირდება ერის ბედ-იღბალზე დაფიქრებული და ზნობით შემკული, სპეტაკი ადამიანები, კიდევ უფრო მწკაველ განვიცილით ბ-ნი ლევანის არაფიქრით გამოწვეულ ტკივილს.

მაგრამ, სწორედ დღეს, არმაზიდან აქ, მცხეთის უწმინდეს საფანეში გადმობრძანებით, ბ-ნი ლევანი ნიშნის გვაძლევს, რომ იგი ჩვენთანაა და გვაფრთხილებს: – „გამოფიხილდით ქართველებო! უღ-მერთოთა, ბნელებითს მოციქულთა და რჯულგაყიდულთა თარეშსა და ორომტრიალში, სამშობლოს მთა-ბარს მიხედეთ, ხელიდან არ გაგისხლტეთო“.

ისეთი გრძნობა მაქვს, თითქოს, აქ, ამ მიწაზე გადმოსახლებით, ბ-ნი ლევანი, დავით აღმაშენებლის შეგონებას, მის ფიცს მიჰყვება და ყველას მოგვიწოდებს: „გულზე დამადგით, ფეხი დამადგით გულზე ყოველთაო“.

ჩვენ, ბ-ნი ლევანის მომდევნო თაობა, ვალში ვართ დიდებული მწერლის, შესანიშნავი მთაძ-ელელისა და ღვაწლმოსილი მამულიშვილის წინაშე, რადგან ჯერ კიდევ ვერ გავისივრებდნართ მისი სიდიდე და მასშტაბურობა, ვერც სიცოცხლეში და ვერც სიკვდილის შემდეგ ვერ მივაგეთ საკადრისი პატივი.

საქართველო ლეთისმშობლის წილხვედრი ქვეყანაა და მწამს დადგება დრო, როცა იგი გაბრწყინდება; ახალი თაობა ღირსეულად დააფასებს ლევან გოთუას და ყველა იმ ჭეშმარიტ მამულიშვილს, რომელსაც სამშობლოს სიყვარულისთვის „ხელ-ფეხზე იმდენი მათული დაახვიეს, მთელს დღემიწას შემოურტყმოდ“.

გემშვიდობებით ბ-ნი ლევან და გწამდეთ, ვიდრე ვიცოცხლებთ, თქვენ ჩვენ გვერდით იქნებით, ერთაცა მწვერვალისაკენ მიმავალ მართეუთა წინამძღოლი, ბრძენი მოძღვარი და მაგალითი მოყვანის სიყვარულისა!“

გადასახლებიდან დაბრუნებული ბ-ნი ლევანი, ნიჭიერ, თაობაში გამორჩეულ ახალგაზრდებს დაუმეგობრდა, რომელთა შორის მეტად დაუახლოვდა გურამ თიკანაძეს, რომელსაც „კაი ვმა“ უწოდა. მეც ასე დავარქეი მცირე მოგონებას გურამზე, რომელსაც ცოტა ქვემოთ შემოგთავაზებთ.

სიცოცხლეში მას არ ჰქონია იუბილეები და დაფნის გვირგვინები. სიკვდილის შემდეგაც არ მოუკრათ მემორიალური დაფა იმ სახლისათვის, რომელშიც იგი ცხოვრობდა, მაგრამ მისი სახელი და უკვდავი საქმე ლეგენდად დარჩა კოლეგებისა და აღზრდილების ხსოვნაში.

„დიედა მზია“- აი. მისი სადარბაზო ბარათი, მისი პიროვნება, მის მიერ უმწიკლოდ განვლილი ცხოვრების გზა.

40-იანი წლების დასაწყისიდან ამ სახელით ეცნობოდა პიონერთა სასახლეში მოსული ბავშვი **მზია მარისტაშ** და ამ სახელითვე რჩებოდა იგი მის მეხსიერებაში.

მზია ერისთავმა გადაწყვიტა თბილისის პიონერთა სასახლისათვის შეეთავაზებინა ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტის დაარსების იდეა. ეს იდეა სასახლეში მოეწონათ. ხოლო განათლების სამინისტროში მას მსურველედ დაუჭირა მხარი ბავშვთა სპორტის მესვეურმა, დიდმა პატრიოტმა და ფართოდ ერუდირებულმა პიროვნებამ. პირველი ქართული სპორტული ორგანიზაცია „შეგარდენის“ წევრმა გიორგი მერკვილაძემ. იღვის აუტორს სთხოვეს ხსენებული კაბინეტისათვის სასწავლო გეგმა შეემუშაებინა... ბავშვობაში შესისხლსორცებული მოგზაურობის სიყვარულის გარდა, მზია ერისთავს უკვე ჰქონდა ტურისტულ ორგანიზაციებში მუშაობის გამოცდილება, რაც მას ოფიციალურად აძლევდა უფლებას ტურიზმის განვითარებაზე თავისი მოსაზრება წამოეყენებინა, ხოლო თუ რა შინაარსი უნდა ჩადებულიყო საბავშვო ტურიზმში. ეს მან ნაწილობრივ დაასაბუთა თავის მიერ შედგენილ პროექტში. აქ ხაზგასმული იყო ის ფაქტი, რომ საქართველოში უკვე არსებობდა გიორგი ნიკოლაძის მიერ დანერგილი ტრადიცია სტუდენტთა ქვეითი მოგზაურობისა, რომელსაც „გაფრენი“ შეარქვა მათმა წამომწყებმა; ამავე დროს, ჩვენში აღმავლობის გზაზე მდგომი ალპინისტური მოძრაობა, რომელსაც იმავე გიორგი ნიკოლაძის და პროფ. ალექსანდრე დიდებულის ექსპედიციების მყინვარწვევრზე ასვლამ (1923 წ.) ჩაუყარა საფუძველი, კიდევ უფრო პოპულარული გახდა და-ძმა ჯაფარიძეებისა და მათი მიმდევარი თბილისელი, ქუთაისელი, მოხვეე თუ სვანი მოამსვლელების ძალისხმევამ. ეს ყველაფერი ქმნიდა ბრწყინვალე ფონს და საფუძველს იმისათვის, რომ მზია ერისთავს დაესაბუთებინა ამ საქმის მოზარდ თაობაში დანერგვის აუცილებლობა. ეს იქნებოდა, ერთი მხრივ, მოზარდთა სპორტი - მათი ფიზიკური წვრთნის და გაჯანსაღების შესანიშნავი საშუალება და მეორე მხრივ, მიზანდასახული მხარეთმცოდნეობითი მუშაობა და ერთგვარი სკოლა ბუნების მოვლენების აღქმისა და შესწავლისათვის. დიდებულის მიერ მყინვარწვევრზე მეტეოროლოგიური სადგურის ატანა და დაფუძნება, ნიკოლაძის „გაფრენების“ შექმნებითი ხასიათი, ალიოზა ჯაფარიძის მიერ კავკასიონზე გავლილი მარშრუტების დეტალური აღწერა და სხვა, იმის კარგ მაგალითს მისცემდა მოზარდ თაობას, თუ სამშობლო მხარეში სიარულით გამოწვეული სიამოვნება როგორ უნდა შეეხამებინა მის შეცნობასა, შესწავლასა და აღწერასთან.

პროექტი დაამტკიცეს და იმავე წელს, მზია ერისთავის თაოსნობით, სასახლეში დაარსდა ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტი, რომლის ხელმძღვანელობა მასვე დაევალა, როგორც მის

ფუქმდებელსა და ბავშვთა ტურიზმის საუკეთესო მცოდნეს. აქედან მოყოლებული, თბლისის პიონერთა სასახლის ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტი, სხვა კაბინეტებთან ერთად, იმ ბუდედ იქცა, რომელშიც საქართველოს მომავალი ფრთიანდებოდა.

ამ პატარა კაბინეტში მზია ერისთავმა იმთავითვე შექმნა ის განწყობილება და საფუძველი, უროპისოვდაც ძნელია ჭეშმარიტი მამულიშვილის აღზრდა. თავის მიერვე შერჩეულ პედაგოგებთან ერთად იგი ბავშვთა სულის მესაიღებლედ გახდა. აქ ბავშვებს მშობლიური ქვეყნის სიყვარულში წერთიღნენ და სხვათა ქვეყნების პატივისცემასაც უნერგავდნენ; გაჭირვების ატანას აჩვენებდნენ და ღზინის დაფასებას ასწავლიდნენ; უფროსებისადმი პატივისცემა ისევე მოითხოვებოდა, როგორც უმცროსების მიმართ მზრუნველობა. ლაშქრობის დროს ნანახისა და განცდილის წერილობითი გადმოცემა ისევე აუცილებელი იყო, როგორც საჯაროდ გამოხსენება და შთაბეჭდილებათა გაზიარება. ამით მოზარდი წერასაც ეჩვეოდა და ორატორის თვისებასაც იძენდა.

დეიდა მზია ახერხებდა ბავშვები უმკაცრესი კონტროლის ქვეშაც ჰყოლოდა და ამავე დროს, მათთვის აზროვნებისა და მოქმედების სრული დამოუკიდებლობაც შეენარჩუნებინა. მის ხელში ბავშვის, მოზარდის ნიჭი ყოველმხრივ ვითარდებოდა, მის ფანტაზიას სრული გაქანება ეძლეოდა, რომელიც შემდეგ შემოქმედებით ენერგიად გადაიქცეოდა...

მზია ერისთავის აზრით, ბავშვისათვის დიდი (და შეიძლება გადამწყვეტიც) მნიშვნელობა ჰქონდა პირადი მაგალითის ძალას. ამის ერთ-ერთი გამოხატულება ისიც იყო, რომ მან ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტის პედაგოგად მიიწვია თავისი უახლოესი მეგობარი, ცნობილი მთამსვლელი ქალი ალექსანდრა ჯაფარიძე.

ყველა ბავშვის ოცნება გახდა თავისი მასწავლებლის გმირული მაგალითებისათვის მიებაძა, ხოლო მზია ერისთავისა და ალექსანდრა ჯაფარიძის საქმიანობისა და უნაგარო მეგობრული ურთიერთობის შემყურე მოზარდი უკვე თავისით ხვდებოდა, რას ნიშნავდა ჭეშმარიტი მეგობარი და, საერთოდ, მეგობრობა.

მზია ერისთავმა არა მარტო ალექსანდრა ჯაფარიძე ჩართო ბავშვებთან მუშაობაში. ახალგაზნის კაბინეტს თავს დასტრიალებდნენ ქართული მთამსვლელობის კორიფე ალიომა ჯაფარიძე, ცნობილი გეოგრაფი და ალპინისტი დავით წერეთელი, სანდრო გვალია, კოტე ასტახიშვილი. მის საქმიანობას ყურადღებას არ აკლებდნენ ცნობილი მეცნიერები და მოღვაწეები: გიორგი ჩიტაია, ნიკო კეცხოველი, შალვა ამირანაშვილი, ვახტანგ ბერიძე და ბერი სხვა. თანამდებობათა და გულშემატკივართა რიცხვი წლითიწყოლობით იზრდებოდა... ერთ-ერთი პირველი ექსპედიციის ხელმძღვანელობა ჯაფახეთში, შვე. სამსარზე ასვლით, მაშინ (1943 წ) ჯერ კიდევ სრულიად ახალგაზრდა ალპინისტს (შემდგომში კაკასიონის და ჰამირის მწვერვალთა დამპყრობს) დიმიტრი (მიტო) ობოლაძეს მანდო. მალე (ამჯერად მოკლე ხნით) კაბინეტში მუშაობა დაიწვეს საქართველოს მუზეუმის არქეოლოგიური განყოფილების მეცნიერ-მუშაკმა, მთამსვლელმა დენიზა გოზალიშვილმა; მრავალმხრივი ინტერესების მქონე ლიტერატორმა ფაცია ჰაიჭაძემ; ცოტა მოგვიანებით კაბინეტის თანამშრომელი და შემდგომ ერთ-ერთი წამყვანი ძალა (ბოლოს კაბინეტის გამგე) გახდა გეოგრაფი მარინე უთომელიძე, რომელიც ჯერჯერობით ერთადერთი ქართველი ალპინისტი ქალია, უშბის ორივე მწვერვალის ტრავერსით რომ დაავკირვებინა თავის ალპინისტური მოღვაწეობა, ხოლო როგორც პედაგოგმა და ლაშქრობების შესანიშნავმა ხელმძღვანელმა, თავი დაამახსოვრა მოზარდთა რამდენიმე თაობას... კაბინეტში

სხვადასხვა დროს მოწვევით მუშაობდნენ მხატვრები: ელენე ახვლედიანი, შალვა მაყაშვილი, ნინო ბრაილოვსკაია (ბრაილაშვილი), ნუკა თოფურიძე, ვერა ბელუცკაია და სხვ. დიდი რულენებითა და სიფაქიზით (თვით მზიას უშუალო მონაწილეობით) ხდებოდა ცალკეული სტენდის, ალბომის თუ საგამოყენო ექსპონატის გაფორმება; იქმნებოდა დახვეწილი, აკადემიური და მხატვრული გარემო, რომელიც ბავშვების გათვითცნობიერებასა და გემოვნების გამომუშავებას ემსახურებოდა. მაგრამ მთავარი, რა თქმა უნდა, ბავშვების შემოქმედებითი ნიჭის განვითარება, მათი ფიზიკური და ზნეობრივი წვრთნა და სამშობლოში მოგზაურობისადმი ინტერესის გაღვივება იყო.

მზია ერისთავის ხელში გაიარა მრავალმა თაობამ და თითქმის ყველა დღეს ჩვენი ქვეყნის საამაყო მამულიშვილია. ყველას ვერ ჩამოვთვლით, მაგრამ მარტო გურამ თიანათის, გურამ რჩეულიშვილისა და თეიმურაზ კუხიანიძის სახელის ხსენებაც კმარა იმისათვის, რომ ნათლად წარმოვიდგინოთ, რა სულისკეთებისა და ზნეობის ახალგაზრდობას ზრდიდა ტურიზმისა და ალპინიზმის ეს პატარა კაბინეტო.

არ შეიძლება არ ითქვას იმის შესახებ, რომ მზია ერისთავმა 1952 წელს დააფუძნა ბავშვთა

მზია ერისთავი და ნიკო კვცხოველი

ცენტრალური რესპუბლიკური საექსკურსიო-ტურისტული სადგური და წლების მანძილზე მასაც თავისებური შემართებით განაგებდა.

1996 წელს, ბავშვთა ტურისტული სადგურის დირექტორის, ცნობილი მთამსვლელისა და მეკლდურის, საბჭოთა კავშირის არაერთგზის ჩემპიონისა და პრიზორის ტარიელ ლუკაშვილის ინიციატივით, დაარსების 45 წლისთავზე, ტურისტულ სადგურს ეწოდა მოსწავლე ახალგაზრდობის ტურიზმის რესპუბლიკური ცენტრი და მიენიჭა მზია ერისთავის სახელი.

ყველას და ყველაფრის მოგონება შეუძლებელია. ეს მხოლოდ შტრიხებია იმ საერთო სულისკეთების მისანიშნებლად, რომელიც საცნაურია მზია ერისთავის ლაშქრობებში. „მოლაშქრეები“ ალბათ უფრო პირობითი სახელია ადამიანთა იმ ჯგუფისა, რომელიც გარკვეული წლების განმავლობაში „დედა მზიას“ არეალში იყო მოქცეული. შეიძლება ითქვას, ეს იყო მზია ერისთავის დიდ ოჯახში, ბავშვებიან - უფროსებიანად ერთმანეთის მოყვარული და ერთმანეთის თანამზრახველი. ამიტომ იქცა ეს ურთიერთობა მათი საერთო ბიოგრაფიის ნაწილად.

1996 წლის 20 ნოემბერს მოსწავლე ახალგაზრდობის სასახლის დიდ დარბაზში საზეიმოდ აღინიშნა მზია ერისთავის დაბადების 90 წლისთავი. აქ თავი მოიყარა ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტში და ტურისტულ სადგურში ბავშვობაგამოვილითა რამდენიმე თაობამ. მათმა მოგონებებმა გააცოცხლა ის საოცარი მოგზაურობები საქართველოს მთასა და ბარში, რომლებმაც უსაზღვროდ გააღამაზა და გაამდიდრა მრავალი თაობის ბავშვობა, უშუალოდ შეაგრძნობინა ჩვენი მიწის სურნელი, ცის სილაყვარდე, მთების სიმაღლე, მაცოცხლებელი წყაროების სიანკარე და რაც მთავარია, აპოვნინა ერთმანეთი, დაამეგობრა, ადამიანურ ურთიერთობათა უფაქიზეს ნიუანსებს აზიარა, გამსჭვალა ერთი მისწრაფებით სამშობლოს უანგარო სამსახურისათვის.

ეს დღე იყო სამადლობელი არა მარტო მზია ერისთავის, არამედ ყველა იმ ადამიანის მიმართ,

რომლებმაც დიდი ძალისხმევა მოახმარეს სხვადასხვა თაობის ქართველი ბავშვების სულის გამოძერწვას და საამისოდ უშურველად გაიღეს თავიანთი ცოდნა, ენერგია და სიყვარული.

* * * * *

მნიშვნელოვანი კვალი დატოვა ქართული მთამსვლელობის ისტორიაში **ოთარ გიგინეიშვილი-შილაძე**. იგი ნიკო კეცხოველის შემდეგ ჩაუდგა სათავეში საქართველოს მთამსვლელობის ფედერაციას და მის სახელს დაუკავშირდა ქართველ მთამსვლელებს დიდი გამარჯვებები და მტკივნეული მარცხიც.

ოთარ გიგინეიშვილის მთამსვლელობაში მოსვლა არ იყო შემთხვევითი, რადგან, როგორც მისი თანაკლასელი, ამერიკაში მოღვაწე, მსოფლიოში ცნობილი მეცნიერი, არქეოლოგი და ხელოვნებათმცოდნე, პროფესორი ვახტანგ ჯოაბაძე იგონებდა, ისინი სკოლის პერიოდშიც კი დაინტერესებულნი იყვნენ მოგზაურობით და ილტკოდნენ მწვერვალებისაკენ.

1937 წლიდან ოთარ გიგინეიშვილი უკვე თვითონ ხელმძღვანელობდა ასელებს სხვადასხვა მწვერვალებზე. იგი ღრმად ერუდირებული, დიდად განსწავლული ისტორიკოსი იყო და მუდმივად დამატული საპასუხისმგებლო სამსახურების მიუხედავად, მაინც ახერხებდა მთამსვლელობაშიც ეთქვა თავისი სათქმელი.

მეორე მსოფლიო ომში მონაწილეობის შემდეგ დაამთავრა თსუ-ის ასპირანტურა. სწავლობდა სსრკ-ის საგარეო საქმეთა სამინისტროს უმაღლეს დიპლომატიურ სკოლაში, მუშაობდა სსრკ საგარეო საქმეთა სამინისტროში ექსპერტ-კონსულტანტად, პირველ მდივნად. მინისტრის თანამშემედ, კითხულობდა ლექციებს თსუ-ში აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტზე თურქულ ენასა და თურქეთის ისტორიაში. მუშაობდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ისტორიის ინსტიტუტში, 1960 წლიდან კი საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტში სათავეში ჩაუდგა თავის შექმნილ ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნების ახალი და უახლესი ისტორიის განყოფილებას, 1974 წლიდან სიცოცხლის ბოლომდე კი ამავე ინსტიტუტის დირექტორის მოადგილე იყო სამეცნიერო დარგში.

ოთარ გიგინეიშვილი მრავალმხრივი მოღვაწე იყო, რომელიც უზარმაზარ ენერგიას ახმარდა საზოგადოებრივ და ეროვნულ საქმეს. ამის დასტური კი ისიც იყო, რომ იგი თითქმის ორი ათეული წელი ხელმძღვანელობდა უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან მეგობრობისა და კულტურული ურთიერთობის საზოგადოებას და მასთან ერთად საქართველოს მთამსვლელობის ფედერაციას. მან დიდი როლი შეასრულა საზღვარგარეთ მცხოვრებ ქართველთა ეროვნული თვითშეგნების განმტკიცებისა და ქართული კულტურის პროპაგანდის საქმეში, რომლის განუყოფელი ნაწილი მთამსვლელობაც იყო. სწორედ მისი ფედერაციის თავმჯდომარედ ყოფნის დროს მოხერხდა ქართველ მთამსვლელებსა მეგობრული ვიზიტის საზღვარგარეთ – იაპონიაში, შვეიცარიაში, საფრანგეთში, ბულგარეთში.

1954 წელს ოთარ გიგინეიშვილის ხელმძღვანელობით გავიდნენ პირველად ქართველი მთამსვლელები პაპირის მთიანეთში, სადაც ბრწყინვალე გამარჯვებები მოიპოვეს და მრავალჯერ დაიმსახურეს ოქროს, ვერცხლისა და ბრინჯაოს მედლები. მისი ფედერაციის თავმჯდომარეობის დროს ჩაყვარა საფუძველი ალ. ჯავახიძის სახელობის საქართველოს ალპურ კლუბში მთამსვლელობის მუხეუმს – პირველ მუხეუმს ყოფილ საბჭოთა კავშირში, რომლის შექმნაში განუზომელია ალპური

კლუბის პასუხისმგებელი მდივნის, ქალბატონ დენიზა გოზალიშვილის ღვაწლი.

დიდა ოთარ გვიგინიშვილის დამსახურება ქართული მთამსვლელობის პოპულარიზაციის საქმეში, რისი დასტურიცაა საზოგადოება „კოდნის“ ხაზით მის მიერ 1983 წელს გამოცემული ბროშურა - „მთამსვლელობა საქართველოში“. ასევე აღსანიშნავია მისი მწერლური ნიჭი, რომელიც განსაკუთრებით კარგად ჩანს მის მთამსვლურ ჩანაწერებში. იგი იშვიათი სიზუსტით გადმოსცემს ნებისმიერი მთამსვლელისათვის ნაცნობ განცდებს, რასაც კარგი მწერლებიც ი იშვიათად ახერხებენ. ამის საღიუსტრაჟიოდ მისი ერთი ჩანაწერის ფრაგმენტს მოვიტანთ: „მთა ყურთასმენასა და ხშირად თვალსაც ატყუებს. პორეულს ახლოდ მოგაყვანებს. ადამიანი კარგავს ბარისათვის ჩვეულ ზომა-მანძილს გრძობას და მთაში ახალი უნდა შემომუშაოს. ეს ახალი გრძობა ყველაზე უფრო ძვირფასია მთამსვლელისათვის. უამისოდ იგი განწირულია. ეს გრძობა მიუთითებს მთამსვლელს გზას იქ, სადაც უცხო თვალი ამას ამაოდ ეძებს. საფრთხესაც წინასწარ შეაგრძნობინებს. მთას ათასი და ათიათასი ნიშანი აქვს. ყველა უნდა იცოდეს მთაში მთარულმა, თორემ მთამ თქმა მხოლოდ ერთხელ იცის და შემდეგ კი - უფრო ხილილი.

თუ პირველი ვარდნის შემდეგ სულიერი სიმშვიდე და მუხლის სიმტკიცე შეგრჩა, შენც შერჩები მთამსვლელობას.

მთამსვლელისათვის კლდე მეტყველი, ცოცხალი არსებაა. მაგრამ კლდეთა ენა იდუმალია, იგი კიდურებით შეიკნობა, და ეს ენა რომ ისწავლო, კლდეებს ზედ უნდა შეეზარდო. მათთან ადამი და ათენო. შემთხვევითი ადამიანი ქვას ქვისგან ვერ გაარჩევს. ბუმბერაზი კლდეები მისთვის მხოლოდ ნაცრისფერი რუხი ქვების ერთობლიობა იქნება. მისთვის ქვა მხოლოდ ქვაა, ყველა ქვა და ყველა კლდე ერთმანეთსა ჰკავს, როგორც უცხო ტომის ყველა ადამიანი პირველი შეხედვით ერთ-სახიერი ვერცხვება. მთამსვლელი კი ორ კლდეს, ორ ქვას ერთმანეთში არ აურევს. ყოველ კლდეს თავისი წყობა აქვს და მის დარღვევას მთამსვლელის თვალი უცბათ შეამჩნევს.

მრავალი თორია და წესების მთელი სისტემა არსებობს საყრდენების შემოწმების შესახებ. მათ ათვისებას ხანგრძლივი დრო სჭირდება. თვით ასვლის დროს კი საყრდენთა შემოწმებას გამოცდილი მთამსვლელი წამის განმავლობაში ასწრებს. ამ წამში კონცენტრირებულია წლების გამოცდილება. გამოცდილების გამოყენება ავტომატიზმამდე უნდა დავიდეს. ეს ავტომატიზმი წლობით მუშავდება. მთამსვლელისათვის იგი ყველაზე ძვირფასია. ამიტომ, რომ მთამსვლელი თავისი სპორტული მიღწევების ზენიტს 40 წლის ასაკისათვის აღწევს, თუმცა ფიზიკურად იგი ამ დროისათვის ის აღარ არის, რაც მაშინ, როდესაც მთამსვლელობას პირველად ხელი მიჰყო, ეს კი მომეტებულად 18-20 წლის ასაკში ხდება. სპორტის სხვა სახეობებში 40 წლის სპორტსმენს უკვე ბებერთა კატეგორიაში რიცხავენ...

ზოგს მთამსვლელობაში მხოლოდ სპორტული ფინი იტაცებს, ხოლო არიან ისეთი მთამსვლელინი, რომელთა გატაცებას კიდევ სხვა რამ ემატება, ამ ფინზე უფრო ძლიერი. ეს არის ბუნების სიყვარული, თავდაფიქვებული გატაცება მთიანეთის ბუნების სიმკაცრითა და ძლიერებით. უცხოეს ხშირად ვეკითხოებიან, რა დაგვრჩენია მწვერვალებზე, რა გვიტაცებს მთამსვლელობაში. ამ შეკითხვაზე პასუხს უცბათ ვერც კი ვასცემ. მთა გვაჯადოებს მარად თოვლიანი მწვერვალების ელვარებით, მათი მოალერსე ბრწყინვალე მზითა და მთვარის ზღაპრული სხივონობით, იგი გვაჯადოებს ღრუბელთა ქარავენებით მწვერვალთა გზებზე, ზვათა გრუხუნით, განთიადის სიწუმითა და დაისის სვედით. და ვინც ერთხელ მაინც იგება ეს ბანგი, ის კვლავაც მთისკენ მიისწრაფვის. ადამიანის გრძობათა წყებას თითქოს კიდევ ერთი ახალი გრძობა, მთის გრძობა ემატება. მთაში, ბართან შედარებით, რაღაც ახალი შეიგრძნობა. მთამსვლელი სულ ახლოს, მანამდე მისთვის უცნობსა და შორეულ სამყაროს ეზიარება.

ამ გრძობათა გარეშე მთამსვლელის გზა ნაკლები და ერთფეროვანია, მის შემოქმედებაში არაფერია ახალი, ის მხოლოდ სხვათა მიერ გაკვალებული გზებით დადის. მხოლოდ ამ გრძობას შეუძლია გამარჯვებამდე მიიყვანოს მთის ზვიად ბუნებასთან შეჭიდებული ადამიანი.

მრავალ მთამსვლელს შეხვედრივარ კაკასიონზე, იყენებ მათ შორის ფენომენალური გულკუნთის მქონენი, რომელთა მაჯა თითქმის არ ხშირდება ყველაზე უფრო ძნელ ადგილებშიც კი;

იყვნენ კლდის ვირტუოზები, რომლებიც დაცოცავდნენ შვეულ სიძებზე და რაღაც თილისმით მაინც არ ვარდებოდნენ; იყვნენ ისეთებიც, ვისაც გადაღებული ჰქონდათ მთამსვლელობის მთელი თეორია და შეეძლოთ ეკითხათ დაუსრულებელი ლექციები იმის შესახებ, თუ რატომ დააბიჯეს მათ ფეხი ასე და არა სხვანაირად, სწორედ მარჯვენა ფეხი და არა მარცხენა და სწორედ ამ წერტილზე და არა რომელიმე სხვაზე. მაგრამ თითქმის ყველას აკლდა მთავარი, აკლდა მთის გრძობა და მისი სიყვარული. მათი მოსვლა და წასვლა მთამსვლელობის ისტორიაში უკვლოდ იკარგება“...

ოთარ გიგინეიშვილის ამავსე უკვალოდ არ ჩაუვლია ქართული მთამსვლელებისათვის. უთუოდ მისმა დიდმა ავტორიტეტმა განაპირობა ის ფაქტი, რომ 1954 წლიდან მოყოლებული, თითქმის ყოველწლიურად, ქართველ მოსიმაღლე მთამსვლელთა გჯგუფი ჰამირის მთიანეთს სტუმრობდა და მნიშვნელოვან გამარჯვებებსაც აღწევდა. სწორედ ამ წარმატებებისა და მთამსვლელობაში გაწეული დიდი ღვაწლისათვის მიანიჭეს მას საბჭოთა კავშირის დამსახურებული მწვრთნელის წოდება.

* * * * *

ქართველ მთამსვლელთა შორის დიდი პატივისცემითა და სიყვარულით სარგებლობდა ალ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპური კლუბის დირექტორი **ალექსი ივანოვილი**, რომლის მხრებზეც გადაიარა საბჭოთა კავშირში პირველი კლუბის - საქართველოს ალპური კლუბის მოწეობა-მოწესრიგებისა და განვითარების სიმძიმემ.

თითქმის ორი ათეული წლის განმავლობაში მან დიდი ამაგი დასდო ქართველ მთამსვლელთა ერთადერთი კერის - საქართველოს ალპური კლუბის საქმიანობის წარმოჩენას. სწორედ ლექსო ივანიშვილის დროს შეიქმნა ალპური კლუბის ინფრასტრუქტურა - შესანიშნავი ბიბლიოთეკა, უნიკალური არქივი, მთამსვლელთა სპორტული მიღწევების კარტოთეკა, რომელიც შემდგომ საფუძვლად დაედო 1959 წელს გამოცემულ კრებულს „აკაკასიონზე“ და მასში მოცემულ უნიკალურ საცნობარო მასალას - „საქართველოს მთამსვლელთა ასვლების მატიანეს“.

ალექსი ივანიშვილის დირექტორობის დროს საქართველოს ალპური კლუბი სისხლსაკვებ ცხოვრებით ცხოვრობდა. ტარდებოდა ცნობილი მთამსვლელებისა თუ მეცნიერების ლექცია-სემინარები, მნიშვნელოვან ასვლათა საანგარიშო მოხსენებები, საოუბრილო და ხსოვნის საღამოები, რომლებშიც ახალგაზრდა მთამსვლელებიც მონაწილეობდნენ. ასე თანდათანობით, უფროსი თაობის მხარდამხარ, მათი ყურადღებითა და მზრუნველობით იზრდებოდა ქართული მთამსვლელობის მომავალი, რამაც განაპირობა კიდევ მათი შემდგომი უდიდესი წარმატებები საკავშირო ჩემპიონატებზე მეკლდეურობასა თუ მთამსვლელობაში. მთელი ამ ხნის განმავლობაში, ეს იყო ერთადერთი საშუალება, ქართველ მთამსვლელებს დაემტკიცებინათ თავიანთი უპირატესობა საბჭოთა კავშირის სხვა რესპუბლიკებს შორის და ბოლომდე გამოეკვლინათ საკუთარი შესაძლებლობები.

ალექსი ივანიშვილმა იმგვარი თბილი გარემო შექმნა ალპურ კლუბში, რომ ახალგაზრდობა თავს ვალდებულად თვლიდა ყოველდღიურად, შაბათ-კვირის ჩათვლით, კლუბში ცოტა ხნით მაინც მისულიყო და მთამსვლელობის საკითხებზე ესაუბრა უფროსი თაობის თუ თანატოლ მთამსვ-

ლელეთან. აღ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპური კლუბი ქართველ მთამსვლელთა დიდ ოჯახს წარმოადგენდა და ეს ერთობა-სიახლოვე ბუნებრივია, სპორტულ შედეგებზეც დადებითად აისახებოდა.

ალექსი ივანიშვილი, ოთარ გიგინეიშვილთან ერთად ხელმძღვანელობდა ქართველ მთამსვლელთა პირველ ვასკელეს პამირ-ტიან-შანში, საიდანაც არაერთი ოქროს, ვერცხლისა და ბრინჯაოს მედალი ჩამოიტანეს საქართველოში.

ბია ლექსო შესანიშნავი ორგანიზატორი გახლდათ, ურომლისოდაც წარმოუდგენელი იყო ხალხმრავალი და შორეული ექსპედიციების მოწყობა მაღალმთიანეთში. იგი საკუთარი შევიდით უფროსობილებოდა და დაკანკალდა ალპინისტურ საჭურველს, რომლის შოვნა და შექმნა იმ დროისთვის დიდ სიძნელებთან იყო დაკავშირებული.

მთამსვლელობაში შეტანილი წვლილისა და ახალგაზრდა მთამსვლელთა აღზრდა-დაოსტატებაში გაწეული ამაგისათვის 1961 წელს ალექსი ივანიშვილს მთამსვლელობაში საბჭოთა კავშირის დამსახურებული მწვრთნელის საპატიო წოდება მიენიჭა.

მისი, როგორც შესანიშნავი ორგანიზატორისა და კარგი მეურნის სახელი ცნობილი იყო საქართველოში. ამიტომ, როცა საქართველოში ღია ცის ქვეშ ქართული ყოფის ამსახველი მუზეუმის შექმნა გადაწყდა, ამ საქმის ხელმძღვანელად და ორგანიზატორად უყოყმანოდ დანიშნეს ალექსი ივანიშვილი. მან აკადემიკოს გიორგი ჩიტაიასა და არქიტექტორ ლონგინოზ სუმბაძესთან ერთად უმოკლეს დროში ფუნქციონირება მთელი საქართველო და თბილისში ჩამოიტანა ქართული ყოფისა და კულტურისათვის დამახასიათებელი ოცდასახელები თუ უნიკალური ეთნოგრაფიული ექსპონატები, რომელთა საფუძველზეც აღმოცენდა დღეს უკვე მსოფლიოში ცნობილი თბილისის ეთნოგრაფიული მუზეუმი ღია ცის ქვეშ, რომლის პირველი დირექტორი ბრძანდებოდა მთამსვლელობაში გამობრძმებული და დამსახურებული მოღვაწე ბ-ნი ალექსი ივანიშვილი.

ბ-ნი ლექსოს ეს წარმატება ყველა ქართველ მთამსვლელს ახარებდა და ეამაყებოდა, მიუხედავად იმისა, რომ დიდ მამულიშვილთა და საზოგადო მოღვაწეთა ნაკლებობას ქართული მთამსვლელობა არაოდეს უჩიოდა, რაც თავის მხრივ, სპორტის ამ უნიკალურ და ვაჟაკურ სახეობას განსაკუთრებულ ხიბლსა და მიზნიღვეულობას ანიჭებდა.

* * * * *

კოტე ჯაპარიძის მთამსვლელობაში მოღვაწეობა 1930-იანი წლებიდან დაიწყო. 1936 წელს მისი ხელმძღვანელობით განხორციელდა ასევე მწვ. ლაზგვითზე, 1937 წელს კი ალიომა ჯაფარიძის ხელმძღვანელობით სუათისის მყინვარით ავიდა მწვ. ჯიშარაზე. ათი დღის შემდეგ თვითონ უხელმძღვანელა ასევე მწვ. შინოზე, ერთი კვირის შემდეგ კი ალიომა ჯაფარიძის ხელმძღვანელობით მოწყობილ ექსპედიციებში მონაწილეობდა და დალაშქრა შანის (იგივე შაანა) მთავარი მწვერვალი, მწვ. ყურო და ავიდა მწვ. თეფლიზე 4400 მეტრამდე; 1938 წელს ხელმძღვანელობს თელავის რაიონულ ალპინიზმის მწვ. ქობიტოზე და ადის მწვ. ძნელაძეზე. ამავე წელს გაიარა ე.წ. „კვირე ტრავერსი“ - ფასის მთიდან წურუნგალამდე. რომელშიც მასთან ერთად მონაწილეობდნენ ალექსანდრა და ალიომა ჯაფარიძეები, ლევან გოთუა და ივანე გალუხტოვი. ეს ლაშქრობა 1940 წელს განხორციელებული ცენტრალური

კავკასიონის დიდი ტრავერსის მოსამზადებელ ეტაპს წარმოადგენდა. ამის შემდეგ კოტე ჯაპარიძე ელმა არაერთ ალპინიზმს თუ სპორტულ ასევე უხელმძღვანელა, რომელთაგან აღსანიშნავია

1939 და 1940 წლებში ჩატარებული აფხაზეთისა და თბილისის ალბინადები მწვერვალ ფიზიკულ-ტურელსა და მყინვარწვერზე. 1942 წელს უხელმძღვანელა სამხედრო ნაწილის ასვლას მწვე. სამსარზე. 1944 წელს კოტე ასტახიშვილთან, ალექსი ივანიშვილთან და სხვებთან ერთად დალაშქრა ირანის უმაღლესი მწვერვალი დემაკენდი (5671 მ.). ამის შემდეგ კი მისი ხელმძღვანელობით მოეწყო ასვლები მწვერვალებზე: ბანგურიანზე, სვეტლარის დასავლეთ და მთაყარ მწვერვალებზე, ლალერზე, გესტოლაზე, კატინთაუზე, ორთაყარაზე; 1945 წელს განახორციელა ასვლები მწვერვალებზე: ჯანტუვანი, დონღუზორუნი, მარიანა, თეთნულდი, გალთაუ, დალაყორა, რუსთაველი, ჯანდა. 1946 წელს უხელმძღვანელა ასვლებს მცირე უშბასა და აღმოსავლეთ შხელდაზე. მაგრამ მის მძიებელ ბუნებას მარტო მწვერვალებზე ასვლა არ აკმაყოფილებდა, იგი ცდილობდა ამ დროს ნახში და განცდილი სხვებისთვისაც გაეზიარებინა. ეს კი მთამსვლელობის პოპულარიზაციას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას სძენდა. წლების განმავლობაში იყო ალიოშა ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპური კლუბის პრეზიდიუმის თავმჯდომარის მოადგილე და დიდ დროს უთმობდა

ქართველი მთამსვლელები ალპურ კლუბში. ალექსი ივანიშვილი, ბექუე ხერგანი, აუთანდლო ძიძიგური, ლევან ახელედიანი, კოტე ჯაფარიშვილი, სოლიკო ზაბეიშვილი, მარინე უთმელიძე, ჯუბბერ მეძმარიაშვილი, გივი ყალაბაფიშვილი, ალექსანდრა ჯაფარიძე

კლუბის საქმიანობას, ახალგაზრდების შემოკრებას, მთამსვლელობაზე წერილობითი მასალების მოძიებას, რაც საჭიროდ და აუცილებლად მიიჩნდა ქართული ალპინიზმის მასშტაბურად წარმოჩენისათვის.

განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა კოტე ჯაფარიშვილის კვლევები, ნარკვევები, წერილები თუ სტატიები ქართული მთამსვლელობის შესახებ, ეხება იგი კავკასიაში შექმნილ პირველ ალპურ კლუბს, კავკასიელ გამყოლებს, ყაზბეგის მაღალმთიან მეტეოლოგიურს თუ მთასთან დაკავშირებულ სხვა მნიშვნელოვან საკითხებს.

კოტე ჯაფარიშვილის ნარკვევებში, წერილებსა თუ სტატიებში მრავალ საინტერესო ისტორიასთან ერთად ვეცნობით გამოჩენილ ქართველ მთამსვლელებს, მათ ღვაწლსა და დამსახურებას კავკასიონის მთების შესწავლაში. სწორედ კოტე ჯაფარიშვილის დამსახურებაა, რომ არ დაგვეკარგა

მეორე მსოფლიო ომში მონაწილე ქართველ მთამსვლელთა სახელები. ბ-ნი კოტე მხატვრულად აღწერდა ქართველ მთამსვლელთა სახიფათო, მაგრამ წარმატებულ და საინტერესო მოგზაურობებს. თავისი მაღლიანი კალმით მან არაერთი მთამსვლელის პორტრეტი გააცოცხლა, მაგრამ არ შეეცდებოდა, თუ ვიტყვი, რომ ისე სრულყოფილად არავის დაუხატავს ალიოზა ჯაფარიძის პორტრეტი, არავის გაუნაღიზებია მისი ღვაწლი და დამსახურება ქართული ალპინისტური სკოლის შექმნაში, როგორც ეს კოტე ჯავრიშვილმა გააკეთა თავის ნარკვევში „მთის რაინდი“.

სხვადასხვა დროს, იგი, საპასუხისმგებლო თანამდებობებზე მუშაობდა, რომლებიც მთამსვლელობასთან უშუალო კავშირში არ იყო, მაგრამ აქაც დაუღალავი პოპულარიზატორი იყო სპორტის ამ ეროვნული სახეობისა.

ქართულ ენციკლოპედიაში მუშაობის დროს, სადაც იგი დედამიწის შემსწავლელ მეცნიერებათა რედაქციას ხელმძღვანელობდა, განსაკუთრებული ყურადღებითა და გულმოდგინებით ეცნობოდა იმ მასალებს, რომლებიც მთამსვლელობასთან იყო დაკავშირებული. არც ის იყო შემთხვევითი, რომ მან თავის რედაქციაში სამუშაოდ მიიწვია ცნობილი ქართველი მთამსვლელი ქალი, სპორტის ისტატი, გეოგრაფი მარინე უთმელიძე, რომლის ხელშიც გაიარა მთამსვლელობასთან დაკავშირებულმა თითქმის ყველა სტატია.

ასევე აღსანიშნავია კოტე ჯავრიშვილის დამსახურება ქართული მხატვრული ფოტოგრაფიის ფუძემდებლის, შესანიშნავი მთამსვლელის - გურამ თიკანაძის წინაშე. მან უერთნაღ „დროშაში“ ფოტორეპორტიორად მიიყვანა იგი, რითაც შესაძლებლობა მისცა (მივლინებების წყალობით) ფეხით შემოეგლო საქართველოს ყველა კუთხე-კუნჭული თავის განუყრელ ფოტოაპარატთან ერთად. სწორედ ამ პერიოდში შექმნა გურამმა თავისი ბრწყინვალე ფოტოსურათების უდიდესი ნაწილი.

1962 წელს კოტე ჯავრიშვილმა გურამ თიკანაძესთან ერთად იმოგზაურა აფხაზეთში - შვი ზღვის სანაპიროზე, რათა წიგნი დაეწერათ აფხაზეთზე. სამუშაოზე, ეს ასე არ მოხდა, რის შესახებ დანახებით იგონებდა ბ-ნი კოტე: „... წიგნი არ დაიწერა, - მაგრამ დარჩა მოგონება შესანიშნავ ადამიანზე, რომელიც, როცა საქმე საქმეზე მიდგებოდა, თავისი თავისადმი ესოდენ სასტიკი და მომთხონე იყო. იმ შემთხვევაში გადაღებული ასეული ფირიდან მხოლოდ რამდენიმეს ვიღრსა გამოქვეყნება.“

ციხსენებ იმ დაუწერელი წიგნის ამბავს და ეფიქრობ თვით გურამზე. მას ზომ ამდენი განზრახვა, გეგმა, სწრაფვა და ოცნება დარჩა აუხსნელი...

გურამი შესანიშნავი მთამსვლელი იყო, ამიტომაც მისი სურათები ზუსტად ასახვენ მთამსვლელის განცდებს.

მრავალ სურათს შორის, რომლებიც ქმნიან გურამის მთასვლურ სუიტას, ორი სურათი ყოველთვის გვაკვირვებდა.

... მთამსვლელი უახლოვდება მწვერვალს. ქვევით ბურუსით მოცული მთების პანორამა ინთქება საღამოს ბინდში. მთამსვლელის წინ მხოლოდ ჩამავალი მზით გაშუქებული თოვლიანი მწვერვლის უკანასკნელი შეფერდება. სამტორმო ტანსაცმლით შებურუსული ადამიანის ყოველ ნაკვეთი დაღლილობა, მაგრამ ამავე დროს, ძალა გამოსჭვივის. ხელში აკრფილი გაყინული, მოუქნელი თოკი სურვილი ანგელოზი გზის სინჯელზე მოგვითხრობს. მთამსვლელის თვალებს მუქი სათვალვე ფარავს, მაგრამ სახე მწვერვალისაკენ, თვალუწვევნილი ლაევარდისაკენ, გამაჯვებებისა და მომავლისაკენ მიუპყრია...

და კიდევ ერთი, სულ უბრალო, გრაფიკულ სისხდავემდე ამაღლებული სურათი: ჩანს პიტალო ყინულის კედელი, ცივი, უღმობელი, განუზომლად ვრცელი, პირქუში და მიუკარებელი. მაგრამ მას სრავს ღარივით გაჭიმული თოკი და თოკის ბოლოზე წერაყინაღმართული ადამიანის პატარა ფეხურა, პატარა, მაგრამ ზამბარასავით დაჭიმული, ქედუხრელი, დაუძლეველი... უყურებ და გვყარა, რომ იგი ყველა სიძნელეს დაძლევეს, დაიპყრობს მწვერვალს.

გურამ თიკანაძის მთასვლური სუიტა ჩვენი სპორტის მაღიდებული, ამაღლებული სიმღერაა, რომელიც ახალი მიღწევებისაკენ გვეძახის“...

ეს მცირე ამონარიდი კოტე ჯავრიშვილის მოგონებიდან იმიტომ მოვიხმეთ, რომ აღგვინშნა

ბ-ნი კოტეს ერთი უმნიშვნელოვანესი თვისება – პიროვნების ნიჭისა და მასშტაბის შუამდარი განჭურვტლა. ქვეყნისა და ხალხისადმი უანგარობისათვის უყვარდა მას გურამი და მისი მსგავსი ახალგაზრდები.

კოტე ჯავერიშვილი თავად იყო სამაგალითო პიროვნება. სამწუხაროდ, ერის სიკეთისათვის დამაშერალ ამ მართლაც ენციკლოპედიური ცოდნის კაცს არ დასცალდა მრავალი ჩანაფიქრის განხორციელება, მაგრამ მისი სასიკეთო და სამაგალითო საქმეები მომაველ თაობებს გადაეცემა. ხანმოკლე სიცოცხლე ერგო მის ერთადერთ ვაჟსაც, ჩემს უახლოეს მეგობარს, კოლეგასა და თანამშრომელს, დიდად განათლებულ, უწესიერეს კაცს ვასილ ჯავერიშვილს. მამის საქმე მან ღირსეულად განაგრძო ენციკლოპედიაში და მიუხედავად იმისა, რომ მწვერვალებზე არასოდეს ასულა, ქართული მთამსვლელობის მხურვალე თაყვანისმცემელმა, მთამსვლელობასთან დაკავშირებული არაერთი სტატია და ნარკვევი დაამუშავა, რომელსაც ენციკლოპედიის სხვადასხვა ტომში შეხვდება დიანტერესებული მკითხველი.

* * * * *

გამოჩენილ ქართველ მთამსვლელთა შორის ღირსეული ადგილი უჭირავს საბჭოთა კავშირის ჩემპიონსა და პრიზიორს, საქართველოს დამსახურებულ მწვრთნელს, არაერთი თაობის აღმზრდელს, სპორტის ოსტატ **ალექსანდრე ნემსიწვერიძეს**, რომელიც მთამსვლელურ სარბიელზე 40-იან წლებში გამოვიდა. მან დიდი მუშაობა გასწია ქუთაისში ალპინიზმის განვითარებისათვის და ქუთაისელი მთამსვლელები მოკლე ხანში გაიყვანა საკავშირო სპორტულ არენაზე. შეიძლება თამადად ითქვას, რომ იგი ქუთაისის მთამსვლელთა სკოლის შემქმნელია, რომლის წარმომადგენლები არიან ისეთი სახელოვანი მთამსვლელები, როგორებიც იყვნენ ლევან ზურაბ, ავთანდილ, გიორგი ახვლედიანები, ეალერი გაბელაშვილი, მურად ჭიჭინაძე, მამუკა ციხისელი და სხვა მრავალი.

მისი სპორტული მიღწევებიდან აღსანიშნავია კავკასიონის დიდი ტრავერსი წურუნგალიდან თეთნულდამდე, რომელიც ტრავერსების კლასში 1952 წლის საუკეთესო ასულად მიიჩნეის მთელ საბჭოთა კავშირში. მისი, როგორც მწვრთნელისა და ექსპედიციის ხელმძღვანელის დამსახურებაა, რომ 1965 წელს გუნდმა მიხეილ ხერგიანის (უმცროსი) ხელმძღვანელობით გაიარა აილამა-მისისთაუს ტრავერსი და საბჭოთა კავშირის ჩემპიონის ოქროს მედლები მოიპოვა.

ალექსანდრე ნემსიწვერიძე შესანიშნავად ფლობდა ალპინიზმის ტექნიკას და ამავე დროს შეუდარებელი ტაქტიკოსი იყო. მან, პირველად ჩვენს ქვეყანაში დააყენა რთული მარშრუტების სწრაფად გავლის საკითხი. გარდა ამისა, პირველად მან შემოიღო ტრავერსების ტექნიკურად რთული კედლით დაწყება.

განსაკუთრებულია ალექსანდრე ნემსიწვერიძისა და მისი მთამსვლელი მეგობრების დამსახურება მიუვალი მღვიმე-გამოქვაბულების შესწავლაში, რომელთა სიღრმეში შეღწევაც მხოლოდ ალპინისტური ტექნიკის გამოყენებით იყო შესაძლებელი.

ხეამლის მასივი თვალშეუღვამი ქარაფებით, კარსტული მღვიმეებით, დაბურული ტყეებითა და კანიონებით ქუთაისიდან ჩრდილოეთით ორმოციოდე კილომეტრზე მდებარეობს. ხეამლის მეცნიერულ შესწავლას, ჯერ კიდევ 1939 წელს დაუდო სათავე ალიოზა ჯაფარიძემ. იგი პირველად

ენჯია ზემლის ხელოვნურ ქვაბულს. ხოლო 1945 წლის იენისში მოაწყო დიდი სამეცნიერო ექსპედიცია. რომელშიც მონაწილეობდა ზემლის კალთებზე გაზრდილი, სოფელ ტვიშში დაბადებული ალექსანდრე ნემსიწვერიძე. ამ ასელაზე ბევრი ითქვა და დაიწერა. იგი იმითაც გახლდათ საგულისხმო, რომ სპორტულის გარდა, კონკრეტულ მეცნიერულ მიზნებსაც ისახავდა. ატემ, როგორც მას ეძახდნენ მისი თანამედროვენი, გამოიკვლია ორხევისა და ტვიშის, ქობთაყვისა და თრეხვის გამოქვაბულები, სადაც მოწინავე და პირველი სიძნელის გადაძალახველი მუდამ თვითონ იყო. ამის შემდეგ, პროფესიით ისტორიკოსმა მთელი სიცოცხლე მთებს დაუკავშირა. იგი სიცოცხლის ბოლომდე შთაგონებული იყო დიდი სპორტული მიზნებითა და უშეიკვლო მოქალაქეობრივი გმირობებით.

ცნობილი მწერალი და მთაწმისელნი, ალექსანდრე ნემსიწვერიძის თოკის მეწყელო ლევან გოთუა, ხატონად აღწერს ორხევის გამოქვაბულში მეგობრის შესვლას: „... ატე გულზეაიანად მიეძალა კლდეს... მაგრამ არც კლდე დახვდა ჯაბანად და ვიდრე ატე პირველ პალოს დააჭედებდა, კლდემ გულისპირი მოიფულვა და ატე-კაცს სავალი აუსხლიტა.

... მე მრავალჯერ მივლია ატე ნემსიწვერიძესთან მწვერვალებზე. ქვაბულებში, ძველ ძეგლებზე, კარსტულ მღვიმეებში...

ის დამე ატემ კლდეზე მიბმულმა გაატარა, უცეცხლოდ, უთბილსამოსოდ, სამაგიეროდ მეორე დილით ვიქურ შეუტია კლდეს და მინც გაიტანა თავისი.

- თოკი მომეცით, თოკი! უფრო ღალად – ჰაერში არწივივით ყივის და ბზრიალასავით ბრუნავს ადამიანი... ტან-ფეხებით ცლილობს პირვანდელი მღვთმარეობის ადღგენას ეს ფრინველ-კაცი.

ჯერ ვერ მოვასწარით შებით ამოსუნთქვა, რომ ზევიდან ძახილი მოგვესმა:

- აბა თოკის კიბე გაამზადეთ!

ვევით, გავშალეთ. მალე ქვაბულისწინა შვეულ ღარში თოკი ჩამოუშვა ატემ. ჩვენც კიბის მარეუჭი ჩაუბით, თოკის კიბე გაიშალა, აცოცდა და როგორც ოდესღაც, მისავალი გაუჩინა ორპირის ქვაბს...

... ატემ თოკი ჩამოუშვა. მკერდზე შევიბი და კიბეს ავეთათე...

... ქართელი – კლდის ნაშეირა, მისივე წილი... ამიტომ იზიდავს კლდე... არა და რა წარმოდგენილმა გასაჭირმა ამოიყვანა ჩვენი წინაპართაგანი ორპირის უწყლო და უმოწყლო გამოქვაბულში“...

განსაკუთრებულია ალექსანდრე ნემსიწვერიძის დამსახურება მე-II საუკუნის წარწერიანი ქვა-ჯვარის აღმოჩენაში. ალპინისტური ტექნიკის გამოყენების გარეშე იგი ვერ შეადგენდა ქარელის რაიონის სოფელ თრეხვის გამოქვაბულში, სადაც ეს უნიკალური ქვა-ჯვარი აღმოჩნდა შემდეგი წარწერით:

„მე ლეონტი მროველმან დიდითა მოჭირვებითა აღეაშენე ესე ქუაბი ხატისათვის ღმერთებისა და დღესა ჰირისისა ნათსაყუდელად რუისისა საყდრისა შეილთათვის ჟამთა შინა აღფარსაღან სულტანისაგან ოზრონისათა ქორინიკონსა ზ 3 ვ (1066)“.

...ქვაბ-სახიზრები ჩვენი ერის ისტორიული ყოფის განუყრელი ნაწილია. ატე ნემსიწვერიძემ, თავად განათლებით ისტორიკოსმა, კარგად უწყოდა, რომ... „სწორედ აქ, მიუვალ ქვაბებში უნდა ვეძებოთ „ქართლის ცხოვრების“ დაფანტული ფურცლები, მამა-პაპათა სისხლით დაკურებული ხატ-სალოცავები და საბრძოლო დროშები“... ამიტომაც ეძებდა იგი გულდინჯად, თავგამოღებით... ეძებდა და პოულობდა კიდეც“ - წერდა ლევან გოთუა და ამის დასტურად თრეხვის გამოქვაბულის აღმოჩენას იმუშმებდა, როცა 1957 წელს ალექსანდრე ნემსიწვერიძემ ლევან გოთუასთან და გივი გაფრინდაშვილთან ერთად, „ქართლის ცხოვრების“ ერთ-ერთი დამწერის ლეონტი მროველის სამეოფელში შეაღწია, საიდანაც მე-II საუკუნით დათარიღებული წარწერიანი ქვა-ჯვარი ჩამოიტანა.

ამ აღმოჩენამ, თრეხვის ქვა-ჯვარისა და „ქართლის ცხოვრების“ ლეონტი მროველის იგივეობა უდავო გასადა, რითაც გამართლდა ჩვენი დიდი მეცნიერების ივანე ჯავახიშვილისა და კორნელი კეკელიძის უფიქრო წინასწარი დათარიღება.

თუ მხედველობაში მივიღებთ, რომ „ქართლის ცხოვრების“ გადარჩენილი, უძველესი ანასეული ხელნაწერი მე-15 საუკუნისა, ხოლო უფრო ადრინდელი ცნობა არც აღმწერლებისა და არც

ტექსტების შესახებ ჯერჯერობით არ ჩანს, ცხადი ხდება თრეხვის ქვა-ჯვრის აღმოჩენის დიდი მნიშვნელობა. თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ ამ აღმოჩენის ერთ-ერთი შემოქმედი მთამსვლელობის ცნობილი ოსტატია, კიდევ ერთხელ დავრწმუნდებით, რომ მთამსვლელობას ძალზე დიდი მნიშვნელობა აქვს ერის კულტურული ცხოვრების წინსვლა-განვითარებაში.

თუ მოგონება სიცოცხლის გაგრძელებას ნიშნავს, მაშინ ალექსანდრე (ატე) ნემსიწვერიძის სიცოცხლე გრძელდება, რადგან მას ხშირად ახსენებენ მისი მეგობრები, კოლეგები, რომლებიც მასთან ერთად ასულან კავკასიონისა და პამირის გორებზე მწვერვლებზე, მაღლიერებას გამოხატავენ ისინი, ვინც მისი ხელმძღვანელობით პირველად ეზიარა მთის სიბუნძეებს და დაუღალავად იარა საქართველოს გზა-ბილიკებზე... ივონებენ და არც მომავალში დაიფიქვებენ ამ სულითა და სხეულით ძლიერ ადამიანს, რომელიც მრავალი კეთილი საქმის წამოწყების მოთავე და სულისჩამდგმელი იყო...

* * * * *

ქართულ ალპინიზმის ისტორიაში არაერთი ოჯახი გვხვდება, რომლის რამდენიმე თაობა თავგანწირვითა და ერთგულებით ემსახურებოდა მთამსვლელობას და მნიშვნელოვანი წვლილი შექონდათ სპორტის ამ ეროვნული სახეობის წინსვლა-განვითარებაში. ასეთთა შორის ერთ-ერთი გამორჩეული ადგილი ეკუთვნის **ქირიკაშვილების** ოჯახს. ამ ოჯახის უფროსი თაობის

ვახტანგ ქირიკაშვილი

წარმომადგენელი ნიკო ქირიკაშვილი ალიოშა და ალექსანდრა ჯაფარიძეების, დავით წერეთლისა და სხვათა ხელმძღვანელობით მნიშვნელოვან ასვლებს ახორციელებდა კავკასიონის მწვერვლებზე, შემდგომ კი თვითონ ხელმძღვანელობდა ექსპედიციებს კავკასიონზე.

მან 1931 წელს ალიოშა ჯაფარიძის ხელმძღვანელობით, იაკო კაზალიკაშვილთან ერთად, დედდორაკისა და აბანოს მყინვარების გამოყოფი ქედით, ასვლა განახორციელა მყინვარწვერზე, რომელზეც ამ მხრიდან არავინ ასულა.

1932 წელს ნიკო ქირიკაშვილი, იაკო კაზალიკაშვილთან, კაკო მართნ, ასმათ ნიკოლაიშვილთან, ანდრო ხეთაგურთან და შალვა ჩოფიკაშვილთან ერთად, დავით წერეთლის ხელმძღვანელობით, შოთა მიქელაძის დალუპების შემდეგ, შოთას გზით ავიდა მყინვარწვერზე. იმავე წელს იგი ოულია კამერონთან ერთად ავიდა ჭაუხების ერთ-ერთ მწვერვალზე.

ქირიკაშვილების ოჯახისათვის განსაკუთრებული იყო 1937 წელი, როცა ალიოშა ჯაფარიძემ რამდენიმე ალპინიდა მოაწყო მყინვარწვერსა და ქაბარჯინაზე. ამ ალპინიდაში მამასთან – ნიკოსთან ერთად მონაწილეობდა 14 წლის **მასტანგ ქირიკაშვილი**. ისინი დასავლეთის მხრიდან ავიდნენ ქაბარჯინაზე,

რაც პირველასვლა იყო. ამასთან დაკავშირებით ასვლის ხელმძღვანელი წერდა: „მეხუფე ლაშქრობა ჩატარდა 10-12 სექტემბერს აქამდე აუღებელ მწვერვალ ქაბარჯინაზე. ეს მწვერვალი სოფ. სიონის სამხრეთ-დასავლეთით მდებარეობს და თავისი შავი სილუეტით ლურჯი ცის გუბათის ფონზე ჰქმნის მშვენიერ პანორამას, რომელიც მეზავრის თვალწინ ამართება ხეობის გასწვრივ ყაზბეგის მხრიდან სამხრეთისაკენ გახედვისას. გზა, რომლითაც ავიდა ჯგუფი, შეიძლება მავაუთუნოთ

მე-4 კატეგორიის სიძნელეს (უკანასკნელი 150 მეტრის ასვლასა და ჩამოსვლაზე საჭირო შეიქნა აღინიშნის უმაღლესი ტექნიკის გამოყენება და 11 საათი დრო). მწვერვალზე ავიდა 6 კაცი: ალიოშა ჯაფარიძე (ხელ-ლი), არჩილ ლუდუშაური, ლევან გოთუა, ი. არუთინოვი, ნიკო და ვახტანგ ქირიკაშვილები. დაბრუნებისას, ვაკუფის ნაწილი ჩამოშვებულ იქნა სხვა გზით, რომელიც ასვლის გზასთან შედარებით უფრო ადვილი აღმოჩნდა. ჩამოსვლისას ჩვენს მიერ აღმოჩენილი გზა, თითქმის ერთადერთი გზა მწვ. ქაბარჯინისაკენ. ეს გზა, როგორც ჩანს, არ იყო გამოვლენილი იმ ჯგუფების მიერ, რომლებმაც სცადეს ქაბარჯინაზე ასვლა ჩვენამდე, რითაც აიხსნება მათი ცდის უშედეგობა“
 'ალიოშა ჯაფარიძე - რჩეული ნაწიერები, 1949, გვ. 227).

აქედან მოყოლებული, ვახტანგ ქირიკაშვილმა, ჯერ მამასთან, შემდეგ კი შვილთან ერთად, მთელი ცხოვრება მთამსვლელობასა და მონადირეობაში გაატარა და მრავალი ღირსეული მეგობარი შეიძინა. მისი და მისი ოჯახის სამაგალითო ურთიერთობებზე ხშირად საუბრობენ ჩვენი კულტურისა და ხელოვნების თვალსაჩინო მოღვაწეები. ვიდრე ვახტანგ ქირიკაშვილის ასვლების შესახებ გიაგობით,

ალიოშა ჯაფარიძე და ნიკო ქირიკაშვილი

და მისი მონადირული ხასიათი, რაც შემდეგ მის შვილსა და შვილიშვილებსაც გამოჰყვათ.

გთავაზობთ რამდენიმე სტროფს ამ პოემიდან:
 „ბანაკში დაჰკრეს საყვირი ყველანი ფეხზე დგებიან,
 გევის და მისსა ლაშქარსა გულიან ესალმებიან,
 სიხარულს ცეცხლი დაენთო გულები მისგან ბნდებიან,
 ვაყები მხიარულობენ, მთები ბანს ეუბნებიან.
 ლაშქართან ნიკო მოვიდა ქირიკაშვილის გვარისა,
 მხარბუჭიანი, ფეხმარდი მსგავსი არწივის შავისა,
 ვარ მისი ქების გამგონე და არ მსმენელი ავისა,
 მის ქებას ცალკე მეც ვიტყვი 'შნო თუ მომეცა ამისა.
 გამოჩნდა მთიი მაღალი, მიუსაყალი კლდიანი.
 მაღლით ღრუბელი ჰქარავედა, დაბლით ფერდობი მწვნიანი;
 შეჰყურეს დაინახვიდნენ ჯიხვი ბალახს სძოეს, რქიანი.
 თვალსა იამა მის ნახვა თითქო დარია მზიანი.

ნიკომ რა ჯიხვსა თვალი ჰკრა, გულმა დაუწყო ძვრანი ...
 გადახტა, თითქო ჯიხვია, კლდეს აჰყვა, როგორც მერანი.
 სწადიან ახლოს მიიჭრას ისმინოს ჩლიქეთა ბეგრანი ...
 თოფი ინატრა: - ესროლოს დაპლვაროს სისხლის მელანი,
 ასთალოს კარგი სამწვადე შეაფუცხუნოს ალზედა ...
 მაგრამ რაი ჰქნას, არ ჰკიდის ვაეკაცსა თოფი მხარზედა;
 დაღონდა, ცრემლი მოადგა არწივსა ორთაე თვალზედა.
 შეპსტინენს, ჯიხვნი შეაკრთეს, არეკეს მალალ მიაზედა.
 პირველად აღარ კრთებოდნენ მოსულთა დანახეაზედა,
 ამასა კისერს იგრეხდნენ, იყურებოდნენ განზედა,
 ბოლოს რქიანმა ისკუპა ქვიდან გადახტა ქვაზედა,
 მას სხვა ორიცა იქ მყოფი გამოჰყვა კვალი-კვალზედა,
 როგორც ნიაეი მიჰქროდნენ რქებსა არტყამდნენ რქაზედა,
 უკან არ მოიხვედნენ თითქო არ ხტოდნენ ხრამზედა.
 ავიდნენ, მთებსა შეესხნენ ადამიანის ხმაზედა ...
 მის შემდეგ ვიტყვი მყინვარი, როგორ აიღო ლაშქარმა,
 გვიმ, გზა როგორ გაჰკაფა. მამაცმა, არა ლაჩარმა.
 თავს ნიკო დაგვესტრიალებდა მოსიყვარულე ძმობისა,
 გააჩნდის ყველა ღირსება მეგობრის მეგობრობისა,
 კლდიდან კლდეზედა გადახტის, ვით რამე ჯიხვი რქიანი,
 არც თავსა ავი შეამთხვას, არცა სხვას უქნას ზიანი“.

ზის ნიკო ქირიკაშვილი

ვახტანგ ქირიკაშვილი უკვე რამდენჯერმე იყო სხედასხვა მწვერვალზე ნამყოფი, როცა 1940 წელს დამა ჯაფარიძეებმა ცენტრალურ კავკასიონზე მოწყობილ დიდ ტრაეერსში მიიწვიეს. საუკეთესო ქართველ მთამსვლელებთან ერთად ლაშქრობამ ახალგაზრდა ვახტანგს მეტი გამოცდილება შესძინა და 1943 წლიდან უკვე თავად იყო კავკასიონის მწვერვალებზე ასვლის ხელმძღვანელი.

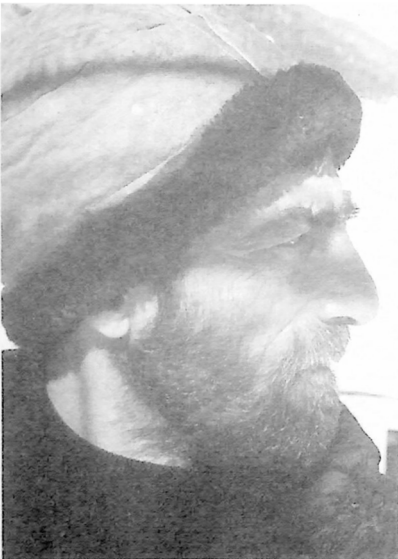
კეთილშობილი, მეგობრული ურთიერთობის მოტრფიალე, გამოცდილი ინსტრუქტორი და საიმპლო მეგზური ვახტანგ ქირიკაშვილი ყველასთვის სასურველი იყო მთამსვლურ ლაშქრობებში. ალექსანდრა ჯაფარიძეს თბილისის პიონერთა და მოსწავლეთა სასახლის ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტის ბავშვები მთაში როცა მიჰყავდა, მის გვერდით ყოველთვის ვახტანგ ქირიკაშვილი იდგა. ასე იყო 1949 წელსაც. პიონერთა სასახლის ბავშვების ვგუშვმა, სადაც ვახტანგი ინსტრუქტორი იყო, ხევში დალაშქრა: ყურო (კიბის მყინვარიდან), რუსთავის პიკი და აკაკი წერეთლის მწვერვალი, ხოლო ცოტა უფროსებმა და გამორჩეულებმა - ანატოლი ქაეთარაძემ, დიმიტრი ყანდაღელმა, რეზო ნათაძემ, რეზო მაყაშვილმა, ტრაეერსით გაიარეს მწვერვალები: ილია ჭავჭავაძე-სიმონ ჯაფარიძე-გამარჯვება-პიონერთა სასახლის პიკი (პირველასვლა). მანამდე ასეთ რთულ ასვლებს ბავშვებს არიღებდნენ და

სამაყო, რომ ეს ტრავერსი დღემდე განუმეორებელია.

ვახტანგ ქირიკაშვილის მიღწევათა შორის მნიშვნელოვანია 1951-52 წლების უშპის ტრავერსი და მისი ხელმძღვანელობით მოხვევთა ჯგუფის მიერ შხელდის ხუთივე მწვერვალის დალაშქრა.

ქირიკაშვილების ოჯახმა, კაზალიკაშვილების ოჯახთან ერთად, გარდა მთამსვლელობაში წარმატებისა, მთელი ეპოქა შექმნა ხევის სტუმარ-მასპინძლობის ისტორიაში, რაც დღემდე დაუეწიყარია ყველა მთამსვლელისათვის, ვინც კი ერთხელ მაინც მოხვედრილა ამ სტუმართმოყვარე ოჯახში. ძველი თაობის მთამსვლელები დღესაც იხსენებენ, როგორი სიხარულით, ხელგაშლილობითა და სახელიძილიანი ხედვებდნენ ოჯახის მამაკაცები და დისახლისები მოულოდნელად მისულ სტუმრებს. მთიდან ჩამოსულ ოჯახის სითბოს მონატრებულ, დაღლილ და მოშიებულ მთამსვლელებს როგორ უმასპინძლებდნენ ცნობილი „საფირმო“ მოხუცი ყაურმითა და ტრადიციული ხინკლით, რომელიც თითქოს ულვეი იყო. მთამსვლელებს დღემდე კარგად ახსოვთ ვახტანგ ქირიკაშვილის დედა - ქ-ნი მარია - ყველასთვის საყვარელი დეიდა მარუსა, მეუღლე - მუდამ ჯვარასავე მოტრიალვე, ქ-ნი იზოლდა და რაოდენ სასიამოვნოა, რომ ოჯახური ტრადიცია მომდევნო თაობებშიც გაგრძელდა.

თითქოს სიმბოლურია, რომ შოთა რუსთაველის 800 წლისთავისადმი მიძღვნილ საიუბილეო ასვლაზე, რომელსაც ვახტანგ ქირიკაშვილი ხელმძღვანელობდა. მასთან ერთად მყინვარწვერზე იდგნენ მისი შვილები - ლილი, ლალი და შალვა, რომელიც ყაზბეგის მეკლდეურთა ნაკრებ გუნდში გამოირჩეოდა და საკმაოდ კარგ შედეგებს აღწევდა საქართველოს პირველობაზე.

შალვა ქირიკაშვილი

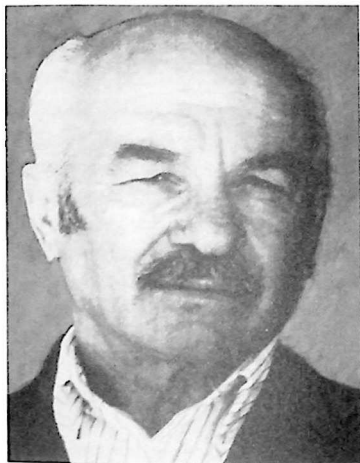
შალვა ქირიკაშვილის ოჯახი ათეული წელია ქართულ მთამსვლელობა დასაყრდენია ხევში. მთი სახლის კარი მუდამ ღიაა მთამსვლელებისათვის. სახელოვანი პაპის საფუძველჩაყრილ ტრადიციას დიდებულად აგრძელებენ შვილიშვილები - ვახტანგი, თემური და ლევანი. ვახტანგი და თემური გამოცდილი ინსტრუქტორები და სამთო მამულები არიან, რომლებიც მყინვარწვერზე მეგზურობას უწევენ ჩამოსულ სტუმრებს, ლევანი კი ძალზე ძლიერი იყო თავისუფალ ჭიდაობაში და მნიშვნელოვანი წარმატებები ჰქონდა.

შალვა ქირიკაშვილს მთელი საქართველო იცნობს როგორც უბადლო მონადირეს, უღალატო მეგობარსა და შესანიშნავ სახასიათო მსახიობს. იგი ათამდე ქართულ ფილმში მონაწილეობს და გადაიღეს საქვეყნოდ განთქმულმა რეჟისორებმა: თენგიზ აბულაძემ, მერაბ კოკოჩაშვილმა, თემურ ბაბლუანმა, გოდერძი ჩოხელმა და სხვ. როგორც მთამსვლელი, მონაწილეობდა კავკასიონისა და პამირის ექსპედიციებში, ასევე დაუღალავად

წინამძღოლობდა მთამსვლელთა ეროვნული ფედერაციის მიერ მოწყობილ ბავშვთა ექსპედიციებს ხევში - ჭაუხებში, დევეორაკისა და გერგეტის მყინვარების მისადგომებთან. დიდი მეგობრობა ჰქონდა უდროოდ დაღუპულ ირაკლი გულდიაშვილთან, დღემდე განსაკუთრებული მეგობრობა აკავშირებს ჩვენს ცნობილ მთამსვლელებთან.

ღმერთმა ნუ მოშალს ქირიკაშვილების მოდგმა „ხევის პატარძლის“ - მყინვარწვერის საუფლოში.

„ძია მიტო“ - ასე იცნობდა ყველა ქართული მთამსვლელობის ერთ-ერთ კოლორიტულ წარმომადგენელს - **დიმიტრი ობოლაძეს**, რომელიც მთამსვლელობაში 1937 წელს ძალოსნობიდან მოვიდა და მას შემდეგ, რაც ოთარ გიგინეიშვილისა და ლევან მარუაშვილის ხელმძღვანელობით მწვერვალები - ორთავა, ქიმიტო და პატარა ქაქუ დალაშქრა, სამუდამოდ დაუკავშირდა სპორტის ამ სახეობას.

ლაუდგარი, მუდამ ვერცხლისწყალივით მოძრავი დიმიტრი ობოლაძე, ათწლეულების განმავლობაში მრავალი ალპინადის მომწეობი, ექსპედიციების ორგანიზატორი და ხელმძღვანელი, მთლიანად მთამსვლელობით იყო დაკავებული და მიუხედავად მისი ძალოსნობით გატაცებისა და პირველი სპორტული წარმატებებისა, საბოლოოდ მაინც მთამსვლელობაში დარჩა და გახდა სპორტის დამსახურებული ოსტატი, რაც მისი ღვაწლისა და დამსახურების აღიარება იყო.

დიმიტრი ობოლაძის მიღწევებიდან განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს 1956 წელს, პამრში, მოსკოვის პიკის დასავლეთ მწვერვალზე (დ. ობოლაძე - ხე-

ლმძღვანელი, ლ. და ზ. ახვლედიანები, თ. კუხიანიძე, ვ. მეძმარიაშვილი, რ. ხაზარაძე) და 1958 წელს შხარის დასავლეთ მწვერვალის სამხრეთი კედლით ასვლა (დ. ობოლაძე - ხელმძღვანელი, დ. დანგაძე, ო. კაპანაძე, ა. ძიძიგური). რისთვისაც საკავშირო ჩემპიონატის ვერცხლის მედლები დაიშახურა, ხოლო 1961 წელს მაზერი-უშბა-შხელდის საკმაოდ რთული ტრავერსის გაულისათვის (დ. ობოლაძე - ხელმძღვანელი, ი. ბერუაშვილი, ვ. გაბელაშვილი, გ. დევიძე, ვ. კვაჭაძე, გ. ჯაფარიძე) ბრინჯაოს მედალი მოიპოვა.

1963 წ. დიმიტრი ობოლაძე, ჯუმბერ ჯიმკარიანი, ალექსანდრა ჯაფარიძე, ლევან მარუაშვილი საქართველოს გეოგრაფიულ საზოგადოებაში.

გარდა მნიშვნელოვანი ასელების ხელმძღვანელობისა, სხვადასხვა დროს იგი აქტიურად მონაწილეობდა ალპინისტური ბანაკების შექმნა-ჩამოყალიბებაში. იგი იყო ალპინისტურ ბანაკ „აილაშის“ და „უშბის“ ერთ-ერთი პირველი დირექტორი. ხოლო ალ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპურ კლუბს 1966-83 წლებში ხელმძღვანელობდა; მის ხელში გაიზარდა ქართველ მთამსვლელთა არაერთი თაობა. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ 1950-80-იანი წლების ქართველ მთამსვლელთა შორის იშვიათად მოიძებნება ისეთი პიროვნება, რომელსაც ერთხელ მაინც არ ჰქონოდათ მათ მიტოსთან ურთიერთობა.

დუსხვირი ცხოვრების მიუხედავად, ზოგერთის ქუჩაზე იგი მუდამ სიხარულით მასპინძლობდა თავის სტუმართმოყვარე ოჯახში ახალგაზრდა მთამსვლელებს, რომელთაც დღემდე ასხოვთ მათ მიტოსთან გატარებული საღამოები. არაერთხელ ყოფილა მათ მიტო კეთილმოსაგონარი შეხვედრებისა და ლაღი იუმორის თემა. ქართველი მთამსვლელები დღემდე იხსენებენ, როცა თენსინგ ნორგეი და ედმუნდ ჰილარი პირველად ავიდნენ ევერესტზე, მათ მიტომ განაცხადა: - „თენსინგს ეზოში ჰქონდა ევერესტი და ავიდოდა აბა რა იქნებოდა, აბა, ჩემს ეზოში ყოფილიყო, თუ ვინმე მომასწრებდაო“.

როგორც ხშირად ხდება ხოლმე მთამსვლელთა ოჯახებში, მათ მიტოს ოჯახის წევრები: დედა - ქნი ნადია, მუღღლე - ქნი მაყალა, ძმა - წლების მანძილზე საქართველოს განათლების მინისტრის მოადგილე, პროფესორი უშანგი ობოლაძე - მთამსვლელობის დიდი გულშემატკივრები და ხელის შემწყობები იყვნენ.

ვალმოხდილი წავიდა დიმიტრი ობოლაძე ამ ქვეყნიდან. მის დეაწულსა და ამაგს ყოველი შეხვედრის დროს დღემდე თბილად იგონებენ სხვადასხვა თაობის მთამსვლელები.

* * * * *

ქართულ ალპინიზმში მამაკაცების კვალად, ქალებმაც იმთავითვე მიაშურეს მთას. 1923 წელს, იმ დროს, როცა გიორგი ნიკოლაძისა და ალექსანდრე დიდებულის ხელმძღვანელობით მოწყობილ ექსპედიციებში, მამაკაცებთან ერთად ქართველი მთამსვლელი ქალები: მარო ბეჟანიშვილი, ელენე ლორთქიფანიძე, ასმათ ნიკოლაიშვილი, მარო ტყაყაძე, ლილუსი ჩხვიძე და ალექსანდრა ჯაფარიძე პირველები კვალადნენ ბლიკებს კავკასიონის თოვლიანი მწვერვალებისაკენ, ქვეყნას მოველინა **მარინა უთმელიძე**, რომელმაც სასახლოდ განაგრძო წინამორბედთა გზა.

მთამსვლელობას სტუდენტობის პერიოდში ეზიარა, როცა ალპინიზმის 20 წლისათვან დაკავშირებით თსუ-ის დოცენტის, გეოგრაფისა და მთამსვლელის მელენტი სანგლიძის ხელმძღვანელობით მყინვარწვერზე ავიდა უნივერსიტეტის სტუდენტთა ჯგუფი. ამის შემდეგ მარინე უთმელიძე ალიოშა ჯაფარიძისა და კოტე ჯავრიშვილის ხელმძღვანელობით მოწყობილ საქართველოს ალპური კლუბის ექსპედიციებში მონაწილეობდა და მოკრძალებული ბუნების მიუხედავად, როგორც გაბედულმა მთამსვლელმა, ქართული ალპინიზმის გამოჩენილ მოღვაწეთა ყურადღება მიიპყრო.

თსუ-ის გეოგრაფია-გეოლოგიის ფაკულტეტის დამთავრების შემდეგ იგი მუშაობდა თბილისის ფიზკულტურის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში და უკვე თვითონ ხელმძღვანელობდა ალპინისტურ ლაშქრობებს კავკასიონის მწვერვალებზე.

მარინე უთმელიძის სპორტული მიღწევები და პიროვნული თვისებები შეუძნეველი არ დარჩენილა. 1949 წელს საქართველოს ფიზკულტურისა და სპორტის დამსახურებულმა მოღვაწემ მზია ერისთავმა ახალგაზრდა მთამსვლელი და ბუნებისმეტყველი

პიონერთა სასახლის ტურიზმისა და ალაპინიზმის ცნობილ კაბინეტში (რომელსაც იგი წლების განმავლობაში ხელმძღვანელობდა) მიიწვია პედაგოგად, სადაც აღექვანდრა ჯაფარიძე მუშაობდა და მთამსვლელობის ანბანს ასწავლიდა ბავშვებს. მზია ერისთავი გრძობდა, თუკი ქალთაგან მთამსვლელობაში აღექვანდრა ჯაფარიძის სპორტულ ლეწვლს ვინმე იმეძვიდებოდა, ერთ-ერთი პირველთაგანი უთუოდ მარინე უთმელიძე იქნებოდა. იგი არც ამჯერად შემცდარა - მარინე უთმელიძემ ღირსეულად გაართვა თავი ახალგაზრდების გაწერთნას და პარალელურად აქტიურად მოღვაწეობდა მთამსვლელობაში.

მარინე უთმელიძის სპორტულ ცხოვრებაში ძალზე მნიშვნელოვანი იყო 1952 წელი, როცა უროლეის მეტეოროლოგიურ პირობებში უშბის ორივე მწვერვალის ტრავერსი განახორციელა. ამასთან დაკავშირებით თავის დილოურში ჩაუწერია: „სამი დღეა ქარიშხალი მშენებარებს. უნაგირას გავლას დაახლოებით ოთხი საათი მოეუნდით. შემოგვალამდა სამხრეთ მწვერვალის კლდეებზე. მეტი გზა არ იყო, კლდეზე მიჯაჭვული ვიყავით მთელი ღამე და გათენებას ველოდით. დილით მშენებრი აშინდი დადგა და იმავე დღეს რთული კლდეების გადალახვის შემდეგ უკვე სამხრეთ მწვერვალზე ეულოცავდით ერთმანეთს გამარჯვებას“.

ამონაწერი ძველი გახეთიდან: „ზემო სვანეთიდან მივიღეთ ცნობა, რომ ოთხმა ახალგაზრდა მთამსვლელებმა - მარინე უთმელიძემ, თორნიკე ტატიშვილმა (ხელმძღვანელი), სარგის ცაიშვილმა და ჯუმბერ მეძმარიაშვილმა - ბრწყინვალედ დაამთავრა უშბის ორივე მწვერვალის ტრავერსი. ეს არის ყველაზე ახალგაზრდა ჯგუფი, რომელიც კი ყოფილა კავკასიონის ამ უზნელეს მწვერვალზე, ხოლო მარინე უთმელიძე - პირველი ქართველი ქალია, რომელმაც უშბის ორივე მწვერვალის ტრავერსი განახორციელა“.

ეს იყო მარინე უთმელიძის უდიდესი წარმატება, რასაც, ბუნებრივია, დიდი გამოხმაურება მოჰყვა - მიიღო მთამსვლელები ქალისათვის მეტად საპატიო - სპორტის ოსტატის წოდება მთამსვლელობაში, იქცა მრავალი პოეტის მუხად, მშენებრი ლექსი - „ეგ სახე მყინვართა სარკვეში მინახავს“ - უბღუნა მას ოსებს ნონეშვილმა; ამ ლექსზე შეიქმნა სიმღერა, რომელიც 55 წლის შემდეგ, დღესაც ძალზე პოპულარულია. მორიდებულსა და მოკრძალებულს, მეტისმეტად თავმდაბალს, ერთდებოდა და მთელი ცხოვრების მანძილზე არ ამხელდა, რომ ლექსის ადრესატი თავად იყო. ამიტომ ცოტამ თუ იცის, რომ პოეტისათვის ამ ლექსის შთამაგონებელი პიროვნება მარინე უთმელიძეა.

„ეგ სახე მყინვართა სარკვეში მინახავს,
ძალად მთებს, ქარაფებს აფრქვევდა მინაქარს,
ეგ თმები კლდეებზე ჩანჩქერად მინახავს...
ქალი ხარ, აღი ხარ, მითხარი, ვინ ხარ?
არ გეყო, ძალით რომ დაიპყარ ეს გული?
ახლა მთებს მიადექ რისხვით წარბშეკრული,
უფროხილდი, ლამაზო, მთა განა გულია?
მანდ ყველგან ქარიშხლის ფრთა განაუღლია,
და როგორც ღომები პირს რისხვით აღებენ,
ნისლებში ნაპრალთა ვეება თაღები.
უფროხილდი, ყაზბეგიც ბერი ნუ გგონია,
ჭაბუკის გული აქვს ჭაღარა გოლიათს.
მაგ თვალთა ცდუნებას ვაკ თუ ვერ გაუძლოს,
დაგტოვოს თავისთან, მყინვართა საუფლოს.
...მაგრამ შენ სრულიად არ უფროხი არაფერს
და როგორც კიბეებს, აბიჯებ ქარაფებს.
პირველი მიუბღვი გამოცდილ მთამსვლელებს...
ხან თოვლი გეყრება ხან წვიმა გასველებს.
მე შენმა სურვილმა მთამსვლელებს მაქცია,

წერაქი მიჭირავს, წრიაპი მაცვია...
 და ფრთხილად მოგყევი, შენსავით ვიქცევი..
 რამდენჯერ აშკარა მარცხისგან მიხსენი.
 ფეხი თუ დამიცდა, ხელს მიწვდი მაშინვე,
 რამდენჯერ დალუპვას შენ გადამარჩინე.
 მაგრამ ძირს, ქალაქში, როდესაც ჩავდივართ,
 მთამსვლელთა ადით-წესს ივიწყებ ადვილად.
 შემხედვები ქუჩაში, გულცივად მიყურებ,
 მანიშნებ: ბარშიაც მხსნელად ნუ მივულებ.
 ვგრძნობ მე არ ვეკუთვნი მაგ თვალთა არჩევანს
 და ეხედავ ჩვენს შორის ნაპარალის გაჩენას.
 მე შენი სიმკაცრის ნაპარალში ვვარდები,
 ძვირფასო საშველად ნუ დაგვიანდები,
 მე ყველა ნაპარალზე ეს მეტად მაშინებს...
 კვლავ ხელი მომეცი, კვლავ გადამარჩინე“.

მარინე უთმელიძე მთელ თავის მთამსვლურ გამოცდილებას მოწაფეებს გადასცემდა და პატარა გოგო-ბიჭები კავკასიონის მწვერვალებზე დაჰყავდა. ბავშვებთან ერთად მტკაველ-მტკაველ შემოიარა საქართველოს მთიანეთი. ნათქვამია: „მეინვარებს ჩუმი სიმამაცე სჭირდებათო“, სწორედ ამ რწმენით ზრდიდა იგი ნორჩ მთამსვლელებს იმჟამინდელ თბილისის პიონერთა და მოსწავლეთა

მარინე უთმელიძე, ნატო ცნობილაძე, ასმათ ნიკოლაიშვილი, მარო ტყაუაძე, ალექსანდრა ჯაფარიძე, დენიზა გოზალიშვილი, თამარ თულაშვილი-ფურცელაძე

სასახლის ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტში. მათგან მრავალი გამოჩენილი მოღვაწე და სასიქადულო მამულიშვილია, ისინი დღეს თავად ზრდიან ახალ თაობას, მაგრამ მთაში გატარებული დღეები დაუვიწყარია და როგორც აღნიშნავენ, მუდმივი სტიმულის მიმცემი საზოგადოებრივ თუ შემოქმედებით საქმიანობაში.

ქართული ენციკლოპედიის მთავარი რედაქციის შექმნისთანავე მარინე უთმელიძე დედამიწის შემსწავლელ მეცნიერებათა რედაქციაში იწყებს მუშაობას უფროსი რედაქტორის თანამდებობაზე, სადაც იგი მიიწვია ამ რედაქციის ხელმძღვანელმა, ცნობილმა მთამსვლელმა და გეოლოგმა კოტე ჯაფარიშვილმა. იგი კარგად იცნობდა მარინე უთმელიძის, როგორც მთამსვლელისა და გეოგრაფის შესაძლებლობებს. აკი არც შემცდარა – ქართული ენციკლოპედიის თითქმის ყველა ტომში ზედმიწევნით ზუსტად და სანდოდ არის მომზადებული მასალა, რომელსაც მარინე უთმელიძე აწერს ხელს.

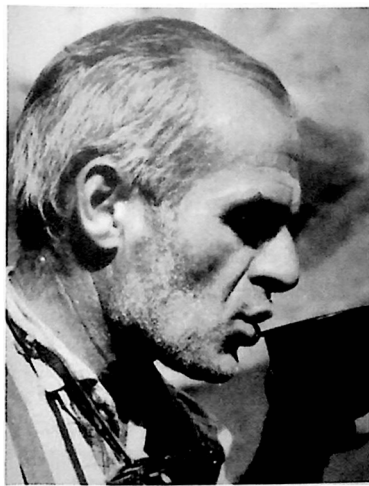
მარინე უთმელიძე მუდამ დაკავებული იყო საზოგადოებრივი საქმიანობით და ყველგან დიდი ენთუზიაზმით მუშაობდა. სხვადასხვა დროს იყო საქართველოს ტურიზმის სამარშრუტო-საკვალი-ფოკაციო კომისიის თავმჯდომარე, საქართველოს ტურიზმისა და ექსკურსიების რესპუბლიკური საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარის მოადგილე, ალ. ჯაფარიძის ხელისუფლების საქართველოს ალპური კლუბის პრეზიდიუმის საბჭოს წევრი. მინიჭებული ჰქონდა ტურიზმსა და ალპინიზმში რესპუბლიკური კატეგორიის მსაჯის, „სახალხო განათლების წარჩინებულის“, „ტურიზმის წარჩინებული მოღვაწის“, საქართველოს დამსახურებული მასწავლებლის წოდებები. დაჯილდოებული იყო ღირსების ორდენით.

დღესაც, სხვადასხვა შეკრებებზე, ყოველთვის ვიხსენებთ იმ ადამიანებს, რომლებმაც უანგაროდ იღვაწეს მთამსვლელობაში, მოახერხეს გონიერი, განსწავლული, ფიზიკურად ძლიერი და სულიერად ამაღლებული თაობების აღზრდა. ამ მოღვაწეთა შორის გამოირჩეული ადგილი უჭირავს შესანიშნავ მთამსვლელსა და პედაგოგს, ყველასათვის საყვარელ მარინე უთმელიძეს, რომელსაც უკვე ჭაღარაშერეული მისი მოწაფეები დღემდე „დეიდა მარინედ“ მოიხსენიებენ.

დიდი დრო გავიდა უშბის ტრაგედიიდან, მრავალი რამ შეიცვალა ამქვეყნად, უშმა დღესაც ელის ქართველ ქალს, რომელიც გაიმეორებს მარინე უთმელიძის შედეგს, მაგრამ ვერჯერობით ლვექნდა ლვექნად რჩება...

* * * * *

ქართულ მთამსვლელობაში ჯაფარიძეთა გვარის ნებისმიერი წარმომადგენელი (მოუხედავად სპორტული მონაცემებისა და მიღწევებისა) პასუხისმგებლობასთან ერთად გარკვეულ სიძიძისა

განიცდის - ისეთი შეცდომა არ დაუშვას, მთამსვლელობაში ამ გვარის ღვაწლს რომ დაამტრობს. ამ ფიქრით მოდის მთამსვლელობაში თითქმის ყველა ჯაფარიძე.

ალბათ **გიორგი (ბიოპი) ჯაფარიძის** ასეთი განცდა ჰქონდა, შესაძლოა უფრო ძლიერად, რადგან იგი ამ ოჯახის წევრი იყო და მთამსვლელობას თავისი მამიდაბიძების – ალექსანდრა, სიმონ და ალიოშა ჯაფარიძეების მაგალითით ეზიარა.

ვიდრე მთამსვლელობაში მოვიღოდა გოგი ჯაფარიძე კრივით იყო გატაცებული და კარგ მომავალსაც უწინასწარმეტყველებდნენ, მაგრამ ოჯახის ტრადიციამ იბძლავრა და მთელი ცხოვრება მთამსვლელობას - სპორტის ამ ლამაზ და ვაჟკაცურ სახეობას მიუძღვნა.

გოგი ჯაფარიძე ბავშვობიდანვე გამოირჩეოდა განსაკუთრებული სპორტული მონაცემებით, უშიშარი ბუნებითა და საოცარი ხელმარჯვეობით. როგორც მამიდა – ალექსანდრა მიაბზობდა, გოგის ფანტასტიკური ნიჭი და გამოამგონებლის უნარი ჰქონდა ტყუილად. იმ დროს,

როცა ავტობიოგრაფიები ვერ კიდევ თითზე ჩამოსათვლელი იყო, მან საკუთარი ხელით ააწყო ავტობიოგრაფიები და მას შემდეგ თბილისში ერთ-ერთ საუკეთესო მექანიკოსად ითვლებოდა. თუმცა ეს ნიჭი მთის სიყვარულს შესწირა. გვარამა მთამსვლელობისკენ გადასძალდა... მან კავკასიონის არაერთი საინტერესო და რთული მწვერვალი მოიარა, გახდა უმაღლესი ღონის პროფესიონალი მთამსვლელი, სპორტის ოსტატი და საბჭოთა კავშირის ჩემპიონატის ბრინჯაოს მედლის მფლობელი.

უნდა აღინიშნოს ის მნიშვნელოვანი ფაქტიც, რომ გოგი ჯაფარიძე როგორც მთამსვლელი, სრულიად ახალგაზრდა - 22 წლისა მონაწილეობდა ხეაბლის ქვაბულის შემსწავლელ სამეცნიერო ექსპედიციაში, რომელსაც მისი ბიძა - ალიოშა ჯაფარიძე ხელმძღვანელობდა. საბედნიეროდ, შემორჩა ამ ექსპედიციის გამოქვაბულში შესვლისა და მუშაობის ამსახველი კინოქრონიკა, რომელიც კინოსტუდია „ქართული ფილმის“ რეჟისორების მიერაა გადაღებული. სწორედ ამ კინოქრონიკამ შემოინახა ახალგაზრდა გოგი ჯაფარიძის ცოცხალი სახე, დღეს რომ საინტერესო ისტორიულ მასალას წარმოადგენს.

გოგი ჯაფარიძემ ცხოვრების მნიშვნელოვანი ნაწილი, ძირითადად რუსულ ალპინისტურ ბანაკებში გაატარა. რამდენიმე წელი იმუშავა ბანაკ „აილაშში“ სასწავლო ნაწილის უფროსად, შესანიშნავად ხელმძღვანელობდა ბანაკის სპორტულ მხარეს და პედაგოგიური ნიჭით დაჯილდოებული, საკუთარ გამოცდილებას უშურველად გადასცემდა ახალგაზრდობას; ეხმარებოდა ახალბედა მთამსვლელებს პირველი დამრიკოლებების გადალახვაში; ვერ ვგუებოდა საქმისადმი უგულისყურო, ზერეულე დამოკიდებულებას. მეტად პრინციპული და მომთხოვნი იყო. ქართული ალპინიზმის ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელი, უზადო ტექნიკითა და სამაგალითო დისციპლინით გამორჩეული მთამსვლელი და მეკლდეური თამაზ ბაქანიძე ხშირად აღნიშნავს, რომ მის მთამსვლელად ჩამოყალიბებაში დიდი წვლილი მიუძღვის გოგი ჯაფარიძეს, რომლის სიცოცხლე სამწუხაროდ, ნაადრევად შეწყდა. იგი ახალგაზრდობის გატაცებას - ავტომანქანას ემსხვერპლა. ავტოკატასტროფაში დიდი უპა თავის საყვარელ სენათში, სადაც მთამსვლური ცხოვრების დიდი ნაწილი გაატარა.

* * * * *

ქართული მთამსვლელობის ისტორიაში გოგის წარუშლელი კვალი დატოვა **დენიზა გოგალაშვილი**, რომელიც იყო საკავშირო კატეგორიის მსახვი მეკლდეურობაში, საქართველოს დამსახურებული მწვრთნელი, საქართველოს

ფიზკულტურისა და სპორტის დამსახურებული მუშაკი, საქართველოს მთამსვლელთა ფედერაციის პასუხისმგებელი მდივანი (1963-90) საქ. მეკლდეურთა კომიტეტის მსახურთა კოლეგიის თავმჯდომარე, მოსწავლე ახალგაზრდობის რესპუბლიკური სასახლის ტურიზმისა და მხარეთმცოდნეობის განყოფილების, აღ. ჯაფარიძის სახ. საქართველოს ალპური კლუბის სასწავლო ნაწილის უფროსი.

მან მთამსვლელობასა და ტურიზმში მოღვაწეობა დაიწყო 1940 წლიდან, თსუ-ში სწავლის პერიოდში. 1941 წელს კი საბჭოთა კავშირში ქალთა პირველი ზამთრის სათხილამურო ასკლის მონაწილე იყო მწვერვალ ალაგოიზზე, რომელიც მდებარეობს სომხეთში, ლენინაკანის რაიონში და წარმოადგენს ჩამქრალ ეულკანს. მისი სიმაღლე ზ.დ. 4097 მ-ია და ზამთრობით ალპინისტური ლაშქრობისათვის საინტერესო ობიექტს წარმოადგენს. ლაშქრობის ხელმძღვანელმა ალექსანდრა ჯაფარიძემ გაზუო

„კომუნისტის“ (№69, 23 მარტი, 1941 წ.) თანამშრომლებს თბილისში დაბრუნებისას განუცხადა: „ეს ლაშქრობა ქალთა საერთაშორისო დღეს მიუძღვნით და ამიტომ ლაშქრობაც სწორედ ამ დღეს დაიწყო“. ჩვენს ჯგუფში შედიოდნენ ალბინისტი ქალები: ვერა ბუდეცაია, ნატო ცნობილაძე, სელმა ბილხენი, ეთერ ფალაიაშვილი, ირინე და ქეთო კეკელიშვილები, განა შენგელია, დენიზა გოზალიშვილი და მე.

9 მარტს ჩვენმა ჯგუფმა სოფელ ბიურაკანს მიაღწია, რომელიც ერევნიდან 40 კმ-ით არის დაშორებული. 12 მარტს დილით შევედევით თოვლით გადალესილ აღმართს ალაგოზის მაღალმთიანი მეტეოსადგურისაკენ, რომელიც ზღ. 3200 მ-ზე მდებარეობს. ძლიერი ქარბუქი და ნისლი ორიენტაციის საშუალებას არ იძლეოდა. მთელი დღე მიუუნდით 16 კმ-ის გაკლას და საღამოს მივაღწიეთ მეტეოსადგურს. მოზამთრეები დიდი სიხარულით შეგვხვდნენ.

შემდეგ სამ დღეს კვლავ ცუდი ამინდი იყო. 15 მარტს, მიუხედავად ცუდი ამინდისა, გავსწიეთ ალაგოზის სამხრეთ მწვერვალისაკენ, რომელსაც დიდი სიძნეულების გადალახვით მივაღწიეთ. 17 მარტს ავედით ალაგოზის უმაღლეს (ჩრდილოეთ) მწვერვალზე (4097 მ) და იმავე დღეს დაებრუნდით უკან.

1963 წ. ალექსანდრა ჯაფარიძე, დენიზა გოზალიშვილი, თენსინგ ნორგეი, ლუიზა ნარიმანიშვილი, მარინე უთმელიძე

1941 წლიდან დენიზა გოზალიშვილი საქართველოს ისტორიის მუზეუმში მეცნიერ-მუშაკად იწყებს მუშაობას, მაგრამ არც ალბინისტურ ლაშქრობებზე ამბობს უარს. მისი მთავსეული მიღწევებიდან მნიშვნელოვანი იყო 1943 წელს ალიომა ჯაფარიძის ხელმძღვანელობით მიწვობილ დიდ ალბინისტურ ლაშქრობაში მონაწილეობა, რომელიც მიზნად ისახავდა ჭაუბების მასივის კვლევას და პირველ ასელებს აქ არსებულ მწვერვალებზე.

გარდა ამისა, დენიზა გოზალიშვილმა განახორციელა ზამთრის ასედა მყინვარწვერზე, ორწვერზე, მაილზე და სხვ. შემდეგ მუშაობა დაიწყო ჯერ განათლების სამინისტროს ახლად გახსნილი ბავშვთა საექსკურსიო ტურისტული სადგურის (1951), ხოლო 1953 წელს თბილისის პიონერთა და მოსწავლეთა სასახლის პედაგოგ-მეთოდისტად. სასახლეში მოღვაწეობის პერიოდში მისი ხელმძღვანელობით ჩატარდა მოსწავლეთა მრავალდღიანი ტურისტული ლაშქრობები სხვადასხვა უღელ-

ტენილზე: მამისონი, ბურსაკური, ზეკარი. ასელები კავკასიონის მწვერვალზე: ყურო, ტერსკოლის პიკი. იალბუზის ფერდობები. 1969 წელს უხელმძღვანელა ბავშვთა საექსკურსიო-ტურისტული სადგურის პირველ რესპუბლიკურ ალბინიადას თრუსოს ზეობაში. 1971 წელს კი - მეცნიერ მთაშველელ ქალთა ასვლას მწვერვალ არაგაწზე ქართული ფეხსაბიჯებით (თხილამურებით).

ქნი დენიზა იყო ხელმძღვანელი და ინიციატორი წლების განმავლობაში მოქმედი პოპულარული საერთაშორისო ფოტო-კინო კონკურსისა „მთები და ადამიანები“ და ბავშვთა ნახატების კონკურსისა „ჩემი მთები“, რომლებიც ტრადიციულად ალ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპურ კლუბში ტარდებოდა.

ალბათ გადაჭარბებული არ იქნება, თუ ვიტყვი, რომ ყველაზე მთავარი და მნიშვნელოვანი, რაც მან ქართულ მთაშველელობაში შექმნა, არის საბჭოთა კავშირში პირველი, საქართველოს მთაშველელთა მუზეუმი თბილისში და იაგორ კაზალიკაშვილის სახლ-მუზეუმი სტეფანწმინდაში.

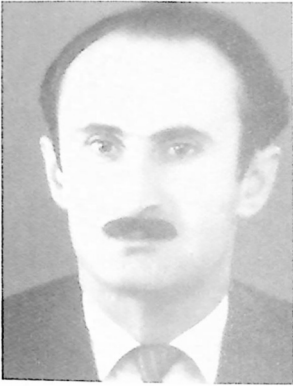
მისი ავტორობით გამოქვეყნებულია გზამკვლევები და ბუკლეტები: „ბეთანია“, „მცხეთა“, „კოჯორი“, „კრწანისი“ (1966), „თბილისის შემოგარენი“ (1976), „მყინვარწვერი“ (1978), „შხარა“ (1979), „ამიხილ ხერგიანი“ (1982), „შენთვის ნორჩო მოგზაურო“ (1986), „კლდოვან ქარაფებზე“ (1990). სტატიები ქართული ენციკლოპედიისათვის, საკავშირო და ქართული პრესისათვის, მაგრამ მაინც ცალკე გამოსაყოფია მისი წიგნები „მთის ბილიკებით“ (1980) და „მთის მგოსანი“ (1980). პირველი წიგნი დენიზა გოზალიშვილის აღზრდილების მოგზაურულ ჩანაწერებზეა აგებული. რაც შეეხება „მთის მგოსანს“. იგი შესანიშნავი მთაშველელისა და პოეტის იაგორ კაზალიკაშვილის ცხოვრებასა და შემოქმედებას ეძღვნება, რომელშიც სიყვარულითა და დიდი სითბოთია დახატული ქართული და საბჭოთა ალბინიზმის ერთ-ერთი ფუძემდებლის შთამბეჭდავი სახე.

დენიზა გოზალიშვილის მიერ განვილი ცხოვრება ტემპარითად უნიკალური იყო, რადგან სადაც კი მას წლების მანძილზე უღვაწია, ნათელი და გამორჩეული კვალი აქვს დატოვებული, იქნებოდა ეს მთაშველელობაში, პედაგოგიკასა თუ პუბლიცისტიკაში.

დენიზა გოზალიშვილის მთაშველელების მიმართ სიყრმიდანვე დაპყვა განსაკუთრებული მოწიწებისა და სიყვარულის გრძნობა. იგი მისხალ-მისხალ აღწერდა ქართული მთაშველელობის მიღწევებსა და ტრავიკულ თავგადასავლებს, მთებთან მორკინალ ლეგენდარულ მთაშველელთა პორტრეტებს. ყველა საქმეს თავისი მემატინანე სჭირდება. 60-80-იან წლებში ქართველ მთაშველელებსაც ჰყავდათ თავიანთი მემატინანე დენიზა გოზალიშვილის სახით.

დიდია დენიზა გოზალიშვილის დამსახურება როგორც ქართულ ალბინიზმში, ასევე ახალგაზრდების აღზრდის საქმეში. მან ღირსეულად განაგრძო მზია ერისთავის, ალექსანდრა ჯაფარიძისა და მარინე უთმელიძის საქმე. ამიტომაც არ ივიწყებენ მას მაღლიერი მოწაფეები, რისი გამოხატულება და დასტური იყო 2009 წლის შემოდგომაზე მოსწავლე ახალგაზრდობის ეროვნულ სასახლეში გამართული სსოენის საღამო, რომელიც „დეიდა დენიზას“ - დენიზა გოზალიშვილის დაბადების 90 წლისთავს მიეძღვნა და უკვე ჭალარაშერეულმა „მოწაფეებმა“ გაიხსენეს დეიდა დენიზასთან ერთად მოგზაურობაში, მთაში გატარებული დაუვიწყარი დღეები.

ვინც ერთხელ მაინც შეხვედრია **მასტანბ კჰაჩაძეს** მთასა თუ ქალაქურ ყოფაში, არასდროს დაეიწყებდა ეს ვერცხლისწყალივით მოძრავი, არაჩვეულებრივი ენერჯითა და სიკეთით აღსავსე კაცი, რომელმაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა ქართული ალპინიზმის წინსვლა-განვითარებაში.

კვაჭის (სიყვარულით ასე ეძახდნენ მას უახლოესი მეგობრები), როგორც მთამსვლელს, მრავალი მნიშვნელოვანი ასვლა აქვს განხორციელებული კავკასიონზე და საკავშირო ჩემპიონატის მედალიც მოუპოვებია, მაგრამ გარდა მთამსვლელობისა, იგი შესანიშნავი ხელმძღვანელი და ორგანიზატორი იყო. საკავშირო დაქვემდებარების ალპინისტურ ბანაკებში მყოფ ადამიანებს უთუოდ ემახსოვრებათ მღ. ნაკრის უღამაზეს ხეობაში არსებული ალპინისტური ბანაკი „ნაკრა“, რომლის დირექტორი სულით ხორცამდე ქართველი ვახტანგ კვაჭაძე იყო. ადვილი მისახვედრია, რამდენად ავტორიტეტული და ყველასთვის საყვარელი უნდა ყოფილიყო იგი, რომ დიდი სპორტული ტრადიციებით გაპორჩეული ბანაკის დირექტორად დაენიშნათ.

სწორედ ამ ბანაკის დიდი დამსახურებაა, რომ აქ ოსტატებად „მოინათლნენ“ და ჩამოყალიბდნენ ქართველ მთამსვლელოთა შესანიშნავი წარმომადგენლები: თეიმურაზ კუხიანიძე, ოთარ და რეზო ხაზარაძეები, ოთარ კაპანაძე, შოთა მირიანაშვილი, გიორგი ბერძენიშვილი, სილიკო საბეიშვილი. გვიცი ქართველიშვილი, დიმიტრი შარაშენიძე და სხვა მრავალი.

ვახტანგ კვაჭაძის დირექტორობის პერიოდში ალპინისტურ ბანაკ „ნაკრაში“ მყოფნი ერთხმად აღნიშნავენ მის სითბოსა და პიროვნულ ხიბლს, რაც მთავარია, უჩვეულოდ კეთილ დამოკიდებულებას ახალბედების მიმართ. მაგრამ როცა საქმე ბანაკის სპორტულ საქმიანობასა და მთამსვლეური ტრადიციების უგულბებლყოფას ეხებოდა, ბ-ნ ვახტანგს მაშინ არც სიმკაცრე აკლდა და არც მომთხონველობა. თავად წესრიგის მოყვარული და პუნქტუალური იყო - ნათქვამს უცდობლად აღასრულებდა. სწორედ მისმა ასეთმა დამოკიდებულებამ განაპირობა, რომ „ნაკრა“ სხვა ჩრდილოეთის ბანაკებთან (როგორც მათ ეძახდით) არა მარტო სპორტული ტრადიციებით, არამედ ქართული სტუმართმოყვარეობით, ყველასადმი კეთილგანწყობითა და მზრუნველობით გამოირჩეოდა; არ ქონდა მნიშვნელობა მთამსვლეელი დიდი იყო თუ პატარა, გამოცდილი თუ გამოუცდელი, ქართველი თუ არაქართველი. აქ ყველას დიდი სითბო და სიყვარული ხვდებოდა.

მისი სიცოცხლის ბოლო წლებში ვახტანგ კვაჭაძეს განსაკუთრებით დაეუახლოვი და ხშირად ვიყავი მისი თბილი ოჯახის სტუმარი. შესვლისთანავე იგრძნობოდა, რომ აქ ყველაფერი შშობლიური მთების სიყვარულით სუნთქავდა. მისი შესანიშნავი მეუღლე და ქალიშვილი საოცარი სითბოთი და სიყვარულით ეგებებოდნენ ყველას, განსაკუთრებით კი ბ-ნი ვახტანგის მთის მეგობრებსა და თოკის მეწყვილეებს. დაუზარებლად, ალტაცებითა და დიდი სიყვარულით მიამობდა თავის მეგობრებზე, მასწავლებლებზე, რომლებმაც იგი მთამსვლელობას აზიარეს. ამ საუბრებსა და გარდაცვლილ მთამსვლელოთა მოგონებებში არაერთი თბილი და დაუწიფარი საღამო გავეიტარებთ ერთად. მას სტუდადსხვა თაობის მთამსვლელოთა შეხვედრებისა და ერთობლივი ღონისძიებების ჩატარების გარკვეული გეგმებიც ქონდა, რაც უთუოდ შეუწყობდა ხელს სხვადასხვა თაობის მთამსვლელოთა შორის უწყვეტი სულიერი კავშირის დამკვიდრებას. სამწუხაროდ, ამ მშვენიერი ჩანაფიქრის განხორციელება მას აღარ დასცალდა.

წიგნზე მუშაობისას მრავალგზის ვიგრძენი ვახტანგ კვაჭაძის არყოფნით გამოწვეული ტკივილი, რადგან ქართულ მთამსვლელობას მისი სახით ძალზე აკლია შესანიშნავი მოხროველი და თავისი თაობის ჭეშმარიტი მემკვიდრე. დარწმუნებული ვარ, ბ-ნი ვახტანგე რომ ცოცხალი ყოფილიყო, წარმოდგენილი ნაშრომი მრავალი კარგი მოგონებითა და თავგადასავლით გამდიდრდებოდა.

ქართულ მთამსვლელობას დასაბამითვე დაებედა, რომ მას უაღრესად განათლებული, მაღალინტელექტუალური, დიდი მოქალაქეობრივი და ეროვნული სულისკვეთებით გამსჭვალული ადამიანები გიორგი ნიკოლაძე, ალიოშა ჯაფარიძე, კაკო მარი ხელმძღვანელობდნენ. ამას იმიტომ აღვნიშნავ, რომ საქართველოს მთამსვლელთა თავკაცად აკადემიკოს ნიკო კეცხოველისა და პროფესორ ოთარ გიგინეიშვილის შემდეგ მოვიდა შესანიშნავი მთამსვლეელი, ლიტერატორი, მკვლევარი და მეცნიერი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, პროფესორი **სარგის ცაიშვილი**.

სარგის ცაიშვილს უმნიშვნელოვანესი კვლევები აქვს ქართულ პავიოგრაფიასა და ჰიმნოგრაფიაში, ავტორია მონოგრაფიებისა შოთა რუსთაველზე, დავით გურამიშვილზე, ბესიკ გაბაშვილზე; ვრცელი წერილები და ესეისტური ნარკვევები უძღვნა გალაკტიონ ტაბიძეს, ლეო ქიაჩელს, ნიკო ლორთქიფანიძეს, კონსტანტინე გამსახურდიას, ტიციან ტაბიძეს, გიორგი ლეონიძეს, სიმონ ჩიქოვანს, ლევან გოთუას. აღსანიშნავია მისი ფუნდამენტური კვლევა ევუხისტყაოსნის ტექსტის ისტორიაზე, როგორც „ევუხისტყაოსნის“ აკადემიური ტექსტის დამდგენი სახელმწიფო კომისიის თავმჯდომარემ დიდი ამაგი დასდო რუსთველოლოგიას; იყო საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის დირექტორი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი.

სარგის ცაიშვილი ქართველ მთამსვლელთა იმ თაობას ეკუთვნოდა, რომელმაც ალპინისტური მოღვაწეობა უნივერსიტეტში ნიკო კეცხოველის რექტორობის პერიოდში დაიწყო და დიდ წარმატებებსაც მიაღწია. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო 1952 წელს - ძნელად გასავლელი უმბის ორივე მწვერვალის ტრავერსი, მით უმეტეს, ჯგუფში ქალიც იმყოფებოდა. სარგის ცაიშვილთან, თორნიკე ტატიშვილთან და ჯუმბერ მეძმარიაშვილთან ერთად ტრავერსში მონაწილეობდა მარინე უთმეიძე, რომელიც ხშირად ამბობდა: - ჩემი ეს მიღწევა ნამდვილი ვაჟკაცებისა და რაინდების - სარგისის, თორნიკესა და ჯუმბერის დამსახურებააო.

მეცნიერული საქმიანობით მუდამ გადატვირთული და დაკავებული, სარგის ცაიშვილი მთამსვლელობისათვის მაინც იცლიდა. 1955 წელს მას სპორტის ოსტატის წოდება მიენიჭა, 1983 წელს კი ერთხმად აირჩიეს საქართველოს მთამსვლელთა ფედერაციის თავმჯდომარედ.

სარგის ცაიშვილს საკმაოდ რთული მარშრუტები აქვს გავლილი კავკასიონზე, რომელთაგან აღსანიშნავია სვეტლარის, დალაჯორას, გადილ-ბაშყარას, წურუნგალის ტრავერსები, ასელები მწვერვალებზე; ჩათინი, არისტოვის პიკი, დიხ-თაუ, მიყირგი, შხარა, პუშკინის პიკი, მაზერი და სხვ. ხშირად ამ ასელების ხელმძღვანელი თვითონ სარგისი გახლდათ. სამწუხაროდ, ადრე შეწყდა სარგის ცაიშვილის სიცოცხლე, მას მრავალი საინტერესო იდეა დარჩა განუხორციელებელი, მაგრამ რისი გაკეთებაც მოასწრო, მარად გაუხუნარ ფურცლად დარჩება ქართული ალპინიზმის ისტორიაში.

ქართველ მთამსვლელთა შორის თავისი განუმეორებელი კვალი დატოვა შესანიშნავმა მთამსვლელმა **ზრიმწულ გულბანაშა**.

მრავალი საინტერესო და მნიშვნელოვანი ასვლის მონაწილე, სახელი უსაზღვრო ფიზიკური შესაძლებლობით, დიდი ძალითა და გამძლეობით გათითვა. გრიშა გულბანის მთამსვლელობაში მოღვაწეობის პერიოდში სპორტული რეჟიმის მიმართ განსაკუთრებული მოთხოვნა არ იყო.

ყველანი ჩვეულებრივი რიტმით ცხოვრობდნენ და როულ მწვერვალბუბუც ხშირად სავარჯიშო ასვლის გარეშე მიდიოდნენ. (თანამედროვენი გრიშა გულბანთან დაკავშირებით იგონებენ შემთხვევას, როცა დიდ პურობაზე მოხვედრილმა ბაბა გრიშამ ბოლომდე დაცალა ფიპიტაურით სავსე პატარა ტიკტორა, მეორე დილით კი ჩიტვიით წამოფრინდა და მწვერვალისაკენ გაემართა. გზაში გაჭირვებულ თანამგზავრებსაც მიეხმარა. საკუთართან ერთად მათი ტვირთიც ზიდა და ისე ავიდა მწვერვალზე).

გრიგოლ გულბანმა საინტერესო ფურცლები შემატა ქართული მთამსვლელობის ისტორიას. მისი მონაწილეობით გაკლილი წურუნგალა-აილაბა-ჯანლა-თეთნულდის ტრავერსი რად ღირს, რომელიც 1952 წელს საუკეთესოდ შეფასდა მთელ საბჭოთა კავშირში. 1954 და 1958 წლებში კი ვერცხლის მდღეებით აღინიშნა ენგელსის პიკზე ასვლა მაძირში და ფასის მთა-ჯანლის ტრავერსი კავკასიონზე. საყურადღებოა, რომ გურამ თიკანაძემ თავისი პირველი მდელი (ვერცხლი) მთამსვლელობაში სწორედ 1958 წელს გრიგოლ გულბანის ხელმძღვანელობით განხორციელებული ტრავერსის გაელისათვის მიიღო.

გარდა ამისა, სხვადასხვა დროს გრიშა გულბანმა ლევან ახელედანთან და ჯგუფის სხვა წევრებთან ერთად დალაშქრა შუროვსკის პიკი და მცირე უშბა, ავიდა თეთნულდზე, განხორციელა უშბის, იალბუზის, ყოშთანთაუს და დიხთაუს ტრავერსები. იყო ერთ-ერთი უძლიერესი მთამსვლელი, შესანიშნავი პიროვნება. პატრიოტი, ყველასთვის საყვარელი და სამაგალითო. ყველა მთამსვლელი, რომელიც კი შეხვედრია გრიშა გულბანს, გამორჩეული პატივისცემათი იგონებს მას, როგორც ქართული ალპინისტური სკოლის ერთ-ერთ საუკეთესო წარმომადგენელს, მთამსვლური ნიჭით დაჯილდოებულ შესანიშნავ მოქალაქეს და სამაგალითო პიროვნებას.

* * * * *

ქვემო სვანეთში, ლენტეხში, მდ. ლასკალურას ნაპირას ცხოვრობდა შესანიშნავი ქართველი ვაჟაკი, ბრწყინვალე მთამსვლელი **დიმიტრი გუშაბაძე**, რომელსაც სიყვარულით ყველა **ჯაშუბანი** ეძახდა. მან ხუთი შვილი აღუზარდა ქვეყანას, რომელთაგან სამი ვაჟაკი მთასაც აზიარა. ერთ-ერთის - მირანგულას სახელი, ჯოკიას მგობრებმა მწვერვალს დაარქვეს შხარის მასივზე, როცა ტრავერსის დროს გაიგეს ჯოკიას ვაჟიშვილის შეხება. მამუკა - შესანიშნავი მკვლევარი და მთამსვლელი იყო, უფროსი - ბერდია - საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატი ჭიდაობა ძიუდოში, პერსპექტული მთამსვლელი იყო, რომელსაც უშბაც კი აქვს დალაშქრული ერთ-ერთი პოპულარული მარშრუტით - გაბრილის გზით.

ქართველ მთამსვლელთაგან ცოტას თუ მოუპოვებია ჩემპიონისა და პრიზიორის იმდენი მდელი, რამდენიც ჯოკია გუშაბაძე. იგი ხომ საბჭოთა კავშირის სამგზის ჩემპიონი და ორგზის პრიზიორია. ასევე 1952 წელს, როცა საუკეთესო ახლებსთვის მდღეები არ იყო დაწესებული, საუკეთესოდ შეფასდა მის მიერ გაკლილი წურუნგალა-თეთნულდის ტრავერსი.

მთამსვლელობის გარდა,ჯოკია გუგავას მეორე დიდი გატაცება ქართული ხალხური სიმღერა იყო.რომელსაც წლების განმავლობაში თიადეიწყებითა და დიდი სიყვარულით ემსახურა. მან,როგორც ფოლკლორულ ანსამბლ „ლილეს“ სოლისტმა, საკავშირო და საერთაშორისო ოლიმპიადებსა და ფესტივალებზე ოთხჯერ დაიმსახურა ლაურეატის წოდება და ოთხი ოქროს მედლის მფლობელი გახდა. ამავე დროს,მშობლიურ ლენტეხის რაიონში დიდი ენთუზიაზმით იყო ჩაბმული კულტურულ ცხოვრებაში - მოსწავლე ახალგაზრდობის აღზრდისა და სპორტის განვითარების საქმეში.

სენათისა და საერთად, ქართული სპორტის ცხოვრებაში მნიშვნელოვანი იყო 1965 წელი, როცა მწვერვალ „აილამას“ ძირში დიმიტრი ობოლადის ხელმძღვანელობით გაიხსნა ამავე სახელწოდების ალპინისტური ბანაკი, რომელმაც უმოკლეს ხანში დიდი პოპულარობა მოიპოვა. 1969 წლიდან ალპინისტურ ბანაკ „აილამას“ უფროსად დაინიშნა უკვე სახელოვანი მთამსვლელი ჯოკია გუგავა.მისთვის ჩვეული პასუხისმგებლობით, მონდომებითა და შესანიშნავი პიროვნული თვისებების წყალობით,იგი წარმატებით ართმევდა თავს მეტად რთულ,მაგრამ პატრიოტულ საქმეს - ქართველ მთამსვლელთა კვალიფიციური კადრების მოზადებასა და დაოსტატებას.

სხვადასხვა წლებში ბანაკ „აილამაში“ მთამსვლელებს ჯოკია გუგავასთან ერთად წერთინდენ ცნობილი ქართველი მთამსვლელები და ინსტრუქტორები: სანდრო გვალია, შალვა მარგანი, გოგი ჯაფარიძე, ლალო გურიანი, ვალერი რატიანი, ზაქრო მუშუქიანი, ვახტანგ საბანიძე, აკაკი ხერგანი, ალიომა გაზდელიანი,ვალერია ქურასბელიანი,გელა გუგავა,ნუგზარ ნიგურიანი,შამილ დაღეშქელიანი, ევაჟა მათითაიშვილი. თენგიზ ცერცვაძე („ძია წეკო“), ჯუმბერ კახიანი, თემურ მაისურაძე, იაკობ ხაბულიანი, ირაკლი ბაქრაძე, გიორგი დევიძე და სხვები.

ჯოკია გუგავას ძმასავეთ ერთგულად მხარში ედგა ბიძაშვილი და სიყრმის მეგობარი, სპორტის ოსტატი, საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი და არაერთგზის პრიზიორი სოზარ გუგავა. ასევე დიდად ეხმარებოდა მეგობარი, რაიონის მკვიდრი, ლენტეხის კავშირგაბმულობის უფროსი, შესანიშნავი მთამსვლელი, სპორტის ოსტატი გრიგოლ გულბანი.

სწორედ ამ ხალხის თანადგომამ, ჯოკიასადმი პატივისცემამ და მთამსვლელობისადმი პროფესიულმა დაზოგილებულმა მოუპოვა დიდი სახელი და საყოველთაო აღიარება ალპინისტურ ბანაკ „აილამას“. ბანაკში ყოველწლიურად იზრდებოდა მთამსვლელობით დაინტერესებული სამასამდე ახალგაზრდა საქართველოს, საბჭოთა კავშირისა თუ უცხოეთის სხვადასხვა ქვეყნიბიდან, რომელთა გულუხვი მასპინძელი ჯოკია გუგავა იყო.

ყოფილ საბჭოთა კავშირში „აილამა“ მალე ერთ-ერთი პოპულარული ალპინისტური ბანაკი გახდა, რასაც ხელს მისი მდებარეობაც უწყობდა. ამ რაიონშია თავმოყრილი ტექნიკურად რთული ისეთი შესანიშნავი მწვერვალები, როგორებიცაა: აილამა, შხარა, რუსთაველი, ჯანდა, წურუნგალა და ა.შ. ბანაკიდან ამ მწვერვალების ძირში ღამის სათევამდე მისვლა რამდენიმე საათში შეიძლებოდა, რაც კიდევ უფრო ზრდიდა ბანაკისადმი მთამსვლელთა ინტერესს.

წლიდან წლამდე ბანაკში მომსვლელთა რიცხვი მატულობდა, „აილამა“ კვლარ იტყვდა მოზღვავებულ მთამსვლელებს. ჯოკია გუგავამ,დაიწყო ზრუნვა „აილამის“ ფილიალისათვის -ახალი ალპინისტური ბანაკისათვის ადგილის შესარჩევად.

მართლაც, აილამასთან ახლოს, ზესხოს ულამაზეს ხეობაში, საფუძველი ჩაეყარა ახალი ბანაკის მშენებლობას. პირველი ბარის დაკერის მისია ჯოკია გუგავამ ცნობილ მწერალსა და მთამსვლელთა დიდ მეგობარს - გურამ ფანჯიკიძეს დააკისრა. ამ ბანაკის აგებასა და წლების განმავლობაში მის გამართულად მუშაობაში კი ლომის წილი სოლიკო ხაბეიშვილს ეკუთვნოდა, რომელმაც კარგად დაინახა, თუ რა სიკეთის მოტანა შეეძლო ჩვენი ქვეყნისათვის ულამაზესი მთების გარემოცვაში ჩაძირულ ბანაკს.

ჯოკია გუგავამ თავისი სიყვარული ქართული მწერლობისადმი იმიტაც გამოხატა, რომ ნამყვამსა და ვახუშტის შორის არსებულ მწვერვალს, დაბადების 70 წლისთავთან დაკავშირებით, ქართველი კლასიკოსისა და დიდებული მთამსვლელის - ლევან გოთუას სახელი დაარქვა.

ძნელია მთამსვლელობას თუ ქართულ სასიმღერო ხელოვნებაში ჯოკია გუგავას ღვაწლისა და დამსახურების, ან მის მიერ მოპოვებული ჯილდოების ჩამოთვლა, მაგრამ ის კი უთუოდ უნდა

აღინშნოს, რომ ეს შესანიშნავი მთამსვლელი და დიდებული ხელოვანი უზომოდ თავმდაბალი გახლდათ. მისი უბრალოება და თავშეკავებულობა ნაცნობ-მეგობართა გაოცებასაც კი იწვევდა. ჯოჯია გუგავას ეს თვისებები კვლავაც გვარწმუნებს, რომ ღირსეულნი თავს არასოდეს იწონებენ. ისინი უბრალოდ, უხმაუროდ, უანგაროდ ემსახურებიან საკუთარ ქვეყანას.

* * * * *

ნიკო კეცხოველის რექტორობისა და ალპინისტური მოღვაწეობის პერიოდში მრავალი ახალგაზრდა ეზიარა მთას. მთამსვლელობაში ერთბაშად მოვიდა ახალი თაობა, რომლის ერთ-ერთი გამორჩეული ლიდერი იყო **ჯუმბერ მემპარიაშვილი**.

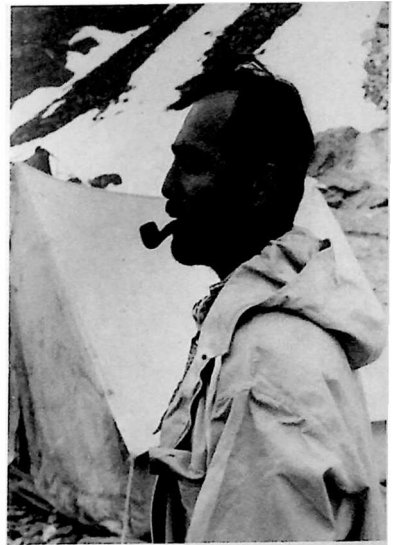
ჯუმბერ მემპარიაშვილის სახელს დღესაც მოწიწებით ასხენებს ყველა, ვისაც ერთხელ მაინც მოუყარია მზერა მარადთოვლიანი მწვერვალებისაკენ, რადგან ამ სახელთან ქართული ალპინიზმის გმირული ფურცლებია დაკავშირებული. მთა ყოფილა ჯუმბერისა და მისი ვაჟის - დათოს ბედისწერა, ამიტომაც მწვერვალებმა დაისაკუთრეს მათი სიცოცხლე.

ჯუმბერ მემპარიაშვილის ამქვეყნიური ცხოვრება მხოლოდ 32 წელს მოიცავს. მაგრამ მისი სიცოცხლე დღესაც გრძელდება. რადგანაც ჩვენი დიდებული მწერლისა და მთამსვლელის ლეან გოთუას სიტყვებით რომ ვთქვათ: „დაღუპულები აღარ ბერდებიან და აღარ ხუცდება მათი ხსოვნა“.

ფილოსოფოსი და ჟურნალისტი მამალი ზნეობის, კეთილშობილი, შინაგანი არისტოკრატიზმის, დიდი სულიერებისა და რწმენის მატარებელი, მუდამ მოწესრიგებული და კონტა, ტანდაბალი, მაგრამ უშიშარი, მართალი კაცი - აი, ასეთად იცნობდა ქართული საზოგადოება ჯუმბერ მემპარიაშვილს.

მართალია, მას დიდი მოკრივის კარიერას უწინასწარმეტყველებდნენ, მაგრამ, ყველასათვის მოულოდნელად, თავის განუყრელ მეგობრებთან თორნიკე ტატიშვილთან და სარგის ცაიშვილთან ერთად 1950 წელს კავკასიონის შეუტია და ზედიზედ რამდენიმე მწვერვალი დალაშქრა. ერთი წლის შემდეგ კი უკვე თვითონ უხელმძღვანელა ასვლებს კავკასიონის მწვერვალებზე. იმავე სეზონზე ავიდა ჩათინზე, შუროვსკის პიკზე, მცირე უშაზე, არისტოვისა და მაზერის მწვერვალებზე, რაც ერთგვარი მოსამზადებელი ეტაპი აღმოჩნდა 1952 წელს უშბის ორივე მწვერვალის ტრავერსისათვის. ეს ტრავერსი იმითაც იყო მნიშვნელოვანი, რომ ჯუმბერთან, ასვლის ხელმძღვანელ თორნიკე ტატიშვილთან და სარგის ცაიშვილთან ერთად მონაწილეობდა მარინე უთომიძე - პირველი ქართველი ქალი, რომელმაც ასეთი რთული ტრავერსი განახორციელა. აღნიშნული წარმატების დასტურად ამ შესანიშნავ „კვარტეტს“ სპორტის ოსტატის საპატიო წოდება მიენიჭა.

ორი წლის შემდეგ ქართველი მთამსვლელები პირველად გასცდნენ კავკასიონს და პამირის მთიანეთს მიაშურეს, სადაც ზედიზედ ბრწყინვალე გამარჯვებები მოიპოვეს. საბჭოთა კავშირის უმაღლეს მწვერვალზე - კომუნისმის პიკზე ავიდნენ სრულიად ახალი გზით. ექსპედიციამ 27 კმ სიგრძის ღარმოს მყინვარი დაძლია და რთული ყინულგარდნლით ბელაივის მყინვარზე გავიდა, სადაც ზღ. 5000 მ-ზე საიერიშო ბანაკი გამართა. შემდგომ ეს ადგილი აქ მოხული ყველა ექს-

პედიციის საბანკო ადგილი გახდა და იგი მთამსვლურ ლიტერატურაში „ქართველთა ნაბინავარის“ სახელით შევიდა. ასევე პირველი ასვლა განახორციელა კომუნისტის პიკის მახლობლად მდებარე უსახელო მწვერვალზე (6853 მ), რომელსაც შემდგომ როსია დაერქვა. ამ შესანიშნავი

ასვლებისათვის ჯუშბერ მემშარიაშვილი და მისი გუნდის წევრები შესაბამისად, ოქროსა და ვერცხლის მედლებით დაჯილდოვდნენ.

მომდევნო წლებში ჯუშბერ მემშარიაშვილი თანაგუნდელებთან ერთად მოსკოვის პიკზე ასვლისათვის ვერცხლის მედლით დაჯილდოვდა, ხოლო მისი ხელმძღვანელობით გავლილი დარვაზის ქედის ტრავერსი და ასევე ზულუმარტისა და იმიერალაის ქედის ტრავერსი (ხელმძღვანელი ლევან ახვლედიანი) წლის საუკეთესო მიღწევად აღიარეს და ოქროს მედლებით აღინიშნა.

1961 წელი ტრაგიკულად დასრულდა ქართველი მთამსვლელებისათვის...

„პობედიდან“ დაბრუნებისას ტრაგედია დატრიალდა: მოულოდნელად გარდაიცვალა ილია გაბლიანი და ზ.დ. 7000 მეტრზე პოვა სამუდამო სასუფეველი. ქედზე დაშვებისას თოქზე მოწყდა თეიმურაზ კუხიანიძე და ამ სურათის მხილველი ჯუშბერ მემშარიაშვილი მეგობრის მისაშველელად გაემართა. სამწუხაროდ, მანაც მეგობრის ბედი გაიზიარა...

სახელოვანი მამის ხსოვნით იზრდებოდა დათო მემშარიაშვილი. ვისაც მამები თავზე ადგნენ, მათთან შედარებით ვუკაცურო ხასიათი ჩამოუყალიბდა დედისურთას. გარეშე თვალი ვერ გრძობდა, რომ უშამოდ იზრდებოდა, თავად დათო კი ერთი დღეც არ არსებობდა მამის გარეშე.

ნიჭიერმა ყმაწვილმა უნივერსიტეტის ფიზიკის ფაკულტეტზე განაგრძო სწავლა. ამ დროს უნივერსიტეტში და საერთოდ საქართველოში ალპინ-

ჯუშბერ მემშარიაშვილი, ალექსანდრა ვაფარაძე, მარინე უთმელიძე ბაკურაიანში

ისტების ბუმი იყო. უამრავი ახალგაზრდა ეზიარა მთას. ამის წყალობით ბევრი მათგანი გამოჩრეულ ადამიანად ყალიბდებოდა. მათთვის არც ვუკაცური ქმედებები იყო უცხო და არც რომანტიკული სამყარო. 70-იან წლებში ამაღლებული სულისკეთების ახალგაზრდები ჭკარობდნენ საზოგადოებაში. ზურგჩანთა და კარავი ამ თაობის განუყრელ ატრიბუტებად იქცა.

დათოს მეგობრებიც დაუმეგობრდნენ მთას. მთაში, ბუნების წიაღში, როგორღაც ლაღდება ადამიანი, დათოს კი როგორც მისი მეგობრები იხსენებდნენ, უთქვამს: „სადაც მივდივარ მამაჩემის სახელი წინ მხვდება, მრცხენია, მთაში რომ არ ვარ ნაყოფილი“ და წავიდა... იქნებ მამის სატყბა უხმობდა მაღალი მწვერვალებისკენ?! ალბათ კავკასიონსაც ხშირად იმიტომ სტუმრობდა, დაოსტატებული ტიან-შანში „პობედაზე“ რომ ამაღლებულიყო, მაგრამ... პამირი მისთვის საბედისწერო აღმოჩნდა... მწვერვალ როსიადან ჩამოსვლის დროს მან და მისმა მეგობრებმა პამირის შიონეთის დაუტოვეს თავიანთი მაღალი სულები...

ღიძი დრო გავიდა ჯუშბერისა და დათოს გარდაცვალებიდან, ამ დრომ კიდევ ერთხელ დააღსტურა ჭეშმარიტება, რომ მხოლოდ სიკვდილი ჰყენს ნათელს ბოლომდე პიროვნების ღირსებას და მასშტაბს. ხანმოკლე, მაგრამ ღირსეული იყო მამა-შვილის ამქვეყნიური ცხოვრება. ამიტომ შერწყა მწვერვალებს მათი სახელები...

ახალგაზრდობას ყოველთვის ჰყავს თავისი კერა, თავისი ცხოვრების წესის ერთგვარი კანონ-
მდებელი, რომლის ცხოვრების სტილიც მიბაძვის საგანს წარმოადგენს. 60-იანი წლების ქართული

ახალგაზრდებისათვის ასეთი კერა იყო მუცხაბუკის დარი **გურამ თიბანაძე** - მოგზაური და მთამსვლელი, მოთხი-
ლამურე და მოკრივე, უმახვილესი თვალის მქონე ფოტოს-
ელოვანი და ჟურნალისტი, ერთგული მეგობარი და თავისი
მიწა-წყლის უსაზღვროდ მოყვარული ადამიანი.

საქართველოს რომელ კუთხეში არ შეხვდებოდით მას
განუყრელი ფოტოაპარატით თუ წერაყინით ხელში. სად არ
წვდებოდა მისი თვალი და გონება, ვისთან არ მეგობრობდა
- საუკუნეს მიტანებულ მოხუცებთან თუ სრულად პატარა
ბავშვებთან.

განსაკუთრებული იყო მისი დამოკიდებულება სვანეთთან.
განუზომელი იყო ამ კუთხისადმი გურამის სიყვარული და
სვანებიც ასეთივე სიყვარულით პასუხობდნენ მას. დღემდე
სამაგალითოდ რჩება გურამისა და პატარა სვანი ბავშვების
მეგობრობა. დღესაც ხშირად იხსენებენ ზემო სვანეთში,
როგორც კი გურამი მათ სოფელში გამოჩნდებოდა, მთელი

სოფლის ბავშვები გარს შემოეხვეოდნენ და ისიც დღის გარკვეულ დროს მათთან ერთად ატარებდა.
ასე უწილადებდა გურამი სვანეთის ახალგაზრდობას თავის სიყვარულს და აკი ამ სიყვარულით
დღემდე იფრინებენ სვანები სიკეთით სავსე დიდებულ რაინდს.

განათლებით გეოლოგს, თითქოს კავკასიონის მთები და საქართველოს წიაღისეული უხმოზდა
კულევებისათვის. მაგრამ მისი თავისუფალი, პოეტური ბუნება ვერ ეტყოდა საუკილოდ
შემზღუდულ ჩარჩოებში. ალბათ, ამიტომაც ხელოვანის ნიჭმა და ალღომ იგი ქართული მხატვრული
ფოტოგრაფიის ფუძემდებლად აქცია, ხოლო საპორტულმა ჟინმა და მისწრაფებამ კავკასიონისა და
პამირის მწვერვალებზეც აამაღლა.

შემოქმედებითი ცხოვრების დასაწყისში მოუსვენარი და უცნაური ფიქრები არ ასვენებდნენ
გურამ თიბანაძეს. მრავალი კითხვა დაუსვამს საკუთარი თავისთვისაც. ერთგან მის ასეთ ჩანაწერსაც
ვხვდებით: „გეოლოგიაში დაერჩე, ფოტორეპორტიორობას მოკიდო ხელი თუ ოპერატორობას.
ჯერნობით ვეღლაფერს ღინებას ვაძლევ. მე გეონი, ღინება ფოტორეპორტაჟთან მიმიყვანს“.

ახლა გურამ თიბანაძის წინასწარმეტყველება. მისმა სახელოვანმა გზამ, რომელმაც კავკასიონისა
და პამირის მრავალ მწვერვალზე გადაიარა, საბოლოოდ იგი ფოტოხელოვნებასთან მიიყვანა. მთამ
მისცა მის მზერას მასშტაბი და ჭკერტის განსხვავებული კუთხე. ამის დასტურია მისთვის
დამახასიათებელი ხედვით გადაღებული ფანტასტიკური ფოტო - „მოწყვეტა ალაშას ქედიდან“,
რომელმაც მსოფლიოს საგამოფენო დარბაზები შემოიარა.

მისი ხანმოკლე სიცოცხლე ახალგაზრდა კაცის შეგნებული მოღვაწეობის ამსახველი მართლაც
მხატვრული რეპორტაჟია. მისი ცხოვრება კი მხოლოდ ორ თარიღში თავსდება - დაიბადა 1932
წლის 12 სექტემბერს, გარდაიცვალა 1963 წლის 27 აგვისტოს. დაიღუპა მწვერვალ შხარადან
დაშვების დროს. შხარა მისი უკანასკნელი მწვერვალი აღმოჩნდა...

ეს ამბავი ჩემს მეხსიერებაშიც საბუდამოდ აღიბეჭდა...

1963 წლის ივლის-აგვისტოში თითქმის ყველა ქართველი მთამსვლელი ზემო სვანეთში
იბრუნებოდა. ჩვენი 25-კაციანი ექსპედიცია სოფელ უშხენარში, „უშმის დისახლისის“ მაკრინე
ქრდიანის ოჯახში ბინადრობდა, მეორე ჯგუფი კი, რომელშიც გურამი შედიოდა, სოფელ უშგულში
იყო დაბანაკებული.

იმ წელს გახშირებული მარცხის გამო საკაემირო ფედერაციამ საკვალიფიკაციო ასვლები

1963 წ. გურამ თიკანაძე და ჯერუსტზე პირველამსვლელი თენისინგ ნორგეი

აკრძალა. მაგრამ შემდეგ გადაწყვეტილება შეცვალა და მთამსვლელებს ასვლების გაგრძელების ნებართვას დაჰპირდა. ამ იმედით მოიყარეს თავი ქართველმა მთამსვლელებმა ზემო სვანეთში იელისის დასაწყისში. თეზე მეტი ლოდინსა და სავარჯიშო ასვლებში გაილია.

10 აგვისტოს ჩრდილო კავკასიის ბანაკებიდან უშგულში გურამ თიკანაძე ჩავიდა და ამავე ჩაიტანა - ჩრდილო კავკასიის ბანაკებში საკვალიფიკაციო ასვლების ნებართვა მიიღეს და ცოტა ხანში უთუოდ ჩვენთანაც მოვაო. ნებართვის მიღების მოლოდინში, გურამის წინადადებით, უშგულის ჯგუფმა „სვანეთის დელოფალი“ - თეთნულდი დალაშქრა. მწვერვალიდან დაბრუნებული გურამი კი პირდაპირ მესტიაში წავიდა ამის გასაგებად.

აგვისტოს ნახევარი უკვე გასული იყო და მთამსვლელები სეზონს დამთავრებულად თვლიდნენ. ბარგიც კი შეკრული ჰქონდათ, გურამმა მესტიაში შხარაზე ასვლის ნებართვა რომ მიიღო.

22 აგვისტოს ჯგუფი (ივანე წიკლაური, თამაზ ბაქანიძე, ვალიკო ფოფხაძე, გიორგი კობიძე, გურამ თიკანაძე - ხელმძღვანელი) შხარას დასავლეთ კედლისაკენ დაიძრა და 26 აგვისტოს შხარის ქედზე ავიდნენ, მაგრამ გააუდრდა და უკან გამობრუნებულებს გზაში დააღამდათ. კლდის ძირში გაათიეს. 27 აგვისტო შზიანი გათენდა, მაგრამ კლდოვან კედელზე დაშვებისას ქარი ამოვარდა და თოვა დაიწყო. გურამი კლდეში პალოს დასარჭობ ბზარს ეძებდა. ბოლოს მონახა და ჩააჭვდა კიდეც, მას კარაბინი გამოსდო, თოკი გაუყარა და „დიულფერის“ საშუალებით დაშვება დაიწყო.

მოულოდნელად კლდის ბზარიდან პალო ამოვარდა და გურამი თოკთან ერთად უფსკრულისაკენ გადაეშვა...

ის დღე შვავდ დაღამდა შხარის თეთრ სამყაროში...

ნაშუადღევს უშხენარშიც ამოაღწია ამ თავზარდამცემმა ამბავმა. ყველა კუთხიდან მთამგულელთა ჯგუფები დაიძრა უშგულისაკენ... ჩვენი ექსპედიციის წევრებმა ხანმოკლე საგანგებო თათბირი გამართეს. ალექსანდრა ჯაფარიძეს ეთხოვა ამ ამბის თბილისში ჩატანა. დანარჩენები მვისვე გამართნენ შხარისაკენ...

განსაკუთრებული მისიით აღჭურვილ ალექსანდრა ჯაფარიძესთან ერთად მესტიიდან სატვირთო თვითმფრინავით თბილისისაკენ მეც გამოფურინდი. მივლი საქართველოსთვის უნდა გვეუწყებინა გურამ თიკანაძის უკვდავებაში გადასახლება...

ერთი წლის შემდეგ პოეტმა მურმან ლებანიძემ გურაშს შესანიშნავი ლექსი უძღვნა, რომელიც უსწრაფესად გაერცელდა ხალხში:

- ვოი!

რა უფერულია სიკვდილი ლოგინში!

ვოი, რა საშინელია სიკვდილი ლოგინში!

იგიც ლოგინში მომკვდარა, ოღონდ

ყინულის ლოგინში!..

ვოი, კალა-უშგული შეკრებილა -

ყანას და სათიბს მომკვდარა.

მივლი სვანეთი შეკრებილა.

შხარასთან ღრუბელივით მომდგარა...

ვოი. შხარა სისხლით შეღებულა -

კოხტა თიკანაძე მომკვდარა...

ბექუ ხერგიანს და ბექუნუს ლომებს

გურამის ნეშტი უყვრათ ხელში,

ბექუ ხერგიანს და ბექუნუს ლომებს

შწრალი ბურთები გასწრრათ ყელში.

გურამ თიკანაძეს შხარა აუღია,

რაც მოხდა, დაშვებისას მომხდარა:

საკუთარ ხელით პალო დაუგია,

საკუთარ პალოზე მომწყდარა...

ცოცხლისგან საყვედური აუგია -

თოკი ერთადერთი ჩაუგია,

თავი სიმამაცით წაუგია,

ვოი-ვო, სიმამაცით მომკვდარა!..

ბექუ ხერგიანს და ბექუნუს ლომებს

გურამის ნეშტი უყვრათ ხელში,

ბექუ ხერგიანს და ბექუნუს ლომებს

შწრალი ბურთები გასწრრათ ყელში...

- „ხოჩა საკაცი გამითალეთ,

დავაწყო ხორცი და ძვალი

სიკვდილი სიცოცხლედ ჩამითვალეთ,

აღმართში კენესით ამიტანეთ,

ვაკევე მითხარით ზარი!..“

უშგულში გამოფარდა ივლითი ნიფარაძე,

შეკვივლა, გაიკაწრა ლოყა;

ფოსტლების ფლატუნით უხენსი დიაცო

საკაცეს ფეხდაფეხ მოყვია:

„თეთრულდმა რა მოგცა, უშმაზე რა გქონდა?!

შხარაზე რა გინდოდა, გმირო?!

ვო, გურამ, რამხელა ბეჭები

დაგქონდა რამ დაგაპატარავა, შვილო?!“

ასი ცხენოსნით უშგული გახლავს

და ბეჭზე მიდევს შენი საკაცი...

შენ დაგეუფლა ძილი და დაღლა,

შენ დასახარჯი უკვე დახარჯე...

შენ გაივლე ღრუბლებზე მადლა,

შენ საქართველოს დაზე გახაზე...

ასი ცხენოსნით უშგული გახლავს

და მიტივტივებს შენი საკაცი...

ვოი, რა უფერულია სიკვდილი ლოგინში!

ვოი, რა საშინელია სიკვდილი ლოგინში!

იგიც ლოგინში მომკვდარა, ოღონდ

ყინულის ლოგინში!..

გურამ თიკანაძეს შხარა აუღია,

რაც მოხდა, დაშვებისას მომხდარა.

თავი სიმამაცით წაუგია,

ვოი-ვო, გურამი მომკვდარა...

ცოცხლისგან საყვედური აუგია,

ჩაუქი მკვდარიც ჩაუქია -

ვარსკვლავი ვარსკვლავებს

მომწყდარა“.

მართალია, გურამ თიკანაძე ჩვენ შორის აღარ არის, მაგრამ იგი არ ავიწყდება ქართველ ხალხს; ახლაც, 47 წლის შემდეგ, მრავალი რამ კეთდება მისი ხსოვნის უკვდავსაყოფად. გურამის სახელი ეწოდა ერთ-ერთ ლამაზ მწვერვალს კავკასიონზე, ჭაუხების მასივში, მისი სახელობისაა ახალგაზრდული კლუბი მესტიის რაიონის სოფელ ლატალში, სადაც დაწესებულია სახალხო დღესასწაული „გურამობა“.

თითქოს გენეტიკურად გაგრიქლდა სვანეთისადმი სიყვარული გურამის შვილში. მამის სახიერა

ქალიშვილი ია ყოველმხრივ მხარში უდგას სვანეთის მოსახლეობას და მის სიყვარულს პრაქტიკული საქმიანობით ახორციელებს - ხელს უწყობს სვანეთში სამთო ტურიზმის განვითარებას და ეხმარება მათ მამის სახელის ხსოვნისადმი მიძღვნილი ღონისძიებების ჩატარებაში. ეს კი იმაზე მეტყველებს, რომ ღირსეული შთამომავლობა არასოდეს ივიწყებს რაინდული სულისკვთების მქონე ვაჟაკებს.

* * * * *

1969 წლის 4 ივლისს იტალიის ალპებში, მწვერვალ სუ-ალტოზე ასკლისას, ქვათაცვენაში მოყვა და მოულოდნელად შეწყდა უძლიერესი მეკლდეურისა და მთამსვლელის, მსოფლიოში „კლდის ვეფხვის“ სახელით ცნობილი **მიხეილ ხმარბიანის** სიცოცხლე...

უკვდავებში გადასახლებაზე მიხეილ ხერგიანმა საკმაოდ რთული და საინტერესო გზა განვილო: კომპეტისა და მწვერვლების გარემოცვაში გაატარა ბავშვობის წლები, პირველი სიმაღლე აქვე დაძლია. ბანგურიანი იყო პირველი მწვერვალი, 15 წლისამ რომ დალაშქრა. მამისა და ბიძის დაუკითხავად აედგენა ალპინიადას, რომელსაც სანდრო გვალია ხელმძღვანელობდა. ბანგურიანზე დაწყებული გზა მიხეილმა კავკასიონის, პამირის, ტიან-შანისა და ალპების ურთულეს მწვერვალ-ბუნეც გააგრძელა, არაერთი ბრწყინვალე გამარჯვება მიიპოვა, კლდეზე ცოცვაში კი მართლაც შეუდარებელი იყო. იგი სპორტის დამსახურებული ოსტატი და საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატი გახლდათ მთამსვლელობაში.

ვიდრე მთამსვლელობას ეზიარებოდა, რამდენიმე წლით ადრე მიხეილ ხერგიანი ჭიდაობამ გაიტაცა და რესპუბლიკურ პირველობაზე საპრიზო ადგილი მოიპოვა. მთამსვლელობის ინსტრუქტორთა სკოლის დამთავრების შემდეგ კი მთელი თავისი ცხოვრება მთამსვლელობას მიუძღვნა...

1958 წლის მაისში პეკინიდან მოსული დეგემს იტყობინებოდა, რომ ჩინელები საბჭოთა მთამსვლელებს ერთობლივ ექსპედიციას სთავაზობდნენ ევერესტზე. გადაწყდა, 1959 წლის გაზაფხულზე, ტიბეტის მხრიდან, მანამდე გაუვლელი ჩრდილოეთის გზით შეეტიათ მსოფლიოს უმაღლესი მწვერვალისათვის. მხარეთა შეთანხმებით, ერთობლივი სავარჯიშო ასვლები ლენინის პიკის რაიონში უნდა ჩატარებულიყო. ცნობილ მოსიმაღლეებთან ერთად ჩინეთ-საბჭოთა კავშირის გაერთიანებულ ნაკრებში ორი ქართველი მთამსვლელი - მიხეილ ხერგიანი და იოსებ კახიანიც შეიყვანეს.

„ხერგიან-კახიანის წყვილი უეჭველად გამოირჩენ თავს პიმალაებში“, წერდა ამ შეკრებაზე ცოტა ხნით ადრე ევერესტზე პირველი წარმატებული ექსპედიციის ხელმძღვანელი, ლორდი ჯონ ჰანტი, რომელსაც იმავე წელს სწორედ ხერგიანმა და კახიანმა უმასპინძლეს ჩრდილო კავკასიაში, იალბუჯის მდინარეებში.

1959 წლის თებერვალში ალპინისტურ ბანაკ „შხელდის“ ბაზაზე მოეწყო ნაკრების ექსპედიციის წინა შეკრება, ხოლო 20 მარტს მთამსვლელები უკვე მოსკოვში იყვნენ. ბარგი კარგა ხნის გავზაინილი იყო და მონაწილენიც დღე დღეზე უნდა გაფრენილიყვნენ, მაგრამ პეკინიდან მოსული ცნობის თანახმად, ტიბეტის იმჟამინდელი პოლიტიკური სიტუაცია შეუძლებელს ხდიდა ერთობლივი ექსპედიციის ჩატარებას (1960 წელს, ჩინელმა მთამსვლელებმა პირველად ალპინიზმის ისტორიაში, ჩრდილოეთის მხრიდან მიაღწიეს დედაამიწის უმაღლეს მწვერვალს).

მიხეილის შამა - ბესარიონ ბერგიანი

ასე ახლოს იყო ერთ-ერთი უძლიერესი ქართველი მთამსვლელი - მიხეილ ბერგიანი ყველა ალპინისტის ოცნებასთან - ვერესტთან, მაგრამ მისი ოცნება განუხორციელებელი დარჩა, თუმცა მიხეილის მთელი ალპინისტური ცხოვრება - ეს იყო გზა ვერესტისაკენ.

მანამდე, 1957 წელს, როცა ცნობილმა მთამსვლელმა ვიტალი აბლაკოვმა მიხეილ ბერგიანი იოსებ კახიანთან ერთად თავის გუნდში შეიყვანა, ქართველმა მთამსვლელებმა მწვერვალ დონლუზორუნზე ასვლა გადაწყვიტეს ჩრდილო-დასავლეთის კედლით. ეს მარშრუტი რთულია და ამავე დროს მეტად სარისკო. კედელს ვეება ყინულოვანი ქვი ახურავს, რომელსაც განუწყვეტილვ სწყდება ყინულის უზარმაზარი ლოდები. ეს კედელი გუნდებმა რამდენჯერმე შეიტანეს საკაეშირო ჩემპიონატის განაცხადში, მაგრამ ბოლო წუთს ყოველთვის ხელს იღებდნენ მის გავლაზე.

და აი. 21 იელისს ალპინისტური ბანაკი „შხელა“ მწვერვალისაკენ აცილებს მიხეილ ბერგიანს და იოსებ კახიანს. შტურმი 22 იელისს ღამით დაიწყო. ჯიბის ფარნის შუქზე გაიარეს ქვედა კლდოვანი სამკუთხედი,

შემდეგ ბერგზრუნდიც გადალახეს. ბოლოს ნელ-ნელა გათენდა კიდეც. ამ ასვლასთან დაკავშირებით მიხეილ ბერგიანი იგონებდა: „იოსებმა სამი პალო ჩაარჭო და დაცვაზე დადგა. მე ხვეით წავედი. ჩაგარე პირველი პალო. ჩამოვიკიდე კიბე და საფეხურზე შევდექი. 4 საათს ემუშაობდი ლავვარდანზე, შემდეგ ყინული ნელ-ნელა გასწორდა და შუადღისას უკვე მწვერვალზე ვიყავით. ძალიან დამეღალა ხელები. იოსები მასაეს მიკეთებს. მეოთხე დღეს ბანაკში ხმაურიანი შეხვედრა მოვიწვევს“.

მიხეილ ბერგიანისთვის ყველაზე საყვარელი მწვერვალი უშმა იყო. მას არაერთხელ უთქვამს: - უშმაზე ჩემი მარშრუტით უნდა ავიდეო. ეს სიყვარული მან ამაღლებულად გამოხატა 1964 წელს, როცა ურთულესი ვერტიკალური კედლით, ე.წ. „უშბის სარკით“, თავის მგვობრებთან შალვა მარგიანთან, ვივი წერედიანთან, ჯუშბერ კახიანთან, ჯოკია გუგავასთან და უშკოს მიხეილ ბერგიანთან ერთად ავიდა მწვერვალზე, რისთვისაც ჩემპიონის ოქროს მედლები დაიმსახურა. ოთხი წლის შემდეგ, უშმასთან დაკავშირებით, მან კიდევ ერთი ლეგენდა შექმნა - მოაწყო ე.წ. „უშბის ალპინიად“ და ჩრდილოეთ მწვერვალზე აიყვანა 45 კაცი, მათ შორის უხუცესი მთამსვლელი, 72 წლის ალმატქირ კვიციანი.

1967 წელს საფრანგეთში, სადაც მსოფლიო მთამსვლელთა თანაგარსკვლავები იყო შეკრებილი, მიხეილ ბერგიანი შეხვდა პირველი რვათასიანი მწვერვალის - ანაპურნას დაშლაშტკავს, ცნობილ ფრანგ მთამსვლელ შორის ერცოუს. შამონის ალპინისტთა საერთაშორისო შეკრების დამთავრებისას მძიდნილ ბანკეტზე ანაპურნის გმირმა, გაცნობის მიზნით, გულთადად ჩამოართვა თავისი უთითო ხელი მიხეილ ბერგიანს, რომელიც ამ შეკრებაზე საყოველთაო ყურადღების ცენტრში იყო.

გან-ფორასზე ბერგიან-ონიშჩენკოს წყვილმა საუკეთესო შედეგი - 12 საათი აჩვენა. ამ ასვლასთან დაკავშირებით ონიშჩენკოს თავის დღიურში ჩაუწერია: „ამ კედლის გაულისას მიშამ მკლდეურის მთელი ხელოვნება გამოაქვინა. ვისაც მიშა ბერგიანი კლდეზე უნახავს და ბედნიერება ჰქონია მასთან ერთად ასულიყო მწვერვალზე, ადვილად გაიგებს ჩემს ალტაცებას“. მეორე დღეს მთელი შამონი, შეკრების ყველა მონაწილე ალაპარაკდა ამ ასვლაზე.

შეიძლება ვინმეს პარაოქსულადაც მოეჩვენოს, მაგრამ ფაქტია, რომ დღეს გან-ფორასის ჩრდილო კედელზე არის გზა, ე.წ. „რუსული ვარიანტი“, რომელიც ქართველმა მიხეილ ბერგიანმა და უკრაინელმა ვიარესლავ ონიშჩენკომ გაკაველეს.

მკლდეურობაში სსრკ პროფკავშირების პირველობაზე, რომელსაც 1948 წელს ჩაეყარა საფუძველი, ქართველთაგან პირველ წარმატებას მიაღწიეს და 1952 წლის შეჯიბრებაზე წყვილთა

1965 წ. მიხეილ ხერგიანი და ალექსანდრა ჯაფარიძე

ცოცვაში ჩემპიონები გახდნენ მიხეილ ხერგიანი და შალვა მარგიანი. ამ დღიდან მიხეილ ხერგიანის სახელი განუყოფლად დაუკავშირდა მეკლდეურობას. სსრკ-ში იგი ერთპიროვნული ლიდერი იყო და თანაგუნდელებთან შალვა მარგიანთან, იოსებ კახიანთან, თამაზ ბაქანიძესთან, ტარიელ ლუკაშვილთან, ნუნუ ლაცაბიძესთან, იულია თურმანიშვილთან, ლადო გურჩიანთან ერთად, არაერთგზის გახდა საკავშირო თუ პროფკავშირების ჩემპიონატების ჩემპიონი და პრიზიორი.

1960 წელს მიხეილ ხერგიანმა, პროფკავშირების საკავშირო პირველობაზე აბსოლუტური ჩემპიონის ტიტული მოიპოვა. ამავე წელს სსრკ ნაკრებში თავის მეწყვილე შესანიშნავ მთამსვლელ იოსებ კახიანთან ერთად ინგლისში გაემგზავრა, სადაც მათ „კლდის ვეფხვი“ შეარქვეს.

1965 წელს ყირიმში ჩატარდა სსრკ პირველი ჩემპიონატი მეკლდეურობაში. მთავარ დისციპლინაში - ინდივიდუალურ ცოცვაში - ჩემპიონი გახდა მიხეილ ხერგიანი. საქართველოს ნაკრები კი, რომლის შემადგენლობაში იყვნენ მიხეილ და თინა ხერგიანები, თამაზ ბაქანიძე, ტარიელ ლუკაშვილი, ლადო გურჩიანი, ნუნუ ლაცაბიძე, საუკეთესო იყო გუნდურ ჩათვლაში და პირველ ადგილზე გავიდა.

მას შემდეგ მიხეილ ხერგიანმა არაერთი მედალი მოიპოვა როგორც ინდივიდუალურ ცოცვაში, ისე წყვილთა შეჯიბრებაში.

ბოლო წლებში მიხეილის საუკეთესო მეწყვილე იყო მთამსვლელი ვიაჩესლავ ონიშჩენკო. 1969 წელსაც ერთად იყვნენ და ორი სარეკორდო ასევე განახორციელეს იტალიაში, დოლომიტის ალპებში; ბოლოს ჯერი სუ-ალტოზე მიდგა. დილაადრიან გავიდა ხერგიან-ონიშჩენკოს წყვილი ვაცილერის თავშესაფრიდან. თივლიან და ყინულოვან ფერდობებზე წინ უკრაინელი მიდიოდა. შემდეგ როცა ურთულესი კლდეები დაიწყო, წინ მიხეილი გავიდა. დღის პირველი საათისათვის მთამსვლელებს ნახევარი თოკილა რჩებოდათ რთულ კლდეებზე. ხერგიანს ვეება შეერილმა გზა გადაუღობა. მიშამ უკან მოიხედა და სლავამ ამ დროს სურათი გადაუღო. შემდეგ ხერგიანი მარჯვნივ წავიდა, სამსაფეხურიანი თოკის კბის დახმარებით გაიარა რამდენიმე მეტრი, „ბუხარში“ შევიდა და თვალს მიუფარა. ონიშჩენკო დაეცაზე იდგა. ცოტა ხნის შემდეგ ქვათაცვენის ხმა მოისმა და...

მთელი საქართველო შეძრა ამ მოულოდნელმა ტრაგედიაში...

სენათი საყოველთაო გლოვამ მოიცვა...

ლალაში, ხერგიანების სახლისაკენ საქართველოს ყველა კუთხიდან ზღვა ხალხმა იწყო დენა. იგრძნობოდა ბოლომდე გაუცნობიერებელი ტრაგედის სიმძაფრე, ხალხი ვერ შეგუებოდა აზრს, რომ შეიძებოდა სიკვდილზე მრავალჯ ზის გამარჯვებული მიხეილის გმირული სიცოცხლე ასე უეცრად შეწყვეტილიყო.

მიხეილ ხერგიანი საქართველომ სენური ზართ გააცილა უკვდავებაში...

სამწუხაროდ, ქართველ მთამსვლელთა დღევანდელი თაობა ვერ მოესწრო მიხეილ ხერგიანს. მის შესახებ მათ მხოლოდ წიგნებიდან და თანამედროვეთა მონათხრობიდან იციან.

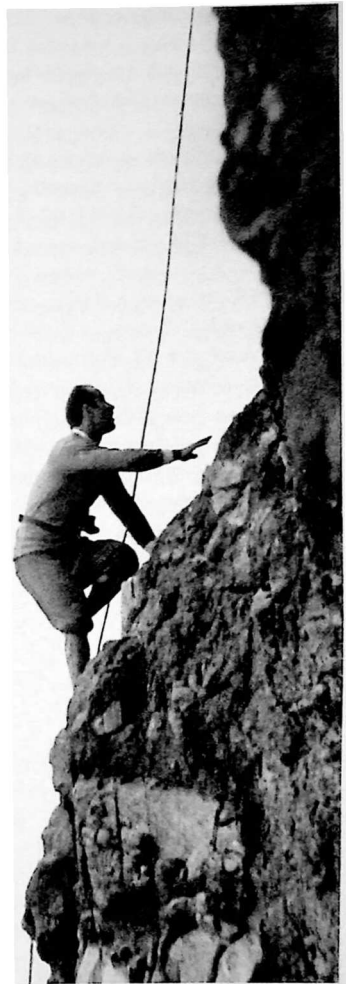
ალპინიზმი უმაყურებლო სპორტია და ბევრისათვის უცხოა ის განცდა, რომელიც მწვერვალზე ასვლისას ეუფლება მთამსვლელს, მაგრამ მიხეილ ხერგიანმა. კლდეზე ცოცვის უბადლო ოსტატმა. შეჯიბრებებზე მთახერხა თვალსაჩინო და გასაგები გაეხადა მაყურებლისათვის მთაზე სვლის ტექნიკა და ის დაუოკებელი ყინი, რომელიც მთასთან შეჭიდებულ ადამიანს ეუფლება.

მართალია დიდი დრო გავიდა მიხეილის დაღუპვიდან, მაგრამ მისი სახელი უფრო და უფრო ღვეწმარული ხდება. როგორც აღვნიშნეთ, მიხეილ ხერგიანზე, რომელსაც ინგლისელებმა „კლდის ვეფხე“ შეარქვეს, არაერთი წიგნი დაიწერა, გადართეს კინო და ტელეფილმები, მაგრამ ერთ-ერთი მთავარი, რაც მისი ხსოვნის უკვდავყოფისათვის გაკეთდა, ახალგაზრდა ქართველი მთამსვლელების მიერ მიხეილ ხერგიანის დაუმთავრებელი მარშრუტის გავლა იყო სუ-ალტოზე.

საქართველოში მომხდარმა კატაკლიზმებმა თითქოს გააფერმკრთალეს და დაეიწყების ბურუსში გახვიეს ჭეშმარიტ გმირთა სახელები. მეშინური ცხოვრებისა და მომხვეჭელობისკენ ლტოლვამ თითქოს წაშალა დიდებულ მამულიშვილთა ხსოვნა და ცხოვრების ავანცენაზე საზოგადოებისათვის მიუღებელი კატეგორიებით მოაზროვნე ადამიანთა ჯგუფები წამოატივტივა, მაგრამ, საბედნიეროდ, ქართველებმა კარგად იციან უკვდავების ღირსი თანამომძებების ფასი და მათ სახელებს არასოდეს იეიწყებენ.

დალუპულ მთამსვლელთა გახსენებას, ბუნებრივია, მუდამ ახლავს დიდი ტკივილი, მაგრამ აქვე ჩნდება მათ მიერ გავლილი ცხოვრების გზის ხელახალი გააზრების სურვილი.

სწორედ ამ გრძნობით გაემგზავრა იტალიაში ახალგაზრდა მთამსვლელთა ჯგუფი ბენო ქაშაკაშვილის, აფი გიგანისა და გელა ოთარაშვილის შემადგენლობით. ბენო ქაშაკაშვილი, ექსპედიციის საერთო ხელმძღვანელობასთან ერთად, ტელეოპერატორისა და რეჟისორის ფუნქციასაც ითავსებდა.

გადაწყვეტილება მარტივი და ამაღლებული იყო – 32 წლის შემდეგ გაველოთ სახელოანი თანამემამულის – მიხეილ ხერგიანის შეწყვეტილი მარშრუტი მწვერვალ სუ-ალტოზე...

იტალიაში, ჩივეტას მასივზე, 25-მდე მწვერვალს ითვლიან, რომელთა სიმაღლე ზ.დ. 3000 მ-ს აღემატება. ამ მწვერვალზე ყველა სირთულის მარშრუტს შეხვდებით. სუ-ალტოც ამ მასივის ერთ-ერთი მწვერვალია - ქართველებისათვის ესოდენ გამორჩეული და მნიშვნელოვანი...

მწვერვალის ძირში დგას ეახტანგ ონიანის მიერ შექმნილი ბრინჯაოს შესანიშნავი მემორიალი, რომელიც თავდაპირველად ქალაქის ცენტრში დაიდგა. შემდეგ კი იტალიელმა ალპინისტებმა სუ-ალტოს ძირში ამოიტანეს. აქ, მწვერვალთა სამყაროში, ეს ძეგლი მიხეილ ხერგიანის მთებთან თანაზიარობის უკუდავ სიმბოლოდაა ქცეული.

მარშრუტი სუ-ალტოზე, რომელიც 800-მეტრიან ვერტიკალურ კედელს წარმოადგენს, პირველად 1951 წელს ფრანგების წყვილმა (გაბრიელმა და ლივანოსმა) გაკვალა.

მთამსვლელები აღნიშნულ მარშრუტს, სირთულის გარდა, ხშირად იმიტომაც არიდებენ თავს, რომ აქ ქვათაცვენის მუდმივი საფრთხეა...

ქვათაცვენა ახლაც აფერხება ჩვენი მთამსვლელების მოძრაობას, მაგრამ აფის საიმედო დაცვით გელამ კედლის ურთულესი მონაკვეთები დაძლია და კარნიზამდე გავიდა. ეს ყველაფერი კი ბენომ ედუოკამერაზე აღბეჭდა. რამდენიმე მეტრიც და აფი გიგანმა, გელა ოთარაშვილმა და ბენო ქა-შაკაშვილმა უკვე მწვერვალზე მიულტოვეს ერთმანეთს წარმატება.

მწვერვალზე, როგორც საპატიო ყარაულში, დგანან ახალგაზრდა მთამსვლელები და სიამაყის განცდას მღუმარედ გამოხატავენ... მათ აისრულეს დიდი ხნის ოცნება – ავიდნენ სუ-ალტოზე... მიშას დაუბრუნეს თავისი ვალი...

მწვერვალიდან დაბრუნებულები კიდევ ერთხელ შეიკრიბნენ მიხეილ ხერგიანის ბრინჯაოს მემორიალთან იმ განცდით, რომ დალაშქრეს სუ-ალტო, მწვერვალი, რომელმაც საუკეთესოთა შორის საუკეთესო მთამსვლელის სიცოცხლე თავის საკუთრებად გაიხადა...

* * * * *

მიხეილ ხერგიანთან ერთად „კლდის ეფხვის“ სახელი მიენიჭა ინგლისში **იოსებ კახიანს**, რომელმაც მთელი თავისი ცხოვრება მთამსვლელობას მიუძღვნა. ზემო სვანეთის სოფელ მულახში

დაბადებული იოსები ფიზკულტურის ტექნიკუმის დამთავრების შემდეგ ნაღრიკში ცხოვრობდა და მისი მუდმივი სამუშაო ადგილი ტურისტულ სასტუმრო „ჩეგეტის“ სამაშველო სამსახური იყო. 20 წლის იყო, მეორე მსოფლიო ომში რომ წავიდა და ომის დამთავრებამდე იბრძოდა როგორც გვარდიის უფროსი სერჟანტი და ოცეულის მეთაური.

იოსები, რომელსაც შინაურები „ერმინეს“ ეძახდნენ, მთამსვლელობაში 1947 წლიდან მოღვაწეობდა. 1950 წელს მიიღო ინსტრუქტორის, 1956 წელს სპორტის ოსტატის, 1963 წელს სპორტის დამსახურებული ოსტატის, ხოლო 1967 წელს რუსეთის ფედერაციის დამსახურებული მწვრთნელის წოდება. კავკასიონზე, კერძოდ, იალბუზის რაიონში, საყოველთაოდ იყო ცნობილი მისი, როგორც სამაშველო სამსახურის აქტიური ორგანიზატორის სახელი. იგი ხშირად პირდაპირ მონაწილეობდა სამაშველო სამუშაოებში. მას და მიხეილ ხერგიანს დიდი მეგობრობა აკავშირებდათ უცხოელ მთამსვლელებთან. 1957 წელს, ჯონ ჰანტის ხელმძღვანელობით კავკასიონზე ჩამოსულ ინგლისელ მთამსვლელთა ჯგუფს მიხეილ ხერგიანთან ერთად მასპინძლობდა იოსებ კახიანი. ამ ვიზიტის დროს ისინი მონაწილეობდნენ

ერთობლივ ასვლაში კავკასიის პიკზე. 1963 წელს ასევე მათ უმასპინძლეს ევრესტზე პირველად ას-
ველ თენსინგ ნორგეს.

რაც შეეხება იოსებ კახიანის საპრეტულ ასვლებს, ძირითადად იგი რუს მთამსვლელებთან
აქვს განხორციელებული, თუმცა საქართველოს მთამსვლელთა მიერ მოწყობილ ექსპედიციაშიც
არაერთი ჯვილდო მოუპოვებია.

1955 წელს ბელიაევის მცინვარით კომუნის პიკზე ასვლისათვის სსრკ ჩემპიონატის
ბრინჯაოს მედალი დაიმსახურა. მისი ხელმძღვანელობით საქართველოს ალპური კლუბის გუნდმა,
ლევან ახვლედიანის, ჯუმბერ მემძმარიაშვილისა და მიხეილ ხერგიანის შემადგენლობით, სსრკ ჩემ-
პიონის წოდება და ოქროს მედელები მოიპოვა. ბრინჯაოს მედალი შეფასდა 1956 წელს მიხეილ
ხერგიანთან ერთად დონლუხორუნზე ჩრდილო-დასავლეთი კედლით ასვლა. ასევე, 1958 წელს
მისი ხელმძღვანელობით „სპარტაკის“ გუნდის ასვლა ტიუტუშაშის ცენტრალურ მწვერვალზე
ჩრდილოეთის კედლით, რომელშიც მონაწილეობდნენ ივარ პოლვეი („გაეროშ“), შამილ ტენიშვილი,
მიხეილ ხერგიანი, მიხეილ ხერგიანი-უმტროსი და შალვა მარგანი. 1959 წელს ჩემპიონის ოქროს
მედალით დაჯილდოვდა ახმად დონიშის (ყოფილი ვოროშილოვი) პიკზე ასვლისათვის. ხოლო
1960 და 1962 წლებში ვერცხლის მედელები მიიღო ლენინის პიკზე სამხრეთიდან და შუროვსკის
პიკზე ჩრდილოეთის კედლით ასვლისათვის, რომლის ხელმძღვანელი თვითონ იყო. შეიძლება ბევ-
რმა არ იცის, რომ იოსებ კახიანზე ფილმი გადაიღეს კინოსტუდია „ქართული ფილმის“ რეჟისორმა
გიორგი გამბილადიშვილმა და ოპერატორმა ვაჟა აქიაშვილმა, რომლის სათაურია „ძია ერმინე“.

* * * * *

მარადიულად დარჩება როგორც საქართველოს, ასევე ქართული მთამსვლელობის ისტორიას
სოლიკო ხაბიეშვილის სახელი, რადგან ქართული სპორტის ასაღორძინებლად და საკეთილ-
დღეოდ მან უაღრესად მნიშვნელოვან საქმეებს ჩაუყარა საფუძველი. შეიძლება ბევრმა არ იცის,
რომ იგი 50-იანელ მთამსვლელთა იმ თაობას მიეკუთვნება, რომელმაც პრწყინვალე წარმატებებს
ბიადწია მთამსვლელობაში და სახელი გაუთქვა სპორტის ამ ვაჟაკურ სახეობას, რის დასტურტაა
ის ფაქტი, რომ 1959 წელს იგი შეეყვანილ იქნა საქართველოს ნაკრები გუნდის შემადგენლობაში.
რომელიც დედამიწის უმაღლესი მწვერვალის - ევრესტის
დალაშქრას გეგმავდა. სამწუხაროდ, ეს მიწვევა, ტიბეტში
პოლიტიკური ვითარების გამწვავების მომიზეზებით ჩაიშალა.
1964 წელს, სოლიკო ხაბიეშვილი საქართველოს მთამს-
ვლეთა ნაკრებ გუნდთან ერთად ეწვია შვეიცარიას, სადაც
ტრიანონის რაიონში დორეს ქედის ტრავერსი განახორციელა
და ავიდა მონბლანის მწვერვალზე, ხოლო 1966 წელს იოკო-
ჰამის ალპური კლუბისა და გაზეთ „ასახის“ მიწვევით იგი
თანაგუნდელებთან ერთად იყო იაპონიაში, სადაც იაპონელ
მთამსვლელებთან ერთად ავიდა ხოდაკას ჯგუფის კლდოვან
მწვერვალზე და მწვერვალ ფუძიაშზე.

სოლიკო ხაბიეშვილი სკოლის მერხიდან ახალგაზრდაობაშივე
გამორჩეულა ენერგეულობითა და შრომისმოყვარეობით. წერდა
ლექსებს, შესანიშნავად კითხულობდა გამოჩენილ პოეტთა
შემოქმედებას, ასევე კარგად მღეროდა ქართულ ხალხურ
სიმღერებს. ბავშვობიდან სიცოცხლის ბოლომდე ჩართული
იყო ახალგაზრდულ წრეებსა და გაერთიანებებში, სამეურნეო
და პარტიულ საქმიანობაში. მოუცლელეობის მიუხედავად,
ცდილობდა როგორმე ბოლომდე გამოეყენებინა თავისი შესაძლებლობები ქართველი ახალგაზრდების
აღზრდის საქმეში. იგი ყოველთვის მფარველობდა სპორტს, გამორჩეულად - სამთო სახეობებს.

აწყობდა ექსპედიციებს. აშენებდა სამთო-სათხილამურო კურორტს, ალპინისტურ ბანაკებს. ამ მხრივ სამგალითაა „ზესხოს“ ბანაკი. სოლიკო ხაბეიშვილის მრავალი სასიკეთო და სასარგებლო საქმიანობა, ბევრი რამ ჩვენთვის დღემდე უცნობია. მაგრამ მისი სახელის უკვდავყოფისათვის ზამთრის სპორტის უნიკალური ბაზის – გულაურის შექმნაც იკმარებდა. იგი პირველი იყო ვინც პერსპექტივაში განჭვრიტა გულაურის მომავალი და თავისი წინდახედულობითა და თავდადებთ ზამთრის ეს კურორტი ქვეყნის სამსახურში ჩააყენა. იყენებდა სპეკტიკოსებს... სწორედ ამას ეხმარება მისი გულაურისადმი მიძღვნილი ლექსი:

ამ ლამაზ მთებში გულაურისა
ისეთი თეთრი ცეცხლი ანთია,
მგონი ქვეყანას მზე განურისხდა
და ყველა სხივი აქ დააფრქვია.
მეტყვით, - მთით ნეტაე აქ ვის აკვირებ,
სადაც უშბაა, სადაც შხარაა,
მაგრამ მე მაინც ჩემსას დაყვილებ:
სხვა გულაური არსად არაა.
სხვაგან, სხვა მთებში ბუღობს დემონიც,
იცის ეს, კისაც მთებში უელაია, -
გულაური კი ჰგავს დეზდემონას,
აქ მხოლოდ თეთრი სიყვარულია.

სწორედ გულაური გახდა ახალგაზრდა ჯან-ლონით საეხე ქართველი ახალგაზრდებისა და სპორტსმენების ყველაზე მიმზიდველი და საყვარელი ადგილი. ის მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის წარმომადგენელთა ინტერესის სფეროშიც მოექცა და, ამის წყალობით, საქართველოს ყოველწლიურად უამრავი უცხოელი ეცნობა. მთავარი მაინც ის არის, რომ თუკი 80-იან წლებში სამთო-სათხილამურო სპორტს მხოლოდ რამდენიმე ასეული კაცი მისდევდა, დღეს მათი რიცხვი ათიათასობითაა. სოლიკო ხაბეიშვილის პატივსაცემად და მისი ხსოვნის აღსანიშნავად გულაურში ყოველწლიურად ტარდება „სოლიკო ხაბეიშვილის მემორიალი“ - შეჯიბრებები სამთო სათხილამურო სპორტის სხვადასხვა სახეობაში, რომელშიც ახალგაზრდებთან ერთად სოლიკო ხაბეიშვილის მეგობრებიც მონაწილეობენ. გულაურის შეჯიბრებების მონაწილეთა უმრავლესობა არც კი მოსწრებია სოლიკო ხაბეიშვილს, მაგრამ მათი ბაგიდანაც ისმის ამ დიდებული ქართველისადმი მაღლიერება, რადგან ახალგაზრდების ფიზიკური და სულიერი გაჯანსაღებისათვის ასეთი შესანიშნავი კერა დაუტოვა მომავალ თაობებს.

სოლიკო ხაბეიშვილი არა მარტო დიდი საზოგადო მოღვაწე და სახელმწიფოებრივად მოაზროვნე კაცი იყო, არამედ შესანიშნავი პოეტი, ბრწყინვალე მეუღლე, მზრუნველი მამა და უღალატო მეგობარი. მთა იყო მისი გატაცება, მთაში დარჩენილი მეგობრები კი - მისი უთქმელი დარდი და ტკივილი. ეს ტკივილი მოგვიანებით ამ ლექსით გამოხატა:

„ვიხსენებ მე ისევ თეთრ ედელვაისებს
და ყელში რაღაცა მიჭერს,
მზე ისევ უცინის თეთრ ედელვაისებს -
უდროოდ დალუპულ ბიჭებს“.

სოლიკო ხაბეიშვილს გულაურის მსგავსი არაერთი მასშტაბური პროექტის განხორციელება ემიძღვებოდა, მაგრამ არ დასცალდა...

გაივლის დრო, შეიცვლება თაობები, მაგრამ სოლიკო ხაბეიშვილის სახელი მუდამ იარსებებს, რადგან მომავლისათვის გაღებული სიყვითე არ კვდება.

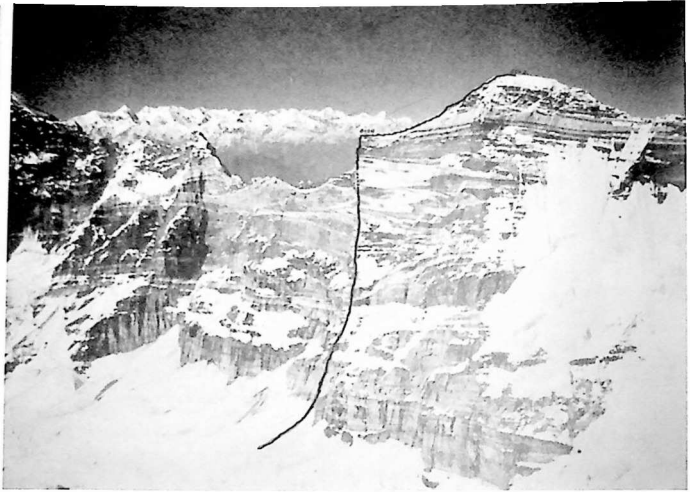

ქართულ მთამსვლელობაში მიხელო ხერგიანის დარი ვარსკვლავი იყო **ირაკლი გელდიამიშვილი**. სამწუხაროდ, არ დასცალდა ბოლომდე ფრთების გაშლა, ვინაიდან რასაც უწინასწარმეტყველებდნენ მისი ნიჭით აღტაცებული მაყურებლები თუ თანაგუნდელები და რა შედეგებსაც მიღწევა, თუნდაც ტაჯიკეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა და კოეკურტლუს მწვერვლებზე, ირაკლის თავისი შესაძლებლობების ნახევარიც კი არ გამოუყენებია, ზღვაში წვეთი იყო მასთან შედარებით, რისი გაკეთების პოტენციალიც მას ჰქონდა, რადგან მაშინდელ სისტემაში ყველა მთამსვლელს ძირითადი სამასური ჰქონდა და მთაში წასვლა მხოლოდ შეგებულების დროს შეეძლო. მას რომ მსოფლიოს დღევანდელი პროფესიონალი მთამსვლელების პირობები და საშუალებები ჰქონოდა (რომლებიც თითქმის მთელ წელიწადს მთაში ატარებენ) და არ ყოფილიყო დამოკიდებული მხოლოდ გვიე ქართველიშვილის გუნდზე, რომელიც მხოლოდ შეგებულების პერიოდში ასერხებდა რთული ასვლების განხორციელებას, ვფიქრობ, მას ბადალი არ ეყოლებოდა. ამავე დროს, იგი იყო ჩინებული პედაგოგი და აღმზრდელი მთამსვ-

ლულობასა და მეკლდეურობაში. დღეს მოქმედ მთამსვლელებს ირაკლიზე რომ ესაუბრები, ისინი აღტაცებისა და სიყვარულის გარეშე ვერ საუბრობენ თავიანთ მასწავლებელზე. ეს ნიჭიც თითქოს განგებამ სპეციალურად დააბერტყა, რომ მისი სიკეთე და მთამსვლელობისადმი სიყვარული მომდევნო თაობებშიც გაგრძელებულიყო.

ყველანი შევხვედრივართ პირველი წარმატებით თავბრუდახვეულ ადამიანებს, მუდამ ყურადღების ცენტრში ყოფნას რომ ელტვიან. ირაკლი გელდიამიშვილის ცხოვრებას რომ გადახედავ, განვაცვიფრებს ჯერ კიდევ პატარა ბიჭის ღირსეულობა. როგორ შეეძლო დიდი წარმატებების მქონეს, საბჭოთა კავშირის ჩემპიონობაც ისე მიეღო, რომ ზედმეტი სიტყვა არ ეთქვა, ახალგაზრდული აღტაცება მაინც არ გამოეხატა. იშვიათად მინახავს მისგან ღირსეული, თავმდაბლობითა და მეგობრებისადმი უდიდესი სიყვარულით გამსჭვალული პიროვნება. იგი უხმაუროდ, ღიწვად და აუღელვებლად ხვდებოდა მილოცვებს. არაერთხელ მინახავს ალპურ კლდეში, როგორ უსმენდა თავის უფროს კოლეგებსა და მეგობრებს, როცა მთამსვლელობის გლობალურ საკითხებს ან რომელიმე მწვერვალზე ასვლის პერიპეტეებს განიხილავდნენ; ლამაზი, მეტყველი, დაფიქრებული და ნაღვლიანი თვალებით მოსიარულე, მოწინააღმდეგე უფროსი თაობის მთამსვლელებს და კეთილი ღიმილით ესალმებოდა ყველას. ასეთი იშვიათი მოკრძალებსა და თავმდაბლობის მთებუდავად, ირაკლი ცეცხლოვანი ბუნების კაცი იყო, რაც მის საორტულ მიღწევებში საუკეთესოდ გამოიხატებოდა, მაგრამ გასაკვირიც არის, რომ ასეთი ბუნების კაცი საორტული ორიენტირებით იყო გატაცებული და შესანიშნავი წარმატებებიც ჰქონდა სპორტის ამ სახეობაში, შედგომ მსაჯობადა კიდევ. საერთოდ, მეკლდეურობიდან დიდ მთამსვლელობაში ძალზე იშვიათად გადადიან. ამიტომაც გასაკვირია, მეკლდეურობაში საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი, რომელსაც წინ კიდევ მრავალი გამარჯვება ელოდა, მაინც მთამსვლელობას არჩევს; ჩანს, ირაკლის რომანტიკულმა ბუნებამ იძალა, რასაც გვიე ქართველიშვილის ცნობილ გუნდში მოხვედრამაც შეუწყო ხელი.

აქ სრულად გაიშალა ირაკლი გელდიამიშვილის ნიჭი და შესაძლებლობები. ეს გუნდი ამ პერიოდში უკვე უმაღლესი - მე-9 კატეგორიის სირთულის მარშრუტებზე დადიოდა. ირაკლიმ თანდათანობით ლიდერის თვისებები შეიძინა, მუდამ წინმავალი იყო და, თაბათა ცულის პარალელურად, უპირობოდ ამ გუნდის ხელმძღვანელიც გახდა. სამწუხაროდ, კაპიტნის რანგში მან მხოლოდ ერთი ბრინჯაოს მედლის მოპოვება შეძლო, მომდევნო წელს კი უშბის ტრაგედია მოხდა - ზეგამ იმსხვერპლა მთელი გუნდი.

პამირი. მწვ. ტაჯიკეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, „ზუგვანდის სარკე“

ძალზე ძნელია ირაკლი გელდიაშვილზე წარსულში საუბარი. გვამხნევებს მხოლოდ ის, რომ მისი ოსტატობა თაობიდან თაობას გადაეცემა. ირაკლი გელდიაშვილი ჭეშმარიტად უნიჭიერესი მთამსვლელი და ღირსეული კაცი იყო. ასეთად დარჩა იგი ქართულ მთამსვლელობასა და მეკლდეურობაში.

„ოთხმოცდაათიანელი“ ბევრი გამორჩეული მთამსვლელი ირაკლის თავის მასწავლებლად და სათაყვანო პიროვნებად მიიჩნევს. ამის ერთ-ერთი გამოხატულება ისიცაა, რომ მისი ხსოვნის უკვდავსაყოფად ყოველწლიურად საქართველოში ტარდება მისი სახელობის საკმაოდ წარმომადგენლობითი მეგობრული მეკლდეურობაში.

* * * * *

შესანიშნავი ფიზიკური მონაცემებით დაჯილდოებული და უნიჭიერესი მეკლდეური იყო **გიან საჯაზია**, რომელიც შემდეგ საქართველოს ალპური კლუბის ღირეპტორი გახდა. მის სპორტულ მონაცემებს როცა ვიგონებთ, გვახსენდება მეგობართა წრეში მონათხრობი ერთი ამბავი, როცა გია, როგორც გულშემატკივარი და მაყურებელი, ესწრებოდა ფეხბურთში საქართველოს ერთ-ერთი წარმატებული გუნდის ვარჯიშს. მწვრთნელი ფეხბურთელებს მძლეოსნური ნორმატივების ჩაბარებასც სთხოვდა, ამიტომ მათ ადგილიდან სივრცეზე და სიმაღლეზე ხტომებშიც ავარჯიშებდა და შეჯიბრებასაც აწყობდა გამარჯვებულის გამოსავლენად. სპორტული აზარტის მქონე გია საჯაიას ფეხბურთელების მწვრთნელისათვის უთხოვია: - მეც გვცდი თავს ხტომებში. მწვრთნელს ნება დაურთავს და ფეხსაცმელებსა და სამოქალაქო ტანსაცმელში გამოწყობილს მათზე ბევრად უკეთესი შედეგი უჩვენებია.

მეკლდურობაში იგი საქართველოს ნაკრები გუნდის წევრიც იყო და იალტის მეკლდურთა საკავშირო ჩემპიონატების მრავალგზის მონაწილეც. იყო გიგი ქართველიშვილის ალპინისტური ექსპედიციების წევრი და თავისი ხუმრობებით, მახვილგონივრული „გამოგონებებით“ ყოველთვის ხალისიან განწყობას უქმნიდა მთელ გუნდს.

გია საჯაია და მიხეილ ზურგიანი

გია საჯაიას ალპური კლუბის დირექტორობა საქართველოსათვის აუბედით პერიოდს. 1991-92 წლების მოვლენებს დაემთხვა; შენობა ამ პერიოდების ცენტრში მოექცა და კლუბის ინფრასტრუქტურა მნიშვნელოვნად დაზიანდა. ამ ყველაფერს

უკმალოდ არ ჩაუვლია. უკურნებელი სენით შეპყრობილი გია საჯაია ნადრევად წაიღია ამ ქვეყნიდან. მისი მეგობარი მთამსვლელებისთვის დაუვიწყარია გაისტან მთაში გატარებული პერიოდი და ის იბნები, რომელთა მოგონება კვლავ აცოცხლებს მის ბსოვნას.

საქართველოს მთამსვლელებსა და მთამსვლელობაზე როცა ვსაუბრობთ, შეუძლებელია არ გავიხსენოთ **მამარინე მურდიანი**. უშბის ძირში, სოფელ უშხუხანარში ცხოვრობდა „უშბის დიასახლისად“ და „მთამსვლელთა დედად“ მონათლული მაკრინე ქურდიანი, რომლის მდიდარ სულიერ სამყაროსა და თბილ სევანურ კერას მრავალი გამოჩენილი მთამსვლელი, მეცნიერი და მოგზაური მოუხიბლავს. ახალგაზრდობიდანვე არ ყოფილა ზემო სევანეთში რაიმე მნიშვნელოვანი საქმე, რომლის აქტიური მონაწილე თავის მეუღლესთან, უბრწყინვალეს ვაჟკაც გერმანე მემანიშვილთან ერთად მაკრინე ქურდიანი არ ყოფილიყო. სოლო მთამსვლელობაში იგი, ჭეშმარიტად უშბის ცოცხალი მემბრტანე იყო.

საინტერესოა, რომ 1925 წელს ჯანმრთელობის დაცვის სახალხო კომისარიატმა მელიქოსთა სპეციალური ექსპედიცია გაგზავნა სევანეთში ჩიყვის დაეადების გამოსაკვლევად. ექსპედიცია, რომლის შემადგენლობაში ცნობილი ექიმი, მთამსვლელი და საზოგადო მოღვაწე, შემდგომ სპორტის დამსახურებული ოსტატი სოსო ასლანიშვილიც მონაწილეობდა. მაკრინე ქურდიანისა და გერმანე მემანიშვილის ოჯახმა თითქმის ორი თვე შეიფარა. მთამსვლელთაგან სწორედ სოსო ასლანიშვილი იყო პირველი, ვინც ამ ოჯახის სიბოლო და სიყვარული იგრძნო, რაც შემდგომ, ათწლეულების განმავლობაში არ მოკლებია მთამსვლელთა თაობებს. აქედან მოყოლებული, ეს ოჯახი იყო სევანეთში ყველა მთამსვლელის მეობი და შემფარებელი, მათი ჭირისა და ღზინის გამზარებელი.

მაკრინე ქურდიანის მეუღლე გერმანე მემანისვილი, ომის დაწყებისთანავე გაიწვიეს ფრონტზე, საიდანაც აღარ დაბრუნებულა. მაკრინეს არავითარი ცნობა არ მიუღია მეუღლის დაღუპვის, დაჭრის ან ტყვედ ჩაყარვის შესახებ. ამიტომ ბოლომდე დარწმუნებული იყო, რომ გერმანე ცოცხალია.

მაკრინე ქურდიანის თავზე მრავალმა ქართველმა გადაიარა, მაგრამ იგი ერთი წუთითაც არ მოდრეკილა უღმობელი ცხოვრების წინაშე. ოთარაანთ ქვრივებით შრომასა და სიკეთის ქნაში განვლო წუთისოფელი: საკუთარი შვილი არ მიეცა, მაგრამ მოკეთე და მომგონებელი მრავალ ჰყავდა მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში, ქართველ მთამსვლელებს კი საკუთარ და-ამებად და შვილებად მიიჩნევდა.

საკუთარ ცხოვრებაზე იშვიათად, მაგრამ საინტერესოდ ჰყვებოდა, რადგან თავად ეს ამბები იყო საინტერესო, რომელთაც გამბატურებდა აღარ სჭირდებოდა. ამ ამბავს კი, რომელსაც ერთგვარი სიამაყითაც იხსენებდა ხოლმე, თითქმის საუკუნის ისტორია აქვს:

წინა საუკუნის 20-იანი წლების ბოლოს სვანეთს ამერიკელთა კინოექსპედიცია ესტუმრა უშბის მიდამოებისა და კავკასიონის უღამაზესი მწვერვალების გადასალეხად. მყინვარიდან დაბრუნებისას ექსპედიციის ერთ-ერთ წევრს თავში ქვა მოხვედრია და თავგატეხილი მაკრინეს ჭიშკარს მისდგომა. დასახლის გაჭირვებული სტუმარი შინ შეუყვანია, თავი შეუხვევია და შესანიშნავი იუმორის მქონეს თავისებურად გაუმხნევებია: „არა უშვავ, უშბის სამახსოვროდ დაგრჩებაო“.

ერთ საღამოს მაკრინე ქურდიანისა და გერმანე მემანისვილის ეზოში დიდი მხიარულება სუფევდა: თორი ქართულ კაბებში გამოწყობილ ქალებს ჯვანურ ქუდებსა და ვერცხლის ქამარ-ხანჯლიან შავ ჩოხებში გამოწყობილ კაცებთან ერთად ფერხული გაუპართავთ. განცვიფრებულ სტუმრებს ეს არაჩვეულებრივი ლხინი გადაუღიათ და ბევრი რამ ჩაუწყრიათ სვანური ადათისა და წესჩვეულებების შესახებ. ბოლოს ამერიკელ ლინგვისტს ქართულის მცოდნე მოუკითხავს და მისთვის მაკრინე ქურდიანი წარუდგენიათ, რომელსაც ქართულის ცოდნა დედისგან მოსდგამდა. მაკრინეს დედა, მანე, ძველი ქართული ლიტერატურის შესანიშნავი მცოდნე ყოფილა და კარგად სცოდნია რუსთაველი, ჩახრუხაძე, სულხან-საბა ორბელიანი, გურამიშვილი და სხვა ქართველი მწერლები. ისიც ნიშანდობლივი და საგულისხმოა, რომ ილია ჭავჭავაძის დასატირებლად სვანეთიდან 5 მამაკაცთან ერთად თბილისში მანეც გაუგზავნიათ. პოეტის ცხედართან თურმე დიდხანს ისმალა სვანური ზარი.

ამერიკელებს ერთი წლით, მაკრინეს წაყვანა მოუსურვებიათ თავიანთ ქვეყანაში, იქნებ ქართული ენა შეგვასწავლოსო, მაგრამ ეს რომ გადაუთარგმნეს, მაკრინეს მტკიცე უარი განუცხადებია: „სიკვდილიც ვერ დამაშორებს ჩემს სვანეთსო“; მეორე დღეს კი ამერიკელებისთვის იაკობ გოგებაშვილის „დედა ენა“ მიუტანია საჩუქრად და უთქვამს: „ყველაზე კარგად ეს წიგნი გასწავლით ქართულ ენასო“.

უშაზე ყოველი ახალი იერიშისა დამეს მის სახლში ათევენენ მთამსვლელები. გასვლის წინ დიდად მორწმუნე და ღვთისნიერი მაკრინე ქურდიანი ყველას მხურვალედ ლოცავდა, წარმატებას უსურვებდა და ისე აცილებდა რთულ გზაზე დამდგართ. სწორედ ამ სახლიდან მიჰყვებოდით მთამსვლელებს საოცარი სიმშვიდე და გამარჯვების რწმენა.

ასე გრძელდებოდა მუდამ...

თუქცა მწვერვალზე არასოდეს ასულა, უშაზე ყველა გამარჯვების მონაწილედ მიიჩნდა თავი და ესეც არ იყო გადაჭარბებული. ყველა მთამსვლელს, რომელიც კი უშმას შესჭიდებია, მაკრინე ქურდიანის ჭერქვეშ უნახავს სტუმართმოყვრული კერა და მაკრინეს დედობრივი სითბო მწვერვალამდე აუტანია.

მაკრინე ქურდიანის ეზო-კარ-მიდამო პირველად 1963 წელს ვიხილე, როცა აქ დაიდო ბინა საქართველოს მთამსვლელთა დიდმა ჯგუფმა, ტიან-შანში დაღუპული მეგობრების – ჯუმბერ მემარიაშვილისა და თეიმურაზ კუხიანიძის ცოლ-შვილთან ერთად და ოდნავ მოგვიანებით ალექსანდრა ჯაფარიძისთან ერთად მეც შევეურთდი მათ.

მთამსვლელები საკავშირო ფედერაციიდან საკვალფიციაციო ასვლების ნებართვას ელოდნენ, მაგრამ ავგისტოც ისე მიილია, ნებართვა არ ჩანდა. იმედი გადაიწურა და მთამსვლელებმა თბილისში

გასამეზაურებლად ბარგი შეკრეს, ავტომანქანას ელოდებოდნენ. ამ დროს გვაცნობეს შხარაზე გურამ თოქანაძის დაღუპვის ამბავი...

მაკრინეს მწუხარება უსაზღვრო იყო და ეს განცდა, ეს ტკივილი მას სიცოცხლის ბოლომდე არ განუღებია. მინახავს, გურამის ფოტოს თვალცრემლიანი როგორ ჰკოცინდა. იყო ამ რიტუალში რაღაც დიდებული, ამაღლებული, დედაშვილური...

ამ ამბის შემდეგ დიდი დრო გავიდა. მაკრინე ქურდიანსაც დაატყო თავისი უღმობელი ხელი ცხოვრების ორომტრიალმა, ურვამ და დარდმა... ავადმყოფობაც გაუმზანაურდა...

ერთ დღეს სვანეთიდან ჩამოსული მეგობარი შემხვდა და მაკრინეს მოკითხვა გადმოძია, თან მისი საყვედურნარევი სიტყვებიც დაამატა - „ჩემთან რატომ აღარ ჩამოდიხარ“. არადა მას შემდეგ მართლაც აღარ ვყოფილვარ სვანეთში. ბევრი აღარ მიფიქრია და საჭირო მედიკამენტებით „დატვირთული“ მესტიაში ჩავედი. სასტუმროში დაებინავედი, მეორე დღეს კი უშხვანარში ავედი. ძნელა იძის აღწერა და გადმოცემა. როგორ გაიხარა და ატირდა ეს ქვასკით მაგარი, მრავლისმნახველი და გაუტყუბელი ქალი. რატომღაც არ ევლოდი მის ასეთ რეაქციას ჩემს დანახვაზე. დაძაბუნება შეატყე. დამენანა...

არ შეგაწუხებთ-მეთქი, წასვლა რომ დაგაპირე, ლოყაზე ხელი იტკიცა – ეს როგორ მაკადრეო და სამი დღე არ გამიშვა თავისი სახლიდან. ბევრი ვისაუბრეთ, წასულებიც გავისხენეთ, თითქოს სულიც დაუვამეთ ერთმანეთს, ცოტა ოჯახშიც წავეხმარე, წამლების მიღების დრო და წესებიც ჩამოეწერე და როცა გურამის, ალიოშასა და ალექსანდრას წერილებზე დაიწყო საუბარი, ვიფიქრე, ვთხოვ. იქნებ მომცეს და თბილისში გამატანოს-მეთქი, მაგრამ უარი მითხრა – ამ წერილებს როცა ვკითხულობ, მგონია ისინი ჩემ გვერდით არიან და ვეფერებიო. ვიდრე ცოცხალი ვარ, ეს წერილები ჩემთან იქნება და დავიბარებ, ჩემ შემდეგ თქვენ გადმოგცემო. მხოლოდ ალექსანდრას რამდენიმე წერილი მაჩვენა, რომელიც ჩვენი საუბრის დროს იქვე გადავიწერე. სამწუხაროდ, დანარჩენი წერილების ბედი დღემდე უცნობია ჩემთვის. საბედნიეროდ, თან მქონდა ფოტოაპარატი და ვიწროფორიანი კინოაპარატი „კიევი“, რითაც მოვახერხე გადამელო თავისი სახლის წინ მოფუსფუსე „უშმის დიასახლისის“. ეს იყო მაკრინე ქურდიანის დიდი ცხოვრების დასასრულის ბოლო კადრები, რომლიდანაც ერთ-ერთი ამ მოგონებას ერთვის.

2007 წლის 12 სექტემბერს გურამ თოქანაძის 75 წლისთავისადმი მიძღვნილი დღესასწაული „გურამობა“, ჩვეულებისამებრ, თბილად და ამაღლებულად ჩატარდა ლატალიში. თბილისიდან ჩასულებს გულმა აღარ მოგვითმინა, უშხვანარში ასვლა და მაკრინე ქურდიანის კარ-მიღამოსათვის თვალის შეკვლა გადავწყვიტეთ. ძველი სახლის გადარჩენილმა პატარა ოთახმა, რომლის ფანჯრიდანაც ჩარჩოში ჩასმული სურათივით უშმა მოჩანდა, ჩვენში 45 წლის წინანდელი მოგონებები გააცოცხლა...

მისხალ-მისხალ ვცდილობდით ყველაფრის აღდგენას. გაცოცხლდა ძველი თავგადასავლები. გარკვეული დროით, როგორც ზღაპარში, ყმაწვილებად ვიქცეთ, დავიბრუნეთ ახალგაზრდობა. უშმა კი იდგა მზის სხივებით აელვარებული და ამაყად გვიმზურდა.

* * * * *

პატივცემული მკითხველო! ჩემს ხსოვნაში შემორჩენილი მოგონებებით, ხელთ არსებული პუბლიკაციებითა და ჩაწერილი მასალებით ყველა შესანიშნავი მთაშველელისა თუ მთაშველობის გულშემმატკიერის პორტრეტების აღდგენას ბუნებრივია ვერ შეეძლებდი, ხოლო რაც წარმოვადგინე შესაძლოა ისეთი არაა, როგორიც ამ დიდებულ მოღვაწეებს ეკუთვნით. მაგრამ მაიი სიყვარული მუდამ თან მსდევს, რაც უთუოდ გამართლებს მათდამი ჩემს დამოკიდებულებას და უკმაყოფილოების იმ განცდას, რაც შესაძლოა მკითხველს დაეუფლოს ამ წიგნის კითხვისას.

თამაზ ბაქანიძე

მეგობრების უმეტესობა მთაში შვიდიანე

საქართველოს დიდი ნაწილი მთას უკავია და ამიტომ ქართველ კაცს არ უნდა უკვირდეს, რატომ დადიან მთაში. ყველაზე ძვირფასი, რასაც მთაში ეყრება საფუძველი, ადამიანთა ურთიერთობაა, რაც ხშირად მეგობრობაში გადაიზრდება. მეგობრების უმეტესობა მთაში შვიდიანე. ესაა გრძელი რიგი ამ ქვეყნიდან უდროოდ წასული და ამჟამად მხნედ მყოფი მთაშველები. ამ რიგში ბევრი სახელოვანი ადამიანი იგულისხმება. სიამაყის გრძნობით ვიგონებ სახელგანთქმულ მთაშველელ ალექსანდრე ნემსიწვერიძეს, რომლის მიერ გავლილი მე-5^ა კატეგორიის სირთულის მარშრუტი მწვერვალ დიხ-თაუზე 1964 წელს ჩემი პირველი ურთულესი ასვლა იყო, ნუგზარ ბატქაძესა და ჯგუფის სხვა წევრებთან ერთად.

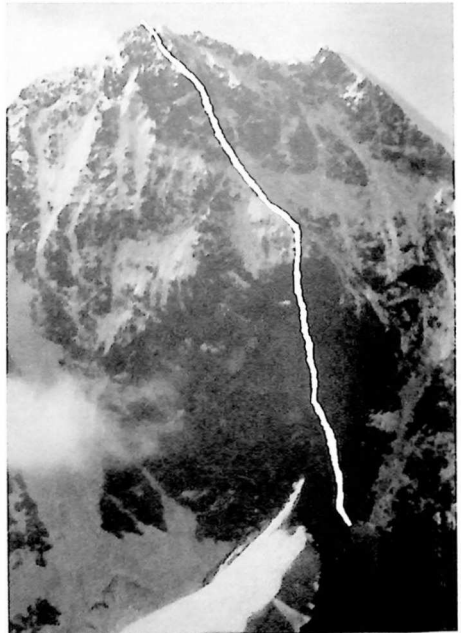
მთაში ჩემი პირველი მასწავლებელი და გზის გამკვალავი იყო საქვეყნოდ ცნობილი მთაშველელ ჯაფარიძეთა ოჯახის ერთ-ერთი წარმომადგენელი გივი ჯაფარიძე. უზადო მთაშველური ტექნიკის მფლობელი, ერუდირებული მთაშველელი, რომელიც დიდ გამოცდილებას დაუზარებლად გადასცემდა ახალგაზრდებს.

ჩემს მთაშველელად ჩამოყალიბებაში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა მიშა ხერგიანთან ვარჯიშებმა. მასთან და მის ჯგუფთან ერთად რამდენიმე საინტერესო ასვლის განხორციელებამ. ასევე მასთან ერთად საბჭოთა კავშირისა და პროფკავშირთა საკავშირო პირველობებზე მკვლევარობაში გამოსვლებმა, სადაც მოვიპოვე გუნდური - ოქროსა და პირადი - ბრინჯაოს მედალი.

დიდი სტიმულის მომცემი იყო ჯგუფის ყველა წევრისათვის 1971 წელს მწვერვალ ჩათინის ურთულესი, მე-9 კატეგორიის სირთულის მარშრუტის გავლა რომან გიუტაშვილთან და ტარიელ ლუკაშვილთან ერთად.

ჩემს სპორტულ მიღწევებში განსაკუთრებული წვლილი მიუძღვის გამოჩენილ მთაშველელს, ექსპედიციების უბადლო ხელმძღვანელსა და ორგანიზატორს გივი ქართველიშვილს, რომლის ჯგუფთან ერთად საბჭოთა კავშირის პირველობებზე მოვიპოვე ორჯერ ოქროს, ვერცხლისა და ბრინჯაოს მედალები.

მთაში სიარულის უდიდესი სტიმული იყო აგრეთვე ჩრდილო კავკასიისა და შუა აზიის

ჩათინის რომბი

ალბინისტურ ბანაკებში მუშაობა, გამორჩეულ უცხოელ მთამსვლელებთან შეხვედრები. უპირველეს ყოვლისა, ესენი იყვნენ 1952 წელს ვერესტზე შვეიცარიის ექსპედიციის მონაწილენი, მაკალუს პირველი წარმატებული ფრანგული ექსპედიციის ხელმძღვანელი ჟან ფრანკო, ასევე მწვერვალ დასუღავირის 1961 წლის წარმატებული ექსპედიციის უფროსი მაქს აიზელინი და თანამედროვეობის უდიდესი მთამსვლელი რაინჰოლდ მენსერი.

1981-82 წლებში მწვერთნელად ემუშაობდი პაპირის საერთაშორისო ალბინისტურ ბანაკებში, სადაც უცხოელ მთამსვლელებთან ერთად სხვადასხვა გზებით ავედი შვილიათისან მწვერვალებზე: კორჟენგესკაიას პიკზე - ორჯერ, კომუნიზმის პიკზე - ორჯერ, ლენინის პიკზე, ასევე დაუეწყარია საქართველოს ექსპედიციის წევრებთან ერთად ლენინის პიკსა და მწვერვალ ხან-თენგრიზე 1988 წლის ასვლა.

ველასათვის მძიმე იყო 1984 წლის ზამთარში საქართველოს საუკეთესო მთამსვლელების დალუპვა სამხრეთ უშბიდან დაშვებისას, რამაც დიდად დაზარალა ქართული ალბინიზმი.

წილად მხვდა ბედნიერება. „ზუგვანდის სარკე“ გამეწვლო საბჭოთა კავშირის უძლიერეს მთამსვლელთან და მეკლდეურთან ირაკლი გელდიამშვილთან და სხვა მეგობრებთან ერთად.

მინდა აღვნიშნო, რომ ეროვნული მთამსვლელობის განვითარებაში, მამაკაცებთან ერთად, დიდი ღვაწლი მიუძღვით ქართველ ქალებს. უპირველეს ყოვლისა, ესენი არიან ლევენდარული ალექსანდრა ჯაფარიძე, მარინე უთხელიძე, ლუიზა ნარიშკინი, მეკლდეური და მთამსვლელი ნუნუ ლაბაძე, თამარ ბილიხიძე, სოფო თვარაძე, ლიკა ნოზაძე და სხვები.

სიამაყის მომგვრელია ქართველ მთამსვლელთა წარმატებები მსოფლიო არენაზე, კიბალისა და ყარაყორუმში. სასიამოვნოდ მაგონდება საშუალო სირთულის ასვლები ავსტრიისა და გერმანიის ალპებში. რა თქმა უნდა, ჩემთვის დიდად სასიხარულოა, რომ მე-რ კატეგორიის სირთულის ხუთ მარშრუტზე ასვლა განვახორციელე ჩემს მეგობარ ქართველ მთამსვლელებთან ერთად (2007 წლის აუდიოჩანაწერი).

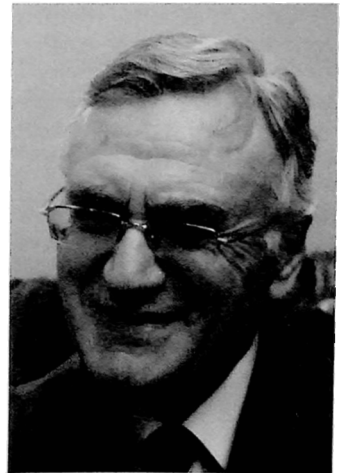
ბურამ კალანდაძე

70 წლის იუბილარი მწიგნარწვერზე ვიდექი

ვისაც ერთხელ მაინც ჰქონია მთასთან ურთიერთობის განცდა და ემოციები, თავისთავად უპასუხოდ ტოვებს მორაულ კითხვას: „რატომ დადიან მთაში?!“

ჩემი თაობის ახალგაზრდებისათვის განსაკუთრებით გამორჩეული იყო სამთო, მეტალურგიული და გეოგრაფია-გეოლოგიის ფაკულტეტები. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იმჟამინდელი რექტორის, დიდებული ქართველი მამულიშვილის ნიკო კეცხოველის ძალისხმევით დიდი ყურადღება ექცეოდა საუნივერსიტეტო სპორტულ ცხოვრებას, განსაკუთრებით, საქართველოს მთა-ბარში სიარულს. გეოგრაფია-გეოლოგიის ფაკულტეტის სხვა სტუდენტებთან ერთად მეც „შემეყარა“ მთის სიყვარულის „ვირუსი“, რომელიც დღემდე არ ექვემდებარება „განკურნებას“.

ჩემი პირველი სპეციალობიდან – გლაციოლოგიიდან გამომდინარე, 1959-1965 წლებში ვმონაწილეობდი სამეცნიერო ექსპედიციებში, რომლებსაც საქართველოს

მეცნიერებათა აკადემიის ვახუშტი ბაგრატიონის სახელობის გეოგრაფიის ინსტიტუტი აწყობდა ზოლზე ზემო სვანეთში. ამ პერიოდში შევისწავლეთ საქართველოს თითქმის ყველა ცნობილი მყინვარი. ექსპედიციებში სხვებთან ერთად მონაწილეობდა აგრეთვე ჩემი კოლეგა და მეგობარი, ცნობილი მთამსვლელი, სპორტის ოსტატი რეზო ხაზარაძე. ინსტიტუტის მღვიმეების შემსწავლელ, ანუ სპელეოლოგიის განყოფილებაში მუშაობდა ჩემი ნათესავი და მეგობარი გურამ თიანათე, რომელიც მწვერვალ შხარაზე დაიღუპა 1963 წლის აგვისტოს ბოლოს და შხარის ციცაბო ფრღობებიდან მისი ჩამოსვენების მწარე ხვედრი სხვებთან ერთად მეც გავიზიარე.

გურამ თიანათის ტრაგედია განსაკუთრებით ამბაფრებდა მთასთან ჩემს ურთიერთობას და ალპინისტურ ექსპედიციებში უფრო ხშირად ემონაწილეობდა.

თბილისში, ჩემი სახლის სიახლოვეს, ვერის ბაღის ტერიტორიაზე, საქართველოს ალპურ კლუბში თავს იყრიდა მთამსვლელთა გამორჩეული თაობა. უბრწყინვალესი ექსპედიციებისა და ასვლების მონაწილენი. განსაკუთრებით ვამაყობ ჩემი კლასის მეგობრებით თეიმურაზ კუხანიძითა და ავი აბაშიძით. გურამ თიანათეს, როგორც წინასწარმეტყველს ისე აქვს ნათქვამი: „ალპინიზმი უმსხვერპლოდ შეუძლებელია“. მართლაც, თაობებმა ერთ თოკში ჩაბმული, უახლოესი და უსაყვარლესი მეგობრები დაკარგეს. მაგრამ, ამის მიუხედავად, ლტოლვა მთებისაკენ არ განელეულა. მთის მაგიური ძალა, ექსტრემალურ პირობებში ურთიერთდახმარების, თავდადების, ერთგულების თვისებების გამოძღვანება განსაკუთრებით აღრმავებდა ჩვენში ადამიანთა შეცნობის უნარს.

არ მაიწყებდა 1963 წელს ზემო სვანეთში, უშბის ძირში მდებარე ულამაზეს სოფელ უშხენარში, „უშბის დიასახლისად“ წოდებულ მაკრინე ქურდიანის ზღაპრულ არე-მარეში გატარებული დღეები და წარმატებული ალპინისტური ექსპედიციები, სახლის ღია აივანზე საძილე ტომრებში გამოხვეული მეგობრების ღამის საუბრები, ტკბილი სიმღერები, შესანიშნავი იუმორი და მეზობლად, ოჯახთან ერთად მცხოვრები, აწ გარდაცვლილი დიდი გეოლოგის, აკადემიკოს პეტრე გამყრელიძის საინტერესო საბუნებისმეტყველო „ლექციები“ დედამიწის ასაკისა თუ მათაა წარმოშობის შესახებ. გეოლოგი, პროფესორი თამაზ ჯანელიძე, ყოველი შეხვედრისას დიდი სითბოთი იხსენებს ჩვენთან ერთად სვანეთში გატარებულ დღეებს.

გარდა სხვა მწვერვალებისა, არაერთხელ ვყოფილვარ მყინვარწყვერზე, მაგრამ განსაკუთრებით უნდა აღვნიშნო 2003 წელს, ქართული ალპინიზმის 80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საიუბილეო ექსპედიცია, როცა ჩემი მეგობრის, დიდი მთამსვლელის გივი ქართველიშვილის ხელმძღვანელობით აველით მყინვარწყვერზე.

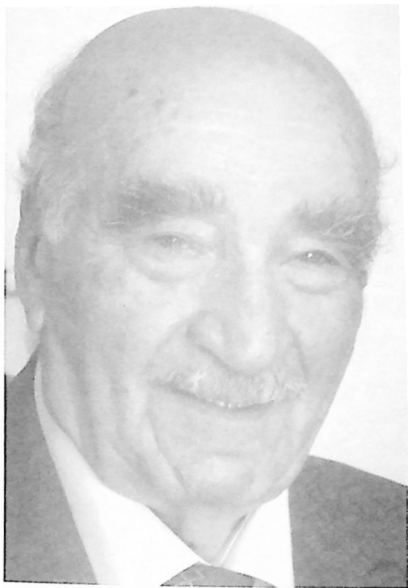
მეტეოსადგურში ვიყავით დაბანაკებულები და მწვერვალზე გასვლის წინ, 24 სექტემბერს 70 წელი შემიხრულდა. საუზმისთვის სამზარეულოში შევედი, კარი გავაღე და რას ვხვდავ: შესვლისთანავე, მაგიდებთან შეკრებილი ექსპედიციის წევრები ფეხზე დგებიან, სიმღერით მესალმებიან, შეახილვით მილოცავენ დაბადების დღეს და მეტეოსადგურში ცნობილი თუჯის უზარმაზარი ტყავით მომართვენ გივის რეკეპტით რამდენიმე ათუთი კვერცხისაგან დამზადებული, ჩვენი ახალგაზრდობისდროინდელი უცვლელი კერძის - „ჩივი-პივის“ უზარმაზარი „ტორტი“ ერთი ანთებული საწლით, რომლის ჩაქრობაც „სოლიდური“ ასაკის მიუხედავად არ გამჭირვება.

ეს დღე და მეორე დღე - 2003 წლის 25 სექტემბერი, როცა 70 წლის იუბილარი მყინვარწყვერზე ვიდექი, ჩემი ცხოვრების ულამაზეს დღეებად და დაუეიწყარ მოგონებად დამრჩება სიცოცხლის ბოლომდე (2008 წლის აუდიოჩანაწერი).

ოთარ კაპანაძე

როგორ გაეცანით „შვი უცნობი“

არც ისე დიდი ხნის წინათ, როცა ვათვალისწინებდი (უკვე მერამდენელ!) ჩემი ალბინისტური ცხოვრების ამსახველ ფოტოსურათებს, თვალში მომხვდა ერთი მათგანი. ეს იყო ჯაფარიძეთა

სახელოვანი გვარის შესანიშნავი წარმომადგენლის - ლევენდარული ალიომა ჯაფარიძის ფოტო, რომელმაც უმაღლესი გამიცოცხლა მეხსიერებაში ჩემი წარსულის ერთი ეპიზოდი.

1955 წლის გვიანი შემოდგომა იდგა. ქუთაისიდან ლევან ახელედიანმა, რომელსაც იმ წელს სხვებთან ერთად (ზურაბ ახელედიანი, მაქსიმე გვარლიანი, სოზარ და ჯოკია გუგუაძეები, იოსებ კახიანი, ჯუმბერ მემძარიაშვილი, დიმიტრი ობოლაძე, მიხეილ ხერგიანი, ხელმძღვანელები: ოთარ გიგინეიშვილი, ალექსი ივანიშვილი) დალაშქრული ჰქონდა შორეული პამირის ცადაწყვდილი მწვერვალები: კომუნიზმის პიკი და როსია, შემოძიოვალა, დოლომისისწვერზე ასასვლელად ალბინიადის მოწყობას ვაპირებ, იქნებ წამოხვიდეთო. ძალიან გამიხარდა: მწვერვალს რომ თავი დაეანებოთ, იქ მელოდა შეხვედრები ჩემს ძველ მეგობრებთან და უცნობ ახალგაზრდებთან, რომლებთან ურთიერთობაც ყოველთვის საინტერესო და ახლის მომტანია. დიდი მოშაღება არ დამჭირებია. რამდენიმე დღეში ქუთაისში ვიყავი. იქ უკვე დაეთავრებინათ ალბინიადისათვის შაადება და სულ მალე გეზი რაჭისაკენ ავიღეთ, სადაც კვდელას ქელზე უნდა აგვეყო მწვერვალი დოლომისისწვერი.

ალბინიადის დეტალებს აღარ შევხვები, ვიტყვი მხოლოდ, რომ იგი მშვიდობიანად და წარმატებით დამთავრდა. წარმატებით - რადგან მას ხელმძღვანელობდა ლევან ახელედიანი თავის გამოცდილი ინსტრუქტორებთან ერთად.

ალბინიადის შემდეგ სპორტული ექსპედიციის ჯერი დადგა. ჯგუფს, რომელსაც სათავეში ლევანი ედგა, უნდა დაეღაშა სვანეთის კაკასიონის ერთ-ერთი რთული მწვერვალი - ალექსანდრე ჯაფარიძე ანუ, როგორც მას უცხოელმა მთამსვლელებმა უწოდეს, „შვი უცნობი“. იგი მდებარეობს წურუნგალასა და ფიტნარგინს შორის და ერთ-ერთია იმ ცამეტი მწვერვალიდან, რომელთა მრავალკილომეტრიანი ტრავერსი ჯერ კიდევ 1938 წელს შეასრულეს საქართველოს მთამსვლელებმა: ალექსანდრე და ალექსანდრა ჯაფარიძეებმა, ლევან გოთუამ, კოტე ჯაფარიშვილმა და ივანე გალუსტოვამ.

ჩემი ლაშქრობისათვის განისაზღვრა ექსპედიციის შემადგენლობა. მასში შედიოდნენ ზურაბ, თამაზ, გივი ახელედიანები, ჯოკია გუგუა, ჯუმბერ დარსაველიძე, ბონდო მალაფერიძე, შალვა სირბილაძე და ამ სტრიქონების ავტორი.

ხანმოკლე მოშაღების შემდეგ გავეშვით ლევანის მშობლიურ სოფელ ორხეში, სადაც მის მამისეულ სახლში გავათითე ლამე. მასპინძელთათვის ჩვეული, უხვი ვახშმის შემდეგ დასაძინებლად დაეწეით, მაგრამ მიღებულ შთაბეჭდილებათა გამო დიდხანს ვერ დაეძინეთ. არადა, დილით ადრე გზას უნდა გავდგომოდით სვანეთისაკენ. ინათა თუ არა, ლევანმა მორიდებით გავგაუფიქრა, ადვილთ, ბიჭებო, წასასვლელები ვართო. თქვენც არ მომიკვდეთ, ყური არ ვათხოვთ. ასე არ უნდა კოტრაილიო, დააძრო თავისი „განუყრელი“ მაუზური და ლამის ყურის ძირში დავგიცალა.

ვიკადრეთ წამოხტომა.

ვადაველით სვანეთში. გავიარეთ სოფლები, ხეობები და ვიწრობები, კლდეები, ზესხოს მყინვარი... ყველაფერი ჩინებულად აეწყო, ერთი შემთხვევა რომ არა: გასვლის წინ ლევანმა მიხმო და საზოგადო ტვირითიდან მხოლოდ ერთი ბოთლი ტყეშალი მომცა. - მას მოუარე, გამოგაადგებაო; ტყეშალი რომ დაგვიმთავრდება, ბოთლი არ გადაადგო, წყალი ჩავასხათ, შესანიშნავი სასმელი იქნება სიმაღლეზეო. სიტყვა რომ არ გამოგრძელებოდა, ერთ რამეს ვიტყვი: იერიშის დაწყებამდე ერთი დღით ადრე, ბოლო ღამისთვის ადგილას კარები რომ გავშალეთ, წყლით სავსე ბოთლი სასთუმლად გამოსაყენებლად ზურგჩანთაში ჩავდე. არ გამიმართლა: დილით, ზურგჩანთაში, ტყეშლიანი წყლის ნაცვლად, ბოთლის რამსხვრეკები და ყინული დამხვდა. ღმერთმა მეტი სადარდებელი ნუ მოგცემო, დამაშვიდეს ბიჭებმა. ლევანმა კი თავისი დინჯი ხმით მითხრა, „ც“ ვიტამინი მაქვს წამოღებული, ასე რომ, მგავე წყალი ბლომად გექენებაო.

ამ ამბავს იმისათვის ვიხსენებ, რომ ხაზი გაუუსვა ერთ გარემოებას: აღნიშნული „დანაკლისის“ გარდა, მიუხედავად საკმაოდ ძნელად გადასალახავი თოვლ-ყინულიანი კლდოვანი მონაკვეთებისა და საშინელი სიცივისა, არაფერი შეგვემთხვევია ისე აველით მწვერვალზე, დაღლილნი, მაგრამ ბედნიერნი, რომ საწადელს მივალწითო. ამის შემდეგ, ლევანმა საითთაოდ დაგვირიგა ალიოშა ჯაფარიძის ფოტოსურათები. რაითაც პატივი მიაგო მთის რაინდის ხსოვნას და ხაზი გაუსვა იმ ფაქტს, რომ მისი დაღუპვის შემდეგ, 1945 წელს, მთავრობის დადგენილებით ამ მწვერვალს ლეგენდად ქცეული კაცის სახელი ეწოდა.

ამის შემდეგ ლევანი მომიახლოვდა და ჩამწურჩულა: - ჩემო ქაფარაჯა (ასე მეძახდნენ გასული საუკუნის 40-60-იანი წლების ალპინისტები სწავლულისა და ჩინებული მთამსვლელის თორნიკე ტატიშვილის წყალობით), დღეს 15 ნოემბერია და სულითა და გულთი გილოცავ დაბადების დღესო. ბიჭებმაც ყური მოჰკრეს თუ არა ლევანის ნათქვამს, უმალ ყიჟინა დასცეს და გულთბილად მომილოცეს. ჩემს სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა, რადგან მსგავსი რამ იშვიათად ხდება ადამიანის ცხოვრებაში. როგორ ვიფიქრებდი, რომ ზღვის დონიდან 4700 მეტრ სიმაღლეზე, ალიოშა ჯაფარიძის სახელობის მწვერვალზე, თოკში ერთად ჩაბმული მეგობრების წრეში აღინიშნებოდა ჩემი დაბადების დღე.

ეს ამბავი საუბრამოდ აღიბეჭდა ჩემს მეხსიერებაში და როცა წასულ მეგობრებს ვიხსენებ ხოლმე, ყოველთვის თვალწინ მიდგას ლევან ახვლედიანი - კეთილშობილი და სტუმართმოყვარე კაცი. ამტანი და გამტანი, გულადი სპორტსმენი და ახალგაზრდობის აღმზრდელი, თადარიგაიანი და ყურადღებიანი, სიტყვაძვირი და სიტყვაძმართალი, შესანიშნავი ორგანიზატორი და პიროვნება. სწორედ მან და მისმა თანაგუნდელებმა ალექსანდრე ნემსიწვერიძემ, რამინ კვიციანიმა, გრიგოლ გულბანიმა, ავთანდილ და ზურაბ ახვლედიანებმა, რევაზ და ოთარ ხაზარაძეებმა, გიორგი აბაშიძემ, თეიმურაზ კუხიანიძემ, ილია გაბლიანიმა, ბექუ ზერგიანიმა, ჭიჭიკო ჩართოლანიმა, ომარ ბერაძემ და სხვებმა კავკასიონზე, პამირსა თუ ტიან-შანში შესრულებული ურთულესი ასვლებითა და ტრანკვირებით მოიპოვეს მამინდელი საკავშირო ჩემპიონატების ოქროს, ვერცხლისა და ბრინჯაოს მედლები და კიდევ უფრო შორს გაუთქვეს სახელი ქართულ მთამსვლელობას (2009 წ.).

მერაბ კოკოჩავილი დიდგორით დაწყებული ბილიკები

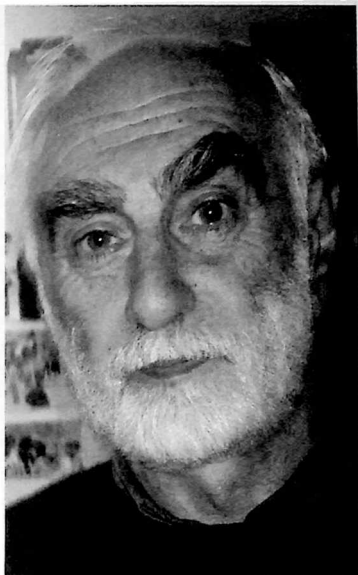
ომისა და ომის შემდგომ წლებში ჩვენი თაობა გარდა ოჯახისა, პიონერთა სასახლეშიც იზრდებოდა. მე და ჩემი მეგობრები ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტში დავდიოდით, სადაც გვზრდიდნენ და ბუნებასთან გარემოსთან ურთიერთობას გვასწავლიდნენ ჩვენი უსაყვარლესი პიროვნებები: მზია ერისთავი და ალექსანდრა ჯაფარიძე, აგრეთვე ახალგაზრდა პედაგოგი, მთასმულელი მარინე უთმელიძე, რომელთაც დავყავდით მთელ საქართველოში.

ჩემი პირველი ლაშქრობა ქართლთან არის დაკავშირებული. თბილისიდან დაიწყო, გავიარეთ დილიში, გადავიარეთ თრიალეთის ქედი, სადაც მაშინ სოფლები იყო. ახლა კი ყოფილ კენახებსა და ბალებში კულური ვაზი ხარობს.

პირველი გასაჭირი დიდგორის მწვერვალთან შეეხება. დაგბანაკდით თუ არა, ამოვარდა საშინელი ქარიშხალი, წვიმა, თქეში და დასაძინებლად კარები რომ გვკონდა გამზადებული, ყველაფერი დაგვინგრა. დღეა მზიამ ხელახლა აგვაშენებინა ეს „სახლები“, რომლებშიც ერთმანეთზე მიყუჟულებს. ექვს-შვიდ ბავშვს ერთად გვეძინა და გაჭირვების ჟამს, ქარიშხალსა და წვიმასი თავს ვაფარებდით ამ პატარა კარავში. ისე მოგვეწონა ეს ყველაფერი, რომ კარებს შორის გასასვლელებს ქუჩები, შესახვევები, ჩიხები დავარქვით, სახელები გაუწინინეთ. პირველად იმ ღამეს გავიგე, როგორ უნდა მოუარო შენზე სუსტსა და უმცროსს, როგორ მივლიდა მე ჩემზე უფროსი, როგორ გვეძინა, როგორ ვათბობდით ერთმანეთს ამ კარავში ქარიშხლიან ღამეს, როგორი ტკბილი იყო რამდენიმე საათის ძილი, როგორი იყო დილის მზე, რომელმაც გავკათბო და ვიგრძენით რა არის სტიქია, რა არის კარგი, რა არის ცუდი, რა არის მეგობრობა. ამ ღამემ მე პირადად დამანახა, რა არის შენი აშენებული სახლი, შენი შექმნილი ოჯახი. ეს ძალიან მნიშვნელოვანი იყო ჩემთვის. ამ ქარიშხალს იმიტომ ვიხსენებ, რომ ეს იყო ჩვენი - 13-14 წლის პატარა ბიჭებისა და გოგონების პირველი განსაცდელი.

შემდეგ, ცოტა რომ წამოვიზარდეთ, უკვე დღეა ალექსანდრასთან დაიწყო სხვადასხვა მარშრუტებზე სიარული, კლდეებზე ცოცვა. მთაზე რომ აღიხარ, ეთიისები, ეცნობი შენ მიწას, ეს უდიდესი პოტენციაა მომავალში შენი კულტურის გასაგებად, შენი თავის გამოჩვენებად. დღეა ალექსანდრასთან მთაში სიარულმა ისეთი ადამიანები გამაცნო ვერც წარმოვიდგენდი - მთასმულელებისა და შესანიშნავი პიროვნებების მთელი თაობები. მაგალითად, ცნობილი ქართველი მთასმულელი თემურ კუხიანიძე, კუხოს ვეძახდით, შემდეგ ტიან-შანი დაიღუპა. ჩემი პირველი ახელა მწვერვალ ყუროზე გურამ რჩეულიშვილთან და ჩემი თაობის ახალგაზრდებთან ერთად მოხდა, სადაც ერთი ამბავი შემემთხვა, რომელიც ჩემი მომავალი ცხოვრებისათვის ვფიქრობ მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა.

უკვე მწვერვალთან ახლოს, დაახლოებით 4000 მეტრის სიმაღლეზე, დაცვაზე ვიდექი, რადგან ჩემს მეგობარ გურამ მელაძეს უნდა გზა გაეგრძელებინა და შემდეგ თეთიონ დამგვარიყო დაცვაზე. თოკში ერთად ვიყავით ჩაბმულები. გურამმა რომ ჩემ წინ ჩაიარა, მოულოდნელად ცხვირიდან სისხლი წამსკდა. ძალიან შევწუხდი. დღეა ალექსანდრა მცისვე ჩემთან გაჩნდა და მკითხა რა მომივიდა.

ისე მინდობდა მწვერვალზე ასვლა, რომ ტყეილი ვიჭი - გურამის წერაყინი მომხვდა-მეთქი. დეიდა ალექსანდრას გაეცინა, მაშინვე მიხედა, რომ ეს სიმაღლის ბრალი იყო და დარჩენა შემომთავაზა, ჩვენც შენთან დავრჩებითო. -მითხრა. აქ დარჩენა სიკვდილის ტოლფასი იყო ჩემთვის. ამიტომ ცხვირში ბამბებგაჩრილი ავედი მწვერვალზე. ყოველნაირად ვცდილობდი თავი ისე მეჩვენებინა, რომ ვაჟკაცი ვარ და ყველაფრის ატანა შემიძლია. შესაძლოა ეს პირველი შემთხვევა იყო ჩემს ცხოვრებაში, როდესაც განსაცდელის დასაძლევად ტყუილაც კი მოვიშველიე.

მასსენდება ერთი ამბავი, რომელიც მთასთან არ არის დაკავშირებული, მაგრამ ცნობილ და გამორჩეულ მთამსვლელს კი ესება.

მოსკოვის კინემატოგრაფიის ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ თბილისში დაებრუნდი და მალევე დაეკორწინდი. თამადა ქორწილში ჩემი მეუღლის მაიბდაშვილი ჯუმბერ მემმარიაშვილი იყო. ჯუმბერი ისეთი პიროვნება იყო, რომ ძალიან იოლად შეგაყვარებდა თავს, თუმცა ამას არასდროს ცდილობდა. თავისთავად მოდიოდა მისგან განსაკუთრებული სიკეთის სხივი და სიყვარული. თუმცა ამავე დროს იყო მკაცრი და ცოტა ირინიულიც. არაჩვეულებრივი პიროვნება იყო. ყოველნაირად დაღებოდა. კარგად მასსოვს. გამთენიისას დამთავრდა ქორწილი და რომ დაევიშალეთ, ჯუმბერმა გამოგვაცლია, ღია ავტომანქანაში - „ვილისში“ ჩაგვსვა და ყვავილები მოგვყარა. ჩვენ „ყვავილმორილები“ დაიძინათ, ის კი იმ დღეს მიფრინავდა ტიან-შანში და ხელის ქნეით გვემშობლებოდა. ასე დარჩა ჯუმბერი ჩემს მეხსიერებასა და ოცნებაში. შემდეგ, რაცა ტრაგედია დატრიალდა ტიან-შანში, „სოხუდაზე“, სადაც ჯუმბერი ჯგუფის ხელმძღვანელი იყო, არ მცილდებოდა ფიქრი, რომ მათზე რაღაც უნდა გადაემდო, რადგან ამ ასელის ისტორია, ძმობის, მეგობრობის, თავდადების, თავგანწირვის მაგალითია.

ვაჟა გიგაშვილს ძალიან საინტერესო სცენარი ჰქონდა, რომელიც ამ ამბავს ეხებოდა. წლების განმავლობაში ამაზე ფიქრობდი და ეს ფიქრი არ მტოვებდა. ფიქრი ფიქრად, მაგრამ თუ გადაღების სურვილი გაქვს, მთაში მუშაობას შეგუება და ფიზიკური მომზადება სჭირდება. ამიტომ დაეიწყე ვარჯიში. მასსოვს მყინვარწვერზე ავედი, უფრო ადრე სვანეთში ვიყავი ძალიან ძლიერ ჯგუფთან ერთად. მაშინ მიხეილ ხერგინი ცოცხალი იყო და ქართველ მთამსვლელებთან ერთად უმაზე უნდა ასულაყენენ შევიცარილები. ეს იქნებოდა ერთ-ერთი პირველი ერთობლივი ასვლა. მთათან ერთად ავედი უშმის ძირამდე. სამწუხაროდ, ეს ასვლა უამინდობის გამო არ განხორციელდა. გამოდარების შემდეგ ქართველ მთამსვლელთა ჯგუფთან ერთად ვიარე პატარა მწვერვალებზე. ფიზიკურად კარგ ფორმაში ვიყავი და სწორედ ამ ჯგუფის დახმარებით დაეიწყე ფილმის მომზადება. ფილმის მომზადება იმით დაიწყო, რომ მყინვარწვერზე ავედი და ასელის შემდეგ წელზე ძირმაგარებმა გამომაყარა. 5-7 გამონაყარი მქონდა, არადა, მთაში უნდა წავსულიყავი. სახლში ტრაგედია იყო - წელზე ამხელა ჭრილობით სად მიდიხარო. ამაში, რასაკვირველია, თავის როლს თამაშობდა ჯუმბერის ტრაგედიაც. მიფრინავთ ჯერ ტამკენტში, შემდეგ დუშანბეში, იქიდან მთიანი ბადახშანის ავტონომიური რესპუბლიკის ერთ-ერთ სოფელში, სადაც ტაჯიკმა ქირურგმა ძირმაგარები დაწით ამოაგდო და ნაოპერაცივე ადგილზე სპირტი დაასხა. ტკივილმა კინაღამ გამაგოცა, მაგრამ რა უნდა მექნა. ვერტმფრენით კომუნისტის პიკის ძირში უნდა მივიღეთ, სადაც ჯგუფით დაბანაკდება. მე 5-კაციანი ჯგუფი მყავს წყავანილი - ოპერატორი, ასისტენტი, თანამეწე და იძულებული ვარ ყველანაირი ტკივილი მოვითმინო. იმისათვის, რომ ზუსტად მეგრძნო რას ნიშნავს კაკასიონზე უფრო მაღალ მთებში - ჰაპირსა და ტიან-შანზე ცხოვრება და მუშაობა, ყველა ეტაპი უნდა გამეყო. ვფიქრობ, ეს ეტაპები გავიარე.

აქ ერთი ძალიან მნიშვნელოვანი რამ იყო იმ თვალსაზრისით, რომ ის სიძნეელები, რომელთაც მთაში ყოფნისას ძლეე და ის ურთიერთობა, რომელიც ყალიბდება, ერთმანეთის დამცველი, მზრუნველი, ხანდახან დამოკიდებული, ერთმანეთმა გადაჯაჭვული. ფაქტობრივად, ეს ცხოვრების ის გზაა, რომელიც უნდა გაიარო კინოშიც და სხვაგანაც. ზუსტად იგივეა, მხოლოდ გამამფრებულ სიტუაციაში ვიხდება ყველაფრის კეთება. ერთი თვე ჭრილობით მიხვებოდა სიარული, ზურგჩანთებისა და სიმძიმეების ტარება, რაც ძალიან ძნელი იყო. კარგი სკოლა გავიარე იმისათვის, რომ თვით ფილმზე სერიოზულად მეშუშავა. მივხვდი, რომ იქ ფიზიკურად ძლიერ აღამინებთან, თვით მთამსვლელებთან

მუშაობა საჭირო, სხვანაირად არაფერი გამოვა. ჰამირში ყოფნისას შევარჩიეთ ერთი ადგილი, სადაც ზეაგები ძალიან ხშირად ჩამოდის თუ მზიანი ამინდია 12-დან 15 საათამდე. არაჩვეულებრივი სანახაია ეს ყველაფერი და ძალიან გვინდოდა გადაღება. დღის განმავლობაში ისე ცხვოლდა, საცურაო კოსტუმებში დავდიოდით. ჯგუფში გვყავდა ყოფილი მოჭიდავე - ვეროის ჩემპიონანტის პრინციპი ძიულში, რომელიც აპარატივთ გაეუშვით ზეაგების გადასაღებად. დააყენა კამერა და იღებს ზეაგების ჩამოსვლას. ჩვენ აქეთ ბანაკში ვიყავით და უცებ გვესმის საშინელი გრუნენი. გაიხიზნეთ და ზეაგი კი არა მთელი მთა მოდის იქითა მხრიდან. წამოვხტი და როგორც ვიყავი, შიშველი გავიქექე ოპერატორის მისამუვლებლად, ჩვენი ბიჭებიც მომდევნ. მიერბივართ; ეხვდავთ, თოვლის კედელი გვიახლოვდება, კედლის წინ კი ოპერატორი გამოობის კამერით. ზეაგი ნისლივით მოდის, გვიახლოვდება, ოპერატორს კი ვეღარ ვხედავთ. უცერად დაგვეკაახა ეს ცოი კედელი და ჩვენ აღზინისტტებთან ერთად შემოვტრიალდით და უკან მოგკურნახლეთ, სიცოცხლად გათმოდება.

მართალია, არც ჩვენი ძიულისტ-ოპერატორს და არც ჩვენ არაფერი მოგვევლია, მაგრამ შეიძლება ითქვას, რომ სტიკიამ სირცხვილი გვაჭამა. სტიკია ასეთ სიურპრიზებს გთავაზობს, მაგრამ საქმე ისაა, დაძლიო ეს სიძნელეები. როგორც ჩანს, ასეთმა შემთხვევებმა ჩემზე დიდი გავლენა მოახდინა, რადგან ამ ფილმს ახლა რომ ეუყურებ, იძენად დამაჯერებლად მზექენება ყველაფერი, მიკორს, იმ რთულ პირობებში როგორ მოვახერხეთ და გადავიღეთ თუნდაც აუარიამი მოყოლილი მთამსვლელების ვერტიკალურ კედელზე დაშვება, მოყრული სახე და ა.შ. ყველაფერი ძალზე ბუნებრივი გამოვიდა. იძენად მძიმე იყო ის დაშვება, რომ საღამოს დამირეკეს და მითხრეს: ვისაც ვიღებდი, როლის შემსრულებელი - შესანიშნავი მხატვარი, კერამიკოსი ოთარ ვეფხვაძე საავადმყოფოში წაიყვანეს, ბრმა ნაწლავის შეტევა დაეწყო. გაიქექე ამბის გასაგებად, ყინვაში თოკზე იძენ ხანს ეკიდა, რომ შეტევა დაეწყო და ოპერაცია გაუკეთეს. მეტსაც ვიტყვი, ყინვაში ლავვარდანი. ფილმის გმირი მიტო დანგაძე, წრიაებით და წერაყინით, ყველა წესის დაცვით მიცოცავს. ამ მომენტს ზემოდან საკმაოდ დიდხანს იღებს ოპერატორი და ამბობს, რომ ძალიან შესცივდა, თან ფეხზე ვერ დგება, რადგან თოკითაა დაბმული. მოვახერხეთ და თოკების საშუალებით ლეებიბი აუეგზაენეთ, რომ მათზე დამჯდარიყო და არა ყინულზე. ისიც იმ დამეს საავადმყოფოში წაიყვანეს. ეს ჩრდილო კავკასიაში, ტერსკოლთან ახლოს მოხდა.

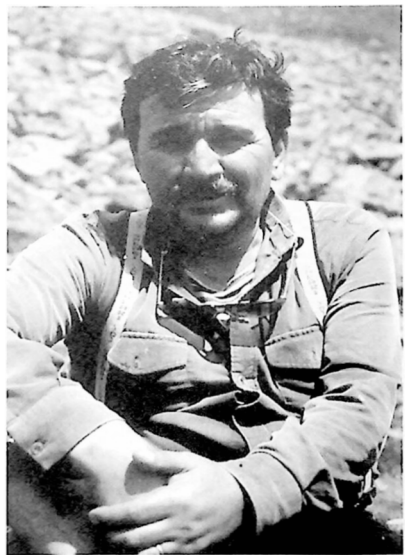
აღბათ უნდა ეთქვას იმის შესახებაც, რომ ჩვენ ყველანი, კაცებიც, ქალებიც, მთელი გადაღების ჯგუფი მყინვარზე კარებში ცვხვობდით. ეს არის შესანიშნავი სკოლა ადამიანისათვის. რათა მერს მიზანს მიაღწიო, დაძლიო სიძნელე ბუნებასთან ურთიერთობაში, თუმცა ხშირად თვითონ ისე ვარდევეთ ამ ურთიერთობას, რომ მორალურად თუ სულიერად მკეებავი და ჩვენზე მზრუნველი ბუნება ჩვენი მოწინააღმდეგე ხდება.

კიდევ ერთი ამბავი: ჰამირში მთამსვლელთა ჯგუფი კორეენეკსაიას ბიკზე წაიდა, ჩვენ კი დამხმარე ჯგუფში ვართ. სირთულეების მიუხედავად, 6300 მეტრზე ბოლო ბანაკი გავშალეთ, ბარგი ავიტანეთ და დამე იქ გავათიეთ. დილით მოიერიშები მწვერვალზე წაიდინენ, ჩვენ კი უკან დახვრუნდით. ქვემოთ, მყინვარზე ჩამოვედით, მაგრამ საჭმელი არ გვაქვს. ყველაფერი შევჭამეთ. გარკვეული მარაგი არის, მაგრამ ის მწვერვალზე წასვლების წილია და მათ ჩამოსვლაზე ხელის არის. მათ შეიძლება, რამე რომ მოხდეს, ჩვენ უნდა აუტანოთ ეს ყველაფერი ზემოთ. სხვა გზა არ არის, მთ ჩამოსვლაზე უნდა გავძლოთ. ბანაკში ჩვენთან ერთად იყო შესანიშნავი მთამსვლელი და პირიგება სერგო ბარდლიანი. სერგომ ცოტა ხნის წინ მოკლა მთის თხა, რომელიც უკვე შეჭმული გვექნდა. ორი დღის მშვიდობი ვართ ძალიან რომ მოგვეშვია, ჩვენმა ოპერატორმა ნუგზარ ერქოშიაშვილმა თქვა: - წავალ, მოვებნნი, იქნებ ძელები მაინც ვიპოვო. წაიდა ნუგზარი და ცოტა ხანში წვივის ორი ძეალი მოიტანა, რომელიც დაჩეხა, ცოტა ბურღული დააყარა, ერთი კოლოფი ტომატინი საშინელი თევზის კონსერვი იყო, ისიც ჩაუშვა და წვინანი მოხარმა. წვინანი გამოვიდა, ასეთი გემრიელი ჩემს სიცოცხლეში არაფერი მიჭამია. ამასობაში მთამსვლელები მწვერვალთან დახვრუნდნენ და იქიდან წავედით ჩვენი ძირითადი ბანაკისკენ. გზაში, მყინვარზე ეხვდავ კაცია წამოწოლილი, წინ უცნაურად ჩახუფული ქება უდგას. მივედი, მივესალმე, გავესაუბრე, ვუყვები ჩვენს ამბებს და ვკითხვ, რას აკეთებდა.

- ჩემს ვაკუუმს ველოდები და ჩაის ვუღებო.
 - რა უცნაურად უღლებთ-მეთქი.
 - ცლა მაქვს. ვაკუუმში წყალი დღეიღოს 100⁰-ზე კი არა, 70⁰-ზე იწყებს და მშრალი საირტის ერთ ნატეხზე ვაღებო.
 - ძლიან საინტერესოა, იქნებ ეგ მეთოდი ჩვენც გამოვიყენოთ-მეთქი.
 - როგორ არა. შემატყობინეთ და ყველაფერი კარგად გექნებათო, თან თავისი გვარიც დამიწერა. ჩვენებს ვეუბნები - სემიონოვი გავიცანი და თავისი მეთოდით ჩაის აღებებს დაგვიპირდა-მეთქი. სემიონოვის გვარის გაგონებაზე ყურები ცქიტეს და მითხრეს: - ეგ კაცი ნობელის პრემიის ლაურეატიაო. აი, ასეთი კაცი შემხვდა იქ, გადაკარგულში, მყინვარზე.
- ცხოვრება საინტერესო რამ არის. აუარებლად ამბავს შეგატყობინებს, ბუნებაც ბევრ რამეს გვეუბნება ყურს თუ დავეუფლებთ. მთავარია, რომ იგი პატივისცემას ბადებს შენში და შენ ირგვლივ არსებული სიძნელეების დაძლევისას გასწავლის. ეფიქრობ, იმ წლებმა ბევრი რამ მომცა, რაც შემდეგ მამობრავებული ვახდა ჩემს ცხოვრებასა და საქმეში. განსაკუთრებით კი ის მასწავლა, რომ თუ გსურს მიზნის მიღწევა, უნდა დაძლიო წინააღმდეგობა (2009 წლის აუდიონანაწერი).

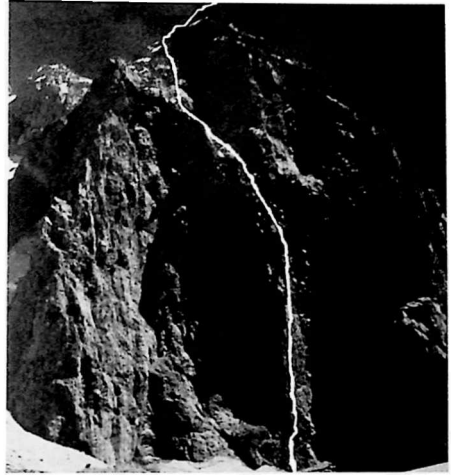
ტარიელ ლუკაშვილი სიკვდილ-სიცოცხლის გზაწერილებზე

ჩემი მთამსვლელობა სტუდენტობიდან დაიწყო 1960 წელს. უნივერსიტეტში ტარდებოდა ხოლმე ტრადიციული ალპინიზმი. იმ დროს არ იყო გაყოფილი მეკლდურობა და მთამსვლელობა. 1963 წელს სპორტის დამსახურებული ოსტატი მთამსვლელობაში, მიშა ხერგიანი თბილისში რომ ჩამოვიდა, მაშინ დავინახეთ, რომ ის მარტო მთამსვლელი კი არა, კარგი მეკლდურიც იყო. ალპინიზმის 40 წლისთავთან დაკავშირებით, საჩვენებელი ასვლები მოეწყო მეტეხის კლდეებზე, სადაც მიშამ თავისი ოსტატობა გვიჩვენა. ასვლებში მეც ემონაწილეობდი, მაგრამ დაშვებისას ფეხი ვიტკინე და შევვიბრება ვეღარ გავაგრძელე. საქართველოს პირველობაზე, ყაზბეგში, 1965 წელს მეორე ადგილი დავიკავე, მიშამ კი პირველი და უკვე მყარად მოეხდინა საქართველოს ნაკრებ გუნდში. 1965 წელს საბჭოთა კავშირში პირველი თასის გათამაშება ჩატარდა მეკლდურობაში და იქ გავხდით პირველად საბჭოთა კავშირის ჩემპიონები. დიდი ბედნიერება იყო, ჩვენი დაჯილდოებაც ძალიან პომპეზური იყო სპორტის სასახლეში.

შემდეგ დაიწყო მთამსვლელობა, ვიყავი სკა-ში, სადაც შემოვიკრიბეთ თანამოაზრე მთამსვლელები. საკმაოდ კარგი სკოლა ჩამოყალიბდა არმიის სპორტულ კლუბში. იქ დაგვაკაცდა მთამსვლელთა ის გუნდი, რომელიც შემდეგ კარგ ასვლებს ასორციელებდა. აქ, ყოველგვარი წინააღობის გარეშე იყო ტრანსპორტიც, საკვებიც, საჭურველიც. მაგრამ, ძირითადად, ჩემი სპორტული საქმიანობა დაკავშირებულია გივი ქართველიშვილის გუნდთან. გივი დაახლოებით 1973 წელს დაუბრუნდა მთამსვლელობას და შეიკრა ერთი გუნდი, რომელმაც საკმაოდ ბევრი

პოპულარული მარშრუტი გაიარა. მახსოვს 1976 წელი, ჯივიტიის კედელი. მანამდე მიმას კითხეს: ნეტავ ვინ გაივლის ამ კედელსო, მიშამ უპასუხა: - ჯერ ამ კედლის დრო არ არის, მთამსვლელობაში არავინ მეგულება, ეს კედელი ვინმემ გაიაროსო, მაგრამ მოხდა ისე, რომ ჩვენ გავიარეთ. რასაც დიდი შუფასება მისცა გაზეთმა „იზვესტიამ“. ეს ერთ-ერთი საეტაპო მნიშვნელობის ასვლა იყო. ამის შემდეგ იყო აბალაკოვის პიკი, ტაჯიკეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მწვერვალი და ა.შ. ყველაზე რთული იყო კიუპურტლუ, რომელზეც ჯგუფის სელმძღვანელი ვიყავი. 2000 წლის ჟურნალ „ვერტიკალში“ წერია, რომ მე-ნ კატეგორიის სირთულის მარშრუტები მოხსნილია მთელ კავკასიონზე. დარჩენილია მხოლოდ ერთადერთი - ჩვენი მარშრუტი. მოსკოველებმა დააპირეს ჩვენი მარშრუტის გვერდზე გავლა. მაგრამ ვერ გაიარეს. ტრაბახში ნუ ჩამომართმევთ.

მწე ბოღზონა

მაგრამ დღემდე ეს მარშრუტი ერთ-ერთი პოპულარულია მთელ კავკასიონზე. იმის შემდეგ იყო კიდევ დავით აღმაშენებლის მწვერვალი ჭაუხებში.

საუბედუროდ, შემდეგ 1984 წლის ტრაგედია დატრიალდა. ჩვენი ბიჭები, ჩვენი გუნდი მოლიანად დაიღუპა უშმაზე და იმის შემდეგ მწვერვალებზე აღარ მივლია.

მთამსვლელობაზე ოუ ვილაპარაკებთ. ეს სპორტის ისეთი სახეობაა, რომელმაც საუკეთესო მეგობრობა იცის. ჩვენი ლიდერი ყოველთვის იყო გივი ქართველიშვილი, წლების შემდეგ ამირჩიეს მე, შემდეგ ავირჩიეთ ირაკლი გელდიანიშვილი, ირაკლი ზღაპრული კაცი იყო. ეთელი, რომ მიმას ღონის მთამსვლელი იყო. იგი ტოლს არავის უდებდა საბჭოთა კავშირში. ის უნდა ყოფილიყო გუნდის შემდგომი ყველა ასვლის კაპიტანი, მას ეს ყველაზე მეტად ეუთვნოდა, მაგრამ არ დასცალდა. თავისი კაპიტნობის პერიოდში ერთი ბრინჯაოს მედალი მოიტანა საბჭოთა კავშირის მასშტაბით, მაგრამ შემდეგ, ზამთარში, უშმაზე დაიღუპა (2007 წლის აუდიოჩანაწერი).

ლუიზა ნარიშკინი

თავგანწირვა

ცხოვრებაში ყველას თავისი მწვერვალი აქვს დასაყრობი. ადამიანს ახასიათებს დიდი მიზნისაკენ სწრაფვა. მთამსვლელებს კი განუზრახავთ ეს სწრაფვა მთებთან ჭიდილში განაზოციელონ. ყველას გამოუვლია მიზნის მიღწევით გამოწვეული დიდი ბედნიერება, მაგრამ მთამსვლელის მიერ მწვერვალის დალაშქრით გამოწვეული აღმაფრენა შეუდარებელია, მისი გადმოცემა შეუძლებელია, ეს მხოლოდ თვითონ უნდა განიცადო.

მიუკარება მწვერვალი თუ დალაშქრე, მისი ურჩი ბუნება თუ დამორჩილე, იგი სიძლიერისათვის თითქოს გაჯილდოვებს, გინაწილებს თავის სიდიადეს, გართმევს ფიზიკურ ძალას და გაძლევს სულიერ სიძლიერეს, გაავადებს მის კალთებზე დაფენილი თოვლითი მარადიული სიყვარულით, გასწავლის ერთგულებას, თავგანწირვას.

თავანწირვა ადამიანის ერთ-ერთი უდიადესი თვისებათაგანია, რომლის გამოძღვლებას ხშირად პირობა სჭირდება. ბერის გაუწირავს თავი საყვარელი საქმისათვის, საყვარელი ადამიანისათვის. მაგრამ ყველას როდი შეუძლია ანგარიშმოუცემლად თავის გამეტება. ეს მხოლოდ დიდბუნებოვან ადამიანთა ხეცდრია. დიდი და ნამძვილი კაცობის მიმანიშნებელი. აი, ერთი ჩვენს თავს გადამხდარი და ჩვენ მიერ განცდილი ამბავი.

გამარჯვებულნი ვმშვებოდით კაცკასიონის ერთ-ერთი ულამაზესი მწვერვალიდან. ბედნიერი ვიყავით მაშინ ოთხნი. რომლებიც ერთი სუნთქვით ვსუნთქავდით, გულიც ერთნაირად გვიცემდა, ერთნაირად გვაძალებდა გამარჯვების საფლავები, ვიყავით ამაყზე ამასი, რადგან ვიცოდით, რომ ჩვენ მიერ განვლილი გზა ბერისათვის დასუკაროცნებად იყო ქვეყანი.

ირგვლივ მომაჯადოებელი სილამაზე სუფევდა. დამორჩილებული, თითქოს ბედს შერიგებული. გარინდებული მწვერვალი დაგვცქეროდა თავს. ქედები ხელისხელგადახვეულნი, მხარიმხარშემდგარი უტყვად იდგნენ და შესცქეროდნენ უძირო, ლამაზ ცას. გამაჭვირვალე ჰაერი ცივი ნიაღვარივით მოედინებოდა ფილტვებში. ენით გამოუთქმელი გრძობა დაუფლებოდა ყველას.

მოვიდოდით ოთხნი. ბუნების წიგნის გადაშლილ უზარმაზარ ფურცელზე დასმული ოთხი წერტილივით მცირენი. მაგრამ ამ საოცრებაზე, რომელსაც ბუნება ჰქვია, გამარჯვებულნი. ფრთები რომ გვეჭონოდა, გაუფრინდებოდით. უკან დარჩა ყინულის ლოგინში გატარებული ღამეები, კლდოვანი კედლები, თავანწყებული ქარის თარევი. თოვლი და ხოშკაჯალა...

დალაშქრულია კიდევ ერთი მწვერვალი. ერთით გავიზარდეთ და ასჯერ ავმაღლდით.

ქვემოთ, მთის მწვანე კალთებს შორის ვიწრო ზოლად გაწოლილი მდინარის პირას, მოჩანდა ლამაზად ჩამწყვირებული თეთრი კარები, ჩენი სამყოფელი, ჩენი ბინა. ამ კარებთან უხილავი ძაფებით ვიყავით დაკავშირებული. იქ ძვერდა ჩენი მოლოდინით გამსჭვალული გულები. თვალწინ წამომართულა „სამაგსო კარავი“, რომლის წინაც ჩვენ შესახვედრად საგანგებოდ მოწყობილ მაგიდასთან დინჯად ზის ძია ლექსო (ივანიშვილი - ი.ჯ.), რომელსაც ყოველთვის სწამდა მწვერვალზე წასულების გამარჯვებისა. იქ გველოდებოდა სევას (ელიავა - ი.ჯ.) ენაწყლიანი ანეკდოტები და ბიჭების ვაჟკაცური სიმღერები. საღამოს ბანაკში უნდა ვიყოთ. მზადდება საზეიმო სადილი, ჩენი კარავი ირთვება მინდოლების. უკელის საოცარი ზემიძი, რომლითაც ყველა ასვლა გვირგვინდება. ეს არის სულის ამაღლების უკვეულო ბანაკი.

ორიოდე მეტრიც და მწვანე ბალახის გვერდით გაავარძელებთ დაშვებას. წყვილად თოკში ჩაბმულები გამოვცალკევდით და ისეთი სიმსუბუქე ვიგრძენით, თითქოს მძიმე ტვირთი მოგვეხსნას მხრებიდან. მთამსვლელობა განწყურებმა მეგობრებმა - თოკებმა - პირნათლად შეასრულეს თავიანთი მოვალეობა და გულდასმით აკეცილენ ბიჭების მხრებზე ისვენებენ, ემზადებიან შემდეგი სამსახურისათვის.

ვგრძნობდი, თანდათანობით როგორ მიდუნდებოდა ყველა კუნთი, რომლებიც ლარივით იყო დაჭიმული ხუთი დღის განმავლობაში.

ირიბად ეჭვრიდით პატარა თოვლის დარს; ორიოდე ნაბიჯივით მრჩებოდა იქითა ნაპირამდე, უცებ ფეხქვეშ თოვლი რომ გამოძვალა; ფეხი მოინაცვლე, მაგრამ ვერ გავჩერდი, თოვლის ქვეშ ეტყობა ყინული იყო. მთაში გამოცდილ ზერხს მიემართე: ვცადე წერაყინს დავერდნობოდი და შემეჩერებინა თავი, მაგრამ აშაო - თოვლის მასა უკვე საკმაოდ სწრაფად მიმაქანებდა ქვევით. ჩემ წინ ჩაიქროლეს ნუგზარის, შებდეგ ბესიკის მოულოდნელობისაგან გაქვავებულმა სახეებმა. კულუარი კი უზარმაზარი, დახუთილი ყინულვარდნილით მთავრდებოდა.

ყველაფერი დამთავრდა - გამიელვა თავში და ერთ წამს დღის სახე დამიდგა თვალწინ. უცებ მთელ სხეულზე რაღაც მძიმედ დამეცა და მაგრად ჩამაფრინდა ზურგში. - ნუ გეშინია! - ჩამესმა ლეოს (ჯაფარიძე - ი.ჯ.) ხმა, რომლის ხელები მარწუხივით შემომტყვლო მკლავებზე.

დაძიმებულმა სხეულმა სიჩქარეს უმატა. უცებ სახეზე თითქოს ყინულის უთო გადამისვეს. როცა გონს მოვედი და თვალები გავახილე, წითლად შეღებილი თოვლი დავინახე. კულუარის შუაში ყინულის დიდ ლოდზე ხურჯინივით აქეთ-იქით ვიყავით გადაკიდებულები მე და ლეო. ვცადე ფეხის განძრევა, მაგრამ საყრდენი ვერ ვიპოვე, რადგან ჰაერში ვიყავი გამოკიდებული. სიკვდილს

სულ რაღაც ორიოდ მეტრში გაუშვდა ჩვენსკენ გამოწვდილი ხელები.

კულუარის თავში ქანდაკებებს ჩამოჰკაუნდნენ ძმები ნუჯარ და ბესიკ ბაქრაძეები, ჯერ ვერ მოხულიყვნენ გონს, რა მოხდა. შემდეგ ელვის სისწრაფით დაეშინენ ქვევით, ჩვენკენ.

ყოველგვარი წესის დაცვით, დიდი სიფრთხილით აკეიფიანეს ზვევით. ლეოს მაჯაში გადაჭრილი ხელიდან გამოსულ სისხლს რომ შეეხედე, გონება დაეკარგე. შემდეგ ხმაები არ მაძინებდნენ, ყურში ჩამბახოდნენ, თითქოს უროს მიტრყამდნენ საფეთქელში. სახიდან თითქოს ცივი, გაუხეშებული ნიღბი ამძირეს და თვალი გაეახილევ. ვხედავ, გახსნეს საველე აფთიაქი, ლეოს ხელზე თასმები გადაუჭირეს, წამლები დააღვინეს, მაგრამ სისხლი კვლავ ჟონდალა მისი მაჯიდან.

ყველანი გაეწუმდებიან, ხმას არავენ იღებდა. ჩვენ ირგვლივ ნისლმა დაიწყო აქეთ-იქით ბორბალი, ბინდი გვეპარებოდა. თითქმის სამი საათი დაეკარგეთ. უკვე ბანაკში ვიქნებოდით...

საჭირო იყო მოძრაობა და მხოლოდ მოძრაობა ქვევით. ვაზ არც ისე რთული და გრძელი იყო, მაგრამ ფეხები მლაღატობდნენ, ახლადფეხადმულავით მეგეცებოდა მუხლები. ვერა და ვერ გადავდგი ნაბიჯი. ლეოს ფერმერთალი სახის შეხედავაზე ტირილს ვერ ვიკავებდი. მულაპარაკებოდნენ, მამხნევებდნენ, მიყვიროდნენ, მაგრამ არაფერი გამოდიოდა. სურვილი დიდი მქონდა, მაგრამ ძალ-ღონე არ მყოფნიდა. მიმიხედნენ ბიჭები, რა მდგომარეობაშიც ვიყავი. ასე საირულს შეიძლება უფრო ცუდი შედეგი მოჰყოლოდა.

ნუჯარმა და ბესიკმა იქვე კლდის თავზე მონახეს პატარა გამოქვაბული, ალბათ ჯიხვის სადგომი თუ იყო, რადგან აქა-იქ ჯიხვის ბეწვები ყვარა. წელში მოზრილები, ხელით შეკეციანეს გამოქვაბულში ჯერ მე, მერე ლეო, თვითონაც ჩვენ მახლობლად მოკალათდნენ და ასე წვალებით მოვეწვეთ ღამის სათევად.

ქვევიდან ალბათ თვალს გვაღვენებდნენ და შემოფოთებულნი არიან ასე ახლოს რატომ დავრჩით კლდეებზე ღამის სათევად. მშვიდობიანობის ნიშანს ვაძლევთ და ამით ვამშვიდობთ.

ჩამოწვა უმთვარო ღამის უკუნეთი. ბიჭები ცდილობენ გაგამზიარონ, ყვებიან ანეკდოტებს, ათასნაირ ამბებს, მაგრამ მზიარულება არ გამოდის. მე სულ ლეოს სუნთქვას ვუსმენ. შევაწუხე შეკითხვებით, ჩემი წუხილით და ბოლოს ვჩუმდები.

და როცა უცნაურმა სიჩუმემ დაისადგურა გამოქვაბულში, ლეომ სიმღერა წამოიწყო. მის ისე-ღაც მშვენიერ, ზავერდოვან ხმას რაღაც არაჩვეულებრივი სითბო შეჰპარავდა და ამ სითბოთი იგი ყველა ჩვენგანს ამხნევებდა. იგი მღეროდა და მისი სუსტი ხმა საოცარი სიძლიერით იზრდებოდა თითოეულ ჩვენგანში.

- იგი მღეროდა წითელ ყაყაჩოებს და კლდეებში ჩაკარგული, პატარა, ბნელი გამოქვაბული წითლად ნათლებოდა.
- იგი მღეროდა ლურჯთვალა იაზე და იის სურნელი გვაბრუნებდა კავკასიონის თოვლებში ჩაკარგულებს.
- იგი მღეროდა სიცოცხლის სიყვარულზე და ჩვენ ასევე მეტად გვიყვარდა სიცოცხლე, რომელიც დღეს ასე ახლოს იყო სიკვდილთან.
- იგი მღეროდა ადამიანთა სიყვარულზე, რომელმაც დღეს ჩვენ გადაგვარჩინა.
- იგი მღეროდა უანგარო და დაუყვედრებელ თავგანწირვაზე, რომელიც დიდი ბუნების, ნამდვილი ადამიანის ხვედრია.
- იგი მღეროდა და მადლობას უხდოდა საკუთარ თავს იმისათვის, რომ იგი ასეთი ყოფილა.
- იგი მღეროდა ლამაზ სიმღერას და მე ქედს ვიხრიდი ამ ბუმბერაზ მივებზე უფრო ამაღლებული კაცის წინაშე.

ვევდრებოდი ღმერთს, რომ ლეოს სიმღერას არ ჰქონოდა დასასრული... (1975 წ.).

1965 წლის ზამთარში მიხეილ ხერგიანის ხელმძღვანელობით უნდა ავსულიყავით მწვერ-
ვალ ულუ-თაუზე. ამიტომ ბაკურიანში გვექონდა
შვებულება. მიშა დილით ადრე გვაღვიძებდა, ყვე-
ლას გვაეარჯიშებდა და ბოლოს თოვლში „გვა-
ბანავებდა“. მაგალითს კი თვითონ ვაძლევდა.
თუ არ იბანავებდი, გავიშვებდა გუნდიდან.

ბაკურიანიდან ღობაში წავედით. სადაც
მიშა თხილამურებზე ღვომას გვასწავლიდა.
ერთხელ მითხრა. – შენ კარგად გამოგდის. მიდი,
ჩასრიადლიო. ვერ ჩაველ – მეთქი. ეპასუხო.
დაკიდებული ფერდი იყო. მაჩვენე როგო-
რი ღვომა გაქვს. ცოტა დაიღუნეო – მითხრა,
მაგრად მიიბძეა და გამიშვა ფერდობზე. ჩემდა
გასაოცრად, ისე ჩავედი არ წავექცეულვარ. მისი
წყალობით, მას შემდეგ ვღვავარ თხილამურე-
ბზე. უნიჭიერესი პედაგოგი იყო.

იმავე წელს, ახალი ალპინისტური ბანაკი
„აილამა“ უნდა გახსნილიყო. დიმიტრი ობოლაძე
იყო დირექტორი. ჩვენ ცოტა ადრე მოვიყვინა
ჩასვლა და მას ბანაკის მოწყობაში ვესმარებოდით. მწვერვალებზეც ვიარეთ. ცვლა რომ დამთავრდა,
თავის გუნდთან – ეროვნულ ნაკრებთან ერთად ჩამოვიდა გივი ქართველიშვილი, რომელიც საბ-
ჭოთა კავშირის პირველობაზე ჯანდაბო ასახვლელად ემზადებოდა. გავიგეთ, რომ გივის დამხმარე
ჯგუფში ხალხი სჭირდებოდა და მე, ლოვა აკოპიანმა და სერგო ნანუშოვმა „შერაპებად“ ჩვენი თავი
შვეთავაზეთ. ასე მოხვდით ასპროცენტთან ქართულ გუნდში სამი სომეხი და დღემდე დაუეწიყარია,
როგორი ძმობითა და სიყვარულით ვცხოვრობდით, როგორ ვმუშაობდით.

გივი ყველას ძალიან გვიყვარდა. მასხოვს, მისი შეკვეთით სვან კაცს დილაადრიან მოჭიონდა
რძე, მაწონი, არაყანი. გივი თავის კარავთან იჯდა და გვიყურებდა. აბა, ბიჭი იყავი და შენი ნორმა
რძე არ დაგეღია. ამდენი ხანი გავიდა და მას შემდეგ ასეთი მშვენიერი ყველი აღარ მიჭამია. ჯან-
დამდე, გივის ხელმძღვანელობით, სავარჯიშოდ 11 კაცი რუსთაველის პიკზე ავედით. საექსპედიციო
ცხოვრების გემო პირველად გივი ქართველიშვილის გუნდში გავიგე. პირველად მე-4 კატეგორიის
სირთულის მწვერვალზე მან ამიყვანა. ჩემი პირველი მწვერთელი მთამსვლელობაში გივი ქარ-
ველიშვილი იყო. ერთი თვე გაატარეთ ხალხს მყინვარზე ჩვენ მიერ მოწყობილ ბანაკში და აქ
ვისწავლეთ ყველაფერი: როგორი უნდა იყო ურთიერთობა მთამსვლელებს შორის, როგორ უნდა
მიეწიო დამოუკიდებლობას და ა.შ. ძირითად გუნდში იყვენენ გივი ქართველიშვილი, თამაზ ბაქანიძე,
ძმები ბესიკო და ნუგზარ ბაქრაძეები, თენგიზ ბერიშვილი, მიტო შარაშენიძე. მწვერვალზე რომ წა-
იღუნენ, ბანაკში ჩვენ სამნი დავრჩით და გამუდმებით ღურბინდში ვიყურებოდით. მიუხედავად იმისა,
რომ თოვლი და მზე თვალს გვეჭრია და ცრემლი გვედიოდა, მათ მოძრაობას გამუდმებით ვაკვირ-
დებოდით და ნებისმიერ დროს მზად ვიყავით დანხმარებისათვის. ეს იყო ჩემი პირველი საექსპედიციო
ლაშქრობა, სადაც კარგი სკოლა გავიარეთ.

ბოტანიკურ ბაღში ბევრს ვეარჯიშობდი, შეჯიბრებებზეც გამოვდიოდი მეკლდეურობაში. 1965
წელს ყირიშში ჩატარდა პირველი ჩემპიონატი. მაშინ მიშა ხერგიანი გახდა ჩემპიონი კოსმაჩოვთან
პაქტრობაში. მეც ვიყავი ამ გუნდში, თუმცა მნიშვნელოვანი არაფერი გამიკეთებია. მართალია, ყველა
შეჯიბრებაში გამოვდიოდი, მაგრამ არ ვიყავი მოწინავეთა შორის.

ამ დროს, ჩემი მეგობარი გრიშა სტარჩიკი მოხვდა სამხედროების გუნდში. მეც შემომთავაზა

მისგა. ამ გუნდში დიდი სიმკაცრე იყო, მაგრამ, როგორც შემდეგ მივხვდი, ეს საჭირო იყო. ჩემი სასიათიდან გამომდინარე გაჩერება არ შემეძლო, რაღაც უნდა მეკეთებინა. ყველა რომ წამოწვე-
ბოდა და ისვენებდა, მე ქვაბებს ეხეხავდი, ყველას ფეხსაცმელს ეუბანავდი და ა.შ. ამას იმიტომ კი
არ ვაკეთებდი, რომ ვინმეს შეემჩნია, ასეთი ვარ ბუნებით. ამ გუნდს ძალიან დიდი შესაძლებლობა
ქონდა.

შემდეგ ამ გუნდის მწვრთნელი გავხდი და იმ რაიონში ყველა კარგი მარშრუტი გავიარეთ. გან-
ახორციელები შხელდის ტრავერსი. შხელდაზე 7-8 გზით ვართ ასული, ცენტრალურ შხელდაზე
მიშა ხერგინისა და სუბარტოვიჩის მარშრუტები გავიარეთ, ავედით შუროესკის პიკზე და ა.შ.

სერიოზული მწვერვალი, რომელიც დარჩენილი მქონდა ჩათინი იყო. ნუჯერ ვიყავი უშაზე,
ჩათინზე ასვლას კი ვერა და ვერ ვახერხებდი. ძალიან ძნელი და საპასუხისმგებლო კედელია.
ნამდვილი ზეფანგი. ბოლოს ბენოსთან (ქაშაკაშვილი - ი.ჯ.) და ბიჭებთან ერთად გავიარე.

ჩემი მწვრთნელობის პერიოდში 2 წლიან სამხედრო სამსახურში მოსული ასედაგზარდები,
რომელთა შემეტესობა ქართველები იყვნენ, მთაში მიმავდა. ეს იყო ამიერკავკასიის სამხედრო
ოლქის ნაკრები და იმიტომ იგი სომხეთსაც და აზერბაიჯანსაც ეკუთვნოდა, მაგრამ პრაქტიკულად
იგი ქართული ალპინიზმის ნაწილს წარმოადგენდა. აზერბაიჯანიდან არც ერთი კაცი არ ყოფილა,
სომხეთიდან რამდენიმე კაცი ჩვენ გავზარდეთ.

ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის სარდლობა თბილისში იყო განთავსებული და სამხედრო
ოლქების ჩემპიონატებზე რომ ჩავდიოდით, სადაც 10 ოლქიდან 100-მდე კაცი იყრიდა თავს, ხმა
გავარდებოდა. ქართველები ჩამოვიდნენო. არავინ ამბობდა ამიერკავკასიის გუნდიაო. ჩვენთან რომ
მოსულიყვნენ და ვენახეთ, ხშირად სპეციალურად გადმოდიოდნენ უღელტეხილებზე. ქართველები
ყველას ძალიან უყვარდა და პატივს გვცემდნენ. უამრავი მეგობარი გვაყვდა მთელ საბჭოთა კავ-
შირში.

გუნდს საკმაოდ დიდხანს საზოგადოებრივ საწყისებზე ვამზადებდი. შემდეგ გამაფორმებს მწვრთ-
ნელად. შეიარაღებული ძალების გუნდში მოდიოდნენ ბიჭები ბელორუსიიდან, უკრაინიდან, შუაზიი-
დან. იყვნენ ებრაელები, სომხები, მაგრამ ძირითადი ბირთვი ქართველებისაგან შედგებოდა. ჭრელი
შემადგენლობა იყო, მაგრამ ისე მეგობრულად იყვნენ ერთმანეთთან, ერთი კონფლიქტაც კი არ
ყოფილა. მუდლები რომ მოგვეკონდა, ამას ხელმძღვანელობა ხედავდა და ზარჯთაღრიცხვის თანხებს
ნელ-ნელა გვიზრდიდა. ჩემპიონატებისწინა შეკრებებს კავკასიონზე ვატარებდით. თუ მქონდა 18 კა-
ცი წაყვანის უფლება, ხშირად 20-25 კაცი მიმავდა. მიუხედავად იმისა, რომ შეკრებებზე ზედმეტი
5-10 კაცი იყო, პროლეტკი მაინც გვეფორმდა და გვარჩებოდა ტალღე. ექსპლექციისათვის გამოყო-
ფილი იყო სატვირთო ავტომანქანა და 2000 ლიტრი ბენზინის ქაღალენი, გვექონდა რადიოკავშირი,
შუშხუნები, სასივანლო პატრონები, თოკები, კარები, გაზჭურები - ყველაფერი, რაც საჭირო იყო
ექსპლექციამში. მართალია, ეს იყო უხეში საბჭოთა ნაწარმი, მაგრამ მაინც ეხმარებოდა. მანქანას
დატვირთავდით თბილისში და ჩავდიოდით შუა აზიაში, ქალაქ ოშანდე. ბიჭებს თვითმფრინავით
ეუშვებდი. მარშრუტი ასეთი გვექონდა: თბილისი - ბაქო - ბორანიტი გადავიდიოდი კრანსოვოდსკში
- გაივლიდიოდი ყარა-ყუმის უდაბნოს - მარტანი - ტაშკენტი - ოში. იქიდან ხეობაში შევიდიოდი
და ბანაკს ვაწყობდით ელექტროგანათებით, რადიოკავშირით. ყოველთვის საკმაოდ გვექონდა ჭაჭის
არაყი ან კონიაკის სპირტი, მაგრამ არ მახსოვს შემთხვევა, რომ ვინმეს ზედმეტი დაეღლია. არავინ
სეამდა, მაგრამ თუ სტუმარი მოვიდოდა, ესეამდით პატარა, 20 გრამიანი ჭიქებით, რომლებიც ტრად-
იციულად დაგვექონდა ექსპლექციებში და ამ ჭიქებმა თითქმის ყველა მთიანი რაიონის მწვერვალი
მოიარეს.

1967 წელს, შეიარაღებულ ძალებში რომ მივედი, მშენებელი, შერეული გუნდი დამხვდა, რომელ-
იც პერმანენტულად იცვლებოდა. მაგალითად, ირაკლი გელდიაშვილი ჯარისკაცად მოვიდა 2-წლიან
სამხედრო სამსახურში. მახსოვს, უშაზე ასვლა ორივესათვის პირველი იყო. ირაკლი თვითონ იყო
ხელმძღვანელი და უშაზე ასვლა გაბრიელის გზით სურდა, მაგრამ გამოუცდელიობით მარშრუტზე
გასასვლელი გზა რომ ვერ მონახა, ხნამალა, პატარა ბავშვით ატარდა - გზა ვერ ვიპოვეო.
ამ გუნდში იყო ომარ ერქომაიშვილი, უნიჭიერესი მთამსვლელი, არავეულებრივი ადამიანი, ისიც

სავალდებულო სამხედრო სამსახურში ჯარისკაცად იყო ჩვენთან. ორი წლის განმავლობაში პირადი პრობლემები როცა მქონდა და მთაში ვერ წავედი, გუნდს გოგი ზუმბაძე ხელმძღვანელობდა.

სამხედროში ყოფნის დროს, მთამსვლელობის გარდა, ვისწავლე გზები, თუ სად როგორ შეესულიყავი. შტაბში ყველგან შევდიოდი. საინტერესოა ეპიზოდი, თუ როგორ „ვიმოვე“ ახალი კამაზი.

შვედი ცნობილ გენერალ მაკაშოვთან, რომელიც პატივს გეცემდა, რადგან შეიარაღებული ძალების ჩემპიონატებზე ხშირად ვიღებდით ოქროს მედლებს. ეუთხარი, რომ ექსპედიციებში “ზილით” დავდივართ. რომელიც ხშირად გვიფოტოვდება და სამადლოდ მუდამ ვიღაცის სათრევი ვართ-მეთქი. სარაკტო ნაწილში გამოგზავნა. ენაზე ღვას ახალთახალი კამაზი, რომელიც თვითმფრინავებს ატარებდა. მაკაშოვმა გამოიძახა ნადიბაძე (რომელიც შემდეგ საქართველოს თავდაცვის მინისტრი გახდა) და უბრძანა, ჩვენთვის ახალი „კამაზი“ მოეცათ. რა თქმა უნდა, უპრობლემოდ მოგვცეს.

მრავალი წელი ბიჭებთან ერთად ვიყავი ამ გუნდში. როგორც მწვრთნელს კარგი ბერკეტი მქონდა – შემეძლო კაცი სამხედრო უწყებით შეკრებაზე გამომეძახა. წინასწარ შევადგენდი გეგმას და ჩამოწერილი სიას, ვინ რომელ კლასში უნდა გამოსულიყო. ამ სიას გენერლის სახელზე ვავზავნიდი სამხედრო შტაბში. საიდანაც დაუყოვნებლივ ათავისუფლებდნენ კაცს 3 თვით და ხელფასის შენარჩუნებით. კვებიდან დაწყებული, ყველაფერი უფასო იყო ჩვენთან, წინასწარ ვთანხმდებოდით და ყველა სიამოვნებით მიდიოდა. პრობლემებიც არ გვექონდა.

გუნდში მუდამ ნიჭიერი ხალხი გვყავდა. ურთულეს მარშრუტებზე დავდიოდით. ვალიკო ქურას-ბედიანთან ზუგვანდის კედელი გაიყარა. შემდეგ მოვიდა ბიძინა გუჯაბიძე, რომელსაც დახასიათება არ სჭირდება – უნიჭიერესი და უძლიერესი მთამსვლეელია. კედელს თუ მივადგებოდით, 100%-ით დარწმუნებულები ვიყავით, რომ გავიდოდით. თითქმის არ იყო შემთხვევა უკან გამოვბრუნებულიყავით. ერთხელ იყო მხოლოდ, კრუშკოლზე უნდა წავსულიყავით, მაგრამ ისეთი ზეკვასშიში თოვლიანი ეკიდა. ფეხის დადგმაც საკმარისი იყო, რომ მოწვევტილიყო.

გუნდში ერთი დაუსწერელი კანონი გვექონდა. ბანაკს რომ მოეხსნიდით და მოვიდოდით, ნაბანაკარი ისე უნდა დაგვესუფთავებინა, რომ ადგილზე ასანთის ღერიც არ უნდა დარჩენილიყო. კონსერვების დატყვითელ ქილებს და ნარჩენებს სპეციალურად ამოთხრილ ორმომი ვყრიდით, ცეცხლს ეუკიდებდით და ქვებით ვფარავდით. სხვა ჯგუფებს აქ ჩვენი ცხოვრების არავითარი კვალი არ ხვდებოდა.

საქართველოს ნაკრების წევრები საბჭოთა კავშირის ჩემპიონატებზე კარგად გამოდიოდნენ, მათ სეზონზე 2-3 ასკლა ჰქონდათ და ოქროს და ვერცხლის მედლები მოჰქონდათ. უძლიერესები იყვნენ. „საკაში“ ბევრი ხალხი გადიოდა წვრთნას, იყო ამის შესაძლებლობა. მასობრიობის თვალსაზრისით კი ალპინიადებიც კარგ საქმეს აკეთებდნენ.

ხშირად მოდიოდნენ ჩემთან ახალგაზრდების მშობლები და მთხოვდნენ მათი შვილების გუნდში აყვანას. ასე იყო დათო რაქვიაშვილის შემთხვევაში, რომელიც შემდეგ მშვენიერი მთამსვლეელი დადგა. დათო კობახიძეც ჩვენს გუნდში გაიზარდა და მასთან ერთად პამირი შემოვიარეთ. არ დამავიწყდება, ვინ ტუმური რომ ავიყვანე, რამდენჯერმე მოვიდა მამამისი, პატივისცემა უნდოდა. თავი დამანებე, თორემ თქვენ ბიჭს გუნდიდან გაეავადებ-მეთქი. ბოლოს მოვიდა და მითხრა:

- ჩემი ხელით დაწურული ღვინო მაქვს და ჩემთან უნდა წამოხვიდეთ, თითო ჭიქა დავლიოთო.

- არა, ძმაო, ვერ წამოვალ, ჯერ ერთი, საერთოდ არ ვსვამ, მეორეც, თქვენს შვილს ვასწავლი, მკაცრად ვექცევი და რომ დამინანოს თქვენთან სახლში ღვინოს ვსვამ, რაღა ავტორიტეტი მექნება-მეთქი. აი, რომ დაამთავრებს ჩემთან და გაუფშვებ, მერე მოვალ და დავლევ-მეთქი. სამწუხაროდ, მათ ოჯახში ჭიქის აწევა მაინც მომიხდა ვიას დალუპვის შემდეგ.

ზუსტად ვერ ვიტყვი რამდენმა, მაგრამ დაახლოებით 200-მდე კაცმა გაიარა ჩემს ხელში. ბევრი მათგანი შემდგომ ცნობილი და სახელოვანი მთამსვლეელი გახდა, რომელთაც ურთულესი ასვლები განახორციელებს კავკასიონზე, პამირში, ტიან-შანზე, ჰიმალაებში.

პირველად მე წაიყვანე უშმაზე ბიძინა გუჯაბიძე, დავით ჩანტლაძე, ვინა თორთლაძე და სხვები,

რომლებიც ირაკლი გელდიამშვილთან ვარჯიშობდნენ. თვითონ ირაკლიც ჩვენთან ჩამოყალიბდა როგორც უძლიერესი მთამსვლელი. მასთან ერთად მაქეს შემოვლილი ფანის მთები, ბოდხონა და სხვა მწვერვალები. შემდგომში, ირაკლი გელდიამშვილი ერთ-ერთი საუკეთესო მწვრთნელი გახდა საქართველოში და ბიჭები მასთან იზრდებოდნენ. ირაკლი რომ დაიღუპა, მოვიდა ვალიკო ქურას-ბედიანი, რომელიც ჯარისკაცი იყო და მოხოვა:

- ლოვა, ბიჭები ირაკლის გარეშე უპატრონოდ დარჩნენ და იქნებ გუნდში აიყვანო.
- რახან მოხოვ, კარგი-მთუქი. მაგრამ არ ვიცი გუნდში როგორები იქნებიან-მთუქი.
- ნორმალური ბიჭები არიანო, მითხრა და მეც დაეთანხმდი, მაგრამ რომ მოვიდნენ

და ენახე, ბიძინას წვერი ჰქონდა მოშვებული, დათოს დიდი ჯვარი ეკიდა, ვიფიქრე, ვინ არიან ეს „პიონერები“-მთუქი. მაგრამ შევედი, შესანიშნავი ბიჭები აღმოჩნდნენ. დათო ჩანტლაძე თავის დროზე მშვენიერად დადიოდა, მაგრამ შემდეგ ცოტა დამძიმდა. გელა ოთარაშვილი შესანიშნავად ცოცავს და სიმაღლეზეც კარგად დადის. ვი ათორთლაძე შემდეგ ცალკე გამოეყო მათ.

არ დამავიწყდება ბენო ქაშაიაშვილის ჩვენთან მოსვლა. მართალია, სამხედრო არ ვიყავი, მაგრამ სულ სამხედროებში ვტრიალებდი და დისციპლინა ჩემთვის უმთავრესი იყო. ამიტომ ვინც ჩვენთან მოდიოდა, ყველას მკაცრად ვექცოდი. არ ჰქონდა მნიშვნელობა, ვინ ვისი შვილი თუ ნათესავი იყო. ვინმე რომ სიგარეტის ნაწიწვს დააგებდა, ან ჭურჭელს არ გარეჯავდა, ავფეთქებოდი და ყველას ტყავს ვაძრობდი. ახლა რომ ვისხენებ, არ ყოფილა შემთხვევა, ბენოსათვის შენიშვნა მიმეცა. ასეთი სუფთა, წყნარი და თავშეკავებული ადამიანი იშვიათად მინახავს. მას ერთი შეტელობაც კი არასოდეს დაუშვია და იმიტომ კი არა, რომ ძალიან დისციპლინებული იყო, არა, მასში ისე იყო გამაჯღარი ღირსების გრძნობა, შენიშვნა რომ მიმეცა და სხვა ტონით დავლაპარაკებოდი, ვერ შემახსუბებოდა და შეიძლება გუნდიდან წასულიყო. ფანტასტიკური შინაგანი დისციპლინა ჰქონდა. ასეთი კაცი მეორე არასოდეს მყოლია. რომ მოვიდა, 3-4 ჯგუფი მყავდა და ერთად გადიოდნენ მარშრუტზე. ბენო ძალიან კარგად ცოცავდა და ხშირად ვუშვებდი ხოლმე წინ. სადაც გაეუშვი, ყველა მწვერვალზე ავიდა და გზიდან არასოდეს დაბრუნებულა. ერთი პერიოდი ავადმყოფობის თუ სხვა პრობლემების გამო, მთაში სიარულს თავი დაანება. შემდეგ რუსთავის მერიაში მუშაობდა, გასუქდა, წონაში მოიმატა. რამდენიმე ხნის შემდეგ მოვიდა ჩემთან და მეუბნება:

- ლოვა, რამეები აღარ მძინავს. აღარაფერი მინდა მთაში წასვლის გარდა, მაგრამ ნახე რამხელა ვარ. ალბათ საერთოდ ვეღარ ვივლიო. მართლაც ძალიან იყო წონაში მომატებული, მაგრამ ვიცი რომ ძლიერი ნებისყოფა ჰქონდა და რასაც შეეთავაზებდი, აუცილებლად გააკეთებდა.

წავედი მყინვარწვერზე. ძალიან გაუჭირდა, ფერი არ ელო, მაგრამ მაინც ამოვიდა მწვერვალზე. მყინვარწვერიდან დაბრუნების შემდეგ რამდენიმე დღეში კვლავ მოვიდა ჩემთან და მეკითხება:

- ახლა რა ექნათ, სად წავიდეთო? იალბუზი შეეთავაზე, მაგრამ იმ დროს აფხაზეთის ომთან დაკავშირებით ჩრდილო კავკასიაში ქართველებს შეიძლება პრობლემები შექმნოდათ და ბენომ იალბუზზე უარი თქვა. გავეხუმრე და ვუთხარი:

- როგორიც იალბუზი და მყინვარწვერია, ასეთი მწვერვალი მაკინლია ამერიკაში და მაშინ იქ წავიდეთ-მთუქი. რას ვიფიქრებდი, რომ ჩემს ხუმრობაზე ბენო სერიოზულად იფიქრებდა და წავიდეთო - მეტყოდა.

- ბენო, ხომ არ გავაიფდი, ვიხუმრე-მთუქი.

- მორჩა, 100%-იანი მივედვართო. დატრიალდა, ნახა სპონსორები და სამი კაცი -

მე, ბენო და ბიძინა გუჯაბიძე წავედით ამერიკაში. ახლა რომ ვფიქრობ, იმ ფორმაში, როგორ-შიც ბენო იყო, ნებისმიერი მთამსვლელი და მათ შორის მეც, 6000-იან მწვერვალზე ასვლაზე უოუოდ უარს ვიტყვოდი და უკან გამოვბრუნდებოდი, მაგრამ ბენო ავიდა. 5500 მეტრზე ძალიან გაუჭირდა, ცულად იყო, მაგრამ გაუძლო, იარა შესაძლებლობის ზღვარზე და საოცარი ნებისყოფა გამოავლინა. როგორც ჩანს, მაკ-კინლი იყო ის საფეხური, ის ზღვარი, რომელმაც მეორე სუნთქვა გაუხსნა ბენოს. ამის შემდეგ მას დახმარება არ დასჭირვებია, არც ბარგის ტარებაში, არც ღრმა თოვლის ამოჭრაში, არც წინ მუშაობაში.

ვერესტთან დაკავშირებითაც დაახლოებით ასევე მოხდა. ჰიმალაებში ბენო უკვე რამდენ-

ჯერმე იყო ნამყოფი. ევერსტეტზე იყო აფი გიგანთან ერთად, მაგრამ მწვერვალზე ვეღარ ავიდნენ უამინდობის გამო. ბიძინა გუჯაბიძე დაპულაგირზე იყო ნამყოფი. ჰიმალაიმ ჩემზეც გრანდიოზული შთაბეჭდილება მოახდინა. პირველად რომ შევედი ხეობაში, გაცოცხლებული დავრჩი. ბანაკში ყველასთან ძალიან კარგი ურთიერთობა დავამყარეთ, აქ იყვნენ შვედები, ამერიკელები, იაპონელები და სხვადასხვა ქვეყნის წარმომადგენლები. ბანაკი მყინვარის დასაწყისში გექონდა გაშლილი, ვინც ამოდიოდა ყველას ევატიკებოდიტ ქართული ხელგაშლილობით. ისინიც დიდი სიამოვნებით მოდიოდნენ ჩვენთან სტუმრად.

მწვერვალის მტერი შენაინშნავად ჩავატარეთ, საკმაოდ კარგი ტემპით ვიარეთ და ცოტა ხანში ყველას გავუსწარი. მაგრამ მწვერვალზე აფის ყანგბადის აპარატი გაუფუჭდა. ბენომ მოხოვა:

- შენ ყველაფრის ოსტატი ხარ და როგორც გინდა, გააკეთო.

- 8000 მეტრზე რა უნდა გავაკეთო-მეთქი. ცოტა ხანს ვიფიქრე, შემდეგ ვიწვალე და აპარატი ამუშავდა. ამაზე შემდეგ ბევრი ვიცინეთ. სხვათა შორის, მეც, ბიძინასაც და აფისაც გვინდოდა მწვერვალზე უუანგბადოდ ასვლა, მაგრამ ბენომ კატეგორიულად აგვიკრძალა და სწორადაც მოიქცა, რადგან ყოველგვარი მოულოდნელობა აგვაცილა თავიდან.

2000 წელს ბენოს ჯგუფი ლპოცზე მთავარ მწვერვალზე ავიდა, მაგრამ უამინდობის გამო ვეღარ შეძლეს ლპოცზე მორი, მანამდე აუსვლელი მწვერვალის დალაშქრვა, რომელზეც მომდევნო წელს რუსების ჯგუფი ავიდა. დასანანია, რომ ამ ექსპედიციაში ქართველებმა უსახსრობის გამო ვერ მიიღეს მონაწილეობა.

სკას გუნდი იმით იყო გამორჩეული, რომ მრავალი წლის განმავლობაში ძალად ტემპში ვეშობოდით. არ გექონია წყვეტა და ჩავარდნა, თუმცა ისეთი მომენტიც იყო, როცა გუნდში სულ სამი კაცი დავრჩით - მე, ცხოვნებული გია ტუშური და ვიქტორ ლაპკინი, მაგრამ მე და გიამ წყვილში გავიარეთ მარშრუტი და შედეგებზე მოვიპოვეთ. გია, როგორც ჩემპიონატის ყველაზე ახალგაზრდა მონაწილე, ცალკე პრიზით დააჯილდოვეს.

მწვრთნელად რომ დავიწვეე მეშობა, ძალიან მაკარი ვიყავი. გუნდში ყველასთან მეგობრულად და თანატოლივით ვიყავი, მაგრამ დისტანცია მაინც მქონდა. მეგობრული ურთიერთობა მთავარი იყო, თუმცა თუ ვინმე დროზე არ გაიდვიტებდა, ტანსაცმელს არ გაივრცხავდა ან საქმე არ აკეთებდა, ყველას ვსაყვედრობდი. საყვედური არავის სწყინდა, რადგან ხელდავლენ, რომ მართალი ვიყავი.

დაუიწვარი მოგონებები მაკავშირებს მათთან, ვისთან ერთადაც მივლია მთაში; მაგალითად, ტენიკური თუ სპორტული თვალსაზრისით, უნიჭიერესი, უძლიერესი მთამსვლელია თამაზ ბაქანიძე, რომელთან ერთადაც გავიარე პირველი 5-იანი მწვერვალი. მთელი ცხოვრების მანძილზე იგი არც სივარეტს ეწეოდა და არც სვამდა.

ბიძინა გუჯაბიძე ერთ-ერთი უძლიერესია ქართულ ალპინიზმში. შეიძლება ითქვას, რომ იმ მარშრუტებზე, რომლებიც ბიძინას გასაცარ ტემპში აქვს გავლილი, მიშა არც იფიქრებდა, რადგან მაშინ დროც, საჭურველიც და ფსიქოლოგიაც სხვაგვარი იყო. ახლა ყველგან დადიან, ახალი მიდგომებია, შუბოლის ახალი კვანძები, ახალი სისტემები. ბიძინა სულ ვარჯიშობს, სწავლობს, ყველაფერს კარგად ითვისებს, ეხერხება ყველაფერი და განაგრძობს მთაში სიარულს. ასეთი სულით ძლიერი ადამიანი იშვიათად მინახავს.

მშენიერი ახალგაზრდა გელა ოთარაშვილი, მაგრამ რადგან ჩემთვის ძალიან ახლობელი და უსაყვარლესი ადამიანები არიან, ძნელია, როგორც გელას, ისე სხვების სრულყოფილად დახასიათება. შეიძლება გელამ საბაზო ბანაკში არ იაქტიუროს, ეტყუათ, ქვაბი არ გამოგვლიჯოს ხელიდან. გინდა თუ არა მე უნდა გავხეზო ან სუფი უნდა გავაკეთო, მაგრამ სხვა საქმეში და მეგობრობაში შეუცვლელია.

ოქრია დათო ჩანტლაძე; ასეთები იყვნენ 1984 წელს დალუბული ბიჭები: გია ტუშური, დათო კობახიძე, დევი თარხნიშვილი. დევისთან ერთად ბოდზონის 6-იანი კედლოვანი მარშრუტი მაქვს გავლილი. ჩვენ გუნდში იყვნენ აგრეთვე ვიქტორ რიბინსკი და ომარ ერქომაიშვილი. რიბინსკისთან ერთადაც ვარ მთაში ნამყოფი. ინტელიგენტი ბიჭი იყო, ძლიერი ალპინისტი და ცოტა ინდივიდუალისტი.

ომარ ერქომაშიშვილზე რომ ვთქვა ნიჭიერი კაცი, ძლიერი მთაშველელი იყო-მეთქი, არ იქნება დახასიათება. იგი ყველას სული და გული იყო. მორალურად სუფთა ხალხი იყო. უმეტესობა ასეთია საქართველოში, მაგრამ რატომღაც ავანსცენაზე სიბნობურ ჩანს, ასეთები კი ნაკლებად ჩანან.

როგორ არ ვთქვა გივი ქართველიშვილზე, რომელმაც დიდ მთაშველელობას მაზიარა და გზაზე დამყენა. რაც მის ექსპედიციებში ენახე და ვისწავლე, ამას ვერც ვერსად ნახე და ვერც ვერსად ისწავლი.

ბენო ქაშაკაშვილზე ვთქვი, მაგრამ ყველაფერი უცბად არ გაგასხენდება და სათქმელს ვერ ამოწურავ. მახსოვს, ერთ დღეს შემხვდა და გულდაწვევილიმ მითხრა:

- იცი, რომ შენი რეკორდი მოხსნეს?! გამეცინა და ვუთხარი:

- ბენო, 100 მეტრზე რომ დარბიან წამის მეასლეებში, იმ რეკორდებს ხსნიან და ეს

რა რეკორდია. თუ მომეცა შესაძლებლობა, ავალ და ისევ ვაჯობებ - მეთქი, ვიხუმრე. ბენომ კი სერიოზულად მითხრა:

- მაგაზე ვიფიქროოო.

ბენო ძალიან საქმიანი კაცია, რომელიც ჩუმად, უხმაურად აკეთებს საკეთებელს. მარტო ის რად ღირს, ყაზბეგის მეტეოსადგური გადაარჩინა დანგრევას, რომელსაც სახურავი პრაქტიკულად აღარ ქონდა და ზამთარ-ზაფხულ შენობაში თოვლი და წყალი იდგა.

ძალიან ბედნიერი და იღბლიანი კაცი ვარ, რომ ჩემთან, სკა-ს გუნდში სვანებიც იყვნენ, 5-ნ ბიჭი. ახლა ძნელია ყველას გვარის გახსენება. ერთი ქურასბედიანი იყო, ხერგიანი იყო, ლალო გურჩიანის ძმა იყო. ყველანი შესანიშნავები იყვნენ. ვალიკო ქურასბედიანზე თბილი, წესიერი და მომიმენი კაცი მეორე არ მინახავს, თან უძლიერესი მთაშველელი იყო. იგივე მინდა ვთქვა აფი გიგანზე. „უმაღლესი ხარისხის“ კაცია, ნამდვილი ტანკი. ფანტასტიკური ჯანმრთელობის მქონე. ევერესტზე რომ ვიყავით, არც მიფიქრია, რომ დავეწოდი, რადგან ტყუილი ცდა იქნებოდა. გუნდში დაეცა და იმედა. იცი, რომ მასთან არაფერი გაგიჭირდება. ბოლოს მყინვარწვერზე ვიყავით ერთად. გსიამოვნებს, რომ ნახევარ სიტყვაზე გიგებს ყველაფერს. უძლიერესი მთაშველელია, გომნი ცოტა დააფასეს, თორემ თვალწინ გვაქვს რომა გიუტაშვილის მაგალითი. რომა პირველი ქართული მთაშველელია, რომელიც ევერესტზე ავიდა, მაგრამ უყურადღებობის გამო იძულებული გახდა რუსეთში წასულიყო. თუმცა რაა საკვირველი, მიხეილ ხერგიანსაც თავის დროზე არ აფასებდნენ ისე, როგორც იმსახურებდა, რისი ღირსიც იყო. არც წესიერ სამსახურს სთავაზობდნენ, არც ბინას აძლევდნენ.

უცხოელებს რომ ვუყურებ, მათ ჩვენნაირი ურთიერთობები არ გააჩნიათ, ისინი ძირითადად ინდივიდუალისტები არიან. ჩვენ ცოცხლებიც გვახსოვს და დაღუპულებიც არ გვაიწყდება. 1984 წელს უშმაზე დაღუპული ბიჭების 5 წლის თავზე, უშმაზე ზამთარში წავედით და მათი გზით გავიარეთ მარშრუტი. კვლავ ვიპოვეთ დაღუპულთა ნივთები. ასევე პატივი მივაგეთ 35 წლის წინ ტიან-შანში დაღუპულთა ხსოვნას, ავედით გამარჯვების პიკზე, ვნახეთ გაბლიანის ნეშტი. მიხეილ ხერგიანის ხსოვნისათვის წაყიდნენ ბიჭები იტალიაში და სუ-ალტოზე ხერგიანის გზა გაიარეს. ეს იყო პატივისცემა ძველი თაობის მიმართ, მათ თითქოს ვალი მოიხადეს მიშას წინაშე. ჩვენთან სხვა დამოკიდებულება და სხვაგვარი სიტბო იყო, ამიტომ მთელი საბჭოთა კავშირიდან ჩამოდიოდნენ ჩვენთან ალპურ კლუბში, სადაც მთაშველელობის შესანიშნავი მუზეუმი გექონდა, რომელიც ღვინოა გოზალიშვილმა გააკეთა და 1991-92 წლების მოვლენების დროს მთლიანად განადგურდა. საბედნიეროდ, გივი ქართველიშვილის, თამაზ ბაქანიძის, ბესიკ ბაქრაძის, ლიმიტრი შარაშენიძის, ივანე ჯაფარიძის მონღოლებითა და დახმარებით, აღდგა და განახლდა ქართული მთაშველელობის მუზეუმი, რომელიც პირველი იყო ყოფილ საბჭოთა კავშირში.

დიმიტრი შარაშინიძე მწვერვალიდან დანახული წლები

არიან ადამიანები, რომლებიც ბავშვობაში იზრდებოდნენ ალპინისტურ გარემოში, გვერდში ჰყავდათ მთამსვლელები მამის, ბიძის, უფროსი ძმისა თუ სხვა ახლობლის სახით და მათი უხილავი ზეგავლენით გადაწყვეტეს თვითონაც ალპინისტები გამხდარიყვნენ. ჩემს გარშემო ამის უამრავი მაგალითია. მე კი მთაში წავედი, შეიძლება ითქვას, შემთხვევით.

1956 წელი, ოქტომბრის დასაწყისი. პირველ კურსზე ვარ პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში. მოდის ჩემთან ჩემი თანაკურსელი გივი ქართველიშვილი და მეუბნება:

- გინდა ორი კვირის განმავლობაში ლექციები გააცდინო საპატიო მიზეზით?

უკეთეს შემოთავაზებას რას ვინატრებდი გაზარმაცებული სტუდენტი? ამიტომ პასუხი მოკლე იყო - მინდა.

- მაშინ წავიდეთ მთაში, ალპინიადა ეწყობა.

- წავიდეთ.

იმ დროს საქართველოში მრავალრიცხოვანი ალპინიადა ტარდებოდა და მიმართული იყო ახალგაზრდების ფართო მასების მთამსვლელობაში ჩასართავად. მონაწილეთა რიცხვი 100-120 კაცს აღწევდა.

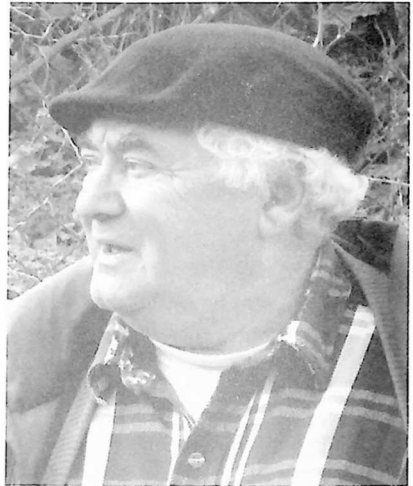
მართალია, ყველა აღარ აგრძელებდა მთაში სიარულს და მთამსვლელობას ერთეულები შემორჩებოდნენ ხოლმე, მაგრამ თვით ღონისძიება იყო საეხებით გამართლებული, რადგან ახალგაზრდას ეძლეოდა საშუალება, ცხოვრებაში ერთხელ მაინც ზიარებოდა იმ მშვენიერ განცდას, რომელსაც მწვერვალზე ასვლა ჰქვია. გარდა ამისა, მწვერვალი და საერთოდ, მთა, ძალზე აახლოვებს ადამიანებს. მე და ჩემი მეგობრები, რომლებიც მაშინ ერთად ავედით მწვე. ყუროზე (4200 მ., ყაზბეგის რაიონი). დღემდე დაერჩით მეგობრებად.

ასვლის შემდეგ მივიღე ალპინისტური ნათლობა, გავხდი „ალპინიზმის პირველი საფეხურის ნიშნოსანი“ და მას შემდეგ ნახევარ საუკუნეზე მეტია ჩემი ცხოვრება ამ საქმესთანაა დაკავშირებული.

ზემოხსენებულ ალპინიადაზე გამოჩნდა რამდენიმე ადამიანი, რომლებიც გაერთიანდნენ პოლიტექნიკური ინსტიტუტის მთამსვლურ სექციაში და შემდეგ ალპინისტურ ბანაკებში იმალბედნენ კვალიფიკაციას. აღსანიშნავია, რომ მაშინ ალპინიზმში საფეხურებრივი მომზადება არსებობდა, რომელიც მთამსვლელის კვალიფიკაციის ასამაღლებლად ასვლის თანდათანობით გართულების პრინციპს გულისხმობდა, ეს კი სპორტული მომზადების საფუძვლიან გარანტიას იძლეოდა.

ასეთ პირობებში ჩვენ სხვადასხვა ალპინისტურ ღონისძიებებში მონაწილეობით ვიმალბედით ოსტატობას. ამ ეტაპზე ჩვენთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი იყო 1961 წელს უშბაზე ასვლა ალიომა ჯაფარიძის გზით და შემდეგ ჩრიდლო უშბის ტრავერსი. ასვლის ხელმძღვანელი გახლდათ მესანიშნავი პიროვნება, მთამსვლელი და ფოტოხელოვანი გურამ თიკანაძე. მის ჯგუფში ვიყავით გივი ქართველიშვილი, ლევან ჯაფარიძე, ბესო და ნუგზარ ბაქრაძეები და ამ სტრიქონების ავტორი.

ეს ასვლა უბედნიერესი იყო ჩემს ცხოვრებაში. მას შემდეგ გაცილებით რთული გზებით მივლია სხვადასხვა მწვერვალზე, მაგრამ უშბის დალაშქრის ემოციას ვერც ერთი ასვლა ვერ შეედრება. ეს განაპირობებს უშბის ლეგენდებმა - ჯაფარიძეების დიდი მთამსვლური ოჯახის ბრწყინვალე გამარჯვებებმა და აპაჯდროულად, დიდმა ტკივილმა (ალიომა ჯაფარიძე უშბაზე დაიღუპა). ასეთ თუ ისე, უშბის ტრავერსის შემდეგ ვიგრძენი, რომ უფლება მაქვს თავი მთამსვლელად ჩათვალო.

ჩენი მეგობრობა სულ უფრო და უფრო ღრმავდებოდა, კვალიფიკაციასაც ვიმადლებდით და ერთიან ჯგუფად ვკალიბრდებოდით.

1961-1969 წლები, ქართული ალბინიზმისა და მისი ქომაგებისათვის ერთ-ერთი ყველაზე მძიმე აღმოჩნდა: ამ პერიოდში დაიღუპა ჩენი რამდენიმე სახელოვანი, მე ვიტყვი უმაღლესი პროფესიონალიზმის ახალგაზრდა მთამსვლელი, რამაც დიდი დიდი დასვა ჩვენს მთამსვლელობას. ამის გამო საკმაოდ ჩამოვრჩით საკავშირო დონეს. მაშინ საბჭოთა კავშირის სხვა რესპუბლიკების მთამსვლელები უკვე საკმაოდ ხშირად დადიოდნენ მე-რ კატეგორიის ხირთულის მარშრუტებზე, საქართველოში კი ასეთი დონის არც ერთი ასევე არ განხორციელებულა.

სწორედ ამ დიდი ჩავარდნის პირობებში, 1971 წელს ჩენი მეგობრები, ჩენი მომავალი გუნდის უცვლელი წევრები: რომან გიუტაშვილი, თამაზ ბაქანიძე და ტარიელ ლუკაშვილი ავიდნენ მწვ. ჩაინზე ე.წ. „რომბის“ გავლით (მე-რ კ.ს.). ეს ასევე იყო გარდევვა, რომელმაც მაღალი კვალიფიკაციის გუნდის ჩამოყალიბების წინაპირობა შექმნა.

ასეთ რთულ ვითარებაში გვივი ქართველიშვილმა ითავა მაღალი კვალიფიკაციის გუნდის შექმნა. ჩვეული სიდინჯით, მოთმინებით, ორგანიზატორული ნიჭის წყალობით და თუ გნებავთ, დიპლომატიური უნარით, შემოიკრიბა მთამსვლელი მეგობრები და თავისი განწყობა თანდათანობით გუნდის წევრებსაც გადასდო. უნდა აღინიშნოს, რომ ეს საკმაოდ განსხვავებული ხასიათის ხალხი იყო. საერთო ჰქონდათ ერთი - მთის სიყვარული. რასაკვირველია, ეს გრძნობა მთავარია, მაგრამ ტემპერამენტი, ცხოვრების წესი და სხვა მრავალი ფაქტორი ანგარიშგასაწვეია ქმედით, მონოლითური გუნდის ჩამოსაყალიბებლად. გვიემ ამ ამოცანას შესანიშნავად გაართვა თავი და გუნდის თავკაცი გახდა.

დაიკვმა მე-რ კატეგორიის მარშრუტებზე რამდენიმე ასევე ორი წლის განმავლობაში. ამისთვის შეირჩა სამხრეთ უშბის დასავლეთის და მწვ. ბოლზონის სამხრეთ-დასავლეთის კედლები. ორივე ასევე (ექსპედიციის და ასვლის ხელმძღვანელი გვივი ქართველიშვილი) წარმატებით შესრულდა 1974 და 1975 წლებში. ამრიგად, ჩენი გუნდის ყველა წევრს აქტივში უკვე აღმოაჩნდა ერთიან სამამდე მე-რ კ.ს. მარშრუტის გამოცდილება.

ჩენი ღრმა რწმენით, ყველა ობიექტური მონაცემის გათვალისწინებით, დადგა დრო, როცა უნდა გაგვევლო „საკუთარი“ ექვსიანი, რასაკვირველია, სსრკ ჩემპიონატის ჩარჩოში,

შეღა რ კაციანი ჯგუფი: დიმიტრი შარაშინიძე (ასვლის ხელმძღვანელი), გვივი ქართველიშვილი (ექსპედიციის უფროსი, გუნდის მწვრთნელი), თამაზ ბაქანიძე, გვივი ზუმბაძე, ტარიელ ლუკაშვილი, მურად ჭიჭინაძე.

ნებისმიერ სფეროში ასევე, ახალი სუბიექტის გამოჩენას თან სდევს ძველის წინააღმდეგობა. სამწუხაროდ, ჩვენ მიმართაც ასე მოხდა.

გადავლახეთ რა „წყალქვეშა დინებები“, ექსპედიცია 1976 წ. გვივი ქართველიშვილის ხელმძღვანელობით გაემგზავრა ტიან-შანზე. განაცხადი გაკეთდა ტექნიკური ასვლების კლასში. ობიექტი გახლდათ ამ მთიან სისტემაში მდებარე მწვ. ჯიგიტის (5170) ჩრდილოეთი კედელი.

ეს მწვერვალი აღმართულია ისიკ-ყულის ტბიდან დაახლოებით 40 კილომეტრზე, კოკ-ბორის უღამაზეს ხეობაში. თავისი ადგილმდებარეობისა და უზარმაზარ ტბასთან სიახლოვის გამო, მწვ. ჯიგიტის მიკროკლიმატი მკვეთრად განსხვავდება ამ რაიონის სხვა მწვერვალების კლიმატისაგან.

საქმე ის გახლავთ, რომ ისიკ-ყულის ტბა კონტინენტური ჰაერის საკმაოდ ცხელ რაიონშია. ამიტომ მისი ზედაპირიდან დღის განმავლობაში წყლის აორთქლება ერთობ ინტენსიურია. საღამოს და ღამით, ტემპერატურის მკვეთრი დაცემის გამო, ტენიანი ჰაერი ახლომდებარე მაღალმთიან რაიონში იწვევს ინტენსიურ თოვას. ამ პროცესს როგორც წესი, თან სდევს ძლიერი ქარი. ქარის სათარეშო კი უპირველესად რაიონის უმაღლესი მწვერვალები - ჯიგიტის (5170 მ) და კარაკოლია (5250 მ).

ასვლის დროს რეალურად შექმნილმა უაშინლობამ ყველა მოლოდინს გადააჭარბა, მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ ეს ყველაფერი წინასწარ გგქონდა გათვალისწინებული.

მთელი ასვლის განმავლობაში მზე არ გამოსულა. ყოველი დღის მეორე ნახევარში, დაახლო-

ბით პირველ-ორ საათზე. იწყებოდა თოვა ძლიერი ქარი. მოძრაობა შეუძლებელი ხდებოდა. ჩენი მოძრაობის ხანგრძლივობა დღეში რამდენიმე საათით განისაზღვრებოდა. ამ დროს ქვევით, საბაზო ბანაკში, განუწყვეტლივ წვიმდა. ამინდის თვალსაზრისით ისეთი რთული ვითარება შეიქმნა, რომ ჩემპიონატის მსაჯმა და საკავშირო ფედერაციის წარმომადგენელმა ამ ხეობაში მოსკოვთან შეთანხმებით უპრეტენდენტო ნაიჯი გადადგეს – რაციის საშუალებით უკან ჩასვლა შემოგეთავაზეს, ამინდის გამოსვლის შემდეგ კი მარშრუტზე დაბრუნების გარანტიაც მოგვეცეს (რაც ჩემპიონატის დებულებით აკრძალული იყო). მე დღესაც მაღლობელი ვარ ამ შემოთავაზებისა, რადგან იგი ჩვენს უსაფრთხოებაზე ზრუნვით იყო განპირობებული.

ხანმოკლე თათბირის შემდეგ, საკუთარ ძალებში დარწმუნებულებმა, უარი ვთქვით შემოთავაზებაზე და განვაგრძეთ ასვლა.

ეს ყველაფერი მოხდა ასვლის დაწყებიდან მეოთხე დღეს. ჩვენ ვერ წარმოვიდგენდით, რომ კიდევ ათ დღეს გაგრძელდებოდა ეს საშინელი ამინდი. მთელი 14 დღის განმავლობაში ვერც ერთხელ ვერ დავედით კარავი. გვეძინა, თუ ამას ძილი შეიძლება დაარქვა, ცალ-ცალკე ან ორ-ორს ერთად ჩამომხსნდრებს. რასაკვირველია, კლდეზე თოკით მიბმულებს. ამავე წლის დეკემბერში, მოსკოვში მოეწყო ვეტერან ალპინისტთა შეკრება, სადაც ერთ-ერთმა გამომსვლელმა განაცხადა: „საბჭოთა ალპინიზმის ისტორიაში ჯერ არ ყოფილა ასეთ რთულ მეტეოროლოგიურ პირობებში ასვლა“. ამასვე წერდა 1976 წლის 10 დეკემბრის გაზეთი „იხვესტია“. მნიშვნელოვანი და საყურადღებო ის გახლავთ, რომ ეს ითქვა მოსკოვში, იმ მთამსვლელების მიერ, რომელთაც რა არ უნახავთ მთაში. ჩემთვის ეს შეფასება უფრო ძვირფასია, ვიდრე ჩემპიონის ოქროს მედალი, რომელიც ამ ასვლისათვის მივიღეთ.

14 დღის შემდეგ, გვიან ღამით მივალწიეთ თოვლიან ქედს და ამ ხნის განმავლობაში პირველად შევძელით კარვის დადგმა. კედელი ფაქტობრივად გავლილი იყო და თუმცა უამინდობა გრძელდებოდა, კარავში შეუწყულებს ეს უკვე აღარ ვეანაღვლებდა. გვიანობამდე ისმოდა გოგი ზუმბაძის წკრილა ხმა - „შარშან უფრო საშინელი, ცივი ქარი ქროდა, მაგრამ მაშინ ჩემთან იყავ, სულ არ მეშინოდა“... ყველა მღეროდა, კარავში აუწერელი სიხარული სუფევდა.

მეორე დღეს, ე.ი. ასვლიდან მეთხუთმეტე დღეს, 7 აგვისტოს გამოიძარა. თითქოს ბუნებამაც დაგვაჯილდოვა სიმტკიცისათვის. ცაზე ღრუბლის ერთი ნაგლეჯიც კი არ იყო და ჩვენს თვალწინ ტიან-შანის შესანიშნავი პანორამა გადიამლა. წყნარად გამოვედით კარივიდან და საკმაოდ იოლი ქედით დაახლოებით დილის 11 საათზე უკვე მწვერვალზე ვიყავით.

მინდა აღვნიშნო, რომ ჯგუფის უკვლევ ყველა წევრმა საკუთარი წვლილი შეიტანა ამ გამარჯვებაში, მაგრამ მაინც გამოყოფთ თამაზ ბაქანიძეს და გოგი ზუმბაძეს, რომელთაც განსაკუთრებული ოსტატობა გამოამჟღავნეს კედლის უაღრესად რთული მონაკვეთების დაძლევის დროს, რაც მათი უბადლო მეკლდეურობით იყო განპირობებული.

იმავე დღეს შედარებით ადვილი გზით ჩამოვედით ქვედა ბანაკში, სადაც გველოდებოდნენ დამხმარე ჯგუფის წევრები: ზაალ ქიქოძე, თამაზ შარაშენიძე, გია საჯაია, გია თარხნიშვილი და ექსპედიციის უფროსის მოადგილე თინგიზ ბერიშვილი. მოგვეფერნენ, დაგვაპურეს, მოგვასვენეს. დიდი მაღლობა მათ უამრავი „მავი“ საშუაოს შესრულებისთვის, ურომლისოდაც დიდ საქმეში გამარჯვება წარმოუდგენელია.

ჯივიტზე ასვლა და ჩემპიონის ოქროს მედლის მოპოვებამ, წმინდა ორგანიზაციული თვალსაზრისით, ბევრი პრობლემა მოუხსნა გუნდს. შეწყდა ჩვენ მიმართ „წყალქვეშა დინებები“, მნიშვნელოვნად გაიოლდა ექსპედიციების ჩასატარებლად საჭირო ფინანსების მოძიება, სპორტის ხელმძღვანელობის თვალში გაიზარდა გუნდის ავტორიტეტი და ა.შ.

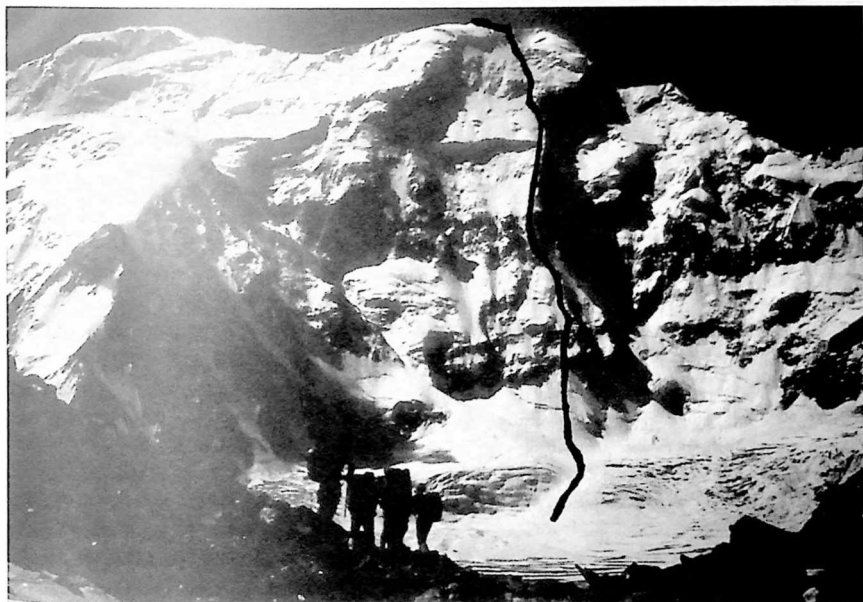
ყველაზე მნიშვნელოვანი კი მაინც ის იყო, რომ ჩვენ საბოლოოდ დავრწმუნდით საკუთარ ძალებში - გუნდს შეუძლია უმაღლესი სირთულეების დაძლევა.

ჩემი აზრით, ამ ასვლით დამთავრდა ჩვენი გუნდის მაღალი კლასის მთამსვლელთა გუნდად ჩამოყალიბების პროცესი.

დადგა 1977 წელი. გუნდი კვლავ მოემზადა ჩემპიონატისათვის. ძალების მოსინჯვა ამაჯერად

სასიმალო-ტექნიკურ კლასში გადავწყვეტით. შირჩა ობიექტი - ე. აბლაკოვის პიკის (6446 მ) ჩრდილოეთი კედელი. ეს მწვერვალი ცენტრალურ ჰამირში, პეტრე პირველის ქედზე მდებარეობს. დადგინდა მოიერიშე ჯგუფის შემადგენლობა: გივი ქართველიშვილი (ექსპედიციისა და ასკლის ხელმძღვანელი), დიმიტრი შარაშენიძე (გუნდის მწვრთნელი), თამაზ ბაქანიძე, რომან გიუტაშვილი, გოგი ზუმბაძე, ტარიელ ლუკაშვილი, ჯემალ ქელეხსაშვილი.

მარშრუტის ტექნიკურ სირთულეს სიმაღლის ფაქტორიც ემატებოდა. კედლის საეციფოკა - გაზრდილი ზეავსაშიშროებაა. ამიტომ ძალიან დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა მარშრუტის დაზვერვისას ზეავეების ჩამოსვლის ძირითადი სიბრტყეების განსაზღვრას. კედელი დღის განმავლობაში,

ე. აბლაკოვის პიკი

სხვადასხვა განათების პირობებში რამდენიმე მხრიდან დაიზვერა. საბოლოოდ შირჩა ყველაზე უზიფათო გზა. თუმცა საღდაც 6300 მ. სიმაღლეზე, ქედზე გასვლამდე, ჩვენ უნდა გავკველო ფრიალ უსიამოვნო ადგილი. ე.წ. „ძაბრის“ ყელი, სადაც თავს იყრიდა ზემოდან ჩამოვარდნილი კლდოვანი თუ თოვლ-ყინულოვანი ლოდნარი. საბედნიეროდ, ყველაფერი კარგად დამთავრდა, ამინდმაც ხელი შეგვიწყო და მე-7 დღეს უკვე მწვერვალზე ვიყავით. ასკლის დროს რაიმე ექსცესი არ მომხდარა. მარშრუტის სირთულიდან გამომდინარე (მე-ნ კ.ს.), იყო მხოლოდ დიდი ფიზიკური დატვირთვა. ჩემპიონატში მეორე ადგილი ავიღეთ და ამით კიდევ ერთხელ განვიმტკიცეთ ავტორიტეტი მთელი საბჭოთა კავშირის მასშტაბით. ყველა მთამსვლელი ჩვენს გუნდს უკვე ერთ-ერთ სერიოზულ კონკურენტად განიხილავდა საკავშირო ჩემპიონატებზე.

1978 წლის ჩემპიონატისათვის განაცხადი სამხრეთ-დასავლეთ ჰამირში მდებარე ტაჯიკეთის უნივერსიტეტის პიკის (6180 მ) აღმოსავლეთ კედელზე (სასიმალო-ტექნიკური კლასი) გავაკეთეთ.

კედელი ზუგვანდის მყინვარზე აღმართული და წარმოადგენს 1100 მეტრის სიმაღლის კლდეს, რომელაც მთავრდება 290 მ. უკუდაქანების მონაკვეთით. მარშრუტზე ძალიან ცოტა თოვლია,

მხოლოდ აქა-იქ ძეგს, რაც იმას ნიშნავს, რომ წყლის მოპოვება შეზღუდულია. ეს პრობლემა კი დამატებით თავსატეხს უქმნის მთამსვლელს. ერთადერთი დადებითი ამ რაიონში ასვლებისათვის ისაა, რომ იგი სტაბილური კარგი ამინდით ხასიათდება, რასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს წარმატებისათვის. ჯგუფი გივი ქართველიშვილის ხელმძღვანელობით მარშრუტზე გავიდა ზუგანდის მყინვარზე გაშლილი ბანაკიდან და ერთი დღის განმავლობაში მხოლოდ 100 მ. გაიარა. დაიგა კარავი. უკვე კარავში ეწეწობოდით ღამის სათევად, რომ დაიწყო ქვათაცვენა. როგორც შეგვეძლო, თავი კლდეს შევაფარეთ. მაგრამ ერთი პატარა ქვა მაინც მომხვდა და ფეხი მომტეხა. ამის შემდეგ შეწყდა ასვლა და ხელმოცარულები დაებრუნდით შინ. ასე დაამთავრა ჩვენთვის 1978 წლის ალპინისტური სეზონი.

1979 წელსაც იმავე ობიექტზე გავაკეთეთ განაცხადი. ძალიან მნიშვნელოვანი იყო გუნდის წინა წლის გამოცდილება. ერთი შეხედვით უმნიშვნელო ცოდნა კლდის ფაქტურის, მარშრუტის საკვანძო მონაკვეთების ახლოდან შეფასებისა და სხვა „წერილობების“ შესახებ, ტექტიკური გეგმის შედგენაში ძალიან დიდ როლს თამაშობს.

რაც მთავარია, 1979 წელს ჩვენთან გუნდში მოვიდა ირაკლი გელდიაშვილი, საბჭოთა კავშირისა და ალბათ არა მარტო საბჭოთა კავშირის მასშტაბით ერთ-ერთი უძლიერესი მეკლდეური და შესანიშნავი მთამსვლელი. ამ გარემოებამ თვისობრივად გააძლიერა ჩვენი გუნდი. სამსახურის გამო ვერ შევძელი სთანადოდ მომზადება და მართალი რომ ვთქვა, მარშრუტზე ჯგუფის გასვლაზე ვგრძობდი. რომ ჯგუფში მოხლებების კონკურენციას ვერ გუშობდები და როცა გივი ქართველიშვილმა მისთვის ჩვეული დელეკატურობით მითხრა, რომ შეუძლებელი იქნებოდა ჩემი დარჩენა, საბოლოოდ დაესვა წერტილი ამ ასვლაში ჩემს მონაწილეობას. რომ ვთქვა გული არ დამწყვეტა-მეთქი, ტყეული იქნება. შინაგანად ძალიან განვიცადე ეს ამბავი, მაგრამ ერთი წამითაც არ მიფიქრია, რაიმე წყენა გამომეხატა. ძალიან დიდი იყო დასახული ამოცანის მნიშვნელობა და პირადი სურვილის გამო ასვლის რისკი რომ გამეზარდა, სულმოკლეობა იქნებოდა ჩემი მხრიდან.

დადგინდა ჯგუფის შემადგენლობა: გივი ქართველიშვილი (ხელმძღვანელი), თამაზ ბაქანიძე, ირაკლი გელდიაშვილი, რომან გიულტაშვილი, ტარიელ ლუკაშვილი, მურად ჭიჭინაძე.

ჯგუფი სისხამ დილით გავიდა კედელზე ზუგანდის მყინვარიდან. წინ წავიდა კარგად „მეთამაშებელი“ სამეული თამაზ ბაქანიძე, ტარიელ ლუკაშვილი და მურად ჭიჭინაძე. მათ სწრაფად დაიკვირ თოკები და დაიწყო ეს შესანიშნავი ასვლა. ამინდი კარგი იყო. ქვევიდან მშვენივრად ჩანდა ჯგუფის მუშაობა. ბიჭები სინქრონულად, მეთანხმებულად მოქმედებდნენ და საქმეც სწრაფად მიიწვედა წინ. პირველ დღეს კედლის ძირიდან 100 მეტრი გაიარეს და დაახლოებით 5200 მ. სიმაღლეზე ავიდნენ. შემდეგი 4 დღის განმავლობაში ჯგუფი ჩვეულებრივი გრაფიკით ადიოდა. დიდი დახრის გამო, მთამსვლელები ძირითადად უზურგანთოდ მოძრაობდნენ, ზურგანთებს და სხვა ბარჯს თოკით ქაჩავდნენ. ყველაფერი ნორმალურად ვითარდებოდა, მაგრამ მაინც მოხდა მცირე კახუსი, რამაც შემდეგ მნიშვნელოვნად გაზარდა ასვლის სირთულე. ორ მონაწილეს, რომლებიც ზურგანთებს თოკით ზემოთ ეწეოდნენ, ერთმანეთთან მცირედი შეუთანხმებლობის გამო, გადმოუკარდათ ზურგანთა, რომელშიც ჯგუფის საჭურველის, პროდუქტისა და ბენზინის ნაწილი იყო. ამ გარემოებამ საგრძობლად შეამცირა პროდუქტებისა და ბენზინის რაოდენობა. საქმეს განსაკუთრებით ბენზინის დაკარგვა ართულებდა, რადგან ასეთ უთოვლო მარშრუტზე წყლის მოპოვების ერთადერთი საშუალება პრიმუსზე ყინულის გადნობაა. ეს ფაქტი კიდევ ერთხელ მეტყველებს იმაზე, რომ მთამსვლელს მწვერვალზე ასვლისას ყურადღების ოდნავი მოდუნების უფლებაც კი არა აქვს.

მიუხედავად ყველაფრისა, ჯგუფმა წარმატებით განაგრძო გზა და მიაღწა მარშრუტის ძირითად რთულ მონაკვეთს - გადმოქანებული კლდის დასაწყისს. ურთულესი 290 მეტრიანი მონაკვეთის გაულას გუნდი რვა (!) დღე მოუწადა. წინ უპირატესად ირაკლი გელდიაშვილი მუშაობდა. ქვევიდან კარგად ჩანდა რა ფანტასტიკურად გადიოდა ის რთულ მონაკვეთებს თავისუფალი ცოცვით, კიდებდა თოკებს, რომლის საშუალებითაც დანარჩენები ადიოდნენ ზევით. მეთოთხმეტე დღეს ჯგუფი ქედზე გავიდა და შუადღისას მწვერვალს მიაღწია. ჩვენი გუნდის პრაქტიკაში ჯერ არ ყოფილა ასეთი

დახრილობისა და გრძელი კედლის გავლა. ბიჭები საბაზო ბანაკში მორე დღეს, საღამო ხანს დაბრუნდნენ. ძალიან დაღლილები იყვნენ, საოცრად გამბადარნი, მაგრამ თვლები უბრწყინავდათ გამარჯვების სიხარულით.

შედეგი – ჩემპიონატში გამარჯვება, ოქროს მედლები და გუნდის „ეულაბაში“ შესაბამე „საკე-თარი“ მე-6 კატეგორიის სირთულის მარშრუტი.

1981 წელს ჩვენმა გუნდმა კიდევ ერთი ბრწყინვალე გამარჯვება იხივდა. ამ დროისათვის საკე-შირო ჩემპიონატის დებულებაში მნიშვნელოვანი ცვლილება შევიდა – 40 წელს გადაცილებულ მთამსვლელებს აეკრძალათ საკეშირო ჩემპიონატში მონაწილეობა. ამის გამო, ჯგუფი ერთდროულად დავტოვეთ გივი ქართველიშვილმა, თამაზ ბაქანიძემ, რომან გიუტაშვილმა და მე - დიმიტრი შარაშენიძემ, მაგრამ ჩვენი გუნდის სასახლოდ უნდა ითქვას, რომ ამ ცვლილებებისთვის ყველანი მზად აღმოვენდით.

ჯგუფიდან გასული მთამსვლელების ადგილი დაიკავეს ჩვენს ექსპედიციებში მომზადებულმა მთამსვლელებმა თამაზ შარაშენიძემ და ჯემალ ქელესხაშვილმა. მათ დამატა შესანიშნავი აღ-ქინისტი დევი თარხნიშვილი და ამით თაობათა ცვლამ გუნდში აბსოლუტურად უმტკივნეულოდ ჩაიარა.

1981 წელს, ჯგუფი უკვე ახალი შემადგენლობით გამოვიდა ჩემპიონატში.

ამჯერად ექსპედიცია მწვ. კიუკურტლუს (4646 მ) დასავლეთ კედელს მიადგა. ეს მწვერვალი დასავლეთ კავკასიონზე მდებარეობს და ფაქტიურად იალბუზის ქედს წარმოადგენს. ექსპედიციის უფროსი გახლდათ გივი ქართველიშვილი. მწვერთნელები – მე და რომან გიუტაშვილი, ასვლის ხელმძღვანელი - ტარიელ ლუკაშვილი.

ასვლის დეტალებზე ვერ ვილაპარაკებ, მაგრამ აღვნიშნავ, რომ ამ სიგრძისა (450 მ) და სა-შუალო დახრილობის (84°) ასეთი მონოლითურ-კლდოვანი მარშრუტი კავკასიონზე არავის ჰქონდა გაკლილი. (კედლის ვერტიკალურობაზე ის ფაქტიც მიუთითებს, რომ კედლის გაყლის შემდეგ, ზედ-მეტი თოკები რომ არ ეტარებინათ. ბიჭებმა ისინი დაბლა გადმოყარეს და რაოდენ საკვირველიც უნდა იყოს, კედლის შეუხებლად მის ძირში დაეცნენ).

ჯგუფი ტარიელ ლუკაშვილის (ხელმძღვანელი), ირაკლი გელდიასვილის, დევი თარხნიშვილის, მურად გივინაძის, ჯემალ ქელესხაშვილის შემადგენლობით გავიდა საბაზო ბანაკიდან და ათ დღეში მიადწია მწვერვალს. ამ გზაზე მათ შეხვდათ უამრავი უკუდახრის მონაკეფი, ე.წ. „ბუზარი“ და სხვა ურთულესი რელიეფი. ასვლის მთელ გზაზე არსად იყო საკარვე ადგილი, ამიტომ დამეს კლდეზე თოკით მიბმულნი აღპინისტურ ჰამაკებში ათევენენ. ძალიან ცივი კედელია, დღლით მზე მხოლოდ 12 საათისათვის თუ მიადგებოდა.

საოცარი სუბიექტურობა გამოიჩინა მაშინ საკეშირო მსაჯეთა კოლეგიამ, როცა ამ ასვლას მე-ორე ადგილი და ვერცხლის მედალი მიანიჭა. რასაკვირველია, მარშრუტი მე-6 კ.ს. შუფასდა, მაგრამ საკეშირო ფიურში თავისი „პირუთნელი და ობიექტური შუფასებით“ ჯგუფს ოქროს მედლები დაკარგვინა, რომლებიც მას უცილობლად ეკუთვნოდა.

განმარტავ, რომ მე-6 კატეგორიის სირთულის მარშრუტები, კლასიფიკაციების გადაფასების მხრივ, უფრო დაბალი სირთულის მარშრუტებისგან განსხვავებით, სხვაგვარ, სპეციფიკურ მდგო-მარეობაში არიან. კერძოდ, როდესაც რომელიმე ჯგუფი პირველი გაივლის მარშრუტს და მას მე-6 კატეგორიის მიანიჭებენ, ეს სულაც არ ნიშნავს, რომ შემდეგი ამსვლელებისათვისაც იგი აუცილე-ბლად მე-6 კატეგორიის მწვერვალად ჩათვლება. საკმარისია, ეს მარშრუტი რამდენიმე ჯგუფმა გაიაროს, რომ მას ჩამოაფასებენ მე-5 კატეგორიამდე. ასეთი ბუდი ეწია კავკასიონზე ბევრ ცნობილ მარშრუტს, როგორცაა ჩათინის ე.წ. „რომბი“, უშბის „სარკე“, უშბის დასავლეთი კედელი, მწ. ნახ-არი და სხვ.

ჩვენი გუნდის მიერ გავლილი კიუკურტლუს დასავლეთი კედელი დღესაც, 28 წლის შემდეგ, არ ჩამოაფასებულა და ის ერთადერთი მე-6 კ.ს. მარშრუტია მთელ კავკასიონზე. რასაკვირველია, ეს ფაქტი ყველა მედალზე ძვირფასია. ამ მარშრუტს „ქართველების გზა“ ჰქვია და ეს ძალიან ზემოაყვება.

დაბოლოს. მინდა კვლავ აღვნიშნო ირაკლი გელდიაშვილის დიდი ოსტატობა, რომელმაც გადამწვეტი როლი შეასრულა ამ გამარჯვებაში.

1982 წელს ჩვენმა გუნდმა მწვ. დავით აღმაშენებლის ჩრდილოეთი კედლის გავლით კვლავ ასახულა ქართული ალპინიზმი. საკავშირო პირველობაზე გუნდმა (ექსპედიციის ხელმძღვანელი გივი ქართველიშვილი), რომლის შემადგენლობაში იყვნენ: ტ. ლუკაშვილი (ხელმძღვანელი), ი. გელდიაშვილი, დ. თარხნიშვილი, მ. ჭიჭინაძე, ჯ. ქელესხაშვილი, თ. შარაშენიძე, მეორე ადგილი დაიკავა და ვერცხლის მედალი მოიპოვა.

1983 წელს „ხანდაზმულობის“ გამო უკვე ტარიელ ლუკაშვილს მოუხდა გუნდის დატოვება და ასევე ხელმძღვანელობა ირაკლი გელდიაშვილს გადაეცა.

ჩვენ ყველამ თბილისში დარჩენილებმა, გზა დაველოცეთ ექსპედიციას სამხრეთ-დასავლეთ პამირში მწვერვალ „6100“-ზე (ექსპედიციის ხელმძღვანელი რომან გიუტაშვილი).

მოიერიშე ჯგუფში შევიდნენ: ი. გელდიაშვილი, დ. თარხნიშვილი, მ. ჭიჭინაძე, თ. შარაშენიძე, ჯ. ქელესხაშვილი. ეს ექსპედიცია მწ. „6100“-ზე წარმატებული ასვლით დაგვირგვინდა. საკავშირო ჩემპიონატში გუნდმა დაიკავა საპატიო მე-3 ადგილი და ბრინჯაოს მედალი დაიმსახურა.

ამრიგად, თუ შევფასებთ ჩვენი გუნდის მონაწილეობას საკავშირო ჩემპიონატებში 1976-83 წლებში, დავინახავთ, რომ გუნდმა დაიკავა ორი პირველი, 3 მეორე და 1 მესამე ადგილი, რითაც მნიშვნელოვანი კვალი დატოვა ქართულ ალპინიზმში.

დღესდღეობით მწ. ჯიგიტის ჩრდილოეთი კედელი ტიან-შანზე და კიუკურტლუს დასავლეთი კედელი კავკასიონზე, მე-ნ კ. ს. მარშრუტებია და „ქართველების გზის“ სახელწოდებითაა ცნობილი, რომლებიც მკაფიოდ წარმოაჩენენ ქართული ალპინიზმის სიმამლეს იმ წლებში.

ჩემთვის და ჩემი მეგობრებისთვის საბედისწერო აღმოჩნდა 1984 წელი. თებერვალში, უშმაზე ზამთრის ასვლის დროს, ზეაეის ჩამოწოლის გამო, დაიღუპა ჩვენი ექვსი მეგობარი, საქართველოს ალპინიზმის იმედი და საყრდენი ირაკლი გელდიაშვილი, გოგი ზუმბაძე, დევი თარხნიშვილი, მურად ჭიჭინაძე, დავით კობახიძე და ვია ტუშური.

ჩემთვის ძალიან მწელია ამ ტრაგედიაზე საუბარი და ამიტომ ექსპედიციის საქმიანობაზე, რომლის ხელმძღვანელიც მე გახლდით, მოკლედ ვიტყვი.

უშმაზე და ისიც ზამთარში ასვლა ყველა მთამსვლელის ოცნებაა. ამიტომ, ერთ-ერთი შეხვედრის დროს, ჩემი სურვილი - გაბრეულ ხერგიანის გზით ავსუღიყავით უშმაზე, გავაცანი რომან გიუტაშვილს და დევი თარხნიშვილს, იდეა მათაც მოეწონათ.

დევი დაუკავშირდა გოგი ზუმბაძეს, მე - თამაზ ბაქანიძეს. ორივე დაგვთანხმდა. ამ დროს ირაკლი გელდიაშვილი და მურად ჭიჭინაძე შეკრებაზე იყვნენ ჩრდილოეთ კავკასიაში, სადაც წარმატებით შეასრულეს ზამთრის ასვლა ცენტრალურ მხელდაზე ჩრდილოეთის კედლით. მათი ჩამოსვლის შემდეგ, საბოლოოდ ჩამოყვალბდით, დაგვემატა კიდევ რამდენიმე ახალგაზრდა მთამსვლელი და თებერვლის დასაწყისში გავემგზავრეთ სვანეთში. დავბანაკდით სოფელ მაზერში გივი წერეთლიანის სახლში.

ამის შემდეგ, ორ დღეში ავედით გულის მყინვარის მისადგომებთან, სოფლის ფერმაში. ვეჭონდა საყარჯოშო გასვლები. მათ შორის მწვ. გულის მიმართულებითაც. ავედით დაახლოებით 3200 მეტრამდე და უკან დაებრუნდით. ჩამოყვალბდა ორი ჯგუფი, პირველი: ირაკლი გელდიაშვილი (ხელმძღვანელი), დევი თარხნიშვილი, გოგი ზუმბაძე, მურად ჭიჭინაძე, დავით კობახიძე, ვია ტუშური და მეორე: რომან გიუტაშვილი (ხელმძღვანელი), დიმიტრი შარაშენიძე, თამაზ ბაქანიძე, თამაზ შარაშენიძე და ჯემალ ქელესხაშვილი.

ერთობლივად შეუმავდა ასვლის ტაქტიკა. გადაწყდა ჯგუფების მარშრუტზე გასვლა ერთი დღის განსხვავებით, რათა საჭიროების შემთხვევაში, სწრაფად გავვეწვია ერთმანეთისათვის დახმარება.

პირველი ჯგუფი მწვერვალისაკენ გავიდა 21 თებერვალს. 22-ში მიეყვით მეორე ჯგუფი. ამინდი კარგი იყო, ზამთრის პირობებისთვის კი ასვლის ტემპი - ნორმალური. პირველი ჯგუფი მწვერვალზე 26 თებერვალს ავიდა. ჩვენი ჯგუფი მას ფეხდაფეხ მისდევდა. როდესაც ისინი მწვერ-

კლიდან ჩამოდიოდნენ, ჩვენ უკვე გაბრიელის კედლის თავზე ვიყავით შერყეული ღამის სათვეად. შეხვედრა უაღრესად გულთბილი იყო. უკვე დაღამებულზე ისინი დამეზინნ კედლის ძირში. მეორე დღეს ჩვენი ჯგუფი მწვერვალისკენ გავიდა. 27 თებერვალს, დაახლოებით დღის ორ საათზე მერაღმა შემომძახა კედლის ძირიდან, რომ წაიწვედნენ წინ ქვედა ღამის სათვეამდე. ჩვენ ზევით განვაგრძეთ გზა. ამასობაში ამინდი მკვეთრად გაუარესდა, დილიდანვე დაიწყო ინტენსიური თოვა. ზამთარში სულ სხვაა მთაში უამინდობა, იგი გაცილებით მკაცრია ვიდრე ზაფხულში. ამიტომ ჩვენი ასკლის ტემპი შემცირდა და 27-ში ქედზე დაბანაკება მოვიხილა მწვერვალთან 100 მეტრის ქვევით. 28-ში ჯგუფი უჩემოდ ავიდა მწვერვალზე. მე ვერ წავიდა, რადგან წინა დღით მსუბუქად მივიყინე ხელის თითები. დაეწვეთ დაშვება. საღამოს უკვე კარავში ვიყავით შესულები, როცა ომარ ერქოშიშვილმა გვამცნო საზარელი ამბავი: - მთელი ჯგუფი დაიღუპა, ისინი ზეგამა დაიტანაო. ალბათ გასაგებია რა დღეში ჩაცევიდით. მეორე დღეს სწრაფად დაეწვეთ დაშვება. ზეგასამიშრობა კვლავ არსებობდა, უშინ კლდეებზე სხვადასხვა ადგილზე რამდენჯერმე ისევ ჩამოვიდა ზეგავი, მაგრამ საბედნიეროდ ჩვენ არ შეგვეხო. 2 მარტს ჩვენი ჯგუფი გულის მყინვარზე დაეშვა.

შეიძრა მთელი საკარტოველო. უამრავი მამული ჩამოვიდა თბილისიდან და ქუთაისიდან. მთელი სანეთი ფეხზე დადგა.

ასეთი ტრაგიკული ფინალი ჰქონდა ამ უნიკალურ ასკლას, რომელიც ჩვენი ექსპედიციის ორივე ჯგუფის მიერ განხორციელდა.

ქართულმა ალპინიზმმა აუნაზღაურებელი დანაკლისი განიცადა. თითქოს მას დედაბოძი გამოვეცალა, ჩვენ კი, მეგობრებს, სამუდამოდ დაგვრჩა შეუხორცებელი იარა.

ამ ტრაგედიის შემდეგ, მე აღარ წავსულვარ მთაში. ჩემში რაღაც შეუცხებელმა სიცილიელმა დაისადგურა. თუმცა 1987 წელს მაინც გამიწია გულმა და მყინვარწვერზე ავიდი. უნაგირადან მწვერვალისკენ მე და გივი გიგაური გავედით. გივი სწრაფად ავიდა მწვერვალზე და ასევე სწრაფად დატოვა იქაურები. მე მარტო აღმოვჩნდი იქ და ყველაფერი ეს სიმბოლურად მენიშნა.

გაზეხედე მწვერვალ ყუროს, რომელიც მყინვარწვერიდან თხუთმეტრიოდ კილომეტრითაა დაცილებული. კალეიდოსკოპური სისწრაფით გაიბნინა ჩემს თვალწინ მთაში გატარებულმა 31-მა წელიწადმა. სად არ ეყოფილვარ: პამირში, ტიან-შანში, ალპებში და არ მეგონა, რომ ასე უცნაურად დამთავრდებოდა ჩემი ალპინისტური მოღვაწეობა - ყურო ჩემი პირველი მწვერვალი იყო, მყინვარწვერი კი - უკანასკნელი.

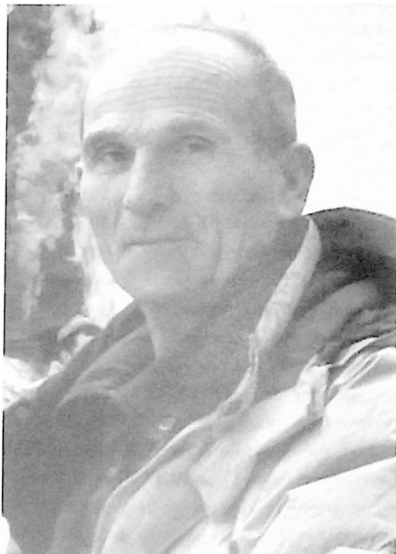
მადლობას ვუხდით ყველას, ვინც ჩემს გვერდით იყო მთაში, ვისთან ერთადაც ვსტუმრობდი მწვერვალებს. განსაკუთრებით მინდა გამოვყო ექსპედიციის ხელმძღვანელის უცვლელი მოადგილე თენგიზ ბერიშვილი და დამხმარე ჯგუფის წევრები, რომლებიც თვითონ ხშირად არ აღიოდნენ მწვერვალზე, მაგრამ თავიანთი საქმიანობითა და თავდაუზოგავი შრომით ფასდაუღებელი წვლილი შექმნიდათ ექსპედიციის წარმატებაში.

აი, ისინიც: ზაალ ქიქოძე, თამაზ შარაშენიძე, ვია საჯაია, დევი თარხნიშვილი, ვეზელ ქელესსაშვილი, ვახტანგ კოლხიდაშვილი, კოკა ჯავახია. აგრეთვე ჩვენი ექსპედიციის ექიმები - რეზო ჩანტლაძე, რამაზ შენგელია და ზურა ასტახიშვილი. გმადლობთ მეგობრები! (2007 წლის აუდიოჩანაწერი).

თამაზ შარაშენიძე

არ მინდა 8000-იანის გარეშე დარჩე

ჩემთვის ყველაზე საპატიო ტიტული რომელიც მაქვს „თოვლის ჯიქის“ წოდებაა, რომელიც ერთ-ერთ პირველს მომენიჭა რომან გიუტაშვილთან და აფი გიგანთან ერთად. იგი მთამსვლელს ენიჭებოდა ხუთ შვილიათსაიან მწვერვალზე ასვლისათვის. მსურს ჩემმა საზოგადოებამ იცოდეს, რომ პირველი ქართველი მთამსვლელი, რომელსაც „თოვლის ჯიქის“ წოდება მიენიჭა, ყირგიზეთში მცხოვრები შესანიშნავი ინჟინერი, იქ ცნობილი და დაფასებული კაცი ლევან ალიბეგაშვილია, რომელსაც ყირგიზეთში ჩასულები აუცილებლად მოვინახულებთ ხოლმე და დღემდე მასთან ახლო ურთიერთობა გვაქვს.

მთამსვლელობაში მოსვლას ვუმაღლი ომარ ერქომაიშვილს, რომლის დახმარებითაც პირველად მოვხვედი ალპინიზადაზე და ხდის ხეობაში, მწვერვალ გორზე ავედი. შემდეგ, საერთოდ, ყველა მთამსვლელისათვის, და, ბუნებრივია, ჩემთვისაც ძალიან დიდი ბედნიერება და პატივი იყო ცნობილი ქართველი მთამსვლელის გივი ქართველიშვილის გუნდში მოხვედრა. აქედან მოყოლებული, მთელი ჩემი ცხოვრება გივი ქართველიშვილის ჯგუფთან და იმ ხალხთანაა დაკავშირებული, რომელთანაც გავიზარდე: ჩემი ბიძაშვილი დიმიტრი შარაშენიძე, თამაზ ბაქანიძე, რომან გიუტაშვილი, ტარიელ ლუკაშვილი, ცხონებულები: გოგი ზუმბაძე, დევი თარხნიშვილი, ირაკლი გელდიაშვილი.

პირველ რთულ მწვერვალზე რომ ავედი, პირველი ტრავმაც მაშინ მივიღე. აილაშის მე-4 კატეგორიის სირთულის მარშრუტიდან დაბრუნებულმა ფეხი მოვიტეხე და ერთი წლით გამოვეთთიმე მთამსვლელობას.

ვთვლი, რომ 1976 წლიდან მოყოლებული, ჩემი გუნდის მიერ 8 წლის განმავლობაში მოპოვებული ექვსივე მედლის აღებაში გარკვეული წვლილი მეც მაქვს, ხოლო ბოლო ორი მედალი ჩემი მონაწილეობით არის მოპოვებული. 1983 წლის შემდეგ ქართველებს მედალი კი არა, საკავშირო ჩემპიონატში მონაწილეობაც აღარ მიუღიათ. ამის ძირითადი მიზეზი ის ტრავმედა იყო, რომელიც 1984 წელს დატრიალდა უშაზზე. ფაქტობრივად, მთამსვლელების ძირითადი ბირთვი დაეკარგეთ. ამ გარემოებამ ბევრით დაგვწია უკან.

1991 წელი ხევაერიელი აღმოჩნდა ჩემთვის, სამი 7000-იანი მწვერვალი დავლაშქრე – „პობედა“, კორჟენეცკაისა და ლენინის პიკები.

ჯუმბერ ბეძმარიაშვილის, თეიმურაზ კუხიანიძისა და ილიკო გაბლიანის დალუპვის შემდეგ „პობედაზე“ ასასვლელად და ილიკოს ნეშტის ჩამოსატანად ქართველების ექსპედიცია 1966 წელს ჩავიდა ინოლჩეკის მყინვარზე, მაგრამ რუსების ჯგუფს კაცი დაეღუპა და ქართველების ჯგუფი მიხეილ ხერგიანის ხელმძღვანელობით სამაშველო სამუშაოებზე გადაერთო. ეს მთის დაუწერელი კანონია, შენ რა გვემაც არ უნდა გქონდეს, ყველაფერს თავი უნდა მიანებო და გაჭირვებაში ჩავარდნილ ადამიანს მიეხმარო. ქართველი მთამსვლელები ასეც მოიქცნენ, მაგრამ „პობედაზე“ განმეორებითი იერიში უამინდობისა და დროის ამოწურვის გამო ვეღარ შეძლეს. მას შემდეგ აღარავის უცდია ილიკოს ჩამოსვენება.

1993 წელს, ცნობილი მთამსვლელის, პირველი ქართველი ევრესტელის რომან გიუტაშვილის ხელმძღვანელობით, მე და აფი გიგანი წავედით „პობედაზე“ ასასვლელად. გავემართლა, რომ

გადაბულად ათი დღე კარგი ამინდი იყო. „აობედაზე“ ეს იშვიათობაა. აველით, ენახეთ ილიკო სადაცაა დასვენებული, მაგრამ ჩვენი – სამი კაცის შესაძლებლობა არ კმაროდა ილიკოს ნეშტის ჩამოსვენებისათვის, ამ საქმეს 10-15 კაცი მაინც სჭირდება, რადგან 7100 მეტრის სიმაღლეზეა საბუშარი. მეორედ ჯგუფი ბენო ქაშაკაშვილის ხელმძღვანელობით 1997 წელს გავიდა „აობედაზე“. მეც მოხვედი ამ ჯგუფში, მაშინ ფილმიც გადავიღეთ. ილიკო გაბლანი ისევია შენახული, როგორც დაკრძალეს. 1998 წელს ვფიქრობდით ჩამოსვენებას, მაგრამ, სამწუხაროდ თუ საბედნიეროდ, ჭირისუფლებმა უარი თქვეს და ილიკო დღესაც იქ განისვენებს.

1993 და 1996 წლებში სოლო ასევე მაქვს ტიან-შანში, იმავე რაიონში მდებარე მწვერვალ ხან-თენგრიზე. ამერიკაში, ალასკაზე, ჩემს მეგობარ აეთო ცინცაქსთან ერთად ავედი მწვერვალ მაკ-კინლიზე. უამინდობის გამო სუთი დღე ვიყავით 5200 მეტრზე, კარვიდან ვერ გამოვდიოდით. ორი დღე გერჩებოდა, თუ მწვერვალზე ვერ ავიდოდით. ხელმოცარულები უნდა დაებრუნებულიყავით. მაგრამ გაიხსნა თუ არა ცა, მე და აეთო წავედით. რომ გაიგეს, ქართველები გავიდნენო, სხვებიც გამოგვეყენენ და მწვერვალისაკენ მიმავალ მთამსვლელთა ჯაჭვი გაკეთდა. კარგი ექსპედიცია იყო. იქ ყოფნა მთელი ცხოვრების მანძილზე ძალიან ლამაზად დამამახსოვრდება.

თამამად შემიძლია ვთქვა, რომ ჩემი ასაკის ქართველი მთამსვლელი თითქმის აღარაინ დალის მთაში. მაგრამ ვერ მოხვედი ჰიმალაიში, კატმანდუში. ვერ შევედი ევერესტისკენ. 2006 და 2007 წლებში ჩემს მეწყვილე აეთო ცინცაქსთან ერთად პაკისტანში ვიყავი. პირველ წელიწადს მწვერვალ გასერბრემ 1-ზე 7800 მეტრიდან მოეჭრილდით ცული ამინდის გამო. შარშანაც, ისევ ცული ამინდისა და იმის გამო, რომ გერმანელების ექსპედიცია მსხვერპლი დამთავრდა, იმავე მწვერვალიდან უკან გამოვბრუნდით. ასე რომ, ჯერჯერობით 8-ათასიანის გარეშე ვარ დარჩენილი, მაგრამ იმედს არ ვკარგავ. ფორმაში ვარ. ენახთ.

მწკ დავით აღმაშენებელი

50 წლის რომ გაეხდი. მყინვარწვერზე მარტო ასვლის სურვილი მქონდა. ქალაქიდანაც მარტო წავედი. ავედი მეტროსადგურში. იქ ახალგაზრდა ბიჭები დამხედნენ, შემომთავაზეს ერთად წასვლა, უარი ეუთხარი. წავედი მარტო. ცუდი ამინდის გამო, მორეე ვეკარი სადაც დავას, იქიდან დავბრუნდი ხელცარიელი. 55 წლის ასაკში, ჩემს მეგობართან ერთად, რომელსაც მთა უყვარს, წავედი მყინვარწვერზე. მეტომდე რომ ავედით, ავად გახდა. გამახსენდა, რომ ჩემი დაბადების დღე იყო და ეუთხარი, მარტო წაველ-მეთქი. ღამის 2 საათზე გავედი მეტეოდან და 9 საათზე უკვე მწვერვალზე ვიდექი. ხელისგულივით ჩანდა მთელი კავკასიონი. ყველაზე ბედნიერი ვიყავი, რადგან მარტო ასვლა დაგვემძლი არ მქონდა და დაბადების დღეზე საკუთარ თავს საჩუქარი ვუძლევნი.

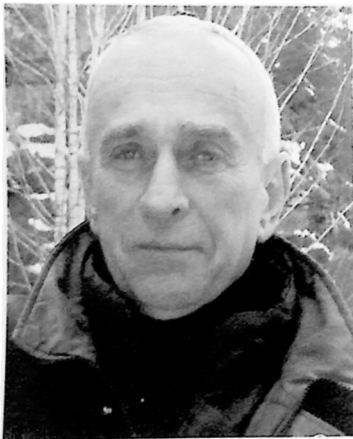
უნდა აღინიშნოს, რომ უამინდობა მთამსვლელების თანამდევია 1976 წელს ვიგიტზე ასვლის პერიოდი. ბიჭებს 15 დღიდან 14 დღე ცუდი ამინდი მქონდათ, მაგრამ მაინც იარეს. ყველაფერი მშვილობიანად დამთავრდა და ოქროს მედლებიც ჩამოიტანეს საქართველოში.

ჩემი თაობა და მეც მათ შორის, იმით ვარ ბედნიერი, რომ უფროსი თაობიდან მოვესწარი ქნ აღექსანდრა ვაფარიძეს. კლუბში მოდიოდა ხოლმე, ბანაკ „აღალამაში“ რომ ავედი, სანდრო გვალია დავგვხვდა. ვოკია გუგავა შედარებით უმცროსი იყო, შალვა მარგინი მახსოვს ძალიან კარგად, იოსებ კახიანს შევხვედრივარ ტერსკოლში, შეკრებებზე რომ დავდიოდი. მიშა ხერგიანს არ მოვსწრებივარ. მიშა 1969 წელს დაიღუპა. მე კი 1971 წელს დავიწყე მთამსვლელობა. უფროსი თაობა ჩემთვის დღეი ქართველიშვილის თაობა და ფაქტობრივად მის ხელში გავიზარედი. 1982 წელს ტრაიულის ლუკაშვილთან ერთად მწვერვალ დავით აღმაშენებელზე ავედი და საკავშირო ჩემპიონატზე ვერცხლის მედლები მოვიპოვეთ. ვიყავით ექვსნი: ირაკლი გელდიასვილი, დევი თარხნიშვილი, ვეპალ ქელესხასვილი, მურად ჭიჭინაძე - ქუთაისელი საუკეთესო მთამსვლელი და მე. დასანანია, რომ ქუთაისშიც ჩაკვდა მთამსვლელობა. ქუთაისი, ფაქტობრივად, ქართული მთამსვლელობის ერთ-ერთი მთავარი ძარღვი იყო (2008 წლის აუდიოჩანაწერი).

რამაზ შენგელია

ალპინიზმი ინტელექტუალების სპორტია

„აღალამა“ საოცარი ბანაკი იყო. ვერ ადგილმდებარეობითაა ძალიან ღამაში, შემდეგ კარგი ხალხი მუშაობდა და ძალზე თბილი ატმოსფერო სუფევდა. აქ იყო ერთი კაცი, რომელიც, ვივლი, რომ ძალიან დაუმსახურებლად არის მივიწყებული. ეს არის სანდრო გვალია. ბ-ნი სანდრო საოცარი პიროვნება იყო, ძველი თაობის რაინდული ყაიდის კაცი, ინტელიგენტური, შთამბეჭდავი გარეგნობის.

ჩიბუხით, კარგი რუსულით, ცდილობდა ჩვენთვის, იქ მყოფებისათვის, განსაკუთრებით, ახალბედებისათვის შეეჭნა განსაკუთრებული გარემო. პირველი მწვერვალიდან - დადიამდან რომ ჩამოვედით, რაკეტის სროლითა და თავგულებით დავგვხედნენ, თითქოს გმირები ვიყავით. ეს ყველაფერი აღმაფრთოვანებელი იყო. ბ-მა სანდრომ კარგად იცოდა საზვიამო განწყობილების შექმნა. მაშინ გავიცანი ჩემი განუყრელი მეგობრები თამაზ შარაშენიძე, უშაზ-ზე დალუპული მურად ჭიჭინაძე. მაშინ ვნახე პირველად დევი თარხნიშვილი. ასე დაიწყო ჩემი ზიარება მთასთან. თავიდან ინტერესია, შემდეგ ნელ-ნელა სპორტული ჟინი ჩნდება, უმატებ თანრიგებს, სირთულეებს, ხიფათიც გხვდება. მერე გიჩნდება ადამიანების არჩევის სურვილი, ცოტა სანში შევატყე, რომ შეიძლებოდა გავციებოლიყავი ამისადმი, რადგან თუ მეგობარი არ გყავს გვერდით, ძალიან ძნელია. ეს ის პერიოდი, როცა სამედიცინო ინსტიტუტი

დავამთავრე, ახალციხეში გამანაწილეს ქირურგად და იქ ვმუშაობდი. ზაფხულა. სასტუმროში ვცხოვრობ, შუალამისას მესმის ხმაური, ვიღაც ნასკაპები მოვიდნენ. ვია საჯაის ხმა შემოიშინა. კიცილი, რომ ვია მთამსვლელი იყო. გამოვედი, გავიცანი ერთმანეთი, გავათენთ საუბარში და ასე დავმგობრდით. ვიამ შემომთავაზა მთაში წასვლა გვიე ქართველიშვილთან, მიტო შარაშენიძესთან, რომა გოუტაშვილთან ერთად, მათთან სიარული საოცნებო იყო ჩემთვის.

იმავე ზაფხულს ჩამოვედი თბილისში, მივედი ალპურ კლუბში და შევეხდი გვიე ქართველი-შვილს. გვიე მაშინ 41 წლის იყო, ძალიან უფროსი მეგონა მე, 25-26 წლისას... შეხვედრისთანვე გვიემ გადამოკცნა, თბილად შეხვდა და დაიწყო ჩვენი ურთიერთობა. იმავე ზაფხულს ენახე, თუ როგორ ეშხადება გუნდი ექსპედიციისთვის. პაპირის ექსპედიციისთვის ევშხადებოდი. წინა წელს ეს გუნდი ჯიგიტზე ავიდა და საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი გახდა. ურთულესი გზა გათარსე, მეორე წელს იყო აბალაკოვი, რომელიც არაფრით ნაკლები არაა ჯიგიტზე, რაც ენახე, სამიწილი კვლევი იყო, ცივი, უწყლო. უკუერთებდი როგორ ეშხადებოდა გუნდი, დავინახე გვიის საოცარი ორგანიზა-ტორული ტალანტი. თან მეგობრულად, დამყვავებელი, თან შინაგანად მკაცრი, მოწესრიგებული. როცა ასეთ მოწესრიგებულობას ხედავ, შენ უფლება არ გაქვს, ისეთივე არ იყო.

ფორტამბეკის მყინვარზე ავედი. ამ კედლის სანახავად მოვიდნენ საბჭოთა გუნდები, მოსკო-ვის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, უკრაინელები, ცნობილი მთამსვლელი იგორ პოლუევი, ზედმეტსა-ხულად გავრომა, თავისი გუნდით. ყველანი მაშინ გავიციანით და ეს ძალიან საინტერესო იყო. აქ იყნენ ჩეხები, ამერიკელები, ფრანგები. ყოველგვარი ურატორიტიზმის გარეშე შემიძლია ვთქვა, რომ ჩვენი გუნდი სადაც არ უნდა დამდგარიყო, კიშტიჯერობში იქნებოდა, პაპირში თუ სხვაგან, ეს იყო ყველასგან გამორჩეული ბანაკი. ყველაფრით აწყვებული მომარაგებით - ათი მარტო ცხვარი ავიყვანეთ ვერტმფრენით: ხელ ახალი სპორტი ვკვირნდა.

ძალიან საინტერესო საზოგადოება გავიციანით. მოვიდნენ ეს გუნდები, კედელს უყვრებდნენ და ამბობდნენ, რომ ამ კედლის გავლა შეუძლებელია. მიუხედავად ამისა, გავიარეთ, მაგრამ ოქრო მინც არ მოგვეცეს და მხოლოდ ვერცხლის მედელები გაიმეტეს. მარშრუტი, რომელსაც ოქრო მინიჭეს, ჩვენ ერთ დღეში გავიარეთ, აბსოლუტურად არანაირ სირთულეს არ წარმოადგენდა. აღპინიში ინტელექტუალების სპორტია, ძალიან ბევრი პროფესორი, აკადემიკოსი და ცნობილი მეცნიერი შემხვედრია მთაში. აქ იყო რემ ვიქტოროვიჩ ზოხლოვი, მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორი, საოცრად მომხიბლავი პიროვნება, ძალიან კარგი კაცი და სწრაფად დამგობრდით. საღამოს ხშირად რემ ვიქტოროვიჩი, მიტო შარაშენიძე, გვიე, მე ერთად ვისხედით ზოლმე და ესაუბრობდით. ის იყო დიდი მეცნიერი, საკავშირო აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი, რომელსაც პრე-ზიდენტად ამშადებდნენ. უალრესად თავმდაბალი კაცი იყო. ერთხელ მე და გვიე ქართველიშვილი ექსტურმეთ ამ გუნდს და დავინახეთ, რემ ვიქტოროვიჩი კარტოფილს ფტქენდა. გუნდის წევრებს ეუთხარი: - გავიჯდით, ზოხლოვს კარტოფილს აფტქენენებთ-მეთქი?! - „ნუ ი ჩტო ღეჟურნი, პუსტი ი ჩისტოტ კარტოშკუ“... მოკლედ, ასეთი უბრალო დამოკიდებულება ჰქონდათ. არც კი მჯეროდა, რომ ამხელა კაცი ასე უბრალოდ დამიგობრდა, მემახდა ზოლმე სასაუბროდ... სხვათა შორის, საკმარ კარგი მთამსვლელი იყო. ოთხი შეიღიათასიანი მწვერვალთან სამზე ასული იყო და „თოვლის ჯიქის“ წოდებაზე ჰქონდა პრეტენზია. საბჭოთა კავშირში იმ დროს სულ ოთხი შეი-ღიათასიანი მწვერვალი იყო: ლენინის, კომუნიზმის პიკი, კორაფენესკაია და ხანთენგრი, რომელზეც შეიძლებოდა ასვლა, ხოლო ჩინეთის საზღვარზე მდებარე „პობლა“, მათთან დამახლო ურთიერთო-ბის გამო, დახურული იყო მთამსვლელებისათვის. კომუნიზმის პიკი ჰქონდა დარჩენილი ბ-ნ რემს და წავიდა მწვერვალზე, მაგრამ არ მომწონდა, რომ ფიზიკური კონდიციები ისეთი აღარ ჰქონდა. 5000 მ-ზე დაეწყო ფილტვების შემუქება, მისი ტრანსპორტირება იქიდან შეუძლებელი იყო, რომ წამოეყვანათ და სწრაფად ეტარებინათ გზაში დაილუებოდა. დრო რომ არ დაკარგულიყო, ფრინის ეელზე (5200 მ) ვერტმფრენი უნდა დამდგარიყო. ამ სიმაღლეზე ვერტმფრენის დასმა ძნელი და სარისკო იყო, ყველა პილოტი უარს ამბობდა, მაგრამ მომხმნეს ერთი ციბირელი დათვივით კაცი იგორ ივანოვი, რომელმაც უყურა, უყურა და, გაუფრინდებო, თქვა. რისი გადმოყრაც შეიძლებოდა ყველაფერი გადმოყარა, შეამსუბუქა ვერტმფრენი და აფრინდა. ქვემოდან, ფორტამბეკის მყინვარი-

დან როცა უყურებ. აბსოლუტურად ყველაფერი ჩანდა როგორც ეკრანზე: ჩვენ წინ არის 2000 მეტრიანი შვეული კედელი. ამ შვეული კედლის თავზე უნდა დამჯდარიყო ვერტმფრენი და ჩვენ ამას ვუყურებთ. წავიდა ეს „მი-4“. ერთხელ ვერ დაჯდა, ორჯერ ვერ დაჯდა, ბოლოს, როგორც იქნა, დაჯდა. მაშინვე ჩაუწინეს ხოხლოვი და ვერტმფრენი კვლავ ფრინდება. გაიშვითებული ჰაერის გამო გაუძირდა. შემდეგ ამ 2000 მეტრიანი კედლიდან, ვერტმფრენი თითქოს გადახტაო, წამოვიდა ქვემოთ. ჩვენ სუნთქვა შეგვეკრა. სამხნიელი სანახავი იყო, ემოციური. დაჯდა ჩვენთან ფორტამბეკზე და პილოტი ზელი უკანკალბდა. მიითხოვა სასმელი. ცოტა სპირტი დავაღვეინებ. ვეცით რემ ვიქტორისთვის. იყვნენ კიდევ ექიმები ალექსი შინდიაკინი და სვეტ ორლოვსკი. დავიწყეთ გასინჯვა. ის ხელს მოვიღებდა და შეუბნებოდა: „რამაააა ია ყივ, ია ყივ, ია ყივ!“ მე ვუბნებობდი: - ახლა გადაგაფრენენ ჯირგიტალში. შემდეგ ღუმანბემი და მოსკოვში. კუთხით მჭირებ ვერტმფრენს, რომ წაიყვანოს ჯირგიტალში. მაგრამ რუმმა თქვა. არა, მე მარტო ამ კაცს ვენდობიო. პილოტი ჯერ კიდევ არ იყო გამოსული სტრესიდან. ისევ დაჯდა შტურვალთან და ასე აასრულა მისი, სამწუხაროდ, ბოლო სურვილი. ჯირგიტალიდან პირდაპირ მოსკოვში, კრემლის საეადმყოფოში გადაიყვანეს და მოხდა უცნაური რამ. დიდი წინასწარმეტყველებით არ გამოვიჩინე, მაგრამ ლიოშა შინდიაკინს, ექიმს, მეცნიერებათა კანდიდატს ვუბნებთ:

- ღუმანბემი ან ჯირგიტალში სითხე არ გადაუსხან, დალუპავენ-მეთქი.
- რას ამბობ. ევ შეცდომა სტუდენტს არ მოუვა. ფილტვების ანთებაზე, შემუშაებაზე სითხეს ვინ გადაუსხამს.

სამი-ოთხი დღე არ იყო გასული, საღამოა, კარავში ვწვევართ გია საჯაია, მიტო შარაშენიძე და მე. ვილაც მუხახის. გავედი, როგორ იწინასწარმეტყველეო. კრემლის საეადმყოფოში მიყვანილი, ბრუნევენ რომ მოუკითხავს, სად არის ხოხლოვიო, ესენი დაფთებულან, ვერ უთხრეს ცუდად არისო, უნდოდათ სწრაფად დაეყენებინათ ფეხზე და სხვა რეზუსის სისხლი გადაუსხამთ. ასე დაიღუპა ხოხლოვი. ძალიან დაგვეყვდა გული ყველას, მართლაც ძალიან კარგი პიროვნება იყო.

უცნაური წელი იყო 1977. ცოტა ხანში იური არუთინოვი დაიღუპა ზემოთ - კუჭის პერფორაცია დაემართა. მას მოასვენებდნენ მოსკოველი მთამსვლელები, მათ შორის ანდრეი მიგულინი, აკადემიკოსის შვილი. თვითონაც ფიზიკა-მათემატიკის მეცნიერებათა დოქტორი იყო, უგანათლებულესი კაცი. ძველი მოსკოველი, არისტიკრატული ოჯახიდან. მათ თან ახლდათ ორი ექიმი: ორლოვსკი და შინდიაკინი. დაღუპულს რომ მოასვენებდნენ, უეცრად, მიგულინს მუცლის არეში ძალიან ძლიერი ტკივილები დაეწყო. გასინჯეს და დაასკენეს, რომ აპენდიციტი უნდა ყოფილიყო. ზემოდან მირეკავენ. ეგებ ჯირგიტალს დაუკავშირდე, მშვევე მუცლის სურათია, ალბათ საოპერაციოა და სასწრაფოდ გადაგაფრინოთო. დაერეკეთ და გვითხრეს, რომ არათუ დღეს და ხვალ, შეიძლება ერთი კვირაც უამინდობის გამო ვერტმფრენი ვერ ამოფრინდებაო. თქვენ თავს თვითონ მიხედეთო. იქ იყო კიდევ ერთი ექიმი ბოროდულინი, თერაპევტი. ერთად დავიწყეთ საოპერაციოს მომზადება. არ მინდა გადამეტებულად რაიმე დამსახურება მივიწერო, მაგრამ თუ ამ ოპერაციის დროს ყველაფერი კარგად დაბთავრდა. ეს აშკარად ამ „საოპერაციოს“ მომზადებამ გადაწყვიტა, თორემ ვის მოუვა თავში 4000 მეტრზე ლაპარატომია გააკეთო, მუცელი განსხნა. ავიდეთ, დიდო ტაშტი, დავხვრიტეთ, ნათურები გაუფუარეთ, საოპერაციო ნათურა გავაკეთეთ ტაშტიდან, დიდი, საკმაოდ ძლიერი სასმელო გენერატორი ჩაერთეთ, რაც გვექონდა მოვაროვეთ. სკალპელები, საკერავი მასალა ბლომად, კაეები არ გვექონდა და მის ნაცვლად დანები და ჩანგლები დაველუნეთ, გამოვხარშეთ, ხალათები არ გვექონდა, ზეწურები შემოვიხვიეთ რომაელებივით. სანამ ლიოშა და სვეტ ორლოვსკი იქ ჭამდნენ და მაგრდებოდნენ, გაესინჯე აუადმყოფი და ეჭვი შემეპარა, რომ აპენდიციტი იყო. უფრო ნაღვლის ბუშტის ან კუჭის პერფორაციას ჰგავდა. დიაგნოზში ვერ შევთანხმდით, მაგრამ ოპერაცია მაინც დავიწყეთ, რადგან უამისოდ აუცილებლად მიკვდებოდა. რომ გაეხსენით, აპენდიციტი მართლაც უბიწო და უღანამაულო აღმოჩნდა, ავედით ზემოთ და ორ-სამ სანტიმეტრზე თორმეტკოჯა ნაწლავი აღმოჩნდა გახეთქილი. არ იყო პერფორაცია, ეს იყო სტრესული მომენტიდან გამომდინარე, მუცელში ერთი-ორი ლიტრი ნაღველი და ჩირქი იყო ჩაღვრილი, ამოვწმინდეთ, ქვაბს რომ გამოვრევცხავ, ისე გამოვრევცხეთ. ვუყურებ აპოლონიით ბიჭი წევს, ფიზიკურად ძლიერი, ეგებ გადარჩეს, არ მაქვს

იბღი, რადგან თბილისში ასეთი ათიდან ცხრა კვდება, ზედ რომ გადაყვები. 4 საათი მოვინდით ოპერაციას, ხელში ავიგვიყვანეს, გვიკონინან, სასმელს ვეასმევენ. ეუთხარი: - ტყუილად ნუ ვიხარიათ, შეიძლება არ გადარჩეს. იმედს ნუ დაიტოვებთ-მეთქი. ცოტა წაუყვინებ, დილაადრიან გავყვარდი, დავხვდებ, გაახილა თვალი და შეუბნება, მითხარი მაინც რა გამიკეთეთო. რუსებს საერთოდ უყვართ პირდაპირ თქმა და რა დასამალი იყო, ეუთხარი დიდი ოპერაცია გაგიკეთებ-მეთქი. ნელ-ნელა უკეთესობას ვატყობ. ჩამოფრინდა ვერტმფრენი მესამე დღეს და წაიყვანეს. მეთხე დღეს ფეხზე დავბა. ამის შემდეგ მე და ანდრეი დიდი მგობრები გავხვდით. ამ შემთხვევით გათიქვით სახელი, დავგავიღოლოვეს მედლებით, დაიწერა მსოფლიოს ასზე მეტ ვახუთში. ამ ყველაფერზე შემდეგ წიგნი დაწერა ა. კუხნიცევიმა, რომელსაც „ვასხაფენზე“ პქეია, იქ ყველანი ჩვენი გვარებით ვართ წარმოდგენილი. საკმაოდ საინტერესო წიგნია.

შემდეგ ამას მოსკვა „ზუგვანდის სარკე“, 1979 წელს კიდევ ოქროს მედლები, დიდი სიხარული იყო. საოცარი გუნდი იყო: გივი ქართველიშვილი, უცილო ლიდერი და მეთაური ამ გუნდისა, დიმიტრი შარაშენიძე, რომელიც ყოველთვის იყო - ჭკუა და გინება, სტრატეგი და მცოდნე ამ საქმისა და თვითონ შესანიშნავი მოამსვლელი. რომან გიუტაშვილი - საუკეთესო მოამსვლელი, შემდგომში ევრესტზე პირველი ამხელელი ქართველი, ტარიელ ლუკაშვილი - ბრწყინვალე მოამსვლელი, ექვთი ნიანი სირთულის მწვერვალის დამლაშქრავი, მურად ჭიჭინაძე - თითქოს ვენტიკურად გრძობდა მთის რელიეფს - ქუთაისის მოამსვლური სკოლის ბრწყინვალე წარმომადგენელი, ირაკლი გელდიაშვილი - კოვლი, რომ ის იყო საქართველოს ყველა დროის უდიდესი მოამსვლელი, გენიალური ადამიანი და პიროვნება, ბრწყინვალე მეკლდეური, მიმას შემდეგ ასეთი ლამაზი ტექნიკის მქონე მკლდეური არ მიხანავს. ირაკლი არ იყო მაღალი, მაგრამ ჰქონდა კლდის საოცარი გრძობა და აზროვნებდა კლდეზე. მიხარია, რომ ემგობრობდით და პაპირში ერთ კარავში გვეძინა, მისი ნაწიქარი ქუდი დღემდე მაქვს შენახული. თამაზ ბაქანიძე - ბრწყინვალე მოამსვლელი, ტექნიკურად ალბათ ყველაზე გამართული, რომელიც წარმატებით დადიოდა როგორც კლდეზე, ისე ყინულზე. გოგი ზუბზაძე - საოცრად მიზანდასახული, უნიანი მოამსვლელი, კაცი, რომელიც ვიოლინოზე უკრავდა და სულაც არ ჰგავდა გოლიათური სულის პიროვნებას, თხელი, გამხდარი იყო, მაგრამ მთაში სხვა კაცად იქცეოდა ხოლმე, მთის მიმართ სულ სხვა უინი უნდებოდა, შეაკვებოდა და გაივილიდა იმ მარშრუტს. საოცარი ხალხი იყო. იყო სიცილი, იუმორი: როგორ შეიძლება ამის გარეშე, როცა ორ-ორი თვე ერთად ვიყავით. იუმორი არავის აკლდა და ამის გახსენება თბილისში მთელი წელი გვეყოფინდა.

დრო გადის და ხვდები, რომ ეს წლები მოუბრუნებლად მიდის, შენც ველარასოდეს დაბრუნდები აქტიურ სპორტში. მაგრამ სული არ ბერდება, ამიტომ არ გინდა მოსწყვე იმ სამყაროს, რომელიც ასე გიყვარს. დიდი სიხარული იყო, როცა ბ-მა გივი ქართველიშვილმა დამირეკა და მითხრა, რომ ძალიან კარგი საქმე დავიწყეთ, 8-დან 12 წლამდე ბავშვები მთაში მიგყავს მთასთან საზიარებლად და შენც წამოდი. როგორც ექვთი და ბავშვების მეთვალყურეო. უკეთილშობილესი საზოგადოება შეგროვდა, რომელმაც 80-დე ბავშვი წაიყვანა ხევში, სოფელ გველეთში. ეს იყო საოცრად ლამაზი დღეები. ბავშვები იყვნენ სამებაზე, გერგეტის მყინვარზე, ლამე ათიეს სწოს ხეობაში, ქარში, სიცივეში, მათ უშუალოდ შეივრძნეს მთის სილამაზე, მისი სიდიადე, დაინახეს მოსალოდნელი წინააღმდეგობები, რომლებიც შეიძლება მათ მთაში შეხვდეთ. ასეთ ლაშქრობებში ბავშვები დიდ გამოცდილებას იძებენ, ეცნობიან და ღრმად სწვლებიან ბუნების საიდუმლოებებს, რის შემდეგაც უფრო სრულყოფილად აღიქვამენ სამყაროს (2008 წლის აუდიოჩანაწერი).

შოთა ჩართოლანი

„მუჯირა“ და პირველი „ალპენშტოკი“

ჩემი სპორტული აღმზრდელი გახლდათ ბიძაჩემი, ჭიჭიკო ჩართოლანი, რომელსაც ძალიან დიდი წარმატებები ჰქონდა თავის თაობასთან - ბექნუ და ბესარიონ ხერგიანებთან, გოჯი ზურებიანთან, მაქსიმე გვარლიანთან ერთად. მათი წარმატებები აიტაცა სვანეთმა ჯერ კიდევ მაშინ, ვიდრე მთელი საქართველო გაიცნობდა.

მთამსვლელობა საერთოდ მთიანეთში ხალხური სპორტია. ბუნებრივია, საქართველოშიც მთამ მოხიბლა ადამიანი. ამას მოჰყვა მთაში მოსახმარ საშუალებებზე ზრუნვა - ტანსაცმელიც საგანგებო ჰქონდათ. ფენასცმელიც, თოვლში სასიარულო იყო ე.წ. „თხილმარები“. ოჯალური გარშემოწერილობის ხე, შუაში ბადით. მთამსვლელების ჯოხს სვანები „მიჯვრას“ ეძახიან, მას გრძელი, ოთხკუთხა რკინის ბუნიკი აქვს. სვანური ქუდი არაჩვეულებრივად იოლი სატარებელია. მთაში, ჰამირში ვიყავი თუ ტიან-შანში, ყველგან მეხურა.

მთამსვლელობის ერთ-ერთი საზომი გახლდათ ნადირობა. ყველა სვანი ჯიხვზე მონადირე არ იყო, ეს ბუნებრივი შერჩევით ხდებოდა, ვისაც ამის უნარი შესწევდა. კარგი მონადირე კაცი ავტორიტეტი იყო სვანეთში. მონადირეები გამოირჩეოდნენ ამავე ღროს, მაღალი ზნეობით, სიღინჯით და კარგი ვაჟკაცობით, მათ სოფელი ძალიან აფასებდა. ფაქტობრივად, ეს მონადირეები გახდნენ შემდეგ ალპინისტები.

მეგზური მარტო ფიზიკური ძალა არ არის: ადგილობრივმა შესანიშნავად იცის კლიმატი, ამინდის ცვალებადობა, ბილიკები, მოკლე გზები და ამიტომ იყვნენ ისინი შეუცვლელი მეგზურები. ეს ტრადიცია, ფაქტობრივად, დღემდე გრძელდება. ასე იყო ხევში, ასე იყო სვანეთშიც. ამიტომ თბილისელი ცნობილი მთამსვლელების, მეცნიერების, ნიკოლაიძიდან დაწყებული, განსაკუთრებით და-ძმა ჯაფარიძეების ძირითადი საყრდენი იყვნენ ადგილობრივი მთამსვლელები. მე მასხოს მათი ურთიერთობის გარეგნული სახე. იქ ვერ გავარჩევდით ვინ უფროსია, ვინ ხელმძღვანელობდა, ვინ რიგითი წევრია, ყველას ერთმანეთთან თბილი მეგობრობა აკავშირებდა. საქართველოში სპორტის ეს სახეობა მეგობრობის საფუძველი გახდა.

ქართული მთამსვლელობის კერა რომ გაჩნდა თბილისში, სვანებიც ჩამოდიოდნენ. ცნობილი მთამსვლელები, მეცნიერები ღონისძიებებს ატარებდნენ და იზიდავდნენ ახალგაზრდობას, რათა გაზრდილიყო ახალი კადრი.

1947 წელს სანდრო გვალიამ ბანგურიანზე ალპინიდა მოაწყო. მე და მიშა ხერგიანს წასვლის დიდი სურვილი გვქონდა. მიშა ჩემი კლასელი იყო და ასაკის გამო უარი გვითხრეს ალპინიდაში ჩარიცხვაზე. მიშამ თქვა, ესენი ბევრნი არიან, ნელა ივლიან, მოდი დავეწითოთ. ქედზე პირველი მონაკვეთი თითქმის გავლილი ჰქონდათ, დავეწითეთ. ბექნუ ხერგიანმა და ბიძაჩემმა - ჭიჭიკო ჩართოლანმა რომ დაგვიანხეს, თითქოს მაკაცრად შეგებულებს, მაგრამ შევატყუეთ ელიმბოლო და ჩაგვიბეს თოკში. ასე ავედით პირველი მწვერვალზე.

1950 წელს ჩამოვეს მხელდა-უშმის ტრავერსის სამაშველო ჯგუფში. ჯგუფის შემადგენლობა ასეთი იყო: არონ ჯაფარიძე, ვალადი ჩართოლანი, დიდი მთამსვლელის გაბრიელის ძმა ჯუნის ხერგიანი, პაუჩი ნიგურიანი და მე. სანამ ძირითადი ჯგუფი მხელდას გამოივლიდა, ე.წ. „ზაბროსკა“ გააკეთეთ ცენტრალურ მხელდაზე. შემდეგ ბესარიონ ხერგიანის ხელმძღვანელობით ჩაითინზე ავედით.

პირველად ლენინის პიკზე ავედი 1958 წელს, საბჭოთა კავშირის და ჩინეთის ნაკრებთან ერთად. ეს იყო ევერესტზე ასასვლელად მზადება და ჩემი პირველი სასიმაღლო ასვლაც. აქ მივიღე ძალიან

კარგი გამოცდილება. რუსების ჯგუფის ასელებს ხელმძღვანელობდა მიხეილ ხერგანი. მასთან ერთად იყო იოსებ კახიანი და ერთი ჩინელი - უნ პინ სუსი; წარმოსადგენი, ჩინელებში ერთადერთი მაღალი კაცი. 1962 წელს პამირის ექსპედიციაში მოგვეწონა ერთი მწვერვალი, რომელიც უშბას ჰგავდა. სევანებს გაგვიჩინდა განსაკუთრებული ინტერესი, რომ ეს მწვერვალი დაგვეპყრო. უსახელო მწვერვალი იყო, არავინ იყო ასული და ჩვენ ავედით უმცროსი მიმა ხერგანის ხელმძღვანელობით; მწვერვალს „პამირის უშბა“ დავარქვეთ.

ერთ-ერთი სერიოზული ასევა 1958 წლის თებერვალში იყო თეთნულდზე. გარდა საბრტული ინტერესისა, ეს გვეკვირვებოდა პამირზე წასვლისათვის გამოცდილების მისაღებად. ჩემთან ერთად იყვნენ: ლაერტ ჩართოლანი (ჭიჭიკო ჩართოლანის ვაჟი, ჩემი ბიძაშვილი), გივი წერედანი, პირივე გვარლიანი. კონსულტაციები მიღებული გვექონდა მიხეილ ხერგანისაგან, რომელმაც მითხრა, რომ მყინვარი და ფერდობი არ გადააკეთეთ, ჩრდილოეთის ქედით არ ასხედეთ არავითარ შემთხვევაში, აღით სამხრეთის ქედით. თვითონ 2 წლის წინ ცადა აქ ასევა, ზევასაშიმ ადვილას მოხვდა და უარი თქვა ასვლის გაგრძელებაზე. ეს ასევა ჩვენთვის დიდი სიაშივნება და ემოციური დატვირთვა იყო, თან მაყურებელიც გვეყავდა - თურმე მთელი მულახი და ადიში გვიმზურდა.

ჩემს მენსიერებაში ყველაზე შთაბეჭდავი მინც დინჯი, რაღაც თავისებური თუმბორის მქონე ბექუ. ჭიჭიკო და მათი ჯგუფი იყო; მათთან ერთად საკვალფიკაციო ასევაზეც ვიყავი, ბექუმ წაგვიყვანა. როტულ სიტუაციებში მათ სახეზე ნერვიულობა არ მინახავს. შესანიშნავი ურთიერთდამოკიდებულება ჰქონდათ და რწმენა იმისა, რომ აუცილებლად მიაღწევდნენ მიზანს. მში ამ ხალხში არასოდეს შემძინწევია. საოცარი თაობა იყო... სამწუხაროდ, სევანეთში დღეს ასეთი პიროვნებების დეფიციტია.

ბენიურება მქონდა მემეგობრა და მთაში მეველო მომდენო თაობასთან: ჯუშბერ მეძამრიაშვილთან, თუმო კუხიანიძესთან, სოლიკო ხაბეიშვილთან ერთად. სოლიკო გამოირჩეოდა განსაკუთრებული სითბოთი. პამირში ერთად ვიყავით და ერთი მომენტი მასსოვს: ამინდი გაგვიფუჭდა. საკვები გავვითავდა. ეშიმშილობთ. სოლიკოს ერთი ფილა შოკოლადი აღმოაჩნდა, უნდა გაყოს ექვსად. დატეხა. ყველას დაგვირიგა და თავისთვის პატარა ნამცეცი დაიტოვა. ვითომ არაფერი, მაგრამ სინამდვილეში ეს არის ძალიან დიდი გამოცდა. როცა გვეჭირდა, წამოიწყებდა სოლიკო სიმღერას და ყველანი კარგ ვუნებაზე ვდგებოდით.

ეს თაობა და მათთან ერთად ჩრდილოეთ კავკასიიდან გადმოსული ჯგუფი: შალიკო მარგანი, იოსებ და ჯუშბერ კახიანები ძალიან ძლიერები იყვნენ, მაგრამ მიმა სულ სხვა იყო. მიმას გადმოყვანა მოახერხა საქართველოს მთავრობამ მაშინ, როდესაც ტიან-შანზე დაიღუპნენ ილიკო გაბლიანი, ჯუშბერ მეძამრიაშვილი და თეიმურაზ კუხიანიძე. მორალურად, სულიერად და ფიზიკურადაც სიციარიელე შეიქმნა ქართულ ალპინიზმში. მაშინ ფიზკულტურის კომიტეტმა და ცეკამ შეძლეს და მოსკოვი დითანხმეს, რომ მიხეილ ხერგანს საქართველოს ალპურ კლუბთანაც ეთანამშრომლა. აიამ ვითარებაში, 1966 წელს მოხერხდა სწორედ ტიან-შანზე ექსპედიციის წასვლა მიმას ხელმძღვანელობით ილიკო გაბლიანის ნეშტის ჩამოსასვენებლად. ჩვენ ვიცოდით, რომ ილიკო გაბლიანის ჩამოსვენებისთვის მოსკოვი ექსპედიციის ნებართვას არ მისცემდა საქართველოს. ამიტომ ამას დაერქვა საკონკურსო-სარეკორდო ასევა გამარჯვების მიკზე. გიორგი სიხარულიძე იყო ფიზკულტურის კომიტეტის თავჯდომარე, მან თავის კაბინეტში თათბირზე, ძალიან თბილი, შინაურული საუბრისას გვითხრა:

ცივი თქვენ გამარჯვების პიკი ვინდათ ყველას, მაგრამ საქართველოს გამარჯვების პიკიდან წამოღებული ოქროს მედლები არ აინტერესებს. ახლა ჩვენ გეჭვირდება ილია გაბლიანის ნეშტის ჩამოსვენება. ასე გავგიშვებს.

უშმა - კავკასიონის მეფეა. ეს ემოციაც არის, სპორტული ინტერესიც, მაგრამ თეთნულდზე, რომელსაც „სვანეთის დელოფალი“ შეარქვეს, განსაკუთრებით დამამახსოვრდა ზამთრის ასულა. კიდევ მაქვს სურვილი იქ ასვლის, გავიარო ის მარშრუტი და შევივარძო მამინდელი განცდა.

უფრო ადრე მოვაწყეთ სამთო-სათხილამურო გადარბენა: მესტია-თბილისი. იმ წელს ისეთი დიდი თოვლი იყო. ძალიან ზეკესამში. რომ კალიდან უშგულამდე გადასვლას ერთი დღე მოუწოდო. წერ 24 კაცი ვიყავით ამ ექვსდღიანობაში, მაგრამ ხალხს შეეშინდა თოვლას და ზეკეებში სიარული, დავრჩით მარტო ახლო ნათესავები: ვალაძე ჩართოლანი, სილვესტრ ნაკანი, ბორის ჩართოლანი, სილო ჩართოლანი. ზურაბ ნაკანი, კეკლერ ხერგანი - დიდებული მთამსვლელის გაბრიელ ხერგანის ვაჟი. ისეთი თოვლიანობა იყო საქართველოში, გორამდე ჩამოვედით თხილამურებით.

თბილისში, პიონერთა სასახლეში მოგვიწყვეს ძალიან დიდი შეხვედრა. აღპური კლუბი ზომ ჩვენი სახლივით იყო. ჩემი წინა თაობის ბეერ ქმედებაში ვხედავ საქართველოს მთა და ბარი როგორ შეტრა სამთო სპორტმა. თბილისი და სვანეთი, თბილისი და ხვეი. ეს ჩვენი უფროსი თაობის მთამსვლელთა დამსახურებაა.

უფროსი თაობიდან ალითა ჯაფარიძე მასსოვს ფიზიკურად, რომელიც ყველაზე ახლოს მეგობრობდა გაბრიელ ხერგანთან. ასვლებიც ერთად ჰქონდათ. ქ-ნი ალექსანდრა მაშინ საოცრებად იყო მიჩნეული. ქალი უშმაზე, ქალი ასეთ მწვერვალებზე, მაგრამ ჰქონდა მას ამის ფიზიკური და სულიერი მონაცემები. ნებისყოფა, ძალა. ამ და-შმამ უფროსი მშა თეთნულდზე დაკარგა. ბ-ნი სიმონის ერთ-ერთი ჩამომსვენებელი გახლდათ ჩემი დღით ბიძა - ქემეთ ნაკანი, ცნობილი მონადირე. სამწუხაროდ, ისიც ნადირობის დროს დაიღუპა. პატარა ბავშვს მესმოდა ბიძაჩემის მონაყოლი, რა განცდები ჰქონია მას, როცა მივიდა სიმონ ჯაფარიძემდე, ცოცხალივით იყო და გვიჭირდა ხელის შეხება, ვერ ვეგუებოდით, რომ მკვდარი იყო, მაგრამ მაინც გადმოვიყვანეთ მყინვარზე და ნაპრალებზეო.

ალმატეირ კვიციანი - რომლის ოცნებაც უშმა იყო. მიშამ მოახერხა და უშმის ალპინიადის დროს 72 წლის კაცი აიყვანა მწვერვალზე. დღეს სვანებზე ვლასპარაკობ, თორემ მათთან იყვნენ მოხვევები და სხვა ცნობილი პიროვნებები.

დასაწყისშიც აღვნიშნე, გაბრიელის შემდეგ ეს თაობა მოდის ბესარიონთან ერთად - ბექუ. ჰვიციკო. გოჯი. მაქსიმე, შედარებით ახალგაზრდა ილიკო გაბლიანიც მათთან იყო. ეყინი გამოირჩეოდნენ მაღალი ადამიანური ღირსებით, კაცურკაცობით. მათ დააფუძნეს სვანეთში ურყევი რწმენა, რომ მთამსვლელი ამავე დროს საუკეთესო ვაჟკაცი, სანდო, უბოროტო პიროვნება და პატიოსანი ადამიანია.

ცივილიზაცია სვანეთში ყოველთვის დედაქალაქიდან მოდიოდა. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო ბ-ნი კაკო მარის ღვაწლი ამ საქმეში. მაშინ დამხმარე ჯგუფში ვიყავი, ბევრი არაფერი შემიძლო, მაგრამ ახალგაზრდა ვიყავი და ვაკვირდებოდი ყველაფერს, აღვიქვამდი ყოველივეს.

კაკო მარი საოცარი პიროვნება იყო. უშმის კედელზე რომ აღიოდნენ, ფეხის დასადგმელი არ იყო და თოქს რომ ჩაეჭოდა, თავისუფლად ავიდა ხელებით, ძლიერი იყო. მხელდა-უშმის ტრავერსმა როცა იქუხა და თბილისმა ხელის გულზე ატარა ტრავერსის მონაწილენი, კაკო მარი ყოველთვის სვან მთამსვლელებზე ლაპარაკობდა, საკუთარ თავზე ერთ სიტყვასაც არ იტყოდა, ამას ხედავდნენ სვანები. ბექუს ერთხელ უთქვამს: - კაკო, შენ ჩვენი უფროსი იყავი და ზოგჯერ შენზეც თქვი რამეო. საოცრად დიდი მეგობრობა ჰქონდათ. ყველა მათგანმა დადებითი როლი ითამაშეს სვანეთში არა მარტო სპორტის, არამედ განათლებისა და კულტურის განვითარებაში.

ადრინდელი ტრადიციით, კავკასიონის ქედს უყურებდნენ როგორც გამყოფს ჩრდილოეთისა და სამხრეთის მოსახლეობას შორის. არქეოლოგიურმა აღმოჩენებმა დაადასტურა, რომ ეს შემკვერი ხერხემალია. ვერ კიდევ ბრინჯაოს ხანაში ჩრდილოეთ და სამხრეთ ფერდობზე მოსახლე ტომებს აქტიური ურთიერთობა ჰქონდათ. ის ბილიკები, რომლებმაც დღემდე შეინარჩუნეს ფუნქცია, ათასწლეული

წლების წინათ არის აღმოჩენილი და გაკაღული. ესენი მაშინ უკვე მეტალურგები იყვნენ და ბუნებრივია, ჩაცმულობა, აღჭურვილობა, რკინის წრიაპები - ხალხურია, ჩვენია, ქართულია და მთიელებისაა. ის ჯოხიც - მუჯირია, ამ ცხოვრების მოთხოვნილებამ მოიტანა. ჩემმა მასწავლებელმა, შესანიშნავმა არქეოლოგმა, ბატონმა გერმანე გობეჯიშვილმა რაჭაში, მყინვართან ბრინჯაოს ცულები რომ აღმოაჩინა, მაშინ ივარაუდა - ისინი ყინულზე საფეხურების ამოსაჭრელად უნდა ყოფილიყო გამიზნული.

ანტიკურ ხანაში, როდესაც უკვე ლითონი იყო და ჩვენში უფრო იოლად ხდებოდა ნივთების დამზადება, კრემაციულ სამაროვანში აღმოჩნდა დანახშირებული ხის ტარიანი, ბუნით ძირში, მთაში სასიარულო ჯოხი - წერაყინი. „ალპენშტოკს“ რომ ვეძახით საერთაშორისო ტერმინოლოგიით, ეს არის პირველი ალპენშტოკი. ასეთი ალპენშტოკი არსად არ არის მსოფლიოში და აქამდე რომ მივდინენ ადამიანები, ეს იმას ნიშნავს, რომ იქ უკვე მაღალ დონეზე იყო განვითარებული მთაში სიარულის ტექნიკა.

ალპინისტური ტრადიცია თითქოს დღემდე გრძელდება, მაგრამ ძალიან მაღარდებს, როგორ განვითარდება მთამსვლელობა სენაეთში. ამას არა მხოლოდ ღონისძიებები, თავისებური პროპაგანდაც სჭირდება. ნუთუ მესტიამი ცნობილი მთამსვლელების - ბექუ ზერგიანის, ჭიჭიკო ჩართოლანის, გოჯი ზურებიანის, მაქსიმე გვარლიანის, ილიკო გაბლიანის სახლებთან უბრალო მემორიალური დაფები მაინც არ უნდა არსებობდეს? ან ამ ეროვნული, დიდებული ეპიკეების შესახებ წიგნები არ უნდა იქმნებოდეს, რომ მომავალმა თაობამ იცოდეს მათ შესახებ?! ეს სენაეთის ისტორიაც იქნება, ტრადიციების მოფრთხილებაც და ამ მნიშვნელოვანი საქმის გაგრძელებაც (2007 წლის აუდიო-ჩანაწერი).

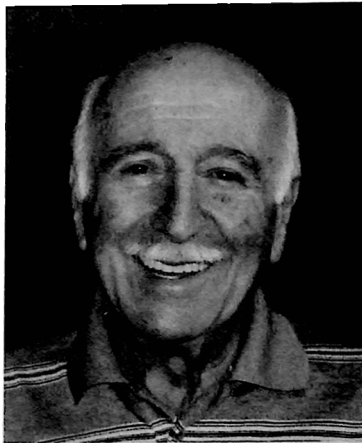
ნოდარ ცერცვაძე

მთა - ჩემი ცხოვრების სიხარული

მთა ქართველი კაცის თანმდევი. მუდამ მის თვალსაწიერში მყოფი სიხარულია. საქართველოში არ არის ადგილი. პორიზონტი ანუ მზერის საწვდომი. მთით რომ არ იკვებობოდეს.

არ ვიცი, თვალის ახელიდან ეწყება თუ არა ყველა ქართველს მთის სიყვარული. მაგრამ მე ასე ვარ.

ბავშვობას ზაფხულობით ჩემს მშობლიურ სოფელ ვაჭევში. ბებიასთან და ბაბუასთან ვატარებდი. ვაჭევი საწალიკის ქედის სამხრეთ-აღმოსავლეთ კალთებზეა გამწვანებული, მთის მოტრფიალეთა, პოპულარიზატორთა, დამპყრობთა, ქართული მთამსვლელობის ფუძემდებელთა ალექსანდრა, სიმონ და ალიოზა ჯაფარიძეების სოფელ ხრეთიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთ გაყოლებზე. სოფელს ჩაუდის კარსტული მდინარე, რომელიც ღრმად ჭრის რელიეფს და ქმნის ვერტიკალურ, კირქვის კედლებიან ხეობას. კედლებში აქა-იქ ჩანს კარსტული წარმოშობის სხვადასხვა ზომის გამოქვაბულები. ჩვენი ოცნება, გატაცება და მიზანი იყო იმ გამოქვაბულებში მოხვედრა. ხან ქვევიდან ეცდილობდით კედლებზე აცოცებას, ხან ზემოდან ვეშვებოდით თოკით გამოქვაბულამდე და მთელი ზაფხული ამით ვერთობოდით, დაკავებული ვიყავით გამოქვაბულებში განძის ან რაიმე იდუმალი და მნიშვნელოვანი ნივთების ძებნით.

ასლა რომ ვაანალიზებ, აქედან დამეწყო მთის სიყვარული და მთამსვლელობით გატაცება.

1944 წელს, 15 წლის ასაკში, პიონერთა სასახლის ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტის მოსწავლეთა ჯგუფთან ერთად, ალექსანდრა ჯაფარიძის წინამძღოლობით კავკასიონის მწვერვალ ხუბარაზე აველი. 1945 წელს ისევ დედა ალექსანდრამ აჭარა-თრიალეთის ქედის მწვერვალებზე ლობოროტსა და მფისკალოზე აგვიყვანა. ასელისწინა მოსამზადებელ პერიოდში დედა ალექსანდრა არა მარტო მთამსვლელობისათვის საჭირო ელემენტარულ წესებს, ჩვევებსა და აუცილებელ ზერზებს გვასწავლიდა, არამედ საღამოობით, კოცონის გარშემო გვიყვებოდა თავისი მთამსვლური ცხოვრების საინტერესო ამბებს, რამაც კიდევ უფრო შეგავყვარა მთამსვლელობა და იგი ჩვენთვის საოცნებო და ძნელად მისაღწევ სამყაროდ აქცია.

მთასთან ჩემი დაახლოებისა და დამეგობრების შემდგომი ეტაპი იყო 1949 წელი. პოლიტექნიკური ინსტიტუტის სტუდენტი ვიყავი და იმ ზაფხულს ზემო სვანეთში, მდ. ნაკრას ულამაზეს ხეობაში არსებულ ალპინისტურ ბანაკ „ნაკრაში“ მოვხვდი. იქ მიღებული ალპინისტური წვრთნის ცხოვრებაში რეალიზების მიზნით დავლაშქრეთ ორი მწვერვალი. ნაკრიდან თბილისში წამოსასვლელად მესტიაში ავედი, სადაც შევხვდი უნივერსიტეტის მთამსვლელთა ჯგუფს. გუნდში ბევრი ჩემი მეგობარი აღმოჩნდა, რომლებისგანაც შევიტყვე, რომ უნივერსიტეტელები ემზადებოდნენ IV-ბ კატეგორიის სიძნელის მწვერვალების ტრავერსირებისათვის. მზადების პერიოდში მოიერიშე ჯგუფს ავადმყოფობის გამო ერთი წვერი გამოაკლდა და ექსპედიციის ხელმძღვანელის, გივი მელიასგან მივიღე წინადადება, ავადმყოფს ჩაენაცვლებოდი. დიდი სიხარულითა და ალტაცებით დავთანხმდი წინადადებას და ამ ტრავერსის დროს საკმაოდ კარგი გამოცდილებაც მივიღე. ჩემთვის ეს იყო დიდ მთამსვლელობასთან ზიარება.

ტრავერსის შემდეგ არ მომეშენენ და სერიოზულ აგიტაციას მიწვედნენ გადაცსულიყავი უნივერსიტეტში, ამ მართლაც განათლების ტიპარში და არ დამეშალა უკვე შესმატკიბილებული, შუკრული ჯგუფი. ბევრი ხეწნა არ დამჭირვებია და უნივერსიტეტის მაშინდელი რექტორის, ბ-ნ ნიკო კეცხოველის ხელშეწყობით, რომელიც იმ პერიოდში საქართველოს ალპური კლუბის თავმჯდომარეც იყო, პოლიტექნიკური ინსტიტუტიდან გადავედი საქართველოს ერთადერთ უნივერსიტეტში, უნივერსიტეტის მთამსვლელთა გუნდის გასაძლიერებლად, როგორც გივი მელიამ მოახსენა ბ-ნ ნიკოს.

მთის სიყვარულმა მთამსვლელობით გატაცებამ ძირეულად შეცვალა ჩემი მომავალი ცხოვრება და საბოლოო ბედს მაზიარა. რატომ? ჯერ ერთი იმიტომ, რომ გამოვიცვალე სპეციალობა და მშენებლის ნაცვლად გავხდი გეოლოგი, რასაც დიდი გატაცებითა და სიყვარულით ვემსახურე მთელი ჩემი ხანგრძლივი ცხოვრების მანძილზე და რომლის სხვა სპეციალობაზე გაცვლაც ვერ წარმოვიდგინა. ალბათ იმიტომ, რომ კვლავ მუდმივი კავშირი მქონოდა მთასთან; მეორე მთავარი გადამწყვეტი ფაქტორი ის გახლავთ, რომ გეოგრაფია-გეოლოგიის ფაკულტეტის იმ ჯგუფში, რომელშიც მე დამსვეს, შემეყვარა ერთი კოხტა გოგონა, რომელიც ჩემი ცხოვრების მუდმივი თანამგზავნი გახდა. ყველა სიკეთესთან ერთად აი, რა შეუძლია თურმე მთის სიყვარულს.

მრავალ ბუნებისმეტყველს, მთამსვლელსა თუ უბრალო მოგზაურს უცდია მთის უზომო სიყვარულის მიზეზის შეცნობა; იმის ახსნა, რომ კაცს თუ ერთხელ წაუცდა ფეხი მთისკენ, ვეღარ შეუღვია ამ გატაცებას. არცთუ იშვიათი მსხვერპლის მიუხედავად, მთამსვლელი ვერ თმობს ამ სპორტს. ხშირად ეკითხებიან მათ: „რა გიზიდავთ მთაში და რა გაიძულევთ ასეთ თავგანწირვას?“

ძნელია მთას ნაზიარება კაცმა აუხსნა „ასფალტოიდს“ რა მშვენიერება, ხალისი, სიხარული, ურთიერთსიყვარული, სხვისი დაცვისა და დახმარების ინსტინქტი, სპორტული ყინი, წინააღმდეგობის დაძლევის ბედნიერება, გამარჯვების სიხარული, გამძლეობა და ამტანობა ახლავს ამ მართლაც დიდი ვაჟკაცების სპორტს. ასეთი უზომო სიყვარულისა და გატაცების ახსნა ისევე ძნელია, როგორც იმისა, რატომ ვიყვარს დედა, მამა, და, ძმა თუ მეგობარი. არა მგონია ვინმემ მონახოს ამის ლოგიკური ახსნა. ეს ზომ ქვეცნობიერად, ინსტინქტებითა და უჩინარი მიზიდულობითაა ნაკარნახვი (2009 წ.).

ოთარ ხაზარაძე

იალბუზზე ზამთარში

ვეროპის უმაღლესი მწვერვალი იალბუზი (5633 მ) მუდამ იპყრობდა ადამიანის ყურადღებას. იგი კავკასიონის ქედის ჩრდილოეთით განცალკევებით დგას და მისი ორთავა კონუსი ასეული კილომეტრით დაშორებული ადგილებიდან მოჩანს. პირველად მის გუმბათზე მთიელმა ყილარ ხაშირომა შედგა ფეხი 1829 წელს.

იალბუზზე ასვლა ზაფხულში, ალპინისტური თვალსაზრისით, დიდ სირთულეს არ წარმოადგენს; ზამთარში კი ასვლის პირობები მკვეთრად იცვლება: 40°-იანი ყინვა, სიცივე, გრივალისებური ქარები და უხვი ნალექი მწვერვალს ძველად მისადგომს ხდის.

ზამთარში იალბუზის მწვერვალს პირველად 1934 წელს მიაღწიეს „ოთარმეტა თავშესაფრის“ მოზამთრებმა გუსემა და კორზუნმა.

1935 წელს იალბუზის დასავლეთ მწვერვალზე აღიან ნიკოლოზ გუსაკი და სხვები. აქედან მოყოლებული 1937 წლამდე იალბუზზე კიდევ რამდენიმე ჯგუფმა მიიტანა იერიში. მათგან ზოგიერთი მარცხით დაბრუნდა.

1943 წელს მამაცმა მთამსვლელებმა (ნიკოლოზ გუსაკი, ბექუ ხერგანი, გიორგი სულაქველიძე და სხვ.) ზამთრის პირობებში მიაღწიეს მწვერვალს და მოხსნეს გერმანელების მიერ აღმართული დროშა. ამის შემდეგ ჩვენამდე (1957 წლამდე) ზამთარში იალბუზზე ფეხი არავის შეუდგამს.

1957 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მთამსვლელთა ჯგუფმა გადაწყვიტეთ ზამთარში აესულიყავით იალბუზზე. ჯგუფში შედიოდნენ: ო. ხაზარაძე (ხელმძღვანელი), ი. ბაქრაძე (მწვრთნელი), შ. მირიანაშვილი, ო. ბერაძე, გ. მახვლიაძე, ლ. ლლონტი, გ. როსტომაშვილი და ნ. მუშეუდიანი.

ჯგუფი თბილისიდან გაემგზავრა 24 იანვარს. 25-ში ჩავედით ბაქოში, ხოლო 26-ში ნაღჩიკში.

ნაღჩიკში 27 იანვარი მოვანდომეთ სურსათის შექმნას და საკაემირო მეცნიერებათა აკადემიის იალბუზის ექსპედიციის ბაზაში ასასვლელად მანქანების საკითხის მოგვარებას; ხოლო 28-ში უკვე მანქანით მივემგზავრებით ბაქსანის ხეობისაკენ. რამდენიმე საათის შემდეგ უკან რჩება ტირანაუზი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ბაზა ფიჭვნარში (იმ პერიოდში ფიჭვნარში იმყოფებოდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ფიზიკის ინსტიტუტის კოსმოსური სხივების ფიზიკის ლაბორატორია) და ბოლოს საკაემირო მეცნიერებათა აკადემიის ბაზაში გაეჩრდილეთ.

აღნიშნულ ბაზაში იმ დროისათვის მუშაობდნენ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფიზიკის ფაკულტეტის კურსდამთავრებულები: მ. ბოჭორიშვილი, გ. ვაჩიბერიძე, რ. საკანდელიძე და ჯ. ჯაფარიძე (ყველა ჩემი თანაკურსელი). საკაემირო მეცნიერებათა აკადემიის ბაზას იმ დროს ხელმძღვანელობდა ამ ბაზის სულისჩამდგმელი, ცნობილი მეცნიერი და მთამსვლელი გიორგი სულაქველიძე. ბაზაში გულთბილი შეხვედრა მოგივიწყეს ჩვენმა მეგობრებმა და მათ ოთახებში მოეთავსლდით. სტუმარ-მასპინძლებს შორის გულთბილმა საუბარმა გვიან აღმემდე გასტანა.

მეორე დღე მთლიანად სამზადისს დაეთმო. ჩვენი ოთახები სახელოსნოს დამესვავსა. ვინ წრიაპებს ულესავდა კბილებს, ვინ წერაყინებს, ზოგი კი შალის თბილ პირსაბურავს იკერავდა.

30 იანვარს მძიმე (30-35 კგ) ზურგჩანთებით დატვირთულნი შევედგეთ აღმართს ტერსკოლის პიკისაკენ. საუცხოო მზიანი ამინდი იყო, მაგრამ სულა მინც ძნელი აღმოჩნდა. საკმაოდ დიდი დაქანების ფერდი თოვლის სქელი ფენით იყო დაფარული. ასეთ აღმართზე დაუჭვლავი „შეველ-

ტონებით“ (სამთო ფეხსაცმელი) სიარული არც ისე ადვილი აღმოჩნდა. ფეხი საშინლად ცურავდა. ერთი საათის დაძაბული სიარულის შემდეგ შეეჩერდით დასასვენებლად. ყველას ცქერა უნებურად იალბუზზე შერყებულები და თვალთ „ადიოდა“ მწვერვალზე. 5 საათის დაძაბული სიარულის შემდეგ, უკვე დაღლილებმა, მივაღწიეთ ტერსკოლის პიკს. პიკზე მოთავსებულია აკადემიის ბაზის საშუალო პუნქტი. სადაც 3 მოზამბიკე და სპორტის დამასხურებელი ოსტატი, მთამსვლელი ნიკოლოზ გუსაკი დაგვხვდა. მასპინძლები გულუხვად გაგვიმასპინძლდნენ. გუსაკი გაეცნო რა ჩვენს აღჭურვილობას და გუნდის შემადგენლობას, მრავალი ახალი და ღირსშესანიშნავი ცნობა მიგვაწვდოდა იალბუზის შესახებ. მანვე შეგვატყობინა, რომ ჩვენს მეთვალყურედ და მოკავშირედ „ყინულოვან ბაზაზე“ აკადემიის ბაზის ორი თანამშრომელი იქნებოდა. საღამოს, ქართული ხალხური სიძღვრებით ნასიამოვნებებს, ტკბილად ჩაგვეძინა.

31 იანვარს კარგ გუნებაზე გაგვეღვიძა. ღამით ყველას მშვენიერად დაესვენა და დაღლილობაც გამქრალიყო. საუზმის შემდეგ გამოვემშვიდობეთ ჩვენს ნაცნობებს და ზურგჩანთა მოკიდებულები შევუდგექით გზას „ყინულოვანი ბაზისაკენ“. დღევანდელი დღე გუმინდელზე უფრო ძნელი აღმოჩნდა. აქ თოვლი არ დნება და ფირნიც არ წარმოიქმნება, ამიტომ ასეთ თოვლში ფეხი ძალიან ღრმად ეფლობა. გვიხდება წელამდე თოვლის რღვევა. ამას ემატება ძლიერი ქარი, რომელიც მხედველობას გვიზღუდავს. წინმაგალი ხშირად იცვლება. იძულებული ვხდებით ხშირად დავისვენოთ. იგრძნობა ზურგჩანთების სიმძიმე. 5 საათიანი დამსვენებელი სიარულის შემდეგ მივაღწიეთ „ყინულოვან ბაზას“ (3900 მ), რომელიც წარმოადგენს მშვენიერ მრავალთხიან შერობას, სადაც მოთავსებულია აკადემიის ლაბორატორიები და სხვადასხვა ექსპერიმენტული დაკვირვებები მიმდინარეობდა. სუსხიანი ამინდის შემდეგ თბილი ოთახი ძლიერ გვესიამოვნა და შემოვუსხედით ღუმელს გათოშილი ხელების გასათბობად. ორი რადისტრი მასპინძელი ცხელი სადილით გაგვიმასპინძლდა. სადილის შემდეგ თბილ ღუმელთან ერთმანეთს შთაბეჭდილებებს უუზიარებდით, როდესაც აკადემიის ბაზიდან გეცნობეს, რომ ჩვენთან შესაერთებლად სპორტის ოსტატ იოსებ კახიანის ხელმძღვანელობით გამოვიდა ჯგუფი 3 კაცის შემადგენლობით. მართლაც 2 საათის შემდეგ ოთახში შემოვიდნენ სამნი: იოსებ და ჯგუფერ კახიანები და ანზორ ქურდიანი. დღის დარჩენილმა დრომ მომავალი ასვლის გეგმის განხილვასა და ტკბილ საუბარში გაიარა.

1 თებერვალს დღით 10 საათე ვაპირებდით გასვლას, მაგრამ ამინდმა ამის საშუალება არ მიგვცა. ირველიც ბურუსი ჩამოწვა და 2 მეტრის იქით არაფერი ჩანდა. ამას ემატებოდა საშინელი ქარი, რომელიც თოვლის კორიანტელს აყენებდა; გუმინ მეტეოსადგურიდან მივიღეთ რადიოგრამა და კარგ ამინდს გეპირდებოდნენ. ამიტომ გასვლისათვის ვეშაფდებით ყველანი. ჩვენს ისედაც მძიმე ზურგჩანთებს უმატებთ შემას, რადგან ზემოთ „11-თა თავშესაფარში“ შემს არ ყოფილა. თბილად ვიცავთ. რადიოგრამა გამართლდა და 1 საათის შემდეგ იალბუზი გაიწმინდა ბურუსისაგან. ჩვენც არ დავაყოვნეთ, რადისტებთან და სუან მეგობრებთან ერთად დავიძარით „11-თა თავშესაფრისაკენ“.

გზა „ყინულოვანი ბაზიდან“ „11-თა თავშესაფრისაკენ“ მყინვარზე გადის. იგი ზაფხულში უზარმაზარი, ზოგან 200 მ სიღრმის ნაპრალებითაა დაფარული. ზამთარში კი ეს ნაპრალები დაფარულია თოვლის სქელი ფენით. თოვლში ელექტრობობებიც არ ჩანდა. თოვლის ფენა მყინვარზე მოძრაობას საშიშს ხდიდა, რადგან თოვლის ხიდზე გავლამ შესაძლოა ხიდის ჩამლა, ნაპრაღში ჩაყარდნა და ავარია გამოიწვიოს. ამიტომ იყო, რომ იოსებ კახიანი (რომელმაც თითქმის ზეპირად იცოდა სად როგორი ნაპრაღია) დიდი სიფრთხილით მიგვიძღოდა წინ.

2 საათის სწრაფი სიარულის შემდეგ მივაღექით 3 სართულიან მშვენიერ, გემის ფორმის შერობას ე.წ. „11-თა თავშესაფარს“, რომელიც ზ.დ. 4250 მეტრზე მდებარეობს. ამ ადგილზე კლდეებში ერთხელ 11-მა მთამსვლელმა შეაფარა თავი უამინდობას და სახელიც აქედან შემორჩა. ომამდე აქ ფიზიკის, გეოფიზიკის, ფსიქოლოგიის კეთილმოწყობილი ლაბორატორიები იყო მოთავსებული და გაცხოველებული მეცნიერული მუშაობა მიმდინარეობდა. ბაზას გააჩნდა საკუთარი ელექტროსადგური, ჰქონდა ორთქლით გათბობა და სხვ. როდესაც გერმანელებმა ბაქსანის სეობა დიაკავეს, საბჭოთა მფრინავებმა აღნიშნული ელექტროსადგური ააფეთქეს, რათა მეტერს არ ჩაყარდნოდა ხელში.

დღეისათვის აღნიშნულ ბაზას, უპატრონობისაგან მთლიანად დაკარგული აქვს პირვანდელი სახე. ქვედა სართული ამოვსებული იყო ჩამტერეული ფანჯრებიდან შემოტანილი თოვლით. ოთახები ქარის სათარეშო სარბიელად ქცეულა. იძულებული გავხდით მესამე სართულზე დაგბანაკებულიყავით. ოთახებში სამინლად ციოდა. შემორჩენილი თერმომეტრი ოთახში მინუს 18°-ს აჩვენებდა. ამ დღეს ბევრი სამუშაო გავკინდა. უპირველეს ყოვლისა საჭირო იყო ღუმელების დასუფთავება და ანთება, მაგრამ ეს არც ისე იოლი აღმოჩნდა. საკემური მილები და ღუმელებიც თოვლს გამოეცო. მის გაწმენდას გულომდგინედ შეუდგენენ მუშუდინი, მახვილაძე და როსტომაშვილი. მე და შოთა რადიოსადგურის აღდგენას შეუდგექით, მაგრამ მხოლოდ იმას მივაღწიეთ, რომ ანტენის უქონლობის გამო, ქვედა სადგურის ხმა გვესმოდა, ჩვენი ხმა კი მათ არ ესმოდათ. თუმცა კავშირი ვერ დავამყარეთ. სამაგიეროდ აკუმულატორებით კარგი სინათლე მივიღეთ და ოთახი მშვენივრად გაეანათეთ. ღუმელების წყალობით საღამოსათვის ოთახის ტემპერატურამ +8°-დე აიწია. საღამოს ყველანი მზიარულად შემოვუსხდით განათებულ და ცხელი საკვებით საესე სუფრას. გვიანობამდე ვისაუბრეთ, რადგან ხვალ ვისვენებთ.

2 თებერვალს შესანიშნავი ამინდია. ამიტომ სადგურის თავზე აყვდით. მთელი კაკასიონი ჩვენ წინ იყო გადაჭიმული. მწვერვალთა უსასრულო ჯაჭვში ვეებთ ნაცნობებს: მინვარწვერი, თეთნულდი, შხარა, უფრო ახლოს კაკასიონის სიამავე ორწვერა უშბა; ჩვენ პირდაპირ იყო დონ-ლუზორუნის გიგანტური მასივი, მის გვერდით ნაკრა, ცალგმლი, შტაკლერი; ჩვენგან მარჯვნივ დასავლეთით მწვერვალები: გვანდრა, დალარი, უფრო შორს დომბა-ულგენი, ბუ-ულგენი, აქსაუტი, ყარა-ყაია, ბელალაყაია და სხვ. დიდებული სანახაობა! რაოდენ დიდ სიამოვნებას კარგავს ის, ვინც მთაში არ დადის!

ბოლოს ჩვენი მზერა იალბუზზე გაჩერდა. ის თითქოს სულ ახლოა, მაგრამ მოჩვენებითა ეს სიახლოვე. სულ ცოტა 10 საათის სიარულია საჭირო, რომ მის წვერს თავზე მოექცე. ვარჩევთ ხვალინდელი გზის სხვადასხვა ვარიანტებს. გზის უდიდესი ნაწილი ყინულოვან ფერდზე ვადის, რადგან ძლიერი ქარების გამო თოვლი სულ გახვეტილია. დღის განმავლობაში ერთხელ კიდევ შევაშოწმეთ ჩვენი მზადყოფნა და ადრე დავწყეთ დასაძინებლად, რადგან ხვალ ძალიან ადრე უნდა აყდგეთ.

3 თებერვალს ღამის 2 საათზე ვიადიებთ და ვეშბადებთ მწვერვალზე გასასვლელად. გარეთ ძლიერი ქარია. ცა ვარსკვლავებითა მოჭვდილი, ამიტომ ვადაწყდა მწვერვალზე იერიში მიგვეტანა. ტანზე ჩაიცვით, თუ რამ თბილი ტანსაცმელი გავგაჩნდა (იმ დროს თბილი ბუმბულის ქურთუკები არ არსებობდა). თავზე შალის ჩაფხუტების გარდა ყურებიანი თბილი ქუდები დავიხურეთ. ასე რომ, ტანისამოსის სიმრავლისაგან მოძრაობაც კი გვიჭირდა და ცხელი ყავის სმის დროს ყველას ოფლი გვიდოდა. ამ სიცხემ დიდხანს არ გასტანა. როგორც კი თავი შენობის გარეთ გავყავით, მთელ ტანში სიცივემ დავვიარა და ცხვირ-პირი დავგეწვა. წყვდიადში, ფარნის შუქზე შეუდგექით აღმართს. ისეთი ძლიერი ქარი ქროდა, ერთმანეთთან საუბარს გვიშლიდა. ყველანი ჩაფიქრებულნი მივდივართ და წინმავალის ფეხის მოძრაობას ვუყურებთ. ვციდილობთ მისი გზით ვიართო, რათა შემთხვევით ნაპარღში არ ამოვვით თავი. სამინლად ცივა. ტემპერატურა მინუს 25-30°-ს აღწევს. ამონასუნთქი პერი ტუნებთან იყინება. რამდენიმე საათის შემდეგ ჩვენი შალის ჩაფხუტები მთლიანად დაიფარა ყინულის ფენით. მიუხედავად ამისა, არავის გვიცდია ყინულის ჩაფხუტის სახიდან მოცილება, რადგან ვიცოდით, თუ მის გარეშე ძლიერი ქარისაგან სახე მოგვეყინებოდა. მთლიანულ ყინულზე მივდივართ, მაგრამ ამას თავისუფლად ვგრძობთ, რადგან ჩვენი წრიაების კბილები საუცხოოდაა გაღესილი. 2 საათის სიარულის შემდეგ მივაღწიეთ ე.წ. „ასატუხვის თავშესაფარს“. წყვდიადი თანდათანობით ფერმკრთალდება და მეტი სიმკეთრით იხაზება იალბუზის გიგანტური კონტური. გგონია, მწვერვალი აქვე, სულ ახლოსაა, მაგრამ გზას დასასრული არ უჩანს. სიმაღლეს მანც თავისი გააქვს, მოძრაობის ტემპი ეცემა. გათენდა და ჩვენც ვაუესწორდით იალბუზის უნაგირას. ქარი თითქმის დაცხრა, მაგრამ როგორც კი მწვერვალისაკენ მიმავალ ქედზე ვაყვდით, ახალი სიძლიერით კვლავ დაჭქროლა და წალეკვით დავგვეჭქრა. სულ უფრო ნელა ვმოძრაობთ. ყოველი 10-15 ნაბიჯის შემდეგ შესვენება გვიჭირდება. მანძილი მწვერვალამდე ნელა, მაგრამ მანც იკლებს...

და აი. სანატრელი მწვერვალი. დაღლა ყველას დაგვაიწყდა. ჩვენს ქვევით თითქოს უსასრულო ზღვაა და ამ ზღვას ზემოდან დავეურებო. წარმოუდგენელი სილამაზეა. ამ სილამაზის სანახავად ნამდვილად ღირდა ჩვენი ამდენი ტანჯვა.

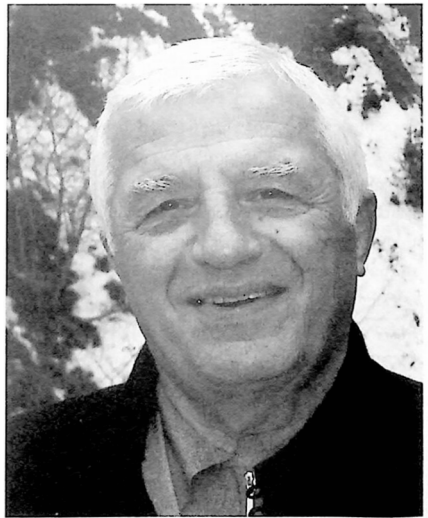
10 საათზე თერთმეტი სახეგაბრწყინებელი მთამსვლელი ევროპის უმაღლეს მწვერვალზე (5633 მ) ვიდევით და ერთმანეთს გამარჯვებს ეულოცავდით. დაწურეთ წერილი, ნიშაში მოვათავსეთ და სწრაფად დავეშვით დაბლა. ამგვარად, 1943 წლის შემდეგ ჩვენ გვერგო წილად იალბუზის მწვერვალზე ასვლის პირველობა ზამთრის პირობებში.

ორსაათნახევარში „11-თა თავშესაფარში“ დაგბრუნდით, იმავე დღეს კი „ეინულოვან ბაზაში“ ჩავედი. დალილობის მიუხედავად დიდხანს ეუზიარებდით ერთმანეთს შთაბეჭდილებებს.

მეორე დღეს ამინდი გაფუჭდა, მაგრამ მიზანი უკვე მიღწეულია; წინ ნაცნობი გზაა, ამიტომ უამინდობა აღარ გვაშინებს. ტერსკოლის პიკის გავლით ჩავდივართ იალბუზის ექსპედიციის ტერსკოლის ბაზაში. გზად ტერსკოლის პიკამდე შემოგვეგებნენ უნივერსიტეტის თანაკურსელი მეგობრები. ბაზაში გამარჯვებას გვილოცავენ 1943 წლის ასვლის მონაწილენი: ექსპედიციის უფროსი გიორგი სულაქველიძე და სპორტის დამსახურებული ოსტატი ნიკოლოზ გუსაკი. გულთბილად გვესალმებიან ექსპედიციის თანამშრომლები. მეორე დღე მეგობრებთან ერთად ტკბილი ქართული სუფრით აღვნიშნეთ. შემდეგ კი ყველანი თბილისში გამოვემგზავრეთ. ასე დასრულდა იალბუზზე ზამთრის ასვლის ეპოპეა (2009 წ.).

ლემან ჯაფარიძე შეამაყება რომ მათი „გორისა“ ვარ

ჩემი ცხოვრების დამამშვენებელი ნაწილი იყო ჩემი დამოკიდებულება ბუნებასთან, კერძოდ, მთამსვლელობასთან. ეს ამბავი საკმაოდ პროზაულად დაიწყო: ჩრდილო კავკასიის ალპინისტურ ბანაკში წავედი ოთხი მეგობარი და თავი ამოვყავით საქვეყნოდ ცნობილ ტერსკოლში. გავიარეთ ეს სკოლა. სადაც ჩვენი პირველი მასწავლებელი ცნობილი მთამსვლელი იოსებ კახიანი იყო, რომელთანაც დაიწყო ჩვენი პირველი ასვლები. შემდეგ გამოჩნდა ახალგაზრდა მიხეილ ხერგიანი, შემდეგ ჯუმბერ კახიანი და სხვები. შემდეგ მივედი საქართველოს ალპურ კლუბში, რომელიც ვერის ბაღში, ჯერ კიდევ ძველ, ძალზე კოლორიტულ ალპური სტილის შენობაში იყო განთავსებული. იქ გატარებული დღეები და წლები მართლაც დიდი ბედნიერება იყო. იქ ტრიალუხა მთაში დაღუპული სიმონ და ალიოზა ჯაფარიძეების, შოთა მიქელაძის სული, იქ ბრძანდებოდა ჩვენი მომზობლავი, უსათნოესი, უმშვენიერესი ქინი ალექსანდრა, რითაც ცოტა ვამაყობდი კიდევ, რადგან მათი მოგვარე ვიყავი, იქ იყო შესანიშნავი დირექტორი ლექსო ივანიშვილი თავისი მცირე შტაბით. იმ პერიოდში მთამსვლელობა საზოგადოებაში ძალზე პოპულარული და პრესტიჟული იყო. შხელდა-უშხის ცნობილი ტრავერსის დროს რუსთაველის პროსპექტზე ყველაზე გამოსაჩენ ადგილას ფერადი სტენდი ეკიდა, რომელზეც პატარა დროებით იყო აღნიშნული მარშრუტზე გვეუფის გადაადგილება, შესვენებისა თუ დამისთვეის ადგილი და ეს საზოგადოების ცხოველ ინტერესს იწვევდა. ეს ინტერესი შეიძლება დღესაც არის, არ ვიცი, ღმერთმა

ქნას რომ იყოს. იმიტომ რომ ამაზე უკეთესი საშუალება ახალგაზრდის შეზრდისა თავის შშობ-
ლოურ ბუნებასთან არა მგონია სხვა რამ არსებობდეს.

მთამსვლელთა დაოსტატების საქმეში უდიდესი როლი შეასრულა მთამსვლურმა ბანაკებმა
არა მარტო კავკასიონის გადაღმა, რომელთაც ჩვენ რუსულ ბანაკებს ვეძახდით, არამედ ქართულ-
მაც. ასეთი იყო მაგალითად ნაკრის ხეობაში მშენიერი ბანაკი „ნაკრა“, შემდეგ „ილიაძე“, „ხესხო“,
რომელთა შენარჩუნება ბოლო წლებში ძნელი გახდა, მაგრამ ეს ადგილები საქართველოსთვის
მარგალიტებია. იქ კვლავაც უნდა აღდგეს ეს ბანაკები, რადგან აქ ხდებოდა ჩვენი შესანიშნავი
ახალგაზრდების ფიზიკური და სულიერი წრთობა, მათი სულიერი კულტურის ჩამოყალიბება.

შემდეგ უკვე რთული ასვლები დაიწყო თავისი უმბითა და სხვადასხვა მწვერულებით. აქ
შეიკრა და ჩამოყალიბდა ჩვენი შესანიშნავი ჯგუფი, დიდი სამეგობრო, საყოველთაოდ ცნობილი
მთამსვლელის, ამ საქმეზე სრულიად შეყვარებული უდიდესი ორგანიზატორის გივი ქართველიშ-
ვილის მეთაურობით.

მრავალი რამ არის მოსაგონარი მთასთან დაკავშირებით, მაგრამ მასხენდება ერთი შემთხვევა
შხარის რაიონში. ახალგაზრდები ვიყავით, თითქმის მთელწლით ასვლას და ეტყობა შიშის გრძობა
მნიშვნელოვნად გვექონდა დაქვეითებული, საკმაოდ დახრილი, პატარა თოვლიანი ფერდი გვექონდა
გადასასვლელი. ჯერ კიდევ წრიაპები გვეცემა, თოკი რატომღაც ავიხსენით. თოვლის ფერდი
მთავრდებოდა დაახლოებით 300-მეტრიანი ვერტიკალური კედლით. გადავიარეთ არხი, რომელ-
შიც პერიოდულად ზეაგი მოდის ხოლმე და ტყეანის მის გვერდებს, რომელიც შემდეგ იფიჭება
და ბოხსღეის ციგა რომ მიქრის, დაახლოებით ისეთია. დარი გადავკვირეთ და დავეშვიტ ქვემოთ.
შემდეგ ჩვენი ერთი მეგობარი გადმოვიდა და, ეტყობა, ამ არხში მოძრაობის დროს წრიაპის წვერი
წამოდო შარელის ტოტს, წონასწორობა დაკარგა და დავარდა თავი ძირს. როგორც ბარათის
ნაგი აიღებს სიჩქარეს, ისეთი სიჩქარით წავიდა, ეს არხი კი პირდაპირ 300-მეტრიან ქობაფში
გადადის. აღარაფერი დამრჩენოდა, ჩაკვხტი შიგ მის შესაჩერებლად, მაგრამ დამეჯახა, წავიქეცი და
ორივენი დავეცურადით. დარის ბოლოში ქვის გამოხატანი იყო, იმაზე შეგვაგოდ და, საბედნიეროდ,
ორივენი მასზე გავეჩრადით.

ეს შემთხვევა იმიტომ აღვნიშნე, რომ ყველამ იცოდეს – სიფრთხილე მარშრუტის ბოლომდე
საკირო.

კიდევ ერთი სამაგალითო და დასამახსოვრებელი ამბავი. შუროვსკის პიკის წვერზე ვართ, იქით
უშბაა. ქვემოთ დიდი ყინულვარდნილია, საშინლად დაჩეხილი და ვხვდავთ ამ დაჩეხილ მყინვარზე,
ყოველგვარი ნორმებისა და წესების დაცვის გარეშე, რომ იტყვიან, კისრისტეხებით გარბის ექვსი ალა-
მიანი, დაბლა ეშვებიან. ჩვენ არც ვიცით, ვინ არიან, მაგრამ სტვენითა და ყვირლით ვაფრთხილებთ,
რომ წინ საშიშროებაა. ბანაკში წესად იყო, ჩამოსვლისთანავე ჯგუფს ანგარიში უნდა წარედგინა,
როგორ ჩაიარა ასვლამ, რა ვითარებაში, ვინ შეხვდა გზაში, როგორი იყო მეტეოროლოგიური პი-
რობები და ა.შ.

ჩვენ მოვასწენეთ, რომ ექვსი ფიგურა ანგარიშმოუცემლად მიბრბოდა ქვემოთ ასეთ დაჩეხილ
ყინულვარდნილზე. თურმე ცნობილი მთამსვლელის ლევ მიშლაიევის ჯგუფი 20 დღეზე მეტი
ხნის განმავლობაში ადიოდა ჩათინის ძალიან ძნელ ჩრდილოეთ კედელზე, რომელიც გადმოხურული
ყინულის კარნიზით მთავრდებოდა. მისი გავლა დიდ რისკთან იყო დაკავშირებული და ამ 20-
დღიანი ასვლის შემდეგ იმდენად გამოფიტულან და შიშის გრძობა მოსწლოვნებოდათ, რომ გაუაზ-
რებლად გარბოდნენ დაღმა იმ ყინულვარდნილზე. მაშინ ეს შემთხვევა მშვილობიანად დამთავრდა,
მაგრამ, სამწუხაროდ, შემდეგ მიშლაიევი და მისი ჯგუფი ამ შიშის გრძობის დაკარგვას შეეწირა.

დაუვიწყარია ჩემთვის ჯუმბერ მემშარიაშვილთან ურთიერთობა, რომელსაც სვეა ელიავამ „ა-
ტიციემულო“ შეარქვა. ჯუმბერი საოცრად მომხიბლელი კაცი იყო. ზრდილი, მშვიდი, ვაჟკაცი,
ზომიერი, სამართლიანი, მშენიერი მოკირვე იყო. ჯუმბერი 32 წლისა დაიღუპა და ჩვენ იმდენად
ახალგაზრდები ვიყავით, რომ ამ სრულიად ახალგაზრდა კაცს, შევერცხვლილი თმის გამო, „პატიციე-
მულოს“ ვეძახდით. ჯუმბერ მემშარიაშვილთან ურთიერთობა დიდი ბედნიერება იყო, კუნხ - თიშუ-
რავ კუნხანიძე ჩვენზე ცოტა უფროსი, ჩვენი მეგობარი იყო. ბაკურიანში სამთო თხილამურებზე

შესანიშნავად იდგა და საქართველოში წყლის თხილამურებით სპორტული სრიალის ერთ-ერთი პიონერი იყო. რომელსაც შემდეგ მიმდევრებაც გამოუჩნდნენ. ჩვენც მასთან ყოფნა გვიხაროდა და ხშირად ვიყავით ერთად.

ჯუშბერისა და კუხოს ამბავი იმიტომ წამოვიწყე, რომ იმ წელს, „აპობელაზე“ როცა მიდიოდა ქართული ექსპედიცია, მოსამზადებელ პერიოდში ჩვენ უკვე ვიყავით გათვალისწინებული დამხმარე ჯგუფად. გივი ქართველიშვილი, მიტო შარაშენიძე, ძმები ბაქრაძეები და მე. ასე ვრეგბოდით თითქმის ბოლომდე. მაგრამ უნდა ითქვას, რომ საქსპედიციო ჯგუფის დაკომპლექტების დროს რაღაც სირთულეები წარმოიქმნებოდა ხოლმე. პრესტიჟული იყო ვინ იქნებოდა მიიერიშე ჯგუფში. მაშინ. რომ იტყვიან, სათადარიგო სკამიც ვგრძელი იყო. ტიან-შანი საკმაოდ რთული რაიონია, უმძიმესი კლიმატური პირობებით, ჩვენ ფორმაში ვიყავით და საკუთარი სპორტული გეგმებიც გვექონდა, მაგრამ მოხდა ისე, რომ ბოლო მომენტში, ექსპედიციის მთავარი მიზნის გამო, შეიკვეცა ეს გეგმები. ჯუშბერი და კუხო შეწუხდნენ ამ გადაწყვეტილებით, რადგან ჩვენ ტიან-შანში წასვლას დაგვირდნენ. სიტყვის კაცები იყვნენ და პირის გატეხა არ უნდოდათ. გააკვიყანეს გვერდზე და გვითხრეს, რომ დაარჩენილიყავით... თქვენს საქმეს მიხედავით. ასეც მოხდა, ბოლო მომენტში ჩამოვშორდით იმ საბედისწერო ექსპედიციას.

სამაგიეროდ ამ დროს სოლიკო ხაბიევიშვილმა კაკასიონზე მოაწყო უაღრესად კარგად აღჭურვილი და დაკომპლექტებული ექსპედიცია და თითქმის ორი თვით წავედით სვანეთში. ბევრ მწვერვალზე ავედით. ასე განსაჯეთ, მაშინ სამი მე-1 კატეგორიის ასვლა განვახორციელეთ, მანამდე მე-3 და მე-4 კატეგორიის ასვლებიც იყო, ასე რომ, გაცხოველებული ასვლები მიმდინარეობდა. საუკეთესო ფორმაში ვიყავით. ბოლოს ეს ასვლები უშბის ტრავერსით დამთავრდა (სამხრეთიდან ჩრდილოეთით). სასიამოვნოდ დაღლილნი, ექსპედიციის შემდეგ ბედნიერები დაებრუნდით.

უშბის ტრავერსზე რომ მოგახსენებდით - ამ მწვერვალზე გურამ თიკანაძესთან ერთად გუნდში იყვნენ გივი ქართველიშვილი, მიტო შარაშენიძე, ძმები ბაქრაძეები. გურამ თიკანაძე ეს მომხიბვლელი, უნიჭიერესი კაცი, ბუნებასთან იყო შეზრდილი. ჩვენც ხომ გვიყვარდა ბუნება, ბევრ სიკეთესა და სილამაზეს ვხედავდით, მაგრამ გურამის ხედვა განსაკუთრებული იყო, მას სხვა თვალი და ხალხთან ურთიერთობის საცარი ნიჭი ჰქონდა. არ მინახავს ასეთი საყოველთაო სიყვარული და პატივისცემა ჩვეულებრივი ახალგაზრდა ბიჭის მიმართ. მთელი სვანეთი, დიდცი და პატარაც, ეთაყვანებოდა. გარეგნობაც ისეთი ჰქონდა, ზრდილობაც... მაგალითად, თუ ვინმეს სურათს გადაუღებდა, შემდეგ ის ფოტო აუცილებლად მივიღოდა ადრესატამდე და არც ის იყო გამორიცხული რომელიმე საერთაშორისო ფოტოგამოფენაზეც მოხვედრილიყო.

ჩამოვედი თბილისში, ავეისტოს ბოლოა, მოვიხსენი ზურგჩანთა და რეკავს ტელეფონი, - ალპურ კლუბში ჩამოდიო, - მითხრეს და მივეხდი, ცუდად იყო საქმე. ჩავედი და გავიგე: ტიან-შანში, სადაც ჩვენც უნდა ვყოფილიყავით, დაილუპუნენ ილიკო გაბლიანი, ჯუშბერ მეძმარიაშვილი, თეიმურაზ კუხიანიძე. ეს იყო ჩვენი უდიდესი მარცხი, ნამდვილი საყოველთაო გლოვა. ჯუშბერი და კუხო დიდუბის პანთეონში დაკრძალეს, ილიკო გაბლიანი კი დღემდე ტიან-შანის ყინულებში განისვენებს (2007 წლის აუდიორჩანაწერი).

* * * * *

გაგაცანით რა ქართველ მთამსვლელთა წინა თაობის მოგონება-თავგადასავლები, არ შეიძლებოდა მკითხველისათვის არ შეგვეთავაზებინა ოთხმოცდაათიანელთა თაობის რამდენიმე წარმომადგენლის, ჩვენი ცნობილი მთამსვლელების მონათხრობის ის ფრაგმენტები, რომლებიც ეხება მათ ალპინისტურ ნათლობას, წინა თაობის მთამსვლელებთან ურთიერთობას, მათ დამოკიდებულებას წინანდელი წლების ალპინიზმზე და მათ შეხედულებებს მთამსვლელობაში დღევანდელ მდგომარეობასა და სამომავლო პერსპექტივებზე.

ბიძინა გუჯაბიძე: 1984 წლის 28 თებერვალს, მწვერვალ უშიდან დაშვებისას ექვსი ქართველი მთამსვლელი დაიღუპა: ირაკლი გელდიაშვილი, დევი თარხნიშვილი, დავით კობახიძე, გია ტუშური, გოგი ზუმბაძე, მურად ჭიჭინაძე. დიდი დრო გავიდა, ბევრ მათგანს უკვე შვილიშვილები ჰყავს. მტკივნეული იქნება იმ ამბების გახსენება ყველასათვის, მტკივნეული არის ჩემთვისაც. ირაკლი გელდიაშვილი მაშინ 35 წლის იყო, დღეს ჩემზე 9 წლით უმცროსი, მაგრამ ისინი დღესაც უფროსებად, მასწავლებლებად და სამაგალითობად რჩებიან, პირადად ჩემი ყველა მიღწევა მათმა ხსოვნას ეძღვნება.

ოთხჯერ მქონდა უშმაზე ზამთარში ასვლის მცდელობა, მხოლოდ ორჯერ ავიდი. წელსაც ვეცემავდი, მაგრამ ჩემი და ჩემი მეგობრების გეგმები ერთმანეთს არ დაემთხვა და მე, სამწუხაროდ, ვერ მოვახერხე სენათში ასვლა. იძულებული ვარ, ძველ დღიურებს გადავხედო და ასე გამოვეხსნა ჩვენი მეგობრების ხსოვნას - დიდ ტკივილს, საქართველოს მთამსვლელობის დიდ ტრაგედიას...

1984 წელი, თებერვლის დასაწყისი. საბჭოთა კავშირის ერთ-ერთი მორიგი სახელმწიფო ლიდერი (ანდროპოვი) ახალი გარდაცვლილია. ქვეყანაში გლოვია გამოცხადებული. გოგი ზუმბაძის და დათიკო კობახიძის წამოწვეული სიმღერა ზუგდიდის რესტორნის მთელმა პერსონალმა ერთხმად ჩააშრა, მაგრამ მე მაინც ბედნიერი ვარ, პირველად ვარ დიდ ექსპედიციაში, დიდ მთამსვლელებთან; უშმაზე მივდივართ, თანაც ზამთარში. მართალია, დამხმარედ, მაგრამ ექსპედიციის სრულფასოვანი წევრი ვარ.

დიდი გუნდია, 20 კაცამდე. ბეროში, უშხვანარში მაკრინე ქურდიანს ვსტუმრობთ. მაკრინეს ალბინისტების დედას ეძახიან.

მხოლოდ ამ ოჯახიდან გადიოდა ვეგუფები უშმაზე. უხარია ჩვენი ნახვა ქალბატონ მაკრინეს, სინანულს გამოთქვამს, ასაკის და ჯანმრთელობის გამო რომ აღარ შეუძლია ჩვენი მიღება, მოვლას ატარებდა. ჩვენ უფრო ზემოთ, ნაშთოვლში, ვივი წერეთლის ოჯახში გადავინაცვლებთ.

ერთმანეთს მისდევს მზიანი და თბილი დღეები. ჭიანჭველებივით გამწვრივებულები ზემოთ, გულის ფერებისკენ მივებობებით ექსპედიციის ბარგს, აღჭურვილობას, სურსათს, შეშას, საწვავს. ახალგაზრდები - ჯავახია, თორთლაძე, მე - სტარჩიკთან ერთად, ძირითადად, მზიდავები ვართ. ომარ ერქომაიშვილი შეუცვლელი მზარეულია, თან სოფელ გულში ხეზე შერჩენილი გაყინული მაუალოსგან არყის გამოხდაზე ოცნებობს, მიტო შარაშენიძე ექსპედიციის ხელმძღვანელია, დევი თარხნიშვილს და გოგი ზუმბაძეს აღჭურვილობა აპირათ, ექიმი გია ჭელიძე, ვახო კოლხიდაშვილი - საგარეო საქმეთა მინისტრი, რომა გიუტაშვილი თეთნათკეთი თხილამურებით თავს ვეაწონებს, მურად ჭიჭინაძე - თივლის მოტოციკლით, თამაზ ბაქანიძე, თამაზ შარაშენიძე კი... მოუთმენლად ველოდებით ირაკლი გელდიაშვილის ამოსვლას.

უკვე მთელი გუნდი ფერებში გავედით, საჭიროების შემთხვევაში ერთი-ორი კაცი ჩამოვიდვართ ქვემოთ. მარშრუტის ძირამდე გაჭრილია ბილიკი. უკვე აღჭურვილია პირველი ბანაკი. პირველ ვეგუფში არიან ირაკლი გელდიაშვილი, დევი თარხნიშვილი, გოგი ზუმბაძე, დათი კობახიძე, გია ტუშური, მურად ჭიჭინაძე. ირაკლის პირველად აცვია პლასტიკის ბათინკები და ძალიან მოსწონს თავი, კობახიძეს ჩემს ფრანგულ ბათინკებს ვაცმევ, ადლომ კი წრიაპებს და წერაყონს აძლევს, ტუშურს ჩემი საძილე მიაქვს, მურადის - გამაშები.

მე და კოკა გამოთინისას პირველ ბანაკამდე მივაცილებთ ვეგუფს და ცარიელები უკან ვეშვებით ფერებში, ანუ სასტუმრო „იკანალეში“. ორი დღის შემდეგ მეორე ვეგუფი გადის - დიმიტრი შარაშენიძე, თამაზ ბაქანიძე, რომან გიუტაშვილი, ვეგულ ქელესხაშვილი, თამაზ შარაშენიძე, მთავალყურეებს გარეთ დიდი ტელესკოპი ვივადგას, ორივე ვეგუფის ყოველ ნაბიჯს თვალს ვადევნებთ.

ზშირად გავდივართ კავშირზე და არ ვატივებთ კერას. ეუვლით ზამთრის ძილისაგან გამაოლიძებულ პატარა თავუნას, სახელად „ტუტუს“.

27 თებერვალს ცული ამინდია, მხედველობა არ არის, დევი მატყობინებს, მწვერვალზე ვღვავართო. მილოცვას რაღაც ნაღვლიანი ხმით მაწვევტინებს, ჩამოვიდეთ და მერე მოგვილოცეო. კარავი კედლის ძირში აქვთ დატოვებული. დღეს მეორე ჯგუფი მათი დაკიდებული თოკებით კედლის თავზე ადის და ღამისათვეზე ეწყობა. ღამე, კედელზე დაშვებისას, მხოლოდ დევი ახერხებს მეორე ჯგუფის კარავში ჩაის დღევას.

ღილით ამინდი გამოდის. კავშირი არ არის. მწვერვალზე ვხვდავ მეორე ჯგუფს. მთელი დღე არ არის კავშირი პირველ ჯგუფთან, ვერც ვხვდავთ. საღამოსკენ პირველი ბანაკის მოსახსნელად

გავდივართ გრიმა სტარჩიკი, კოკა ჯავახია და მე. მარშრუტის ძირში, ფართო კულუარში პანტელევეიჩმა (სტარჩიკი) ზევეში რაღაც ნივთები შენიშნა, ბინოკლში ძალიან ჰგავს ადამიანებს, იმედი გვაქვს, რომ მხოლოდ ზურგჩანთაა გადმოვარდნილი და გამსკლარი. თუმცა, ესეც საკმაოდ დიდი ავარიაა. როგორც ირაკლი გვასწავლიდა, ზურგჩანთის გადმოვარდნა და კაცის, თითქმის ერთი და იგივეაო.

თავში უამრავი ფიქრი ირევა, ჩვენ ის აღარ ვართ, რაც რამდენიმე წუთის წინ ვიყავით. მხიარულები, უზრუნველები, თითქმის ბედნიერები. დავბერდით. სხვა ადამიანები გავხვდით. ჩემთვის და კოკასთვის პირველი ავარიაა, თანაც ახლობლების, მეგობრების...

1989 წელი, იანვარი. დიდი დრო, 5 წელი უკვე გასული. ბევრი ჭირიც ვნახეთ და ბევრი ღზინიც, მრავალი ასვლა, სამაშველო ოპერაციები. ახალი ჩამოსულები ვართ სომხეთის მიწისძვრის შემდეგ ლენინაკანიდან, სიბიკიდან. უკვე ის აღარა ვარ, რაც ვიყავ!

ამჯერად არმიის სპორტულ გუნდში ვართ,

მწერთნელია ლოკა სარქისოვი. დიდი გუნდი ვართ, 20-25 კაცი. ფული ძალიან ცოტა გვაქვს, სულ რაღაც 700 მანეთი, საჭმელი, ტრანსპორტი, საწვავი, სულ ევ არის. საცხოვრებელში კი, მაღლობა ღმერთს, სენათში ფული არ გვეჭირდება. მამა ტარიელი (სიკინჭალაშვილი) პატრიარქისაგან უშმაზე ასატანად გამოგზავნილ წმინდა სამების ხატს გვატანს, წინასწარ კი შევეთანხმდი, მსუბუქი იყოს-მითქი, მაგრამ ხატი ფაიფურისაა და საკმაოდ დიდი. გვიჭირს მცირეგმდორწმუნეებს ამის აუცილებლობაში დარწმუნება. ზუგდიდამდე - მატარებლით, მერე - ზოგი ავტობუსით, ზოგიც სატვირთო მანქანით... ისევ გივისთან, წერედიანთან ვივრით თავს, მერე კი ყველანი ღუკა ვეზდენის სახლში გადავდივართ საცხოვრებლად, მაზრელი ბიჭები გვეხმარებიან მოწყობა-დალაგებაში, ღუმელის გამართვაში. ხარებით მოათრეის დიდი მორები და შემაც დაგვიჭრებს.

მეორე-მესამე დღესვე ვიწყებთ ზედა ბანაკების - ჯერ „იკანკალეს“ და მერე მარშრუტის ძირის მოწყობას. დიდი, ჯარისკაცული ხის თხილამურები გვაქვს - შეშებს ან ღობეებს ვეძახით - რეზინის თასებით ფეხებზე დამაგრებული, აღმართ-დაღმართში რომ არ ისრიალოს, ზედ თოკები გვაქვს დახვეული. მხოლოდ ვანო ვამყამებს აქვს წესიერი „სიკიტურის“ თხილამურები, აღმართში სასიარულო ბეწვით, „ქამუსით“.

10 დღეში ორივე ბანაკი მზადაა, შეიძლება მარშრუტზე გასვლა.

გაღწევდა. შვილნი გავდივართ: ლოვა სარქისოვი, თორნიკე ბერიშვილი, ვანო ვაშაძე, სანდრო კობაიძე, დათო რაქვიაშვილი, მალხაზ ცირეკიძე და მე - ორი კარვით. წინასწარ მე და მალხაზი ეკიდებთ რამდენიმე თოკს, კულუარიდან თითქმის ქედამდე. საღამოს ღრუბელი ჩაწვა ხეობაში. გვეშინია გასვლა, ვწვევართ კარავში, მზეს მიფიცხებულები, ქვევით შავი ღრუბელია, ზევით - კაშკაშა მზე, გარეთ კი გაბოროტებული თორნიკე დააბიჯებს, გელანძღავს ასეთი დღის გაცდენისათვის. ვგრძნობთ შეცდომას და გატრუნულები ვართ. მხოლოდ ვანო ცდილობს დანაშაულის გამოსყიდვას და თავისი „კარგი“ თხილამურებით „იკანკალესკენ“ ეშუება დამატებითი პროდუქტისათვის.

დღლას, ადრიაანად, მარშრუტზე ვართ. ძალიან უფრთხილობთ, სულ თოკებს ეკიდებ, არ ვზოგავ აღჭურვილობას. საკმაოდ თბილა. რთულ მონაკვეთებზე უხელთათმანოდ ვცოცავ. ნაშუადღევს უკვე პირველ დამის სათევზე ვარ. ბიჭები ლოვას ხელმძღვანელობით საკარვე მოედნების გაჭრას

„ყუმბის ბიჭების“ კუთხე ქართული შთამოსვლელობის მუზეუმში.

იწყებენ. მე და მალხაზი კიდევ სამ თოკს ეკიდებთ. ღამე ძალიან ცივა, ყინავს, რაქვიაშვილს კარვის წმენდისას შემოეხა კარავი. რაქვიაშვილი პირველადაა სერიოზულ მარშრუტზე, თითქმის ღამისთვეც კი არ ჰქონია, და კინაღამ უკარვოდ დაეტოვა. ვანოს „კუბოში“ კი ორნი ძლივს მტევნიან. ვეკრავთ, ვაწებებთ კარავს და მთლად მშვიდად ვერ ვიძინებთ.

ჯერ კიდევ გამოუცდლები ვართ, დიდი დრო გვეჭირდება გაღვიძებაზე, მოშალაებაზე, საუზმეზე, მერე გარეთ გამოსვლაზე და ალაგებაზე. მაგრამ მშვიდად ვართ. ლოვა ჩვენთანაა. ბლომად გვაქვს სურსათი, საწვავი, თბილი ტანსაცმელი და აღჭურვილობა. სანდრო კობაიძეს კი კარგი აფთიაქი აქვს. ჩენი მიზანი მხოლოდ ასვლაა, რაც შეიძლება უხეფათო. ებება თოკი თოკს, თითქმის შვიდ თოკზე იჭიმება ჯგუფი. მალხაზი მიდგას დაცვაზე, ჩემი ზურგჩანთა დანარჩენებს აქვს გადანაწილებული. მხოლოდ აღჭურვილობა და ორი თოკი მკიდა, ერთი ჩაბმის, მეორეს „პერილად“ ვეკიდებ. მოძრაობა თანაბარია. 4 საათისთვის საკარვეს თხრიან - აშენებენ. დარჩენილ თოკებს ეკიდებ ზვალისთვის. ღრუბელი ისევ ხეობაშია ჩაწოლილი. შიშით ჩაფურებთ ჩაშაყებულ ხეობას.

დღე დღეს მისდევს, თითქოს არაფერი იცვლება, სიმაღლის გარდა. რელიეფის მრავალფეროვნებაც კი ერთფეროვანი ხდება. ძირითადი კედლის ძირში კარგი საკარვე ადგილია. დილიდან ვიწყებ

კედლის დამუშავებას. შემდეგ ღამის სათევამდე სულ რაღაც 5 თოკია. ანუ 250 მ. კალოშებით ვეცოცავ, მიგვარს გრანიტი, საიძელი და კარგად ნაცნობი ქანია. კედელი ვერტიკალურია, პატარა კარნიზებით, კარგი ხელმოსაჭიდებია. ნაპრალებიც მრავალგვაროვანია, ბევრია ძველი პალო. მჭვდლის გაჭვდილი, ხის პალოებსაც ვხვდავ. საშინლად ცივა. სხეული სიცვიისაგან ძალიან მიყფევა, ახლა პატარა მოწყვეტაც კი ტრავმით დამთავრდება. შეიძლება შუშასავით დავიმსხვრე. თოკის დამთავრებისას თვითდაცვაზე ვეკიდები და გაყინული ფეხებისა და ხელების გათბობას ვცდილობ. სანამ შემდეგ თოკს მომწვდიან. საღამოსკენ კედლის თავზე. ქვით ამოშენებულ ღამისსათევზე გავდივარ და ბოლო თოკს ვკიდებ. უკვე ყინულზე ვდგავარ კალოშებით. ბოლო ხმით ვკვი, სანამ ბათინკებს ამოძიტანს მალხაზი. ვიცვლი ფეხზე, ზედმეტ აღჭურვილობას პალოზე ვკიდებ და ვეშვები ქვემოთ, სადაც მელიორება ცხელი ჩაი. წიწიბურას ფაფა „ტუმონკის“.

მწვერვალზე ვასვლას ამ ღამისსათევად. კედლის ძირიდან ვაპირებთ. ცოტა შორსაა, მაგრამ ზემოთ 2 კარავს ვერ დავდგამთ, ამას გარდა 7 კაციც ბევრია, ნელა ვივლით, ვინმეს დატოვებაც საცოდაობაა. მწვერვალამდე ხომ ცოტა დარჩა. ყოველ დამე ხატს კუთხეში ვასვენებთ, ბათინკის ძირებზე. „ტუმონკის“ კოლოფებზე სანთლებს ვანთებთ. კარავი პატარა ეკლესიას ემსგავსება. ვხვდებით, რომ ამ „ზედმეტი ტვირთის“ გარეშე ძალიან გავეჭირვდებოდა.

გათენებამდე ვძვრებით კარვიდან. რივრივობით ვეკიდებით თოკებზე. კედლიდან 50 მ. თოვლყინულიანი კულუარის გავლის შემდეგ ვიწრო ქედზე გავდივართ დიდი და თხელი კარნიზებით. თოვლს თითქმის არ იჭვრის, ზოგან ქედს კლდეებამდე ვასუფთავებთ და ცხენზე გადაძვადარებით მივცოცავთ. დათოს ზურგჩანთა უვარდება პრიმუსით და ბუმბულის ქურთუკით. ამინდიც ირევა. ახლა კი ცუდადაა საქმე!

რამდენიმე მეტრი რჩება მწვერვალამდე, ალბათ, გულში ყველა ითვისს 20, 19, 18... რავინდ გასაკვირი არ უნდა იყოს, თითქმის ყველას გული გვიწყდება, საყოველთაო ეიფორიაა. ლოვა სანდროს ხელიდან გლეჯს ტურიდან ამოღებულ წერილს, ემინია, ქარმა არ წაპკლიჯოს, ქარი კი ძლიერდება... ხეობაში ჩაწოლილი ღრუბელი დუღდება და ზემოთ მოიწვეს. ვიწყებთ დამუშავებას.

ჯერ ქედი ბოლომდე არ გვაქვს გავლილი, რომ ბნელდება. არ გვაქვს ფანრები. უკვე თოვს, სეტყვია. ერთი თოკი გამოქაჩვის დროს ქარმა წაიღო და კლდეზე გაიჭვდა. ბოლო მოვდივარ. ლოვა მეხმარება. პირველი ვინაა. რაღაც საშინლად მწიწნის ყურებზე და მწვავს. ვიგლეჯე შალის ქედს. დამუხტულ ღრუბელში ვართ, ყველაფერი ზრიალებს, ბრწყინავს, ანათებს, ნაპერწყლებს ყრის. პალოები. წერაყინები, ცხვირის ბოლოები. ხელთათმანიდან დადევნილი წვეთები, თუბი ყალყზე დგას. კარგი იქნებოდა ქედის დატოვება და რკინეულობის მოპირება, მაგრამ აქ ეს შემუშავებულად, „სამართების“ პირზე ვართ. მხოლოდ თორნიკე ვარდება თითქმის პორიზონტალური ქედლიდან, ეკიდება ჰაერში. თოკის ორივე ბოლო დამაგრებულია. დიდხანს წვალობს. უკვე თოკის ერთი ბოლოს გადაჭრას ვფიქრობს, რომ თოკმა ვერტიკალური მდგომარეობა მიიღოს. საბედნიეროდ, ვერ გადაწყვიტა, წინა თუ უკანა გადაჭრას. მასთან ახლოს ვანიკო და სანდრო არიან. კვილით ამხნევებენ. მე და ლოვა ერთი თოკის მოშორებით ვდგავართ. საშინლად გამოვიფიციე, ჩემს თავს გარედან ვხვდავ, გვერდიდან ვაფრთხილებ, ველაპარაკები, ეკანძებს ვუშოწვებ. თორნიკე ვერ ამოდის, „არსაკვირი, რა ვქნათ, ვაუფლებთ?“ გავუძღვებთ. თორნიკე ამოჰყავთ ქედზე, დაღლილობისაგან კარკალებს და კვიის, თავს იმხნეებს. რამდენიმე მეტრის მერე ჩვენს დატოვებულ თოკებს ვადგებით, აქედან უკვე ხელის ფათურით შეიძლება ჩასვლა. თოკებს კარგებამდე მივყავართ, 5 თოკია, უშეტესად ვერტიკალზე, ნელა, მაგრამ მშვიდობიანად ჩამოვივართ. კარავში ლოვა უკვე ყინულს ადნობს.

დილას გვიან ვიღვიძებთ. ძალიან დაღლილები ვართ. დღეს აქედან ვერ დავუშვებით. თითებიც საკმაოდ გვაქვს მოყინული. ნელ-ნელა იბერება ბუმბუტუკები. რაქვიაშვილი და მე ზემოთ მივდივართ თოკების მოსახსენელად, რამდენიმე საათის მერე ვბრუნდებით. გვაჭმევენ, გვასმევენ და ვიძინებთ. კარავში ცივა. თითქმის ისევია თოვლი, როგორც გარეთ, მაგრამ უკვე მივჩქვით.

დილიდან ქვემოთ, ნაბიჯ-ნაბიჯ, უკვე ნაცნობ გზაზე, განსაკუთრებით ფრთხილად თოვლის დიდ დაფას ვადმოვდივართ, საიდანაც, ალბათ, მოწყდნენ ჩვენი ბიჭები 1984-ში. აქ დაცვის ორგანიზება ძნელია და ერთდროულად ვეშვებით. მერე უკვე აღარ ვზოგავ პალოებს. უკვე მოჩანს ჩვენი ბანაკი

მყინვარზე. ხვალ ქვემოთ ვიქნებით.

ბოლო ღამისსათვეიდან, ვერტიკალში, კულუარამდე 6 თოკია. მე და დათო ჯერ კიდევ შუაში ვართ, მალხაზი, თოკიდან ჩახსნილი, ფართო ნაბიჯებით მიაბიჯებს ქვემოთ, დამხმარე ვეგუფისაკენ.

მალე ყველანი ქვემოთ ვიკრიბებით. დიდია სიხარული ასვლის, შშვიდობით დაბრუნების. ქვემოთ, „იკანკალესკენ“!.. ხვალ დილას კი მასერში დიდი ღზინი გველოდება. დიდი ღორია დაკლული, ღვინო და არაყიც ბლომადაა მომარაგებული. დაიღალა ხალხი მილოდინით, გულშემატკივრობით. ახლა საერთო განტვირთვაა საჭირო. ეს უშმაზე ასულაზე ნაკლები არ იქნება!

ისევ 1984 წელი მახსენდება. მაშინ დიდ, ნახევრად მიწურში ცხვრობდით. ახალგაზრდა ვიყავი, აღიასკის მოზამთრეებს ვადარებდი თავს. ლუმელი თითქმის განუწყვეტლოვ ენთო, ღამეც კი რომელიმე ჩვენგანი, ნახევრად მძინარე, უკეთებდა შემას, ზედ მუდმივად იდგა ჩაიდან თოვლის გასაღანობად. დღეში რამდენჯერმე ვეშენდით გასასვლელს თოვლისაგან. კარები შიგნით იღებოდა, რომ არ ჩაეკეტა ილიკეთით: ზედ, დამატებით, წითელი საბჭოური ლოზუნგი ეკიდა ფარდად სითბოსათვის, რომელსაც ხელსაწმენდადაც ეხმარობდით. კედლის გასწვრივ - ნარები საძილეებით, ზურგჩანთებით, პირადი ნივთებით, კუთხეებში - ჭრაქი და კვარი, კედლებზე, ჭურზე - ორთქლადენილი ტანსაცმელი, თოკები, გარეთ - თხილამურები, წერაყინები, შუშა, ყინვისაგან შესქელებული პაერი, მსხვილ-მსხვილი ვარსკვლავები. ან ჭახჭახა მზე, ზოგჯერ ქარბუქიც და, რაც მთავარია, ირგვლივ მგებობრები... ბევრი აღარ არის დღეს ცოცხალი.

(დაწერილია 2004 წ.).

* * * * *

გელა ოთარაშვილი: პირველად მთაში მე და ბენო ქაშაკაშვილი წავედით ერთად. „აილაშაში“ მოვხვდით და იმის შემდეგ თითქმის სულ ერთად დავდივართ. სეროზული ტექნიკური და სასიმალო ასვლებიც ერთად გვაქვს შესრულებული მე, დათო ჩანტლაძეს, ბენოს და ვაი დვალს, რომელიც ამჟამად ჩამოსცილდა აქტიურ სპორტს, ღრმად ჩაფიქვო მენციერებაში და დიდი მიღწევებიც აქვს.

1984 წლის უშმის ტრაგედიის შემდეგ ქართულ ალპინიზმში ვაკუუმი გაჩნდა. პრაქტიკულად საქართველოში გუნდი აღარ იყო. მაშინ მოვხვდით სკა-ში. სწორედ აქ მოვახერხეთ მე-5 და მე-6 კატეგორიის სირთულის სასიმალო, კლდოვანი და ტექნიკური მარშრუტების გავლა, რადგან აქ ამის უნიკალური შესაძლებლობა არსებობდა.

რაც შეეხება ალპინიზმის დღევანდელ ღონეს, იგი სულ სხვაა ვიდრე 10 წლის წინ იყო. აღარაფერს ვამბობ 50 და მეტი წლის წინანდელ ალპინიზმზე. მთამსვლელობა ყოველწლიურად ვითარდება და ამასში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება საჭურველსა და აღკაზმულობას. ამ თვალსაზრისით, ბოლო ათწლეულში ნამდვილი გადატრიალება მოხდა. მაგალითად, იყო დრო, როცა ყინულზე გადაადგილება გაცილებით იწველი იყო, ვიდრე კლდეზე, რადგან ყინულის პალოების დარტყმა პრობლემატური და ხანგრძლივი პროცესი იყო. ახლა ისეთი წრიააგებია, ყინულის ისეთი ჩაქუჩებია, ისეთი საჭრელი „ლედობურებია“, დაცვის ისეთი საშუალებებია, რომ თუ კარგი ფიზიკური მონაცემები გექვს, ყინულოვან რელიეფზე გადაადგილების გარკვეულ ტექნიკას ფლობ და შიში არ გექვს, ყინულის ნებისმიერ რელიეფზე თავისუფლად შეიძლება მოძრაობა, ამიტომ ძალიან გაადვილდა ყინულოვანი კედლების გავლაც. მთამსვლელები სოლო ასვლების დროს

ძალზე საიმედო თვითდაცვას იკეთებენ და გადიან როგორც ყინულოვან კედლებს, ასევე გაყინულ ჩანჩქერებს.

უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ტვირთის სიმსუბუქეს. ერთ-ერთი მიზეზი, მთამსვლელობაში რომ გადატრიალება მოხდა და ღონემ საგრძობლად აიწია, თანამედროვე ტანსაცმელი და აღჭურვილობაა. აღარ არის ის თოკები, ის საჭურველი, ტანსაცმელსა და ფეხსაცმელს თერმოიზოლაცია აქვს, ქარს არ ატარებს, არ სველდება. გარდა ამისა, მომზადების დონეც ძალიან მაღალია. მთამსვლელობა ხეზონური აღარ არის. წამყვანი მთამსვლელები წელიწადის ყველა დროს მთაში ატარებენ, სულ მოძრაობენ. ვარჯიშობენ ან მნიშვნელოვან ასვლებს ახორციელებენ. ასეთ მთამსვლელებთან ჩვენც გვექონდა ურთიერთობა ჰიმალაებში და ევროპაში. ენახეთ, რომ ეს ხალხი მხოლოდ მთამსვლელობითა და კაპეუბზე არ არიან. ისინი პროფესიონალი მთამსვლელები არიან. ამ პროფესიონალიზმის ხარჯზე ისინი საოცარ შედეგებს აღწევენ. მაგალითად, შამონიში ცხოვრობს რუსი პროფესიონალი მთამსვლეელი ვალერი ბაბანოვი, რომელიც ჩვენი მასპინძელი იყო საფრანგეთში. იგი ვიდების სკოლაში სწავლობს. სადაც არაფრანგებისათვის ძალიან ძნელია მოხვედრა, მაგრამ იგი იმდენად მაღალი რანგის მთამსვლეელი და პოპულარული პიროვნებაა, რომ ფრანგებისათვის პატივი და ერთგვარი რეკლამაცაა. ასეთი ღონის მთამსვლეელი რომ მათ სკოლას ამთავრებს. მან, გამარტივებული წესით, ერთ წელიწადში დაამთავრა 4-5 წლიანი კურსი. საფრანგეთში ყოფნისას ჩვენ ენახეთ, რამდენად მაღალია მთამსვლელობა ტექნიკური დონე. საოცარი რეკორდებია დამყარებული ალპებში. მეტად პოპულარული მთამსვლეელია პატრიკ ბერი, რომელიც რამდენიმე მე-ნ კატეგორიის სირთულის მწვერვალზე საათებშია ასული. იგი ასეთი გრაფიკით მოძრაობს: ადის ურთულეს მე-ნ კატეგორიის მწვერვალზე და მეორე მხარეს ეშვება თხილამურებით, იქვე მეორე მწვერვალზე ადის, შემდეგ ვერტურნით გადადის სხვა მწვერვალის ძირში და იქიდან აგრძელებს ასვლას. რამდენიმე საათში ურთულესი ასვლები შეასრულა, რეკორდი დაამყარა. ეს არის ალპინიზმისადმი სპორტული მიდგომა.

უნდა ითქვას, რომ ძალზე ძნელია რთულ მარშრუტებზე მარტო სიარული ანუ ე.წ. სოლო ასვლა. სოლო ალპინიზმს ჰყავს მიმდევრები, მაგრამ არც ისე მრავლად. წარმოიდგინეთ, მარტო მიღისარ მე-ნ კატეგორიის სირთულის მარშრუტზე, ამაზე ძნელი აღარაფერია. ვალერი ბაბანოვი კი ახორციელებს მათზე სოლო ასვლას, პირველასვლას და გადის გაუქვლელ მარშრუტებს, თან სად - ჰიმალაებში! მისი ასვლა ფანტასტიკის სფეროს განეკუთვნება. იგი, ფაქტობრივად, 6 და 7-ათასიანზე დაბალ მწვერვლებზე არ დადის. 1999 წელს ინდოეთის ჰიმალაებში იგი ურთულეს მწვერვალ კანტეგაზე ავიდა, მაშინვე შეეცადა 6500 მ სიმაღლის მწვერვალზე ასვლასაც. არ გამოუვიდა, მაგრამ მეორე წელს წაივდა და მასზე სოლო ასვლა განახორციელა. ვალერი ბაბანოვი ამჟამად სოლო ასვლის ლიდერია და ამას იმით აღწევს, რომ მუდმივად მთაშია, იქ ცხოვრობს. მან ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ზამთრის ასვლა განახორციელა მწვერვალ პტიდრიოზე. ამ მწვერვალზე ჩამოინგრა მთელი დასავლეთი კედელი, მწვერვალთან ახლოსაც ვერაყინ მიდიოდა. ბაბანოვმა თავის რუს მეგობართან ერთად საოცრება მოახდინა - ქვათაცვენა არ დამთავრებულყო, რომ კედელს მიადგნენ და გაიარეს. მთელი მსოფლიოდან ჩამოვიდნენ ჟურნალისტები ამ ამბის გასაშუქებლად. იმის თქმაც მინდა, რომ ასეთ ასვლას ფიზიკური მონაცემებიც სჭირდება, მაგრამ პირველ რიგში ამას პირობები უნდა. აფი გივანზე ვამბობდი, მას რომ პირობები ჰქონდეს - ყოველ წელიწადს დადიოდა ჰიმალაში და ოჯახის ფინანსურ პრობლემებზე არ ფიქრობდეს, დაერწმუნებული ვარ, პირველი თუ არა, ლიდერებში უთუოდ იქნებოდა სასიმაღლო ასვლაში. მოკლედ, ბოლო წლებში ძალიან განვითარდა სოლო ალპინიზმი. ასევე პოპულარული გახდა 7 და 8-ათასიან მწვერვლებზე „დროზე“ ასვლა, შეიძლება ითქვას, „დარბიან“ ასეთ სიმაღლეებზე. ერთი სიტყვით, ალპინიზმმა მეტისმეტად სპორტული სახე მიიღო და ამასაც ჰყავს თავისი ლიდერები და მიმდევრები.

ექსპედიციაში ვიყავით ნეპალელ ბაბუ შერასთან ერთად, უფრო სწორად, ჩვენ გვერდით ცხოვრობდა და მან მოხსნა რეკორდი ვერესტზე - აირბინა და ჩამოირბინა. მანამდე მეორე მხრიდან ავიდა და მწვერვალზე უფანგბალოდ დაიბინა. რაღაც საოცრებებს აკეთებდა ეს კაცი. სამწუხაროდ, ნაპრაღში ჩავარდა და დაიღუპა.

აღნიშნე, რომ სოლო ასულები ხდება თოვლ-ყინვლოვან მარშრუტებზე, ასეთი მონაკეთების გავლა უფრო ადვილია, ხოლო რაც შეეხება კლდოვან ასულებს, ისინი მაინც „გუნდურა“, რადგან კედლებზე მარტოობა ძნელია, თუმცა იშვიათად ამასაც აკეთებენ.

ალპინიზმის საერთაშორისო ფედერაციას (უიაა) დაწესებული აქვს ყოველწლიური პრიზი „ოქროს წერაყინი“, რომელსაც იმ გუნდს აკუთნებენ, რომელმაც წლის საუკეთესო ასვლა განახორციელა. ვინაიდან ალპინიზმში ჩემპიონატები არ ტარდება და ოლიმპიური თამაშების სიაშიც არაა შეტანილი, ეს პრიზი ყველაზე პრესტიჟულად ითვლება.

უვიმოვმა რამდენიმე წლის წინ გაიარა მაკალუს სამხრეთ კედელი, ხოლო 2001 წელს ავიდა ლპოცზე - საშუალოზე. უნდა აღინიშნოს, რომ უვიმოვის გუნდში ყველა ის რუსი მთამსვლელი გამოხდა, რომლებიც წინა წელს ჩვენი გუნდის წევრები იყვნენ ლპოცზეზე. სამწუხაროდ, უსახსრობის მიზო ჩვენ ვერ ვიმონაწილებოდით ამ ასვლაში, თორემ ჩვენც მოხვდებოდით ლპოცზე საშუალოზე. იმის თქმა მსურს, რომ მთამსვლელობაში და სხვაგანაც ყველაფერს ფინანსები წვევს. უფულობის გამო ერთ წელს ვერ წახვალ, მეორე წელს ვერ წახვალ და ხელიდან უშვებ ძალიან ბევრ შანსს, ამ ფონზე შედეგებიც რა თქმა უნდა მწირია. ქართველებში არის ძალიან დიდი პოტენცია. ამის უტყუარი დასტურია ჩვენი ასვლა ელ-კაპიტანზე. ამერიკელები თვალს არ უჯერებდნენ, რომ ორი ლამისთევით ავედით მწვერვალზე. მიუხედავად იმისა, რომ ისინი პროფესიონალები არიან, ვარჯიშობენ კვირაში 5-6 დღეს, მაგრამ ამ მარშრუტის გავლას ერთ კვირას ანდობებენ.

სახლვარგარეთ ინდივიდუალური ალპინიზმი უფრო განვითარებულია. ჩვენთან გუნდური პრინციპი უკეთ მუშაობს. დღეს დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ რა დროში აკეთებ ასვლას, როგორი სისტემით მოძრაობ და ა.შ. ჩვენ გვაქვს ყველა შესაძლებლობა ლიდერებში თუ არ ექნებით. არ ჩამოვრჩეთ მათ, მაგრამ არ გვაქვს ელემენტარული პირობები.

თუ ჩვენ მსოფლიო არენაზე გასვლა გვსურს, ისეთი ტიპის ასულები უნდა გავაკეთოთ, როგორც უკვე ვისაუბრე. თუ ოქროს მედლებს ვერ ავიღებთ, ისეთი მარშრუტები მაინც უნდა გავიაროთ, რომლებითაც მსოფლიოს ყურადღებას მივიქცევთ. ჩვენ გვაქვს ამის ძალა და შესაძლებლობა, რაოდენობრივი თვალსაზრისითაც და კვალიფიკაციითაც საქმარისი ხალხიც ვვაყვს, რომელიც შეძლებს ასეთი ასულების განხორციელებას. არ არის აუცილებელი, პირდაპირ 8-ათასიანზე გაიარო ურთულესი კედელი, 6-ათასიანითაც შეიძლება დაწყება. უამრავი მწვერვალია ჰიმალაებში, რომლებზეც ვერ ფეხი არავის დაუდგამს. 6-ათასიანიდან უნდა დაიწყო და შეძლებ თანდათანობით მოუმატო. ასე აკეთებს ყველა, მაგრამ ყველაფერ ამას ისევ და ისევ ფინანსებთან მივყავართ.

იმელს მაინც არ ვკარგავთ, რომ რაღაც გამოჩნდება, მთ უმეტეს, ჩვენ კარგი მონამაღლები და კარგი ტექნიკური კლასის მქონე მთამსვლელები ვვაყვს. არიან ისეთებიც, რომელთაც ორივე კარგად ეხერხებათ. ასე რომ, ამ თვალსაზრისით დაბრკოლება არ გვექნება. ფინანსებთან დაკავშირებით სახელმწიფო უძღვრია, სპონსორებმა კი თავი ვერ გამოიჩინეს.

რაც შეეხება მომავალ თაობას, აქ პრობლემაა. თითქოს არიან ბიჭები, მოდიან, ვარჯიშობენ, მთამიც დადიან, მაგრამ არ არის საქმარისი რაოდენობა. ჩვენ რამდენიც მოვედით, იმაზე ნაკლებია და მათგან შეიძლება აღარავინ დარჩეს. სამწუხაროდ, ასე ხდება ხოლმე.

ვინც ახლა იწყებს სიარულს, ისინი კარგი ბიჭები არიან. ჩვენ შევეცადეთ შეკრებაზე მონაღმე-ბული და საპრეტული მონაკეთების მქონე ბავშვები წავგვეყვანა. ამ 15-20 წლის ასაკვარდებიდან მათს რომ 30% შერჩეს, დიდი საქმე იქნება. ჭაუხებში ვიყავით. თავიდან მარტივი მარშრუტები კარ-გად გაიარეს. შემდეგ მძიმე მეტეოროლოგიური პირობების მიუხედავად მყინვარწვერზეც გამოიჩინეს თავი. მართალია, ბოლომდე ვერ ავედით, მაგრამ მთავარი მათი სულისკვეთება და ფსიქოლოგიური მზადყოფნის დონე იყო. სანამ ჩვენ არ ვუთხარით, რომ მეტი აღარ შეიძლება, მიიღიდნენ ბოლომდე, არც ერთს არ უთქვამს აღარ შემოძლიაო და ეს არის ძალიან კარგი მაჩვენებელი. ეს იმას ნიშნავს, რომ თუ ასე განაგრძობენ, ისინი კარგი მთამსვლელები დადგებიან. ჩვენი ვალდებულება მათ მეტი დრო დაუეთმოთ, მაგრამ რომ დააჯამებ რა თანხები სჭირდება მთამი მათ წაყვანას, კვლავ უწყო ხლები, რადგან სახსარი არ გვაქანია.

ალპინიზმის საერთაშორისო დონეს როცა აყვასებ და ხვდები, რა დიდი ძვირება მასში, როგორი

ტემპით წავიდა წინ. იძულებული ხდები არ ჩამორჩე და ამიტომ სულ უნდა იმოძრაო, არ უნდა გაჩერდე. ფინანსების გამო თუ სხვაგან ვერ მოვახერხებთ წასვლას, მყინვარწყვერზე მინც უნდა ვიაროთ სეზონის გარეშე. ზამთარ – ზაფხულ, ამას დიდი სახსრები არ დასჭირდება და უნდა ვეცადოთ, ეს ბიჭებიც ჩავრთოთ ამ საქმიანობაში.

უნდა აღინიშნოს, რომ მაღალი სპორტული შედეგების მოპოვებას ხელს უწყობს განვითარებული ინფრასტრუქტურა. რაც საკმაოდ მაღალ დონეზეა ევროპაში. იტალიაში, სუ-ალტოზე რომ ვიყავით, თავშესაფარი, რომელშიც ვცხოვრობდით, სახელად „ტისი“, ზ.დ. 2200 მეტრზე მდებარეობს. აქ საშუალოდ 3-4 ათასი მეტრი სიმაღლის მწვერვალებია და ეს თავშესაფარი ისეთი კომფორტულია, რომ ჩვენთან სასტუმროებიც არაა ასეთ დონეზე. ჩვენ 3-4 დღე ვიყავით და კვებისა თუ დასვენების მხრივ საუკეთესო პირობები გვქონდა. აქ ტურისტების მუდმივი დინებაა. ამოღეს ძირითადად „ტრეკინგის“ ხალხი, როგორც წესი, ერთი დღე ჩერდებიან, ე.ი. საღამოს ამოდიან, ამ სასტუმროში ისვენებენ. ღამეს ათევენ. მეორე დღეს კი ქვემოთ ეშვებიან. არის ორდღიანი, სამდღიანი „ტრეკინგები“ - ე.ი. ხალხი მუდმივად მოძრაობს. აქედან გამომდინარე, თავშესაფარის პატრონიც იქ ცხოვრობს. შერბას ინახავს და საკმაოდ სოლიდური შემოსავალი აქვს, ესაა მისი შემოსავლის წყარო. ამიტომ შერბა მუდამ სუფთად და კარგადაა მოწყობილი. აქ ძირითადად მთამსვლელები ცხოვრობენ ოჯახებით. ჩვენს შემთხვევაშიც ასე იყო.

ჩვენი მასპინძელი ცნობილი მთამსვლეელია იტალიაში. იმ რაიონს კარგად იცნობს. კონსულტაციად მივიღეთ მისგან. სუ-ალტოზე ჩვენს მარშრუტზეც იყო ნამყოფი. იგი თავის ცოლ-შვილთან ერთად უელის აქაურბას და ყველას მასპინძლობას უწევს. ასეთი სტრუქტურა რომ არსებობს, ამას შენთვისაც დიდი მნიშვნელობა აქვს. წარმოდგინეთ, მოდიხართ ქალაქიდან, არ მოვაქვს ზედმეტი ბარგი. გზის ნახევარს საბავიროთი ფარავ, შემდეგ ფეხით ორი საათის სავალზე ხვდები ასეთ კეთილმოწყობილ გარემოში. სადაც კარგად ისვენებ, გაქვს სასმელ-საჭმელი და ყველა საჭირო პირობა. მეორე დღეს დილით გადისარ მარშრუტზე, ერთ-ორ დღეში აღისარ და ჩამოდისარ, ეს ყველაფერი ძალიან სწრაფად ხდება, აღარ გეხარჯება დრო, ძალა, ენერჯია და ამას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს.

ევროპის ქვეყნებში შეიქცარიაში, საფრანგეთში, იტალიაში ძალიან დიდი შემოსავალი აქვს ტურიზმს. განსაკუთრებით სამთო ტურიზმს. როგორც წესი, თითქმის ყოველი მესამე ადამიანი მთაში დადის და აქტიურად ისვენებს. მთა ძალიან პოპულარულია უცხოეთში, ასეულობით თავშესაფარია და თითქმის ყველა სავსეა, ეს კი უცხოეთში ტურიზმისა და ალპინიზმის პოპულარობაზე მიუთითებს. ამიტომაც ჰყავთ მაღალი დონის მთამსვლელები, არჩევიანი ძალიან დიდია. ჩვენც ამ გზით უნდა წავიდეთ. ეს ქვეყნისთვისაც კარგი იქნება და ხალხისთვისაც.

საფრანგეთში ჩვენი ფონისას ჩატარდა მსოფლიო თასი მეკლდეურობაში, რომელიც ალბათ მაღე გახდება ოლიმპიური სახეობა. შამონიში ერთ საოცარ სანახაობას შევესწარი. ცუდი ამინდი იყო და გადავწყვიტეთ კლდეებზე სავარჯიშოდ წასვლა. უამრავი ხალხია, რომლებიც კედლებზე, მარშრუტებზე აღიან და ჩამოდიან. შეიძლება ითქვას სიცოცხლე ჩქეფს ამ კედლებზე. ჩვენც ვეშხადებით, ვხვდავთ 70 წელს გადაცილებული ქალი ამოვიდა და კედლის ძირში ჩამოვდა. ვიფიქრე, ტურიზტია და შთაბეჭდილებებს აგროვებს-მთქი. შემდეგ იმავე ასაკის კაცი ამოვიდა. ამოალაგეს საჭურველი, ჩასაჯდომი, „ბეხედკას“ რომ ვეძახით, კლდეზე ცოცვის ფეხსაცმელები. ვფიქრობ, რომ ანაშთი შეიძლია შეიძლოს სათვის ამზადებენ ყველაფერს, მაგრამ დაიწყეს ჩაქმა, შემდეგ ახალგაზრდა გიღმა ამოიბინა, აძვრა ზემოთ და დავცით - ერთდროულად იღებდა ცოლ-ქმარს. ორივენი მე-4, მე-5 კატეგორიის სირთულის კედელზე ავიდნენ. კაცს უფრო გაუჭირდა და ქალი ნიშნის მოგებით უყურებდა ზემოდან. გაგიფდა კაცი, ცოლმა რომ აასწრო. ორჯერ მოწყდა, ხელები გადაიტყავა, მაგრამ მაინც ავიდა. უნდა გენახათ მათი სახეები როცა ჩამოვიდნენ, თითქოს მეორედ დაბადდნენ ისეთი აღმავრნით წავიდნენ. ასეთი მიდგომაა აქ. ახლადფეხადგმული ბავშვები მიჰყავთ კლდეებზე და მათ ყველაფერი კარგად გამოხდით, ვიდრე შიშის გრძნობა დაეუფლებათ. პატარას წყალში რომ ავდებენ და არ იხრჩობა - ისევეა კლდეზე. საოცრად ზუსტ მოძრაობებს აკეთებენ, ხელიკებით არიან. ასე სპორტულად ზრდიან მომავალ თაობებს, სულ ბუნებაში ჰყავთ, ზრუნავენ ადამიანზე, რომ

ჯანმრთელი ფსიქიკა ჰქონდეს, სულ ვარჯიშსა და წვრთნაში არიან.

ჩვენ უდიდესი ტრადიციები გვქონდა და ეს ყველაფერი დათმეთ, რაც ძალიან სამწუხაროა. ძირითადი მიზეზები ფინანსებია და ალბათ ჩვენი მონდომებაც არ არის საკმარისი. ყველა ღონე უნდა ეიხმართ, რომ ვიართ. თუ ხშირად და ინტენსიურად არ ვივლით, შედეგებაც არ გვექნება. რომ არაფერი აკეთო, მერე უცებ წახვიდე და ფანტასტიკური შედეგი აჩვენო - ასეთ რამეს ვერაინ აღწევს. ამას სჭირდება ეტაპობრივად, ნელ-ნელა საქმის კეთება.

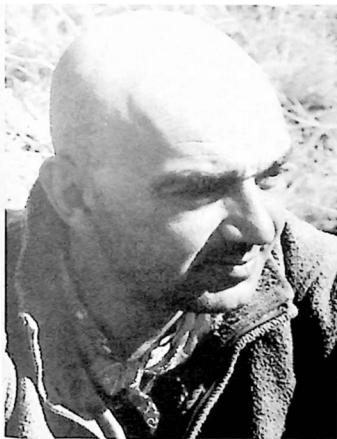
ყველა თაობის მოამსვლელთა სანუკარი ოცნება იყო და ჩვენს თაობას ხედა წილად პიძალაებში წასვლის ბედნიერება. პირველად შეიძლება მეგობარმა წაყვანოს ან სურათზე გჭონდეს ნანახი ბიები, შემდეგ თუ სისტემატურად და მუდმივად დადიხარ მთაში, ეს შენი ცხოვრების ნაწილი ხდება და ცხოვრების წესად გექცევა. ამის გარეშე გიჭირს და გინებლდება ცხოვრება. რაღაც პერიოდის შემდეგ თუ მთაში წასვლა არ შეგიძლია, კარგად ვერ ხარ, მხოლოდ იმ ენერჯის მარაგით ცხოვრობ, რომელიც მწვერვალისგან ჩამოგვყავს. სპორტულ ალპინიზმს მაღალი დონის ფიზიკური, ფსიქოლოგიური, ტექნიკური-ტაქტიკური მომზადება და მრავალმხრივი მონაცემები სჭირდება.

ღღეს. სამწუხაროდ, ბევრი ძლიერი სპორტსმენი ფინანსური პრობლემების გამო, მთაში ვეღარ დადის. ეს ძალიან ცუდია. ნეტავ დადებოდეს ისეთი დრო, რომ ყველას წაყვანის საშუალება გვქონდეს.

(2008 წლის აულიჩანაწერი).

* * * * *

ღამით ჩანტლაპმ: მთაში ჩემი ექიმი ძმის - რეზო ჩანტლაძის წყალობით მოხვდი. ის ჯერ „აილამის“ ბანაკში იყო ექიმად, შემდეგ გივი ქართველიშვილთან, პამირის ექსპედიციაში.. 1980 წელს, ინსტიტუტში რომ ჩაებაბარე, მასსოვს, ჩემმა ძმამ ალპინისტურ ბანაკ „აილამას“ საგზური მაქუცა. 20 დღე მქონდა თავისუფალი და მთაში წავედი, დრო უნდა გამეტარებინა.

„აილამაში“ ჩასულებს ნისლი და ცუდი ამინდი დაგვხვდა. მასსოვს, მეორე დღით ჩემი რეაქცია, როცა კოტეჯიდან გამოვედი და გადაწმენილი ცაზე მწვერვალი აილამა დაეინახე. გული ამიჩქარდა, ჟურანტელმა დამიარა და... დავეჯექი. მსგავსი რამ არასოდეს მენახა...

ჩემი პირველი მწვერთნიელი და ინსტრუქტორი იყო თემურ მისურაძე - ძალიან კარგი კაცი, ბევრი რამ მასწავლა. რაზმის უფროსი იყო მია წეკო - თენგიზ ცერცვაძე. ლეგენდარული პიროვნება. ასე ძლიერ მისი წყალობით შემეყვარა მთა.

„აილამა“ სხვდასხვა ქალაქებიდან ჩამოსული რუსებით საესე ბანაკი იყო. ვიყავით ქართველებიც. უმეტესად სტუდენტობა. ძალიან ძლიერი რუსი და ქართველი ინსტრუქტორები იყვნენ. ქართველებიდან მია წეკოს გარდა იყო შალიკო მარგინი, დიდი მთამსვლელი და დათო ბაიდაური.

ბედმა გამიღიმა, რომ მეორე წელს ბანაკში ირაკლი გელდიაშვილის ჯგუფში მოვხვდი. იქიდან დაიწყო ჩემი სპორტული მოღვაწეობა. მერე საქართველოს პოლიტექნი-

კურ ინსტიტუტში მეკლდეურობაში დაეიწეე ვარჯიში ლადო გურჩიანთან.

სასწავლო პროცესი „აილამაში“ სტანდარტული იყო. გვასწავლიდნენ კანძების შეკვრას - როცა ახალბედა ხარ, ამით იწყებ. მერე - კლდეზე ცოცვა, ვარჯიში თოვლზე, ყინულზე, ბალახიან ფერდზე. მერე - გამოცდას აბარებ და ინსტრუქტორს მიჰყავხარ მთაში. შემდეგ მწვერვალზე წასასვლელად რეკომენდაციას გაძლევენ და მხოლოდ ამის შემდეგ გიმშებენ მომდევნო ეტაპზე.

მასსოვს, ჩემი პირველი მწვერვალი ნინოშვილი. მართალია, დიდი შთაბეჭდილება ჩემზე აიღამაძე მოახდინა, მაგრამ ნინოშვილზე ასევე მაინც სულ სხვა იყო: მწვერვალზე გავედით ღამით. აღმართ-აღმართ მივიხარ სიბნელებში. ხედავ მხოლოდ შენ წინ მიმავალი კაცის ქუსლებს. მოვხვდით ფიტნარკინის პლატოზე და როგორც კი ინათა, მეორე საოცრება მოხდა ჩემს ცხოვრებაში - ერთი სწორი პლატოს გარშემო დგანან მწვერვალები, რომლებზეც შევიძლია ასვიდე. ეს მართლაც საოცრება იყო. პირველ წელს ერთი მწვერვალი - ნინოშვილი და ორი უღელტეხილი - ზესხო და შარიცხეკვი გავიარე. შემდეგ გავიციანი ირაკლი გელდიაშვილი. კიუკურტლუდან ახალი ჩამოსული იყო. 1981 წელს ირაკლი ბანაკში ამოვიდა სამუშაოდ და რაღაც ჩემს მძას იცნობდა, მეც მიკითხა... ასე მოვხვდი მასთან ჯგუფში და ირაკლი გახდა ჩემი მწვერვანი.

ჩვენი ურთიერთობა ცოტა ხანს გაგრძელდა. ჩვენს ჯგუფთან მხოლოდ ათი დღე იმუშავა. მიუხედავად ამისა, იმ წელს მასთან ერთად ერთ მწვერვალზე მაინც მოვასწარი ასვლა - თუ არ ვცდები ზესხო-ნინოშვილის ტრავერსზე. მასსოვს თბილისში დაბრუნებულს მკითხა: - რა გადაწყვიტე, მთაში სიარულს აპირებო? ირაკლი მაშინ ჩემთვის უკვე ირაკლი გელდიაშვილი იყო. მის შესახებ ვიცოდი, რომ მეკლდეურობაში მიმას გაზრდილი და სსრკ-ს ჩემპიონი იყო. დიდი პიროვნება რომ იყო, ამაში მოგვიანებით დაერწმუნდი. დღემდე მენატრება ირაკლი, დევი თარხნიშვილი. მურადი ჭიჭინაძე, გია ტუშური, დათო კობახიძე... ასაკში სხვაობის მიუხედავად ძალიან დამეგობრდით. ირაკლის წყალობით მოვხვდი დიდ მთაშველებთან და მათგან ბევრი რამ ვისწავლე. ჩვენ, ახალგაზრდები მათთან ერთად ვცხოვრობდით. პამირშიც ერთად ვიყავით. 1983 წელს საოცრება იყო ჩემთვის. მთაში ლეგენდებთან ერთად ვიყავი.

სხვებისგან განსხვავებით, ირაკლი გელდიაშვილი ცდილობდა ჩემ მიმართ განსაკუთრებულად ყოფილიყო, ჯგუფში ჩემი თაობის მთამსვლელები ვიყავით და რასაც ირაკლი გვასწავლიდა, უმაღლესი დაოსტატების სკოლა იყო, ხოლო თავად ირაკლი, ამ სკოლის ერთ-ერთი მწვერვანი. მე, ბიძინა გუჯაბიძე, თორნიკე ბერიშვილი, გოგი არაბული - ერთად მოვხვდით ირაკლისთან და შემიძლია ვთქვა, რომ ყველას მიმართ იგი ყოველთვის მომთხოვნი იყო მთაშიც, ბარშიც და ადამიანურ ურთიერთობებშიც. მისგან ბევრი კაცური თვისება შევიძინეთ. ჩვენ 23-24 წლის ბიჭები ვიყავით, ირაკლი კი 35 წლის კაცი იყო. ახლა ეს ზღვარი უბრალოდ წაიშალა, გამარტივდა ურთიერთობები. ბედნიერი ვარ, რომ იმ თაობის ქართველ ალპინისტებს ვიცნობდი.

კიდევ ერთი ლეგენდა - შალვა მარგანი, ჩემი მწვერვანი და მასწავლებელი. ეს იყო სულ რაღაც 20-დღიანი ურთიერთობა, მაგრამ ბევრი რამ შევითვისე. ბანაკში მკაცრი და მომთხოვნი, მთაში ძალიან რბილი, მამასავით მომთმენი. ბალახიან ფერდზე დავდგამდით თუ არა ფეხს, მაშინვე იცვლებოდა და კვლავ მკაცრი ხდებოდა, ეს კი დიდი პიროვნებების თვისებაა.

პირველი რთული ასვლები მე და ბიძინას 1987 წლამდე ერთად გვექონდა გაკეთებული - სადაც მე ვიყავი ასული, იქ იყო ბიძინა. პირველი ასვლები ირაკლის მეთვალყურეობით ხდებოდა. 1983 წელს დაღესტანში ჩვენ პირველი მე-5 კატეგორიის მწვერვალი უნდა გავგვეკეთებინა. ამ სირთულის მწვერვალზე ინსტრუქტორის გარეშე წასვლის უფლება არ გვექონდა. მსგავსი დარღვევა რომ გაგოთ სსრკ-ს დროს, ინსტრუქტორს დისკვალიფიკაციას მისცემდნენ. იარიდაგის მასივში 4-იანი სირთულის კლდეები მწვერვალი გავიარეთ. ეს ჩვენი პირველი 4-იანი იყო, თანაც დამოუკიდებელი. მწვერვალთან რომ ჩამოვედით, ბიძინა გუჯაბიძეს, თორნიკე ბერიშვილს, გოგი არაბულს და მე ირაკლი დავეკავშირდა რაციით და გადმოვცა, რომ კლდის ძირში დამე გავვითია, მე საღამოთი მოვალ და დილით 5-იანზე გავალთო. ვიცით, რომ ირაკლი მოდის 5-იანზე, მას უფლება არ აქვს ჩვენ მარტო გავვიშვას. საღამოს მართლაც მოვიდა ირაკლი, კომპოტი ამოგვიტანა. დავლიეთ ისიც და ჩაიც. მასსოვს ირაკლის სიტყვები

- სამი თუ ოთხი წელიწადია გავარჯიშებთ და შრომამ ნაყოფი უნდა გამოიღოს. მე თქვენთან ერთად ხუთიანზე არ წამოვალ. გავშრი. გოგი არაბულმა მუხლებზე დაიდო თავი და არ ვიცი სიმწრისგან ტიროდა თუ იცინოდა.

- ვგრეა, მებო, საქმე, თუ გინდათ, წადით, თუ გინდათ, ნუ წახვალთ. აი, კედელი, აგერ თქვენ, მეც აქა ვარ - თქვა ირაკლიმ. უცებ ბიძინას შეხვდეს. ბიძინამ თქვა:

- ტყუილა დავდივართ მთაში? უნდა წავიდეთ, აბა რა! მეორე დღით ირაკლიმ ადრე გაგვაცალა, წავედით მწვერვალზე. საღამო ხანი იყო საბაზო ბანაკში რომ ჩამოვედით. მარშრუტს მარტო ცხრა თუ რვა საათი მოვანდომეთ. ვხედავთ, ირაკლი ქვაზე ზის, ზურგანთები არ მოგვახსნევინა და დაგვიძახა - ამ ქვაზე ამოდიოთ, თან ყველაზე რთული მხრისაკენ მიგვანიშნა. მასსოვს ავედით და გახარებულმა გვითხრა:

- ვირები ხართ და რა უნდა გელაპარაკოთ! - მოგვეფერა თავისებურად. ეს იყო ჩვენი დიდი გამარჯვება. იმავე წელს ნოემბრის დღესასწაულებზე ირაკლიმ აფხაზეთში წაგვიყვანა. აგუშერაში ფიზიკის ინსტიტუტი იყო, სადაც მთაშველებს საკუთარი კლუბი ჰქონდათ. აქ ძირითადად რუსი ფიზიკოსები მუშაობდნენ, საკმაოდ ძლიერი ბიჭები იყვნენ, ირაკლის იცნობდნენ და დაგვაპატიყეს. მე და ბიძინა პირველ თანრიგს ვხურავდით და შავიშას მწვერვალზე 5-იანის პირველ გელა შემოგვთავაზეს. ეს მწვერვალი რინის ტბას დაჰყურებს. ულამაზესია. წარმოიდგინეთ, 1980 წელს დავიწყე მთაში სიარული, 1983-ში კი პირველი თანრიგ დავხსურე. ეს დიდი მიღწევა იყო. უკვე ვიცოდი, რომ მთაში უნდა მეყო.

ყველაზე ცუდად მასსოვს უშბა. 1984 წლის 27 თებერვალს მომხდარი ტრაგედია. ამ ავარიის შემდეგ ჩვენი გუნდი დაიშალა. ჩვენ ყველა ერთად არბის სპორტული კლუბის გუნდში გადავედით. გაკვიმართლა, კარგი საწვრთნელი პირობები და ძალიან ძლიერი სკოლა იყო.

სწორედ სკა-ში ყოფნის დროს მომიწია რთულ მწვერვალებზე ასვლა. 1984 წელს, ავარიის შემდეგ, ლოვა სარქისოვმა პატარა ბიჭები უშბაზე გაგვიშვა. გუნდში ბიძინა, მე, გოგი და ორი რუსი ჯარისკაცი ვიყავით. ჩვენ მახერის „заяურიша“-ზე სამი დღე ვისხედით უამინდობის გამო. მერე პროლექტიც გამოგველია, თანაც კოკისპირულად წვიმდა, თოვლიც მოდიოდა, ნისლი იყო. კარავში ვიყავით და გართ ვერ გამოვდიოდით. რა უნდა გვექნა, დაგვარუნდით. მერე პამირში წავედით. აუცილ 6700 მეტრთან მწვერვალზე. შევასრულეთ სასიმალო ასვლა მარქსის პიკზე 5-იანი მარშრუტით. საქართველოდან ამ მარშრუტით არაინ ყოფილა, საკმაოდ ტექნიკური მარშრუტი იყო. იმავე წელს ავედით პამირის უშბაზე 5-იანი სირთულის - პატარა მიმა ხერგანის გაველილი ძალიან ლამაზი მარშრუტით. მწვერვალი ცოტათი წააგავს უშბას. იმავე წელს ბიძინა, მე და კიდევ ორი რუსი ხოხრა უშბაზე ავედით. რუსებიდან ერთ-ერთი საშხდრო მაიორი იყო და ლოვა ხანდახან იძახებდა ზოლმე. ეს კიდევ ერთი დამოუკიდებელი 5-იანი იყო. თბილისში ორი დღით ჩამოვედი და ვგრძნობდი, რომ კიდევ უფრო „მაგარი ბიჭი“ ვავხდი.

1985 წელს მე და ბიძინა საკონკურსო ასვლაზე მოხვედით შეიარაღებული ძალების პირველობაზე, უშბაზე მიშლიავეის 6-იანი კატეგორიის მარშრუტი გავიარეთ. ხელმძღვანელი ლევ სარქისოვი იყო. ჩემპიონები ვავხდით. ძალიან ცუდ ამინდში ვიარეთ; ჩემსა და ბიძინას გარდა, ჯგუფში ეალოდია ქურასბედინი და შოთა მარტიროსიანი იყვნენ. ყველაზე ახალგაზრდები 24 წლისანი - მე და ბიძინა ვიყავით. ახლა ყველაფერი გამარტოვდა და მთაში სიარულიც ადვილია. აღჭურვილობაც თანამედროვეა. მიშლიავეის მარშრუტზე შეიდი დღე ვიარეთ, აქედან ოთხი დღე უამინდობის გამო კარეებში ვიჯექით. ფსიქოლოგიურად დათრგუნულები ვიყავით. უშბაზე ხომ წინა წელს ირაკლი გელდიამშვილი და ბიჭები დაილუპნენ.

სკა-ში რომ მივედით, რუსები ბევრნი იყვნენ. ქართველებიდან მარტო ეალოდია ქურასბედინი და ფრიდონ ჯოხაძე დავგვხვდნენ. მე, ბიძინა გუჯაბიძე, გოგი არაბული და თორნიკე ბერიშვილი რომ მივედით, მერე მოგვეყვინ ბენო ქაშაყაშვილი, გელა ოთარაშვილი, გია დვალი. მეორე წელს არც ერთი რუსი აღარ იყო და სულ ჩვენ ვიყავით. ეს თავისთავად მოხდა; არ მოეწონათ, რომ მთაში სიარული ამდენმა ქართველმა დაიწყო და სკა-ში დაებინადით. იმ წელს ყველა - კლოვან, ტექნიკურ და სასიმალო კლასში, ქართველებმა ავიღეთ პირველი ადგილი. საოცრება იყო, შეიარაღებული ძალების პირველობაზე არც ერთ გუნდს ასეთი რამ არ გაუკეთებია. ყველაზე მეტად გახარებული ლოვა იყო.

მე და ბიძინა ავედით უშბაზე და ენგელსის პიკზე 6-იანი - „ბუდანოვის“ მარშრუტით. იმ წელს ორი 6-იანი მარშრუტი დავებდიეთ. არ ველოდით სასიმალო კლასში ოქროს მედალს. თუ ორი თაით მაღლა არ ხარ რუსზე, ოქროს არ მოგეცემენ.

ჰიმალაი ყველა მთამსვლელის ოცნება იყო, იმიტომ, რომ ქართველ მთამსვლელთა თაობებს (რომლებიც სხვებზე ათჯერ ძლიერები იყვნენ) ჰიმალაი არც კი უნახავთ.

საოცრებაა კატმანდუ, როგორც საბჭოთა მთამსვლელებისთვის ოში იყო მექა, ასევე კატმანდუ მსოფლიო მასშტაბის მთამსვლელთა მექაა. სამწუხაროდ, მწვერვალზე ვერ მოვხვდით.

ხშირად გვეკითხებიან რატომ დავდივართ მთაში? სხვათა შორის, ამ კითხვაზე მეუფე ნიკოლოზმა თქვა: ყველა მთამსვლელის ბუნებაში არის ბერული მოღვაწეობის ყინი. მთამსვლელთა ქვეცნობიერად ღმერთისაკენ მიმავალ გზას ჰგავს. ადამიანის არსებობის პიკია იღვაწო და მოხვდეს სამოთხეში. მთამსვლელიც ასეა – ადინარ, ადინარ და მწვერვალზე რომ მოექცევი გგონია სამოთხეში ხარ. იმის იქით გზა არ არის. მხოლოდ ზეცაა. აი ეს თქვა მეუფემ და მეც ვეთანხმები.

უმჯობროდ არა თუ მწვერვალზე ასვლა, საბაზო ბანაკში ყოფნაც კი გამიჭირდება. მთაში ჩემი განუწყვრელი მეგობარი ბიძინა გუჯაბიძე იყო. შემდეგ გელა ოთარაშვილი და ბენო ქამაკაშვილი. მთამ არა მარტო დაგვაგებობრა, ერთნი გავგზადა. ვია დვალი, ჯარჯი აქიმიძე, ეროსი კიწმარიშვილი – ყველანი ერთად დავდიოდით მთაში. ამ ადამიანების მიმართ დღემდე დიდი სიყვარული შემომრჩა. შეიძლება ეროსის და ჯარჯის წელიწადში ორჯერ ვხვდებ, მაგრამ ეს ნახვა მოიცავს მთელ განვლილ წლებს და გადმოცემა ძნელია, ისეთი სიყვარულით ვხვდებით ერთმანეთს.

ბენო ქამაკაშვილი, ეროსი კიწმარიშვილი, ჯარჯი აქიმიძე, ვახტანგ სვანიძე, ვია თორთლაძე, სულ 17 კაცი ლენინის პიკზე ვიყავით, ამ ასვლის შემდეგ კომუნიზმის პიკზე ვერ ავედით. მაშინ გვიყო ქართველიშვილი ჩვენთან იყო, მაგრამ თბილისში ბრუნდებოდა. აქვე იყვნენ ალმა-ატელი მთამსვლელები, მამა-შვილი სტუდენტები, რომლებსაც მია გვივი სთხოვა, - ჩვენი გუნდი გოუტაშვილის თამადაბით. მანქანით ხანთენგრის ძირში წავეყვანეთ. მია გვივიმ ვკითხრა: - კომუნიზმის პიკი აქ დგას და სულ აქ იქნებაო. ხან-თენგრი კი დაკეტილი ზონა იყო. მყისვე მანქანებს დაეახტით და 4 დღე ვიარეთ. კარა-კარას ხეობიდან ალმა-ატელებმა მიიღოდირში შეგაფარინეს, სადაც სასაზღვრო ზონაა. ასე მოვხვდით ხან-თენგრიზე – ამ ულამაზეს მწვერვალზე. ეს ბიჭები დღემდე ერთად შემოვრჩით.

ახალგაზრდა ადარ ვარ. ჩემი საყვარელი მთა დღემდე არის მყინვარწყერი. შემიძლია ამ მთაზე ვიარო და ვიარო. ასეთი ლამაზი და მისტიკური მთა არ მინახავს დედამიწაზე; ყოველდღე სხვანაირია. თვეში 10-ჯერ რომ წავიდე არ მომეზრდება. შეიძლება არ ავიდე მთაზე, მაგრამ ყოველთ-ეი კმაყოფილების გრძნობით მოვდივარ. ჭეშმარიტად ქართული მთაა.

მთაში იმდენი კარგია, რომ ცუდი გავიწყდება. ადრე ყველაფერს ვაქცევდი ყურადღებას, რა ლამაზად ელავს, მზე როგორ ანათებს, რა ლამაზი ქედია, თოვლია... ეს გრძნობა რომ არ გქონდეს, ე.ი. ავად ხარ, მაგრამ ეს ეტაპი გადის. გადის მაშინ, როცა რთულ ასვლებს იწყებ.

სასაცილო სიტუაციებიც მრავლადაა მთაში. ერთს გავიხსენებ ბენოზე. მისის თვეში ეწყოობდა შეკრება აფხაზეთში – ავადხარას ხეობაში. ულამაზესი ხეობაა, პატარა, მაგრამ კლდოვანი 2500-2700 მეტრი სიმაღლის მთებით. ერთხელ ჩამოსული იყო ქ. ივანოვოს ჯგუფი. მე, ბენო, გელა, გვიო გიგაური და პალომა მივდივართ 2-იანზე თუ 3-იანზე, კულუარი უნდა გავიაროთ. ძალიან თოვს, არაფერი ჩანს და ასვლაზე ლაპარაკი ზედმეტია. ივანოვიდან ჩამოსული 20 კაცი გამოდარებას უცდის. ბენოს ჰქონდა „კსპიშოკინი“ აპარატი. გამოყოფდა კარვიდან, გააჩხაკუნებდა და უყვიროდა „РЕБЯТА МОЛНИЯ, КИДАЙ ЖЕЛЕЗО!“, არა და თოვს, რა „მოლნია“, რის „მოლნია“. ისინიც გადაყრდნენ ზოლზე რკინას, ჩვენ კი გულთანად ვხარხარებდით. მერე იმდენი თოვლი მოვიდა, იმ ადგილიდან ძლივს გამოვედით (2008 წლის აუდიოჩანაწერი).

სიმაღლე სულისა

სიმაღლე მრავალგვარია ამ სამყაროში. არის ცის მიუწვდომელი და განუსაზღვრელი სიმაღლე - დღისით მზით განალებული, ღამით - ვარსკვლავების ბრწყინვალეობით აელვარებული; ამ ვარსკვლავებს ზოგს სახელი ჰქვია - ადამიანთაგან შერქმეული, უამრავი მათგანი კი უსახელოა. ჩვენი ფიქრი და ოცნება ელოლიავენა მათ იდუმალ არსებობას, განცდიერებით შესურებს ჩვენი თვლები მათ შეუცნობელ რეალობას, მათ მიუწვდომელ სიმორეს და ზენაარ წესრიგს.

მოკვდავი ადამიანისთვის ზოგჯერ სულის შემძვრელიც კია ზეცის უსასრულობაში ფიქრით შეღწევა და ამ წესრიგის ღვთაებრივი პარამონიის შეგრძნება.

ჩვენ დედამიწიდან შევეურებთ ზეცას და ისე შევეჩვიეთ მზიან-მთვარიან-ვარსკვლავიან გუმბათს, რომ ეს ციური სხეულები ჩვენი არსებობის განუყრელ ნაწილად მიგვჩანია... რა იქნებოდა დედამიწა ამ დაუსაბამო, უსასრულო სივრცის გარეშე - იმ ოცნების და ფანტაზიის გარეშე, რომელსაც ის აღძრავს ჩვენს გონებაში თუ შეგრძნებებში.

ადამიანს უფალმა მიანიჭა სიმაღლისკენ ლტოლვის სურვილი, მისი ფიზიკური შესაძლებლობის ფარგლებში და უფრო მეტად - სულიერი აღმაფრენის იმპულსი. ამ ღვთაებრივი უნარის გარეშე ადამიანი თიხისგან მოზელილი არსება იქნებოდა. მიწიერ არსებობაზე მიბმული, მხოლოდ სორციელი ინტერესებით შემოფარგლული. მაგრამ უფალმა ინება ამ თიხის გასულიერება, ფრთაშესხმა და სიმაღლისკენ სწრაფვა.

იქნებ იმიტომ განჩნდა ამ ჩვენს პლანეტაზე კაცასიონი და ჰიმალაის მთები, რომ ადამიანს ზეაღსვლის წყურვილი მოეკლა, განეცადა სიმაღლის დაპყრობის სიხარული, მაღალი მთის მწვერვალიდან გაეხედა დაუსაბამო სივრცისათვის და ზიარებოდა სამყაროს იდუმალეობას, მთელი არსების დაძაბვით, მთელი ენერჯის მოკრებით და სულიერი აღმაფრენით.

ამაზე რომ ვფიქრობდი, თვალწინ მდგა ჩვენი ახალგაზრდობისდროინდელი იდეალი, მიწიერ ცხოვრებაში მრავალჭირნახული, მითთან ბრძოლაში გამობრძმედილი, ზეციურ სიმაღლეს ნაზიარები, შეუღრეკელი, ლეგენდარული მთაშველი ქალი - ალექსანდრა ჯაფარიძე (2009 წ.).

თეიმურაზ კატირაშვილი

მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი,
სოციალურ-სამედიცინო მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი

როგორ შვიკლება კატივი არ ვცემთ

ზაფხულის ცხელი დღე იყო. სოხუმის მატარებელი თბილისის რკინიგზის სადგურში შემოვიდა. საკმაოდ ბევრი დამხვდური დაიძრა ვაგონებისაკენ და სიხარულით მიეგებნენ ჩამოსულებს.

სოხუმიდან ბებიასთან ერთად დაებრუნდი, სადაც ორ კვირაზე მეტხანს ვისვენებდი. სადგურში დამხვდურთა შორის დედაჩემიც იყო. შევაძმინე, რომ საკმაოდ ლელავდა. პირველი, რაც ბებიას უთხრა, ეს იყო - ალიოშა იპოვეს...

ბებია შეტბა და ანგარიშშიუცემლად ხმაშაღლა იკითხა: - ცოცხალი?! თუმცა მაშინვე მიხვდა შეკითხვის უხერხულობას, რაც მხოლოდ უდროოდ წასული ახლობლისა და საყვარელი ადამიანის მონატრებით შეიძლება იყოს გამოწვეული.

- გუშინ დაკრძალეთ ვერის ბაღში, მთელი

თბილისი აქ იყო, ყველა გლოვობდა და განიცდიდა, რაიონებიდანაც ბევრი ხალხი ჩამოვიდა - განაგრძობდა დედა.

მაშინ შეიღი წლისაც არ ვიყავი, მაგრამ 1945 წელს უშმაზე დაღუპული ალიოშა ჯაფარიძის 12 წლის შემდეგ პოვნისა და თბილისში ჩამოსვენების ეს ამავეი მკაფიოდ და საშუადამოდ აღიბეჭდა ჩემს მენსივებაში. ჩემთვის ვფიქრობდი და ვერ ამეხსნა, რა უნდადა ალიოშა ჯაფარიძეს უშმაზე, რისთვის დადიოდა უზარმაზარი მთების უმაღლეს მწვერვალებზე - ვინმეს ემალებოდა, ნადირობდა თუ სამომავლოდ იქ აპირებდა დასახლებას.

როგორც ჯაფარიძეთა ოჯახის ახლობელმა ვიცოდი, რომ ამ ოჯახიდან მთაში პირველად ალექსანდრა წავიდა, შემდეგ სიმონი, მაგრამ როცა სიმონი მეგობრის გადარჩენის მცდელობისას თეთნულდზე დაიღუპა, ამის შემდეგ გადაწყვიტა და-ძმამ - ალექსანდრამ და ალიოშამ - შური ეძია თეთნულდზე, გამოეკვლია დაღუპვის მიზეზები და გაეგრძელებინა მისი დაწყებული საქმე.

შეილის დაღუპვით დამწუხრებულმა მშობლებმა მაინც დაულოცეს გზა მთებისაკენ მიმავალ და-ძმას. განსაკუთრებით ალიოშას, რომელიც პირველად მიდიოდა მთაში.

ბავშვობაში მუდამ მაწვალებდა ფიქრი, უხსოვარი დროიდან რატომ მიიღტეოდნენ ადამიანები მწვერვალებისაკენ, რისთვის ადიოდნენ მკაცრ, კლდოვან და ყინულოვან მთებზე. ვერავის ვუშხედი, მაგრამ სულ ვებებდი ამ კითხვებზე პასუხს. მესამე კლასის მოსწავლე ვიყავი ამ კითხვებზე პასუხის მოსაძებნად თბილისის პიონერთა და მოსწავლეთა სასახლის ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტში რომ დავიწყე სიარული. რამდენიმე წელი ვიარე კაბინეტში, მაგრამ ამ კითხვაზე ჩემთვის სასურველი პასუხი ვერ მივიღე.

კაბინეტში არაჩვეულებრივი ადამიანები მუშაობდნენ, ქალბატონები მარინე უთმელიძე, დენიზა გოზალიშვილი და... რა თქმა უნდა, ალექსანდრა ჯაფარიძე. ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტის დამაარსებელი, ქ-ნი შინა ერისთავი, რომელიც ბავშვთა ტურისტული ცენტრის დირექტორად დანიშნა და ახალ საქმეებში იყო ჩაფლული, ესტუმრებოდა ხოლმე კაბინეტს, სადაც მრავალი ნიჭიერი ბავშვი დადიოდა, რომელთა უმრავლესობა აქ ჩამოყალიბდა პიროვნებად და მნიშვნელოვანწილად აქ განისაზღვრა მათი ცხოვრების მომავალი.

მარშან მოსწავლე ახალგაზრდობის რესპუბლიკურ სასახლეში, რომელსაც ჩვენი და ჩვენზე უფროსი თაობა დღესაც პიონერთა სასახლეს ეძახის, შპა ერისთავის ხსოვნისადმი მიძღვნილი საღამო გაიმართა, სადაც თავი მოიყარეს ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტში აღზრდილმა სხვადასხვა თაობის უკვე ხანშიშესულმა ადამიანებმა - ჩვენი საზოგადოების ერთ-ერთმა საუკეთესო ნაწილმა. მოზრდილ დარბაზს თვალი რომ გადავაყვლე, ისეთი პიროვნებები დავინახე, გულში სითბო ჩამეღვარა და უნებლიედ გაიფიქრე: დედამიწის რომელ კუთხეში შეიძლება ნახო ასეთი მშვენიერი ხალხი-მეთქი. ვიცი, რომ მრავალმა მთავანმა ადრევე გასცა პასუხი იმ კითხვებს, რომლებიც მე ბავშვობაში მაწუხებდა, ზოგმა მწვერვლების დაღამქვრით, ზოგმა კი ქვეყნისათვის სასარგებლო და სასიკეთო საქმეთა კეთებით. სამწუხაროდ, დროთა მდინარეებში აღარ დამაპასხვრდა ბევრი თანატოლის სახელი და გვარი, რომლებიც ჩემთან ერთად დადიოდნენ ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტში, მაგრამ ის კარგად მახსოვს და არც კი ვიცი, დღეს მწარედ ვინანო თუ ვიამაყო იმით, რომ ბავშვობაში ზალიკო ქიქოძეს მე შევთავაზე ერთად გვეყოლო ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტში.

ჩემთვის „უმაღლესი“ მწვერვალი მთამსვლელობაში ფუნქციონირის ზემო პლატო იყო, ზალიკომ კი ბოლომდე თავგანწირვით უერთგულა ბერისათვის მიუწვდომელ ამ ურთულეს საქმეს და ცნობილი მთამსვლელის სახელი დაიმკვიდრა. როგორც ჩანს, მან ბავშვობაშივე გაიგო თუ რატომ მიისწრაფოდნენ ადამიანები მარადთოვლიანი მწვერვალებისაკენ, ბუნებამ უხვად დააჯილდოვა იგი ვაჟკაცობით, თუნდაც სიცოცხლის ფასად მიებისაკენ ლტოლვის დაუოკებელი სურვილით, მწვერვალზე ასვლისა და გამარჯვებით გამოწვეული სიხარულის უზომო განცდის ნიჭით, მიუხედავად იმისა, რომ კაბინეტში არასდროს აუხსენიათ, რა შთაგონებას, რა ძალას მიჰყავს ადამიანი მწვერვალისაკენ. კაბინეტის პედაგოგები კარგად აძნეოდნენ ბავშვების მიდრეკილებებს და მას იმ მიმართულებით ავითარებდნენ, რის შესაძლებლობასაც ბავშვის ნიჭიერება იძლეოდა. შესაძლოა, ბავშვში არ იყო მთამსვლელის „ფუნოზენი“, მაგრამ ტურიზმისა და ალპინიზმის კაბინეტში დამკვიდრებული გამორჩეული მეგობრული ურთიერთობა მასწავლებლებთან თუ მოსწავლეებთან, დიდ როლს თამაშობდა მის ღირსეულ პიროვნებად ჩამოყალიბების საქმეში, აღამაზებდა ახალგაზრდის ცხოვრებას და რაც მთავარია, აღვივებდა უდიდეს პატივისცემას იმ ადამიანებისადმი, თვითნათი ცხოვრება მწვერვალთა დაპყრობას რომ მიუძღვენეს.

აბა, როგორ შეიძლება პატივი არ ვცეთ ერთი შეხედვით ნახ ქალბატონს, რომელმაც უშბის კედელზე თოკით დაკიდებულმა, მარტომ გაათენა ღამე და გადამწყვეტი როლი ითამაშა უშბაზე წარმატებით ასვლაში.

როგორ შეიძლება პატივი არ ვცეთ კლდიდან მეტეორივით მოწყვეტილ მიხილ ზერვიანს, რომელიც, სევანური სიმღერით ძალამიციშული, ეფხვივით ცოცავდა კლდეებზე.

როგორ შეიძლება პატივი არ ვცეთ გიო ნიგურიანის გმირობას, როცა უშბაზე პირველი ასვლის დროს გადამწყვეტ მომენტში წრიაები მოიხსნა, ფეხზე გაიხადა, შიშველი ფეხებით აცოცა უშბის ვერტიკალურ კედელზე და გზა გაიკაფა.

მაპატიოს ყველამ, ვისაც ვერ გაიხსენებ, მაგრამ იმას კი ვიტყვი, რომ ჩვენი პატარა ქვეყნის გმირული მიღწევები მთამსვლელობაში მართლაც რომ უმნიშვნელოვანესი და მრავლისმთქმელია, რაც ყველა თაობის ქართველ მთამსვლელთა დამსახურებაა. აქედან გამომდინარე, განა შეიძლება პატივი არ ვცეთ იმ ადამიანებს, რომელთაც ღმერთმა ბუნების სიყვარულის, მწვერვლებისაკენ სწრაფებისა და მათზე ასვლით გამოწვეული ბედნიერების განცდის ნიჭი არგუნა?! ამ „უკურნებელ სენს“ ხომ მთამსვლელობა ჰქვია, რომლის რაობასაც ყველა ვერ გაიგებს, ეს მხოლოდ რჩეულთა ხედრია, რადგან მწვერვალთან ჭიდილი, სიკვდილ-სიცოცხლის მიჯნაზე სიარული, ცხადია, უსაზღვრო გმირობას, ვაჟკაცობას, ხშირად თავის გაწირვასაც კი მოითხოვს, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ამგვარი თავისუფლების მებნუნელი არასოდეს დაიღვეიან ქვეყანაზე. მწვერვალთან ბრძოლაში, უსაზღვროებისკენ სწრაფვაში ადამიანი იმარჯვებს, პოეებს და განამტკიცებს, უპირველეს ყოვლისა, საკუთარ თავს. ამიტომ კვლავაც იქნება ახალი გამარჯვებები, ხშირად დამარცხებაც და ზოგჯერ ცრემლიც, მაგრამ ადამის მოდგმას ცრემლი და დამარცხება ვერასოდეს შეამინებს, მას ხომ სიღალღე და თავისუფლება პაერივით სჭირდება (2009 წ.).

ჯუშუბარ სანთსაჲ

ქიმიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
საქართველოს მთის მოყვარულთა კავშირის თავმჯდომარე,
საქართველოს სახელმწიფო და გიორგი ნიკოლაძის პრემიების ლაურეატი

ფიქრები საქართველოში მთამსვლელობის მომავალზე

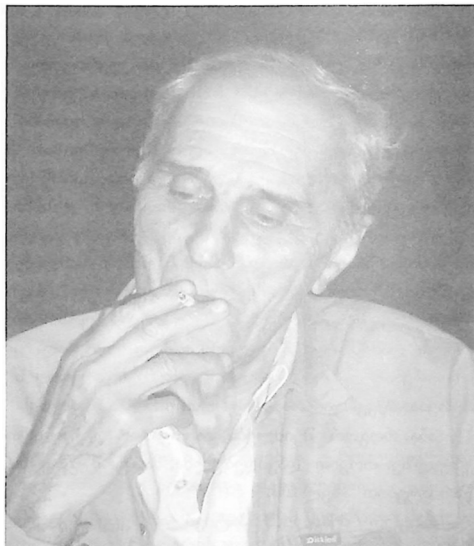
უცნობ სიტყვათა განმარტებითი ლექსიკონის თანახმად, ალპინიზმი მაღალმთიანი ტურიზმის სახეობას წარმოადგენს და მიუვალ მთებზე, მყინვარებზე, მთაგერხილებზე ასვლას გულისხმობს.

ჩვენ, ქართველები, დიდი მამულიშვილის, გიორგი ნიკოლაძის შემწეობით, უფრო ბევრისმომცველი ტერმინით - მთამსვლელობით ვსარგებლობთ. რომლის უნივერსალურობის გამო, იგი ყველა მთიანეთისათვის გამოდგება. განსხვავებით ...ალპინიზმისაგან“. რომელიც ალპებთან ასოცირდება.

ალპინიზმის ზემოთ მოყვანილ განმარტებას, რასაკვირველია, ვერ შევედევებით, თუმცა აქ სრულიად არაა გათვალისწინებული ადამიანის ის მუხტი, რომელმაც მას მიუვალ მთაზე ასვლა გადაწყვეტინა და არც ის ემოციური დატვირთვა, რომელიც ამ პროცესს თან სდევს. როცა თოქში ჩაბმული მიდისხარ ნაპრალებით დაღარულ ფერდობსა თუ თოვლ-ყინულიან კლდოვან მონაკვეთზე და შენი ბედი შენ უკან-მათი ბედი შენს მიერ ჩაჭედებულ პალოზე, როცა საერთო თოქზე დაკიდებული ადამიანები ერთ ბედქვეშ ხართ და ყოფნა-არყოფნის შეგრძნება მთელი მარშრუტის ბოლომდე თან გსდევთ, სწორედ მაშინ იგრძნობთ, რომ მთამსვლელობა ყველა სხვა საქმიანობისაგან გამორჩეული, ადამიანთა ურთიერთობის ერთ-ერთი უღამაზესი, განსაკუთრებული და ხიფათით სავსე სფეროა.

ისმის რიტორიკული კითხვა: ვინ არიან ეს ადამიანები, რა ამოძრავებთ მათ, რას ეძებენ, ან რას პოულობენ მთაში? დღევანდელი რაგმატულად მოაზროვნე ობიექტულისათვის მართლაც ძნელი წარმოსადგენია მათი თვანჯირევა. საკითხი რთულია, მასზე ლაკონური და ცალსახა პასუხი არ არსებობს. ჩვენი მხრიდან დაკმენთ, რომ მთაში სიარული მოითხოვს ფიზიკურ გამძლეობას და სულიერ სიძლიერეს. აქ ადამიანი ბუნებასთან მუდმივ ჭიდილშია. იგი უდიდეს სიამოვნებას იღებს არა მარტო მთაზე ასვლით და ლამაზ გარემოსთან ურთიერთობით, არამედ უპირველეს ყოვლისა, რთული და საშიში მიზნის მიღწევას გზაზე თვითდაკვიდრების შეგრძნებით. ადამიანს იზიდავს მთის ეგზოტიკური გარემო. ამოძრავებს ექსტრემალურ პირობებში თავის გამოცდის მიზნით მთაზე ასვლის სურვილი და, რასაკვირველია, გამორჩეულობის ამბიცია. ამგვარად, მთამსვლელები მთებზე უსაზღვროდ შეყვარებული, მკვლევრის ცნობისწაღილითა და ახლის ძიების სურვილით შეპყრობილი ხალხია. მთამსვლელობა მათთვის საშუალებაა იხილონ უღამაზესი ობიექტი - მთა - ბუნების ეს ღვთაებრივი ქონილება და განიცადონ ის უსაზღვრო სიხარული, რომელსაც მთაზე ასვლა იწვევს.

ქართველებისათვის, როგორც მთიანი ქვეყნის მკვიდრთათვის, მთაში საქმიანობა ჩვეულებრივი მოვლენაა. ჩვენში დასაბამიდან ჩამოყალიბდა ადამიანისა და მისი საარსებო, მთის მკაცრი გარემოს

პარმონიული თანაარსებობა. ამის დასტურად სვანეთში მოპოვებული უფირფასესი არქეოლოგიური მასალაც გამოდგება, სადაც ანტიკური ხანის შრომის იარაღებთან ერთად, თანამედროვე წერაყვინის ანალოგიცაა აღმოჩენილი. ქართველები ძველთაგანვე სარგებლობდნენ კავკასიონის უღელტეხილებით, მიმოსვლა ჰქონდათ როგორც შიგა, ისე გარე მუხობლებთან. მეფე ვახტანგ VI-ის ემიგრაცია რუსეთში 1724 წელს, 1200-მდე წარჩინებულთან ერთად, რომელთაც გადალახეს კავკასიონის მთავარი ქედი გურიძეეცყის გადასასვლელით (3400 მ), მასობრივი გადასვლის საუცხოო მაგალითია. ეს მარშრუტი დღესაც რთულ სამოთ-ტურისტულ მარშრუტთა რიცხვს განეკუთვნება.

საერთოდ, მთაში მცხოვრები კაცი უკვე ბავშვობიდან იძენს ალპინისტის ჩვევებს. გაზრდილი რისკ-ფაქტორი, ზეავების, ღვარცოფების, მუწეერებისა და სხვა სტიქიურ მოვლენათა სიხშირე, ზამთრის ხანგრძლივობა და ამინდის ჭირვეულობა მთიელისაგან დიდ გამოძივობას, გამჭრიახობას და სიმარჯვეს მოითხოვს. ქართველი მთიელების მიერ ბუნებასთან ურთიერთობაში გამოყენებული პრიმიტიული, მაგრამ ძალზე რაციონალური ტექნიკა აღტაცებას იწვევს. ამაში ყველა დარწმუნდება, ვინც თუნდაც ერთხელ შეაგვებს თვალს მათ საქმიანობას - ხის მორების ჩამოტანას, თივის ზეინების დაკურებას, ან გაკვეება იქაურ ფეხმარდ მონადირეს.

ქართულმა ზეპირსიტყვიერებამ, თქმულებებმა და ლეგენდებმა შემოგვინახა იმ ადამიანთა სახელები, რომლებიც ძველ დროში მწვერვალებზე აღიოდნენ. გადმოცემის თანახმად მე-18 საუკუნეში მღვდელ იოსებ მოხვევს მყინვარწვერიც კი დაულაშქრავს. ვთქვათ, ეს საკამათო საკითხა და ნუ დაიჩემებთ პირველობას, მაგრამ ხომ ცნობილია, რომ მყინვარწვერის მთიან მასივში, ზღ. 4100 მეტრზე, მღებარეობს ბეთლემის გამოქვაბული - უძველესი ქრისტიანული ძეგლი, განდევლი წმინდა მამთა სალოცავი და საცხოვრისი. ეს ფაქტი ყველაზე სკეპტიკურად განწყობილ პიროვნებასაც კი დარწმუნებს, რომ ქართველები უძველესი დროიდან საქმიანობდნენ მთაში. არც პრობლემა მითია შემთხვევითი. ანტიკური ხანის ცივილიზებულმა სამყარომ სწორედ კავკასიონის მაღალა და მკაცრ მყინვარწვერს მიაჯაჭვა პრობეთე - ჩვენთვის ამირანი და ამით დადასტურა, რომ საქართველო ითვლება ადამის მოდგმის უძველეს საცხოვრისად.

დიდმა ფრანგმა განმანათლებლებმა ჟან-ჟაკ რუსომ და მონტესკიემ წარმოაჩინეს მთის ფენობენი. მათ მიაქციეს ყურადღება იმას, რომ მთის მკაცრი პირობები მთიელისაგან განსაკურთხულ შრომისმოყვარეობას, გამძლეობას, ვაჟაკობას მოითხოვს. მთიელები თავისუფლების მეტად მოყვარულნი არიან და გმირულად იცავენ თავიანთ დედა ადგილს. ამის გამო მთის მოსახლეობა თავისუფალი რჩებოდა მთელ მსოფლიოში, მიუხედავად იმისა, რომ მათ გვერდით არსებობდნენ უზარმაზარი სახელმწიფოები და იმპერიები, ჩვენი მთიანეთი შეუღწეველი იყო როგორც გარემო დამპყრობლებისათვის, ასევე ფეოდალური მმართველებისათვისაც. მთის მოსახლეობამ ვერაფერი იგუა ბატონყმობის უღელი და თითქმის მეოცე საუკუნემდე შეინარჩუნა ცხოვრების თავისუფალი, თემობრივი წესი. მთიელი მარტო მეფეს სცნობდა და მზად იყო მეფისა და მამულისათვის გაეწირა თავი. მარტო 300 არაგველის ამბავი რად ღირს. მთიელების გაუტეხლობის მრავალი მაგალითი არსებობს: მთიულეთის ამბოხება (1804 წ.), სვანეთში, ხალღეს აჯანყების სახელით ცნობილი ამბოხი (1875 წ.) და სხვა. მთიელები დღენადაც დარაჯობდნენ საქართველოს, მთაში არასოდეს დახრილა საქართველოს დროშა, მაშინაც კი როცა ბარში მტერი და დღუშმანი ბოგინობდა. ამგვარად, მთიანეთს ქვეყნისათვის უდიდესი პოლიტიკური მნიშვნელობა ჰქონდა. სწორედ ამიტომ გეთხზრა დიდმა ილიამ მინცადამინც მოხვევის პირით: „ჩვენი თავნი ჩვენადვე გვეყუდნენო“. ამიტომ, ბუნებრივია, როგორც კი საქართველოში მთამსვლელი გამოჩნდა, დასაწყისში უცხოელის სახით, ქართველი კაცი იქვე ჩაება ამ საქმიანობაში, თვადამირველად როგორც გამყოლი (მურათბი კობლანი, იაგორ კახალიკაშვილი, გახა წიკლაური და სხვანი), ხოლო შემდგომში თავად იტივრთა თივის ლამაზი მთებისა და მთავრეხილების კვლევა-ძიება და ამ ამოცანას მშვენივრად გაართვა თავი.

მთამსვლელებს უნდა ეუმალოდეთ, რომ ჩვენი ქვეყნის მთიანეთში ყველაფერს ქართული სახელები აქვს: იაგორას ნიში, მიქელაძის გზა, გაბრიელის მარშრუტი, რუსთაველის, მარჯანიშვილის, სულხან-საბას, გურამ რჩეულიშვილის მწვერვალები და სხვანი და სხვანი. ყველაფერს ჩვენმა მთამსვლელებმა გაუწიეს ნათლობა და კარგადაც. სწორედ მათი დამსახურებაა, რომ კავკასიონზე

ვერ ნახათ კომუნიზმის, მარქსის, ლენინის, სტალინის პიკს და სხვა ამგვარი ჯურის სახელებს.

1923 წელს გიორგი ნიკოლაძის ხელმძღვანელობით მყინვარწყურის დალაშქრება, დიდი საბჭოთა ენციკლოპედიის თანახმად, მიჩნეულია საბჭოთა ალპინიზმის საწყისად და მას შემდეგ საბჭოთა სივრცეში ქართველი მთამსვლელები ყოველთვის ლიდერობდნენ.

ამგვარად, ქართველი კაცისათვის მთაში სიარული გენეტიკური კოდითაა ნაკარნახევი, ისე როგორც ვაზის მოვლა. პურეულის მოყვანა და საერთოდ მიწათმოქმედება, რის გამოც უძველესი დროიდან შეგვარქვეს გეორგია ანუ მიწათმოქმედი.

თუ ჩვენს სპორტულ მიღწევებს დაუვკირდებით, ადვილად აღმოვაჩინებთ, რომ ქართველ კაცს უფრო ჭიდაობა ეხერხება, იმიტომ, რომ უხსოვარი დროიდან ჭიდაობს. ბურთთანაა წინაყარი იმიტომ, რომ ლელობურთს, ცხენბურთს, ისინდს თამაშობდა ოდიტგანვე. შემდეგ ფეხბურთი, კალათბურთი, წყალბურთი, ხელბურთი და, საერთოდ ყველაფერი, რაც ბურთთანაა დაკავშირებული, ლაზთანადაა ითამაშა. რასაკვირველია, ჩვენ არაინ ვეზილის წარმატებას მივალწივთ სპორტის სხვა სახეობებში. მაგრამ ჩვენთვის თანდაყოლილი, გენეტიკით ნაკარნახევი სახეობები და მათ შორის მთამსვლელობა უფრო გვემარჯვება, ესაა ჩვენი შინაგანი, ეროვნული სწრაფვა.

გლობალიზაციის პროცესმა, რომელშიც ჩვენდა უნებურად ვართ ჩართულნი, განაპირობა ადამიანის ბუნებისაგან გაუცხოება. ტელევიზორმა, კომპიუტერმა და საერთოდ, თანამედროვე საინფორმაციო ტექნოლოგიებმა ღრმად ჩაითრია ჩვენი ახალგაზრდობა. მოზღვავებული ინფორმაციის ფონზე თანდათანობით უფერულდება ისეთი კატეგორიები, როგორებიცაა სამშობლო, მისი ისტორია, კულტურა და სხვა. სწორედ ამიტომ და დღეს აუცილებელი სპორტის სამთო სახეობების განვითარება, როგორც ახალგაზრდობის მორალურ-ესთეტიკური და პატრიოტული სულისკვეთებით აღზრდის საუკეთესო საშუალება.

გარდა სპორტულ-შემცნებით-აღმზრდელობითი მნიშვნელობისა, მთამსვლელობასა და სამთო-ტურიზმს დიდი სოციალურ-ეკონომიკური დატვირთვა აქვს. ცნობილია, თუ როგორ უწყობს ხელს მაღალმთიანი რეგიონების ეკონომიკურ აღმავლობას სამთო-ტურისტულ-ალპინისტური ინფრასტრუქტურის განვითარება. მაგრამ ამჟამად ქვეყანაში არსებული პოლიტიკური და ეკონომიკური ვითარების ფონზე ამ საქმიანობის მდგომარეობა შემამუოთებელია.

ჩვენი თაობის ხალხს კარგად ახსოვს, როგორი გამოხმაურება ჰქონდა ქართველი მთამსვლელების საქმიანობას. 1950 წელს შხელდა-უშბის ტრავერსს მთელი თბილისის ახალგაზრდობა ადევნებდა თვალყურს. მაშინდელი პაპანინისა (ახლანდელი სარაჯიშვილის) და გრიბოედოვის ქუჩების კუთხეში, იქ, სადაც ძველად ჭადრაკის კლუბი იყო განთავსებული, ტევა არ იყო ხოლმე. კლუბის ფასადზე დიდი პანო იყო ჩამოკიდებული, რომელზეც მთამსვლელთა მარშრუტი იყო დატანილი. მასზე მთამსვლელთა მოძრაობისა და ღამისთვის აღმნიშვნელ ალამს დღემი რამდენჯერმე გადააადგილებდნენ, რათა ჩვენ, გულშემმატიკერებს, გვეცნოდნოდა, იმ დროისათვის როგორ მიღის მართლაც წარმოდგენილი სირთულის ექსპედიციის საქმიანობა, რომელზეც ერთ თოკში ჩამოშული ხუთი ვეჯაკი: კაკო მარი (ექსპედიციის ხელმძღვანელი), ბექუ ხერგიანი, ჭიჭიკო ჩართოლანი, გოჯი ზურებიანი, მაქსიმე გვარლიანი ახორციელებდა დელგამში, თოვლში, ქარბუქსა და ყინვაში. ასეთი გულშემატიკერობა წესად იყო მიღებული, ყველა ცნობილი ასვლა ფართოდ შეუქცებოდა საზოგადოებაში, ექსპედიციის მასალების გასაცნობად ეწყობოდა საჯარო ლექციები, გამოფენები, შეხვედრები მთამსვლელებთან და ა.შ.

ახლა ჩვენს მთამსვლელებს ყველა კონტინენტის უმაღლესი მწვერვალი აქვთ დალაშქრული, მათ შორის ანტარქტიდისაც, სად არ დადიან - ჰიმალაის მთიანეთში, ანდებში, კორდილიერებში, მაგრამ მათი ასვლების შესახებ დებუშისხელა განცხადებას თუ გააკეთებს პრესა, რადიო-ტელევიზია და სენსაციური სიახლის სახით გვაცნობებს, ამაზეც მაღლოკით უნდა ვიყოთ. შედეგადაც არ დაახანა. დღეს ქვეყანაში ჩამკვდარიან სამთო-ტურისტული მოძრაობა, სახელმწიფოს მხრიდანაც ხელშეწყობა ნულოვანია, აღარ ეწყობა სამთო ექსპედიციები, ახალგაზრდობამ დაკარგა მთისადმი ინტერესი, საზოგადოებაში გაქრა მთაზე ასვლით გამოწვეული სიხარულის განცდა, ხალხი ნაკლე-

ბადა გაცნობიერებული ალპინიზმისა და სამთო ტურიზმის სიკეთეში.

რადენ სასიხარულოა, რომ ასეთი გამმაფრებული ცხოვრების ფონზე კიდევ ხულდემულობს აღ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპური კლუბი. კერძო ინვესტორების დახმარებითა და თანადგომით, საქართველოს მთაშველელთა ეროვნულმა ფედერაციამ აღადგინა ოთხმოცდაათიანი წლების მოვლენების შედეგად თითქმის მთლიანად განადგურებული კლუბის ინფრასტრუქტურა, აღდგინა მიწასთან გასწორებული ქართული მთაშველელობის მუზეუმი, გააცოცხლა ჩვენი დიდი წინაპრების გიორგი ნიკოლაძის, ალექსანდრე დიდებულის, ალექსანდრა, სიმონ, ალიოშა ჯაფარიძეების, ლევან გოთუას, ნიკო კეცხოველის, დავით ფურცელაძის, გაბრიელ, ბეჭუ და მიხეილ ზურგანების, იოსებ ასლანიშვილისა და სხვა, მთაში მოღვაწე მამულიშვილების სახეები და აბით ქართველ ხალხს შეუნარჩუნა ჩვენი ისტორიის ერთი მეტად მნიშვნელოვანი, ლამაზი მონაკვეთი. ალპური კლუბის დარბაზში მოეწყო ხელოვნური საცოცი კედელი, რომელზედაც ჩვენი ბავშვები დიდიდან საღამომდე დაძვრებიან. თითქმის ათი წელია მთაშველელთა ეროვნული ფედერაცია გარდა საორტული ღონისძიებებისა, რეგულარულად აწყობს ბავშვთა ორკვირიან სამთო ექსპედიციებს, რაც იმედს გვისახავს, რომ საქართველოში ალპინისტური მოძრაობა კვლავ აღორძინდება (2009 წ.).

**საბჭოთა კავშირის ჩამოშლის
ქართველ მთამსვლელთა გამარჯვებები
1950-1983 წ.წ.**

1950 წლიდან საბჭოთა კავშირში საუკეთესო ასელათა აღნიშვნა დაიწყო, ხოლო 1954

წლიდან თითქმის ყოველწლიურად ტარდებოდა საკავშირო პირველობა ტექნიკურად რთული ახელის, ტრავერსებისა და სასიმალო ასელის კლასში. ქართველები ამ შეჯიბრებებში ყოველწლიურად მონაწილეობდნენ და მნიშვნელოვან შედეგებსაც აღწევდნენ. ჩვენს მთამსვლელებს არაერთი ოქროს, ვერცხლისა და ბრინჯაოს მედალი მოუპოვებიათ, რასაც ქვემოთ წარმოდგენილი ცხრილი ადასტურებს.

მთიანეთი, მწვერვალი, სიმაღლე მეტრებში, მარშრუტი, კლასი	ასელის წელი	მიღწევა	მონაწილენი (მოიერიშე ვგუფის ხელმძღვანელი პირველია ჩამონათვალში)
კავკასიონი. შხელდა-უშბა. ტრავერსების კლასი	1950	საუკეთესო ასელა	ი.მარი, მ.გვარლიანი, გ.ზურებიანი, ჭ.ჩართოლანი, ბ.ხერგიანი
კავკასიონი. წურუნგალა-აილამა-ჯანდა-თეთნულდი.ტრავერსების კლასი	1952	საუკეთესო ასელა	ანემსიწვერიძე, ზ. და ლ. ახელედიანები, ს. და ჯ. გუგაევი, გ.გულბანი, რ.კეციანი
კავკასიონი. შხარა-რუსთაველი-ჯანდა-კაჩინაუ-თეთნულდი ტრავერსების კლასი	1952	საუკეთესო ასელა	ბექნუ ხერგიანი, ი.გაბლიანი, მ.გვარლიანი, ჭ.ჩართოლანი, ბესარიონ ხერგიანი,
პამირი. ენგელსის პიკი, სასიმალო კლასი	1954	2 ადგილი	მ.გვარლიანი, გ.გულბანი, კ.კუზმინი, ანემსიწვერიძე.
კავკასიონი, სამხრ.უშბის დას.კედელი. ტექნიკური კლასი	1955	3 ადგილი	ი.მარი, მ.გვარლიანი, გ.ზურებიანი, ჭ.ჩართოლანი, ბ.ხერგიანი
პამირი. კომუნისმის პიკი ბელიაევის მყინვარიდან, სასიმალო კლასი	1955	ჩემპიონი 1 ადგილი	ი.კახიანი, ლ.ახელედიანი, ჯ.მემშარიაშვილი, მ.ხერგიანი,
პამირი. „როსია“, ბელიაევის მყინვარიდან, სასიმალო კლასი	1955	2 ადგილი	მ.გვარლიანი, ზ. და ლ. ახელედიანები, ს. და ჯ. გუგაევი, ი.კახიანი, ჯ.მემშარიაშვილი, დ.ობოლაძე, მ.ხერგიანი
პამირი, მოსკოვის პიკის დას. მწკ. პირველასელა, სასიმალო კლასი	1956	2 ადგილი	დ.ობოლაძე, ზ. და ლ. ახელედიანები, თ.კუხიანიძე, ჯ.მემშარიაშვილი, რ.ხაზარაძე
პამირი, დარვაზის ქედის ტრავერსი, ტრავერსების კლასი	1957	ჩემპიონი 1 ადგილი	ჯ.მემშარიაშვილი, გაბაშიძე, ზ. და ლ. ახელედიანები, ი.გაბლიანი, თ.კუხიანიძე, ჭ.ჩართოლანი, ო. და რ.ხაზარაძეები, ბ.ხერგიანი

კავკასიონი, ფასის მთა-ჯანლა, ტრავერსების კლასი	1958	2 ადგილი	გ.გულბანი, ს. და ჯ. გუგაევი, გ.თიკანაძე
კავკასიონი, შხარა, დას. მწვერვ. სამხრ. კედლით, ტექნიკური კლასი	1958	2 ადგილი	დ.ობოლაძე, დ.დანაძე, ო.კახანაძე, ა.ძიძიგური
პამირი, ზულუმარტისა და იმიერალაის ქედი, ტრავერსების კლასი	1960	ჩემპიონი 1 ადგილი	ლევან ახვლედიანი, ზახელუდანი, ოპერაძე, ი.ვაბლიანი, ს.და ჯ.გუგაევი, თ.კუხიანიძე, ჯ.შემპარიაშვილი, კ.ჩართოლანი, ბ.ხერგანი
კავკასიონი, ჯანლა, ცენტრ. მწვერვალი, ტექნიკური კლასი	1960	2 ადგილი	ო.ზაზარაძე, გ.ბერძენიშვილი, გ.მანაგაძე, შ.მირიანაშვილი, ნ.ნადირაშვილი, ა.ძიძიგური
კავკასიონი, მაზერი-შხელდა-უშბა, ტრავერსების კლასი	1961	3 ადგილი	დ.ობოლაძე, ი.ბერუაშვილი, ვ.ვაბლაშვილი, ვ.კვაჭაძე, ვ.კობიძე, ვ.ჯაფარიძე,
კავკასიონი, უშბა, ჩრდილო მწვერვალი „უშბის სარკე“, ტექნიკური კლასი	1964	ჩემპიონი 1 ადგილი	მ.ხერგანი, ჯ.გუგაევა, ჯ.კახიანი, შ.მარგინი, გ.წერუდანი მ.ხერგანი (უმცროსი)
კავკასიონი, აილამა-მისისთაუ, ტრავერსების კლასი	1965	ჩემპიონი 1 ადგილი	მ.ხერგანი (უმცრა), ვ.ვაბლაშვილი, ჯ.გუგაევა, ჯ.კახიანი, გ.წერუდანი,
კავკასიონი, ჯანლა, დასავლ. მწვერვალი, სასიმაღლო-ტექნიკური კლასი	1965	3 ადგილი	გ.ქართველიშვილი, თ.ბაქანიძე, ბ. და ნ. ბაქრაძეები, თ.ბერიშვილი დ.შარაშენიძე,
კავკასიონი, აილამა, სამხრეთი კედელი, ტექნიკური კლასი	1965	3 ადგილი	შ.მირიანაშვილი, დ.დანაძე, ვ.თედლორაშვილი, ლ.ლოლოტი
კავკასიონი, შხარა სამხრეთიდან, სასიმაღლო-ტექნიკური კლასი,	1969	3 ადგილი	შ.მირიანაშვილი, გ.ბაშიძე, დ.დანაძე, ო.ზაზარაძე
პამირი, კორჟენესკაიას პიკი, სასიმაღლო კლასი	1973	3 ადგილი	დ.დანაძე, ს.ბარლიანი, შ.ვაბისიანი ა.გაგაშვილი, ტ.ლუკაშვილი, შ.მირიანაშვილი, ო.ზაზარაძე.
კავკასიონი, ა.ჯაფარიძე (შაიუტენობი)-აილამა-შხარა-თეთნულდი, ტრავერსების კლასი	1973	2 ადგილი	გ.წერუდანი, ვ.გუგაევა, ვ.მუშკუდანი, ნ.ნიგურიანი, ვ.რატანი

პამირი, მოსკოვის პიკი სამხრ. თხემით, სასიმაღლო კლასი	1975	2 ადგილი	დ.დანგაძე, გაბაშიძე, სპარლიანი, შვაბისიანი, შპირიანაშვილი, ო.ხაზარაძე,
პამირი, ნაბლოდენიე-მოსკოვი-დუშანბე, ე.წ. „სარანის დიდი ნაღის“ ტრავერსი, სასიმაღლო კლასი	1976	ჩემპიონი 1 ადგილი	დ.დანგაძე, გაბაშიძე, სპარლიანი, შვაბისიანი, შპირიანაშვილი,
ტიან-შანი, ჯიკიტი, ჩრდ.-დას. მხრიდან, ტექნიკური კლასი	1976	ჩემპიონი 1 ადგილი	დ.შარაშენიძე, თბაქანიძე, გ.ზუმბაძე, ტ.ლუკაშვილი, გ.ქართველიშვილი, მ.ჭიჭინაძე
კავკასიონი, ჭაუხის მასივის ტრავერსი, კლდოვანი კლასი	1977	2 ადგილი	შპირიანაშვილი, გაბაშიძე, სპარლიანი, შვაბისიანი, დდანგაძე, ო.ხაზარაძე,
პამირი, ეაბალაკოვის პიკი, ჩრდ. კედლით, სასიმაღლო-ტექნიკური კლასი	1977	2 ადგილი	გ.ქართველიშვილი, თბაქანიძე, რ.გიუტაშვილი, გ.ზუმბაძე, ტ.ლუკაშვილი, ჯ.ქელეხსაშვილი დ.შარაშენიძე,
პამირი, ტაჯიკეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, „ზუგვანდის სარკე“, სასიმაღლო-ტექნიკური კლასი	1979	ჩემპიონი 1 ადგილი	გ.ქართველიშვილი, თბაქანიძე, ი.გელდიაშვილი, რ.გიუტაშვილი, ტ.ლუკაშვილი, მ.ჭიჭინაძე
კავკასიონი, კუკურტლუ, ჩრდ-დას. კედელი, ტექნიკური კლასი	1981	2 ადგილი	ტ.ლუკაშვილი, ი.გელდიაშვილი, დ.თარხნიშვილი, ჯ.ქელეხსაშვილი, მ.ჭიჭინაძე,
კავკასიონი დავით აღმაშენებელი, კლდოვანი კლასი	1982	2 ადგილი	ტ.ლუკაშვილი, ი.გელდიაშვილი, დ.თარხნიშვილი, ჯ.ქელეხსაშვილი, თ.შარაშენიძე, მ.ჭიჭინაძე
სამხრ.-დას. პამირი, უსახელო მწვერვალი „6100“, სასიმაღლო-ტექნიკური კლასი	1983	3 ადგილი	ი.გელდიაშვილი, დ.თარხნიშვილი, მ.ჭიჭინაძე, თ.შარაშენიძე, ჯ.ქელეხსაშვილი

ზემოთ ჩამოთვლილი წარმატებული ასვლების გარდა, ქართველმა მთამსვლელებმა საკავშირო მედლები მოიპოვეს სხვა არაქართულ გუნდებში მონაწილეობის დროსაც:

- 1956 წელს მიხეილ ხერგიანმა რუს მთამსვლელებთან - „აჟანგარდის“ გუნდის წევრებთან ერთად, კავკასიონზე ტიუტუბაშის ჩრდილოეთი კედელი დალაშქრა და ტექნიკურად რთული ასვლების კლასში ოქროს მედალი მოიპოვა.

- 1957 წელს მიხეილ ხერგიანი და იოსებ კახიანი ტექნიკურად რთულ ასვლათა კლასში რუსების გუნდის „სპარტაკის“ სახელით გამოდიან და კავკასიონზე დონლუზორონის ჩრდილო-დასავლეთი კედლით ლაშქრავენ, რისთვისაც ბრინჯაოს მედლებს იმსახურებენ.

- 1958 წელს შალვა მარგიანმა „სპარტაკის“ გუნდის წევრებთან იოსებ კახიანთან, მიხეილ ხერგიანთან, მიხეილ ხერგიანი-უმცროსთან, ივორ პოლევოისთან და შამილ ტენიშვეთან ერთად,

კაკასიონზე ტოუტიუბაშის მთავარი მწვერვალი ჩრდილოეთი კედლით დალაშქრა და ტექნიკურად რთული ასვლების კლასში ბრინჯაოს მედალი მოიპოვა.

- 1959 წელს იოსებ კახიანმა, „სპარტაკის“ გუნდის შემადგენლობაში ჩემპიონობა მოიპოვა და პამირში, ახმად დონიშის პიკზე (6667 მ) ასვლისათვის ოქროს მედლით დაჯილდოვდა.

- 1960 წელს ქართველმა მთამსვლელებმა იოსებ კახიანმა რუსეთთან ერთად „სპარტაკის“ ნაკრებ გუნდში სასიმალო კლასში ვერცხლის მედალი მოიპოვა ლენინის პიკზე ჩრდილოეთის მხრიდან ასვლისათვის. მიხეილ ზერგინი და იოსებ კახიანი ყაბარღო-ბალყარეთის მთამსვლელებთან ერთად, შუროვსკის პიკზე ჩრდილოეთის კედლით ასვლისათვის, ტექნიკურ კლასში ვერცხლის მედლებით დაჯილდოვდნენ.

- 1966 წელს ყაბარღო-ბალყარეთის გუნდი იოსებ კახიანის ხელმძღვანელობით, პამირში, ტაჯიკეთის პიკზე ავიდა აღმოსავლეთის კედლით და სსრ კავშირის ჩემპიონი გახდა.

- 1972 წელს შეიარაღებული ძალების გუნდში იყო ახალგაზრდა ქუთაისელი მთამსვლელი გიორგი ახვლედიანი, რომელმაც პამირში აკადემიის პიკების ტრავერსი განახორციელა და ჩემპიონი გახდა. ამავე წელს ნოვოსიბირსკელთა გუნდის შემადგენლობაში მყოფმა ქუთაისელმა მთამსვლელებმა მურად ჭიჭინაძემ, საკავშირო ჩემპიონატში ბრინჯაოს მედალი მოიპოვა.

საორტის დამსახურებული ოსტატები, საბჭოთა კავშირის დამსახურებული მჭვრთენელები, საკავშირო პატამორიის მსაჯები, საერთაშორისო კლასის საორტის ოსტატები,

„თოვლის ჯიქები“

ქართული მთამსვლელობის ისტორიაში მრავალი შესანიშნავი მთამსვლელის სახელია დაუვიწყარი, რადგან მათ შექმნეს ის ფუნდამენტი, რომელზეც შემდეგ ქართული ალპინიზმის მდიდარი და სახელოვანი ტრადიცია დაფუძნდა. მაგრამ თუკი ამ შემთხვევაში იმ მთამსვლელთა სახელებს გამოვაცალკევებთ, რომელთაც საბჭოთა სისტემაში არსებული უმაღლესი წოდებები ჰქონდათ მინიჭებული, ამას იმითომ ვაკეთებთ, რომ კიდევ ერთხელ ავინიშნოთ და საზი გაუუსვათ ქართველ მთამსვლელთა მიღწევებს, მათ ავტორიტეტსა და მაღალ რეიტინგს საბჭოთა სისტემაში.

საორტის დამსახურებული ოსტატები:

ალექსანდრე (ალეოზა) ჯაფარიძე (1899, სოფ. ხრეთი (ჭიათურის რ-ნი) - 1945,

დაიღუპა მწე. უშაზე, დაკრძალულია თბილისში, ვერის ბაღში). ინჟინერი-ჰიდროენერგეტიკოსი. ქართული ალპინისტური სკოლის შემქმნელი, საქართველოს ალპური კლუბის ერთ-ერთი დამაარსებელი (1936), ალპინიზმის ოსტატი (1934), საორტის დამსახურებული ოსტატი (1940), მთამსვლელობის უფროსი ინსტრუქტორი, საკავშირეთა კომისიის თავმჯდომარე, საქართველოს სამთო-სამამშველო სამსახურის უფროსი (1938), საქართველოს ალპური კლუბის თავმჯდომარე (1938-40; 1943-45). პამირისა და კაკასიონის მწვერვალებზე შესრულებული აქვს ასზე მეტი საორტული ასვლა. საეტაპო და მნიშვნელოვანი იყო პირველი ასვლა თეთნულდზე (1930), უშაზე (1934), უსახელო მწვერვალზე პამირში (1936), ცენტრალური კაკასიონის მცირე (1938) და დიდი ტრავერსი (1940). მინიჭებული ჰქონდა „პამირის გმირის“ წოდება (1936). ავტორია წიგნებისა: „უშა“

(1939), «ყანა» (1940), ...ამირის თებში“ (1940), „თენულდი“ (1948), „ჩრეული ნაწერები“ (1949). ხსოვნის უკვდავსაფიფად აღექსანდრე ჯაფარიძის სახელი მიენიჭა საქართველოს ალპური კლუბს (1945). მწვერვალს ამირსა და კავკასიონზე. ჭიათურის რაიონის სოფელ ხრეთში გახსნილია მთამსვლელ ჯაფარიძეთა მემორიალური სახლ-მუზეუმი (1983).

ალექსანდრა ჯაფარიძე (1895, სოფ. ხრეთი (ჭიათურის რ-ნი) - 1974, თბილისი,

დაკრძალულია ვერის ბაღში). პირველი ქართველი მთამსვლელი ქალი. ქართული და საბჭოთა ალპინიზმის ერთ-ერთი ფუძემდებელი (1923), საქართველოს ალპური კლუბის ერთ-ერთი დამაარსებელი (1936), სპორტის ოსტატი (1940), სპორტის დამსახურებული ოსტატი (1945) მთამსვლელობის უფროსი ინსტრუქტორი (1931), საკავშირეკავიო კომისიის თავმჯდომარე (1954), საკავშირო კატეგორიის მსაჯე (1960), საქართველოს ფიზიკური კულტურისა და სპორტის დამსახურებული მოღვაწე (1962), აღ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპური კლუბის პრეზიდიუმის წევრი (1936-1974), დედოფარკის ალპინისტური ბანაკის სასწავლო ნაწილის უფროსი (1938-39), თბილისის პიონერთა და მოსწავლეთა სასახლის ტურიზმისა და ალპინიზმის კანინეტის გამგე, პედაგოგი (1944-61). შესრულებული აქვს ასამდე სპორტული ასვლა

კავკასიონის მწვერვალზე. საეტაპო და მნიშვნელოვანი იყო პირველი ასვლა მყინვარწვერზე (1923). თენულდზე (1930), უშაზე (1934), დიხ-თაუზე (1950), ცენტრალური კავკასიონის დიდი ტრავერსი (1940). მყინვარწვერის კალთებზე, ზღ. 4100 მ-ზე აღმოაჩინა და შეისწავლა ბეთლემის ლეგენდარული გამოქვაბული (1948). აღზარდა ქართველ მთამსვლელთა არაერთი თაობა. ქართულ ენაზე თარგმნა ფრანგი მთამსვლელის მორის ერკოვის გახმაურებული წიგნი „ანაპურა“ (1974). დაჯილდოებული იყო ლენინის (1960), „საპატიო ნიშნის“ (1944) ორდენებით, მრავალი მედლითა და სივლით. საქართველოს ჟურნალისტთა ასოციაციის რეფერენდუმით აღიარებულია მე-20 საუკუნის საუკეთესო სპორტსმენად. ხსოვნის უკვდავსაფიფად აღექსანდრა ჯაფარიძის სახელი მიენიჭა მის მიერ 1913 წელს წელს სოფელ ხრეთში დაარსებულ სკოლას (1994), მწვერვალს კავკასიონზე, ჭაუხუბის მასივში (1975). ჭიათურის რაიონის სოფელ ხრეთში გახსნილია მთამსვლელ ჯაფარიძეთა მემორიალური სახლ-მუზეუმი (1983).

იოსებ (სოსო) ალაღანიშვილი (27.01.1891, ქუთაისი - 11.11.1955, თბილისი). ექიმი-

ენდოკრინოლოგი. სპორტის დამსახურებული ოსტატი (1946), მედიცინის მეცნიერებათა კანდიდატი (1936), დოცენტი (1940), საქართველოს დამსახურებული ექიმი (1946), საქართველოს ალპური კლუბის ერთ-ერთი დამაარსებელი (1936), პირველი ქართული სპორტული ორგანიზაცია „შეგარდენა“-ს წევრი. ჟურნალების: „თეატრი და მუსიკა“ (1919), „ხელოვნება“ (1919-1921), „შეგარდენი“ (1920, 1922), „თანამედროვე მედიცინა (1924-1933) რედაქტორი. 1923 წელს მონაწილეობდა პროფესორ ალექსანდრე დიდებულიძის ხელმძღვანელობით მოწყობილ პირველ სამეცნიერო ექსპედიციაში მყინვარწვერზე, რომელმაც გიორგი ნიკოლაძის ექსპედიციასთან ერთად, საფუძველი ჩაუყარა ქართულ და საბჭოთა ალპინიზმს. კავკასიონზე ჩატარებული მრავალი ექსპედიციის მონაწილე და ხელმძღვანელი. მთამსვლელობის ორგანიზატორი და

პოპულარიზატორი. მთამსვლელობაზე ავტორია წიგნებისა: „მყინვარწვერზე ასვლა შემოდგომით“ (1928), „მთამსვლელობა საქართველოში“ (1935) ქართულ და რუსულ ენებზე, „მთამსვლელობა საქართველოში“ (1954), თანაავტორები ოთარ გიგინეიშვილი და დავით ფურცელაძე.

მაქსიმე გვარჯიანი (1915, მესტია - 1993, იქვე). სპორტის ოსტატი (1950), სპორტის დამსახურებული ოსტატი (1951), მთამსვლელობის ინსტრუქტორი, საქართველოს მთამსვლელთა ფედერაციის პრეზიდიუმის წევრი. სსრკ-ში პირველად, თანაგუნდელებთან ერთად განახორციელა

კვლოვანი ასელა სამხრეთ უშბაზე, რითაც სათავე დაუდო კვლოვანი ასვლების კლასს მთამსვლელობაში. წლის საუკეთესო ასვლებად ჩაითვადა შხელდა-უშბისა (1950) და შხარა-რუსთაველი-ჯანღა-კატინთაუ-თეთნულდის (1952) ტრავერსები, სსრკ ჩემპიონატებში ვერცხლის მდლები მოიპოვა სასიძლლო კლასში, პამირში მისი ხელმძღვანელობით ენგელსის პიკზე (1954) და მწვე. როსიაზე ახალი გზით ასვლისათვის (1955). მეორე მსოფლიო ომის მონაწილე, დაჯილდოებულია „სამამულე ომის მეორე ხარისხის ორდენით“ (1942), „შრომის წითელი დროშის ორდენით“ (1957).

ბოკვი ზურაბიანი (1906, სოფ. მულახი (მესტიის რ-ნი - 1975, იქვე). სპორტის ოსტატი

(1945), სპორტის დამსახურებული ოსტატი (1951), მთამსვლელობის ინსტრუქტორი (1937), სვანეთის სამთო-სამაშველო სამსახურის უფროსი (1938-40). სსრკ-ში პირველად, თანაგუნდელებთან ერთად განახორციელა კვლოვანი ასელა სამხრეთ უშბაზე, რითაც სათავე დაუდო კვლოვანი ასვლების კლასს მთამსვლელობაში. წლის საუკეთესო ასვლად ჩაითვადა თანაგუნდელებთან ერთად გავლილი შხელდა-უშბის (1950) ტრავერსი. მეორე მსოფლიო ომის დროს (1941-45) შედიოდა განსაკუთრებული დანიშნულების რაზმში. დაჯილდოებულია (1940, 1943-45) საქართველოს უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის, სსრკ და საქართველოს სპორტკომიტეტების საპატიო სიგელებით, მდლებით „მამაცობისათვის“, „საკაცისის დაცვისათვის“.

ივანი (კაკო) მარი (1902, სოფ. დაბლაციხე, ჩოხატაურის რ-ნი - 1990, თბილისი). სპორტული

მთამსვლელობის შესანიშნავი ორგანიზატორი, სპორტის დამსახურებული ოსტატი (1951), საქართველოს ალპური კლუბის ერთ-ერთი დამაარსებელი (1936) და თავმჯდომარე (1940-43), საქართველოს სამთო-სამაშველო სამსახურის უფროსი, ალპინისტურ ბანაკ „წეის“ დირექტორი (1938-39), საქართველოს მთამსვლელთა ფედერაციის პრეზიდიუმის წევრი, მთამსვლელობის უფროსი ინსტრუქტორი, საკვალიფიკაციო კომისიის თავმჯდომარე, სამხედრო ალპინიზმის ერთ-ერთი ფუძემდებელი საქართველოში, საქართველოს გეოგრაფიული საზოგადოების ვიცე-პრეზიდენტი, სსრკ გეოგრაფიული საზოგადოების საპატიო წევრი (1985). სპორტული მიღწევებიდან აღსანიშნავია მისი ხელმძღვანელობით განხორციელებული ასვლები მყინვარწვერზე ახალი გზით სამხრეთ-აღმოსავლეთიდან (1932), ნამყვამი-წურუნგალა-აიღამისა (1947) და შხელდა-უშბის (1950) ტრავერსები, უშბაზე ასელა სამხრეთ-დასავლეთის კვლით (1955).

ტიქიძე ჩარბორაანი (1906, მესტია - 1984, იქვე). სპორტის ოსტატი (1950), სპორტის დამსახურებული ოსტატი (1951), მთამსვლელობის ინსტრუქტორი (1937), სსრკ-ში პირველად,

თანაგუნდელებთან ერთად განახორციელა კვლოვანი ასელა სამხრეთ უშბაზე, რითაც სათავე დაუდო კვლოვანი ასვლების კლასს მთამსვლელობაში (1937). წლის საუკეთესო ასვლად ჩაითვადა თანაგუნდელებთან ერთად გავლილი შხელდა-უშბისა (1950) და შხარა-რუსთაველი-ჯანღა-კატინთაუ-თეთნულდის ტრავერსები. ოქროს მდელი მოიპოვა პამირში დარვაზის ქედის ტრავერსისათვის (1957), ვერცხლის მდელი ზულუმარტისა და იმიერალაის ქედის ტრავერსისათვის (1960). აღ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპური კლუბის საბჭოს წევრი. დაჯილდოებულია სსრკ და საქართველოს უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმისა და სპორტკომიტეტების საპატიო სიგელებით.

გაბუნ სერგიანი (1912, მესტია - 1990, იქვე). სპორტის ოსტატი (1940), **სპორტის**

დამსახურებული ოსტატი (1951), მთამსვლელობის უფროსი ინსტრუქტორი (1937). ფიზკულტურის მასწავლებელი, მესტიის სამთო-სამამშველო სამსახურის უფროსი, სსრკ-ში პირველად, თანაგუნდლებთან ერთად განახორციელა კედლოვანი ასვლა სამხრეთ უშბაზე, რითაც სათავე დაუდო კედლოვანი ასვლების კლასის მთამსვლელობაში (1937). წლის საუკეთესო ასვლად ჩაითვალა შხელდა-უშისა (1950) და შხარა-რუსთაველი-ჯანა-კაქინთა-თეთნულდის (1952) ტრავერსები. ოქროს მედალი მოიპოვა პამირში დარვაზის ქედის ტრავერსისათვის (1957), ვერცხლის მედალი ზულუმარტისა და იბერალაის ქედის ტრავერსისათვის (1960). პამირისა და კავკასიონის მწვერვალებზე განახორციელა ასზე მეტი ასვლა. იაღლუზის დასავლეთი მწვერვლიდან ჩამოსხმა გერმანელ ფაშისტთა მიერ აღმართული ნაცისტური დროშა (1943). აღ. ჯავაზიძის სახელობის საქართველოს

ალპური კლუბის საბჭოს წევრი. დაჯილდოებულია სამამულო ომის ორდენით და ოთხი მედალით, მათ შორის „მამაკობისათვის“...კავკასიის დაცვისათვის“.

იოსებ პანინანი (1921, სოფ. მულახი, მესტიის რ-ნი - 1992, იქვე). მეკლდეური, სპორტის ოსტატი

(1956). **სპორტის დამსახურებული ოსტატი (1963)**, მთამსვლელობის ინსტრუქტორი (1950), ჩეხეთის სამთო-სამამშველო სამსახურის უფროსი, რუსეთის ფედერაციის დამსახურებული მწვერთელი (1967). ინგლისში მიხეილ ხერგიანთან ერთად მიენიჭა „კლდის ვეფხვის“ წოდება (1960). მთამსვლელობაში სსრკ ჩემპიონატების არაერთი ოქროს, ვერცხლისა და ბრინჯაოს მედლების მფლობელი. დაჯილდოებულია „სამამულო ომის პირველი ხარისხის ორდენით“, მედლებით „მამაკობისათვის“, „სვესტოპოლის განათვისუფლებისათვის“. მასზე შექმნილია მხატვრულ-დოკუმენტური ფილმი „ძია ერმინე“.

მიხეილ სერგიანი (1932, მესტია - 1969, დაიღუპა იტალიაში, მწვერვალ სუ-ალტოზე, დაკრძალულია მესტიაში). მეკლდეური, **სპორტის დამსახურებული**

ოსტატი (1963), საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატი (1967), სპორტის ოსტატი მეკლდეურობაში (1968), საქართველოს დამსახურებული მწვერთელი, მთამსვლელობის უფროსი ინსტრუქტორი, ფიზკულტურის მასწავლებელი, სსრკ სამგზის ჩემპიონი მთამსვლელობაში (1955-56, 1964), მეკლდეურობაში სსრკ ჩემპიონატებისა და პროფკავშირების შვიდგზის (1952, 1962, 1964-65) აბსოლუტური, 1966-67) ჩემპიონი და მრავალგზის პრიზორი. დაღამქრული აქვს კავკასიონის, პამირის, ტიან-შანის, ალპების ურთულესი მწვერვალები. ინგლისში მიანიჭეს „კლდის ვეფხვის“ წოდება (1960). დაჯილდოებულია „საპატიო ნიშნის“ ორდენით (1966). სსოვნის უკვდავსაყოფად მიხეილ ხერგიანის სახელი მიენიჭა კავკასიონსა და პამირ-

ალაში, თურქესტანის ქედზე არსებულ მწვერვალებს, ვრანანის მსივის ერთ-ერთ ალპინისტურ მარშრუტს ბულგარეთში, კლდეს იაილის მასივზე ყირიმში, ახალგაზრდულ კლდე „ბეთქილს“, სკოლას და ქუჩას მესტიაში, მცირე პლანეტას მარსი-იუპიტერის ორბიტაზე. დაწესებულია მ. ხერგიანის სახელობის ყოველწლიური მემორიალი მეკლდეურობაში (1967), შექმნილია მ. ხერგიანის მედალი, მესტიაში გახსნილია მემორიალური სახლ-მუზეუმი (1983). მასზე გადაღებულია არაერთი კინო და ტელეფილმი, გამოცემულია წიგნები, ალბომები, ბუკლეტები.

ღიმიტრი ოზოლდაძე (1914, ქუთაისი - 2001, თბილისი). სპორტის ოსტატი (1956), **სპორტის დამსახურებული ოსტატი (1965)**, მთამსვლელობის უფროსი ინსტრუქტორი, საქართველოს დამსახურებული მწვერთელი (1967), საქართველოს სპორტის დამსახურებული

მუშაკი, რესპუბლიკური კატეგორიის მსაჯი მეკლდეურობაში, ალპინისტურ ბანაკ „აილამას“ დირექტორი, ალ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპური კლუბის დირექტორი, თბილისის ალპინისტური სექციის თავმჯდომარე, საქართველოს მთამსვლელთა ფედერაციის პრეზიდიუმის წევრი. ამიერკავკასიის ჩემპიონი ძალოსნობაში. სსრკ ჩემპიონატების სამგზის ვერცხლისა და ორგზის ბრინჯაოს მედლის მფლობელი. პამირში მწვ. როსიასა (1955) და მოსკოვის პიკის დასავლეთ მწვერვალზე პირველასვლისათვის (1956), ტრავერსების კლასში - ზულუმარტისა და იმიერალაის ქედის ტრავერსისათვის (1960). დაჯილდოებულია ღირსების ორდენით, საქართველოსა და ტაჯიკეთის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის საპატიო სიგელებით, მედლებით.

ლევან ახვლედიანი (1928, სოფ. ორხეი, ცაგერის რ-ნი - 2004, ქუთაისი). სპორტის ოსტატი

(1956), სპორტის დამსახურებული ოსტატი (1966), მთამსვლელობის უფროსი ინსტრუქტორი, საქართველოს დამსახურებული მწვრთნელი, საქართველოს იზკულტურისა და სპორტის დამსახურებული მუშაკი, საქართველოს მთამსვლელთა ფედერაციის პრეზიდიუმის წევრი, ლენტეხის რაიონისა და ქუთაისის საქალაქო სპორტკომიტეტის თავმჯდომარე, ქუთაისის დოსაფის საქალაქო კომიტეტის თავმჯდომარე. სსრკ ჩემპიონატებში საუკეთესო ასვლად შუფასდა წირუნგალა-აილამა-ჯანდა-თეთონულის ტრავერსი (1952), ოქროს მედალი მიიღო პამირში დარვაზის ქედის (1957) ტრავერსისათვის, სასიმალო კლასში კომუნისტების პიკზე ასვლისათვის (1955), ვერცხლის მედლები - პამირში მწვ. როსიასა (1955) და მოსკოვის პიკის დასავლეთ მწვერვალზე პირველასვლისათვის

(1956), ტრავერსების კლასში - ზულუმარტისა და იმიერალაის ქედის ტრავერსისათვის (1960). დაჯილდოებულია ღირსების ორდენით, საქართველოსა და ტაჯიკეთის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის საპატიო სიგელებით, მედლებით.

აპაკი (ზუბა) ხმარზიანი (1947 მესტია). სპორტის დამსახურებული ოსტატი (1982), მთამსვლელობის ინსტრუქტორი. სპორტის ოსტატი მეკლდეურობაში. საქართველოს სპორტის აკადემიის ალპინიზმის, სათხილამურო და ველოსპორტის კათედრის გამგე. ექსპედიცია „ევერესტი-82“-ს კინოოპერატორი. დაჯილდოებულია მედლით „მომთო წარჩინებისათვის“.

საბჭოთა კავშირის დამსახურებული მშვიდობისმოყვარე

ოთარ გიგინიძე (1916, თბილისი - 1990, იქვე). მთამსვლელი, აღმოსავლეთმცოდნე, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი. **სსრკ დამსახურებული მწვრთნელი ალპინიზმში (1961)**, მთამსვლელობის უფროსი ინსტრუქტორი. თსუ-ის სპორტული კლუბის მთამსვლურ-ტურისტული სექციის პრეზიდიუმის თავმჯდომარე. საქართველოს მთამსვლელთა ფედერაციის თავმჯდომარე. პამირსა და ტიან-შანში ქართველ მთამსვლელთა ექსპედიციების ხელმძღვანელი.

ალქას იმანიძე (1907, თბილისი - 1974, იქვე). **სსრკ დამსახურებული მწვრთნელი ალპინიზმში (1961)**, მთამსვლელობის უფროსი ინსტრუქტორი, საქართველოს ფიზკულტურისა და სპორტის დამსახურებული მოღვაწე, ალ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპური კლუბის დირექტორი, საქართველოს ალპური კლუბის საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარის მოადგილე. პამირსა და ტიან-შანში ქართველ მთამსვლელთა ექსპედიციების ხელმძღვანელი.

საკავშირო კატეგორიის მსაჯეები

ალქასანადზე ჯაზარი - საკავშირო კატეგორიის მსაჯე მთამსვლელობაში (1960). იხ. სპორტის დამსახურებული ოსტატები.

ლინა ბორჯაძე (1919, თბილისი - 1998, იქვე). საკავშირო კატეგორიის მსაჯე მეკლდეურობაში (1979), საქართველოს დამსახურებული მწვრთნელი (1981), საქართველოს ფიზკულტურისა და სპორტის დამსახურებული მუშაკი (1981), საქართველოს მთამსვლელთა ფედერაციის პასუხისმგებელი მდივანი (1963-90), საქ. მეკლდეურთა კომიტეტის მსაჯთა კოლეგიის თავმჯდომარე, ალ. ჯაფარიძის სახ. საქართველოს ალპური კლუბის სასწავლო ნაწილის უფროსი (1966).

1941 წ. საბჭოთა კავშირში ქალთა პირველი ზამთრის სათხილამურო ასვლის ხელმძღვანელის მოადგილე. 1969 წელს ხელმძღვანელობდა ბავშვთა საექსკურსიო-ტურისტული სადგურის პირველ რესპუბლიკურ ალპინიზმის თრუსოს ხეობაში. 1971 წ. ჩაატარა მეცნიერ მთამსვლელ ქალთა ასვლა მწვე. არაგაწზე ქართული ფესვაბიჯებით (თხილამურებით). წლების განმავლობაში ატარებდა საერთაშორისო ფოტო-კინო კონკურსს „მთები და ადამიანები“, ბავშვთა ნახატების კონკურსს „ჩემი მთები“.

თბილისსა და სტეფანწმინდაში შექმნა საბჭოთა კავშირში პირველი მთამსვლელთა მუზეუმი. მისი ავტორობით გამოცემულია გზამკვლევები და ბუკლეტები: „ბეთანია“, „მცხეთა“, „კოჯორი“, „კრწანისი“ (1966), „თბილისის შემოგარენი“ (1976), „მყინვარწყვერი“ (1978), „შხარა“ (1979), „მთის ბილიკებით“, „მთის მგოსანი“ (1980), „მიხეილ ზერგიანი“ (1982), „შენთვის ნორჩო მოგზაურო“ (1986), „კლდოვან ქარაფებზე“ (1990). დაუილდობულება საკავშირო და საქართველოს განათლების სამინისტროების საპატიო სიგელითა და „განათლების წარჩინებულის ნიშნით“, საკავშირო პროფსაბჭოს სამკერდე ნიშნით „ფიზკულტურისა და სპორტის წარჩინებული, მედლებით „კავკასიის დაცვისათვის“ და „შრომითი მამაცობისათვის დიდ სამამულო ომში“.

საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატები:

გიორგი (აბი) აბაშიძე. დაიბადა 14.03.1934 წ. თბილისი. სსრკ ორგზის ჩემპიონი ტრავერსების კლასში (1957, დარვაზის ქელი; 1976, სულრანის დიდი ნალი), ორგზის მეორე (1975, 1977) და ორგზის მესამე (1968, 1973) პრიზიორი სასიმალო, კლდოვან და ტექნიკურ კლასებში. საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატი (1967). შ. რუსთაველის სახ. ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის ახალი ქართული ლიტერატურის განყოფილების გამგე.

ლევან ლევანიძე. დაიბადა 14.03.1933 წ. ქუთაისი. სსრკ ორგზის ჩემპიონი ტრავერსების კლასში (1960, ზულუმარტომიერალის ქელი; 1976, სულრანის დიდი ნალი), სამგზის მეორე (1958, 1975, 1977) და სამგზის მესამე (1965, 1968, 1973) პრიზიორი სასიმალო, კლდოვან და ტექნიკურ კლასებში. საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატი (1967), საქართველოს დამსახურებული მწვრთნელი, ღირსების ორდენის კავალერი.

ზოთა გვირგვინაშვილი. დაიბადა 2.07.1931 წ. ახალსოფელი, ყვარელი. სსრკ ჩემპიონი ტრავერსების კლასში (1976, სულრანის დიდი ნალი), სამგზის მეორე (1960, 1975, 1977) და სამგზის მესამე (1965, 1969, 1973) პრიზიორი სასიმალო, კლდოვან და ტექნიკურ კლასებში. საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატი (1967), საქართველოს დამსახურებული მწვრთნელი. თსუ-ის გიორგი ნიკოლაძის სახელობის ალპური კლუბის პრეზიდენტი, საქართველოს მთამსვლელთა ფედერაციის პრეზიდენტი.

მისხეილ ხერგიანი. იხ. სპორტის დამსახურებული ოსტატები

„თოვლის ჯიქი“

5 შვილიან მამაკაცს (კოჭუნიშვილის პიკი-7495 მ, გამარჯვების პიკი-7439 მ, ლენინის პიკი-7134 მ, კორუმენოსკიას პიკი-7105 მ, მწვ. ხან-თენგრი-6995 მ) ახსვამენ:

აზი გიგანი

რომან გიუტაშვილი

გიმინა გუჯაბიძე

ლევ სარქისოვი

თამაზ შარაშენიძე

პინც მთაში დარჩა

სასიქაულო მწერალი, მთამსვლელი და საზოგადო მოძრაობის ერთ-ერთი მთავარი დაღუპული უახლოეს მეგობართან დაკავშირებით წერდა: „დაღუპული ძალი ზვენიძის უმჯობესი, ვიდრე მისი იწვევს ძველი ნაიარების მწვევი ტკივილს, მაგრამ ამ ერთობის ზღვარს აღემატება უბრალოდ ცხოვრების შთაბეჭდილი სურათების აღდგენა და მათი სუბსტიტუციური გახსნა“.

ლევან გოთუას ეს სიტყვები სამუდამოდ დამამახსოვრდა და მან დაიწყო საკუთარი სულით. სწორედ ეს მოტივი მასუღღმეულებდა, როცა დაღუპულ მთამსვლელს ხაზს უსვამდა დასუსტება დაიწყო. ამ წიგნის შექმნაშიც მნიშვნელოვანია დაღუპულ მთამსვლელს როლი - შრავლი მთვანი ხომ ჩვენი მეგობარი და ახლობელი იყო, ვისთან ერთადაც მთაში გვევლია და ცხოვრების ჭირ-ვარამიც გავვიზიარებთ.

თავდაპირველად ვფიქრობდი, შემტანა თუ არა წიგნში დაღუპული: ხაზ მაგრამ როგორც კი დაუსუსტდა მონაცემები და წარმოჩნდა ქართული ალპინიზმის 87-წლიანი ისტორიის მანძილზე რა მსხვერპლია გაღებულ მთამსვლელობის - ამ მართლაც ერთგული ხარტის განვითარება-გამდიდრებისა და უმაღლესი შედეგების მიღწევისათვის, ბუნებრივია. მაშინვე წინადადებ ჩავთავაზე და აუცილებლადაც კი მივიჩინეთ კიდევ ერთხელ გავგეხსნებინა ჩვენი ძვირფასი ადამიანების სახელები.

გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ სიაში შეტანილია მთაში დაღუპულ იმ პირთა სახელები, რომელიმე გუნდის წევრებად რომ ითვლებოდნენ და წარმოებდა მათი ასვლების აღრიცხვა.

სიმონ ჯაფარიძე - 1929 თეთნულდი
პიმენ დვალი - 1929 თეთნულდი
შოთა მიქელაძე - 1932 მყინვარწვერი
ვასო ხაიკაშვილი - 1939 მყინვარწვერი
ფრიდონ ჩართოლანი - 1942 იალბუჯი
ალიოშა ჯაფარიძე - 1945 უშბა
ქელეში ონიანი - 1945 უშბა
ნიკოლოზ მუხინი - 1945 უშბა
დავით ბაბაკიშვილი - 1946 უშბა
ილია გაბლიანი - 1961 პობედა
თეიმურაზ კუხიანიძე - 1961 პობედა
ჯუმბერ მეძმარიაშვილი - 1961 პობედა
კიმი დარსაძე - 1962 პამირი
ზაურ ჩარქსელიანი - 1962 პამირი
გურამ თიქანაძე - 1963 შხარა
ჯონი ობოლაშვილი - 1965 ნამყვამი
დავით ხარაშვილი - 1966 რუსთაველი
თეიმურაზ მელია - 1966 რუსთაველი
გურამ წოწორია - 1966 რუსთაველი
დიმიტრი ჭავჭავანიძე - 1966 რუსთაველი
ბიჭიკო ოტიაშვილი - 1966 რუსთაველი
დათო ბაქანიძე - 1967 წურუნგალა
მიხეილ ხერგიანი - 1969 სუ-ალტო (იტალია)
ლოვა აკობიანი - 1970 კუკურტლუ
ზაურ მიქაძე - 1972 რუსთაველი
გურამ ლოგუა - 1972 რუსთაველი

ლომიკო ჯინჭველაშვილი - 1972 რუსთავი
ნესტორ (კუკა) მაჭავარიანი - 1972 ჯანტუგანი
ვალერი გაბელაშვილი - 1975 ფანის მთა. რუდაქი
ზურაბ ათანაზეიჩი - 1980 როსია
დათო მემშარიაშვილი - 1980 როსია
გიორგი ნაიდენი - 1980 როსია
ვიქტორ რიბინსკი - 1980 როსია
ვასტანგ ფირცხალავა - 1980 კომუნიზმის პიკი
გიორგი ჟღენტი - 1985 ალ. ჯაფარიძე (შავი უცნობი)
სერგო ბარლიანი - 1983 ზესხო
გია გიორგაძე 1983 ყარაუგომი
ირაკლი გელდიაშვილი - 1984 უშბა
გოგი ზუშბაძე - 1984 უშბა
დევი თარხნიშვილი - 1984 უშბა
დათო კობახიძე - 1984 უშბა
გია ტუშური - 1984 უშბა
მურად ჭიჭინაძე - 1984 უშბა
ხათუნა ალავეიძე - 1987 ჭაუხები-შავთავა
ვანო გულუდანი - 2001 უშბა
ზაალ ქიქოძე - 2005 უშბა
მერაბ ხაბაზი - 2005 უშბა
მიხეილ ჩაჩანიძე - 2005 შხელდა

მათი ღვაწლი არასოდეს დამიკარგება

საქართველოს მრავალი კარგი მთავსული ჰყავდა და ჰყავს, რომლებიც სხვადასხვა მიზეზის გამო ამ წიგნში ვერ მოხვდნენ. შესაფერისად ვერ ვთქვით იმ შესანიშნავ ადამიანებზე, რომლებიც ყოველთვის ასახელებდნენ თავიანთ ქვეყანას ექსპედიციებში, ალპინისტურ ბანაკებში, მთამსვლელობა და მეკლდეურთა შეჯიბრებებზე, სხვადასხვა რანგის შეკრებებზე, თავის სპეციალობასა თუ საზოგადოებრივ მოღვაწეობაში.

დასანანი, რომ წიგნში ცალ-ცალკე ვერ წარმოვადგინეთ ისინი, ვინც მთაში თუ ბარში მუდამ გვერდით ჰყავდათ სახელოვან მთამსვლელებს მრჩევლებად, მეტავალყურელებად, დამხმარეებად, მასველებად, მწვრთნელებად, ინსტრუქტორებად.

ვიგონებთ გარდაცვლილებს, მათ სამარადისო ხსოვნას ვისურვებთ, ცოცხლებს კი ყველას ვემადლიერებთ მთამსვლელობისადმი უსაზღვრო სიყვარულისათვის, მეგობრებისადმი თავდადებისა და ერთგულებისათვის, რასაც ისინი იჩენდნენ ქართული მთამსვლელობის არსებობის სხვადასხვა ეტაპზე.

მათი სახელები რომ არ დამიკარგოს და მომავალმა თაობებმა იცოდნენ ვინ იყვნენ ის პიროვნებები, რომელთა გარეშე საქართველოს მთამსვლელობა და მეკლდეურობა ასეთ სიმაღლეს ვერ მიაღწევდა, სიამოვნებით დავასახელებთ მათ ვინაობას პერიოდებისა და ანბანის მიხედვით, ვისი გახსენება და მოძიება შეეძლებოდა. ალბათ, ბუნებრივია, ბევრი გამოგვრჩა და ვერ მოხვდა ამ ჩამონათვალში, ამიტომ ბოდიშს მოვიხდი ყველა მათგანის წინაშე. სიაში არ შევიდა იმ მთამსვლელობა გვარები, ვინც ერთხელ მაინც არის ნახსენები წინამდებარე წიგნის ფურცლებზე და მოცემულ ცხრილში.

1923-1955 წლებში მოღვაწე მთამსვლელები:

ვახტანგ აბაშიძე
დ. ალიბეგაშვილი
ს. არუთინოვი
შალვა ასათიანი
გიორგი ბარბაქაძე
ანზორ ბენიძე
ვ. გამხიტაშვილი
ივანე გველეხიანი
გ. გომიაშვილი
შ. გოშაძე
შ. დარასელია
ვ. ელიბერიძე
ნ. ვარდუცაძე
გელა თაბაგარი
ექვთიმე თავებერიძე
ვ. თომავეი

ოთარ თორთლაძე
ე. კლემენტეივი
გ. მელაშვილი
ს. მეტრეველი
ე. მჭედლიშვილი
ჯ. ონოფრიშვილი
ნატა რაზმაძე
როსტისლავ რუბანოვი
ალექსანდრე რუსანოვი
იური საპანაძე
რობინზონ სიფრაშვილი
მარიამ სულხანიშვილი
ჯიმი სხირტლაძე
ნიკო ტარასაშვილი
ვ. ფავიაშვილი
ვ. ფეიქრიშვილი

დევი ფირცხალავა
ვახტანგ ფიცხელაური
ი. ფიცხელაური
რამაზ ლამაშიძე
ლევან ყანაყელი
ბ. ყარალაშვილი
ა. შალამბერიძე
ა. ჩაკვეტაძე
შ. ჩხიძე
შ. წიკლაური
მ. ჭონიაშვილი
გ. ხუციშვილი
მურზაყან ჯაფარიძე
ქრისტეფორე ჯაყელი

1955-1991 წლებში მოღვაწე მთარგმნელები:

ვახტანგ აბაიშვილი
ს. აბესაძე
ჯემალ აბზიანიძე
მალხაზ ასროსიანი
ზურაბ ასტახიშვილი
თემურ ახალკაცი
გიორგი ბაქანიძე
გურამ ბერიშვილი
ზაურ ბერიშვილი
ტარიელ ბოლქვაძე
ვახტანგ ბურდული
ფატიმა ბურდული
თენგიზ ბურჭულაძე
ტარიელ გაბოძე
ვალოდია გვარლიანი
კოტე გიორგაძე
ოთარ გოციროძე
ტარიელ გურგენიძე
ოთარ დადეშქელიანი
ამირან დეკანოსიძე
ანატოლი დოლიძე
შოთა ელისაშვილი
დავით ერისთავი
ნიკა ერქომაიშვილი
ლევან თათარაშვილი
მურმან იაშვილი
ელდარ იბერი
მაია კაკაბაძე
გურამ კალანდარიშვილი
ზურაბ კაპანაძე
კეპულაძე
ბაგაულ კვიციანი
საბა კიკნაძე
ელისო კორძაია
ალექსანდრე ლაპარტყავა
ნიკა ლებანიძე
შალვა ლეჟავა
ვალერი ლობჯანიძე

გივი ლომთათიძე
გურამ ლორია
გია მანსურაძე
რეზო მანსურაძე
რობერტ მარქაროვი
გოგი მაჩალაძე
შოთა მესტიერიშვილი
თენგიზ მირზაშვილი
თემურ მუშეკუდიანი
ლევან მუშეკუდიანი
ფრიდონ ნადარაია
თამაზ ნეფარიძე
ერიკ ფანია
ჯულიევერ რუსიშვილი
სულიკო რუხაძე
დავით სააკაძე
მირიან სერებრიაკოვი
დავით სიმონიშვილი
ლადო სვიმონიშვილი
გელა სულიკაშვილი
გია სუყვაშვილი
ზურაბ სუყვაშვილი
გოჩა ქუშსიაშვილი
თეიმურაზ ლლონტი
სერგეი შაპოვლოვი
ირაკლი შეფრილაძე
კუკური ჩოგოვაძე
გურამ ცინცაძე
გიგლა წიკლაური
თამაზ წიკლაური
ილია ხირსელი
ჯონი ხუციშვილი
ცოტნე ჯავახიშვილი
ჟურიკო ჯაფარიძე

ბოლოთქმა

მეორფასო მკითხველო! გასრულდა ჩვენი ხანგრძლივი შრომა, რათა თავი მოგვეყარა არქივებში, სხვადასხვა ჟურნალ-გაზეთებსა თუ მთამსვლელოთა სსონეში შემორჩენილი მასალებისათვის და შეძლებისდაგვარად აღგვედგინა თავგადასავლებით, მეგობრობისათვის თავდადების მაგალითებითა თუ გმირული შემართებით აღსავსე ის გზა, რომელიც ქართულმა მთამსვლელობამ გაიარა მყინვარწვერიდან ევერესტამდე - 1923-დან 1991 წლამდე.

ვეცადეთ მკითხველის თვალწინ გადაგვეშალა მრავალთაგის მოწველომელი საოცარი სამყარო, რომელშიც მთამსვლელებს უხდებათ ყოფნა; გვესურდა მკაფიოდ წარმოგვეჩინა ის განცდები თუ ემოციები, მწვერვალებთან შერკინებას რომ ახლავს ლაშქრობის დასრულებამდე და მის შემდეგაც რომ აფორიაქებს, მოსვენებას უკარგავს მთამსვლელებსაც და მათ ქომაგებსაც.

ქართული მთამსვლელობის ისტორია არ იყო ია-ვარდით მოფენილი, რადგანაც, ზოგადად ქართული სპორტი, კერძოდ კი მთამსვლელობა, საბჭოთა იმპერიის მარწუხებში იყო მოქცეული და ძალზე ზნირად, დამატებით დაბრკოლებად იქცეოდა ზოლდე ჩვენი მთამსვლელებისათვის; ბუნებრივია, ეს გარემოება სპორტულ მიღწევებზეც ახდენდა გავლენას. ამასთან დაკავშირებით, გამოვაქვეყნე წერილი „იმპერიული უზნეობის მაგალითები“ (გაზ. „ლელო“, №91, №92, 20-22.11; 23-26.11, 2001 წ.), რომელშიც დოკუმენტურ მასალებზე დაყრდნობით აღვნიშნავდი, რომ მთამსვლელობა უმაყურებლო სპორტია და სუბიექტური მომენტები აქ გაცილებით ჭარბობს, ვიდრე სპორტის სხვა სახეობებში, მოედნებსა თუ საჭიდაო ხალიჩებზე. მიუხედავად „ცენტრის“ ჩინოვნიკთა ასეთი დამოკიდებულებისა, ყველა თაობის ქართველ მთამსვლელოთა სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ ეროვნული ღირსება მათ არასოდეს შეუბღალავთ, მუდამ შემართებით მივლტვოდნენ და იყარობდნენ ახალ სიმაღლებს.

თუკი გულისხმობრად გავიხზრებთ ქართველი მთამსვლელების მიერ გავლილ გზას, მრავალი მნიშვნელოვანი ფაქტი მითაქრობს ჩვენს ყურადღებას. თუნდაც ის რად ღირს, რომ 1923 წელს პროფესორ გიორგი ნიკოლაძის ჯგუფის ასვლა მყინვარწვერიზე ოფიციალურადაა აღიარებული მთელ ყოფილ საბჭოთა სიერცეში მთამსვლელობის საწყისად, ზოლო 1934 და 1937 წლებში ალიომა ჯაფარიძისა და გაბრიელ ხერგიანის უშაზე სხვადასხვა მარშრუტით ასვლამ დასაბამი მისცა მთელ საბჭოთა კავშირში მწვერვალებზე ტექნიკურად რთულ და კვლოვან ასვლებს.

1936 წელს, ქართველ მთამსვლელოთა მიღწევების აღსანიშნავად, ყოფილი საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკებიდან პირველად საქართველოში გაიხსნა ალპური კლუბი, რომლისთვისაც 1972 წელს იქვე, ვერის ბაღში, მშენის სანაცლოდ აიგო სპეციალური შენობა. სწორედ აქ, ამ შენობაში, საკავშირო კატეგორიის მესაჯის, ალპური კლუბისა და მთამსვლელოთა ფედერაციის პასუხისმგებელი მდივნის დენიზა გოზალიშვილის დიდი შრომითა და მეცადინეობით, ყოფილ საბჭოთა კავშირში მთამსვლელობის პირველი მუწუები გაიხსნა.

1950 წელს კაკო მარის ხელომღვანელობით განხორციელებულმა შეხედა-უშმის ტრავერსმა, რომელიც კავშირში წლის საუკეთესო ასვლად აღიარეს, საფუძველი ჩაუყარა საბჭოთა კავშირში რთული ტრავერსების განხორციელებას, რომელიც შემდგომ ტრავერსების კლასში საბჭოთა კავშირის პირველობად გადაიქცა.

1952 წელიც მნიშვნელოვანი იყო ჩვენი მთამსვლელებისათვის, რადგან ამ წელს ქართველოთა ორი გუნდის ასვლა აღიარეს საუკეთესოდ ყოფილ საბჭოთა კავშირში.

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ 1954 წლამდე ყოფილ საბჭოთა კავშირში არ არსებობდა მედლების განაწილება და საპრიზო ადგილების აღნიშვნა. სხვადასხვა კლასში საუკეთესოდ ფასდებოდა მხოლოდ ერთი ასვლა. 1954 წელს, დაწესდა თუ არა საპრიზო ადგილები და მედლების სამი კომპლექტი, ქართველმა მთამსვლელებმა პამირის მთიანეთი „ათივისეს“ და 1954-55 წლებში პირველივე გასვლა საბჭოთა კავშირის ჩემპიონების ოქროსა და ვერცხლის მედლებით აღნიშნეს.

ასევე ახალი ეტაპი დაიწყო ქართულ მთამსვლელობაში მაშინ, როცა ჩვენმა გუნდმა გივი ქართ-

ველიშვილის ხელმძღვანელობით კლასიფიცირებულ მე-ნ კატეგორიის სირთულის მწვერვალებზე დაიწყო ასვლა.

თუ საბჭოთა პერიოდში (სახლვარგარეთ გასვლის შესაძლებლობა და სხვა საასპარეზო ჩვენ გუნდებს არ ჰქონდათ) ქართველ მთამსვლელთა გუნდების მიღწევებს შევაჯამებთ, საკმაოდ შთამბეჭდავ და სოლიდურ სურათს მივიღებთ. 1950-დან 1983 წლის ჩათვლით, ქართველ მთამსვლელთა მონაპოვარი ასეთია: სამი ასვლა შეფასდა, როგორც წლის საუკეთესო ასვლა (აღინიშნა, რომ მაშინ მედლები არ იყო დაწესებული), რვა ასვლა პირველი ადგილითა და ოქროს მედლებით აღინიშნა, მერვე ადგილი და ვერცხლის მედალი დაიმსახურეს თორმეტჯერ, ხოლო მესამე ადგილი და ბრინჯაოს მედლები მხოლოდ ერთხელ შეიღწა.

ამ წარმატებების უწყვეტი ჯაჭვი 1991 წელს ევერესტზე ასვლით დაავიწყდებინა შესანიშნავმა ქართველმა მთამსვლელმა, „თოვლის ჯიქის“ წოდების ერთ-ერთმა პირველმა მფლობელმა რომან გიუტაშვილმა.

მართალია, წინამდებარე წიგნი რომან გიუტაშვილის ევერესტზე ასვლით სრულდება, მაგრამ არ შეიძლება არ ითქვას იმ ახალგაზრდა ქართველ მთამსვლელებზე, რომლებიც გასცდნენ კავკასიონს და სხვადასხვა კონტინენტის უმაღლესი მწვერვალები დალაშქრეს.

ალბათ, არ შეეცდებით თუ ვიტყვით, რომ ამ ასვლათა შორის ერთ-ერთი გამორჩეულია 1999 წელს ქართველ მთამსვლელთა ორი ჯგუფის ევერესტზე ასვლა. ევერესტზე ასვლის ისტორიას მანამდე არ ახსოვდა შემთხვევა, ერთ სეზონზე, საქართველოს დარი პატარა ქვეყნის ორ ჯგუფს, სხვადასხვა მხრიდან წარმატებით დაეღაშეა მსოფლიოს უმაღლესი მწვერვალი. ეს შეძლეს ქართველმა მთამსვლელებმა 1999 წელს, როცა 12 მაისს მწვერვალზე სამხრეთის მხრიდან ავიდა ბენო ქაშაყაშვილის პირველი ქართული ექსპედიციის, ხოლო 26 მაისს - ჩრდილოეთის მხრიდან გაა თორთლადის ჯგუფის წევრები.

ქართველ მთამსვლელთა შესანიშნავ მიღწევებს ზოგჯერ სამწუხარო მარცხი და მსხვერპლიც ახლდა, მაგრამ ეს ვერ თრგუნავდა მთამსვლელობის მოყვარულთ. პირიქით, უფრო მეტი ახალგაზრდა მოდიოდა მთამსვლელობაში და ორმაგი გატაცებით მიჰქონდა იერიში უმაღლეს და ურთულეს მწვერვალებზე. ქართველთა გენეტიკურად მებრძოლი სული მიუბთან „აექრობაშიც“ მასშტაბურად იჩენდა ხოლმე თავს და შედეგიც ყოველთვის სასურველი იყო.

მთამსვლელობის ისტორიაში ჩაღრმავებისას წარმოუდგენელია არ აღფრთოვანდეს იმ შემართებითა და ენთუზიაზმით, რომლითაც ახალგაზრდა ერისკაცები კვალადნენ გზა-ბილიკებს მარადთოვლიანი მწვერვალებისაკენ; იკვლევდნენ, ეძიებდნენ და პოუბდნენ საქართველოს გულში ჩამარხულ წიაღისეულს; სასიქაღლო მამულიშვილები უსაზღვრო სითბოთი, სიყვარულითა და თანგრძობითი კედლებოდნენ ხელმოკლე, მაგრამ უდიდესი ღირსების მქონე მთის მოსახლეობას. თავის მხრივ, მთიელთა გარკვეული ნაწილი ამ დიდებულ პიროვნებებთან ურთიერთობითა და თანამშრომლობით მონადირეობიდან და მგზურ-გამყოლობიდან შესანიშნავ მთამსვლელებად იქცა.

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ სწორედ ქართველმა მთამსვლელებმა გაუღვივეს ცოდნის მიღებისა და განათლებისაკენ სწრაფვის სურვილი საქართველოს მთიანეთის მოსახლეობას, მათი ლაშქრობებისა და მწვერვალებზე ასვლის შედეგად დაიმსხვრა მთაში გაბატონებული მრავალგვარი ცრურწმენა.

შორს ვართ იმ აზრისგან, რომ წინამდებარე წიგნი უნაკლო და შეცდომებისგან დაზღვეული იქნება. ჩვენ ვეცადეთ, მასში სხვადასხვა თაობის მთამსვლელთა მოგონებები და თავგადასავლები, მწვერვალებზე ასვლის საინტერესო ეპიზოდები ჩავეერთო, რათა უფრო უშუალო და მიზმიზიდვლი გაგვეხადა თხრობა. სამწუხაროა, რომ მრავალი შესანიშნავი პიროვნების და მთამსვლელის საარქივო მასალა საქართველოსათვის უძიმეს წლებში უგზო-უკვლოდ გაიბნა და დაიკარგა, ზოგი კი ჩვენთვის ხელმიუწვდომელი აღმოჩნდა, ამიტომ მკითხველს ეთხოვთ, შემჩნეული ხარვეზი სულგრძელად მოგვიტყვოს, ჩვენ კი მის მიერ მოწოდებულ ყველა შენიშვნასა და სურვილს, რომლებიც ქართული მთამსვლელობის ისტორიასთან იქნება დაკავშირებული, გულწრფელად გავიზიარებთ.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს გამოცემის იდეის ავტორისა და წარმოდგენილი წიგნის რედაქტორის, ქართული მთაშველლობის ერთ-ერთი გამოჩენილი ლიდერის, უმნიშვნელოვანესი და საეტაპო ასვლების ხელმძღვანელის, უმაღლესი კლასის არაერთი მთაშველელის აღმზრდელის, საქართველოს დამსახურებული მწერთაგანის, საქართველოს მთაშველელთა ეროვნული ფედერაციის პრეზიდენტის, ბ-ნი გივი ქართველიშვილის დიდი გარჯა და ყოველმხრივი ხელის შეწყობა. ეს წიგნი ვერ შეიქმნებოდა მისი ყოველდღიური ყურადღების, დახმარების, მზრუნველობისა და მუშაობის პროცესში უამრავი სასარგებლო რჩევისა და ახსნა-განმარტების გარეშე.

ძალზე მნიშვნელოვანი იყო მთაშველელ ბესიკ ბაქრაძის დაუზარელი შრომა, წიგნისათვის საჭირო მასალების მოძიება-მომზადებისათვის.

სასიამოვნო იყო ჩვენი საზოგადოების თვალსაჩინო წარმომადგენლების თანადგომა, რომელთაც თავიანთი სიყვარული და პატივისცემა გამოხატეს მთის, მთაშველლობისა და სხვადასხვა თაობის ქართველ მთაშველელთა მიმართ.

მადლობას მოვასხნებ ყველა მთაშველელს, რომელთაც საინტერესო მოგონებები მოგვანწოდეს თავიანთ ასვლებთან დაკავშირებით.

საქართველოს მთაშველელთა ეროვნული ფედერაციისა და მთაშველელთა საზოგადოების სახელით უღრმეს მადლობას უუხედი „მბზთის“ - ჭეშმარიტად ეროვნული პროგრამის განმახორციელებელს - საქართველოში მთაშველლობის აღორძინების, ქართველ მთაშველელებზე ზრუნვისა და წიგნის გამოცემის მხარდაჭერისათვის.

დასასრულ, შეუძლებელია არ აღვნიშნო, რომ წიგნზე მუშაობის პროცესში ბევრი რამ ახლებურად დავინახე, ზოგიერთი ფაქტი თითქოს ხელახლა აღმოვჩინე, სიხარულიც მრავალჯერ განვიცადე და მწუხარებამაც არაერთხელ მომიცემა, რადგან ქართული მთაშველლობის ისტორია ტკივილისა და სიხარულის თანაბარი მონაცვლეობაა...

მთაშველლობის არსის - სიმაღლისაკენ სწრაფვის დაუოკებელი სურვილის შეცნობა ხშირად უჭირთ იმ ადამიანებს, რომელთაც არ ჰქონიათ მთასთან თანაზიარობის განცდა. მთაშველელთა ეს სულისკვეთება, მათი გრძობებისა და სულის ძალეში ფეთქება შესანიშნავად გამოხატა მთაშველელთა დიდმა მეგობარმა, პოეტმა და მთარგმნელმა თამარ ერისთავმა ლექსით „სიმაღლე“.

ყველა თაობის მთაშველელთა ღვაწლის, გმირობისა და თავდადების ამ უცდავი პიძით გესურს დავასრულოთ ქართველების გზა მყინვარწვერიდან ვერეესტამდე:

„აღებულ მწვერვალს აღარ ჰქვია უკვე სიმაღლე,
ის სხვა სიმაღლის მისადგომთან ისევ ძირშია;
ერთ მთაზე ასვლით ვერ მთაშველელი მუხლებს იმაგრებს, -
ეს სხვა მთებისკენ დაწყებული იერიშია.“

სიმაღლეებო, ჩვენი სული იმით აღზარდეთ,
რომ თქვენს აღმასვლას ამა ქვეყნად არა აქვს ბოლო,
მოგყვებით ზევით, დავიღვებით კიდევ ამ გზაზე,
თქვენ კი ახალი დაღლისათვის გვაქვებთ მხოლოდ.

და ამ სწრაფვაში სიჯიუტე მუდამ თან ვეახლავს,
და ემსგავსება სული ცეცხლში ჩაგდებულ ლითონს, -
თქვენთან ჭიდილში აღმოვჩნებთ სიერცხვებს ახალს
და იმ სიმაღლეს, რაიც თურმე ჩვენმა თვითონ“.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ბელიაშვილი ა. – 4854, საქ. გეოგრ. საზ-ბა, ტფილისი, 1935
2. ბერიშვილი ე. – სპორტის ენციკლოპედია, საქ. სპორტულ ჟურნალისტთა ასოციაცია, თბილისი, 2006
3. გოზალიშვილი დ. - ჯოკია, „ატლანტი“, თბილისი, 1997
4. გოთუა ლ. – მგზავრული კრიალოსანი, „ნაკადული“, თბილისი, 1960
5. ერისთავი თ. – იაგე მზეზე, „მერანი“, თბილისი, 1968
6. კაკასიონზე – კრებული (შემდგენელი დ. ფურცელაძე), „საბჭ. საქ.“, თბილისი, 1959
7. კეცხოველი ნ. – თოვლიან მთებში (იალბუზი), I წიგნი, სახელგამი, ტფილისი, 1927
8. კინაძე ზ. – შუამდინარეული მითოლოგია, თბილისი. 19
9. მარუაშვილი ლ. – მოგზაურობა „ქვეყნიერების ბანზე“, „საბჭ. საქ.“, თბილისი, 1988
10. ჩართოლანი შ. – ლარილარის სამაროვანი, კრებული „საქართველოს, კავკასიისა და მახლობელი აღმოსავლეთ ისტორიის საკითხები“, თბ., გვ. 300-319
11. წერეთელი დ. – მოგზაურობა პამირზე, საქ. მეცნ. აკად., თბილისი, 1953
12. ხარაძე კ. – ბუნების უბადლო მკვლევარი (ლევან მარუაშვილი), თბილისი, 2002
13. ხერგიანი მ. – კლდის ვეფხვი, „განათლება“, თბილისი, 1990
14. ხუციშვილი მ. – ჩემი ხიმღერა არვის სმენია (პოეტი და მთარგმნელი მიქელ პატარიძე), „საბჭოთა საქართველო“, ქუთაისის ფილიალი, 1983
15. ჯაგერაშვილი კ. – მთები და ადამიანები, „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი, 1970
16. ჯაფარიძე ალ. – რჩეული ნაწერები, სახელგამი, თბილისი, 1949
17. ჯაფარიძე ა. ბეთლემის გამოქვაბული აღმოჩენილია, გაზ. „კომუნისტი“, 1.02.1948
18. ჯაფარიძე ი. - 2005 წ. „საშობლოს სიყვარულისთვის წამებული რაინდი – ლევან გოთუა - 100“. გაზ. „24 საათი“ №55
19. ჯაფარიძე ი. - 2008 წ. „ლევანდა რომელიც სინამდვილე იყო“. ჟურნ. „თანამემამულე“ №4 (30), ლონდონი, იელისი-აგვისტო
20. ჯაფარიძე ს. ილიას „განდევილი“ და ბეთლემის მღვიმე, „ძველის მეგობარი“ №3, 1987, გვ. 56-59
21. Победенные вершины - Ежегодник Советского альпинизма, 1948-1969.

დისკჷმ ჩაწერილია

1. ალექსანდრა ჯაფარიძის მოგონება 1923 წლის მინერალურის პირველ ექსპედიციაზე და 1934 წელს უშბის კედელზე ღამისთევის შესახებ = 2'05"
2. ნიკო კეცხოველი მიხეილ ხერგიანზე = 0'25""
3. ლევან გოთუა ალიომა ჯაფარიძის ძებნაზე, მისი ღვაწლისა და დამსახურების შესახებ = 10'20"
4. მიქელ პატარიძე კითხულობს ელადიმერ მაიაკოვსკის ლექსის საკუთარ თარგმანს = 2'05""
5. არჩილ ლუდუშაური თავის ასვლებზე და საკუთარი ლექსი ალიომა ჯაფარიძეზე = 1'36"
6. მარინე უთმელიძე - მოგონებები = 4'24""
7. სარგის ცაიშვილი იგონებს ლევან გოთუას = 3'00""
8. რევაზ ნათაძე იგონებს დიხ-თაუზე 1950 წლის ასვლას = 4'09"
9. მიხეილ ხერგიანის მოგონება ილიკო გაბლიანზე = 1'29""
10. შოთა ჩართოლანი ყვება თავის ბიოგრაფიას = 16'36""
11. თორნიკე ტატიშვილის სიტყვა მარინე უთმელიძის იუბილეზე = 3'55"
12. დიმიტრი ობოლაძე - იხსენებს გრიგოლ გულბანს = 0'35"
13. სოლიკო ხაბეიშვილი - იხსენებს გრიგოლ გულბანს = 2'54"
14. დენიზა გოზალიშვილი იგონებს თამაზ წიკლაურს = 2'03"
15. ვანო ყვაილაშვილი იხსენებს ჭაუხუბში ლაშქრობას = 5'26"
16. ვანო გულედანი - იხსენებს მწვერვალ „წითელ ჯვარზე“ ასვლას = 1'24"
17. მერაბ ხაბაზი მთამსვლელობასა და პამირში ასვლების შესახებ = 0'52"
18. ზაალ ქიქოძის მოგონება „უშბის ბიჭების“ 20 წლისთავზე = 9'51""
19. ლევან თათარაშვილი ზან-თენგრიზე და ჭაუხუბის ასვლებზე = 1'25"

პირთა სახელების ანბანური საკიბეჯელი

1. აბალაკოვი ვეგენი – 28, 54, 56, 197
2. აბალაკოვი ვიტალი – 44, 56, 165
3. აბაშიძე გივი - 68
4. აბაშიძე გიორგი (აბი) – 35-38, 40, 50-51, 53, 55-57, 68-69, 180, 238-240, 247
5. აბაშიძე ელენე – 26, 91, 127
6. აბგაროვიჩი ვეა – 2
7. აბულაძე თენგიზ - 146
8. ავალიანი აღსილ – 20, 22, 89-90, 103, 105
9. ავალიანი ბართლომე – 18, 21
10. ავალიანი რომანოზ – 4, 103
11. ავალთვილი გიორგი – 13-15
12. ავსაჯანიშვილი შალვა - 70
13. ათნაჯანიშვილი ჯურაბ - 250
14. აიხელინი გაქს - 177
15. აკოიანი ლოვა – 188, 249
16. აღაშიძე ხათუნა – 250
17. აღიბეგაშვილი ლევან - 202
18. აღიბეგაშვილი სტეფანე – 15, 73
19. აღიევი - 38
20. აღიხანოვი გიორგი – 11
21. აღმერი ულრიხ – 22
22. ამირანაშვილი შალვა – 133
23. ამირანი – 5, 235
24. ამირაჯიბი კონსტანტინე - 85
25. ანდროპოვი იური - 219
26. ანუფრიკოვი მიხეილ – 54, 56
27. ანჯაფარიძე ვერიკო - 94
28. არაბული გოგი – 228, 229
29. არაბული შოთა - 130
30. არაქლოვი არტაშ – 68, 72
31. არუთინოვი ივანე – 144
32. არუთინოვი იური - 206
33. არღვლიანი აკაკი - 49
34. არღვლიანი მითო – 9
35. ასლანთვილი იოსებ (სოსო) – 3-5, 11, 13-16, 18, 20, 23-24, 28, 68, 70, 72, 75, 86-87, 89, 92, 95-98, 104, 112, 115, 119, 121, 173, 237, 242
36. ასტანთვილი ჯურაბ – 63, 201
37. ასტანთვილი კოტე – 48, 68, 70, 133, 139
38. აქიაშვილი ვაჟა – 169
39. აქიშიძე ჯარჯი - 230
40. აღმაშენებელი დავით – 131
41. აღნიავშილი ატო – 11-12, 58, 84
42. ახელედიანი ავთანდილ - 180
43. ახელედიანი გივი - 179
44. ახელედიანი გიორგი – 51, 141, 241
45. ახელედიანი ელენე - 134
46. ახელედიანი ჯურაბ – 34-40, 43, 69, 72, 141, 147, 179-180, 238-239

47. ასკლედონიანი თამაზ - 179
48. ასკლედონიანი ლევაზ - 34-37, 39-40, 47, 50-51, 68, 72, 92, 139, 141, 147, 160, 169, 179-180, 238-239, 245
49. ბაბაკიშვილი დავით - 249
50. ბაბანოვი პალერი - 224
51. ბაბლუანი თემურ - 146
52. ბაბრატიონი მანუშტი - 7-8, 91, 116, 127, 178
53. ბაიდაური დავით - 227
54. ბაღმა შაკ - 7
55. ბარლიანი სერგო - 49-51, 53, 55-57, 183, 239-240, 250
56. ბარუშკო მიხეილ - 76
57. ბაუზბაგი ლეოპოლდ - 63
58. ბაუმბაური ფრიდრიხ - 11
59. ბაქანიძე დავით - 249
60. ბაქანიძე თამაზ - 49-50, 52-53, 55-56, 58-59, 62, 64-66, 78, 152, 162, 166, 176, 188, 192-193, 195-199, 200, 202, 207, 219, 239-240
61. ბაქრაძე გიორგი - 15, 17, 25, 68, 73-74, 76, 119-122, 144
62. ბაქრაძე ბენიკ - 47, 49, 51, 64-65, 120, 186-188, 193-194, 218, 239, 253
63. ბაქრაძე ნუზუარ - 47, 49, 51, 64-65, 120, 176, 186-188, 194, 218, 239
64. ბაქრაძე ირაკლი - 68, 70, 77, 158, 213
65. ბუზურთაგონი აბჯი - 11
66. ბუზურთაგონი იან - 86, 122
67. ბულეცკაია ვერა - 26, 76, 91, 127, 134, 153
68. ბულიაშვილი აკაკი - 3, 68, 72, 74-75, 123-124
69. ბენაშვილი არჩილ - 2, 12-15, 18, 58, 84, 92
70. ბენდუქიძე ნუნუ - 112
71. ბეჟინიშვილი მარიამ - 11-12, 16, 84, 97, 115, 148
72. ბერაძე ომარ - 36-38, 40, 43, 48, 50, 68, 71, 180, 213, 239
73. ბერელაშვილი გაიოზ - 64
74. ბერიშვილი თენგიზ - 47, 49, 51, 62, 64-65, 188, 196, 201, 239
75. ბერიშვილი თორნიკე - 221-222, 228-229
76. ბერიძე მახტანბ - 133
77. ბერო პატრიკ - 224
78. ბერუაშვილი იასონ - 42, 68, 147, 239
79. ბერულავა სუბა - 97-98
80. ბერკენიშვილი გიორგი - 42, 48, 57, 68, 70, 76-77, 155, 239
81. ბეტსოლდი - 23
82. ბილინსკი თამარ - 177
83. ბილხანი სელმა - 153
84. ბოდღერი შარლ - 107
85. ბოროდულინი - 206
86. ბორჩხაძე ნ. - 78
87. ბოჭორიშვილი მ. - 213
88. ბრაცილაშვილი ნინო - 134
89. ბულაშვილი მთერ - 89
90. ბურლაკოვი იური - 44
91. ბურჩაკ-აბრამოვიჩი ნიკოლოზ - 26, 91, 127
92. ბაბაშვილი გენიკ - 156
93. ბაბაშვილი პალერიან - 7
94. ბაბულაშვილი პალერი - 42, 49, 62, 141, 147, 239, 250
95. ბაბინიანი შაქრო - 51, 53, 55-57, 239-240
96. ბაბლიანი გივი - 144

97. ბაბლიანი ეგნატე – 24
98. ბაბლიანი ილია – 33-38, 40, 42-46, 50, 126, 144, 160, 180, 193, 202-203, 209-211, 218, 238-239, 249, 257
99. ბაკაშვილი ალიოვა – 53, 57, 239
100. ბაზღელიანი ალიოვა - 158
101. ბაღუსტოვი ივანე – 25, 138, 179
102. ბაგილაღოვილი გიორგი - 169
103. ბამსახურდია კონსტანტინე – 156
104. ბამყრელიძე აბტრამ – 178
105. ბარსეპანოვილი მიხეილ – 15, 73
106. ბაჟრინღაშვილი გივი – 130, 142
107. ბეგეჭკორი მერაბ – 68, 70
108. ბეღენიძე ჯუღე – 51
109. ბელღიაშვილი ირაკლი – 58-62, 64-66, 79-80, 146, 171-172, 177, 185, 189, 191, 198, 200, 202, 204, 207, 219-220, 227-229, 240, 250
110. ბელოვანი ბაბრიელ – 7
111. ბეჭაძე აკაკი – 128, 130
112. ბვლია სანდრო – 4, 22-25, 30, 73, 75-77, 87, 96, 107, 113-115, 120-121, 133, 158, 164, 204, 208
113. ბვარლიანი მაქსიმე – 25, 30-35, 37, 40, 68, 70, 72, 125, 179, 208, 210-211, 236, 238, 242
114. ბვარლიანი პირიბე – 40, 47, 49, 68-70, 72, 209
115. ბვიჭიანი სევერიან - 119
116. ბიბანი აუი – 63, 67, 77, 167-168, 192-193, 202, 248
117. ბიბაური გივი – 201, 230
118. ბიბაშვილი ვაჟა – 49
119. ბიბინეიშვილი ვალენტინ - 121
120. ბიბინეიშვილი ოთარ – 4-5, 22, 25, 34-35, 37, 38, 42-43, 47-48, 50, 54, 75, 68, 77, 95, 135-138, 147, 156, 179, 246
121. ბინეგებერგი ზორის – 123-124
122. ბიორგაძე გია – 250
123. ბიორგიძე გიტო – 8, 20, 110
124. ბიორგოზიანი ბ. – 122
125. ბიპენიტიანი ევგენი - 71
126. ბიუტაშვილი რომან - 2, 49-50, 52, 56, 58-60, 62-67, 176, 193, 195, 197-200, 202, 205, 207, 219, 230, 240, 248, 254
127. ბოგაჯოვილი გერმან - 211
128. ბოგაშვილი იაკოვ – 99, 174
129. ბოგიაშვილი თამარ - 130
130. ბოგოლავური დ. – 51
131. ბოჯალევილი დენიზა – 68, 89, 100, 133, 136, 150, 152-154, 193, 232, 246, 253, 257
132. ბოთუა ლევან - 3-4, 25-26, 74, 90-91, 93, 112, 120-121, 126-131, 138, 142, 144, 156, 158-159, 179, 237, 257
133. ბოქსაძე მამია – 108
134. ბუბაბა ბერდია - 157
135. ბუბაბა გელა – 52, 239
136. ბუბაბა მარქია - 157
137. ბუბაბა მირანდულ - 157
138. ბუბაბა სოფარ – 34-35, 37, 40, 72, 158, 179, 238-239
139. ბუბაბა ჯეკია – 34-35, 37, 40, 46-47, 49, 72, 77, 157-158, 165, 179, 204, 238-239
140. ბულბანი ბრიგოლ – 34, 37, 40, 68, 70, 156-158, 180, 238-239, 257
141. ბულღანი პანო – 250, 257

142. გურამიშვილი დავით – 156, 174
143. გურგენიკი დიმიტრი – 13-15
144. გურგენიკი ოთარ – 46
145. გურჩინანი ლადო – 78-80, 158, 166, 227
146. გუსაკი ნიკოლოზ – 28, 213-214, 216
147. გუსევი ალექსანდრე – 56, 213
148. გუჯაბიკი ბიძინა – 62-63, 67, 190-192, 219, 228-230, 248
149. გუჯეჯიანი არჩილ – 18, 21
150. გუჯეჯიანი ბორის – 123
151. დადუშაშვილიანი შამილ - 158
152. დავითაშვილი ა. – 28
153. დანგაძე დიმიტრი – 40, 43, 47-51, 53, 55-58, 147, 183, 239-240, 247
154. დარსაველიკი ჯუმბერ - 179
155. დარსაძე კიმი – 47, 249
156. დევაძე ვ. - 75
157. დევიკი ბიორები – 42, 147, 158
158. დევიკი კავლე – 68
159. დეკანოზიკი ოთარ – 33
160. დვალი ბიორები (ბია) – 63, 77, 223, 229
161. დვალი პიშენ – 17-18, 20, 249
162. დიდუბულიკი ალექსანდრე – 7, 11-15, 68-69, 72, 85-86, 95, 132, 148, 237
163. დისტელი – 22
164. დოლიკი ამირან – 63, 77
165. დონდუა დავით – 102, 130
166. დუხოვსკოი - 87
167. ებრაელიკი ნოდარ – 130
168. ეგნატაშვილი ბიორები – 64
169. ევანსი ჩარლზ – 71, 94
170. ელიავა სევა – 68, 70, 186, 217
171. ერისთავი ბაბუტა – 120
172. ერისთავი თამარ – 231, 253
173. ერისთავი შვიტა – 4, 92, 132, 148-149, 154, 181, 232-233
174. ერისთავი ბიორები – 13-15
175. ერმაკოვი ვ. - 51
176. ეროსინი – 44
177. ერქომაიშვილი ნუზუარ - 183
178. ერქომაიშვილი ომარ – 62, 189, 192-193, 201-202, 219
179. ერცოვი შორის – 94, 165
180. ეფიმოვი - 225
181. ვალერი პოლ – 107
182. ვაჟაშვიკი ვანო – 221-222
183. ვაჩიგერიკი ბ. - 213
184. ვახტანგ VI – 7, 97, 235
185. ვეგერი – 22
186. ვეზდენი ლუკა - 220
187. ვეისი არნოლდ – 11, 13-15
188. ვერდენი – 107
189. ვეფხვაკი ოთარ - 183
190. ვოროჟიშვიტი ვლადიმერ - 50
191. ჯაბაშვილი მიხეილ (ტარას) – 11, 14-15, 18
192. ჯარბარიანი მიხეილ – 2
193. ჯემსი - 5

194. ზუმბაძე გიორგი – 53, 55-56, 62, 64-66, 190, 195-197, 200, 202, 207, 219, 240, 250
195. ზურაბიანი გოცი – 18, 21, 24-26, 28-30, 32-33, 72, 89, 103, 105, 121, 124-125, 208, 210-211, 236, 238, 243
196. ზურაბიანი შუსა – 18, 21
197. ზურაბიანი პავლე – 18, 21
198. თანასრავილი ლევან – 257
199. თამლიანი აბრამ – 119
200. თამლიანი აპოლონ – 119
201. თამლიანი გეგი – 119
202. თამლიანი დავით – 119
203. თარხნოვილი გიგ – 196
204. თარხნოვილი დევი – 2, 59-62, 64-66, 192, 199-202, 204, 219-220, 228, 240, 250
205. თეოდორავილი ვასო – 49, 58, 239
206. თვარაძე სოფო – 67, 177
207. თიქანაძე გურამ – 2, 36-37, 40, 47, 58, 68, 70, 130-131, 134, 140, 157, 161-163, 175, 178, 194, 218, 239, 249
208. თიქანაძე ია – 164
209. თოიძე ირაკლი – 97
210. თორთლაძე გიორგი (გიგ) – 63, 67, 190-191, 219, 230, 254
211. თოფაძე ანდრია – 11, 13-15
212. თოფურიძე ნუცა – 134
213. თულავილი ვალენტინ – 11, 13-15, 92
214. თულავილი-ფურცელაძე თამარ – 150
215. თურგანოვილი იულია – 79-80, 166
216. იაკობავილი დავით – 2
217. იაშვილი ალექსანდრე – 68
218. ივანოვილი ალექსი – 34-35, 37, 42, 48, 54, 68, 72, 76, 92, 137-139, 179, 186, 216, 246
219. ივანოვი იგორ – 205
220. ინანოვილი რევაზ – 128, 130
221. ინჯირველი ნიკო – 13-15
222. იოსებ მოხევე – 10, 235
223. იოსელიანი დავით – 63
224. იოსელიანი ოტიან – 51
225. ისაკოვი – 86
226. კავთიაშვილი გიორგი – 68
227. კაჭალიკაშვილი ალექსი – 88-89
228. კაჭალიკაშვილი ივანე – 89
229. კაჭალიკაშვილი ივანე – 4, 9, 11, 15, 18, 20, 22-24, 86-90, 96, 103, 105, 113-114, 117, 119, 121, 123, 143, 154, 235
230. კაჭალიკაშვილი მერი – 89
231. კაჭალიკაშვილი ნინო – 89
232. კაჭალიკაშვილი ოსმან – 144
233. კაჭალიკაშვილი სტეფანე – 87
234. კალანდაროვილი ვასასი – 92, 103, 110
235. კალანდრაძე გურამ – 177
236. კალვი სილვიო – 2
237. კამერონი იულია – 143
238. კანკავა ნოდარ – 51, 70, 76, 78, 80
239. კაპანაძე ოთარ – 40, 68, 72, 100, 147, 155, 179, 239
240. კაპანაძე ვალვა – 96
241. კახეთელაძე ვალვა – 111
242. კახიანი იოსებ – 35, 40, 72, 78, 164-166, 168-169, 179, 204, 209, 214, 216, 238, 240-241,

243. კახიანი ჯუმბერ – 43, 46, 48-49, 158, 165, 209, 214, 216, 239
 244. კახიკე გურამ – 68, 70
 245. კეკელიძე ირინე – 153
 246. კეკელიძე ქეთევან – 153
 247. კეკელიძე კორნელი – 142
 248. კერესელიძე - 16
 249. კეტხოველი ნიკო - 3, 46, 75, 68, 98-101, 133-134, 143, 156, 177, 212, 237, 257
 250. კვაჭავაძე ვახტანგ – 42, 68, 77, 92, 147, 155, 239
 251. კვეციანი-კოვაძე ლევან - 111
 252. კვიციანი ივანე - 2
 253. კვიციანი ა. - 51
 254. კვიციანი ალმაჯიძე - 51, 105, 165, 210
 255. კვიციანი რამინ – 34, 37, 180, 238
 256. კიბულაძე იოსებ - 105
 257. კიბულაძე გურამი – 9, 21, 235
 258. კილაძე ალექსანდრე – 11-12, 84
 259. კიჭმაღალიძე ივანე - 230
 260. კობახიძე სანდრო - 63, 221-222
 261. კობახიძე დავით – 62, 190, 192, 200, 219, 228, 250
 262. კობახიძე მანანა – 130
 263. კობახიძე გიორგი – 162, 239
 264. კოვალკოვი ანდრეი – 18, 92
 265. კოკინი ჯონ – 22
 266. კოკოჩავიძე მერაბ – 146, 181
 267. კოლხიძე ივანე ვახტანგ – 60, 62, 201, 219
 268. კორჭულიძე ირინე - 213
 269. კოსტავაძე - 188
 270. კორევიძე ვიქტორ – 13-15
 271. კრეტი ბორის – 33, 36, 38, 46
 272. კრეტი ივანე - 51
 273. კუჭინიძე ივანე – 34, 37, 42-46, 238
 274. კუჭინიძე ალექსანდრე - 207
 275. კუჭავაძე ვანო – 12, 82, 84, 97, 115
 276. კუჭავაძე ივანე – 130
 277. კუჭავაძე ჯურაბ – 77
 278. კუჭინიძე ნიკოლოზ – 108, 109
 279. კუჭინიძე თეიმურაზ - 3, 35-37, 40, 42-46, 68, 70-71, 76, 134, 147, 154, 160, 174, 180-181, 202, 209, 217-218, 238-239, 249
 280. ლანსტი არტურ - 97
 281. ლანსტი – 22
 282. ლასკინი ვიქტორ - 192
 283. ლავანიძე ნუნუ – 78, 166, 177
 284. ლავანიძე გურამ – 163
 285. ლავანიძე ნიკოლოზ – 16, 87
 286. ლენინი ვლადიმერ - 99
 287. ლეონიძე გიორგი – 156
 288. ლეტავეტი ავგუსტ – 42, 56
 289. ლიპინსკი ვებენი – 13-15
 290. ლი თი ე - 97
 291. ლოგუა გურამ – 249
 292. ლომთათიძე გიორგი – 26, 91, 127

293. ლორთქიფანიძე გეგანა - 92
294. ლორთქიფანიძე ელენე - 11-12, 16, 82, 84, 148
295. ლორთქიფანიძე ჯურაბ - 130
296. ლორთქიფანიძე ნიკო - 156
297. ლუკაშვილი ვერაქია - 15, 68, 73, 97, 115
298. ლუკაშვილი ტარიელ - 2, 52-53, 55-56, 58-62, 64-66, 78, 134, 166, 176, 184, 195, 197-200, 202, 204, 207, 239-240
299. მათიაშვილი მიხეილ - 11
300. მათითაიშვილი ვაჟა - 158
301. მაიაკოვსკი ვლადიმერ - 75, 107-108, 257
302. მაისურაძე თეოდორე - 158, 227
303. მაკაშვილი - 190
304. მაღალიჩკო ვიქტორ - 122
305. მამათაშვილი ზაქარია - 11
306. მანაგაძე გიორგი - 42, 58, 239
307. მანაგაძე ოქრო - 68
308. მანაგაძე შოთა - 33
309. მარბიანი შალვა - 48-49, 72, 78, 158, 165-166, 169, 204, 209, 227-228, 239-240
310. მარი ივანე (კაკო) - 4, 25, 29-32, 35, 40, 47, 57, 68, 72-75, 89, 112, 117, 121, 123-126, 143, 210, 236, 238, 243, 253
311. მარტიროსიანი შოთა - 229
312. მარუაშვილი დევიდ - 3-4, 8, 20, 23-25, 68, 70, 96, 110-115, 117, 121, 147
313. მარჯანიშვილი კოტე - 103, 235
314. მამბარია შვიდ - 80
315. მაღლაშვილი ბონდო - 179
316. მაყაშვილი რევაზ - 145
317. მაყაშვილი შალვა - 17-18, 74-75, 113, 119, 121, 134
318. მაჩაბელი თეოდორე - 68
319. მატარაიანი ალექსანდრე - 19, 96
320. მატარაიანი ნესტორ (კუკა) - 250
321. მატარაიანი გიორგი (ბატო) - 37-38, 40, 69
322. მახარაძე - 21
323. მახვილაძე გიორგი - 68, 213, 215
324. მაქედრა ბირ ბიქრაშ შაქ დევიდ - 40
325. მაღვედვი იაკოვ - 15, 73
326. მაღაძე გურამ - 181-182
327. მაღია ბივი - 68, 70, 122, 212
328. მაღია თეიმურაზ - 249
329. მაგანიშვილი გერმანე - 24, 96, 173-174
330. მაგაბე გიორგი - 38
331. მაგკვილაძე გიორგი - 132
332. მაგკვილაძე თ. - 36, 38
333. მაგალი - 23
334. მაგბახაძე - 11
335. მაგნირი რაინკოლდ - 177
336. მაგნიშვილი ლადო - 115
337. მაგუშვილი ნიკოლოზი (ფაჩუაშვილი) - 230
338. მაგარიაშვილი დავით - 159, 190, 250
339. მაგარიაშვილი ჯუშუბერი - 3, 35, 37, 39-46, 57, 68-69, 71-72, 139, 147, 149, 156, 159-160, 169, 174, 179, 182, 202, 209, 217-218, 238-239, 249
340. მიგულინი ანდრეი - 206-207
341. მიღუბინი - 15, 73

342. შინაგან მართვა - 109
343. შინაგან მ. - 51
344. შინაგან მართვის თეორია - 68
345. შინაგან მართვის შრომა - 36-38, 40, 42, 48-51, 53, 55-58, 68-70, 77, 155, 213, 215, 239-240, 247
346. შინაგან მართვა - 249
347. შინაგან მართვა - 2
348. შინაგან მართვის მეთოდი - 12, 14, 18, 82, 84, 92, 99
349. შინაგან მართვის შრომა - 18, 20-22, 87, 92, 117, 123, 143, 216, 249
350. შინაგან მართვის მეთოდი - 217, 229
351. შინაგან მართვის მეთოდი - 68
352. შინაგან მართვის მეთოდი - 63
353. შინაგან მართვა - 235
354. შინაგან მართვის მეთოდი - 66
355. შინაგან მართვის მეთოდი - 142
356. შინაგან მართვა - 9
357. შინაგან მართვის მეთოდი (სტილი) - 47, 49, 51
358. შინაგან მართვის მეთოდი - 130
359. შინაგან მართვის მეთოდი - 239
360. შინაგან მართვის მეთოდი - 49-50, 52, 158
361. შინაგან მართვის მეთოდი - 213, 215
362. შინაგან მართვის მეთოდი - 96
363. შინაგან მართვის მეთოდი - 112
364. შინაგან მართვის მეთოდი - 26-29, 92, 125, 249
365. შინაგან მართვის მეთოდი - 11
366. შინაგან მართვის მეთოდი - 190
367. შინაგან მართვის მეთოდი - 40, 42, 48, 58, 69, 239
368. შინაგან მართვის მეთოდი - 92, 145, 257
369. შინაგან მართვის მეთოდი - 250
370. შინაგან მართვის მეთოდი - 210
371. შინაგან მართვის მეთოდი - 210
372. შინაგან მართვის მეთოდი - 210
373. შინაგან მართვის მეთოდი - 96
374. შინაგან მართვის მეთოდი - 108
375. შინაგან მართვის მეთოდი - 51, 188
376. შინაგან მართვის მეთოდი - 153, 177, 185
377. შინაგან მართვის მეთოდი - 26, 76, 91, 127
378. შინაგან მართვის მეთოდი - 4, 26, 34, 37, 91-92, 122, 127, 130, 142-143, 176, 180, 238
379. შინაგან მართვის მეთოდი - 63, 67
380. შინაგან მართვის მეთოდი - 51
381. შინაგან მართვის მეთოდი - 23-24, 26, 87, 89, 96, 105, 114, 121, 233
382. შინაგან მართვის მეთოდი - 52-53, 158, 239
383. შინაგან მართვის მეთოდი - 208
384. შინაგან მართვის მეთოდი - 11-12, 16, 20, 47, 68, 82, 84, 117, 123, 143, 148, 150
385. შინაგან მართვის მეთოდი - 68, 70
386. შინაგან მართვის მეთოდი - 92, 110
387. შინაგან მართვის მეთოდი - 2-5, 7, 11-17, 19-20, 37, 58, 69, 81-87, 99-100, 106, 111, 132, 148, 208, 234, 236-237, 253
388. შინაგან მართვის მეთოდი - 64
389. შინაგან მართვის მეთოდი - 82
390. შინაგან მართვის მეთოდი - 103
391. შინაგან მართვის მეთოდი - 47

392. ნიქარაჰე ივლიძე - 163
393. ნოზაჰე ლიპა - 67, 177
394. ნონეშვილი იოსებ - 149
395. ნორბეი თენსინგ - 47, 148, 153, 162, 169
396. ნობოლაშვილი ჯონი - 249
397. ნობოლაჰე დიმიტრი - 35, 37-38, 40, 42, 68, 76-77, 133, 147-148, 158, 179, 188, 238-239, 245, 257
398. ნობოლაჰე გაყვალა - 148
399. ნობოლაჰე ნადია - 148
400. ნობოლაჰე შუანგი - 148
401. ნობოლაშვილი გელა - 63, 67, 77, 167-168, 191-192, 223, 229-230
402. ონიანი პასტანგ - 168
403. ონიანი ქელეშვი - 4, 26-29, 76, 92, 125, 249
404. ონიშენკო ვინაესლაჰ - 165-166
405. ორბელიანი სულხან-საბა - 103, 174, 235
406. ორლოვსკი სვეტ - 206
407. ოტიანოვილი ბიჭიკო - 249
408. პაიჭაჰე შაცია - 133
409. პაკარი მიშელ - 7
410. პაქენდორფი კურტ - 11
411. პაინაშვილი კონსტანტინე - 13-15
412. პატარიძე მიქელ - 2-4, 13, 23, 58, 68, 73-75, 96, 106-108, 110, 257
413. პეტრიანოვილი თეიმურაზ - 232
414. პოლემოი იგორ - 169, 205, 240
415. პოლოსოვი არტურ - 130
416. პრეობრაჟენსკია მარია - 11, 13, 87
417. პროშეთე - 5, 235
418. პუშკინი - 75
419. პუანი - 22
420. ჟუჟი შან - 52
421. ჟღენტი გიორგი - 250
422. რაიზერი ევგენი - 26, 125
423. რაიზერტი - 22
424. რასაკოვი - 42
425. რატიანი დემეტ - 33
426. რატიანი პალერი - 52, 158, 239
427. რატიანი მარლენ - 49
428. რაქვიანოვილი დავით - 190, 221-223
429. რეხლი - 23
430. რიბინსკი ვიქტორ - 192, 250
431. რიკმერსი ვილი - 21, 22
432. როლანი - 107
433. რონსარი - 107
434. როსტომაშვილი გიორგი (შასო) - 51, 213, 215
435. რუდაქი - 36
436. რუსთაველი - 98, 103, 146, 156, 174
437. რუსო შან შაკ - 235
438. რეჟულინოვილი გურამ - 134, 181, 235
439. საბანიძე პასტანგ - 79, 158
440. საკანდელიძე რ. - 213
441. სანადირაჰე ალექო - 130
442. სანებლიძე გელენტი - 25, 121, 148

443. სარკისოვი ლევი – 63, 67, 188, 220-222, 229, 248
444. საყვარელიძე დავით – 129
445. საჯანია გიგა – 76, 172-173, 196, 201, 205-206
446. სელა ვიტორიო – 11
447. სემიონოვი – 184
448. სვანიძე მახტანბ – 77, 230
449. სიბაშვილი გივი – 68, 70
450. სიკინძაღვაშვილი – მამა ტარიელი – 220
451. სიმონოვიჩი საირიძოვი – 15, 73-74
452. სირბილაძე შალვა – 179
453. სინარულიძე გიორგი – 209
454. სოსიური ბენედიქტ – 7
455. სტარჩიკი ბრიგოლ – 62, 188, 219-220
456. სტატკოვსკი ბორის – 15, 73
457. სტრაჟინსკაია სონია – 84
458. სტუდენინი – 230
459. სულაქველიძე გიორგი – 25, 213, 216
460. სულხანიშვილი დავით – 68
461. სუმბაძე ლონგინოზ – 138
462. სუსი უნ აინ – 209
463. სუჯაშვილი ლევან – 4, 25, 68, 70, 128, 130
464. ტაბუშაძე ვანო – 109
465. ტაბიძე გალაკტიონ – 156
466. ტაბიძე ტიციან – 156
467. ტაში ივორ – 93
468. ტარასოვი ტ. – 10
469. ტატიშვილი თორნიკე – 68, 149, 156, 159, 257
470. ტენიშვილი შამილ – 169, 240
471. ტიხონოვი ნიკოლოზ – 93
472. ტუპერი – 9
473. ტუშური გიგა – 62, 190, 192, 200, 219, 228, 250
474. ტყეშელაშვილი მარო – 11-12, 16, 47, 68, 70, 97, 100, 115, 148, 150
475. უბულაძე ირაკლი – 67
476. უთმეილიძე მარინე – 4, 68, 100, 133-134, 139-140, 148-151, 153-154, 156, 159, 177, 181, 232, 257
477. ულგერი – 11
478. უორდროვი მარკოვი – 97
479. უორდროვი ოლივერ – 9
480. ფალიანი დავით – 33
481. ფალიანიშვილი ვიქტორ – 153
482. ფანჯიკიძე გურამ – 158
483. ფირცხალავა მახტანბ – 250
484. ფიფია ანდრო – 68, 70
485. ფიფია პავლე (ბახვა) – 9
486. ფოფხაძე კალიკო – 68, 78, 162
487. ფრანკო შან – 177
488. ფრეშვილი დეზობას – 9, 13
489. ფუჟური – 48
490. ფურცელაძე დავით – 4-5, 25, 68, 72, 74, 95, 111, 121-124, 237
491. ფურცელაძე ჯანსუღ – 75, 121
492. ფუჟელაძე ვაჟა – 41, 46, 50, 100
493. ფხალაძე ლადო – 84

494. ქაღვიპილი ნიკოლოზ – 68, 78
495. ქაშთარაქე ანატოლი – 68, 72, 92, 145
496. ქაშთარაქე ბიორგი (ტოპოგრაფი) – 13-15, 20-21
497. ქაშთარაქე ბიორგი (მწერალი) – 130
498. ქაშთარია კოსტა – 47, 49
499. ქართველთვილი ბივი – 1, 6, 47, 49-51, 53, 55-60, 62-66, 77, 155, 171, 173, 176, 178, 184-185, 188, 193-195, 197-200, 202, 204-205, 207, 217-218, 227, 230, 253-254
500. ქარჩავა მოსე – 130
501. ქაშაქაშვილი ბენო – 2, 63-64, 67, 77, 167-168, 189, 191-193, 203, 223, 229-230, 253
502. ქაშაქაშვილი გურამ – 63, 84
503. ქაშახსაშვილი ჯემალ – 56, 59-62, 64-65, 197, 199-201, 204, 219, 240
504. ქიჩეილი ლეო – 156
505. ქირიქაშვილი ვახტანგ – 25, 143, 144-146
506. ქირიქაშვილი ვახტანგ (უმცროსი) - 146
507. ქირიქაშვილი თეგური – 146
508. ქირიქაშვილი ივოლდა - 146
509. ქირიქაშვილი ლალი - 146
510. ქირიქაშვილი ლევან - 146
511. ქირიქაშვილი ლილი - 146
512. ქირიქაშვილი მარიამ - 146
513. ქირიქაშვილი ნიკო – 88, 105, 117, 121, 123, 143-145
514. ქირიქაშვილი შალვა – 146
515. ქიტუაშვილი თამარ - 79
516. ქიქოქე ჯაალ – 62, 196, 201, 233, 250, 257
517. ქოქოშვილი შოთა - 80
518. ქურასხბედიანი ვალიკო – 190, 193
519. ქურასხბედიანი ვლადიმერ – 158, 229
520. ქურდიანი ანტონ – 214
521. ქურდიანი ვედიან – 130
522. ქურდიანი ვინე - 174
523. ქურდიანი მაკრინე – 4, 23-24, 26-29, 96, 161, 173-175, 178, 219
524. ლაგაშვილი შორეშტა - 82
525. ლლონტი ლევან – 49, 58, 213, 239
526. ლუღუგაური არჩილ – 4, 125, 144, 257
527. ყავლაშვილი ილია - 40
528. ყაჯბეგი ალექსანდრე – 16
529. ყალაგაშვილი ბივი – 42, 47, 49, 51, 128, 130, 139
530. ყანდარელი დიმიტრი – 92, 145
531. ყვანილაშვილი ვანო – 48, 257
532. ყიფიანი ბია - 68
533. ყიფიანი ელიზბე – 93, 128, 130
534. ყურაშვილი ვალიკო – 18, 21
535. შადური ბრიგიტი – 25
536. შაგანაქე ნოდარ – 130
537. შარაშენიქე თამაზ – 59-65, 67, 196, 199-202, 204, 219, 240, 248
538. შარაშენიქე დიმიტრი – 47, 49, 51, 53, 55-56, 59-60, 62, 64-66, 77, 155, 188, 193-195, 197, 199-200, 202, 205-207, 218-219, 239-240
539. შარაშენიქე ლავით – 87, 113
540. შენგულაია ნიკოლოზ – 16
541. შენგულია განა – 153
542. შენგულია მიხეილ – 68, 70
543. შენგულია რაგაზ – 201, 204, 206

544. შერაცხადიშვილი ზაქარია – 130
545. შერაბა ბაბუ – 224
546. შინდიაკინი ალექსი - 206
547. შიპილოვი – 43
548. შონია ილია - 122
549. შულცე ადოლფ – 11, 22-23
550. შუსტერი - 22
551. შხვატაბაია სიმონ – 26, 91, 127
552. ჩანტლაკე დავით – 63, 77, 190-192, 223, 227
553. ჩანტლაკე რეზო – 201, 227
554. ჩართოლანი გორის - 210
555. ჩართოლანი ვალადი – 33, 208, 210
556. ჩართოლანი ჯაურ – 77
557. ჩართოლანი ლამრტ – 47, 49, 209
558. ჩართოლანი სილო – 210
559. ჩართოლანი შრიფონ – 249
560. ჩართოლანი შოთა – 7, 33, 47, 49, 68-70, 208, 257
561. ჩართოლანი ჭიჭიკო – 25, 30, 32-38, 40, 68, 70, 121, 125-126, 180, 208-211, 236, 238-239, 243
562. ჩარკვიანი ჯანსუღ – 128, 130
563. ჩარქხელიანი ჯაურ – 47, 249
564. ჩაჩანიკე მიხეილ – 250
565. ჩახრუხაბა – 174
566. ჩეზიანი გოჯი – 103
567. ჩიტაია გიორგი – 133, 138
568. ჩიქოვანი გიგლა – 109-110
569. ჩიქოვანი სიმონ – 156
570. ჩიჭუა გობი – 71
571. ჩიხლაკე საშა - 96
572. ჩოფიკაშვილი შალვა – 117, 123, 143
573. ჩოხელი გოდერკი - 146
574. ჩუმიხინი ალექსანდრე - 11
575. ჩხეიკე ლილა – 11-12, 16, 84, 148
576. ჩხენკელი ვადიმ – 144
577. ცაიშვილი სარგის – 68, 70, 72, 75, 130, 149, 156, 159, 257
578. ცაგარეიშვილი კალიკო - 77
579. ცერცვაკე თენგიზ – 72, 158, 227
580. ცერცვაკე ნოდარ - 211
581. ცინცაკე ამთანდილ – 67, 203
582. ცინცაკე ვახტანგ – 127
583. ცირეკიკე მაღსაზ – 221-223
584. ცისკარიშვილი ანტონ – 112
585. ციხისელი მამუკა – 67, 141
586. ცნობილაკე ნატო – 68, 150, 153
587. ცომაია დეზურ – 47, 51
588. ცხაკაია სერგი – 13-15
589. ძიკიგური ამთანდილ – 26, 40, 42, 58, 68, 139, 147, 239
590. ძიქიშვილი ქუჯი - 68
591. ჭერედინი გივი – 47-49, 52, 62, 165, 209, 219-220, 239
592. ჭერეთელი დავით – 3-4, 24-25, 68, 70, 72, 74, 87, 89, 112, 116-118, 121, 123-124, 133, 143
593. ჭიკლაური ბახა - 9, 11, 18, 86, 235

594. ფიკლასური თამაზ - 257
595. ფიკლასური ივანე - 68, 162
596. ფიკლასური ილარიონ - 18
597. ფოფორია გურამ - 249
598. ტავტავაკე ილია - 7, 93, 100, 129, 145, 174, 235
599. ტავტანიკე დიმიტრი - 249
600. ტიჩვილი ვ. - 22
601. ტელიკე გია - 219
602. ტიჩინაძე გურამ - 51, 53, 55-56, 58-62, 64-66, 80, 141, 195, 198, 201, 204, 207, 219, 228, 240-241, 250
603. ტიჩინაძე უზანგი - 38, 72
604. ტკალუა ეკა - 80
605. ტკალუა ზინა - 79-80
606. ხაბაზი მერაბ - 67, 250, 257
607. ხაბეიშვილი სოლომონ - 40, 48, 50, 69, 77, 139, 155, 158, 169-170, 209, 218, 257
608. ხაბუღიანი იაკობ - 158
609. ხაზარაძე ოთარ - 35-38, 40, 42-43, 48, 50-51, 53, 56-58, 68-69, 77, 155, 180, 213, 238-239
610. ხაზარაძე რეზო - 35-37, 40, 43, 48, 50, 77, 147, 155, 178, 180, 238
611. ხაიკაშვილი ვასო - 18, 249
612. ხანთაძე ჯუმბერ - 234
613. ხარატიშვილი გიორგი - 68
614. ხარაშვილი დავით - 249
615. ხარაძე ანა - 17, 74, 121, 123-124
616. ხაშიროვი ყილა - 213
617. ხახლუაშვილი იაგორ - 16
618. ხეთაგური ანდრო - 28, 117, 123, 143
619. ხერგიანი აკაკი - 79, 158, 245
620. ხერგიანი ბესარიონ - 25, 32, 34, 121, 165, 208, 210, 238
621. ხერგიანი ბექუ - 4, 24-25, 28-30, 32, 35-38, 40, 121, 125-126, 139, 163, 180, 208-211, 213, 236-239, 244
622. ხერგიანი ბაბრიელ - 4, 25, 29, 121, 200, 210, 237, 253
623. ხერგიანი ელენე - 96
624. ხერგიანი თინა - 78, 166
625. ხერგიანი ივრის - 63, 77
626. ხერგიანი კეკელიძე - 210
627. ხერგიანი მიხეილ - 35, 40, 42-51, 57, 72, 78-80, 115, 164-169, 171, 173, 176, 179, 182, 184, 188, 193, 202, 204, 207-209, 216, 228, 233, 237-241, 244, 248-249
628. ხერგიანი მიხეილ (შუცროსი) - 42-45, 47, 49, 141, 165, 169, 229, 239-240, 257
629. ხერგიანი ჯუნის - 208
630. ხეცურიანი გურამ - 130
631. ხინგაბაშვილი გ. - 75
632. ხონლოვი რეზ - 205-206
633. ხუციშვილი ვ. - 28, 122
634. ხუციშვილი ნ. - 78
635. ხუციშვილი ლალა - 9
636. ხუჭუაშვილი - 13-15
637. ჯაბინოვი ნიკოლოზ - 120
638. ჯაბახია კობა - 62, 201, 219-220
639. ჯაბახიშვილი ალექსანდრე - 75, 98, 116
640. ჯაბახიშვილი ივანე - 18, 98-99, 142
641. ჯაბრეშვილი დავით - 64
642. ჯაბრეშვილი ვასილ - 141

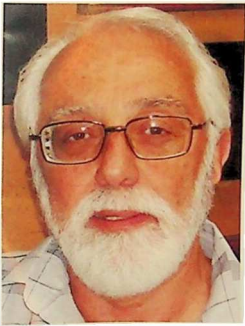
643. ჯანმრეწველი კოტე - 15, 25, 48, 73, 101, 105, 121, 130, 138-141, 148, 151, 179
644. ჯანბუნაშვილი თეიმურაზ - 130
645. ჯანელიძე თამაზ - 178
646. ჯაფარიძე ალექსანდრა - 2, 4, 6, 8, 11, 13-17, 20, 23-26, 29-30, 68, 71, 76, 86, 87, 90-97, 100, 103, 110-111, 114-115, 121, 123-130, 133, 138-139, 143-144, 147, 149-154, 163, 166, 174-175, 177, 179, 181-182, 204, 208, 210-212, 216, 231-232, 237, 242, 246, 257
647. ჯაფარიძე ალიოვა - 2, 4, 6, 20-30, 37, 41, 53, 57-58, 64, 68-70, 72, 75, 87-88, 90-92, 96, 99-105, 107, 112, 114-117, 121-125, 127-128, 130, 132-133, 135, 137-141, 143-144, 148, 151-154, 175, 179, 194, 208, 210-211, 216, 232, 237, 241, 249, 253, 257
648. ჯაფარიძე არონ - 208
649. ჯაფარიძე ბიორგი - 26, 42, 77, 91, 127, 147, 151-152, 158, 176, 239
650. ჯაფარიძე ვანო - 90
651. ჯაფარიძე ივანე - 1-4, 193
652. ჯაფარიძე ლევან - 186-187, 194, 216
653. ჯაფარიძე ნინო - 96
654. ჯაფარიძე ნოე - 68, 70, 92-93, 100
655. ჯაფარიძე რეჟებ - 33
656. ჯაფარიძე სიმონ - 3-4, 14-21, 82-83, 87, 90, 92, 99, 102-103, 111, 145, 151, 210-211, 216, 232, 237, 249
657. ჯაფარიძე სოფიო - 2
658. ჯაფარიძე ტელეშაპ - 18, 21, 26
659. ჯაფარიძე ჯ. - 213
660. ჯინჭარაძე მიხეილ - 11
661. ჯინჭაველაშვილი ლომიკო - 250
662. ჯიშკარიანი ჯუშუბერ - 147
663. ჯოგაძე ვახტანგ - 135
664. ჯოგაძე ნოდარ - 130
665. ჯოხაძე ფრიდონ - 229
666. კანტი ჯონ - 164, 168
667. კელბლინგი - 22
668. კერეძია ხოსე მარია დე - 107
669. კიუზო ვიქტორ - 107
670. კუპერტი კუზო - 97

სარჩევი

რუტორისაგან-----	3
შესავალი -----	5
ქართველ მთამსვლელთა გზა მყინვარწვერიდან ევრესტამდე -----	11
საქართველოს ალპური კლუბი, ალპინისტური ბანაკები და შეკლდეურობა-----	68
გაცოცხლებული სახეები -----	81
მოგონება-თავგადასაულები -----	176
ჩვენც თქვენთან ვართ -----	231
საბჭოთა კავშირის ჩემპიონატებში ქართველ მთამსვლელთა გამარჯვებები 1950-1983 წ.წ. -----	238
სპორტის დამსახურებული ოსტატები, საბჭოთა კავშირის დამსახურებული მწვრთნელები, საკავშირო კატეგორიის მსაჯეები, საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატები „თოვლის ჯიქები“, -----	241
ვინც მთაში დარჩა -----	249
მათ ღვაწლი არასოდეს დაიკარგება-----	251
ბოლოთქმა -----	253
გამოყენებული ლიტერატურა-----	256
დისკზე ჩაწერილია-----	257
პირთა ანბანური საძიებელი -----	258

თანე ჯაფარიძე

დაიბადა 1944 წლის 22 თებერვალს ქ. ჭიათურაში. 1962 წ. დაამთავრა თბილისის 24-ე საშ. სკოლა, 1967 წ. თსუ გეოგრაფია-გეოლოგიის ფაკულტეტი. გეოლოგიურ-მინერალოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი. 1966 წლიდან მუშაობდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გეოლოგიურ ინსტიტუტში უფროს მეცნიერ-თანამშრომლად, ექსპედიციების ხელმძღვანელად. 30-ზე მეტი მეცნიერული შრომისა და ერთი მონოგრაფიის ავტორი. არაერთი წიგნის რედაქტორი, რეცენზენტი, თანავტორი.

1966 წლიდან ნაყოფიერად მოღვაწეობს ჟურნალისტიკაში. სამ ათეულ წელზე მეტია იკვლევს ქართული სპორტის, კერძოდ, ალპინიზმის ისტორიის საკითხებს. მის სტატიებს, წერილებსა და ნარკვევებს შეხედვებით სპორტსმენებზე გამოცემულ წიგნებში, ალბომებში, ენციკლოპედიებსა და სპორტულ ცნობარებში. მისი ინიციატივით, ჭიათურის რაიონის სოფ. ხრეთში, მამაკაპეულ სახლში გაიხსნა მთაშველელ ჯაფარიძეთა მემორიალური სახლ-მუზეუმი.

2005 წ. იყო ალ. ჯაფარიძის სახელობის საქართველოს ალპური კლუბის დირექტორი. არის საქართველოს მთაშველელთა ეროვნული ფედერაციის ერთ-ერთი დამფუძნებელი, პრეზიდიუმის წევრი და პრეს-სპიკერი, არასამთავრობო ორგანიზაცია „მთის მოყვარულთა კავშირის“ წევრი, საქართველოს გეოლოგიური და გეოგრაფიული საზოგადოებების წევრი.

მრავალმხრივი, ნაყოფიერი მოღვაწეობისათვის, მისი სახელი შეტანილია ქართველ მოგზაურთა, გეოგრაფთა და ბუნების მკვლევართა შესახებ 2003 წელს გამოცემულ ენციკლოპედიაში.

ჰყავს მეუღლე, ორი შვილი და ორი შვილიშვილი.